ปีที่ 9
ฉบับที่ 5
(กรกฎาคม - สิงหาคม 2564)
Vol.9 No.5
(July - August 2021)

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-ISSN : 2539-6765

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2564)

Vol. 9 No. 5 (July-August 2021)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September – October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

  หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
  สาขาวิชาสันติศึกษา
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
  ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
  จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
  โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.
  php/journal-peace

- **ที่ปรึกษา**

  อธิการบดี
  รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
  คณบดีคณะพุทธศาสตร์
  คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

- **Owner**

  Master of Arts Program in Peace Studies,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Zone D, D423 4th floor, School Building,
  79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
  Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
  13170, Thailand.
  Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.php/
  journal-peace

- **Advisors**

  The Rector
  Vice-Rector for Academic Affairs
  Dean, Faculty of Buddhism
  Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **กองบรรณาธิการ**

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิศานาจ โสภาพล,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา,
สถาบันพระปกเกล้า

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **Executive Editor**

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañāṇo
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Editorial Board**

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovido,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Sanya Kenaphoom,
Rajabhat mahasarakham University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Nisanart Sopapol,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Dr. Padtheera Narkurairattana,
Mahidol University
Dr. Chalat Pratheuangrattana
King Prajadhipok's Institute

นายสุชญา ศิริธัญภร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mr. Suchaya Siritanyaporn,
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**
  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา),
  มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996
  อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th

Coordination and Management
Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996
Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**
  คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta
- **ออกแบบปก (Cover designed)**
  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
- **จัดรูปเล่ม (Content designed)**
  พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
  พระสมพร ปสนฺโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanna (Langkaew)

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม
ฉบับที่ 4 มิถุนายน
ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม
ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็นเอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index

บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันหรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชม การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2564) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเฟื้อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญน่าอยู่อาศัยอย่างอารชนยิ่งๆ ขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	
Chinese Governance Model of the New Rural Elite in Yongchuan, Chongqing: A Case of Confucianism-law Conflict *Ruoqi Zhao and Aweewan Panyagometh*	**1765-1778**
Correlation of individual characteristics, sexual cognition and sexual abstinence intention among early adolescents *Monrudee Chokprajakchad, Lawan Singhasai, Rutja Phuphaibul and Jumpee Granger*	**1779-1792**
สถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย: Health Literacy Situation of Monks in Thai Society *โกนิฏฐ์ ศรีทอง, ชลวิทย์ เจียรจิตต์, เบญจมาศ สุขสถิตย์ และ ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์: Konit Srithong, Cholvij Jearajit, Benjamas Suksatit and Chaiwatchara Promjittiphong*	**1793-1804**
กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา: The Attribute Development Strategy of Administrator in New Normal Era Under Primary Educational Service Area Office *พิมลพรรณ เพชรสมบัติ: Pimolpun Phetsombat*	**1805-1819**

เรื่อง	หน้า
นัตพม่ากับการเมืองวัฒนธรรม: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในประเทศเมียนมา: The Burmese Nats and Cultural Politics: The Politico-Cultural Power Relations in the Nat-worship Areas in Myanmar *กฤติธี ศรีเกตุ: Gritthee Srigate*	**1820-1839**
พระธาตุศิลปะล้านช้าง: ความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมความเชื่อและศิลปกรรมท้องถิ่นอีสาน: Phra That Lan Chang of Arts: Relevance to Literature, Belief and Local Isan Arts *สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, วัชรวร วงศ์กันหา, กล้า ศรีเพชร และ ศักดิ์ศรี มาศพันธ์: Sitthisak Champadaeng, Vajaravar Vongkanha, Kla Sriphet and Saksri Masphan*	**1840-1856**
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก: Casual Factors Influencing Tourist Loyalty to the Consumption of Local Food in the Eastern Economic Corridor *จอมขวัญ สุวรรณรักษ์, บัณฑิต ผังนิรันดร์ และ วัชรินทร์ แสงมา: Jomkhwun Suwannarak, Bundit Pungnirund and Watcharin Sangma*	**1857-1870**
เครือข่ายพระสงฆ์ลาว: กระบวนการสร้างชุมชนและทุนทางสังคมในสังคมไทย: Laos Buddhist Monk Network: Community and Social Capital Creating Process in Thai Society *สายชล ปัญญชิต, พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ และ ชลวิทย์ เจียรจิตต์: Saichol Panyachit, Prit Supasetsiri and Cholvit Jearajit*	**1871-1883**
การวิเคราะห์อภิมานปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย: A Meta-Analysis Study on Causal Factors Affecting Academic Adjustment of Undergraduate Students in Thailand *อัจฉราพรรณ กันสุยะ และ จิราภรณ์ เรืองยิ่ง: Ajcharapun Kunsuya and Jiraporn Ruangying*	**1884-1898**

เรื่อง	หน้า
การเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ: กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี: The Movement of Civil Society Networks in Response to Violations of the Rights of Citizens by the State: Case Study of an Industrial Quarry Mining Concession in the Forest Area of Phra Phutthabat Noi-Khao Khamin Community, Kaeng Khoi District, Saraburi Province.....	**1899-1911**
นภาลัย ดอนวิจิตร และ ศิวัช ศรีโภคางกุล: *Napalai Donwijit and Siwach Sripokangkul*	
การพัฒนาแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย: The Development of an Educational English Reading Exercise through Transactional Strategy Instruction to Develop Reading – Writing Skills of Chiang Rai Rajabhat University Students.....	**1912-1926**
ทวีศักดิ์ ลินคำ: Thaweesak Linkhome	
รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: Model of Development Digital Technology Skills for School Administrators Under the Office of the Basic Education Commission.....	**1927-1939**
นันธิดา ปฏิวรณ์, ภาณุพงศ์ บุญรมย์ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์: *Nanthida Padiworn, Phanupong Boonrom and Pongtorn Singpan*	
รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด: The Early Childhood Educational Administrative Model for the Excellence of Provincial Kindergarten Schools.....	**1940-1951**
วงเพชร การุณย์, ชวนคิด มะเสนะ และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น: *Wongpet Karoon, Chuankid Masena and Suwimon Phoglin*	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: The Instructional Leadership Development Model of Teachers in the Digital Era of Small Secondary School Under the Office of the Basic Education Commission *สุพิชญ์ชญา มีแก้ว, นเรศ ขันธะรี และ จิณณวัตร ปะโคทัง:* *Supischaya Meekaew, Narech Khantaree and Jinawatar Pakotung*	**1952-1963**
กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: Strategies for Education Quality Development in Schools Under the Office of Basic Education Commission *จิราภรณ์ จันทา, ธิดารัตน์ จันทะหิน และ จิณณวัตร ปะโคทัง:* *Jiraporn Janta, Thidarat Jantahin and Jinawatara Pakotang*	**1964-1980**
การศึกษาปัญหาและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย: The Study of Problems and Strategy Guidelines for Optometrists of Thailand *อัศวิน เสนีชัย, กนก พานทอง และ ศราวิน เทพสถิตย์ภรณ์:* *Atsavin Saneechai, Kanok Panthong and Sarawin Thepsatitporn*	**1981-1994**
การสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย: The Reconciliation Enhancement in Accordance with Democracy *สโรชินี ศิริวัฒนา, ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง และ วรเดช จันทรศร:* *Srochinee Siriwattana, Sriparinya Toopgrajank and* *Voradej Chandarasorn*	**1995-2011**
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา: The Competency Development Model for Caregiver Of Persons with Intellectual Disability *จักรพันธ์ จันทรัศมี, ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ และ สุทธิพงศ์ บุญผดุง:* *Chakkapan Chantarasmee, Natnaporn Aeknarajindawat and* *Suttipong Boonphadung*	**2012-2025**

เรื่อง	หน้า
ความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา: The Success with Long-stay Scandinavian Tourists in Pattaya *วุฒิชัย วรสิงห์, รัชฎา ฟองธนกิจ และ ปิยดา วงศ์วิวัฒน์:* *Wuttichai Worasing, Rachada Fongthsnskit and Piyada Wongwiwat*	**2026-2038**
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก: Participation of Community to Corporate Social Responsibility of Small Industry *ทิตาวีร์ เทศะปุรณะ และ ชุลีรัตน์ เจริญพร:* *Thitawee Tesapurana and Chuleerat Charoenporn*	**2039-2050**
อุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง: Upekkha and Philosophy of Moderate Postmodern Paradigm *เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์, สิริกร อมฤตวาริ, กีรติ บุญเจือ และ เอนก สุวรรณบัณฑิต:* *Chetniphat Phithiyanuwat, Sirikorn Amaritwarin, Kirti Bunchua and Anek Suwanbundit*	**2051-2063**
แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์: The approaches for potential development of local government to provide public services in electronic (e-Public service) to people in Nakhon Sawan Province *วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้ และ ณัฐชัย นิ่มนวล:* *Wanmarka Gasondokmai and Nattachai Nimnual*	**2064-2073**
กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์: The process of raising consciousness in resource management of people residing in Bungboraped area Nakhon Sawan Province *เอกลักษณ์ นาคพ่วง: Aekalak Nakphoung*	**2074-2087**

เรื่อง	หน้า
แนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในจังหวัดนครสวรรค์: The Improvement of Legal Measures of Electronic Local Government for Smart Local Government Development Case Study Supplies Management by Electronic Government Procurement in Nakhon Sawan Province.....	**2088-2101**
คุณากร กรสิงห์ และ อรทัย อินต๊ะไชยวงค์: *Khunakorn Kornsing and Orrathai Intachaiwong*	
ผลของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น: The effect of a Training Program for Developing Family Attachment among Adolescents	**2102-2110**
ปาล ศรีจันดารี และ รังสรรค์ โฉมยา: Pal Srijandari and Rungson Chomeya	
บทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ประเทศกัมพูชา: Rebranding image in Sihanoukville Province, Cambodia under Chinese influence.....	**2111-2124**
สมลักษณ์ ศรีราม และ อุดมพร ธีระวิริยะกุล: *Somluck Sriram and Udomporn Teeraviriyakul*	
ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ: Antecedents and Consequences of Knowledge Sharing Behavior in the Context of Social Commerce.....	**2125-2142**
ธาดาธิเบศร์ ภูทอง: Thadathibesra Phuthong	
ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในพระพุทธศาสนา: Factors Affecting Changes in Number of Novices in Buddhism.....	**2143-2153**
รัฐกรณ์ พงษ์ประเสริฐ: Ratthakorn Pongprasert	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11: Development of effectiveness debt management planning model of The Government Savings Bank Debt Control and Management Zonal Office, Regional Office 11 *นที สุวรรณเวทิน และ ทตมัล แสงสว่าง:* *Natee Suwanwetin and Todtamon Sangsawang*	**2154-2170**
ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี: Individual Aptitude Factors Related to Participation of Village Health Volunteers Operating Thailand Healthy Lifestyle Strategic Plan, year 2011-2020, At Ministry of Public Health, Kaeng Khoi Health Promoting Hospital, Saraburi Province *กฤษรุจ พิมพะไชย และ ไชยา ยิ้มวิไล: Kitsarut Pimpachai and Chaiya Yimwilai*	**2171-2183**
การพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความต้องการหลากหลาย: The Innovation Development of Leveled Books for Promoting Reading Abilities of Grade 3 Students with Diverse Needs *อรัญญา ธาราวร, สุธาวัลย์ หาญขจรสุข แล กนกพร วิบูลพัฒนะวงศ์:* *Arunya Tharavorn, Suthawan Harnkajornsuk and Kanokporn Vibulpatanavong*	**2184-2202**
การใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีค้ามนุษย์: Deployment of Special Investigative Measures for Searching Evidence in Transnational Organized Crime Case: Study of Human Trafficking Case *วรรณวิภา เมืองถ้ำ: Wanwipa Muangtham*	**2203-2219**

บทความวิชาการ : Articles

กิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐานในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระดับอุดมศึกษา: Simulation-Based Learning to Enhance Citizenship in Higher Education..... **2220-2229**

จิตสุภา กิติผดุง: Jitsupa Kitipadung

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Chinese Governance Model of the New Rural Elite in Yongchuan, Chongqing: A Case of Confucianism-law Conflict*

[1]Ruoqi Zhao and Aweewan Panyagometh
[1]International College, National Institute of Development Administration, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: gawaine@126.com

Abstract

"Rule by Confucianism" and "Rule by law" are completely different social orders and governance models originated from completely different cultures, histories and logicality. In the process of China's rural social transformation, the two concepts have come into conflict. The case in Chongqing is by far the most successful case of new rural elites participating in governance and solving the Confucianism-law conflict in China. Therefore, this qualitative research aimed at: 1) understanding selection process and the roles of new rural elite in Chongqing, 2) clarifying relationship between new rural elite and local residents/ local government, 3) studying how new rural elite take action on solving the Confucianism-law conflict. The sample was seven new rural elites, three local government officers and ten residents. One-on-one semi-structured interview, focus group interview and observation were conducted as triangulation data collection in this study. Seven new rural elites, ten residents and three local government officers are selected participants. Data analysis of this paper applied grounded theory approach.

The main results in this research are summarized as follows: 1) there are four major functions on new rural elites and five requirements and seven steps for their selection. 2) The evaluation of local people and government on new rural elite can be divided into positive and negative aspects. 3) The new rural elite in Chongqing mainly adopt practical solutions and fundamental solutions to local Confucianism-Law conflicts.

Keywords: New rural elite; Confucianism-Law conflict; Chinese Governance model

Introduction

Traditional Chinese rural society has its own unique production mode and lifestyle, and has established a set of order maintenance methods to match them -- Confucianism. For

*Received January 16, 2021; Revised March 4, 2021; Accepted March 21, 2021

thousands of years, changes have been extremely slow, and the way of life has been quite closed in China's traditional rural society. The accumulated experience of generations can effectively solve almost all problems in social life (Wang, 2015). Therefore, tradition has become a "don't need to understand, just follow" guarantee system in Chinese rural society, which is the integration and regulation system of customs, habits, and etiquette (Fei, 1998). This tradition, which covers every aspect of rural social production and daily life, is called "Confucianism". In general, Chinese traditional rural society is governed by Confucianism and habits based on familiarity (Li, 2004). Its social order is maintained not by laws that reflect the spirit of contract, but by traditional Confucianism that play a role based on "internal introspection"(Ren, and Huang, 2009). As a socially recognized code of conduct, through generations of education, the community members form the habit of actively obeying the tradition and constantly reduplicate themselves, thus maintaining the stability of the whole rural society (Fei, 1998).

With the transformation of modern Chinese society, the rule of Confucianism gradually collapsed, and the rule of law began to take shape (Xu, 2005). The model of production and the way of life in the countryside changed greatly, traditional interpersonal relationships and social patterns have been more impacted, and new social stratification emerged among rural people (Wang, and Wang, 2009). As a result, the traditional rural Confucianism order went further and spontaneously towards collapse, and the binding force of the Ruled by Confucianism gradually weakened. Meanwhile, national laws were more and more widely infiltrated into it (Wang, 2015).

However, “Ruled by Confucianism” and “Ruled by law”, two completely different social orders and governance models born from completely different cultures, histories and logicality have erupted into intense conflicts in the process of China's rural social transformation (Xu, 2005). The establishment of contemporary Chinese law originates from the imitation and transplantation of western legal system. Compared with China and the west, western law is a system built on the assumption of the identity of rational person, but the cultural tradition of Chinese countryside is based on interpersonal communication and the rule of Confucianism. The simple imitation of western rule of law did not adapt to traditional Chinese rural culture, which led to the possibility of conflict (Tian, 2001).

Many problems appear in this” Confucianism to law” transformation process (Xu, 2005). In fact, the legalization process of China's rural grass-roots society is to implant on a political and legal structure completely unfamiliar to the residents based on the traditional

Chinese society that has followed the rule of Confucianism for thousands of years (Di, and Zhong, 2014). However, as long as the transformation of rural society is not thoroughly completed, the concept of Confucianism is still deeply rooted in the thoughts and behaviors of rural residents (Qu, 2003). This is often incompatible with the laws introduced by the western society, making the new legal system unable to effectively implement at all. Moreover, the deep confrontation between the legal system and traditional Confucianism greatly reduces the performance of the system (Fei, 1998).

New rural elite, a new group that has both the modern characteristics and the social functions of the traditional rural elite, has become the focus of attention of government and scholars in this context (Li, 2017). Rural elite, the main part of the 'Ruled by Confucianism' paradigm in traditional Chinese politics, refers to the wise people who lived in the countryside, had noble virtues, and always made contributions to rural public affairs (Zhao, 2012). However, since modern times, rural elite gradually declined and disappeared because of the long period of war and social unrest (Li, 2017). The new rural elite, which is born out of the traditional squire, refers to wise people who go out of the countryside and return to the countryside, and participate in current rural construction and governance with their own experience, knowledge, expertise, skills, wealth, cultural accomplishment and moral strength (Peng, 2019).

A number of differences between the new rural elite and the traditional rural elite: Traditional rural elite is based on a closed and static rural society, while new rural elites are generated in a fast-moving market economic environment (Qian, and Ma, 2016). The mechanism of participation in governance is different (Zhang, 2016). The traditional rural society does not attach much importance to the national law and the contract. Therefore, conflicts and disputes in rural society mainly rely on authoritative rural elites to mediate according to Confucian ethics and traditional village rules (Ji, and Shi, 2018). The background of new rural elite governance is the plight of rural governance. The Confucianism-law conflict and the powerlessness of grassroots government when trying to solve it provide possible space for new rural elites to participate in rural governance (Lang, Zhang, and Xiao, 2017).

At present, Chinese local government has been exploring ways to solve the Confucianism-law conflict by guiding the new rural elite to participate in governance, and they have accumulated a lot of related experience. It is important to point out that the case of new rural elite in Chongqing is by far the most successful case of new rural elites participating in governance in China (Ding, and Zhang, 2018). It won the Best-Case Award and Excellent Case Award for innovative social governance in China and was selected as one of the 10 best

practice cases in China in 2018. However, academic research on this case is still a blank. There is no systematic research on the new rural elite in Chongqing and how they solve the Confucianism-law conflict in rural society. To outsiders, as a new participant in rural governance which is solving the Confucianism-law conflict, the new rural elite in Chongqing is mysterious. Therefore, it is necessary to study the new rural elite and its governance model.

From the government's point of view, the results of this study are beneficial, and this study provides policy recommendations for China's rural transformation and governance enrich choices of rural governance mode, and help government explores the path of the new rural elite to participate in the governance in rural transformation. From the perspective of academia, this study helps expanding the application scope of rural elite governance model, deepen the understanding of new rural elite and promote the new rural elite participate in China's rural governance as main social force.

Objectives of the Research

1. To understand selection process and the roles of new rural elite in Chongqing.
2. To clarify relationship between new rural elite and local residents/local government.
3. To study how new rural elite take action on solving the Confucianism-law conflict.

Research Methodology

1st step: This research was conducted in Chongqing, which is located in the upper reaches of the Yangtze River in southwest China. Chongqing, as one of the national central cities, covers an area of about 82,400 square kilometers. The permanent resident population of Chongqing is 31.0179 million, of which the rural population is 11.302 million, accounting for 34.50%. Its Gross National Product (GDP) was 2.236319 trillion RMB in 2018 (Chongqing Statistics Bureau, 2018).

2nd step: This research applied qualitative methods to achieve research objectives. The researcher employed a triangulation process for data collection. To triangulate the data obtained in the one-on-one semi-structured interviews, which are the primary data collection method, the researcher employed two additional data collection techniques to serve as anchors for triangulation: focus group interview and observation. This approach for triangulation helped to eliminate the validity threat of drawing conclusions from weak or chance associations in the data (Maxwell, 2012).

3rd step: By purposive sampling, seven new rural elites who have served for more than two years were chosen for semi-structured interview. They are familiar with the work of new rural elite, also have the rich experience in participating in governance. A total of three local government officers were selected for one focus group interview. They are familiar with local social situation and have rich experience in working with new rural elite. Ten residents were selected to participant in two focus group interviews (a group of 5 people) by randomly sampling.

4th step: The researcher designed interview and observe protocol focused on research objectives. Protocol is mainly open questions that can slightly be modified according to the specific interview situation and the respondents' responses. In this study, semi-structured interview method was applied for 7 new rural elites in Chongqing. Additionally, 3 focus group interviews were conducted. One with 3 local government officials and two with 10 local people (one group of 5 people). The researcher also took a total of 7 hours of participant observation as a complete observer for 2 new rural elites' activities and made memos. Before all interviews, the researcher recorded the interview with the consent of the interviewees. After sorting out the interview transcripts, interview transcripts and memos, the researcher finally got the interview transcripts.

5th step: The data analysis of this study conducted grounded theory approach. The researcher employed a coding method to parse the data into manageable, discrete pieces. This study strictly follows three steps: open coding -- axial coding -- selective coding and carries out three-level coding for the obtained data.

Research Results

The 1st objective is to understand selection process and the roles of the new rural elite. It was found that five requirements are requited for the new rural elite selection: 1) having both virtue and knowledge of law, 2) integrity, 3) fairness, 4) devotion to the common good, 5) being trusted and respected by people.

Furthermore, the selection of new rural elites has these following procedures: 1) Nomination by local people for 2 weeks. When a village or street meeting is held, local residents shall nominate and vote on the spot according to requirements of selection to determine candidates. 2) Residents' evaluation for 2 weeks. Residents will discuss and evaluate candidates to determine whether they are approved or not. 3) Public announcement for the first time for 1 month. Candidates who passed residents' evaluation shall be publicized,

that is, results of evaluation shall be informed to residents by posting posters and other ways, and feedback channels (telephone/WeChat, etc.) shall be published for people who have opposing opinions. 4.) Visit and review for 2 months. There will be some interviews for candidate's families, friends, colleagues and neighbors to confirm whether candidates really meet selection requirements. 5) Reviewed by town government for 2 months. Candidates who passed above procedures will be examined by local town government, which shall investigate and examine them. 6) Official publicity for 1 month. Compared with the initial public announcement for the first time, this announcement is more formal. It will be conducted not only in the village or on the street, but throughout the whole town, with channels for opposing views. 7) District Government's confirmation for 2 weeks. Candidates who have passed six steps above shall be submitted to the Yongchuan district government by town government, and the district government will give them formal recognition, issue certificates and clarify their identity.

About the roles of the new rural elite in Chongqing, it was found that**:**

1) Mediation of disputes and conflicts in rural society is the most basic function of new rural elite, and it is also the main content of every new rural elite's daily work. According to the collected data, the disputes and conflicts solved by new rural elite involve many aspects: economic disputes, family member relationship, demolition and resettlement, environmental pollution, neighborhood relationship, food safety, market relocation and residents' employment. In their daily work, there are almost no requirements on the scale, type, complexity, parties, and other aspects of the conflicts to be mediated, except for those involving criminal cases and those beyond the scope of mediation that need transfer to the judicial departments." We basically respond to every request, no matter what the problem is, we have to do our best and try to find ways to resolve the disputes through various means." Interviewee A7 mentioned. According to statistics, since 2017, new rural elites in Chongqing have resolved 1,870 conflicts (Chongqing Statistics Bureau, 2018).

2) Popularization of the legal knowledge and the deepening of the concept of rule of law is also one of the basic functions of new rural elite. New rural elite is responsible for the publicity and education of the rule of law, which mainly includes two aspects: 1) In the daily process of dispute mediation, new rural elites work based on law and takes practical actions to establish the legal concept of residents to solve conflicts by law. With the development of group of new rural elite, the concept of rule of law has been gradually popularized. 2) Popularize legal knowledge. Ordinary rural residents are not familiar with, or even ignorant of,

the law. Regular lectures or training are prepared for new rural elites or invited legal practitioners to popularize legal knowledge among local people. For example, on May 28, 2020, China adopted the Civil Code of the People's Republic of China, which will take effect on January 1, 2021. After the adoption of the Code, various new rural elites in Chongqing held lectures on it for many times to publicize and explain to the public. Speakers included new rural elites, invited lawyers and members of the judiciary. Since 2017, new rural elites in Chongqing have conducted 1,290 publicity activities concerning legal knowledge, involving more than 100,000 people (Chongqing Statistics Bureau, 2018).

3) Reflect the public sentiment and opinions. New rural elite, as a group between the government and the public, has the function of transmitting between them. New rural elites through the mediation of disputes and conflicts can go deep into local people to understand and collect public comments and feedback for society and government. New rural elite has gradually become a channel for understanding the actual situation of people, reflecting their opinions, and pooling their wisdom. Meanwhile, Chongqing government requires village committees and Urban Residents Committees (village-level autonomous organizations) to fully listen to the opinions and suggestions of new rural elites when they hold important meetings, carry out important activities and implement important projects. In this way, new rural elites become the platform and channel to reflect people’s feelings and public opinions upward. According to statistics, 1730 public opinions and sentiment have been collected from new rural elites in Chongqing since 2017 (Chongqing Statistics Bureau, 2018).

4) New rural elite serves as a role model for guide the social virtue. New rural elites be selected must have virtue and high reputation and be respected by people. They are models of moral education, with enough prestige and ability to guide villagers' behavior, regulate rural order, and quell neighborhood disputes. The development of new rural elites is aimed at mediating public conflicts, guiding social virtue, and setting a visible benchmark and example for the public. Its purpose is to make families happier and local society more civilized and harmonious.

The 2nd objective is to clarify relationship between the new rural elite and local residents/local government.

It was found that the evaluation of local people on new rural elite can be divided into two aspects: positive and negative.

Local people positively comment on new rural elite mainly focus on their high popularity and their existence can meet needs of people. New rural elites have a high

popularity among local people. Interviewees all have some knowledge about new rural elite, even there are some differences about the depth of people's understanding of this group. New rural elite meets the public's need to settle disputes without litigation. In Chinese rural society, villagers are reluctant to go to court unless the situation has become irretrievable. On one hand, going to court in Confucianism is a matter of "losing face". "Face" is equivalent to a social evaluation in China. In rural society, the evaluation of a person by public opinion often determines his status and reputation in the village. Therefore, villagers attach great importance to "face". After entering the litigation stage, this case and its stakeholders will become the gossip that villagers talk about. It is difficult to be accepted for those who value "face". On the other hand, according to respondents, "going to court" means a break between two parties of conflict, with no possibility of a settlement. Two families will hold a feud whatever they win or lose. The result is a serious impact on the harmony of the village, and everyone does not want such an outcome.

The negative evaluation of local people on new rural elite is reflected in the cognitive differences between generations and differences between individual value orientation of residents and collective value orientation of new rural elites. Compared with the older generation's high recognition and acceptance of them, young people thought that new rural elite is not mandatory, but more consultative. Even if a mediation agreement is reached, as long as one-party reneges, agreement will be null and void. As a result, they are more likely to seek help from institutions with coercive power and law enforcement powers, such as the policeman or courts. Villagers are always pursuing the maximization of their personal interests and take the choice which is most beneficial to them. However, the action of new rural elite is based on legal provisions and Confucian traditional customs, coordinating interests of all stakeholders, and finding a way to reach the result which is acceptable to everyone through mutual compromise and concession, to realize the harmony of rural society. In the process of their mediation, it is difficult for all stakeholders to maximize their own interests, which is a major manifestation of the negative evaluation of residents.

About the relationship between the new rural elite and local government, it was found that:

From a positive perspective, first, local government supports the development of the new rural elite. Local government attaches great importance to the new rural elite and believes that their participation in social governance will contribute to the development of local society. Secondly, the new rural elite is a channel for Yongchuan district government to

collect people's sentiment and public opinions and discover social problems. New rural elites are respected and trusted by the public and are extremely sensitive to their opinions and demands. In the process of solving social conflicts, they can effectively find governance problems, collect, and report relevant information to government. Their understanding of local society and people's feelings and opinions is one of references and bases for Yongchuan district government to adjust policies. Finally, new rural elite is the first line of defense for local government to estimate risks. New rural elite can eliminate social conflicts or timely report to government at the initial stage of major social problems to avoid significant losses. In their daily work, they rely on their own wisdoms and experiences, as well as a keen judgment of social problems and public sentiment can be the first time to predict and assess the governance risks in the society.

From a negative perspective, there are conflicts between new rural elite and administrative functional departments. On the one hand, the functional boundary between them and village committees, which is the rural grass-roots administrative department in China, is vague. On the other hand, the functional scope of new rural elite involves all aspects of rural society, and they often have to require the cooperation and resource integration of multiple government departments and private departments when solving disputes and social problems. As a group that participating in governance, it is not easy to do that. For example, in a case about the property management of a community provided by interviewees, individuals and departments involved in include judicial office, property management Company, owner, police office and sub-district office. The solution to this problem requires collective negotiation and cooperation among these departments and individuals, while the new rural elite need the assistance and support of government to realize resource integration and inter-departmental cooperation. In this process, it is not surprising if appear conflicts and difficulties between government and new rural elites.

The 3rd objective is to study how the new rural elite take action on solving the Confucianism-law conflict, and it was found that new rural elite in Chongqing mainly adopts practical solutions and fundamental solutions to local Confucianism-Law conflicts.

1) Practical solutions are specific and operable solutions adopted by the new rural elite according to the actual situation in the process of conflict mediation. It mainly includes providing professional legal advice, considering relevant factors of traditional Confucianism and providing flexible solutions.

2) Fundamental solutions are taken by new rural elite to fundamentally solve the

Confucianism-Law conflict. One side, new rural elite insists on taking law as the core basis for mediation. In the mediation process of actual cases, it subtly helps the public to establish the concept of rule of Law and form awareness of solving disputes by Law. Other side, new rural elite regularly conducts lectures on popularizing legal knowledge to improve the legal awareness of the public.

The New Body of Knowledge

The results of this study, which showed the new rural elite's functions, selection, actions and the relationships between it and people/government, helped develop a model of new rural elite, which participating in Chinese rural governance to solve the Confucianism-law conflict. According to the researcher, the group of new rural elite is developed based on Confucianism and the core of Rule of Law. They take conflicts and disputes in local society as the point of penetration, coordinate the Confucianism-Law conflict and promote and strengthen the integration of Confucianism and rule of Law in local society (Figure 1).

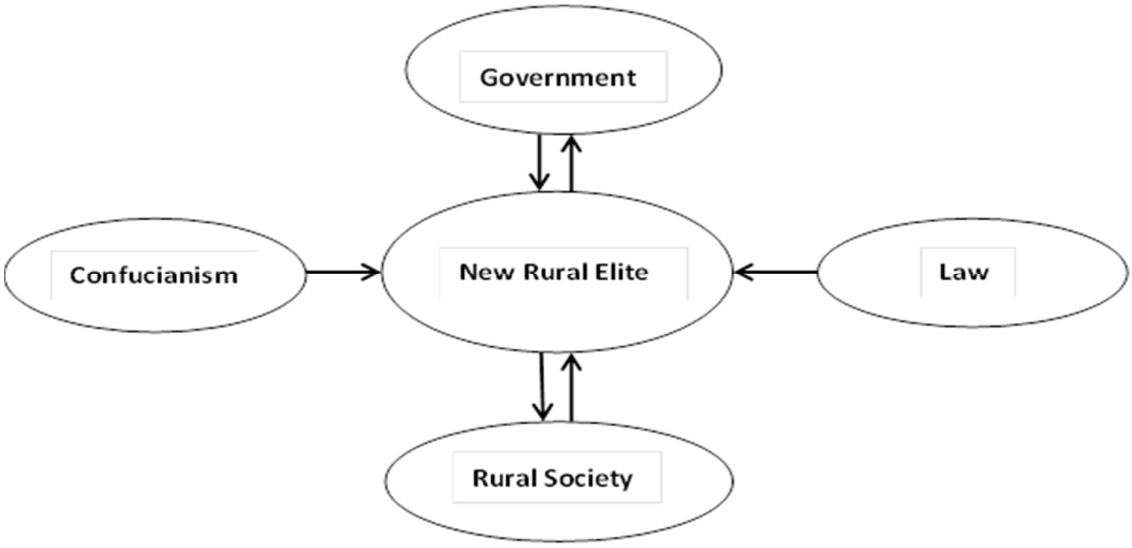

Figure 1: The model of new rural elite solving Confucianism-law conflict

At first, Confucianism is the foundation. New rural elites were born from the soil of Confucianism and are the executor of the order of Confucianism. The core of Confucianism is custom and morality. An important requirement of selection system is virtue. In addition, traditional rural society is linked by interpersonal relationship. As one of five requirements for new rural elite, "being respected and trusted by the public" fits this norm. Secondly, rule of

law is the core. According to the selection requirements, new rural elites must respect law and have legal knowledge. Mediation of new rural elite is based on national laws and they hold lectures frequently to popularize law in rural society. The researcher believes that new rural elite is one of footholds of law order established in rural society. Thirdly, conflicts and disputes in rural society are the breakthrough point of solving Conflict-law conflict. Conflicts between Confucianism and rule of Law involve various aspects of social life, which is an important reason why this problem is difficult to be solved. New rural elite focusing on disputes in social life, which are the concrete manifestation of the Confucianism-law conflict in rural society. They rely on their knowledge and power of both Confucianism and Law, analyze and resolve conflicts with mediation skills and personal abilities. Finally, the group of the new rural elite is a bottom-up channel to reflect public sentiment. The development of the new rural elite has been supported by local government. They can grasp specific situation and opinions of local people, collect, and summarize social information, provide reference and basis for local government to adjust policies, and provide valuable feedback information for the improvement of legal system and rule of Law order.

To sum up, the group of new rural elite is built based on Confucianism and centered on rule of law. It has knowledge and power of both Confucianism and Law at the same time and takes mediation of conflicts and disputes of local society as the focus and breakthrough point of coordinating Confucianism and law. In the process of mediation, new rural elite uses facts and practices to gradually strengthen the awareness of law of local people. They also hold lectures frequently to popularize the knowledge of law for local people. Meanwhile, new rural elite has an in-depth understanding of the reality of rural society and has collected and grasped the public sentiment. In addition, the development of new rural elite has received support and attention from government, so that a bottom-up feedback channel be formed, which can provide real and effective reference and basis for policy adjustment and legal system improvement.

Discussion of research results

Overall, this paper was among the first to investigate the governance model of the new rural elite which resolved the Confucianism-law conflict in Chinese rural society. As discussed earlier, previous researches of the rural elite often showed that its concept, history and traditional functions, and previous researches of Confucianism often discussed in philosophy aspects. The present findings extend the functions of the new rural elite, explore

the relationships between this group and local residents/government, and explore its actions when solving Confucianism-law conflict.

Conclusion

This study aims to understand the role of new rural elite in Chongqing, which is a new group established for solving Confucianism-law conflict in Chinese rural society transformation. This research found that it has four functions include mediate disputes and resolve conflicts, popularize legal knowledge, reflect the public sentiment, and serves as an example to guide the social virtue. There are five requirements for new rural elite selection and seven steps for selection procedure. New rural elite has a high popularity among local people and meets the public's need to settle disputes without litigation, but there are some cognitive differences between generations toward this group and differences between individual value orientation of residents and collective value orientation of the new rural elite. Local government supports the development of new rural elite. It is a channel for Yongchuan district government to collect people's sentiment and is the first line of defense for local government to estimate risks. However, some conflicts between the new rural elite and administrative functional departments. New rural elite in Chongqing mainly adopts practical solutions and fundamental solutions to local Confucianism-Law conflicts. The results of this research developed the governance model of new rural elite solving Confucianism-law conflict.

This research provides theoretical support and policy suggestion for other local governments in China that trying to solve the Confucianism-law conflict in local rural society through the new rural elite. It enriches research perspectives of the new rural elite, which is the newly emerging governance subject in Chinese society and conducts the first systematic exploration research of the successful case of new rural elite participating in governance in Chongqing. It also lays a preliminary foundation for further study of new rural elite to solve the conflict between Confucianism and law in China's rural society.

Suggestions

1) Based on the research result like conflicts between new rural elite and administrative functional departments, the researchers made the following recommendations: Government should establish a linkage cooperation mechanism between new rural elites and various organizations. To mediate problems, they require cooperation and supports from

various departments, including but not limited to residents' committees, grassroots judicial department, local government, private enterprises and etc. At present, Yongchuan District does not have an effective mechanism to effectively coordinate various departments and ensure smooth progress of cooperation, nor does it have a program design for the communication and linkage between departments. To address this problem, government can take the lead and establish an effective linkage and cooperation mechanism to further develop the governance model of the new rural elite.

2) For further research, more samples need to be selected for analysis to enrich the connotation of the concept and category proposed in this study. In addition, how effective is the governance model of new rural elite in facing with Confucianism-Law Conflict? How to coordinate different departments to make sure maximize new rural elite's adjustment effect? These also require policy experiments on a large sample of public sample and performance assessment by using statistical methods.

References

Chongqing Statistics Bureau. (2018). *Chongqing Statistical Yearbook*. Retrieved April 3, 2020, from http://tjj.cq.gov.cn/zwgk_233/tjnj/2017/indexch.htm

Di, J., & Zhong, Z. (2014). A Study on the Grass-roots Governance in Chinese Traditional Rural Areas: Transformation from the Main Body to the Rule. *Sociological Study*, 29(5), 73-97.

Ding, Z., & Zhang, L. (2018). Study on the Dilemma and Countermeasures of Rural Governance and the Construction of Rural Style Civilization. *Development and Research*, 34(5), 116-121.

Fei, X. (1998). *From the Soil: the Foundations of Chinese Society*. Beijing: Peking University Press.

Ji, Z., & Shi, H. (2018). Study on Inheritance and Innovation in the Construction of New Rural Elite Culture. *Jiangsu Social Science*, 30(1), 181-186.

Lang, Y., Zhang, P., & Xiao, K. (2017). The effectiveness of new rural elite and rural government. *Journal of ZheJiang Party School of C.P.C.*, 32(4), 16-24.

Li, N. (2017). Study on the Role of Rural Elite Culture and Its Governance in the Reconstruction of the Authoritative Order of Modern Rural Society. *Academics*, 21(11), 74-81.

Li, Y. (2004). Study on the Rule of Confucianism in Qing Dynasty. *The Manchu Studies*, 15(2), 25-31.

Maxwell, J. A. (2012). *Qualitative research design: An interactive approach Thousand Oaks*. California: Sage.

Peng, R. (2019). County Sages Participating in the Rural Governance Based on the Rural Vitalization Strategy. *Journal of Yunnan Agricultural University (Social Science)*, 13(1), 1-5.

Qian, J., & Ma, J. (2016). A Review of Researches about the Culture of New Rural Elite in China. *Journal of Beijing Vocational College of Agriculture*, 30(4), 51-55.

Qu, T. (2003). *Chinese Law and Chinese Society*. Beijing: Zhonghua Book Company.

Ren, W., & Huang, L. (2009). Study on National Law in Chinese Rural Society. *Legal System and Society*, 3(8), 19-20.

Tian, C. (2001). Study on National Law and Folk Law in the Countryside. *Journal of Yunnan University (Humanities and Social Sciences)*, 27(5), 81-86.

Xu, X. (2005). Study on the Conflict between Legal and Political Order in Rural Areas. *Youth Research*, 11(4), 27-32.

Wang, L. (2015). Confucianism and Law in the Transformation of Chinese Rural Society: from the Perspective of Ethics. *Chinese Social Sciences*, 36(7), 94-107.

Wang, Y., & Wang, X. (2009). Study on the Dilemma in the Transformation from Rule by Confucianism to Rule by Law in Rural China. *Journal of Zhejiang Provincial Party School of C.P.C.*, 24(6), 101-104.

Zhang, X. (2016). The Reconstruction of Social Order from the Perspective of Rural Elite Culture. *Jiao Yu Wen Hua Lun Tan*, 7(3), 109-115.

Zhao, X. (2012). From Rule by Confucianism to Governance: the Interpretation of Chinese Rural Political Paradigm. *Commercial Age*, 30(6), 8-9.

Correlation of individual characteristics, sexual cognition and sexual abstinence intention among early adolescents*

[1]Monrudee Chokprajakchad, Lawan Singhasai,
Rutja Phuphaibul and Jumpee Granger
[1]Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University, Thailand.
[2]Corresponding Author's Email: lawan.sin@mahidol.ac.th

Abstract

This research consisted of two objectives, namely: 1) was to study the associations among individual characteristics (gender, family relationships, adolescent living arrangements, parents' marital status, sexual value perception, students' opinions about the ideal age for marriage, frequency of internet or social media use and sexual experience) and sexual cognitions that influenced sexual abstinence intention among early adolescents and 2) to develop a guideline for adolescent health services working with families, schools, and communities and apply the outcomes to promote sustainable sexual abstinence intention. A cross-sectional study was conducted using 164 sixth grade students as participants, with data collected through a self-administered questionnaire. Descriptive statistics were used to analyze the general characteristics. The Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis test were used to compare sexual abstinence intentions and demographics, while differences and associations between sexual abstinence intention and sexual cognition were analyzed using Spearman's Rho correlation. All participants met the study criteria and completed the questionnaire.

From the study, it was found as follows: 1. Factors associating with sexual abstinence intention included gender, sexual value, and marital status of the parents. Also, sexual cognition of the adolescents positively correlated with sexual abstinence intention. 2. The findings can be applied as a guideline for adolescent health services working with families, schools, and communities to promote sustainable sexual abstinence intention among early adolescents.

Keywords: Correlation; Individual Characteristics; Sexual Cognition; Sexual Abstinence Intention; Early Adolescent

*Received April 12, 2021; Revised May 26, 2021; Accepted June 24, 2021

Introduction

Over the past decades sexual behavior patterns have changed, with younger ages initiating sexual intercourse (WHO, 2018). The average age of sexual initiation is declining among both genders in many countries around the world (Chokprajakchad, Phuphaibul, and Sieving, 2018; WHO, 2018). Early initiation of sexual intercourse is directly related to adverse health outcomes such as unwanted pregnancies and sexually transmitted infections (Lee et al. 2015). Various studies have highlighted the factors associated with these adverse health outcomes. Contraception and condom use impact risk reduction in the context of safe sexuality, together with avoiding engagement in sexual intercourse through abstinence (Pinyopornpanish et al. 2017), The culture of Thai people promotes sexual abstinence as a healthy approach for early adolescents. To promulgate this strategy, parents, educators, and health care providers require an understanding of the factors related to earlier adolescent abstinence (Neranon et al. 2018).

Sexual abstinence intention (SAI) is determined as delaying early sexual initiation and refraining from sexual intercourse (Neranon et al. 2018). SAI is a reasonable goal for early adolescents, and the best way to prevent negative consequences such as pregnancy and sexually transmitted infections, including HIV among adolescents (Chokprajakchad, Phuphaibul, Sieving, and Phumonsakul, 2020). Adolescents who believe in sexual abstinence values are less likely to engage in sexual intercourse (Alhassan, and Dodoo, 2020).

Most studies reviewed focused on exploring the association between sexual risk factors and unprotected sexual intercourse or intercourse with multiple partners in middle and late adolescence (Pinyopornpanish et al. 2017; Morales et al. 2019). Harm reduction means devising policies and programs to lessening undesirable social, economic, and health-related concerns associated with risky sexual behaviors but may not actually rely on sexual abstinence (Srijaiwong, Sindhu, Ratinthorn, and Viwatwongkasem, 2017). Nevertheless, total success could not be reported under either of the frameworks in terms of safeguarding adolescents from the inevitable hazards of engagement in sexual intercourse without protection (Chokprajakchad, Phuphaibul, Sieving, and Phumonsakul, 2020). This literature gap demands attention considering the associations between SAI and early adolescent traits and cognitions about sexual intercourse.

The theory of planned behavior (TPB) guided the study. According to this theory, the association between individual cognition toward positive behavioral attitudes, perceived subjective norms for specific persons, and perceived behavioral control can predict and trigger

behavior modification (Ajzen, 2011). Together, attitudes concerning behaviors, subjective norms and perceived behavioral control indicate the development of intention toward a behavior (Chokprajakchad, Phuphaibul, Sieving, and Phumonsakul, 2020; Morales, A., 2018b)

Adolescent sexual cognition can be defined as thoughts and opinions related to attitudes, perceived about subjective norms, perceived about behavior control and intention about sexual abstinence concerning the influence of sexual behavior in an adolescent group (Department of Health, Bureau of Reproductive Health, 2016; Neranon et al. 2018). Many studies have proposed that attitude toward sexual abstinence, peer norms about abstinence behavior, perceived control (refusal skills), and sexual emotion management skills are the main influences on adolescents' sexual behavior (Sriring, Chanaboon, and Khonroochinnapong, 2014). While, individual characteristics are defined as individual and family-societal factors that influence adolescent sexual behavior. Contexts can shape adolescent behavior in both positive and negative ways (Guilamo-Ramos, Lee, and Jaccard, 2016). Changing social and economic backgrounds are provoking or interesting factors that may encourage adolescents to engage in sexual intercourse during their school years.

Many previous studies identified correlations between gender, sexual value perception, social media, sexual experience, and adolescents' sexual intercourse behavior. Families are among the most important influences on adolescent sexual behaviors (Chaiwongroj, and Buaraphan, 2020). Various studies determined that adolescents frequently engage in sexual risk behavior due to a history of poor family relationships and divorce (Department of Health, Bureau of Reproductive Health, 2016; Settheekul et al. 2019). Parents are an essential resource for adolescents' sexual knowledge and play a significant role in shaping their adolescent child's sexual attitudes, subjective norms, and intentions (Morales, 2019). During early adolescence, children recognize and are influenced by the parts played by parents, friends, and superstars from social media (Chokprajakchad, Phuphaibul, and Phuphaibul, 2016). Previous studies mainly focused on middle and late adolescents (Chokprajakchad, Phuphaibul, and Sieving, 2018), while this study focused on early adolescents. Individual characteristics and adolescents' sexual cognition were utilized to adapt a conceptual framework to predict SAI among early adolescents.

Objectives of the Research

1. to study the associations among individual characteristics (gender, family relationships, adolescent living arrangements, parents' marital status, sexual value perception,

students' opinions about the ideal age for marriage, frequency of internet or social media use and sexual experience) and sexual cognitions that influenced SAI among early adolescents.

2. to develop a guideline for adolescent health services working with families, schools, and communities and apply the outcomes to promote sustainable sexual abstinence intention.

Research Methodology

A cross-sectional study was conducted to examine the associations between individual characteristics and perceptions of sexual abstinence intention among early adolescents.

1 st Step: Study Population: The study was conducted at three schools under the Department of Education located in different provinces of Thailand as Bangkok, Chachoengsao and Phetchaburi. The sample was 6th grade primary school students aged 11-12 years. Inclusion criteria for adolescents were the ability to communicate in Thai and parental permission to participate in the study. Sample size was set using a power analysis, with power .80 and significance .05. Sample size from a previous study was used to calculate the average effect size (0.2) (Srijaiwong, 2017), resulting in a sample size of 153 participants. An additional 10% was added to compensate for attrition, giving the total number of participants as 168. Study sites were selected by convenience sampling. Participants were selected systematically, and 164 eligible adolescents were recruited for the study.

2nd Step: Ethical Considerations: All the adolescents were informed about the research objectives and assured of confidentiality and anonymity. Participants could withdraw at any time. The adolescents and their parents completed informed consent forms. The Ethics Committee on Human Rights at Faculty of Medicine, Ramathibodi Hospital, Mahidol University certified the study. The participants' rights were protected throughout the study.

3rd step: Study Instruments: Data were collected through a self-administered questionnaire. Content validity of the questionnaire items was checked by five experts comprising three instructors of pediatric nursing, one instructor of family development, and one instructor of child and adolescent psychiatry. The questionnaire was composed of two parts as described below.

3.1) Individual Characteristics were developed by the primary investigator (PI) to gather demographic data and general characteristics of the participants. The instrument contained 8 items for collecting data on gender, family living situation, perceived quality of parent-teen

relationships, student living arrangements, sexual value perception, attitudes about marriage, frequency of internet use and adolescents' sexual experience.

3.2) The Sexual Cognition Questionnaire was developed by Kanokphat Taikhanong (2012) based on the TPB. Permission was obtained from the questionnaire developer to modify the sexual abstinence intention instrument from focusing exclusively on sexual risk behavior to assess the sexual risk cognition of adolescents. Content validity index of the questionnaire was 0.89, with 39 items comprising four parts as follows:

3.2.1) Attitudes toward Sexual Abstinence Behavior was composed of two sub-parts: Behavioral Beliefs in Sexual Abstinence Behavior and Outcome Evaluations in Sexual Abstinence Behavior. Behavioral Beliefs in Sexual Abstinence Behavior was divided into six items, ranked from 1 to 5 (strongly disagree to strongly agree). Outcome Evaluations in Sexual Abstinence Behavior was divided into six items, rated from 1 to 5 (extremely bad to extremely good). Scores were summed, with higher total scores representing stronger attitudes toward sexual abstinence behavior. Cronbach's alpha coefficient was 0.82 for this measure.

3.2.2) Subjective Norms toward Sexual Abstinence Behavior was composed of two sub-parts. Normative Belief in Sexual Abstinence Behavior was divided into seven items, ranked from 1 to 5 (definitely should not to definitely should). Motivation to Comply with Sexual Abstinence Behavior was divided into seven items rated from 1 to 5 (definitely do not to definitely do). Scores were summed, with higher total scores representing stronger subjective norms toward sexual abstinence behavior. Cronbach's alpha coefficient was 0.92 for this measure.

3.2.3) Perceived Behavioral Control about Sexual Abstinence Behavior was composed of two sub-parts. Control Beliefs in Sexual Abstinence Behavior was divided into six items in which scores were ranked from 1 to 5 (very unlikely to very likely). Powers of Control in Sexual Abstinence Behavior was divided into six items with scores ranked from 1 to 5 (strongly disagree to strongly agree). Higher total scores were interpreted to represent stronger perceived control for sexual abstinence behavior. Cronbach's alpha coefficient of this study measure was determined as 0.85.

3.2.4) Sexual Abstinence Intention consisted of 1 item, namely the question, "Do you intend to abstain from sexual intercourse during your school year?" Scores ranged from 1 to 5 (absolutely not to certainly). Lower scores reflected a stronger sexual abstinence intention. Cronbach's alpha coefficient for this study measure was 0.78.

4th step: Data Collection: All participants were asked to complete a self-administered questionnaire comprising demographic data and sexual abstinence intention.

5th step: Data Analysis: IBM SPSS Statistics (Version 21.0) was used to perform descriptive and inferential statistical tests. Descriptive statistics were used to describe general characteristics. The Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were used to analyze and compare scores between sexual abstinence intention and socio-demographics of early adolescents because data distribution was not normal and did not occur randomly. Differences and associations between attitude toward sexual abstinence behavior, subjective norms about sexual abstinence behavior and perceived behavioral control concerning sexual abstinence behavior and intention about sexual abstinence behavior were analyzed using Spearman's rho correlation.

Research results

The participants were males and females aged 11-12 years. Over half reported that they lived with a parent and had good parent-teen relationships. More than half expressed opinions that the ideal age for marriage was 25 years old. Most students used the internet every day and declared no sexual experience at the time of the study.

The 1st Objective is to study the associations among individual characteristics (gender, family relationships, adolescent living arrangements, parents' marital status, sexual value perception, students' opinions about the ideal age for marriage, frequency of internet or social media use and sexual experience) and sexual cognitions that influenced SAI among early adolescents. The finding showed the association of SAI among early adolescents in the form of individual characteristics such as gender, parents' marital status, perceived quality of family relationships, student living arrangements, sexual value perception, students' opinions about the ideal age for marriage, frequency of internet or social media use, and sexual experience. Findings indicated that gender and sexual value perception were the most influential factors of SAI ($Z = -3.82$, $p < 0.001$; $Z = -4.258$, $p < 0.001$, respectively). Male adolescents were more likely to have sexual intercourse experience than females. Moreover, adolescents were more likely to avoid sexual intercourse if they had a sense of value in keeping virginity until their wedding day. Simultaneously, adolescents whose parents had married status were more likely to have sexual abstinence intention ($Z = -1.985$, $p < 0.047$). Correlations between adolescents' sexual cognitions and sexual abstinence intention, all variables of adolescents' sexual cognitions such as attitudes toward sexual abstinence behavior, subjective norms about sexual

abstinence behavior and perceived behavioral control about sexual abstinence behavior were found to contribute to sexual abstinence intention positively (r_s=.340, .393, and .153, $p < 0.001$, respectively). Adolescents with higher total scores on attitudes toward sexual abstinence behavior, subjective norms about sexual abstinence behavior and perceived behavioral control about sexual abstinence behavior and intention to avoid sexual intercourse

The 2nd Objective is to develop a guideline for adolescent health services working with families, schools, and communities and apply the outcomes to promote sustainable sexual abstinence intention. Gender, adolescents whose parents had married status, a sense of value in keeping virginity until their wedding day are related to sexual behavior. Also, adolescents with higher total scores on attitudes toward sexual abstinence behavior, subjective norms about sexual abstinence behavior, and perceived behavioral control about sexual abstinence behavior correlated with intention to avoid sexual intercourse. Therefore, to develop a guideline for adolescent health services working should exploring the effects of substantive characteristics and sexual cognitions included gender, sexual value, and marital status of the parents. Also, sexual cognition of the adolescents positively correlated with sustainable sexual abstinence intention see in figure.

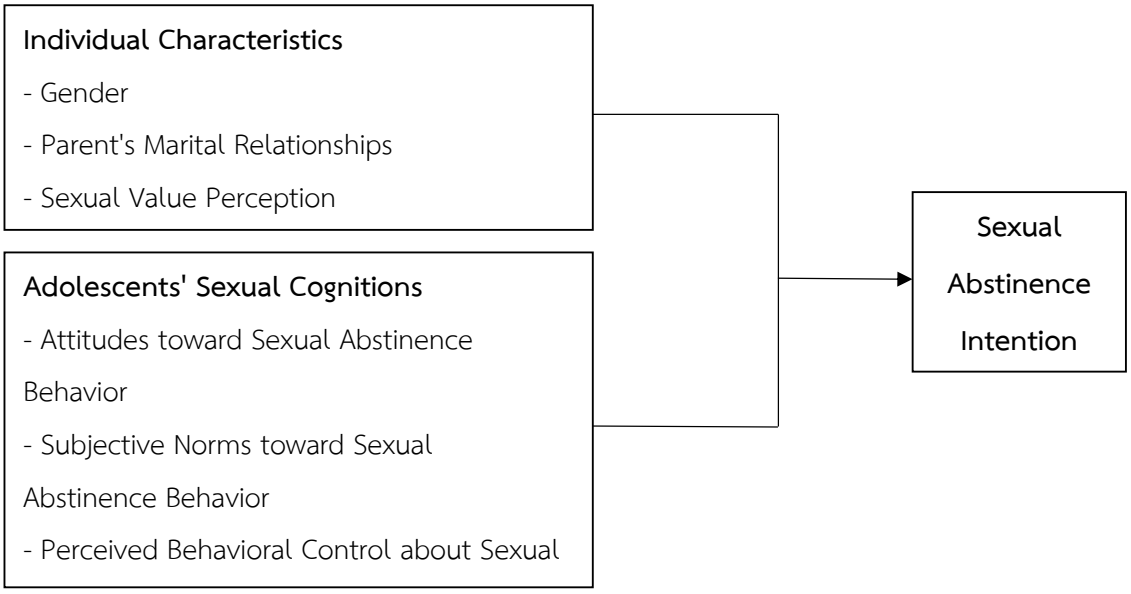

Figure 1 a guideline for applying the outcomes to promote sexual abstinence intention.

The New body of knowledge

This article examined the effects of gender, sexual value, and positive marital status on adolescents' cognition of sexual abstinence. Findings provide knowledge concerning the influences of all the variables and the significance of individual variable constructs. The provision of social services to promote sexual health should specifically target early adolescents and consider the role of parents and other important people in their lives. Future studies should examine individual characteristics and factors that influence adolescents' sexual behavior. Different contexts and cultural aspects of other studies will produce diverse results. Effective intervention programs tailored to early adolescents are needed. The focus on delaying sexual initiation has important implications for developing sex education programs. Associated sexual abstinence factors can be used as tools to help young teens avoid early initiation of sexual intercourse. Findings can be used as a resource for policy development in areas of parental and adolescent health education also provide innovative ideas for researchers and educationists in other related contexts.

Discussion of research results

Individual Characteristics; Physical changes associated with puberty are related to certain adolescent sexual behaviors. Increase in sex hormones and the physical changes of puberty increase the risk of sexual activity initiation (Department of Health, Bureau of Reproductive Health, 2016). Common sense tells us these phenomena increase adolescents' sexual desire, sexual attraction to others, and the chances of having sex, especially in males (Skinner et al, 2015). Gender affects the level of sexual risk behavior. Many studies have revealed that the attitudes of Thai male adolescents are associated with sexual experience. Male adolescents believe that the more sexual experiences they have, the greater the acceptance of their fears. Sexual experience makes male adolescents feel more powerful and capable over others, particularly females (Chaiwongroj, and Buaraphan, 2020; Settheekul, 2019). By comparison, Thai females continue to preserve traditions and beliefs about sexual abstinence behavior more than males. Furthermore, the findings of several studies conducted in this field in Thailand revealed that female adolescents are more likely to discuss sexual behavior with their mothers than sons are to discuss the same subject with either parent (Chokprajakchad, Phuphaibul, and Phuphaibul, 2016). Findings of a meta-analysis conducted on sexual communication between parents and adolescents showed that mothers have a

certain degree of protection to offer their daughters against sexual risk behaviors (Powwattana, and Thammaraksa, 2018).

Individual social contexts largely shape adolescents. One of the most specific factors of influence on adolescent sexual abstinence intention is their family (Guilamo-Ramos, 2016). Moreover, parents are an essential resource for their adolescent child's sexual knowledge and play a significant role in shaping their adolescent child of sexual attitudes, subjective norms, and behaviors (Chokprajakchad et al. 2018). Adolescents tend to develop better behavior in a loving home than those who grow up in families with reverse characteristics (Skinner, 2015). A previous study found that adolescents whose parents have higher-quality relationships may be protected against early sexual initiation (Widman et al, 2016). However, this study did not differentiate between adolescents' perceptions of the quality of family relationships and sexual abstinence intentions ($Z = -1.009$, $p = 0.313$). Adolescents who perceive a higher-quality parent relationship are more likely to follow sexual abstinence than those who perceive a poor connection in their family.

Wedding night virginity remains a high value in Thai culture. Therefore, adolescents' sexual risk behaviors are more likely to be shunned in Thailand. Adolescents who believe in virginity and strictly oppose premarital sex tend to avoid engaging in sexual intercourse or sexual experience (Silva et al, 2016). One previous study examined the factors that influenced sexual risk behavior among adolescents. The sample of this study was 150 secondary school students. Findings showed that perceived values in terms of sexual risk prevention and parental monitoring were associated with adolescent sexual behavior. Results revealed that adolescents who perceive that they should maintain virginity might refuse sexual intercourse during their school years (Hunchangsith, and Sakulsri, 2015).

Adolescents' Sexual Cognitions; Adolescents' individual sexual beliefs, values, attitudes, and perceived behavior control are the strongest risks and protective factors (Huntabunjong, 2019). Likewise, many studies determined that adolescent sexual beliefs, attitudes, skills, motivations, norms, and self-efficacy influence sexual behavior in this group (Chokprajakchad et al. 2018; Neranon, 2018).

Attitude determines a sense of belief about the benefits or detriments associated with values on whether things are good or bad (Ajzen, 2011). This factor is a significant predictor explaining the intention for sexual behavior and is affirmed by many studies. One previous study examined samples of 233 first-year students in high schools. The outcome illustrated the predictors of sexual risk behavior as attitudes toward sexual behavior, peer sexual

behavior, and sexual media exposure. These factors accounted for 23.7% of the variance in explaining sexual risk behavior. Findings showed that adolescents engaging in sexual intercourse was positively associated with attitudes toward sexual behavior (r_2 = .223) (Pojanapotha et al. 2017).

Perceived norms are defined as the acceptance or rejection of behaviors by reference groups and motivations to meet reference groups' expectations (Ajzen, 2011). Sexual behavior is one of the many areas in which adolescents are influenced by close friends, peers, and parents (Chokprajakchad, 2020). A cross-sectional analysis examined the factors influencing sexual behaviors, no sexual experience, safe sexual practices, and unsafe sexual behaviors among 3,192 Thai adolescents aged 15-19. Results identified sexual risk behaviors, followed by peer approval (OR = 1.225, 95% CI) and sexual message communication (OR = 1.225, 95% CI) (Butcharoen, Pichayapinyo, and Pawwattana, 2013).

Perceived behavioral control is defined as an individual's belief in regulating or managing personal behavior with mindfulness concerning the factors either supporting or obstructing certain behaviors (Ajzen, 2011). A previous study examined the factors associated with adolescents' intention to prevent unwanted pregnancy. The samples consisted of 1,327 adolescents aged 12-19 years in secondary schools. The study revealed that perceived behavioral control of sexual risk behavior was related to adolescents' intention to avoid unwanted pregnancy (Chaikoolvatana et al. 2013).

Conclusions

According, all the variables are indicators of difficult behaviors that people are willing to follow in an expert way, and how much effort they are prepared to make to perform such behaviors. Similarly, when people are expected to succeed, their intentions and the opportunity to achieve results are assumed to be the immediate antecedent of behavior (Ajzen, 2011). In turn, attitude, perceived subjective norm, and perceived behavioral control are determined by the underlying belief structure that comprises behavioral beliefs, normative beliefs, and control beliefs. Thus, the effects of these three determinants on behavior are mediated by behavioral intention (Morales, 2018).

Research limitations included the sampling catchment area as only three public schools in three Thai provinces. Purposive sampling was used to choose regions and school sizes representing large, medium, and small school systems. Generalizations should be made with caution for adolescents with different demographic, geographic and cultural

characteristics. Sexuality is a sensitive issue that is not generally discussed in Thai culture. These results might not accurately reflect actual behaviors if participants have not answered truthfully. Researchers use several strategies to minimize these errors. To maintain confidentiality, each participant had a unique identification number with no direct contact information. All participants were assured that their answers would not affect school grades or other school services. Most adolescents reported strong intentions to be sexually abstinent, reflecting normal behavior in early Thai adolescents (Department of Health, Bureau of Reproductive Health, 2016).

Suggestions

1) The Ministry of Education should have a policy for schools and communities. The directors should have awareness and concern about cooperation between, parents, and students for solving this problem. Sexual cognitions and family relationship should be integrated into the school curriculum.

2) Additionally, studies should be conducted from the perspective of parents and their children on the sexual cognition of parents for holistic skills capable of enhancing the body of knowledge on perceived behavior control about sexual abstinence behavior in early adolescents. Finally, future studies should be considered for other persons factors and Buddhist psychology for family responsibilities that influence the sexual behavior of adolescents. Different contexts and cultural aspects might differ from this study. Therefore, effective intervention programs tailored to early adolescents are needed.

References

Ajzen, I. (2011). The theory of planned behavior: Reactions and reflections. *Psychol Health,* 26(9), 1113-1127.

Alhassan, N., & Dodoo, F.N.A. (2020). Predictors of primary and secondary sexual abstinence among never-married youth in urban poor Accra, Ghana. *Reproductive Health,* 17(1), 28.

Butcharoen, W., Pichayapinyo, P., & Pawwattana, A. (2013). Factors related to sexual risk behavior among Thai secondary school students. *Journal of Public Health*, 42(1), 30–40.

Chaikoolvatana, C. et al. (2013). Development of a school-based pregnancy prevention model for early adolescent female Thais. *Pacific Rim International Journal*, 17(2), 131–147.

Chaiwongroj, C., & Buaraphan, K. (2020). Development and effectiveness assessment of a sex education learning unit for Thai primary students. *Journal of Health Research,* 34(3), 183-193.

Chokprajakchad, M., Phuphaibul, R., & Phuphaibul, P. (2016). Relation between viewing "Hormones" TV Series* and behaviors among Thai adolescents. *Thai Journal of Pedriatric,* 55(1), 65-71.

Chokprajakchad, M., Phuphaibul, R., & Sieving, R. E. (2018). Sexual health interventions among early adolescents: an integrative review. *Journal of Health Research,* 32(6), 467-477.

Chokprajakchad, M., Phuphaibul, R., Sieving, R. E., & Phumonsakul, S. (2020). Effectiveness of parent participation in a technology-based adolescent sexuality education program: a randomized control trial. *Pacific Rim International Journal,* 24(2), 219-233.

Department of Health, Bureau of Reproductive Health. (2016). *The reproductive health situation in an adolescent*. Nonthaburi: Bureau of Reproductive Health.

Guilamo-Ramos, V., Lee, J. J., & Jaccard, J. (2016). Parent-adolescent communication about contraception and condom use. *JAMA Pediatric,* 170(1), 14–16.

Hunchangsithm, P., & Sakulsri, T. (2015). *Risk factors influencing teenage pregnancy: a qualitative study. Family and Pregnancy.* Institute for Population and Social Research, Mahidol University (pp. 163-180).

Lee, S.Y. et al. (2015). Sexually transmitted infections and first sexual intercourse age in adolescents: the nationwide retrospective cross-sectional study. *The Journal of Sexual Medicine*, 12, 2313-23.

Morales, A. et al. (2018). Sexual risk among Colombian adolescents: knowledge, attitudes, normative beliefs, perceived control, intention, and sexual behavior. *BMC Public Health* 18, 1377. From https://doi.org/10.1186/s12889-018-6311-y.

Morales, A. et al. (2019). Adaptation of an effective school-based sexual health promotion program for youth in Colombia. *Social Science & Medicine*, 222, 207–215.

Neranon, W., Phuphaibul, R., & Kongsaktrakul, C. (2018). Effects to the activity package computer game media on attitude norm and perceived behavior control on sexual abstinence of 7th grade students. *Kuakarun Journal of Nursing,* 25(1), 73-98.

Pinyopornpanish, K. et al. (2017). Sexual health, risky sexual behavior and condom use among adolescents young adults and older adults in Chiang Mai, Thailand: Findings from a population based survey. *BMC Research Notes*, 10, 682.

Pojanapotha, P., Singhakant, S., Kaewpornsawan, T., & Apinuntavech, S. (2017). Attitudes and sex education associated with sexual behavior in Thai male students in Bangkok. *Journal of Public Health,* 47(1), 18-30.

Powwattana, A., & Thammaraksa, P. (2018). Culturally-grounded mother–daughter communication-focused intervention for Thai female adolescents. *Nursing & Health Sciences,* 20(2), 214-223.

Settheekul, S. et al. (2019). Factors influencing sexual risk behaviors among adolescents: a community-based participatory study. *Nursing & Health Sciences,* 21(2), 186-197.

Silva, R. N. et al. (2016). Mother–and father–adolescent relationships and early sexual intercourse. *Pediatrics,* 138(6), 1-9.

Skinner S. R. et al. (2015). Childhood behavior problems and age at first sexual intercourse: a prospective birth cohort study. *Pediatrics,* 135, 255–263.

Srijaiwong, S., Sindhu, S., Ratinthorn, A., & Viwatwongkasem, C. (2017). Factors Influencing Sexual Behaviors among Thai Adolescents. *Journal of Population and Social Studies,* 25(3), 171-193.

Sriring, P., Chanaboon, S., & Khonroochinnapong, K. (2014). *Knowledge, attitudes, intention and factor effecting intention in prevention of unplanned pregnant and having safe sex between Teenagers in Khon Kaen Province*. Rethink: Social Development for Sustainability in ASEAN Community (pp. 470–477).

Taikhanong, K. (2012). The factors influencing of the intention of sexual risk behavior amongst high school students. *Christian University of Thailand Journal,* 17(1), 168-193.

Widman, L. et al. (2016). Parent-adolescent sexual communication and adolescent safer sex behavior: a meta-analysis. *JAMA Pediatric,* 170(1), 52-61.

World Health Organization. *Report on Global Sexually Transmitted Infection Surveillance 2018*. Geneva, World Health Organization. Retrieved February 3, 2021, from https://www.who.int/reproductivehealth/ publications/stis-surveillance-2018/en/

สถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย*

Health Literacy Situation of Monks in Thai Society

[1]โกนิฏฐ์ ศรีทอง, [2]ชลวิทย์ เจียรจิตต์, [3]เบญจมาศ สุขสถิตย์ และ [4]ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์

[1]Konit Srithong, [2]Cholvij Jearajit, [3]Benjamas Suksatit and [4]Chaiwatchara Promjittiphong

[1]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2,4]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[3]คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[1]Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[2,4]Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Thailand.

[3]Faculty of Nursing, Chiang Mai University, Thailand.

[1,2]Corresponding Author's Email: cholvit@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

สถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันมีข้อพึงตระหนักที่สำคัญคือการพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพและการพัฒนากิจกรรมของคณะสงฆ์ที่สามารถส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยได้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย และ 3) เสนอรูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในคณะสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การศึกษาครั้งนี้จึงได้เก็บข้อมูลแบบผสมผสานจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน 719 รูป ในพื้นที่ 8 จังหวัด โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูล อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) สถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 65 มีภาวะโภชนาการเกิน และเมื่อใช้แบบวัดความรอบรู้ด้านสุขภาพฉบับภาษาไทย (THLA-N) พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพียงพอ เพียงร้อยละ 21.2 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านเชิงนโยบาย และ 3) รูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งจากคณะสงฆ์ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านสุขภาพ; สุขภาพพระสงฆ์; คุณภาพชีวิต

---

*Received August 5, 2021; Revised August 21, 2021; Accepted August 28, 2021

Abstract

The situation of monks' health literacy in Thai society requires awareness on the development of the body of knowledge related to health issues and the development of Sangha activity to promote physical activities that are correct according to the Dhamma-Vinaya. The research article consists of the following objectives: 1) to explore the situation of monks' health literacy in Thai society; 2) to analyze factors related to the health management of monks in Thai society; and 3) to present a model for enhancing the health literacy in Thai Sangha. The study applied mixed-methods research where the mixed data were collected from a sample group consisting of 719 monks in the areas of 8 provinces. A questionnaire and an in-depth interview were used to collect data. The obtained data were analyzed by way of descriptive statistics and content analysis.

From the study, the following results are found: 1) From studying the situation of monks' health literacy in Thai society, it is found that more than 65% of a sample group are of overnutrition. When using a Thai Health Literacy Assessment Instrument: Nutrition label (THLA-N), it is found that only 21.2% of a sample group have sufficient health literacy 2) Factors related to the health management of monks in Thai society comprise personal factors, environmental factors, and factors on policy. 3) A model for enhancing the health literacy in of monks in Thai society requires the integration from the Sangha, schools, and public health organizations to develop joint activities.

Keywords: Health Literacy; Monks Health; Quality of Life

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรและการมุ่งสู่ความอยู่ดีมีสุขของสังคมไทยในด้านของสุขภาวะองค์รวมได้ส่งผลต่อคณะสงฆ์ไทยอย่างชัดเจนโดยเฉพาะการยกระดับการดูแลสุขภาวะของพระสงฆ์ให้ครอบคลุมสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางปัญญา และสุขภาวะทางสังคม (Larpthananon, 2014) ขณะที่การสำรวจพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ ของ Bureau of Health for the Elderly, Department of Health, Ministry of Public Health (2021) พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีปัญหาทางสุขภาพ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-communicable Diseases: NCDs) ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด และภาวะไขมันในเลือดสูง ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญของประชาชนที่อาจจะไม่ได้ตระหนักถึงผลเสียต่อการเจ็บป่วยของพระสงฆ์ อาทิ แกงกะทิ อาหารทอด และอาหารรสจัด เป็นต้น ประกอบกับการสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง และการขาดการออกกำลังกายที่เหมาะสมของพระสงฆ์ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพขึ้นได้ ในทาง

เดียวกันการจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 เพื่อกำกับดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์ในทุกระดับและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชนและสังคม โดยธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติได้กำหนดสุขภาวะพระสงฆ์ เป็นภาวะที่สุขภาพของพระสงฆ์มีความพร้อมครอบคลุม 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ภายใต้ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เรียกว่า ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา (การพัฒนากาย) สีลภาวนา (การพัฒนาศีล) จิตตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา) เพื่อมุ่งสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์ อีกทั้งพระสงฆ์จำเป็นที่จะต้องมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

การพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ จึงนับได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสุขภาวะของคณะสงฆ์ไทยให้เกิดความยั่งยืน โดยงานศึกษาเรื่อง “Understanding Health Literacy: An Expanded Mode” ของ Zarcadoolas, Pleasant and Greer (2005) ได้อธิบายถึงการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนด โดยมี 4 ปัจจัยสำคัญในการกำหนดความรอบรู้ด้านสุขภาพคือ ความก้าวหน้าทางการศึกษา ความก้าวหน้าทางวิทยาการ กระบวนการภาคประชาสังคม และวัฒนธรรม ขณะที่ Nutbeam (2008) ได้จำแนกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย 1) ความรอบรู้ด้านสุขภาพขั้นพื้นฐาน (Basic/Functional Literacy) เป็นทักษะด้านการฟังพูด อ่านและเขียนที่จำเป็นต่อการเข้าใจเนื้อหา และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถในการใช้ทักษะด้านการอ่านและเขียนให้เกิดความเข้าใจสำหรับบริบทด้านสุขภาพ เช่น ฉลากยา ความเข้าใจต่อการให้ข้อมูลทั้งข้อความเขียนและคำพูดจากแพทย์ พยาบาล เภสัชกร รวมทั้งการปฏิบัติตนตามคำแนะนำ 2) ความรอบรู้ด้านสุขภาพขั้นการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (Communicative/ Interactive Literacy) ได้แก่ สมรรถนะในการใช้ความรู้และการสื่อสาร เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ เป็นการรู้เท่าทันทางปัญญา และทักษะทางสังคม ที่ทำให้สามารถมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น การรู้จักซักถามผู้รู้ การถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นต้น และ 3) ความรอบรู้ด้านสุขภาพขั้นวิจารณญาณ (Critical Literacy) ได้แก่ สมรรถนะในการประเมินข้อมูลสารสนเทศด้านสุขภาพที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถตัดสินใจและเลือกปฏิบัติในการสร้างเสริมและรักษาสุขภาพของตนเองให้คงดีอย่างต่อเนื่อง

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับความรอบรู้ทางสุขภาพของสังคมไทย Intarakamhang (2017) ได้สะท้อนองค์ประกอบของการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพออกเป็น 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการทางสุขภาพ 2) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ 3) ทักษะการสื่อสาร 4) การจัดการตนเอง 5) การรู้เท่าทันสื่อ และ 6) ทักษะการตัดสินใจ การศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์โดย Anuratpanich et al. (2018) ได้ทำการศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์สูงอายุที่มารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสงฆ์ กรุงเทพมหานคร ระหว่างปี พ.ศ.2560 – 2561 จำนวน 222 รูป โดยอาศัยตัวแบบการวัดระดับความรอบรู้ของ Nutbeam (2008) พบว่าพระสงฆ์สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพส่วนใหญ่ร้อยละ 54.5 อยู่ในระดับพื้นฐาน และร้อยละ 45.5 พระสงฆ์สูงอายุมีระดับความรอบรู้ต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังพระสงฆ์จำนวนหนึ่งมีความรอบรู้ด้านสุขภาพน้อย

ดังนั้น การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้แก่คณะสงฆ์ไทย ถือเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับสุขภาวะของคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะการเจ็บป่วยทางกายและจิตใจ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการยกระดับสุขภาวะทางปัญญาและสังคม ซึ่งการมีความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำกว่าระดับพื้นฐานอาจส่งผลต่อผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพได้ เมื่อคณะสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ดีจะช่วยยกระดับงานด้านการสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธให้ดีมากขึ้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย และเสนอรูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในคณะสงฆ์ไทย อันจะนำมาสู่การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย
3. เพื่อเสนอรูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในคณะสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเป็นการเก็บข้อมูลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณอาศัยการใช้เครื่องมือการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลและภาวะสุขภาพ อาทิ ค่าดัชนีมวลกาย และการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพจากการประเมินทักษะความสามารถในการอ่านฉลากทางโภชนาการ เป็นต้น สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ โอกาส และอุปสรรคเกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกพระสงฆ์ที่เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจากทั่วประเทศ จากการแจกแบบสำรวจทั้งสิ้น 1,000 ชุด ได้แบบสำรวจที่สมบูรณ์และสามารถวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ ทั้งสิ้น 719 ชุด และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ พระสังฆาธิการที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านสุขภาพ หรือสิทธิทางสุขภาพของพระสงฆ์ จำนวน 15 รูป และกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสที่ขับเคลื่อนกิจกรรมด้านสุขภาพและมีการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพในพื้นที่ จำนวน 15 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่การศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงจากพื้นที่ที่มีการอบรมของโครงการสร้างเสริมสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในสังคมไทย ที่ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยมีพื้นที่การทำวิจัย 9 แห่ง ประกอบด้วย (1) วัดพนัญเชิงวรวิหาร ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ตำบลบ้านบุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร (3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (4) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (5) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (6) โรงเรียนวัดใหม่กรงทอง ตำบลศรีมหาโพธิ์ อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี (7) วัดไร่ขิง พระอารามหลวง ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (8) อาคารบุญธรรมสภา วัดพัฒนาราม พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ (9) วัดนาทวี ตำบลนาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ภาวะโภชนาการและความรอบรู้ด้านสุขภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่และร้อยละ เพื่ออธิบายสถานการณ์ทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพในมิติของโอกาสและอุปสรรคของการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพของพระสงฆ์ ที่จะช่วยส่งเสริมจุดอ่อนของการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ สถานการณ์ด้านการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของพระสงฆ์ในระดับปัจเจกบุคคลและสิ่งที่ควรพัฒนาในอนาคต

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อสำรวจสถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย การสำรวจสถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย มุ่งเน้นการศึกษาภาวะน้ำหนักเกินและภาวะอ้วนในพระสงฆ์ โดยค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index: BMI) ที่ได้จากการคำนวณน้ำหนักตัวเป็นกิโลกรัมและนำไปหารด้วยส่วนสูงที่มีหน่วยเป็นเมตรยกกำลังสอง องค์การอนามัยโลก ได้แบ่งระดับค่าดัชนีมวลกาย โดยกำหนดจุดตัดสำหรับประชากรเอเชียที่ 23 กก./ม.^{2} โดยผู้ที่น้ำหนักตัวปกติ จะมีค่าดัชนีมวลกายอยู่ระหว่าง 18.5 - 22.9 กก./ม.^{2} ผู้ที่ค่าดัชนีมวลกายน้อยกว่า 18.5 กก./ม.^{2} ถือเป็นผู้มีน้ำหนักน้อย สำหรับภาวะน้ำหนักเกิน (ค่าดัชนีมวลกาย ≥ 23 กก./ม.^{2}) ถูกแบ่งย่อยเป็น 3 ระดับคือ กลุ่มเสี่ยง (ค่าดัชนีมวลกาย 23 - 24.9 กก./ม.^{2}) อ้วนระดับ 1 (ค่าดัชนีมวลกาย 25 - 29.9 กก./ม.^{2}) และอ้วนระดับ 2 (ค่าดัชนีมวลกาย ≥ 30 กก./ม.^{2}) (World Health Organization. Regional Office for the Western Pacific, 2000)

ภาวะน้ำหนักเกินและภาวะอ้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Noncommunicable diseases :NCDs) เช่น ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง เบาหวาน ที่เป็นโรคที่พระสงฆ์อาพาธมากที่สุด 3 ใน 5 ลำดับแรก และโรคระบบหัวใจและหลอดเลือดที่เป็นโรคสาเหตุของการมรณภาพลำดับที่ 3 รองจากโรคมะเร็งและโรคปอดบวม (Priest hospital, 2021)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละภาวะโภชนาการจากค่าดัชนีมวลกายของพระสงฆ์

ภาวะโภชนาการ	จำนวน	ร้อยละ
น้ำหนักน้อย	40	5.56
น้ำหนักปกติ	210	29.21
ภาวะโภชนาการเกิน	469	65.23
กลุ่มเสี่ยง	132	18.36
อ้วนระดับ 1	229	31.85
อ้วนระดับ 2	108	15.02
รวม	**719**	**100**

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับภาวะโภชนาการจากการคำนวณหาค่าดัชนีมวลกายของพระสงฆ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ จำนวน 469 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 65.23 มีภาวะโภชนาการเกิน (ค่าดัชนีมวลกาย ≥ 23 กก./ม.^{2}) โดยจัดอยู่ในภาวะกลุ่มเสี่ยงจำนวน 132 รูป คิดเป็นร้อยละ 18.36 มีภาวะอ้วนในระดับที่ 1 จำนวน 229 รูป และมีภาวะอ้วนระดับ 2 จำนวน 108 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 31.85 และ 15.02 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีภาวะน้ำหนักปกติ มีจำนวน 210 รูป หรือร้อยละ 29.21 และภาวะน้ำหนักน้อยเพียง 40 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 5.56 เท่านั้น

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละความเพียงพอของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	ผลการวิเคราะห์	
	จำนวน	**ร้อยละ**
เพียงพอ	160	22.25
ไม่เพียงพอ	559	77.75
รวม	**719**	**100**

การวัดความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ ดำเนินการทดสอบด้วยแบบคัดกรองความแตกฉานด้านสุขภาพของชาวไทยที่ใช้ฉลากโภชนาการในการทดสอบ (Thai Health Literacy Assessment Instrument: Nutrition Label) ทดสอบหาค่าคะแนนจากแบบวัดจำนวน 8 ข้อ (THLA-N8) ที่มีค่าพิสัยระหว่าง 1-10 โดยค่าคะแนนที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4.83 แสดงถึงความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ไม่เพียงพอ (Phatthalung, and Lerkiatbundit, 2019) โดยข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 2 พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์เพียงร้อยละ 22.25 หรือจำนวน 160 รูป ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เพียงพอ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 559 รูป หรือร้อยละ 77.75 มีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ยังไม่เพียงพอ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ปัจจัย กล่าวคือ 1) ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการขัดเกลาทางสังคมของพระสงฆ์ที่ครอบคลุม

ทั้งด้านการดำเนินชีวิตทางสังคม การเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาล และการตระหนักถึงความรอบรู้ทางสุขภาพ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านบุคคลจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการจัดการสุขภาพพระสงฆ์ด้านส่วนบุคคลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในการส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้าใจสิทธิการรักษาพยาบาล และการดำเนินชีวิตทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทั้งด้านกิจกรรมทางกายและด้านโภชนาการให้ได้รับการสร้างความตระหนักรู้ยิ่งขึ้น 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม หมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกหรือการมีกิจกรรมบางประการของพระสงฆ์ที่ต้องอาศัยการติดต่อกับฆราวาส เช่น การฉันภัตตาหารที่ฆราวาสถวาย การจัดพื้นที่ที่อยู่พระสงฆ์ของเจ้าหน้าที่ภายในวัด เป็นต้น จึงจะเห็นได้ว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมของพระสงฆ์จะครอบคลุมตั้งแต่ที่พักอาศัย ภัตตาหาร และลักษณะของชุมชนรอบข้างวัด ซึ่งมีผลต่อการจัดการให้เกิดสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ได้ ดังนั้นการพัฒนาให้สภาพแวดล้อมที่ต้องเข้ามามีส่วนต่อคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ได้รับการส่งเสริมให้ดีขึ้น จะส่งผลต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์เช่นกัน และ 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยคือปัจจัยด้านนโยบาย หมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพพระสงฆ์ ซึ่งมาจากการสั่งการหรือการสร้างความร่วมมือในองค์กรระดับนโยบาย เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นต้น โดยปัจจัยด้านนโยบายจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านพระพุทธศาสนาและด้านสาธารณสุข เพื่อให้เกิดการกำหนดมาตรการที่จะส่งเสริมให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันยังจำเป็นต้องผลักดันให้เกิดนโยบายการพัฒนาให้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานตามโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานเจ้าคณะใหญ่ สำนักงานเจ้าคณะภาค เป็นต้น เพื่อให้มีการขับเคลื่อนที่เอื้อให้เกิดการจัดการสุขภาพพระสงฆ์ได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในคณะสงฆ์ไทย สำหรับการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยเพื่อสร้างความตระหนักในการส่งเสริมสุขภาพและสุขภาวะองค์รวม สามารถเสนอรูปแบบการยกระดับความรอบรู้ทางด้านสุขภาพออกเป็น 3 แนวทางสำคัญประกอบด้วย

แนวทางแรก การดำเนินการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยพระสงฆ์ การดำเนินการยกระดับความรอบรู้ทางสุขภาพในแนวทางแรกเป็นการอาศัยกลไกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่ มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มาเป็นส่วนขับเคลื่อนสำคัญในการเริ่มต้นกระบวนการการถอดบทเรียน การสร้างเครือข่าย และส่งเสริมบทบาทเชิงเกื้อหนุนกับงานสาธารณสงเคราะห์ในการส่งเสริมและยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาพื้นที่วัดให้มีความเป็นสัปปายะและเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพ การเป็นพื้นที่สีขาวของวัดโดยห้ามให้มีการสูบบุหรี่ เป็นต้น การอาศัยกลไกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะช่วยทำให้เกิดความรอบรู้ทางสุขภาพที่เหมาะสมและเป็นการพัฒนาสุขภาวะอย่างเป็นองค์รวมให้แก่พระสงฆ์เกิดความอยู่ดีมีสุข

แนวทางที่สอง การดำเนินการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยสถาบัน การศึกษา เป็นการอาศัยมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนพระสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการจัดระบบการศึกษาที่สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความตื่นตัวและความรอบรู้ทาง

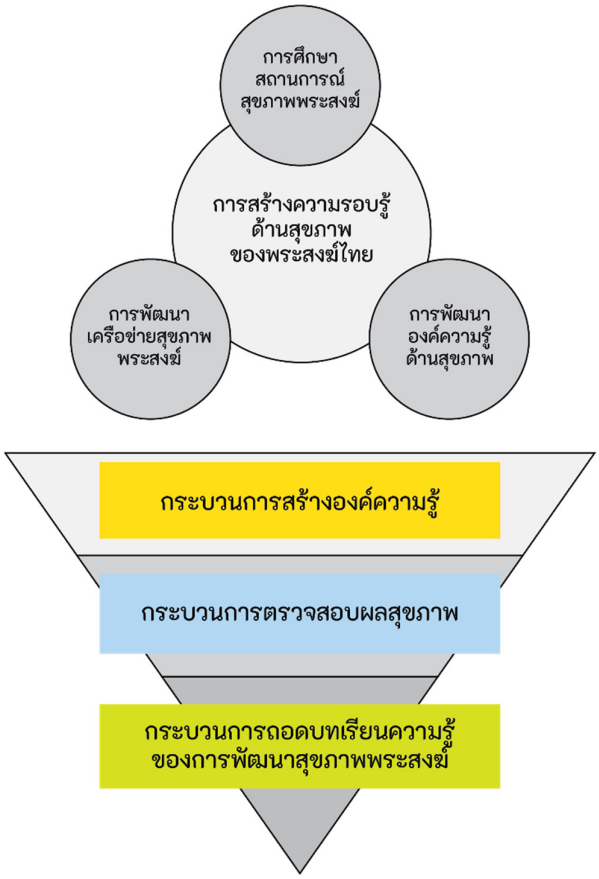
สุขภาพเข้าไปในกระบวนวิชาพื้นฐานที่มีการจัดการเรียนการสอนให้กับพระนิสิตที่ศึกษาเล่าเรียนในระดับปริญญาตรี ประกอบกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แนวปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ อีกทั้งมหาวิทยาลัยควรจัดให้มีกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรอบรู้ทางด้านสุขภาพ การพัฒนาคุณภาพโภชนาการ และการต่อยอดองค์ความรู้ด้านความรอบรู้ทางสุขภาพให้กับพระสงฆ์ที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย

แนวทางสุดท้าย การดำเนินการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข การดำเนินการในรูปแบบดังกล่าวเป็นการอาศัยการขับเคลื่อนสุขภาวะของพระสงฆ์คู่ขนานไปกับระบบสาธารณสุขของประเทศและเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพกับหน่วยงานสำคัญ ได้แก่ (1) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการผลักดันนโยบายด้านสุขภาพพระสงฆ์ผ่านธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ซึ่งการดำเนินการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพควรเป็นกระบวนการต่อยอด (2) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นการจัดตั้งศูนย์ประสานงานหลักประกันสุขภาพวิถีพุทธในมหาวิทยาลัยเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสุขภาวะของพระนิสิต (3) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นการดำเนินงานภายใต้เครือข่ายทางสังคมด้านสุขภาพผ่านความร่วมมือของสถาบันการศึกษาสายสุขภาพและการแพทย์ และ (4) กรมอนามัย เป็นการขับเคลื่อนร่วมกับฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมเพื่อขับเคลื่อนและสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากในการยกระดับสุขภาพของพระสงฆ์และชุมชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยเพื่อสร้างความตระหนักในการส่งเสริมสุขภาพและสุขภาวะองค์รวมจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางสังคมและการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการยกระดับการสร้างความรอบรู้ทางด้านสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ในสังคมไทย สุขภาวะพระสงฆ์ เป็นภาวะที่สุขภาพของพระสงฆ์มีความพร้อมครอบคลุม 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธที่เกิดความยั่งยืนได้ในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: ภาวะสังคมและคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์” สามารถสรุปองค์รู้ได้ว่าการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ไทย จะต้องอาศัยการศึกษาทำความเข้าใจสถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ การพัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาพ และการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพของพระสงฆ์ นำมาสู่กระบวนการสำคัญในการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ ได้แก่ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้านสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ กระบวนการตรวจสอบผลสุขภาพ และกระบวนการถอดบทเรียนของการพัฒนาสุขภาพพระสงฆ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: คณะผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการสุขภาพพระสงฆ์ในสังคมไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงรูปแบบการจัดการทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือในลักษณะทางตรงเป็นการพัฒนาความรอบรู้ให้เกิดขึ้นในพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์สามารถตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสุขภาพและการดำเนินชีวิตที่ลดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพ สถานการณ์ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 65 มีภาวะโภชนาการเกิน และเมื่อใช้แบบวัดความรอบรู้ด้านสุขภาพฉบับภาษาไทย (THLA-N) พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพียงพอเพียงร้อยละ 21.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านเชิงนโยบาย และรูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งจากคณะสงฆ์ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน โดยมุมมองจากการศึกษาของ Choeisuwan (2017) แสดงให้เห็นคุณลักษณะสำคัญของระดับความรอบรู้ทางสุขภาพประกอบด้วย 1) การเข้าถึงข้อมูลและการบริการสุขภาพ 2) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ 3) ทักษะการสื่อสาร 4) ทักษะการตัดสินใจ 5) การรู้เท่าทัน

สื่อ และ 6) การจัดการตนเอง ขณะที่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรอบรู้ทางสุขภาพของคนในสังคมมีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งนี้กล่าวคือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรอบรู้ด้านสุขภาพแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ปัจจัยระดับบุคคล ระดับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระดับสังคม ขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการสุขภาพพระสงฆ์งานของ Chitmanasak (2013) เห็นว่าแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์จะดำเนินการได้โดยการพัฒนาประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพและการบริโภค โดยในส่วนของการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพคือการส่งเสริมให้พระสงฆ์กำหนดกิจกรรมทางกายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและภาวะความต้องการใช้พลังงานของร่างกายควบคู่กัน นอกจากนี้การเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารได้เป็นต้นแบบของการสื่อสารความรอบรู้ด้านสุขภาพจะสามารถช่วยให้พระสงฆ์ตระหนักถึงการจัดการสุขภาพให้ดีขึ้นได้ด้วย ในส่วนของการบริโภคภัตตาหารนั้น พระสงฆ์สามารถเลือกที่จะบริโภคอาหารตามความเหมาะสมได้เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปราศจากโรคภัยในสังคมปัจจุบัน

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันมีข้อพึงตระหนักที่สำคัญคือ การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพและการพัฒนากิจกรรมของคณะสงฆ์ที่สามารถส่งเสริมกิจกรรมทางกายที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยได้ ประกอบกับพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านบุคคลที่เชื่อมโยงทักษะด้านสุขภาพขั้นพื้นฐาน การรับรู้สิทธิในการรักษาพยาบาล และการตระหนักถึงพฤติกรรมสุขภาพ ขณะที่ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ถูกเชื่อมโยงเข้ากับพฤติกรรมการทำบุญของพุทธศาสนิกชน และโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ด้านการส่งเสริมสุขภาพ สุดท้ายปัจจัยด้านเชิงนโยบาย คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาพพระสงฆ์ ซึ่งมาจากการสั่งการหรือการสร้างความร่วมมือในองค์กรระดับนโยบาย เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ รูปแบบการยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งจากคณะสงฆ์ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น การยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทยเพื่อสร้างความตระหนักในการส่งเสริมสุขภาพและสุขภาวะองค์รวม จึงจะต้องอาศัยกลไกทางสังคมและการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการยกระดับการสร้างความรอบรู้ทางด้านสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านพระพุทธศาสนาควรดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานทางสุขภาพภายในคณะสงฆ์ เพื่อยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของคณะสงฆ์ไทย

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพและสาธารณสุขควรดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานทางสุขภาพและการส่งเสริมสิทธิทางสุขภาพให้กับคณะสงฆ์ไทย

1.3 ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมและกรมอนามัย ควรมีการร่วมมือกันขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายและวัดต้นแบบในการพัฒนาสุขภาวะวิถีพุทธ เพื่อสร้างความรอบรู้ทางสุขภาพของคณะสงฆ์และฆราวาสร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาเครื่องมือและองค์ความรู้ในการวัดสุขภาวะองค์รวมวิถีพุทธในการยกระดับความรอบรู้ทางสุขภาพของคณะสงฆ์และฆราวาส

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะในสังคมของพระสงฆ์เพื่อปรับการพัฒนาสุขภาวะให้เข้ากับชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ภายใต้พระธรรมวินัย

References

Anuratpanich, L. et al. (2018). Health Literacy of elder monks in Priest Hospita. *Veridian E Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts),* 11(1), 2643–2656.

Bureau of Health for the Elderly, Department of Health, Ministry of Public Health. (2021). *A manual for exploring the desirable health behaviors of monks. Bangkok*: Ministry of Public Health.

Chitmanasak, N. (2013). Health promoting behaviors for priests. *Phranakhon Rajabhat Research Journal: Science and Technolog,* 3(3), 8-14.

Choeisuwan, V. (2017). Health Literacy: Concept and Application for Nursing Practice. *Royal Thai Navy Medical Journal,* 44(3), 183-197.

Intarakamhang, U. (2017). *Health Literacy: Measurement and Development.* Bangkok: Sukhumvit Printing.

Larpthananon, P. (2014). *Health Literacy of Monks in 2012*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.

Nutbeam, D. (2008). The Evolving Concept of Health Literacy. *Social Science & Medicine,* 67(12), 2072-8.

Phatthalung, P. N., & Lerkiatbundit, S. (2019). Development of Thai Health Literacy Assessment Based on the Assessment of Ability to Use Nutrition Label. *Thai Journal of Pharmacy Practice*, 11(3), 659-677.

Priest Hospital. (2021). *Annual Report 2020 Priest Hospital*. Bangkok: Priest Hospital.

World Health Organization. Regional Office for the Western Pacific. (2000). The Asia-Pacific perspective: redefining obesity and its treatment. Sydney: Health Communications Australia.

Zarcadoolas, C., Pleasant, A., & Greer, D.S. (2005). Understanding Health Literacy: An Expanded Model. Retrieved 18 July 2019, from https://academic.oup.com/heapro/article/20/2/195/827483.

กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

The Attribute Development Strategy of Administrator in New Normal Era Under Primary Educational Service Area Office

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

Pimolpun Phetsombat

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand.

Corresponding Author's Email: pimolpun_p@rmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์คุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2) เพื่อสร้างและพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และ 3) เพื่อประเมินกลยุทธ์และความพึงพอใจการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบเกลียวสว่าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปีการศึกษา 2563 จำนวน 395 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผู้ประเมินกลยุทธ์และความพึงพอใจ จำนวน 99 คน โดยเป็นผู้ที่มีความยินดีและสมัครใจเข้าร่วมกลุ่มผู้วิจัย และ ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และ การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติจริงกลยุทธ์คุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 2) ผลการสร้างกลยุทธ์และพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความฉลาด ความมั่นใจในตัวเอง ความรับผิดชอบ มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และคุณธรรม และ 3) การประเมินกลยุทธ์และความพึงพอใจการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา; คุณลักษณะผู้บริหาร; ยุคนิวนอร์มัล

*Received July 23, 2021; Revised August 16, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

This study aimed to 1) investigate the attribute development strategy of administrator in the new normal era under the Primary Educational Service Area Office, 2) construct and develop the attribute development strategy of administrator in the new normal era under the Primary Educational Service Area Office, and 3) assess the attribute development strategy of administrator in the new normal era under the Primary Educational Service Area Office The sample consisted of 395 school administrators of the Primary Educational Service Area Office in the academic year 2020, derived from multi-stage sampling. Besides, the sample included 99 strategy and satisfaction assessors, who were willing and voluntary to join the research group, and the five respondents in the interview. The research instruments were questionnaires, test forms, interview forms, behavioral observation forms, and satisfaction assessments forms. To analyze the data, the researcher conducted the statistics consisting of frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test by dependent samples, and the content analysis for the qualitative study.

The result revealed that 1) the overall practicality of the attribute development strategy of administrator in the new normal era under the Primary Educational Service Area Office showed a high level in all aspects. 2) The result of strategy construction and attribute development of administrator in the new normal era under the Primary Educational Service Area Office indicated the six strategies, namely initiative and creative mind, intelligence, self-confidence, responsibility, achievement orientation, and moral. 3) The assessment on strategy and satisfaction of executive attribute development in the new normal era under the Primary Education Service Area Office was at the highest level in an overview.

Keywords: Development Strategy; Administrator's Attribute; New Normal Era

บทนำ

การจัดการศึกษาที่ดีให้กับคนในชาตินั้นเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้น การจัดการศึกษาของชาติจึงเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะต้องจัดการและบริหารงานการศึกษาให้ดีและมีประสิทธิภาพ โดยยึดถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถนำความรู้มาพัฒนาประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม และเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุก ๆ ด้านบริบทของสังคมไทยปัจจุบันเน้นการบริโภคโดยใช้ข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ยึดติดกับกรอบที่วางไว้เดิม และเป็นไปตามกระแสบริโภคนิยมของสังคม รูปแบบการจัดการด้านต่างๆ มีลักษณะสำเร็จรูป ตายตัว ไม่มีทางเลือกที่หลากหลาย และ

ไม่มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทสังคมที่นับวันก็จะมีแต่ความแตกต่างกันสูงขึ้น มาตรฐานที่วางไว้เป็นแบบธรรมดาหรืออยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งแนวทางในการทำงานยังคงมุ่งเน้นการทำงานเดี่ยวเป็นสำคัญ เป็นต้น ลักษณะบุคคลปัจจุบันดังกล่าวยากยิ่งที่จะขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปสู่สังคมโลกที่เรียกว่า สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ การจะปรับเปลี่ยนบริบทดังกล่าวได้จำเป็นต้องเริ่มเน้นการผลิตงานอย่างสร้างสรรค์บนฐานของการแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างไม่ติดกรอบ สามารถคิดรูปแบบจัดการด้านต่าง ๆ เฉพาะที่เหมาะกับแต่ละบุคคลหรือสังคมย่อย ๆ ได้มาตรฐานที่วางไว้จำเป็นต้องเน้นความเป็นเลิศ ไม่ตามแบบอย่างตะวันตก เพื่อให้เรียกว่า ทันกระแสโลก แนวทางในการทำงานต้องปรับให้เป็นการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่เน้นอัตลักษณ์ไทยแบบทันสมัย และมีความสามารถในการแข่งขันกับนานาอารยประเทศได้ เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์ สำหรับสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้แบบไทย Sinlarat (2006) นอกจากนี้ Runcharoen (2010) กล่าวไว้ว่า ในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้มีความจำเป็นในการที่ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพสูงมาก จึงจะทำให้การบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิผล และมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามที่พึงปรารถนา ดังนั้น การบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องปรับและพัฒนาให้สอดคล้องกับลักษณะไร้พรมแดน เป็นสังคมที่อาศัยองค์ความรู้ และเป็นเศษฐกิจฐานความรู้ จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องสนใจใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะทำให้การจัดการศึกษาเกิดผลดี บรรลุวัตถุประสงค์ โดยสอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของผู้เรียน และเต็มศักยภาพของแต่ละคน อันเป็นหลักการและแนวทางการจัดการเรียนการสอนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

การจัดการเรียนรู้ในยุค New Normal นั้น ควรจัดให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ประการแรกคือ เรื่องสถานที่ชัดเจนที่สุด จากการที่ผู้เรียนเคยต้องเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียน ก็กลับมาเป็นจัดการเรียนการสอน Online โดยนั่งเรียนที่บ้านได้ ไม่ต้องเดินทาง ทำให้เราสามารถเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา และไม่ได้ทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนลดลง ยังคงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถโต้ตอบกันได้อย่างเต็มที่เหมือนเดิม เพียงแต่เปลี่ยนสถานที่จากโรงเรียน มาเป็นที่บ้าน ในรถ หรือสถานที่ต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์เท่านั้น ผู้สอนจะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เสริมกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบเดิม หรือแบบ New Normal เป้าหมายยังคงเดิม ผู้สอนอาจเพิ่มสื่อต่าง ๆ เช่น คลิปวีดิโอ หรือผ่านการบรรยาย ผสมผสานการถามตอบ แบบเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือผู้สอนกับผู้สอน แต่ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาวุฒิภาวะผู้เรียนด้วยว่าวิธีไหนถึงจะเหมาะสมที่สุดกับแต่ละช่วงวัย การประเมินไม่ใช่ประเมินการเรียน แต่เป็นประเมินผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวได้ เช่น Wonghai and Phatphon (2020) กล่าวว่า พื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง โอกาสที่ผู้เรียนได้รับจากผู้สอน ในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ ออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง ประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ตลอดจนโอกาสที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปทำประโยชน์ต่อส่วนรวมและสะท้อนคิดกลับมายังตนเอง (Self-reflection) อีกครั้ง ว่าสิ่งที่ตนเองจะเรียนรู้ต่อไป

คืออะไร แล้วกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ใหม่ด้วยตนเองอีกครั้ง แล้วลงมือเรียนรู้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด การเรียนรู้แบบรู้จริง รู้ชัดจะไม่เกิด ถ้าพื้นที่การเรียนรู้ยังเป็นของผู้สอน

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการกำหนดทิศทาง ของสถานศึกษาในด้านต่างๆ ให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ และการที่ผู้บริหารจะสามารถ พัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอันจะนำพาสถานศึกษา ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความสำเร็จของ การบริหารงานด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงาน ให้มีสิทธิภาพยิ่งขึ้นและที่สำคัญคือ การสร้างศรัทธาในตัวเองให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมงาน ดังแนวคิดของ Chung and Magginson (1981)

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) มีคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบในแต่ละวิชาดังนี้ วิชาภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ย 54.96 วิชาภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ย 38.87 วิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 28.59 และ วิชาวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 37.64 จะเห็นได้ว่า คะแนนเฉลี่ยในรายวิชาภาษาอังกฤษ วิชาคณิตศาสตร์ และ วิชาวิทยาศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึง 50 และมีคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ (National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), 2020)

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อจะได้กลยุทธ์การพัฒนาทักษะไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารให้มีคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรม ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถสามารถและดำรงชีวิตได้ในสังคมอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์คุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อสร้างและพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. เพื่อประเมินกลยุทธ์และความพึงพอใจการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนของการวิจัยอยู่ในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบเกลียวสว่าน (Action Research Spiral) โดยดำเนินการ 2 วงรอบ (Spiral) ดังนี้

วงรอบที่ 1 มีการดำเนินการดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การศึกษาข้อมูลกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวความคิดของ Stogdill (1948,1974); Mann (1959); Bass and Bass (1970); Lord, De Vader and Alliger (1986); Yulk (2002); Zaccaro, Kemp and Bader (2004); Hoy and Miskel (2013); Sinsarat (2018)

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล จำนวน 5 คน

1.3 ศึกษาการปฏิบัติจริงกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 395 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยการแบ่งตามภาคภูมิศาสตร์ได้ 6 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) การสุ่มแบบชั้นภูมิ เป็นการสุ่มในแต่ละภาคผลการสุ่มมีดังนี้

ภาคเหนือ มี 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน และ จังหวัดอุตรดิตถ์

ภาคใต้ มี 14 จังหวัด คือ จังหวัดกระบี่ จังหวัดชุมพร จังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี จังหวัดพังงา จังหวัดพัทลุง จังหวัดภูเก็ต จังหวัดระนอง จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ จังหวัดยะลา

ภาคตะวันออก มี 7 จังหวัด คือ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง และ จังหวัดสระแก้ว

ภาคตะวันตก มี 5 จังหวัด คือ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดตาก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี และ จังหวัดราชบุรี

ภาคกลาง มี 21 จังหวัด คือ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดชัยนาท จังหวัดนครนายก จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสุโขทัย จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง และ จังหวัดอุทัยธานี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 20 คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครพนม จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอุบลราชธานี

3) การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นการสุ่มผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในแต่ละจังหวัด ตามสัดส่วนได้ 395 คน เพื่อใช้ในการตอบแบบสอบถาม

1.4 การสังเคราะห์ข้อมูลตามแนวความคิดของ Stogdill (1948,1974); Mann (1959); Bass and Bass (1970); Lord, De Vader and Alliger (1986); Yulk (2002); Zaccaro, Kemp and Bader (2004); Hoy and Miskel (2013); Sinrarat (2018) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในยุค นิวนอร์มัล และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการบริหารงานที่เป็นเลิศ จำนวน 5 ท่าน ด้วยวิธีการเจาะจง

2. การปฏิบัติตามแผน (Action)

2.1 การสร้างกลยุทธ์จากการสังเคราะห์ข้อมูลตามแนวความคิดของ Stogdill (1948,1974); Mann (1959); Bass and Bass (1970); Lord, De Vader and Alliger (1986); Yulk (2002); Zaccaro, Kemp and Bader (2004); Hoy and Miskel (2013); Sinrarat (2018) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการบริหารงานที่เป็นเลิศ จำนวน 5 ท่าน ด้วยวิธีการเจาะจง

2.2 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น

3. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล

4. การสะท้อนผล (Reflection) ผู้วิจัยดำเนินการประชุมเพื่อสะท้อนผลการดำเนินการ

วงรอบที่ 2 มีการดำเนินการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การประชุมเตรียมการวางแผนในการประชุมอบรมผู้บริหาร ในเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีการประชุมคณะทำงานจัดเตรียม ในวันที่ 1-4 มิถุนายน 2564 ในรูปแบบออนไลน์

2. การปฏิบัติตามแผน (Action) การประชุมอบรมผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 99 คน โดยดำเนินการประชุมอบรมรูปแบบออนไลน์ ในวันที่ 5-6 มิถุนายน พ.ศ 2564 โดยมีกิจกรรมการอบรมตามกรอบการศึกษาค้นคว้า คือ กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

3. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประชุมอบรมผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยดำเนินการตามกำหนดการอบรมในทุกขั้นตอน ดำเนินการสังเกตผู้เข้าอบรมอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการสอบถามในขณะปฏิบัติกิจกรรมการอบรม ทำการทดสอบความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้งก่อนและหลังการพัฒนา

การเก็บรวบรวมความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล และเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างดำเนินการอบรม

4. การสะท้อนผล (Reflection) ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ มาสรุป ประเมินและตรวจสอบกระบวนการ เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินการพัฒนาต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบทดสอบ โดยการทดสอบที (t-test) และแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาการปฏิบัติจริงกลยุทธ์คุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังแสดงในตาราง

กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.68	0.56	มากที่สุด	3
2. ความฉลาด	4.66	0.61	มากที่สุด	5
3. ความมั่นใจในตัวเอง	4.70	0.60	มากที่สุด	2
4. ความรับผิดชอบ	4.67	0.63	มากที่สุด	4
5. มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์	4.84	0.46	มากที่สุด	1
6. คุณธรรม	4.62	0.59	มากที่สุด	6
รวม	**4.70**	**0.58**	**มากที่สุด**	

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการสร้างและพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำแนกผลการสร้าง 2 วงรอบ พบว่า

2.1 ผลการสร้างในวงรอบที่ 1 ปรากฏ ดังนี้

ผลการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) กลยุทธ์ความฉลาด 3) กลยุทธ์ความมั่นใจใน 4) กลยุทธ์ความรับผิดชอบ 5) กลยุทธ์มุ่งเน้น และ 6) กลยุทธ์คุณธรรม

การทดสอบความรู้ก่อนการอบรมและหลังการอบรม พบว่า คะแนนการทดสอบก่อนการอบรมพัฒนามีค่าเฉลี่ย 18.61 คะแนนการทดสอบหลังการอบรมพัฒนา มีค่าเฉลี่ย 22.68 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สูงขึ้น

2.2 ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ปรากฏ ดังนี้

1) กลยุทธ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หลังการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับแล้วอยู่ในลำดับที่ 3

2) กลยุทธ์ความฉลาด พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความฉลาดหลังการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับแล้วอยู่ในลำดับที่ 5

3) กลยุทธ์ความมั่นใจในตัวเอง พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความมั่นใจในตัวเองหลังการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับแล้วอยู่ในลำดับที่ 2

4) กลยุทธ์ความรับผิดชอบ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความรับผิดชอบหลังการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับแล้วอยู่ในลำดับที่ 4

5) กลยุทธ์มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์หลังการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับแล้วอยู่ในลำดับที่ 1

6) กลยุทธ์คุณธรรม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์คุณธรรม หลังการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับแล้วอยู่ในลำดับที่ 6

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการการประเมินกลยุทธ์และความพึงพอใจการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารในยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้

1) กลยุทธ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พบว่า ผู้บริหารต้องมีการคิดหลายทิศทางหลายแง่มุม คิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็ว แก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง สร้างแนวความคิดใหม่หรือคิดนอกกรอบในทางที่ดีขึ้น การคิดที่น่าเชื่อถือและพร้อมที่จะเผยแพร่ความรู้ได้ชัดเจน และการสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมหรือนวัตกรรมใหม่จากการคิด

2) กลยุทธ์ความฉลาด พบว่า ผู้บริหารมีการตัดสินใจที่รวดเร็วและถูกต้อง วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ การจัดบุคลากรทำงานตามความถนัด การยอมรับในความแตกต่างของบุคคล สื่อสารด้วยวาจาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ใช้เทคโนโลยีในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อสารภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

3) กลยุทธ์ความมั่นใจในตัวเอง พบว่า ผู้บริหารกล้าได้กล้าเสีย กล้าคิดและกล้าทำในสิ่งที่คิด กล้าเผชิญกับปัญหาและความล้มเหลว ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ การตั้งเป้าหมายของตนเองไว้สูงความพยายามทำงานที่ยากลำบาก มั่นใจในวิจารณญาณของตนเอง เชื่อมั่นในอำนาจของตนเอง การตัดสินความสามารถหรือทักษะของตนเองว่าสามารถไปสู่ความสำเร็จตามความต้องการได้ และ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างแน่นอน

4) กลยุทธ์ความรับผิดชอบ พบว่า ผู้ริหารมีการยอมรับผลทั้งที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ตนหรือที่อยู่ในความดูแลของตนได้ทำลงไป ความกล้าหาญในการทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกปลอดภัย การยอมรับในความผิดพลาด การทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรมีและประพฤติปฏิบัติ และมีความรับผิดชอบทั้งรับผิดชอบในตัวเอง ในองค์กร และในสังคม

5) กลยุทธ์มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ พบว่า ผู้บริการมีการกำหนดรูปแบบ ทิศทางของงานและวางแผนงานปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ การรายงานผลการดำเนินงาน

6) กลยุทธ์คุณธรรม พบว่า ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ สุจริต รักและศรัทธาในวิชาชีพ ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆในสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทายกาย ทางวาจา และมีความรับผิดชอบในวิชาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน สามารถคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็ว หลายทิศทางหลายแง่มุม แก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง มีการคิดที่น่าเชื่อถือและพร้อมที่จะเผยแพร่ความรู้ได้ชัดเจน สร้างแนวความคิดใหม่หรือคิดนอกกรอบในทางที่ดีขึ้นและสามารถสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมหรือนวัตกรรมใหม่จากการคิดได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Guilford (1967) กล่าวว่า ความสามารถของบุคคลในการคิด เป็นความคิดอเนกนัย (Divergent thinking) คือ ความคิดหลายทิศทางหลายแง่มุมที่จะนำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ และแนวทางในการแก้ปัญหา ตลอดจนนำความคิดไปประยุกต์ใช้กับงานต่าง ๆ สอดคล้องกับ Torrance (1963) กล่าวว่า ความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้ง ที่นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติธรรมดา เป็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคลที่จะสามารถคิดได้หลายแง่หลายมุมผสานผสมจนได้ผลใหม่ ซึ่งถูกต้องสมบูรณ์กว่า สอดคล้องกับ Grant (2001) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้บริหารทางด้านความคิด จะต้องมีความรู้ดีที่จะแนะนำคนอื่นได้เป็นที่น่าเชื่อถือ และพร้อมที่จะเผยแพร่ความรู้ได้ชัดเจน สอดคล้องกับ Sinlarat (2018) กล่าวว่า ถ้าผู้บริหารเราไม่มีแนวคิดใหม่ ได้แต่วิเคราะห์คนอื่นอย่างเดียวแล้ว เราก็ต้องเดินตามคนอื่นไป เพราะฉะนั้นเมื่อเราวิเคราะห์วิจารณ์สังคมและคนอื่นแล้ว เราต้องมีแนวคิดในลักษณะที่เป็นแนวคิดใหม่ ๆ เป็นแนวคิดของเราหรือเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับสังคมและองค์กรด้วย ผู้บริหาร จึงต้องฝึกพัฒนาความคิดใหม่ ๆ อยู่เสมอ และสอดคล้องกับ Khamdit (2018) กล่าวว่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นการคิดหาวิธีการใหม่ ๆ ที่ท้าทาย ส่งเสริมให้บุคลากรคิดนอกกรอบ และการลงมือปฏิบัติ การพัฒนาคนหรือบุคลากรให้สามารถเป็นนวัตกรโดยเน้นที่ผลงานหรือนวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็นสำคัญ

2. ความฉลาด ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความฉลาดได้อย่างชัดเจน มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสื่อสารด้วยวาจาที่ชัดเจนเข้าใจง่าย มีการตัดสินใจที่รวดเร็วและถูกต้อง มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการยอมรับในความแตกต่างของบุคคล สามารถจัด

บุคลากรทำงานได้ตรงตามความถนัด และมีการสื่อสารภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Zaccaro et al. (2004) กล่าวว่า ผู้บริหารมักจะมีสติปัญญาสูงกว่าผู้ที่ไม่ใช่ผู้บริหาร มีความสามารถด้านการสื่อสารด้วยวาจาที่ชัดเจน มีความสามารถในการรับรู้ และการใช้เหตุผลในการกระทำสิ่งต่างๆซึ่งนับว่าเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดี ถึงแม้ว่าความฉลาดของผู้บริหารแสดงออกอย่างชัดเจน แต่มีผลงานวิจัยที่แสดงว่าความสามารถทางปัญญาของผู้บริหารไม่ควรแตกต่างกับผู้ใต้บังคับบัญชามากเกินไป หากระดับสติปัญญาของผู้บริหารแตกต่างจากผู้ใต้บังคับบัญชามากเกินไปมีผลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาต่อต้านความเป็นผู้บริหาร และผู้บริหารที่มีความสามารถสูงกว่ามากเกินไปอาจมีปัญหาในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ใต้บังคับบัญชา คุณลักษณะของผู้บริหาร ตามแนวคิดของ Stogdill (1974) กล่าวว่า ความสามารถทางสติปัญญา เป็นความรอบรู้และความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ สามารถใช้ความคิดอย่างสมเหตุสมผล มีความสามารถทางด้านการเรียนรู้ การจดจำและการวินิจฉัย ตัดสินใจที่ถูกต้องแม่นยำ ศึกษาและเข้าใจได้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งความสามารถทางสติปัญญาของผู้บริหาร ย่อมเป็นปัจจัยชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมอันเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่จะแสดงออกมาให้บุคคลทั่วไป ได้ทราบถึงความสามารถทางสติปัญญา แนวคิดของ Ghiselli (1971) กล่าวว่า ความรอบรู้งาน (intelligence) หมายถึง ความสามารถที่จะตัดสินให้เหตุผลและ ความสามารถเกี่ยวกับความคิดนามธรรมและมโนภาพ ความสามารถจะเรียนรู้หยั่งเห็นสังเคราะห์และ วิเคราะห์ได้ สอดคล้องกับ Barnard (1969) กล่าวว่า ความฉลาดมีไหวพริบ (Intellectual capacity) สมองเฉียบแหลมเต็มไปด้วยความ รู้ทันโลก ทันเหตุการณ์ เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับผู้นำทุกประเภท ความฉลาด มีไหวพริบ จะมีก็ ต่อเมื่อผู้นำเป็นคนที่มีความรู้ดีรู้งาน นโยบาย และวัตถุประสงค์ของงานแจ่มชัดและกระบวนการ วิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการวินิจฉัยสั่งการ เป็นคนพหูสูต คือ รอบรู้และสนใจในเรื่อง ต่าง ๆ รอบด้าน มีความคิดริเริ่ม และที่สำคัญที่สุด คือร่างกาย จิตใจและอารมณ์สมบูรณ์ เพราะร่างกายอ่อนแอ จิตใจอ่อนแอ อารมณ์ไม่มั่นคง ไม่ว่าจะมีระดับสมองหรือเชาว์ปัญญาสูงเพียงใด การใช้สมองและเชาว์ปัญญาย่อมบกพร่องผิดพลาดได้เสมอ

3. ความมั่นใจในตนเอง ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความมั่นใจในตนเอง ได้อย่างชัดเจน มีความกล้าคิดและกล้าทำในสิ่งที่คิด มีการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี มีความกล้าได้กล้าเสีย กล้าเผชิญกับปัญหาและความล้มเหลว มีการตั้งเป้าหมายของตนเองไว้สูง มีความพยายามทำงานที่ยากลำบาก มีการตัดสินความสามารถหรือทักษะของตนเองว่าสามารถไปสู่ความสำเร็จตามความต้องการได้ มีความมั่นใจในวิจารณญาณของตนเอง มีความเชื่อมั่นในอำนาจของตนเอง และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับ Benson (1975) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง คือ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถกระทำสิ่งต่างๆได้อย่างแน่นอน ไม่มีความเกรงกลัวที่จะมีส่วนร่วม ความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ และกล้าได้กล้าเสีย สอดคล้องกับ Shrauger and Schoen (1995) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง คือ การตัดสินความสามารถหรือทักษะของบุคคลด้วยตัวเองว่าสามารถไปสู่ความสำเร็จตามความต้องการจากสถานการณ์อันหลากหลายได้ สอดคล้องกับ Corsini (1999) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง คือ ความมั่นใจในวิจารณญาณของตนเอง ความสามารถของตนเอง อำนาจของตนเอง ฯลฯ ของบุคคลหนึ่ง ซึ่งบางครั้งก็แสดงออกมากเกินไป สอดคล้องกับ Hollenbeck (1994). กล่าวว่า ความ

เชื่อมั่นในตนเอง คือ การตัดสินความสามารถของเราในการทำบางสิ่งให้สำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sararatana (2014) ได้อธิบายว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลในศตวรรษที่ 21 ในฐานะที่เป็นผู้นำต้องมีความกล้าที่จะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากซึ่งสถานการณ์เหล่านี้มักจะอยู่ในความสงบเสมอและมีความมั่นใจในการรักษาขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นในชุมชนโรงเรียน

4. ความรับผิดชอบ ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์ความรับผิดชอบ ได้อย่างชัดเจน มีการยอมรับผลทั้งที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ตนหรือที่อยู่ในความดูแลของตนได้ทำลงไป เป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรมีและประพฤติปฏิบัติ มีความกล้าหาญในการทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกปลอดภัย มีการยอมรับในความผิดพลาด สามารถทำหน้าที่ให้ดีที่สุด และความรับผิดชอบทั้งรับผิดชอบในตัวเองในองค์กรและในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Barnard (1938) กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดีย่อมยินดีรับผิดและเต็มใจยอมรับ ขณะเดียวกันเมื่อรับหน้าที่ได้มา แล้วจะบากบั่นทำหน้าที่ให้ดีที่สุด โดยไม่ทอดทิ้งแม้แต่จะมีอุปสรรคบางประการมาเกี่ยวข้อง ความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่เป็นลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกคน สอดคล้องกับ Bass (2008) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือ การยอมรับผลทั้งที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ตนได้ทำลงไปหรือที่อยู่ในความดูแลของตน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรมีและประพฤติปฏิบัติประกอบด้วยความกล้าหาญ ทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกปลอดภัย เมื่อผิดพลาดต้องเต็มใจรับคำตำหนิและต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด สอดคล้องกับ KaraKose (2007) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ เป็นลักษณะของผู้บริหารเชิงจริยธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมในการโน้มน้าวให้บุคลากรปฏิบัติตนให้เหมาะสม การเป็นบุคคลที่มีกฎเกณฑ์ สามารถทำให้เกิดความยุติธรรม และเป็นธรรมกับทุกคนได้ โดยพฤติกรรมด้านจริยธรรมของผู้บริหารจะทำให้เกิดบรรยากาศการพัฒนาได้เป็นอย่างดี จะทำให้ผู้บริหารได้รับความไว้วางใจ และสอดคล้องกับ Sinlarat (2018) กล่าวว่า ผู้บริหารไม่ว่าจะเป็นแบบใด ต้องมีความรับผิดชอบ ทั้งรับผิดชอบในตัวเอง ในองค์กร และในสังคม ความรับผิดชอบถือได้ว่าเป็นปรัชญาของความเป็นมนุษย์โดยตรง ผู้บริหารจึงต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานที่เห็นแล้วจึงมีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามมาด้วย

5. มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ผู้ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ได้อย่างชัดเจน มีการกำหนดรูปแบบ ทิศทางของงานและวางแผนงานได้เป็นอย่างดี มีการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน มีการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และการรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Yukl (2002) กล่าวว่า มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นองค์ประกอบของลักษณะผู้มีภาวะผู้บริหารยุคใหม่ที่มีประสิทธิผล ด้านลักษณะแรงจูงใจ ซึ่งเป็นพลังอำนาจที่เกิดขึ้นจากภายในที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานและทำให้กำหนดรูปแบบ ทิศทาง การวางแผนงาน การเลือกวิธีปฏิบัติ และระดับความสำเร็จ สอดคล้องกับ Hoy and Miskel (2013) กล่าวว่า มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ นั้นรวมถึงความต้องการบรรลุความปรารถนาที่จะเป็นเลิศ เกิดแรงผลักดันให้ประสบความสำเร็จ มีความเต็มใจที่จะรับผิดชอบภาระหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของงาน และสอดคล้องกับ Runcharoen (2003) กล่าวว่า การจะบริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในการจัดการศึกษานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจึงจะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนนับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการจะนำพาโรงเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื่องจาก

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินในเรื่องต่างๆ ผู้อำนวยความสะดวก และประสานงานกับคณะครูในโรงเรียน อีกทั้งเป็นกลไกสำคัญในการกำกับ ติดตาม และนิเทศการปฏิบัติงานของคณะครูในโรงเรียน และเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชาและริเริ่มกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมาย

6. คุณธรรม ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนามีความรู้ในกลยุทธ์คุณธรรม ได้อย่างชัดเจน มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ในสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทายกาย ทางวาจา มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพ มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความรับผิดชอบในวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Duncan (1983) กล่าวว่าผู้บริหารควรมีคุณธรรม จริยธรรม คือเป็นผู้มีความยุติธรรมซื่อสัตย์ รับผิดชอบดำรงตนอยู่ในศีลธรรม วัฒนธรรมอันดี บริหารงานด้วยความโปร่งใส และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Runcharoen (2010) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา เพื่อเป็นหลักประกัน เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นหลักประกันคุณภาพยกระดับมาตรฐานวิชาชีพพัฒนาและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่องมุ่งมั่นปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

สรุป

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การคิดหาคำตอบได้อย่างรวดเร็ว การคิดหลายทิศทางหลายแง่มุม การคิดแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง การคิดที่น่าเชื่อถือและพร้อมที่จะเผยแพร่ความรู้ได้ชัดเจน การสร้างแนวความคิดใหม่หรือคิดนอกกรอบในทางที่ดีขึ้น และการสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมหรือนวัตกรรมใหม่จากการคิด กลยุทธ์ความฉลาด ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารด้วยวาจาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย การตัดสินใจที่รวดเร็วและถูกต้อง การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ การยอมรับในความแตกต่างของบุคคล การจัดบุคลากรทำงานตามความถนัด และการสื่อสารภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ความมั่นใจในตนเอง ประกอบด้วย กล้าคิดและกล้าทำในสิ่งที่คิด การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ความกล้าได้กล้าเสีย กล้าเผชิญกับปัญหาและความล้มเหลว การตั้งเป้าหมายของตนเองไว้สูง ความพยายามทำงานที่ยากลำบาก การตัดสินความสามารถหรือทักษะของตนเองว่าสามารถไปสู่ความสำเร็จตามความต้องการได้ ความมั่นใจในวิจารณญาณของตนเอง ความเชื่อมั่นในอำนาจของตนเอง และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างแน่นอน กลยุทธ์ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย การยอมรับผลทั้งที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ตนหรือที่อยู่ในความดูแลของตนได้ทำลงไป เป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรมีและประพฤติปฏิบัติ ความกล้าหาญในการทำให้ผู้ร่วมงานรู้สึกปลอดภัย การยอมรับในความผิดพลาด การทำหน้าที่ให้ดีที่สุด และความรับผิดชอบทั้งรับผิดชอบในตัวเอง ในองค์กรและในสังคม กลยุทธ์มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย การกำหนดรูปแบบ ทิศทางของงานและวางแผนงาน การปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ การรายงานผลการดำเนินงาน และกลยุทธ์คุณธรรม ประกอบด้วย

การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบต่างๆในสังคม การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทายกาย ทางวาจา ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ความซื่อสัตย์ สุจริต และความรับผิดชอบในวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1.1 หน่วยงานในระดับนโยบาย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทุกแห่ง จะได้รับประโยชน์จากการวิจัย คือ ได้องค์ความรู้ใหม่ ของกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารในสังกัดให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

1.2 หน่วยงานทางวิชาการ ได้แก่ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จะได้นำผลการวิจัยไปเพิ่มสถานะทางวิชาการในเรื่องการพัฒนาทักษะผู้บริหาร และการพัฒนางานวิจัย ให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สามารถนำกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และสังกัดอื่นๆ เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะบริบทโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดอื่น จึงไม่ทราบว่าสังกัดของโรงเรียนมีผลต่อการนำกลยุทธ์ไปพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารอย่างไร

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะ ผู้บริหารยุคนิวนอร์มัล ของหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ

References

Barnard, C. I. (1938). *Functions of an Executive*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Barnard, C. I. (1969). *Organization and Management*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bass, B. M. (2008*). Bass & Stogdill's Handbook of Leadership*. (4th ed.). New York: Free Press.

Bass, B. M., & Bass, R. (1970). *The Bass Handbook of Leadership*. (4th ed.). New York: Free Press.

Benson, J. K. (1975). The Interorganizational Network as a Political Economy. *Administration Science Quarterly*, 20(2), 229–249.

Boonsiripun, M. (2020). *Get to know "New Normal" edition of the Royal Thai Council*. Retrieved May 6, 2020, from https://news.thaipbs.or.th/content/292126.

Chung, K. H., & Megginson, L, C. (1981). *Organization Behavior Development Managerial Skills*. New York: Harper and Row Pubishers.

Corsini, R. J. (1999). *Stereotype. In The dictionary of psychology*. Philadelphia, PA: Brunner/Mazel.

Duncan, O.D. (1975). *Introduction to structural equation models*. New York: Academic Press.

Ghiselli, E. E., (1971). Managerial Talent. *American Psychologist,* 16(10), 39-94.

Grant, K. P., Graham T. S., & Heberling, M. E. (2001). The project manager and project team involvement: Implications for project leadership. *Journal of Leadership Studies*, 7(4), 32– 42.

Guilford, J. P., (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Education and Administration*. (9th Ed.). New York: McGraw Hill.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational Administration: Theory, Research and Practice*. (9th ed.). Singapore: McGraw-Hill.

Karaköse, T. (2007). High School Teachers' Perceptions Regarding Principals' Ethical Leadership in Turkey. *Asia Pacific Education Review,* 8(3), 464–477.

Khamdit, S. (2018). *Educational Leadership: Leadership in Thai Society*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

Mann, R. D. (1959). A Review of the Relationship between Personality and Performance in Small Groups. *Psychological Bulletin,* 56(4), 241-270.

National Institute of Educational Testing Service (Public Organization), (2020). *Important information about O-NET Academic Year 2020*. Retrieved May 6, 2020, from https://www.niets.or.th/th/catalog/view/212.

Runcharoen, T. (2003). *To become a professional administrator*. Bangkok: khaofang

Runcharoen, T. (2010). *Professionalism in organizing and administering education*. Bangkok: khaofang.

Sararatana, W. (2014). *A new paradigm in education Case view on 21st century education*. Bangkok: Thiphawisut.

Shrauger, J. S., & Schohn, M., (1995). Self-confidence in college students: Conceptualization, measurement, and behavioral implications. *Assessment, 2(*3), 255–278.

Sinlarat, P. (2006). *Creative and Productive Education*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Sinlarat, P. (2018). *Educational Leadership: Thought Leaders*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University

Stogdill, R. M. (1948). Personal Factors Associated with Leadership: A Survey of the Literature. *Journal of Psychology*, 25(*1), 35-71.*

Stogdill, R. M., (1974). *Handbook of leadership*. New York: Free Press.

Torrance, E. P., (1963). *Education and the creative potential*. Minneapolis, MN: The University of Minnesota Press.

Wonghai, W., & Phatphon, M. (2020). *Learning design on New Normal*. Graduate school Srinakharinwirot University, Bangkok Ben.

Wright, P. M. et al. (1994). On the meaning and measurement of goal commitment. *Journal of Applied Psychology,* 79(6), 795–803.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* (3rd Ed.) New York: Harper and Row Publications.

Yukl, G.A. (2002). *Leadership in Organizations*. (5th ed.) New Jersey: Prentice Hall, Upper Saddle River.

Zaccaro, S., Kemp, C., & Bader, P. (2004). *Leader traits and attributes. In J, Antonakis, A, Cianciolo, & R Sternberg (Eds.), The Nature of Leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

นัตพม่ากับการเมืองวัฒนธรรม: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในประเทศเมียนมา*

The Burmese Nats and Cultural Politics: The Politico-Cultural Power Relations in the Nat-worship Areas in Myanmar

กฤติธี ศรีเกตุ

Gritthee Srigate

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand.

Corresponding Author's Email: srigatest@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องนัตของเมียนมาท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ทางการเมือง ประวัตินัตสำคัญ พิธีกรรมการบูชานัต ตลอดจนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต 2) วิเคราะห์บทบาท การต่อสู้ต่อรองและการประนีประนอมของฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายประชาชนในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต และ 3) วิเคราะห์ภาพสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรม และภาพสะท้อนของประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต โดยงานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์/ตีความตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเชื่อเรื่องนัตมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองมาตลอดในประวัติศาสตร์เมียนมา นัตองค์สำคัญจำนวนมากมีประวัติและพิธีกรรมการบูชาเกี่ยวข้องกับการเมือง อีกทั้งพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตก็ยังมีผลประโยชน์ที่ส่งผลให้หลายฝ่ายเข้ามาเกาะเกี่ยว 2) ทั้งผู้ปกครองและประชาชนต่างได้เข้ามาเกี่ยวข้องและมีบทบาทในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต โดยฝ่ายผู้ปกครองได้ใช้อำนาจรัฐควบคุมพื้นที่นี้มาโดยตลอดเพื่อการสถาปนาอำนาจนำของฝ่ายตน ในขณะที่ฝ่ายประชาชน ก็ต่อรองอยู่เสมอเพื่อรักษาไว้ซึ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตน 3) จากข้างต้น พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตจึงเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ปกครองและประชาชนเข้ามาต่อรองและประนีประนอม เกิดเป็น "เครือข่ายการครองความเป็นจ้าวทางวาทกรรม" ที่ประชาชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง สะท้อนประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรมหรือ "ประชาธิปไตยเชิงลึก" นั่นเอง

คำสำคัญ: นัตพม่า; ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ; การเมืองวัฒนธรรม; ประเทศเมียนมา; ประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรม

---

*Received July 15, 2021; Revised August 21, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the history of the belief in nats among the changing political history, history of the important nats, the rituals worshipping nats, and the benefits occurring in the Nat-worship areas; 2) to analyze the roles, fights, the negotiation, and compromise between the rulers and people in the nat-worship areas; and 3) to analyze the reflection of political-cultural power relations and the reflection of cultural democracy in the nat-worship areas. The study applied a qualitative research method by collecting data from documents, observation, and in-depth interview. The obtained data were analyzed and interpreted according to the research conceptual framework.

From the study, the following results are found: 1) The belief in nats has always been related to politics in Burmese history as well as many important nats whose history and worship has also been involved with politics. The nat-worship areas also benefit many involved parties. 2) Both the rulers and the people are involved and have roles in the nat-worship areas in which the rulers have always exercised their state power to control the areas in order to establish their power while the people have always negotiated in order to maintain their cultural areas.3) Based on the above-mentioned information, the nat-worship areas are therefore the areas of power relations, in particular, the rulers and the people both take part in negotiating and compromising. As a result, “Discursive hegemonic power” is created, as people take part in which reflects the cultural democracy or “Radical Democracy”.

Keywords: Burmese Nats; Power Relations; Cultural Politics; Myanmar; Cultural Democracy

บทนำ

ความเชื่อเรื่องนัตเป็นความเชื่อเก่าแก่ที่แพร่หลายในหมู่ชาวเมียนมาที่มีความหลากหลายทางประชากร ตลอดจนความเชื่อหรือศาสนาที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน (Stevenson, 1944) แม้คนส่วนใหญ่คือประมาณร้อยละ 86.7 จะนับถือศาสนาพุทธ (Ministry of Information of Myanmar, 2002) แต่การนับถือผีหรือที่เรียกในภาษาพม่าว่า “นัต” (Nat) ก็ยังคงแพร่หลาย จนกล่าวได้ว่าชาวเมียนมาเกือบทั้งหมดยกเว้นที่นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด ล้วนศรัทธาและบูชานัตทั้งสิ้น (Win Maung, 2015) ทั้งนี้ นัตของชาวเมียนมาไม่ใช่ผีทั่วไป แต่เป็นผีมีฤทธิ์ มีฐานะเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาและเป็นที่พึ่ง” ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำว่า “นาถ” ในภาษาบาลี ความหมายของนัตดังกล่าวค่อนข้างกว้าง คือหมายรวมถึง เทวดาบนสวรรค์ ดวงวิญญาณของอริยะบุคคล เทพประจำจักรวาล เป็นต้น แต่นัตที่ชาวเมียนมานับถือเป็นนัตประเภท “วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย” หรือ “วิญญาณมีฤทธิ์ของผีตายโหง” ที่เรียกว่า “นัตเซง”

เป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในโลกมนุษย์ (Niyomtham, and Niyomtham, 2008) ซึ่งมีประวัติที่น่ายกย่องขณะมีชีวิตและตายอย่างน่าเวทนา ผู้คนเกิดความสะเทือนใจพากันเล่าขานจนเกิดเป็นความศรัทธาและกราบไหว้บูชา

ความเชื่อเรื่องนัตดำรงอยู่มาพร้อม ๆ กันกับประวัติศาสตร์ของมนุษย์เช่นเดียวกันกับการนับถือผีโดยทั่วไป แต่กรณีของนัตในเมียนมา มีความน่าสนใจ เนื่องจากความเชื่อนี้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองตั้งแต่แรกเริ่มที่ได้ตั้งอาณาจักรของชาวพม่าขึ้น และก็เกี่ยวข้องกับการเมืองมาโดยตลอดกระทั่งปัจจุบัน โดยเมื่อเริ่มตั้งอาณาจักร ผู้ปกครองพม่าในยุคต้น ได้ใช้ความเชื่อเรื่องนัตในการสร้างเอกภาพทางการเมืองด้วยการตั้งให้นัตของราชสำนักมีฐานะศูนย์รวมของความเชื่อของประชาชน (Anantapark, 2013) ความเชื่อเรื่องนัตจึงได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการรวบรวม จัดระเบียบ ควบคุม ทางการปกครองมาตั้งแต่เริ่มเกิดอาณาจักรของชาวพม่าดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการยกเอาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทขึ้นเป็นศาสนาหลักแทนความเชื่อเรื่องนัตในยุคพระเจ้าอโนรธา (King Anawratha) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1044-1077) ได้มีความพยายามจะกำจัดความเชื่อเรื่องนัต แต่ไม่สำเร็จ จนพระเจ้าอโนรธาต้องประนีประนอมกับประชาชนด้วยการยอมให้ความเชื่อเรื่องนัตดำรงอยู่ได้ แต่ก็ให้ดำรงอยู่ภายใต้การควบคุม ปรากฏผ่านการจัดระบบนัตหรือการตั้งทำเนียบนัตหลวงให้ประชาชนนับถือ ในเวลาต่อมาราชสำนักก็พยายามใช้อำนาจในการควบคุมความเชื่อเรื่องนัตมาโดยตลอด มากบ้างน้อยบ้างต่างกันไปในแต่ละยุค อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าฝ่ายผู้ปกครองจะใช้อำนาจรัฐหรือรวมถึงใช้พระพุทธศาสนาเข้าไปจัดการควบคุมความเชื่อเรื่องนัตของประชาชนเพียงใด ความสำเร็จในการควบคุมความเชื่อดังกล่าวอย่างเบ็ดเสร็จก็ไม่เคยเกิดขึ้น (De la Perriere, 1996) จนบางยุคผู้ปกครองเองก็เข้าไปแสดงตนเป็นผู้ส่งเสริมความเชื่อนี้เสียเองด้วยเหตุผลด้านผลประโยชน์ทางการเมือง ในขณะที่ฝ่ายประชาชน ก็ไม่ได้ทำตนเป็นเพียงผู้ตั้งรับอยู่ฝ่ายเดียว แต่ได้ต่อสู้ต่อรองในพื้นที่ทางความเชื่อดังกล่าวมาโดยตลอด ทั้งจากการไม่ยอมเลิกนับถือนัตตามคำสั่งของราชสำนัก จากการไม่นับถือนัตในทำเนียบหลวงแต่นับถือนัตนอกทำเนียบที่ตนศรัทธา รวมถึงการสร้างเรื่องเล่าหรือตำนานนัตที่แตกต่างจากเรื่องเล่าของทางการ เป็นต้น การต่อรองและการประนีประนอมดังกล่าว ดำรงอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ที่ความเชื่อเรื่องนัตยังคงมีพลังอย่างสูงอยู่ในสังคมเมียนมา

จากลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในเมียนมา เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยเฉพาะระหว่างฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายประชาชน รวมถึงผู้ปกครองท้องถิ่น การดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งของความเชื่อเรื่องนัตในปัจจุบันจึงไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ผ่านกระบวนการต่อสู้ต่อรอง และการที่วัฒนธรรมความเชื่อของประชาชนมีความเข้มแข็งอยู่ได้ก็ย่อมสะท้อนอำนาจของฝ่ายประชาชน ซึ่งแน่นอนว่าต้องผ่านกระบวนการต่อสู้ต่อรอง รวมถึงการประนีประนอมมาไม่น้อย ลักษณะดังกล่าวสะท้อนหลักการของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันที่เน้นเรื่องของการยอมรับซึ่งความแตกต่างหลากหลาย ที่อาจเรียกด้วยคำทางวิชาการของเออร์เนสโต ลาเคลา กับชองทัล มูฟ ได้ว่า “ประชาธิปไตยเชิงลึก” (Radical democracy) (Laclau, and Mouffe, 2001) การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตของเมียนมาจะสะท้อนภาพดังกล่าวเป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในประเทศเมียนมา เพื่อให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของความเชื่อเรื่องนัตกับประวัติศาสตร์ทางการเมือง ตำนานนัตสำคัญ พิธีกรรมการบูชานัต ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อเรื่องนัต บทบาทของฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง การต่อสู้ต่อรองและประนีประนอม ตลอดจนภาพสะท้อนอำนาจของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องนัตของเมียนมาท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ทางการเมือง ประวัตินัตสำคัญ พิธีกรรมการบูชานัต ตลอดจนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาท การต่อสู้ต่อรองและการประนีประนอมของฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายประชาชนในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต

3. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรม และภาพสะท้อนของประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางเค้าโครงวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม และค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรม และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องนัต และวางกรอบแนวคิดของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่ประเทศเมียนมา โดยเลือกพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของศาลนัตขนาดใหญ่คือหมู่บ้านต่องปะโยง เมืองมัณฑะเลย์ (หมู่บ้านนี้เป็นสถานที่จัดงานบูชานัตที่ใหญ่ที่สุดในเมียนมา) เขาโปปา เมืองพุกาม ตำบลยาตะนากู เมืองอมรปุระ และเมืองมองยัว รวมถึงบริเวณใกล้เคียงที่มีศาลนัตตั้งอยู่ เช่น ตำบลชเวซาย่างที่ตั้งของศาลนัตซอหม่องละ เป็นต้น (ดำเนินการลงพื้นที่ในปี พ.ศ. 2562) ทั้งนี้ การเลือกพื้นที่หลากหลายดังกล่าวเป็นไปเพื่อความครอบคลุมถูกต้องของข้อมูล อีกทั้งศาลนัตที่ตั้งอยู่ในสถานที่ดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก โดยเฉพาะศาลนัตหมู่บ้านต่องปะโยง เป็นที่ตั้งของศาลหลักของนัตสองพี่น้องชเวพีญ ในขณะที่ทั้งเขาโปปาและตำบลยาตะนากู ศาลหลักคือศาลของนัตโปปาแหม่ด่อว์ แม่ของนัตสองพี่น้องชเวพีญ อย่างไรก็ตาม พื้นที่ดังกล่าวก็มีศาลนัตที่มีชื่อเสียงองค์อื่นๆ ตั้งอยู่ด้วยโดยรอบ โดยความหลากหลายของพื้นที่ในการ

เก็บข้อมูลไม่ได้ส่งผลต่อความแตกต่างของการวิเคราะห์ในงานนี้ สำหรับการเก็บข้อมูล ใช้ทั้งวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ศาลนัตต่าง ๆ โดยการศึกษาประวัตินัตจากข้อความบรรยายภายในศาล การสังเกตลักษณะของการจัดวางตำแหน่งของนัตแต่ละองค์ การเข้าร่วมงานพิธีกรรมการบูชานัตประจำปีสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศกาลบูชานัตหมู่บ้านต่องปะโยง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการเป็นเจ้าภาพจัดงานบูชานัตขึ้นเป็นเวลา 1 วัน ณ ศาลนัตหมู่บ้านต่องปะโยง และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของหรือผู้ดูแลศาล คนทรงนัต และผู้ศรัทธานัตที่เดินทางมายังศาลหรืองานพิธีการบูชานัต โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกให้ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการตีความข้อมูลที่ได้รับตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งข้อมูลเอกสาร ข้อความบรรยายภายในศาลนัตที่เป็นภาษาอังกฤษ การใช้ล่ามจำนวน 2 คน และเดินทางไปยังพื้นที่หลายครั้ง ทั้งก่อนและระหว่างดำเนินการวิจัย เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ให้มีความถูกต้องเที่ยงตรงและน่าเชื่อมากที่สุด

โดยแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ในงานนี้ ประกอบด้วย 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการครองความเป็นจ้าวทางวาทกรรม (Discursive hegemonic power) ของเออร์เนสโต้ ลาเคลากับชองทัล มูฟ ซึ่งอธิบายว่า การที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะมีอำนาจในสังคมได้นั้น จะต้องมีอำนาจในการนิยามความหมายหรืออัตลักษณ์ของตนเองได้ แต่การทำเช่นนั้นต้องแสวงหาความร่วมมือกับฝ่ายอื่น ๆ เป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic alliances) (Barker, 2008) จนสามารถทำให้ความหมายทางตัวตนหนึ่ง ๆ หยุดนิ่งอยู่ได้ (Tangsupvattana, 1992) ลาเคลากับมูฟเรียกลักษณะดังกล่าวว่า “ประชาธิปไตยเชิงลึก” (Radical democracy) (Laclau, and Mouffe, 2001) ซึ่งการที่ความเชื่อเรื่องนัตของประชาชนดำรงอยู่ได้จนปัจจุบันก็คือภาพสะท้อนแนวคิดดังกล่าว ทั้งนี้ ลักษณะดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ผ่านการต่อสู้ต่อรองและการประนีประนอม โดยเฉพาะระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนทั่วไป และเพื่อให้สามารถวิเคราะห์การประนีประนอมและการต่อรองดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยยังได้หยิบยกอีก 2 แนวคิด มาเป็นกรอบในการวิจัยร่วมด้วย คือ แนวคิดการครองความเป็นจ้าวทางอุดมการณ์ ของอันโตนิโอ กรัมชี่ และแนวคิดวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ โดยแนวคิดการครองความเป็นจ้าวทางอุดมการณ์ มีใจความสำคัญคือกรัมชี่อธิบายว่า ผู้ที่จะมีอำนาจนำในสังคม ไม่จำเป็นเสมอไปที่จะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ (Kaewthep, 1998) แต่ต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจทั้งในอำนาจรัฐหรือสังคมการเมือง (Political society) และในสังคมประชา (Civil society) ซึ่งรวมถึงพื้นที่ของวัฒนธรรมความเชื่อด้วย โดยในส่วนของการใช้อำนาจรัฐจะทำโดยวิธีบังคับ ในขณะที่การใช้อำนาจในสังคมประชาจะทำโดยวิธีสร้างความยินยอมพร้อมใจ (Gramsci, 1971) ผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาเป็นกรอบวิเคราะห์บทบาทของฝ่ายผู้ปกครองที่พยายามครองอำนาจนำและใช้พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตเพื่อการดังกล่าว ส่วนแนวคิดวาทกรรม เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงการใช้อำนาจเพื่อการนิยามความหมาย (Charoensin-o-larn, 2001) ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก็มีพลวัตและเกิดการต่อสู้ตลอดเวลา อันเป็นภาพที่ทำให้เห็นว่าอำนาจกระจายตัวออกไปทั่วทั้งสังคม (Charoensin-o-larn, 2006) ซึ่งอันที่จริงฝ่ายผู้ปกครองก็ใช้อำนาจนี้เช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดระบบนัตและการสร้างตำนานนัตหลวง แต่ผู้วิจัยจะนำแนวคิดนี้มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์การต่อสู้ต่อรองของฝ่ายประชาชนผ่านการสร้างตำนานนัตของตนเองที่ต่างจาก

ตำนานหลวง และการนับถือนัตที่ไม่อยู่ในทำเนียบหลวง กรอบแนวคิดทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจตลอดจนภาพสะท้อนประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรมในความเชื่อเรื่องนัต

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียบเรียงเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเผยแพร่ผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนัตพม่ากับการเมืองวัฒนธรรม : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในประเทศเมียนมา สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สำหรับประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องนัตของเมียนมาท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ทางการเมือง พบว่าความเชื่อเรื่องนัตในเมียนมาดำรงอยู่มาอย่างยาวนาน ก่อนที่จะเกิดอาณาจักรของชาวพม่าและก่อนที่พระพุทธศาสนาจะกำเนิดขึ้น (Win Maung, 2015) โดยก่อนหน้าที่จะมีอาณาจักรของชาวพม่า ในดินแดนแห่งนี้ ได้เกิดอาณาจักรของชาวปยู (มีเชื้อสายร่วมกับคนพม่าแต่ก็ไม่ใช่พม่า) ขึ้นตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1 มีเมืองสำคัญคือเมือง “ศรีเกษตร” (ตั้งอยู่บริเวณใกล้เมืองแปร (Prome) (Anantapark, 2013) และอาณาจักรสุธรรมาวดีของมอญซึ่งรุ่งเรืองอยู่ทางตอนใต้บริเวณปากแม่น้ำอิรวดี (Thotsaroth, 1997) (เมืองสะเทิมหรือท่าตอนในปัจจุบัน) โดยในขณะที่สุธรรมาวดีและศรีเกษตรรุ่งเรืองอยู่นั้น พระพุทธศาสนาก็แพร่หลายอยู่แล้วในอาณาจักรดังกล่าว ในขณะที่ชาวพม่ายังคงอยู่กันกระจัดกระจายและยังคงนับถือนัตอย่างแพร่หลาย และในช่วงแรกที่ชาวพม่าเริ่มตั้งอาณาจักรขึ้น ก็เป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาเสื่อมอิทธิพลลงในภูมิภาคนี้ เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างศรีลังกาซึ่งเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนากับอินเดียในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 8-9 ทั้งนี้ ประวัติการสร้างเมืองของชาวพม่ายังไม่แน่ชัด กล่าวคือ หากดูตามพงศาวดารพื้นเมืองระบุว่า อาณาจักรของชาวพม่าก่อตัวขึ้นในช่วงปี ค.ศ 344-387 ในสมัยของพระเจ้าเต่หลี่จ่อง (King Thinligyaung) ซึ่งรวบรวมหมู่บ้านจำนวน 19 หมู่บ้านขึ้นเป็นเมืองชื่อว่า “ศิริปัจจยา” (Niyomtham, and Niyomtham, 2008) โดยมีการระบุด้วยว่า เดิมนั้นทั้ง 19 หมู่บ้านมี “นัต” ประจำ เป็นที่บูชาของตนเอง เมื่อตั้งอาณาจักรขึ้นแล้วพระเจ้าเต่หลี่จ่องได้รวบรวมการบูชานัตให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อรวมประชาชนเข้าเป็นชาติเดียวกัน โดยได้ตั้งหม่องติ้งเด่หรือมีงมหาคีรีนัตขึ้นเป็นนัตประจำราชอาณาจักร (Anantapark, 2013) สร้างศาลให้บนเขาโปปาที่ถือเป็นศูนย์กลางจักรวาลแห่งอาณาจักรพุกามในขณะนั้น (Niyomtham, and Niyomtham, 2008) ในขณะที่ตามตามพงศาวดารพม่าสันนิษฐานว่าอาณาจักรของชาวพม่าน่าจะเกิดขึ้นแบบหลวม ๆ เมื่อมีการสร้างกำแพงล้อมรอบเมืองพุกาม โดยพระเจ้าปยีงปยา (King Pyinbya) (ในช่วงปี ค.ศ. 849) แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด โดยเหตุผลหนึ่งในการเลือกที่ตั้งอาณาจักรที่เมืองพุกาม เนื่องจากอยู่ใกล้กับเขาโปปา ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่สถิตของนัต (Thotsaroth, 1997)

ภาพที่ 1 เขาโปปาในปัจจุบัน (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพที่ 2 รูปเคารพมีงมหาคีรีนัต (กลาง) ภายในศาลที่เขาโปปา (ภาพโดยผู้วิจัย)

ความเข้มแข็งของพุกามเด่นชัดขึ้นเมื่อศรีเกษตรเสื่อมอำนาจลงในช่วงปี ค.ศ. 849 ซึ่งพวกพม่าได้เข้ายึดครองดินแดนของปยูจนกลืนพวกปยูจนหมดสิ้น (Sujchaya, 2009) จะเห็นว่าแม้ประวัติการเกิดขึ้นของอาณาจักรของชาวพม่าจะไม่แน่ชัด แต่ข้อมูลที่ตรงกันคือ เมื่ออาณาจักรของชาวพม่าเกิดขึ้น ความเชื่อเรื่องนัตก็ถูกผู้ปกครองนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างเอกภาพ จนกล่าวได้ว่า ความเชื่อเรื่องนัตเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองตั้งแต่แรกเริ่มที่ชาวพม่าตั้งอาณาจักรของตนเองในฐานะความเชื่อหลักที่ถูกส่งเสริมโดยผู้ปกครอง

อย่างไรก็ตาม ในยุคพระเจ้าอโนรธา กษัตริย์พม่าพระองค์แรกที่สามารถรวบรวมอาณาจักรขึ้นเป็นปึกแผ่น พระองค์นำเอาพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเข้ามาตั้งเป็นศาสนาประจำราชอาณาจักรแทน ความเชื่อเรื่องนัต และพยายามกำจัดความเชื่อเรื่องนัตให้หมดไป แต่ไม่ประสบความสำเร็จ (De la Perriere, 1996) จึงทำได้เพียงการลดฐานะของนัตลงให้อยู่ภายใต้พระพุทธศาสนาและมีการจัดระบบนัตหลวงขึ้น เพื่อทำให้ความเชื่อเรื่องนัตอยู่ภายใต้การควบคุมของทางการ อีกทั้งก็ปรากฏการประนีประนอมจากการที่พระเจ้าอโนรธาเองก็ตั้งนัตหลวงองค์สำคัญขึ้นคือนัตสองพี่น้องชเวพีญ (Htin Aung, 1967) ในเวลาต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเข้มแข็งมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคพระเจ้าจันสิทถา (King Kyansittha) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1084-1112) (De Casparis, and Mabbett, 1993) ก็ปรากฏการประนีประนอมทางวัฒนธรรมมากขึ้นทั้งกับชาวมอญ ศาสนาพราหมณ์ และกับความเชื่อเรื่องนัต พระเจ้าจันสิทถาถึงขนาดประกาศว่า “มีงมหาคีรีนัต” เป็นเพื่อนสาวกในพระพุทธศาสนากับพระองค์ และในอดีตก็เคยเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดเช่นเดียวกันกับพระองค์ (Htin Aung, 1967) ในสมัยนี้ยังมีการสร้างวิหารนัตขึ้นอย่างใหญ่โตที่เมืองพุกามเพื่อการบูชานัตหลวงทั้ง 37 องค์ด้วย (Anantapark, 2013) หลังจากนั้น ความเชื่อเรื่องนัตก็ดำรงอยู่ภายใต้การควบคุมของราชสำนัก แต่ปรากฏการต่อรองและประนีประนอมมาโดยตลอด เช่น ในยุคพระเจ้าบุเรงนอง (King Bayin Naung) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1551-1581) มีการต่อรองกับความเชื่อเรื่องนัตเมื่อครั้งจะทำสงครามกับอยุธยา พระเจ้าบุเรงนองได้เรียกร้องให้นัตทั้งหลายรวมถึงมีงมหาคีรีนัต ต้องช่วยเหลือพระองค์ หากไม่ช่วยพระองค์จะเผาศาลนัตทิ้งให้หมด (Than Tun, 1983) เมื่อสามารถตีอยุธยาได้สำเร็จ จึงมีการจัดงานบูชานัตขึ้น แต่ยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงพิธีบูชานัตอยู่บ้าง เช่น การยกเลิกการฆ่าสัตว์เพื่อบูชายันต์ เป็นต้น (Andaya, and Ichii, 1993) ในยุคพระเจ้าสะลุง (King Thalon) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1629-1648) มีความพยายามกีดกันความเชื่อเรื่องนัตขึ้นอีกครั้ง โดยในพระบรมราชโองการฉบับหนึ่ง ระบุว่าสตรีนางหนึ่ง ไม่อาจได้รับผลบุญอย่าง

เต็มที่จากการสร้างอาคารให้วัด เนื่องจากเธอยินยอมให้มีพิธีเซ่นไหว้นัตในระหว่างการก่อสร้าง (Andaya, and Ichii, 1993) อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการจำกัดหรือกีดกันความเชื่อเรื่องนัตก็ไม่เคยสำเร็จผล และในยุคพระเจ้าปดุงแห่งราชวงศ์คองบอง(King Bodawpaya) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1782-1819) ก็มีการชำระทำเนียบนัตหลวงขึ้น ซึ่งเป็นการจัดระบบนัตหลวงครั้งสุดท้ายก่อนที่อังกฤษจะเข้ามาปกครอง หลังจากนั้นในยุคพระเจ้าบายีดอ (King Bagidaw) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1819-1837) ก็พบว่ามีการจัดงานบูชานัตขึ้นโดยพระราชินีและข้าราชบริพารอีกด้วย

ในช่วงอาณานิคม รัฐบาลอังกฤษไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมมากนัก ความเชื่อเรื่องนัตจึงเป็นอิสระจากอำนาจควบคุมของรัฐ ต่อมาภายหลังได้รับเอกราช ในช่วงแรกผู้ปกครองก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับความเชื่อนี้ กระทั่งถึงรัฐบาลอู นุ (U Nu) (ช่วงปี ค.ศ. 1960-1962) (ซึ่งอู นุ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและนัตอย่างมาก มีการสร้างศาลนัตขึ้นใหม่จำนวนมาก รวมถึงการบูรณะศาลนัตขึ้นเป็นอาคารถาวรที่เขาโปปา (Niyomtham, and Niyomtham, 2008) อู นุ ยังชอบเดินทางไปตามงานบูชานัตและพรรคปยีดาอังสุของเขาก็จัดพิธีบวงสรวงนัตเป็นประจำทุกปี หรือหากมีเรื่องสำคัญให้ต้องตัดสินใจ อู นุ ก็มักจะปลีกตัวไปอยู่ตามสถานที่บูชานัต (Mendelson, 1975) จนถึงกับถูกสถาบันสงฆ์วิจารณ์ว่าเป็นการสร้างความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา (Stange, 1993) หลังจากรัฐบาลอู นุ ไม่ปรากฏบทบาทของฝ่ายผู้ปกครองในความเชื่อเรื่องนัต จนกระทั่งรัฐบาลเต็ง เส่ง (Thein Sein) (ช่วงปี ค.ศ. 2011-2016) ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง พบว่า เต็ง เส่ง ได้เดินทางไปมอบสายสะพายและมงกุฎประจำตำแหน่งแก่หัวหน้าคนทรงที่หมู่บ้านต่องปะโยง แสดงให้เห็นว่าในยุคนี้ รัฐบาลหันมาให้ความสำคัญและยอมรับความเชื่อของประชาชน เป็นการยืนยันถึงการดำรงอยู่อย่างทรงพลังของความเชื่อเรื่องนัตของประชาชนอีกครั้งจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ขณะเดินทางมามอบมงกุฎและสายสะพายประจำตำแหน่งแก่หัวหน้าคนทรงที่หมู่บ้านต่องปะโยง (ถ่ายจากภาพติดผนังบริเวณเพิงพักข้างศาลนัตต่องปะโยงโดยผู้วิจัย)

2) สำหรับส่วนของประวัตินัตสำคัญ งานวิจัยนี้ ทำการศึกษาประวัตินัตในทำเนียบนัตหลวง จำนวน 37 องค์ และศึกษานัตนอกทำเนียบหลวงซึ่งเป็นที่นิยมนับถือของประชาชน จำนวน 5 องค์ โดยในส่วนของนัตหลวงทำการศึกษาจากงานของเท็มเปิ้ล (Temple, 1906) งานของสไคลซิงเจอร์ (Schliesinger, 2018) และงานของวิน หม่อง (Win Maung, 2015) ตลอดจนการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ส่วนประวัตินัตนอกทำเนียบหลวงส่วนหนึ่งได้ข้อมูลจากงานของวิน หม่อง และการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ในส่วนของนัตหลวง เท็มเปิ้ลได้แบ่ง

ออกเป็น 5 วงศ์ ตามความสัมพันธ์กับชนชั้นปกครองแต่ละยุค กับนัตอีก 2 องค์ที่ไม่สามารถจัดเข้าวงศ์ใด ๆ ประกอบด้วย วงศ์ทุตตะบ่องแห่งศรีเกษตร จำนวน 7 องค์ วงศ์พระเจ้าอโนรธา จำนวน 9 องค์ วงศ์พระเจ้ามังฆ้องแห่งอังวะและพระเจ้าอลองสิทธูแห่งพุกาม 11 องค์ วงศ์พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ 4 องค์ และวงศ์พระเจ้าบุเรงนอง 4 องค์ โดยนัตหลวงทั้ง 37 องค์นี้ เกือบทั้งหมดมีประวัติเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ ราชวงศ์ หรือเป็นข้าราชบริพารคนสำคัญ หรือไม่ก็เป็นเจ้าเมืองอื่นที่กษัตริย์พม่าปราบได้ และนัตอีก 2 องค์ที่แยกออกไปคือ หม่องโพตู่ เป็นพ่อค้าชาวไทยใหญ่กับพระอินทร์ซึ่งเป็นเทวราชในพระพุทธศาสนาและถูกนำมาตั้งเป็นผู้ปกครองแห่งนัตโดยกษัตริย์อีกทีหนึ่ง โดยนัตในทำเนียบหลวงที่ตั้งขึ้นโดยราชสำนักนี้ บางองค์ไม่เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน แต่บางองค์ก็ยังเป็นที่นับถืออย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะนัตสองพี่น้องชเวพีญซึ่งเป็นนัตที่นับถือกันมากที่สุดในปัจจุบัน

ตัวอย่างนัตหลวงองค์สำคัญที่มีประวัติสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งในด้านการต่อรองและการประนีประนอม เช่น มีงมหาคีรีนัต วงศ์ทุตตะบ่อง ชื่อขณะมีชีวิตคือหม่องติ้งเด่ มีประวัติว่าเป็นชาวปยู มีชีวิตที่เมืองตะกองในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 1 เนื่องจากมีพละกำลังมาก รูปร่างน่าตาดี ผู้คนรักใคร่ จึงสร้างความระแวงแก่เจ้าเมืองตะกอง เจ้าเมืองตะกองวางแผนรับน้องสาวของหม่องติ้งเด่ไปเป็นมเหสีแล้วฆ่าหม่องติ้งเด่ตายในที่สุด หลังจากตายไปแล้วก็กลายเป็นผีดุร้ายสิงอยู่ที่ต้นไม้ต้นหนึ่ง เจ้าเมืองตะกองสั่งให้ขุดต้นไม้ดังกล่าวโยนลงแม่น้ำอิรวดี เรื่องราวของหม่องติ้งเด่ที่เมืองตะกองก็จบลงเพียงนั้น และมาปรากฏอีกครั้งที่พุกามในอีก 300 ปีต่อมาในยุคพระเจ้าเต่หลี่จ่อง ซึ่งหม่องติ้งเด่มาเข้าฝันพระเจ้าเต่หลี่จ่อง ให้นำขอนไม้ขึ้นจากน้ำและให้บูชาตนแลกกับการช่วยคุ้มครองอาณาจักร พระเจ้าเต่หลี่จ่องทำตามและตั้งหม่องติ้งเด่เป็นนัตประจำราชอาณาจักรมีฉายาว่ามีงมหาคีรีนัต ถือเป็นนัตที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคนั้น ส่วนนัตที่เหลือในวงศ์นี้ล้วนเป็นเครือญาติกับมีงมหาคีรีนัตทั้งสิ้น แต่หลังจากพระเจ้าอโนรธาลดฐานะความเชื่อของนัตลง ก็ได้ลดฐานะของมีงมหาคีรีนัตลงเช่นกัน ปัจจุบันมีงมหาคีรีนัตยังเป็นที่นับถือแพร่หลายในฐานะนัตเจ้าเรือนที่ต้องนับถือก่อนเป็นอันดับแรก

นัตสองพี่น้องชเวพีญ วงศ์พระเจ้าอโนรธา เป็นนัตที่มีชื่อเสียงมากที่สุดและมีงานเทศกาลบูชาใหญ่ที่สุดปัจจุบัน และยังมีฐานะเป็นนัตครูที่ร่างทรงทั้งหลายต้องบูชา เป็นบุตรชายของพระนางแหม่วรรณะพระกนิษฐาของพระเจ้ามนูหะแห่งมอญที่ถูกพระเจ้าอโนรธาจับมาเป็นเชลยที่พุกาม มีบิดาเป็นเจ้าชายจากอินเดียและเป็นมุสลิม

ภาพที่ 4 รูปเคารพนัตสองพี่น้องชเวพีญภายในศาลที่หมู่บ้านต่องปะโยง (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพที่ 5 รูปเคารพนัตโปปาแหม่ดอว์และสองพี่น้องชเวพีญ ภายในศาลที่เขาโปปา (ภาพโดยผู้วิจัย)

ประวัติของนัตสององค์นี้ในเอกสารทั่วไประบุแต่ว่าเป็นลูกของนางยักษ์โปปาแหม่ด่อว์ ซึ่งก็เป็นนัตที่ประชาชนนับถือมากเช่นกันในปัจจุบัน แต่ผู้วิจัยได้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่ง ทั้งจากการบรรยายประวัติภายในศาลที่เขาโปปา และการบอกเล่าของผู้นับถือว่า ที่จริงแล้วโปปาแหม่ด่อว์ก็คือพระนางแหม่วรรณะ ส่วนการปรากฏกายเป็นยักษ์ก็เกิดขึ้นจากการอธิฐานจิตให้ปรากฏกายเป็นยักษ์ เพื่อป้องกันการรบกวน เนื่องจากนางต้องการความสงบเพื่อการปฏิบัติธรรม ทำให้ทราบว่านัตทั้งสองมีเชื้อสายมอญนั่นเอง นอกจากนั้นประวัติในเอกสารทั่วไประบุว่า ทั้งสองถูกพระเจ้าอโนรธาสั่งประหาร แต่ผู้วิจัยทราบจากการบอกเล่าโดยผู้นับถือนัตว่าทั้งสองไม่ได้เสียชีวิตจากคำสั่งประหารของพระเจ้าอโนรธา แต่เนื่องจากพระเจ้าอโนรธารักเด็กทั้งสองมากจึงรับไปเป็นราชบุตรบุญธรรม จนสร้างความริษยาแก่เจ้าชายที่เป็นโอรสที่แท้จริงของพระเจ้าอโนรธา นำมาซึ่งการวางแผนฆ่าได้สำเร็จในที่สุด เมื่อความทราบถึงพระเจ้าอโนรธา พระองค์เสียพระทัยมากและตั้งเป็นนัตหลวงในเวลาต่อมา

นัตอ่องซวามาจี วงศ์พระเจ้ามังฆ้องแห่งอังวะและพระเจ้าอลองสิทธูแห่งพุกาม ซึ่งวิน หม่อง (Win Maung, 2015) ระบุในงานของเขาว่าเป็นรัฐมนตรีด้านกลาโหม (a military minister) ในรัชสมัยของพระเจ้านรปติสิทธู (King Narabadisithu) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1173-1210) เป็นผู้ที่ปลงพระชนม์พระเจ้านรสิงข์ (King Narathenga) (ครองราชย์ช่วงปี ค.ศ. 1170-1173) ตามคำสั่งของเจ้าชายนรปติสิทธูซึ่งครองราชย์เป็นพระเจ้านรปติสิทธูในเวลาต่อมา

นัตวงศ์พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้และวงศ์พระเจ้าบุเรงนอง พบว่าไม่เป็นที่นิยมในปัจจุบันแม้นัตพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้เอง แต่ก็มีนัตบางองค์ที่น่าสนใจคือ นัตพระเจ้าเมืองเชียงใหม่หรือพระเจ้าเมกุฏสุทธิวงศ์ ที่ถูกพระเจ้าบุเรงนองจับไปเป็นเชลยในปี ค.ศ. 1558 มีประวัติสะท้อนการต่อรองและประนีประนอมระหว่างผู้ปกครองส่วนกลางและผู้ปกครองท้องถิ่นรวมถึงการดึงประชาชนที่เป็นคนละพวกกับผู้ปกครองให้มายอมรับอำนาจ ด้วยการตั้งให้ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ปราบลงได้เป็นนัตหลังจากเสียชีวิต (De la Perriere, 1996) ในกรณีนี้ก็เป็นไปเพื่อให้ทั้งประชาชนพม่าและเชียงใหม่ยอมรับอำนาจของราชสำนักพม่าผ่านการนับถือนัตหลวงองค์เดียวกัน

ส่วนนัตนอกทำเนียบองค์สำคัญได้แก่ โปปาแหม่ด่อว์ แม่ของนัตสองพี่น้องชเวพีญ ซึ่งกล่าวถึงไปแล้วข้างต้น นัตมาม่าอู หญิงสาวผู้เป็นที่หมายปองของชเวพีญผู้น้อง นัตองค์นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับฝ่ายการเมืองโดยตรงแต่เป็นที่นับถืออย่างมากในปัจจุบัน นัตอโลงโบโบยี เจ้าชายจากศรีลังกาซึ่งหนีราชภัยมาอยู่ในพุกามในสมัยพระเจ้าอโนรธา แต่ด้วยมีความสามารถจึงถูกระแวงจนเกิดความน้อยใจและฆ่าตัวตายกลายเป็นนัตที่มีชื่อเสียงในเมืองมองยัว นัตอะเหม่เหย่หยิ่ง สาวชาวบ้านผู้มีอำนาจวิเศษท้าทายพระเจ้าอโนรธา และนัตซอหม่องละ เจ้าหญิงไทยใหญ่ที่พระเจ้าอโนรธารับไปเป็นมเหสี แต่ก็ถูกใส่ร้ายจนถูกเนรเทศกลับรัฐฉาน มีประวัติสะท้อนการต่อรองและประนีประนอมจากการสร้างเจดีย์ที่ตำบลชเวซาย่างโดยหันประตูไปทางรัฐฉาน แต่เมื่อพระเจ้าอโนรธาทราบ ได้ส่งทหารไปดูและรับสั่งว่าหากประตูหันไปทางรัฐฉานให้ประหารนางเสีย หากหันมาทางพุกามก็ให้ไว้ชีวิต ซึ่งในที่สุดนางก็อธิษฐานจิตหมุนประตูเจดีย์มาอยู่กึ่งกลางระหว่างรัฐฉานและพุกาม แต่ก็สิ้นพระชนม์ในเวลาต่อมาและกลายเป็นนัตที่มีชื่อเสียงอย่างมากในปัจจุบัน

ภาพที่ 6, ภาพที่ 7 รูปเคารพนัตซอหม่องละและภาพเขียนสีน้ำมันเล่าประวัติขณะนางหมุนประตูเจดีย์ภายในเจดีย์ชเวซายาง (ภาพโดยผู้วิจัย)

3) สำหรับส่วนของพิธีกรรมการบูชานัตและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต พบว่า พิธีกรรมบูชานัตมีทั้งงานที่จัดขึ้นเพื่อการแก้บนซึ่งมีการจัดขึ้นตลอดทั้งปี กับเทศกาลบูชานัตประจำปี สำหรับงานที่จัดขึ้นเพื่อการแก้บนใช้เงินอยู่ที่ประมาณครั้งละ 5-7 หมื่นบาท ในขณะที่งานเทศกาลบูชานัตประจำปีจะจัดขึ้นเพื่อการบูชานัตแต่ละองค์ไล่เรียงกันไปตลอดทั้งปี โดยเทศกาลบูชานัตที่ใหญ่ที่สุดคือเทศกาลบูชานัตสองพี่น้องชเวพีญที่หมู่บ้านต่องปะโยง จัดขึ้นเป็นระยะเวลา 7 วัน ในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกปี มีเงินสะพัดจำนวนหลายสิบล้านบาท

ภาพที่ 8: บรรยากาศการออกร้านในเทศกาลบูชานัตต่องปะโยง (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพที่ 9 คนทรงนัตในตำแหน่งสำคัญ ขณะทำพิธีภายในศาล (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพที่ 10 ผู้วิจัย (ชุดขาว) ขณะเป็นเจ้าภาพจัดพิธีบูชานัต ณ ศาลนัตต่องปะโยง (ภาพโดยมินธู ผู้ช่วยวิจัย)

ภาพที่ 11 ผู้วิจัย (กลาง) กับผู้ใหญ่บ้านแห่งหมู่บ้านต่องปะโยง (ซ้าย) และหัวหน้าคนทรงแห่งหมู่บ้านต่องปะโยง (ขวา) (ภาพโดยมินธู ผู้ช่วยวิจัย

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานดังกล่าว คือเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่กระจายไปยังฝ่ายต่าง ๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้านและเครือญาติ ซึ่งมักเป็นผู้ดูแลศาล มีรายได้ทั้งจากการเก็บค่าเช่าเพิงพักสำหรับผู้ร่วมงานและค่าใช้จ่ายในการทำพิธีบนศาล คนทรง วงดนตรี พ่อค้าแม่ค้าที่มาขายสินค้า ตลอดจนส่งผลต่อเศรษฐกิจของเมืองมัณฑะเลย์ในภาพรวมด้วย เนื่องจากเทศกาลดังกล่าว มีผู้มาร่วมงานมากถึงประมาณ 2 แสนคนต่อปี นอกจากนั้นผู้วิจัยพบว่า พิธีกรรมสำคัญในเทศกาลดังกล่าว เช่น พิธีตัดต้นไม้ ก็สะท้อนภาพของการต่อรองและการประนีประนอมระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน โดยพิธีดังกล่าวจำลองเหตุการณ์ภายหลังพระเจ้าอโนรธาสวรรคต ซึ่งสาเหตุการสวรรคตไม่แน่ชัดแต่ตำนานเล่าว่าเกิดจากถูกควายขวิดขณะออกล่าสัตว์ กล่าวคือ เมื่อพระเจ้าอโนรธาสวรรคตแล้ว ควายดังกล่าวซึ่งที่จริงคือผีดุร้ายได้ออกอาละวาด จนผู้คนได้ไปขอให้นัตสองพี่น้องชเวพีญช่วย ซึ่งนัตทั้งสองได้ตัดต้นไม้ที่ควายผีสิงอยู่และไล่ควายผีดังกล่าวไปได้ สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิฤทธิ์ของนัตสองพี่น้อง แต่ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่านัตสองพี่น้องนี้ก็ภักดีต่อพระเจ้าอโนรธา

ภาพที่ 11, 12 พิธีตัดต้นไม้ ในงานเทศกาลบูชานัตต่องปะโยง (ภาพโดยผู้วิจัย)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การใช้อำนาจรัฐเข้าไปควบคุมความเชื่อเรื่องนัตโดยฝ่ายผู้ปกครองเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงพุกามยุคต้น เมื่อพระเจ้าเต่หลี่จ่องใช้ความเชื่อเรื่องนัตสร้างเอกภาพแก่ราชอาณาจักร ด้วยการตั้งมีงมหาคีรีนัตขึ้นเป็นนัตของราชสำนัก มีฐานะเหนือนัตทั้งปวง แต่ในยุคนี้ ประชาชนยังสามารถนับถือนัตของตนเองได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของมีงมหาคีรีนัต เมื่อถึงยุคพระเจ้าอโรธาซึ่งมีอำนาจเข้มแข็งขึ้น พระองค์เห็นว่าการที่ประชาชนยังนับถือนัตของตนอย่างแพร่หลายเป็นภัยคุกคามอำนาจต่อราชสำนัก เนื่องจากอาจมีการใช้พื้นที่ของศาลนัตเป็นที่ซ่องสุมกบฏ ภายหลังจากนำพระพุทธศาสนาจากมอญมาตั้งเป็นศาสนาหลัก ก็เกิดความพยายามกำจัดความเชื่อเรื่องนัต มีการทำลายศาลนัตและรูปเคารพนัตตามที่ต่าง ๆ และสั่งห้ามประชาชนไม่ให้จัดงานบูชานัต อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งปรากฏว่าเมื่อประชาชนไม่สามารถบูชานัตที่ศาลได้ก็นำนัตเข้าไปบูชาในบ้านจนความเชื่อเรื่องนัตแพร่หลายมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง การใช้อำนาจที่เด็ดขาดเกินไปดังกล่าว ก็ทำให้พระเจ้าอโนรธาไม่เป็นที่รักใคร่ในหมู่ประชาชน (Htin Aung, 1967) จนพระองค์ก็ต้องประนีประนอม ยอมให้ความเชื่อเรื่องนัตดำรงอยู่ แต่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ซึ่งมีการจัดระบบนัตหลวงขึ้นในสมัยนี้ และได้นำนัตเข้ามารวมเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา ตลอดจนการนำเอารูปนัตมาเก็บไว้ที่เจดีย์ชเวซีโก่ง (Zhwezigon Pagoda) ซึ่งเริ่มสร้างขึ้นเป็นเจดีย์ประจำราชอาณาจักรในสมัยนั้น (De la Perriere, 1996) ในยุคต่อมา ผู้ปกครองประนีประนอมกับความเชื่อเรื่องนัตมาโดยตลอดโดยเฉพาะการมอบพื้นที่ให้นัตแต่ละองค์ปกครอง แลกกับการที่นัตต้องรับใช้

กษัตริย์ (Andaya, and Ichii, 1993) โดยปรากฏความพยายามกำจัดหรือกีดกันความเชื่อเรื่องนัตอยู่บ้าง เช่น ในยุคพระเจ้าสะลุงแห่งราชวงศ์ตองอู แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อเวลาผ่านไป ผู้ปกครองเองก็ยอมรับและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต ภายใต้เงื่อนไขที่ฝ่ายตนยังคงสามารถอ้างความชอบธรรมในการควบคุม โดยเฉพาะผ่านการจัดระบบนัตหลวงซึ่งดำเนินการเรื่อยมาจนถึงยุคพระเจ้าปดุง อันเป็นยุคสุดท้ายของการชำระระบบนัตหลวงโดยราชสำนัก

อนึ่ง อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ ผู้ปกครองโดยเฉพาะตั้งแต่ยุคพระเจ้าอโนรธาได้ใช้พระพุทธศาสนาเข้ามาครอบลงไปในความเชื่อเรื่องนัตเพื่อให้ความเชื่อเรื่องนัตเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนาและอยู่ภายใต้การควบคุมของราชสำนักอีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาก็ไม่สามารถครอบงำความเชื่อเรื่องนัตได้ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักกับพระพุทธศาสนาหรือวัดก็เป็นไปภายใต้ผลประโยชน์ต่างตอบแทน ซึ่งก็เป็นลักษณะที่พบได้อยู่ทั่วไป (Santasombat, 2013) แต่ความขัดแย้งระหว่างวังกับวัดในเมียนมาดูจะปรากฏชัด (Taylor, 2009) กระทั่งวัดกับฝ่ายผู้ปกครองกลายเป็นไม้เบื่อไม้เมามาโดยตลอด แม้ภายหลังได้รับเอกราช เช่นที่เกิดขึ้นระหว่างอู นุ กับวัด ทั้งที่อู นุ ต้องการยกพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นศาสนาประจำชาติ (Harnwong, 2019) แต่กลับสร้างความขัดแย้งในหมู่พุทธศาสนิกชนและพระสงฆ์ซึ่งประกอบด้วยหลายนิกาย อีกทั้งยังสร้างความไม่พอใจกับศาสนาอื่นเช่นกัน (Stange, 1993) หลังจากนั้นก็ยังปรากฏว่าพระสงฆ์ได้กลายเป็นผู้ที่มีบทบาททางการเมืองในฐานะฝ่ายต่อต้านอำนาจรัฐอยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตยังคงเป็นอิสระค่อนข้างมากทั้งจากอำนาจรัฐและจากพระพุทธศาสนามาจนปัจจุบัน

สำหรับประชาชน ซึ่งไม่มีอำนาจรัฐในมือ ก็ไม่ได้ตั้งรับอยู่ฝ่ายเดียว แต่มีการต่อรองและประนีประนอมกับผู้ปกครองมาโดยตลอด ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่สังคมประชาใน 2 ลักษณะเด่น ได้แก่ การนับถือนัตนอกทำเนียบหลวง กับการต่อรองและประนีประนอมผ่านทางวาทกรรมเรื่องเล่าหรือตำนานนัต ในประเด็นแรกคือการที่ประชาชนไม่ได้นับถือนัตในทำเนียบหลวง โดยมีนัตหลวงเพียงบางองค์เท่านั้นที่เป็นที่นับถือ แต่ประชาชนหันไปนับถือนัตนอกทำเนียบมากกว่า ดังประวัติที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ส่วนในประเด็นของการต่อรองและการประนีประนอมผ่านวาทกรรมเรื่องเล่าหรือตำนานนัต ซึ่งที่จริงฝ่ายราชสำนักเองก็สร้างหรือแต่งเติมตำนานนัตหลวงและทำให้ตำนานดังกล่าวแพร่หลายไปในหมู่ประชาชน (De la Perriere, 1996) เพื่อการครองอำนาจในพื้นที่ทางวัฒนธรรมเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนเองก็ไม่ได้ยอมรับตำนานของราชสำนักดังกล่าวทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของตำนานนัตสองพี่น้องชเวพีญ ซึ่งตำนานทั่วไปกล่าวว่าเป็นบุตรของนางยักษ์ ส่วนบิดาเป็นมุสลิมที่เข้ามารับใช้พระเจ้าอโนรธาในฐานะคนวิ่งไปเก็บดอกไม้ยังเขาโปปามาถวายพระในราชวังและถูกพระเจ้าอโนรธาสั่งประหารชีวิตเนื่องจากบกพร่องในหน้าที่ ภายหลังบิดาเสียชีวิตพระเจ้าอโนรธาก็นำเด็กทั้งสองไปเลี้ยงเพื่อให้ทำหน้าที่แทนบิดาต่อไป ส่วนนางยักษ์ผู้เป็นแม่ก็ตรอมใจตายในเวลาต่อมา อีกทั้งในส่วนของสาเหตุการตายของสองพี่น้องชเวพีญ ก็ระบุว่าถูกพระเจ้าอโนรธาสั่งประหาร แต่เมื่อสอบถามผู้ที่นับถือในพื้นที่ ผู้วิจัยพบตำนานที่ต่างออกไปและเป็นตำนานที่ยกย่องนัตทั้งสองอย่างยิ่ง กล่าวคือ เล่ากันว่าผู้เป็นมารดาเป็นเจ้าหญิงมอญ ส่วนบิดาเป็นเจ้าชายมุสลิม และภายหลังบิดาเสียชีวิตพระเจ้าอโนรธาก็ไม่ได้รับไปเลี้ยงในฐานะธรรมดา แต่รับเป็นบุตรบุญธรรม และสาเหตุของการตายก็ไม่ใช่ถูกสั่งประหาร แต่แค่สั่งเฆี่ยน แต่ฝ่ายที่อิจฉาริษยาเด็กทั้งสองคือโอรสของพระเจ้าอโนรธาฉวยโอกาสฆ่าสองพี่น้อง

ด้วยการเอาไม้ฟาดคอหอย และเมื่อข่าวการเสียชีวิตทราบถึงพระเจ้าอโนรธา พระองค์ก็เสียพระทัยมาก จึงได้ประกาศตั้งเป็นนัตหลวง เรื่องเล่าของประชาชนนี้ยังปรากฏและเล่าซ้ำในพิธีกรรมตัดต้นไม้ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น เพื่อตอกย้ำวีรกรรมและความสัมพันธ์อันแนบแน่นของพระเจ้าอโนรธากับนัตทั้งสองอีกด้วย ประเด็นเหล่านี้สะท้อนถึงการต่อรองและการประนีประนอมของฝ่ายประชาชนเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจในการนิยามตัวตนหรือสร้างความชอบธรรมให้กับความเชื่อของตนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมโดยเฉพาะระหว่างฝ่ายผู้ปกครองกับฝ่ายประชาชน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวปรากฏให้เห็นตั้งแต่ยุคของพระเจ้าเต่หลี่จ่องซึ่งใช้ความเชื่อเรื่องนัตเพื่อสร้างเอกภาพของราชอาณาจักร โดยที่ ในยุคนี้ ความเชื่อของทั้งฝ่ายผู้ปกครองและของประชาชนยังคงเป็นความเชื่อเดียวกัน ทั้งนี้ แม้ผู้ปกครองได้พยายามตั้งตนเป็นผู้นำในเครือข่ายทางอำนาจ ทั้งการครองอำนาจรัฐในสังคมการเมืองและอำนาจทางความเชื่อในสังคมประชา และเป็นผู้นำทางวาทกรรม (เป็นผู้นำทางความเชื่อหรือมีอำนาจในการนิยามความหมายของวัฒนธรรมความเชื่อ) แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า เมื่อความเชื่อของประชาชนกับผู้ปกครองเป็นความเชื่อเดียวกัน ประชาชนก็เป็นส่วนหนึ่งในเครือข่ายทางอำนาจ ซึ่งสะท้อนอำนาจทางวัฒนธรรมของฝ่ายประชาชนอยู่ด้วย ความสัมพันธ์ทางอำนาจดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป เมื่อพระเจ้าอโรธานำพระพุทธศาสนาเข้ามายกขึ้นเป็นศาสนาหลัก และพยายามกำจัดความเชื่อเรื่องนัต เป็นลักษณะของการผลักประชาชนออกไปจากเครือข่ายทางอำนาจ อย่างไรก็ตาม ดังที่แสดงให้เห็นแล้วว่าการใช้อำนาจของฝ่ายผู้ปกครองเพื่อทำลายความเชื่อเรื่องนัตไม่เคยประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ อำนาจของผู้ปกครองเองก็ไม่เข้มแข็งเพียงพอ เห็นได้จากประวัติศาสตร์การเมืองซึ่งเต็มไปด้วยความขัดแย้งและการต่อสู้แข่งขันระหว่างผู้ปกครองกลุ่มต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังเช่นคำกล่าวของเทเลอร์ ที่ว่าการสงครามเป็นโฉมหน้าหนึ่งของกิจกรรมของรัฐเมียนมามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรพุกาม (Taylor, 2009) โดยที่การใช้พระพุทธศาสนาเข้ามาครอบลงไปในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตก็ไม่ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน (De la Perriere, 1996) อีกทั้งพระพุทธศาสนาเองก็กลายเป็นคู่ขัดแย้งที่มีพลังกับฝ่ายผู้ปกครองเสียเองอีกด้วย (Taylor, 2009) จนกล่าวได้ว่า ผู้ปกครองเมียนมาไม่เคยสร้างเอกภาพทั้งในทางการเมืองและทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นได้ (Steinberg, 2012) ด้วยเหตุนี้ฝ่ายผู้ปกครองจึงต้องประนีประนอมกับประชาชนเพื่อสร้างการยอมรับมาตลอดทั้งในช่วงประวัติศาสตร์ ดังที่ปรากฏในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตซึ่งท้ายที่สุดผู้ปกครองเองก็เข้ามามีส่วนร่วมในความเชื่อดังกล่าว ส่งผลให้พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตสามารถรองรับให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาอิงอาศัยประโยชน์อย่างหลากหลาย (Srigate, 2021) และจากการที่ความเชื่อเรื่องนัตถือเป็นความเชื่อของประชาชนมาแต่เดิม การที่วัฒนธรรมความเชื่อของประชาชนยังคงเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับนั้น ก็สะท้อนถึงการมีอำนาจทางวัฒนธรรมหรือประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรมของประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยนี้ สำหรับองค์ความรู้ในส่วนของข้อมูลที่ได้รับเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับนัตที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันรวมถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัตินัตองค์สำคัญซึ่งมีความแตกต่างจากงานเอกสาร ทั้งนี้เนื่องจากงานเหล่านั้นอาจจะเป็นงานเก่าที่ศึกษามานานแล้วหรือการศึกษาข้อมูล

จากเอกสารเป็นหลักโดยไม่ค่อยมีงานที่ลงพื้นที่เพื่อศึกษาในเชิงลึก องค์ความรู้ใหม่ในส่วนนี้เป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมความเชื่อของประเทศเพื่อนบ้าน และยังสะท้อนการต่อรองทางอำนาจด้วย

สำหรับองค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีการต่อรองและการประนีประนอมทางอำนาจโดยเฉพาะระหว่างฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายประชาชนที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และในฐานะที่ความเชื่อเรื่องนัตซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง แม้จะถูกฝ่ายผู้ปกครองพยายามกำจัดควบคุม เป็นการสะท้อนอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมของประชาชน ทั้งนี้ การดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งดังกล่าวก็ไม่ได้เกิดขึ้นจากการต่อสู้อย่างเอาเป็นเอาตาย แต่เกิดจากการแสวงหาความร่วมมือหรือการประนีประนอมร่วมด้วย ซึ่งทำให้พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตสามารถรองรับให้หลายฝ่ายเข้ามาเกาะเกี่ยวเพื่อผลประโยชน์ในทางใดทางหนึ่งและอยู่ร่วมกันโดยไม่แตกแยก (Mouffe, 1984) พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตนี้ หากมองด้วยสายตาของคนภายนอกโดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว อาจดูเป็นเรื่องของความงมงาย แต่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวสะท้อนถึงอำนาจทางวัฒนธรรมของประชาชน อันเป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติในโลกยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ สรุปการเปรียบเทียบองค์ความรู้เดิมและองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากงานวิจัยนี้ดังตารางต่อไปนี้

องค์ความรู้เดิม	องค์ความรู้ใหม่
ในส่วนของข้อมูล : องค์ความรู้เดิมมีการศึกษามาเป็นเวลานาน โดยในภาคภาษาไทยส่วนใหญ่อ้างอิงมาจากงานภาษาต่างประเทศ ไม่มีการเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และยังขาดการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อในเชิงลึก	**ในส่วนของข้อมูล :** ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ได้รับข้อมูลเชิงลึก เป็นปัจจุบัน ซึ่งข้อมูลหลายประการแตกต่างจากงานเอกสารที่มีอยู่ เช่น ประวัตินัตโปปาแหม่ด่อว์และสองพี่น้องชเวพีญ โดยความแตกต่างดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งจากเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป และความแตกต่างระหว่างตำนานนัตของทางการกับของประชาชน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนการต่อรองทางอำนาจอีกด้วย
ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องนัตส่วนใหญ่เป็นงานด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา หรืองานด้านวัฒนธรรม ยังพบงานที่วิเคราะห์ทางด้านการเมืองน้อย	**ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล :** ผู้วิจัยวิเคราะห์พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในฐานะพื้นที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมือง ที่มีการต่อรองและการประนีประนอมทางอำนาจโดยเฉพาะระหว่างฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายประชาชน เพื่อสะท้อนอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมของประชาชน นำไปสู่การสร้างความเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องนัตพม่ากับการเมืองวัฒนธรรม: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรมในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตในประเทศเมียนมา ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความเชื่อเรื่องนัตเป็นความเชื่อสำคัญที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานและเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองในทุกสมัย ซึ่งในงานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือการเมืองเมียนมามักปรากฏการกล่าวถึงความเชื่อนี้ ทั้งในงานของหม่องทินอ่อง (Htin Aung, 1967) งานของเทเลอร์ (Taylor, 2009) หรืองานประวัติศาสตร์ที่ทาร์ลิ่ง (Tarling (Eds.), 1993) เป็นบรรณาธิการ เป็นต้น ส่วนงานที่กล่าวถึงประวัตินัตในภาคภาษาอังกฤษชิ้นสำคัญที่สุดคืองานของเท็มเปิ้ล (Temple, 1906) ซึ่งค่อนข้างเก่า ส่วนงานล่าสุดคืองานของสไคลซิงเจอร์ (Schliesinger, 2018) กับอีกชิ้นหนึ่งที่ผู้เขียนเป็นชาวพม่าแต่มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษคืองานของวินหม่อง (Win Maung, 2015) ในขณะที่งานภาคภาษาไทยชิ้นสำคัญคืองานของวิรัชและอรนุช นิยมธรรม (Niyomtham, and Niyomtham, 2008) งานดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัตินัต อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลบางอย่างมีความแตกต่างกันกับข้อมูลในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยได้ตรวจเช็คข้อมูลโดยละเอียด เพื่อความถูกต้องชัดเจนของข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้ปกครองได้พยายามจะครองอำนาจนำในสังคมมาโดยตลอด ทั้งในส่วนของการเข้าครองอำนาจรัฐและการสร้างความยินยอมพร้อมใจ เป็นไปตามคำอธิบายของแนวคิดการครองความเป็นจ้าวทางอุดมการณ์ของกรัมชี่ โดยที่การครองอำนาจดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยถาวร แต่มีการต่อรองเกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออำนาจรัฐอ่อนแอลง การประนีประนอมในพื้นที่ของสังคมประชาหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมก็ยิ่งปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ดังเช่นการประนีประนอมของฝ่ายผู้ปกครองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง อีกทั้งการเข้าไปสร้างความยินยอมพร้อมใจในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตผ่านการจัดระบบและสร้างตำนานนัตหลวงก็เป็นไปเพื่ออำนาจในการนิยามความหมาย สอดคล้องกับแนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์ และฟูโกต์ก็อธิบายว่าการต่อรองก็เกิดขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งพบว่าประชาชนเองก็พยายามต่อรองด้วยการนับถือนัตนอกทำเนียบและการมีเรื่องเล่าหรือตำนานนัตของตนเองที่ต่างจากของทางการ ประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ De la Perriere (1996) ที่ว่า พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตเป็นพื้นที่ของการต่อรองระหว่างอำนาจส่วนกลางอำนาจอำนาจของท้องถิ่นอีกด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า จากประเด็นที่ฝ่ายผู้ปกครองไม่สามารถสร้างอำนาจนำหรือการครองความเป็นจ้าวทางอุดมการณ์ได้อย่างเบ็ดเสร็จนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าฝ่ายผู้ปกครองไร้ซึ่งอำนาจ และในขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่าอำนาจตกเป็นของฝ่ายประชาชน แต่ลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นไปอย่างมีพลวัต โดยที่แต่ละฝ่ายต่างก็เข้ามาอิงอาศัยเกาะเกี่ยวและใช้ประโยชน์จากความเชื่อเรื่องนัต และอำนาจของแต่ละฝ่ายก็แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย แต่ประเด็นสำคัญคือต่างฝ่ายต่างก็เป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ทางอำนาจ สอดคล้องกับแนวคิดการครองความเป็นจ้าวทางวาทกรรมของลาเคลากับมูฟ (Laclau, and Mouffe, 2001) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพื้นที่ของความเชื่อเรื่องนัตก็มีความหลากหลาย ทั้งในส่วนของจำนวนของนัตและในเชิงพื้นที่ที่มีการนับถือนัตแตกต่างกันออกไป ทำให้เครือข่ายทางอำนาจกระจายตัวออกไปด้วย ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงความหลากหลายทางอัตลักษณ์และประชาธิปไตยเชิงวัฒนธรรมหรือประชาธิปไตยที่ลงลึกไปถึงชีวิตประจำวัน ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยเชิงลึก” หรือ “ประชาธิปไตยแบบเข้มข้น” (Radical democracy) ที่ผู้คนหลากหลายในสังคมไม่ว่าจะเพศใด เชื้อชาติใดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับใด มีอำนาจในการเลือกวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อ และการแสดงตัวตนทางวัฒนธรรมของตนนั่นเอง

สรุป

การศึกษาของงานวิจัยนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า 1) ความเชื่อเรื่องเรื่องนัตของเมียนมาเกี่ยวข้องกับการเมืองมาโดยตลอด ทั้งในส่วนของประวัติความเป็นมา ตำนานนัตแต่ละองค์ พิธีกรรมการบูชา รวมถึงเรื่องของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อนี้ 2) พื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งด้านความขัดแย้ง การปะทะต่อรอง ตลอดจนการประนีประนอมระหว่างฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายประชาชน ซึ่งไม่มีฝ่ายใดเข้าไปมีอำนาจครอบงำพื้นที่นี้ได้อย่างเด็ดขาด แต่ต่างก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่อิงอาศัยประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว และ 3) หากมองด้วยมุมมองของประชาธิปไตย การเปิดให้ประชาชนมีอิสระหรืออำนาจทางวัฒนธรรมความเชื่อถือเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย ทั้งนี้ แม้ปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) การเมืองที่เป็นทางการของเมียนมา จะหวนกลับไปสู่เผด็จการอีกครั้ง แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็เป็นภาพที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งในสังคมการเมืองของเมียนมา ซึ่งส่งผลให้ประชาชนถูกกีดกันออกจากการเข้าถึงอำนาจรัฐที่เป็นทางการหรือถูกลิดรอนเสรีภาพทางการเมืองที่เป็นทางการ แต่จากงานวิจัยนี้ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ผู้ปกครองเมียนมาไม่เคยครอบงำประชาชนในส่วนของพื้นที่สังคมประชาหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมได้ หรือกล่าวได้ว่าสำหรับพื้นที่ทางวัฒนธรรม ประชาชนก็ยังมีอำนาจอยู่ในระดับหนึ่ง อันเป็นภาพสะท้อนประชาธิปไตยทางวัฒนธรรมอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ส่วนการมีอำนาจมากขึ้นในพื้นที่การเมืองที่เป็นทางการนั้นก็คงต้องใช้เวลาในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การทำความเข้าใจความเป็นมาของความเชื่อเรื่องนัตท่ามกลางประวัติศาสตร์ทางการเมือง ประวัตินัต งานพิธีกรรมบูชานัต ตลอดจนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต ช่วยให้เกิดความเข้าใจการเมืองวัฒนธรรมของเมียนมามากขึ้น อย่างไรก็ตาม ขอบเขตการศึกษาของงานวิจัยนี้ แม้จะเก็บข้อมูลจากพื้นที่สำคัญที่สุดของความเชื่อเรื่องนัต แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมทั้งประเทศ อีกทั้งยังมีนัตนอกทำเนียบอีกหลายองค์ที่งานนี้ไม่ได้กล่าวถึง และในส่วนของประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัตก็เป็นเรื่องของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งงานวิจัยนี้นำเสนอเพื่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ หรือมีเจตนาเชิญชวนให้เกิดความศรัทธานัตแต่อย่างใด การนำงานวิจัยนี้ไปใช้ จึงควรเป็นไปเพื่อขยายความเข้าใจและเกิดความเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างเป็นสำคัญ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของทั้งฝ่ายผู้ปกครองและประชาชนในพื้นที่ความเชื่อเรื่องนัต สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ภาพสะท้อนดังกล่าวก็เป็นเพียงภาพหนึ่งท่ามกลางความหลากหลายทางการเมืองวัฒนธรรมของเมียนมา ผู้นำผลงานวิจัยไปใช้ควรตระหนักในประเด็นนี้และศึกษาประเด็นอื่นเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ครอบคลุมมากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผู้นำงานวิจัยไปใช้ควรตระหนักว่า การเมืองวัฒนธรรมเพียงประเด็นหนึ่ง ไม่ได้หมายถึงการเมืองในภาพรวม เนื่องจากในส่วนของการเมืองเมียนมาที่เป็นทางการก็ยังไม่

อาจเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย คุณูปการประการสำคัญของงานวิจัยนี้คือการแสดงให้เห็นว่า ประชาชนชาวเมียนมาค่อนข้างมีอิสระทางความคิดและมีวัฒนธรรมที่เปิดกว้าง ส่วนการพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยในภาพรวมยังต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางการเมืองที่เป็นทางการด้วยเป็นประการสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาความเชื่อเรื่องนัตในพื้นที่อื่น ๆ ในเมียนมาที่งานวิจัยนี้ยังไม่ได้ศึกษา

2.2 การศึกษาความเชื่อเรื่องนัตด้วยมุมมองของทฤษฎีอื่น ๆ ที่งานวิจัยนี้ยังไม่ได้ศึกษา

2.3 การศึกษาพื้นที่ทางความเชื่อในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ร่วมด้วย

References

Andaya, B., & Ichii, Y. (1993). Religious Developments in Southeast Asia c. 1500–1800. In N. Tarling (Eds.), *The Cambridge History of Southeast Asia* (508-571). Cambridge: Cambridge University Press.

Anantapark, A. (2013). *Myanmar History: The Land of Disharmony*. Bangkok: Gypsy Groups.

Barker, C. (2008). *Cultural Studies: Theory and Practice*. (3rd ed.). London: Sage.

Charoensin-o-larn, C. (2001). *Critical Political Science*. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University Press.

Charoensin-o-larn, C. (2006). *Development Discourse: Power Knowledge Truth Identity and Otherness*. (4th ed.). Bangkok: Vibhasa.

De Casparis, J. G., & Mabbett, I. W. (1993). Religion and Popular Beliefs of Southeast Asia before c.1500. In N. Tarling (Eds.), *The Cambridge History of Southeast Asia* (276-340). Cambridge: Cambridge University Press.

De la Perriere, B. B. (1996). The Burmese Nats: Between Sovereignty and Autochthony. *Diogenes*, 44/2(174), 45-60.

Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebook*. edited by Hoare, Q. and Nowell, S. G. New York: International Publishers.

Harnwong, L. (2019). Religion and Politics in Burma: On Making Buddhism a National Religion, 1948-1962. In Hongsaton P. and Marddent A. (Eds.), *Religion and Violence* (45-77). Bangkok: Illumination Editions.

Htin, Aung. (1967). *A History of Burma.* New York: Columbia University Press.

Kaewthep, K. (1998). *Mass Media Studies with Critical Theory: Concepts and Research Examples.* Bangkok: Printmaking.

Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). *Hegemony and Socialist Strategy: towards a Radical Democratic Politics*. (2nd ed.). London: Verso.

Mendelson, E. M. (1975). *Sangka and State in Burma: A Study of Monastic Sectarianism and Leadership*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Ministry of Information of Myanmar. (2002). *Myanmar Facts and Figures*. Yangon: Ministry of Information.

Mouffe, C. (1984). Towards a Theoretical Interpretation of 'New Social Movements'. In S. Hanninen and L. Palden (Eds.), *Rethinking Marx*. New York and Bagnolet: International General/IMMRC.

Niyomtham, W., & Niyomthan, O. (2008). *Learning Myanmar Society and Culture*. Phitsanulok: Center of Myanmar Study, Faculty of Humanity, Naresuan University.

Santasombat, Y. (2013). *Human and Culture*. (4th ed.). Bangkok: Thammasat University Press.

Schliesinger, J. (2018). *The Cult of the Thirty-Seven Spirits (Nats) in Burma: Merging Animism and Buddhism*. Bangkok: Booksmango Incorporated.

Srigate, G. (2021). The Nats Cult and Cultural Politics: Multiculturalism in Urbanizing Mandalay. *Journal of Social Sciences*, 51(1), 147-168.

Stange, P. (1993). Religious Change in Contemporary Southeast Asia. In N. Tarling (Eds.), *The Cambridge History of Southeast Asia* (529-584). Cambridge: Cambridge University Press.

Steinberg, D. I. (2012). The Problem of Democracy in the Republic of the Union of Myanmar: Neither Nation-State Nor State-Nation? *Southeast Asian Affairs*, January 2012, 220-237.

Stevenson, H.C. (1944). *Burma Pamphlets No. 6, The Hill Peoples of Burma*. New York: Longmans, Green & Co.

Sujchaya, S. (2009). *Mon, Ethnic in the Land of Suvarnabhumi*. Retrieved June 20, 2019, from http://www.monstudies.com.

Tangsupvattana, A. (1992). *Models of Power: A Reflection of Meta – theoretical Controversy*. (Master's Thesis). Department of Government, University of Essex. Colchester.

Taylor, R. H. (2009). *The state in Myanmar*. Singapore: NUS.

Temple, R. C. (1906). *The Thirty-Seven Nat: A Phase of Spirit-Worship Prevailing in Burma*. London: W. Griggs.

Than Tun, T. (1983). *The Royal Orders of Burma, A.D. 1598-1885.* Kyoto: Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University.

Thotsaroth, N. (1997). *Nat Belief in Burmese society*. Nakhon Pathom: Research Institute for Languages and Cultures of Asia.

Win Maung, Y. (2015). *Bagan 37 Pagodas and 37 Nats*. (translated into English by Tin Thet, Hteik). Mandalay: Cho Cho Myint.

พระธาตุศิลปะล้านช้าง:
ความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมความเชื่อและศิลปกรรมท้องถิ่นอีสาน*

Phra That Lan Chang of Arts: Relevance to Literature, Belief and Local Isan Arts

[1]สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, วัชรวร วงศ์กันหา, กล้า ศรีเพชร และ ศักดิ์ศรี มาศพันธ์

[1]Sitthisak Champadaeng, Vajaravar Vongkanha, Kla Sriphet and Saksri Masphan

[1]คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1]Faculty of Cultural science, Mahasarakham, University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Champadaeng.s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุ 2) วรรณกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม นำเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) พระธาตุล้านช้างมีต้นแบบและคติความเชื่อมาจากพระธาตุพนมและอิทธิพลศิลปะใกล้เคียง องค์พระธาตุพนมมีพื้นฐานมาจากศิลปะและสถาปัตยกรรมของศาสนสถานในคติฮินดูต่อเนื่องมาจนถึงพุทธศาสนานิกายมหายานหรือยุคทวารวดี และในราวพุทธศตวรรษที่ 22 อาณาจักรล้านช้างได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยเฉพาะในทางพุทธศาสนา มีการปลูกสร้างทางสถาปัตยกรรมจำนวนมากโดยพระธาตุหลายแห่งซึ่งมีพระธาตุพนมเป็นต้นแบบต่อมามีการสร้างสรรค์ทางศิลปะที่หลากหลาย 2) วรรณกรรมและความเชื่อ ตำนานอุรังคนิทานถือว่าเป็นศูนย์กลางทางวรรณกรรมความเชื่อ โดยมีการผูกตำนานอุรังคนิทานให้เป็นตำนานหลัก ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิวัฒนธรรม สังคม ค่านิยม ความเชื่อ เนื้อหาที่สำคัญกล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าแล้วทรงตรัสพยากรณ์ถึงดินแดนแถบนี้ ภายหลังก่อให้เกิดพลังศรัทธา สำหรับตำนานอุรังคนิทานมีการบันทึกและบอกเล่าต่อกันมา รวมทั้งการประพันธ์เป็นกลอนลำเพื่อสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจ นอกจากนี้ยังมีนิทานมุขปาฐะเกี่ยวกับพระธาตุท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับตำนานหลัก พระธาตุล้านช้างแต่ละแห่งเป็นปูชนียสถานและเป็นหลักชัยให้ผู้คนได้กราบไหว้บูชา เกิดธรรมเนียมประเพณีวิธีปฏิบัติต่อองค์พระธาตุส่งผลต่อความสามัคคีและความสันติสุขของผู้คนในชุมชน

คำสำคัญ: พระธาตุล้านช้าง; วรรณกรรม; ความเชื่อ; ศิลปกรรมท้องถิ่น

*Received August 24, 2020; Revised November 13, 2020; Accepted August 29, 2021

Abstract

The objectives of this research article were to study: 1) Historical aspect and art form of the Phra that; and 2) Literature and beliefs about Phra That. The study applied a qualitative research method by studying data from written documents and field works. The data were presented in a descriptive analysis form. The study found that: 1) Phra That Lan Chang Shrine was modeled from the belief of Phra That Phanom and was influenced by nearby arts. Phra That Phanom was based on arts and religious architectures of religious sites of the Hindu onward to Mahayan Buddhism or Davaravadi Period. By the 22nd Buddhist Century, Lan Chang Kingdom was very splendorous, especially in Buddhism. Many architectures were constructed, such as Phra That Shrines. 2) Concerning literature and beliefs, the legend of Urangadat Shrine was the center of literatures on beliefs. Urangadat legend was the main legend, covering geographical culture, society, value, and beliefs. The main content was about the visit of the Buddha and the Buddha had predicted that the land would become very prosperous for Buddhism and more people would become Buddhist followers. The Urangadat legend has been recorded and continued spreading. Besides, it spread through klon lam poetry and lam singing. In addition, it spread in the form of folk tale of Phra That in other localities that related to the main legend. Phra That Lan Chang in each locality become the reverence or sacred site for people to pay respect. The practices becomes a tradition toward the Phra That Shrines, resulting toward solidarity, unity, and happiness of the people in the communities.

Keywords: Phra That Lan Chang; Literature; Beliefs; Local Arts

บทนำ

จากพระไตรปิฎกว่าด้วยเรื่องมหาปรินิพพานสูตร ในพระสูตรได้กล่าวถึง มูลเหตุการสร้างพระสถูปหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานในความตอนหนึ่งว่า เมื่อพระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับข้อพึงปฏิบัติต่อพระสรีระของพระองค์ “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ จะพึงปฏิบัติในพระสรีระของพระตถาคตอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับพระเจ้าจักรพรรดิ ให้ห่อด้วยผ้าใหม่แล้วห่อด้วยลำลีสลับ 500 ชั้นแล้วใส่ลงในรางเหล็กเติมน้ำมันบรรจุลงในรางเหล็กแล้วปิดฝาทำจิตกาธานด้วยไม้หอมล้วน แล้วสร้างสถูปในทางสี่แพร่ง นำพระบรมธาตุและพระอังคารธาตุบรรจุไว้ เพื่อแสดงถึงบุคคลผู้เป็นถูปารหะ (ผู้สมควรแก่สถูป) 4 จำพวก คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า สาวกของพระพุทธเจ้า และพระเจ้าจักรพรรดิ” (Thai Tripitakas: 2/16/133) ด้วยเหตุนี้ ในภายหลังพุทธกาลจึงนิยมสร้างสถูปเจดีย์เป็นสื่อสัญลักษณ์ในทางพุทธศาสนา Uluchata (1995) กล่าวว่า สถูป มาจากคำบาลีว่า ถูปะ คือ มูลดินเป็นกอง น่าจะเกิดจากการเผาศพแล้วรวบรวมเถ้าถ่านไว้เป็นกอง แล้วเอาดินเอาหินมาทับไว้เป็นเนินสูงเพื่อเป็น

เครื่องหมายให้เห็นเด่นชัด เดิมสมัยก่อนนั้นการก่อมูลดินสูงเป็นประเพณีที่นิยมมานาน ล่วงมาสมัยพุทธกาลก็ยังคงนิยมสืบต่อกัน โดยสร้างสถูปสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและอังคารของพระพุทธองค์ไว้สักการบูชา

ตำราในพระพุทธศาสนากำหนดว่า พระเจดีย์ หรือ เจดีย์ มี 4 ประเภท 1) ธาตุเจดีย์ สิ่งก่อสร้างบรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า พระมหากษัตริย์ พระจักรพรรดิราช 2) บริโภคเจดีย์ สังเวชนียสถานอันเป็นสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้า 3) ธรรมเจดีย์ คาถาที่แสดงพระอริยสัจ หรือ คัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก 4) อุเทสิกะเจดีย์ ของที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศแด่พระพุทธเจ้า โดยไม่กำหนดว่าจะต้องทำเป็นอย่างไร เช่น สร้างบัลลังก์ให้หมายแทนพระพุทธองค์ การที่เจดีย์มีความหมายครอบคลุมอย่างกว้างขวางดังที่กล่าวข้างต้น จึงพ้องกับความหมายของคำว่า สถูป ที่บ่งบอกถึงสิ่งก่อสร้างเหนือหลุมฝังศพ หรือสร้างเพื่อบรรจุอัฐิธาตุ ด้วยเหตุนี้ สถูปจึงใช้แทนเจดีย์เป็นเช่นนี้ในประเทศอินเดียสมัยโบราณมาแล้ว ในสมัยสุโขทัย คำว่าสถูปและเจดีย์ใช้ควบคู่กัน ดังปรากฏในจารึกบางหลัก เช่น พระยามหาธรรมราชา ก่อพระธาตุ หรือกล่าวถึง พระศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งล้วนมีความหมายเดียวกับเจดีย์ แม้ในปัจจุบันนักวิชาการก็ยังเรียกพระสถูปเจดีย์เป็นคำคู่ พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐฯ กล่าวถึงสมัยต้นกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา พระศรีรัตนมหาธาตุ ย่อมหมายถึงพระเจดีย์ทรงปรางค์ องค์ที่เป็นประธานของวัดมหาธาตุ ซึ่งปัจจุบันยอดทลายลงแล้ว ทางภาคอีสาน ใช้คำว่า พระธาตุ เช่น พระธาตุพนมมากกว่าเจดีย์ พระธาตุเชิงชุม พระธาตุศรีสองรักษ์ (Champadaeng et al. 2013) สอดคล้องกับ Walliphodom (1996) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ได้จำแนกประเภทของสถูป หรือเจดีย์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยไว้ 3 ประเภท คือ 1) แบบสถูปทรงกลมที่พัฒนามาแต่สมัยทวารวดี 2) แบบที่ดัดแปลงมาจากปราสาทและเทวาลัยในศาสนาอินดูและศาสนาพุทธมหายาน 3) แบบที่มีในแต่ละท้องถิ่นคิดขึ้นและปรุงแต่งขึ้นให้เป็นลักษณะพิเศษ

พุทธเจดีย์ในประเทศไทยนั้นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายไว้ในหนังสือตำนานพุทธเจดีย์สยามว่าแบ่งออกได้เป็น 7 สมัยคือ 1) สมัยทวาราวดี 2) สมัยศรีวิชัย 3) สมัยลพบุรี 4) สมัยเชียงแสน 5) สมัยสุโขทัย 6) สมัยกรุงศรีอยุธยา 7) สมัยรัตนโกสินทร์ จากการแบ่งประเภทของเจดีย์ออกเป็น 7 ประเภทข้างต้นจะเห็นได้ว่าทรงยึดความมีอยู่ของแว่นแคว้นทั้ง 7 นั้นและลักษณะของศิลปะหรือรูปทรงของเจดีย์เป็นหลัก และเน้นเฉพาะเจดีย์บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นพระธาตุเจดีย์กลุ่มภาคกลาง แต่ปรากฏว่าหลักฐานด้านเอกสาร ตำนาน รายงานการขุดค้นและหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากที่เกี่ยวกับพระธาตุเจดีย์ ที่กระจัดกระจายกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เรียกว่าเจดีย์แบบล้านช้าง ภาคเหนือเจดีย์แบบล้านนา มอญ พม่า และรวมทั้งภาคใต้ของไทยที่เรียกว่าเจดีย์แบบมหายานหรือปาละ และเจดีย์แบบศรีวิชัย (Phra Sangvian Tirapanyo, 2016) พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกว่า ภาคอีสาน ปรากฏวัฒนธรรมภายนอกเป็นเวลายาวนาน เริ่มต้นที่ยุคสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 11 - 16 ต่อเนื่องด้วยความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมขอมราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 18 ดังปรากฏโบราณสถานและโบราณวัตถุจำนวนมาก หลังจากนั้นผู้คนที่อาศัยบริเวณนี้ให้ความเคารพในโบราณสถานวัตถุมีความเชื่อแบบผสมกลมกลืน ได้สร้างพระธาตุเจดีย์ทับซ้อนและผูกตำนานเพื่ออธิบายความสำคัญก่อให้เกิดความศรัทธาในแต่ละแห่ง

ตำนานจึงถูกซึมซับผ่านการวิธีบอกเล่าหลากหลายลักษณะ เช่น นิทาน นิยาย และคติความเชื่อของชาวบ้าน อาจกล่าวได้ว่า ตำนานเป็นหลักฐานทางมุขปาฐะที่เก่าแก่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์แฝงอยู่เพราะมีเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น แต่ถูกสร้างให้พิสดารผิดแผกไปจากความจริงเพิ่มเติมเสริมแต่งให้เหมาะสมกับศรัทธาความเชื่อ ช่วยจดจำเกิดความประทับใจ ภายหลังมีการพยายามอธิบายหรือเล่าเรื่องใหม่โดยอาศัยพื้นฐานของนิทานหรือตำนานเรื่องเดิมเพื่ออธิบายสถานที่สำคัญโดยมักจะมีตำนานของการสร้างเมืองและตำนานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างปูชนียวัตถุและปูชนียสถาน ในภาคอีสานมีสถานที่สำคัญเกี่ยวข้องกับตำนานอุรังคนิทานเป็นส่วนใหญ่

พระพุทธศาสนาในภาคอีสานราวพุทธศตวรรษที่ 20 ได้เจริญรุ่งเรืองอีกครั้งซึ่งเกี่ยวข้องกับสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงภายใต้วัฒนธรรมล้านช้าง ได้มีการสร้างถาวรวัตถุในทางพระพุทธศาสนาไว้จำนวนมาก โดยเฉพาะพระธาตุมีทั้งที่แยกและสร้างทับปราสาทสมัยขอมในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือควบคู่กันมา โดยเฉพาะพระธาตุเจดีย์ทรงบัวเหลี่ยมที่มีพระธาตุพนมเป็นต้นแบบให้กับพระธาตุในสมัยต่อมาซึ่งมีการออกแบบที่หลากหลาย งดงามตามแบบฉบับของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วยังผูกโยงด้วยตำนานอุรังคนิทานเข้ากับตำนานท้องถิ่นที่อรรถาธิบายในเชิงปาฏิหาริย์ไว้อย่างพิสดาร บันทึกและเล่าสืบต่อกันมาให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสเป็นศูนย์รวมจิตใจ เกิดขนบธรรมเนียมวิธีปฏิบัติต่อองค์พระธาตุนั้น ๆเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ หวังให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองป้องกันภัยและส่วนหนึ่งเป็นกลไกลควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในสังคมชุมชนให้ดำรงชีวิตด้วยความผาสุก งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมพระธาตุ รวมถึงศึกษาวรรณกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุโดยกำหนดความมุ่งหมาย 2 ประการ 1) ความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมในองค์พระธาตุ และ 2) วรรณกรรมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุ โดยผลการศึกษาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาศิลปกรรมและวรรณกรรมความเชื่อของชาวอีสานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุท้องถิ่นอีสาน
2. เพื่อศึกษาวรรณกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุท้องถิ่นอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องพระธาตุศิลปะล้านช้าง : ความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมความเชื่อและศิลปกรรมท้องถิ่นอีสาน ได้แบ่งขั้นตอนในการทำวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร เนื้อหาเกี่ยวข้ององค์ความรู้เกี่ยวกับคติการสร้างพระธาตุ ความหมาย ความสำคัญของพระธาตุเจดีย์ในพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาตลอดจนวิเคราะห์ผล

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนามเลือกพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์พระธาตุ ตำนาน และความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต พื้นที่ศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 13 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครพนม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดอุดรธานี จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดยโสธร จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 3 กลุ่มคือ ผู้รู้ (Key Informant) 20 คน ผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) จำนวน 20 คน และประชาชนทั่วไป (General Informant) 20 คน รวมทั้งหมด 60 คน ตามประเด็นวิจัยด้วยวิธีการ 1) สังเกต 2) การสัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่ม 4) การจัดประชุมกลุ่มย่อย 5) ศึกษาติดตามผลเพิ่มเพื่อให้เกิดคความสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ต้องอธิบายรายละเอียดเชิงลึก เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแนวทางการสนทนากลุ่ม สำหรับรวบข้อมูลได้ครอบคลุม

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นด้านเอกสาร ด้านภาคสนามรวบรวม นิทานตำนาน เรื่องบอกเล่ามจากผู้รู้ในพื้นวิจัย พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่จะลงพื้นที่ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าตามประเด็นที่กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวิจัยที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ด้านความเป็นมา รูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุ และวรรณกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุท้องถิ่นอีสาน การสังเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ที่มีความสัมพันธ์กันเชื่อมโยงตามหมวดหมู่กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ นำเสนอตามกรอบแนวคิด อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จะทำการสรุปรวบยอดความคิดที่นำเสนอกับกลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งให้ตามประเด็นวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และวิเคราะห์เรียบเรียงเอกสารตามประเด็นที่กำหนด การนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พระธาตุศิลปะล้านช้าง : ความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมความเชื่อและศิลปกรรมท้องถิ่นอีสาน คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุท้องถิ่นอีสาน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสถูปเป็นธรรมเนียมโบราณที่สืบทอดจากวัฒนธรรมอินเดียโบราณซึ่งใช้เป็นอนุสรณ์สถานและเป็นที่บรรจุอัฐิของบุคคลสำคัญ โดยภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยอมรับนับถือพุทธศาสนามาอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างพระเจดีย์ไว้กราบไหว้บูชาในฐานะสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า ถึงแม้จะมีการสร้างพระเจดีย์ตามต้นแบบก็ตาม ระยะเวลาต่อมา ในแต่ละท้องถิ่นได้มีการสร้างตามค่านิยมทางศิลปะของตน แต่ละท้องถิ่นจึงมีลักษณะเฉพาะ ในขณะเดียวกันมีการสร้างตำนานเป็นวรรณกรรมทาง

ศาสนาผูกเรื่องราวกับสถานที่สำคัญมีการบันทึกและเล่าสืบต่อกันมาซึ่งเป็นการสืบทอดศาสนาโดยอาศัยมุขปาฐะถ่ายทอดเรื่องราวความปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์พิสดารอันเป็นพลังในการพิทักษ์รักษาพระธาตุเจดีย์ที่สำคัญในสมัยต่อมา

พระพุทธศาสนาในดินแดนภาคอีสาน สันนิษฐานว่า เป็นพระพุทธศาสนานิกายมหายานซึ่งเกิดขึ้นช่วงแรกราวพุทธศตวรรษที่ 12 มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมทวารวดีในภาคกลาง ดังปรากฏหลักฐานใบเสมา พระพิมพ์ สถูปเจดีย์ เช่น เมืองฟ้าแดดสูงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ การค้นพบสถูปและพระพิมพ์จำนวนมากที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม วัฒนธรรมทวารวดียังครอบคลุมในหลายพื้นที่ในภาคอีสานรวมทั้งฝั่งลาวบางส่วน ต่อจากนั้นวัฒนธรรมขอมได้แผ่อิทธิพลเข้ามาบริเวณราวพุทธศตวรรษที่ 15 เรื่อยมาดังปรากฏหลักฐานปราสาทและศิลปวัตถุหลายแห่ง ผู้คนในแถบนี้อาจยอมรับคติความเชื่อใหม่มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรืออพยพหนีหรือถูกกวาดต้อนไปใช้แรงงานในอาณาจักรขอม ราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 อาณาจักรขอมได้เสื่อมลง การสถาปนาอาณาจักรล้านช้างเริ่มต้นที่ พระเจ้าฟ้างุ้ม วีรกษัตริย์ผู้ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งสืบเชื้อสายราชวงศ์มาจากขุนบรมราชาธิราช ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นมหาราชพระองค์แรก ราว พ.ศ.1859 - พ.ศ.1936 ได้นำพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์จากนครอินทปัตถ์ขึ้นไปเผยแพร่ที่เชียงดงเชียงทองหรือหลวงพระบางในปัจจุบัน ราชอาณาจักรพัฒนาเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยของพระยาโพธิสาลราช และพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระโอรส ราว ปี พ.ศ. 2091 – 2114 (ฉบับเดิม) พระองค์เป็นเชื้อสายกษัตริย์ล้านนาได้เสด็จมาครองราชสมบัติในล้านช้าง (Srisamang, 2002) และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญถึงขีดสุด ได้สร้างถาวรวัตถุจำนวนมากและบูรณะองค์พระธาตุพนม กษัตริย์ภายหลังสมัยพระองค์ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง พระธาตุพนมอันมีเรื่องราวอุรังคนิทานผูกเชื่อมความเชื่อสถานที่หลายแห่งเข้าด้วยกันรวมทั้งมีองค์พระธาตุเป็นต้นแบบให้กับการสร้างพระธาตุในสมัยหลัง โดยมีการผสมกลมกลืนศิลปะและสถาปัตยกรรมจากถิ่นอื่นได้อย่างลงตัว จากการศึกษาพบว่า พระธาตุในภาคอีสานมีลักษณะเฉพาะแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงสูง พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงเตี้ย พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมย่อมุม พระธาตุแบบบัวแปดเหลี่ยม และพระธาตุแบบที่รับอิทธิพลภาคกลางของไทย ดังนี้

1.1 พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงสูง ประกอบด้วย 1) จังหวัดนครพนม พระธาตุพนม อำเภอธาตุนครพนม, พระธาตุเรณู ตำบลเรณู อำเภอเรณูนคร, พระธาตุท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน 2) จังหวัดร้อยเอ็ด พระธาตุบ้านหัวโทน (วัดเบ็ญร้าง) บ้านดอนหอ ตำบลหัวโทน,พระธาตุวัดใต้ (สุวรรณภูมิ) อำเภอสุวรรณภูมิ, พระธาตุสีแก้ว ตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง,พระธาตุบ้านพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ พระธาตุบ้านเหล่าฮก ตำบลหนองผือ อำเภอเมืองสรวง 3) จังหวัดอุดรธานี พระมหาธาตุเจดีย์เทพจินดา บ้านเดียม ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี, พระธาตุดอนแก้ว ตำบลกุมภวาปี,พระธาตุพระพุทธบาทบัวบก ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ 4) จังหวัดมหาสารคาม พระธาตุบ้านแดง ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม 5) จังหวัดยโสธร วัดพระธาตุอานนท์ พระธาตุบ้านสิงห์โคก อำเภอเมือง, พระธาตุกู่จาน อำเภอคำเขื่อน, 6) พระธาตุวัดถ้ำสุวรรณคูหา อำเภอสุวรรณคูหา จังวัดหนองบัวลำภู 7) จังหวัดอุบลราชธานี พระธาตุวัดบึงเขาหลวง บ้านไผ่ ตำบลกลาง

ใหญ่, พระธาตุสวนตาล ตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน, พระธาตุเจ้ามหาธาตุ ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ 8) จังหวัดชัยภูมิ พระธาตุกุดจอก บ้านยางน้อย ตำบลบ้านยาง อำเภอเกษตรสมบูรณ์

ภาพที่ 1 ตัวอย่างพระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงสูง สถานที่พระธาตุพนม (องค์เดิม) จังหวัดนครพนม

1.2 พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงเตี้ย ประกอบด้วย 1) จังหวัดเลย พระธาตุศรีสองรัก พระธาตุโพนชัยด่านซ้าย อำเภอด้านซ้าย, พระธาตุวัดโพธิ์ชัยนาพึง ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว, 2) จังหวัดหนองคาย พระธาตุวัดสาวสุวรรณ บ้านเวียงคุก ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง, กลุ่มพระธาตุที่วัดพระธาตุบังพวน อำเภอท่าบ่อ 3) จังหวัดร้อยเอ็ด พระธาตุวัดเหนือร้อยเอ็ด อำเภอเมือง, พระธาตุบ้านนาใหญ่ ตำบลนาใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ 4) พระธาตุจอมศรี ตำบลแชแล อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี 5) พระธาตุแฮ่ชุมแพ บ้านแห่ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 2 ตัวอย่างพระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงเตี้ย สถานที่พระธาตุศรีสองรัก จังหวัดเลย

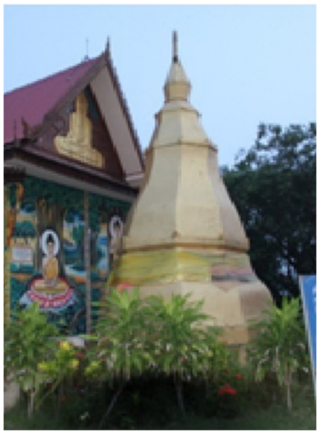
1.3 พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมย่อมุม ประกอบด้วย 1) จังหวัดหนองคาย พระธาตุเขียวค่อม ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่, พระธาตุเทพพล บ้านเวียงคุก ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง, พระธาตุวัดโพธิ์ชัย (วัดพระใส) อำเภอเมือง 2) จังหวัดชัยภูมิ พระธาตุหนองสามหมื่น บ้านแก้ง ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว, พระธาตุแก้งกอย บ้านโนนคูณ ตำบลโนนคูณ อำเภอคอนสาร, พระธาตุพีพวย บ้านพีพวย ตำบลสระโนนทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 3) จังหวัดอุดรธานี พระธาตุนางเพ็ญ (วัดเกาะแก้ว) บ้านศรีสว่างวงค์ ตำบลเพ็ญ อำเภอ

เพ็ญ 4) จังหวัดขอนแก่น พระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง 5) จังหวัดยโสธร พระธาตุก่องข้าวน้อย หรือพระธาตุตาดทอง ตำบลตาดทอง อำเภอเมือง, พระธาตุอานนท์ วัดมหาธาตุ อำเภอเมือง

ภาพที่ 3 ตัวอย่างพระธาตุแบบบัวเหลี่ยมย่อมุม สถานที่พระธาตุเขียวค่อม จังหวัดหนองคาย

1.4 พระธาตุแบบบัวแปดเหลี่ยม ประกอบด้วย 1) จังหวัดหนองคาย พระธาตุวัดกุศลนารีพระธาตุวัดศิลาเลข ตำบลเวียงคุก, วัดพระธาตุโพนจิกเวียงงัว บ้านโคกป่าฝาง ตำปะโค อำเภอเมือง,พระธาตุดำ ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่, พระธาตุบัวแปดเหลี่ยมที่วัดพระธาตุบังพวน อำเภอท่า 2) จังหวัดยโสธร พระธาตุบ้านสะเดาบ้านสะเดา ตำบล ตาดทอง, บ้านดอนกลาง ตำบลค้อเหนือ อำเภอเมือง 3) จังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มพระธาตุวัดถ้ำสุวรรณคูหา ตำบลนาสี อำเภอสุวรรณคูหา, พระธาตุเมืองพิน บ้านโนนธาตุ ตำบลฝั่งแดง อำเภอนากลาง 4) พระธาตุญาคู ตำบลโนนศิลาเลิง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ 4 ตัวอย่างพระธาตุแบบบัวแปดเหลี่ยม สถานที่พระธาตุเก่ายโสธร จังหวัดยโสธร

1.5 พระธาตุแบบที่รับอิทธิพลภาคกลางของไทย ประกอบด้วย 1) จังหวัดเลย พระธาตุวัดมหาธาตุ อำเภอเชียงคาน พระธาตุเก่านาอ้อ อำเภอนาอ้อ 2) พระธาตุวัดธาตุคอนสาร อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ 3) พระธาตุวัดใต้อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 4) ธาตุบ้านสิงห์ท่า อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร

ภาพที่ 5 ตัวอย่างพระธาตุแบบที่รับอิทธิพลภาคกลางของไทย สถานที่พระธาตุวัดมหาธาตุ จังหวัดเลย

โดยสรุป รูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุ พระธาตุล้านช้างทั้งที่เป็นทรงบัวเหลี่ยม ทรงบัวแปดเหลี่ยม และที่ได้รับอิทธิพลจากถิ่นอื่นมาผสมผสานจนลงตัว มีการสร้างสรรค์ที่โดดเด่นคือ 1) เป็นศิลปกรรมแบบก่ออิฐและสอปูน ตั้งแต่บริเวณฐานถึงยอดพระธาตุ และมีขนาดที่ลดหลั่นกัน 2) มีการประดับด้วยลวดลายปูนปั้นกลีบบัว 3) มีความหลากหลายของลวดลายดอกบัวที่ใช้ตกแต่งสถาปัตยกรรมธาตุ 4) การตกแต่งด้วยการปั้นลวดลายเถาวัลย์ ลวดลายพรรณพฤกษ์ ในขณะที่การประดับด้วยภาพสัตว์ และภาพบุคคลพบอยู่จำนวนน้อย และ 5) งานประดับด้วยวัสดุอื่น เช่น กระจก เซรามิก พบอยู่จำนวนน้อย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวรรณกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุท้องถิ่นอีสาน ผลการวิจัยพบว่า อุรังคนิทาน เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวตำนานการสร้างพระธาตุต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของไทย โดยได้เริ่มมีการจดบันทึกเรื่องราวของตำนานเป็นลายลักษณ์อักษรลงในคัมภีร์ใบลานด้วยอักษรธรรม ซึ่งเป็นอักษรที่นิยมใช้ในสมัยโบราณของอาณาจักรล้านช้าง (Prapanvittaya, 2016) สำหรับวรรณกรรมอุรังคนิทานเกิดจากการนำนิทานมาผูกเรื่องเข้าด้วยกัน เริ่มจากนทีนิทาน กล่าวถึงการเกิดแม่น้ำในแถบลุ่มน้ำโขง การกำเนิดเมืองหนองหารหลวง และหนองหารน้อย พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาทำนายสถานที่ต่าง ๆในแถบลุ่มน้ำโขง และประทับรอยพระบาทบางสถานที่ “เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพานถวายพระเพลิงแล้วพระมหากัสสปะพร้อมพระอรหันต์อัญเชิญพระอุรังคธาตุมายังภูกำพร้า พญาทั้ง 5 สถาปนาอูปมุง (อุโมงค์สำหรับบรรจุสิ่งเคารพสักการะ) ประดิษฐานพระบรมธาตุ พระอินทร์และเทวดาทั้งหลายลงมาทำการสักการบูชา กำเนิดเจ้าสุริยะกุมาร พญาทั้ง 5 จุติให้ได้บวชในพระพุทธศาสนาสำเร็จเป็นพระอรหันต์เทวดาอภิเษกบุรีจันอ้วยล้วย เป็นเจ้าเมืองคันแทเสื้อน้ำ (ที่ตั้งเมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว) พระสุริยะวงศาสิทธิเตละราชาธิราชเจ้าให้พราหมณ์ทั้ง 5 ไปราชาภิเษกเจ้าบุรีจันทน์ หรือ พระเจ้าจันทบุรีประสิทธิศักดิ์ขึ้นเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ทั้ง 5 เดินทางไปไหว้พระยาสุมิตตะธรรมเจ้าแล้วกลับไปเมืองร้อยเอ็ดปักตู (ประตู) เพื่อบอกเขตแดน ต่อมาเจ้าบุรีจันทน์กับเทวี สถาปนาธาตุไว้ที่ภูลวง พระอรหันต์ทั้ง 5 สถาปนาไว้เมืองหล้าหนอง เวียงวัว ท่าหอแพ ต่อมาพระยาโพธิสาลราชและพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงบูรณปฏิสังขรณ์อูปมุง (อุโมงค์สำหรับบรรจุสิ่งเคารพสักการะ) พระอุรังคะธาตุได้อุทิศข้าโอกาสให้กับพระมหาธาตุเจ้า” (Rawwarin, 2018)

สำหรับพระธาตุที่เกี่ยวข้องกับตำนานอุรังคนิทาน ประกอบด้วย พระธาตุพนม พระธาตุอิงฮัง พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ พระโพนจิกเวียงงัว พระธาตุบังพวน พระธาตุเชิงชุม พระธาตุพระพุทธบาทบัวบก พระธาตุขามแก่น พระธาตุกู่จาน พระธาตุสีแก้ว พระธาตุเจ้าพระมหาธาตุ โดยแบ่งเป็นสองประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตำนานอุรังคนิทาน คือ ประเด็นแรก สถานที่พระเจ้าเสด็จไปและศรัทธาท้องถิ่นต่าง ๆ สร้างพระธาตุไว้กราบไหว้บูชา ประเด็นที่สอง การนำตำนานอุรังคนิทานมาแต่งเป็นกลอนลำที่มีมาแต่โบราณ ไม่มีเทคโนโลยีในการบันทึกเสียง จนมาถึงยุคแผ่นเสียง เทปคาสเซ็ท วีดิทัศน์ ซีดี วีซีดี ตลอดสื่ออิเล็กทรอนิคส์โดยเฉพาะยูทูบ และหมอลำที่แสดงสดหน้าเวทีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงนำบทกลอนลำที่เกี่ยวกับพระธาตุพนมมาใช้ประกอบการแสดงเรื่อยมา

ตัวอย่างกลอนลำบางตอน จากแผ่นเสียงตรากระต่ายลำยาวล่องโขง ลำโดยหมอลำขันทอง ธงภัคดี ประพันธ์โดย ส.ต.ต.คำพอง หัสโรค์ เมื่อปี พ.ศ. 2491 บันทึกเสียงโดย ห้าง ต.เง็กชวน มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องว่า

“โอ นอเหลียวลงไปทางหน้าดอนเจียงเฮียงฮ่ม
เห็นแต่ธาตุพนมตั้งอยู่ริมแม่น้ำคนไหว้อยู่บ่เซา
หากแม่นธาตุพระเจ้าตั้งแต่ก่อนปางปฐม
เป็นที่เจดีย์สูงหมู่คนถนอมไหว้” (Phang-ngern, 1991)

ตัวอย่างบางตอนจากกลอนลำทางสั้นประวัติพระธาตุพนม ลำโดยหมอลำบุญช่วง เด่นดวง ประพันธ์โดยนายทองเจริญ ดาเหลา มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องว่า

“เอายังมีหลายบ่อนว่าอุรังคนิทาน ในตำนานนับว่าเหตุนองกองวุ่น
บ่ทนเอามาเว้าเบิ่ดสูอันดอกพ่อ พอแต่ก่อพระธาตุแล้วเชิญท่านซ่อยฟัง
พวกพี่น้องที่มานั่งอยู่นี้อยากฟังต่อหรือใด ในตำนานยังมรต่อไปในเรื่อง
เสียงฟังยังให้ลำไปไขต่อ ก่อธาตุเสร็จเรียบร้อยสิเป็นแท้จั่งใด๋
เอาล่ะในตอนนั้นองค์ท่านกัสสปะ พอเจดีย์เสร็จสั่งลาตามเรื่อง
ลาพระยาทั้งห้ากัสสปะพร้อมหมู่ อรหันต์ห้าร้อยลาขึ้นสู่บน” (Champadaeng, 2010)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างการสร้างพระธาตุที่เกี่ยวข้องกับตำนานท้องถิ่น ได้แก่

1. พระธาตุนางเพ็ญ ตามตำนานกล่าวว่า ณ เมืองหนองเป็ดโพธิ์เวียง มีพระวรปิตตาเป็นผู้ครองนคร และมีมเหสีนามว่า "นางจันทรา" ทั้ง ต่อมาได้ตั้งครรภ์จนในคืนวันเพ็ญได้ให้ประสูตธิดา และได้ตั้งชื่อให้ว่า "เพ็ญ" เมื่อเจริญวัยเป็นผู้ที่มีความงดงาม ท้าวคำสิงห์เป็นผู้ปกครองและนางเขียวค่อมเป็นมเหสี มีพระโอรสหลายพระองค์แต่ที่โปรดที่สุดคือเจ้าราชบุตรหนึ่งพระองค์ เมืองภูเงิน ท้าวไชยยะเสนะมีรูปกายงดงามเช่นกัน เมืองอินทะปัตถานครมีโอรสนามว่า เจ้าเชียงงาม พระโอรสทั้งสามเมืองมีความสามารถและรูปร่างหน้าตาดี ซึ่งได้ออกเดินทางไปสู่ขอนางเพ็ญเช่นเดียวกัน ในที่สุดตกลงกันไม่ได้ จึงจะเกิดสงครามแย่งชิงกัน นางเพ็ญจึงเห็นว่าจะสละชีวิตดีกว่าเกิดสงคราม จึงสั่งให้ก่อพระธาตุเป็นโพรงแล้วเข้าไปอยู่ข้างใน หากเจ้าชายทั้งสามไม่ยอมยกทัพกลับก็จะไม่ยอมออกมา และด้วยความอยากเห็นหน้าของนางเจ้าชายทั้งสาม พยายามทุกวิถีทางให้นางออกมาจากพระธาตุแต่ก็ไม่สำเร็จ นางจึงทูลพระบิดาสั่งให้ทหารก่ออิฐปิดประตูทางเข้าออกพระธาตุ

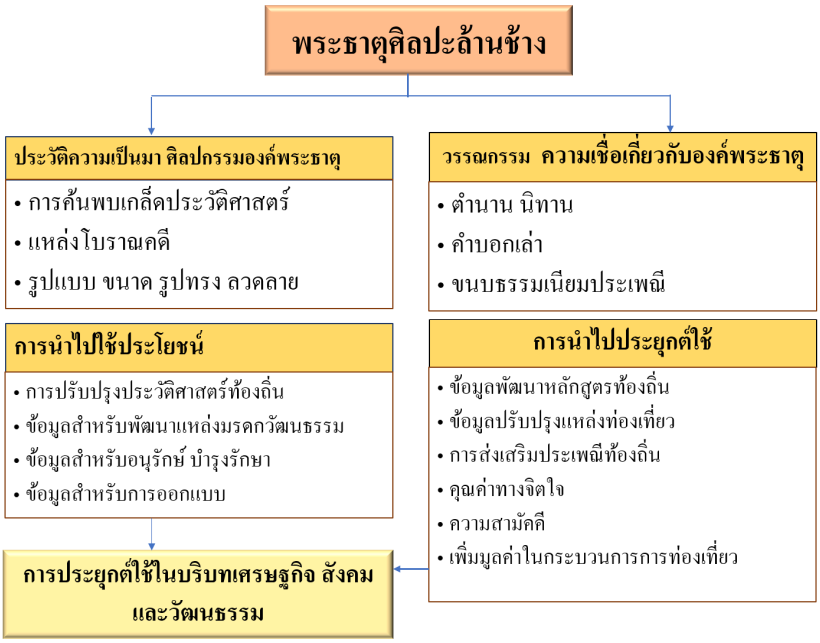
ได้สาปแช่งว่า “แต่นี้ต่อไป คนทั้งหลายทั้งปวงที่อยู่ภายนอกและภายในเมืองหนองเป็ดโพธิ์เวียงขออย่าได้มีความสนใจ จงเห็นเป็นเมืองเศร้าหมองเหมือนหัวใจของข้า” เจ้าชายทั้งสามต้องเดินทางกลับยังไม่ถึงนครของตนแต่สิ้นพระชนม์ลงระหว่างทาง (Champadaeng, 2010)

2. พระธาตุวัดศรีเจริญโพนบก เกี่ยวข้องกับตำนานการก่อตั้งชุมชนท้าวขุนลาง ท้าวศรีธาตุ นางชาตรี เป็นบุคคลที่เข้ามาพบนั้นได้หนีภัยการเมืองมาได้เดินทางมาจากเวียงจันทน์ จะไปค้าขายที่เมืองสุรินทร์ สินค้าที่จะนำไปนั้นคือ ต่างคำ แหย่งช้างทองคำ พอเดินทางวัวที่ลากเกวียนได้เกิดล้มตาย แล้วได้อธิษฐานฝากต่างและแหย่งคำพระแม่ธรณีไว้ ณ ที่นั้น ได้ออกสำรวจพื้นที่พบองค์พระธาตุ และพิจารณาว่าพื้นที่อุดมสมบูรณ์จึงก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับองค์พระธาตุ ชาวบ้านเล่าว่า จอมพลประภาส จารุเสถียร (อดีตผู้บัญชาการทหารบก พ.ศ.2455 -2540) ท่านสนใจได้นำโหรหลวง ผู้เชี่ยวชาญมาอ่านจารึก แล้วโหรนั่งสมาธิกล่าวกับชาวบ้านว่าพระธาตุเจดีย์นี้ ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คงเป็นส่วนที่เหลือจากการสร้างพระธาตุพนม นอกจากนี้ยังมีตำนานม้าคำไหล เล่ากันมาว่าพระศรี ทุกครั้งที่ท่านออกไปเยี่ยมเยียนราษฎรท่านจะขี่ม้าเป็นพาหนะชาวบ้านทุกคนต่างเลื่อมใสและศรัทธาในตัวท่านมาก ครั้งหนึ่งท่านและชาวบ้านได้ร่วมกันบูรณะซ่อมแซมองค์พระเจดีย์ เมื่อเสร็จได้ฉลองสมโภชในวันเพ็ญเดือนหกโดยทำบั้งไฟจุดถวาย ต่อมาพระศรีได้สิ้นชีวิต ม้าของท่านชื่อคำไหลได้ตรอมใจตายตามไปด้วย เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนหกทุกปีชาวบ้านจะนำบั้งไปมาจุดบูชา ทำพิธีร่างทรงเพื่อทำนายความทุกข์สุขและความอุดมสมบูรณ์ (Phra Khongsak Sirikuto Manvicha, 2017)

3. พระธาตุนางเขียวค่อม พระธาตุนี้จากการบอกเล่าพบว่าข้อมูลออกเป็นสองกระแส คือ สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้นางเขียวค่อม และนางเขียวค่อมเป็นผู้สร้าง นางเขียวค่อมปรากฏในตำนานนิทานหลายเรื่องและเมื่อพิจารณาบาทบทนางเขียวค่อมคงเป็นสตรีในอุดมคติของผู้คนในวัฒนธรรมล้านช้าง แต่ตำนานที่ถูกเล่าและเชื่อมโยงตำนานเขมร ไทย ลาว และเกี่ยวกับที่มาคำว่า “เวียนจันทน์ล้านช้าง” คือ ศรีโคตรเพชรตะบอง เนื้อหาอาจแตกต่างกันไปบ้าง มีเรื่องย่อดังนี้ เชียงศรีเมื่ออายุ 10 ปี ได้ไปบวชเรียนวิชาจากพระ พระอาจารย์เห็นว่าฉลาด วันหนึ่งใช้ไปหุงข้าว เชียงศรีได้หักไม้งิ้วดำมาคนหม้อข้าว ปรากฏว่าข้าวในหม้อดำ พระอาจารย์ทราบเรื่องทำทีเป็นโกรธบังคับให้เชียงศรีกินข้าวให้หมดจึงมีฤทธิ์เดชเพิ่มขึ้น ต่อมาเชียงศรีได้ลาสิกขาอีกสำนวนหนึ่งกล่าวว่า เมื่อลาสิกขาได้มีอาชีพหาน้ำมันยาง เพื่อนที่ไปด้วยกันใช้ให้นึ่งข้าวเหนียวพอข้าวจวนจะสุกได้ตัดเอาไม้ติ้วดำมาคนข้าว ข้าวเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อกินเข้าไปเกิดมีกำลังมากขึ้น ต่อมาเกิดมีช้างป่านับล้านตัวเข้าทำลายเมืองเวียงจันทน์ พระเจ้าแผ่นดินจึงประกาศหาผู้ที่ปราบโดยตั้งรางวัลว่า จะยกเมืองให้พร้อมกับยกนางเขียวค่อมให้เป็นมเหสี เชียงศรีอาสาปราบฝูงช้างได้สำเร็จ จึงได้ครองเมือง ได้ถูกสถาปนาให้เป็นพญาศรีโคตรเพชรตะบอง ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินเวียงจันทน์ผู้เป็นพ่อตามีความระแวง จึงให้นางเขียวค่อมผู้เป็นมเหสีถามว่ามีทางใดที่จะฆ่าพญาศรีโคตร จึงบอกว่าใช้ศาสตราวุธแทงเข้าทางทวาร พระเจ้าแผ่นดินจึงสั่งให้ขุนนางทำ หอกพยนต์ (หอกปลายแหลมที่ผู้ทรงวิทยาคมได้มีการลงคาถาอาคมปลุกเสกให้มีอิทธิฤทธิ์) ไว้ใต้ฐานส้วม พอรุ่งเช้าพระยาศรีโคตรเข้าไปอุจาระหอกพยนต์จึงพุ่งเข้าไปในทวารหนัก ก่อนจะสิ้นใจได้สาปแช่งเวียงจันทน์อย่าให้มีทางเจริญรุ่งเรือง โดยชาวลาวเชื่อในอาถรรพ์คำสาปมาตลอด มีการนำมาแต่งเป็นกลอนลำทั้งบันทึกเสียงและทำการแสดงเป็นที่สนใจของชาติพันธุ์ลาวทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง (Champadaeng et al. 2013)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาพระธาตุล้านช้างข้อค้นพบตามประเด็นในวัตถุประสงค์ตามลำดับดังนี้ ความเป็นมาและรูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุ เป็นการค้นพบเกล็ดทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่และสถาปัตยกรรมพระธาตุกับแหล่งโบราษณคดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการปรับปรุงการชำระประวัติศาสตร์โบราณคดีเพิ่มเติมได้ ส่วนศิลปกรรมขององค์พระธาตุ พบรูปแบบ รูปทรง และลวดลายที่หลากหลายนำไปเป็นข้อมูลเชิงอนุรักษ์ บูรณปฏิสังขรณ์ รวมทั้งเป็นข้อมูลสำหรับออกแบบสร้างสรรค์ประยุกต์พระธาตุร่วมสมัยนำกลับมาใช้ใหม่ ด้านวรรณกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุค้นพบตำนาน นิทาน เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้ององค์พระธาตุมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คน ก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมถูกประดิษฐ์สร้างจากพลังศรัทธา ส่วนหนึ่งนำไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว การส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น สร้างความสามัคคี คุณค่าทางจิตใจ และนำไปกำหนดเป็นแผนพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน

ภาพที่ 6 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยเรื่อง พระธาตุศิลปะล้านช้าง: ความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมความเชื่อและศิลปกรรมท้องถิ่นอีสาน คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า อาณาจักรล้านช้างเริ่มเจริญรุ่งเรืองหลังวัฒนธรรมสมัยทวารวดีและขอม ราวพุทธศวรรษที่ 22 ปูชนียสถานวัตถุที่คงเหลืออยู่ผู้คนยังให้ความเคารพนับถือผสมกลมกลืนดังปรากฏสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จึงมีการสร้างพระธาตุทับซ้อนต่อมา ซึ่งผูกด้วยตำนานกระแสหลักคืออุรังคนิทานโดยกล่าวถึงสถานที่คือสถานที่ที่ปรากฏในตำนานดังกล่าวได้แก่ การสร้างทับซ้อนปราสาทในคติ

พราหมณ์ฮินดูคือ พระธาตุพนม พระธาตุเชิงชุม ใน สปป.ลาว พระธาตุอิงฮัง พระธาตุโพ่น พระธาตุศรีโคตร ส่วนพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน สำหรับพระธาตุในตำนานที่ไม่ทับซ้อนปราสาทขอมคือ พระธาตุบังพวน พระธาตุโพนจิกเวียงงัว พระธาตุพระพุทธบาทบัวบก พระธาตุโพนสัน (ฉัน) สปป.ลาว นอกจากนี้ยังพบว่าพระธาตุที่สร้างทับปราสาทขอมซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับตำนานอุรังคนิทานโดยตรงคือ พระธาตุดอนแก้ว พระธาตุบ้านเดียม พระธาตุพนมจึงเป็นพระมหาธาตุศูนย์กลางของตำนานและเป็นต้นแบบการสร้างพระธาตุ ไทย-ลาว สอดคล้องกับ Maneechoti (2011) พบว่า พระธาตุพนมได้รับการสร้างขึ้นให้เป็นเทวาลัยสถานตามคติในศาสนาฮินดูที่มีอายุตั้งแต่เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 ซึ่งเป็นช่วงที่วัฒนธรรมของชาวจามโบราณที่อยู่ในบริเวณภาคกลางไปถึงทางตอนใต้ของเวียดนามและวัฒนธรรมเขมรสมัยก่อนเมืองพระนครได้แพร่เข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นรัฐภายในถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ในราวพุทธศตวรรษที่ 22 เมื่อกลุ่มผู้คนชาวลาวจากราชอาณาจักรลาวล้านช้างแพร่อิทธิพลเข้ามาถึงดินแดนทางตอนใต้ของเวียงจันทน์ถึงแคว้นศรีโคตรบูรซึ่งผู้คนกลุ่มนี้เป็นชาวพุทธจึงได้ปรับเปลี่ยนพระธาตุพนมที่เป็นพระอารามในพุทธศาสนานิกายมหายานนั้นให้เป็นสถูปเจดีย์ตามคติพุทธศาสนานิกายเถรวาทซึ่งเป็นพุทธศาสนาที่มีต้นแบบมาจากลังกาและเป็นที่ศรัทธาของมหาชนไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะพม่า ไทย ลาว และกัมพูชา ความสัมพันธ์ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และโบราณคดีของพระธาตุอีสาน มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับอำนาจการปกครองของอาณาจักรที่มีอิทธิพลเหนือดินแดนภาคอีสานในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนอาณาจักรข้างเคียงที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีพบว่ามีการถ่ายเทอิทธิพลระหว่างล้านช้างกับล้านนามาเป็นเวลายาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญชู ภูศรี (Phramaha Booncho Poosri, 2007) กล่าวว่า ชุมชนอีสานรับอิทธิพลด้านศาสนาจากอาณาจักรล้านช้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2091-2114) ซึ่งย้ายศูนย์กลางการปกครองมาตั้งที่เวียงจันทน์และได้ใฝ่ใจหัวเมืองทางภาคใต้ของลุ่มแม่น้ำโขงอยู่มาก ศิลปกรรมในองค์พระธาตุ ลักษณะที่ปรากฏออกเป็น 5 หมวดใหญ่ ดังนี้

พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงสูง ถือเป็นรูปแบบของศิลปะล้านช้างโดยเฉพาะ ซึ่งมีพระธาตุสำคัญที่สุดในภูมิภาค คือ พระธาตุพนมองค์เดิม ส่งผลต่อรูปแบบค่านิยมของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของพระธาตุอื่นในภาคอีสานและสปป.ลาว อีกเป็นจำนวนมาก พระธาตุแบบบัวเหลี่ยมทรงเตี้ย มีความสัมพันธ์กับอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในยุคแรก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าภาคอีสานในยุคนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของล้านช้างด้วย ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะรับเอาทั้งคติความเชื่อ และรูปแบบสถาปัตยกรรมศิลปกรรมมาสู่ดินแดนภาคอีสานด้วย พระธาตุแบบย่อมุม ยุคนี้พบว่ามีความสัมพันธ์กับสมัยที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระองค์ทรงปกคลองล้านนาและล้านช้างได้นำช่างจากล้านนาผสมกับช่างท้องถิ่นก่อสร้างพระธาตุเจดีย์ดังปรากฏศิลปกรรมธาตุในกลุ่มพระธาตุบังพวน ดังนั้นรูปแบบของพระธาตุจึงได้รับอิทธิพลจากภาคล้านนาด้วยเช่นกัน พระธาตุแบบบัวแปดเหลี่ยม นับว่าเป็นรูปแบบที่คลี่คลายมาจากพระธาตุบัวเหลี่ยมแบบเก่า โดยผู้สร้างได้ผนวกเอารูปแบบหลายเหลี่ยมเข้าไปด้วยจนกลายมาเป็นรูปแบบบัวแปดเหลี่ยมในสมัยต่อมา และพระธาตุแบบที่รับอิทธิพลภาคกลางของไทย สัมพันธ์กับยุคหลังที่สยามเข้ามามีอิทธิพลเหนือล้านช้าง ทำให้พระธาตุในภาคอีสานในยุคนี้ได้รับรูปแบบที่เป็นแบบสยามด้วย ความหลากหลายและความสวยงามแปลกตาที่เกิดจากความซับซ้อนรูปทองทาง

สถาปัตยกรรมและศิลปะที่โดดเด่นอันเกิดประดับตกแต่งด้วยการปั้นบัวหลายรูปแบบ สอดคล้องกับ Pheply (2016) กล่าวว่า บัว เป็นรูปแบบศิลปะที่ช่างนำมาใช้ตกแต่งงานสถาปัตยกรรม ซึ่งบางครั้งมองเห็นลวดลายเป็นกลีบบัวโดยตรง บัว ที่ใช้ในงานศิลปะมี 19 แบบ แต่ที่ใช้ใสมากที่สุดคือ บัวคว่ำ บัวหงาย บัวกาบหรือบัวนกแข้งสิงห์ บัวปากฐาน บัวปากปลิง-บัวหลังเจียด บัวลูกแก้ว บัวกลุ่มหรือบัวโถ บัวแวงหรือบัวจงกล บัวรัดเกล้า บัวเชิงบาตร บัวรวน และบัวคอเสื้อ

สำหรับการสืบทอดวรรณกรรม ตำนานพระธาตุพนม มีวิธีการสืบทอดออกเป็น 2 คือ 1) การจดจารลงในหนังสือใบลานซึ่งถูกคัดลอกแพร่กระจายหลายฉบับ นอกจากนี้เป็นเรื่องเล่าเชิงมุขปาฐะและนำสาระมาประพันธ์เป็นกลอนลำ ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาให้กระชับผู้คนเข้าใจและจดจำกันมา เนื้อหาในตำนานผูกเรื่องไว้อย่างพิสดารซึ่งนำนิทานมาประกอบเข้าด้วยกันคือ อุรังคนิทาน บาทลักขะนะนิทาน สาสะนะคะละนิทาน ปาทะลักษณะนิทาน สาสนะนครนิทาน โดยภาพรวมของตำนานสะท้อนถึงความเชื่อ ภูมิศาสตร์ สังคม ของภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สอดคล้องกับ Martviset (2018) พบว่า ตำนานอุรังคนิทานนิยมแพร่หลายในพุทธศตวรรษที่ 22 ในราชวงศ์ล้านช้าง เป็นเรื่องเล่าถึงพระพุทธเจ้าเสด็จมาบริเวณลุ่มน้ำโขงและเล่าถึงภาพสะท้อนทางทางภูมิศาสตร์ สังคม ความเชื่อจิตวิญาณ และวิถีชีวิตของผู้คนแถบลุ่มแม่น้ำโขง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุโดยนัยแล้วเป็นการเคารพนั้นถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ได้มีการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผี เพราะในอดีตประชาชนแถบนี้นับถือฟ้าพญาแถนเป็นพื้นฐาน เมื่อศาสนาพราหมณ์ฮินดูและศาสนาพุทธ เข้ามามีอิทธิพล ได้สร้างถาวรวัตถุไว้ ผู้คนชาวล้านช้าง (ชาวลาวและชาวอีสาน) จึงให้ความเคารพร่วมกัน ดังปรากฏในวรรณกรรมสูตรขวัญหรือสู่ขวัญ อันเป็นธรรมเนียมพิธีกรรมในแถบนี้

“ข้าขอไหว้ย่านน้ำนพราชเจ้าพุทโธ ขอให้มีเตโชแข็งปรามมารทั้งค่าย
ข้าขอไหว้ย่านน้ำนพราชเจ้าธัมโม ของให้เจ้ามีธีระคงคาหมื่นปีอย่ามายม้าง
ข้าขอไหว้ย่านน้ำนพราชเจ้าสังโฆ ขอให้มีความสุขโรคภัยอย่ามาต้อง
ข้าขอไหว้ย่านน้ำนพราชเฮือนหิน ให้มีเงินคำหลายหลั่งมาหมื่นกือ อเนกนองกองล้น
ข้าขอไหว้ย่านน้ำนพราชเจ้าเฮือนหลวง สาธุเด้อขอให้คนทั้งปวงฮ้อยเอ็ดเจ็ดหัวเมือง
ให้มาน้อมซ่อยศีลคู่สุคน เด้อเจ้า” (Pleesak, 2013)

จากวรรณกรรมสูตรขวัญหรือสู่ขวัญ ส่วนนี้คือบทไหว้ โดยมีข้อสังเกตที่ว่า “ข้าขอไหว้ย่านน้ำนพราชเฮือนหิน” คำว่า “เฮือนหิน”หมายถึงปราสาทหินซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้รับการบูชา ทั้งเวลาปกติและเทศกาลโดยจัดพิธีสรงน้ำ จุดบั้งไฟ ถวายบูชา ปราสาทหลายแห่งได้สร้างเป็นพุทธสถานรวมทั้งการสร้างพระธาตุทับซ้อน การให้เคารพนับถือในองค์พระธาตุมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก การเคารพนับถือในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าระลึกในพระธรรมคำสอนของพระองค์ ประการที่สอง การเคารพนับถือในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยดลบันดาลให้สมปรารถนาตามที่ต้องการ ส่วนใหญ่เป็นการเซ่นไหว้และการบวงสรวง ดังปรากฏตามพระธาตุต่าง ๆ สอดคล้องกับ Phramaha Boonnam Parakkamo (2018) พบว่า ความเชื่อคือการที่บุคคลยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งสถานที่ บุคคล วัตถุสิ่งของ ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ความเชื่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้น้อมใจเชื่อในเหตุการณ์ที่

ตนเองประสบหรือในสภาวการณ์ที่ไม่สามารถหาคำตอบในสิ่งที่สงสัยได้ ความเชื่อสังเกตได้จากพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก ความเชื่อมีหลายประเภท สามารถสรุปได้ 2 แบบคือ แบบแรก ความเชื่อที่ประกอบปัญญา และแบบที่สอง ความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา โดยชาวพุทธได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระธาตุด้วยความเชื่อของตนจึงทำให้มีการบูชาต่าง ๆ ดินแดนล้านช้างนั้นมีความเชื่อดั้งเดิม คือเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และนับถือผีฟ้าผีแถน เมื่อได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาในสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้มจึงทำให้เกิดการผสมผสานของความเชื่อ และได้คติความเชื่อเรื่องการสร้างพระธาตุจากล้านนาซึ่งเป็นอาณาจักรข้างเคียง ทำให้ชาวพุทธในล้านช้างนิยมสร้างพระธาตุในสถานที่ต่าง ๆ จนมีความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนในการต่อมา

สรุป

จากการศึกษาพระธาตุล้านช้างได้รับคติจากการบูชาพระธาตุตามธรรมเนียมทางพระพุทธศาสนาที่แพร่อิทธิพลส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสร้างสรรค์ศิลปะกรรมองค์พระธาตุมีความแตกต่างกันออกไปตามคติความเชื่อค่านิยมของแต่ละพื้นที่ สำหรับดินแดนอีสานล้านช้างมีการผสมกลมกลืนระหว่างความเชื่อ ผี พราหมณ์ และพุทธเข้าด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากการสร้างพระธาตุทับซ้อนปราสาทในคติพราหมณ์ฮินดูซึ่งพบทั่วไปในดินแดนสองฝั่งโขงทั้งไทยและสปป.ลาว สถานดังกล่าวยังผูกพันกับตำนานที่สร้างไว้อย่างพิสดารเพื่อให้สถานที่นั้นๆมีความสำคัญและเป็นที่จดจำเรื่องราวเล่าสืบต่อกันมาจนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติด้วยเกิดพลังศรัทธาของประชาชน พระธาตุพนมเป็นมหาเจดีย์ที่สำคัญเพราะผูกตำนานอุรังคนิทานถือว่าเป็นศูนย์กลางทางวรรณกรรมความเชื่อมีความสัมพันธ์กับสถานที่หลายแห่งในลุ่มแม่โขง นอกจากนี้ยังมีนิทานมุขปาฐะเกี่ยวกับวีรบุรุษและวีรสตรีที่เกี่ยวกับพระธาตุท้องถิ่น พระธาตุล้านช้างแต่ละแห่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชน เกิดธรรมเนียมประเพณีวิธีปฏิบัติต่อองค์พระธาตุส่งผลต่อความสามัคคีและความสันติสุขของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประวัติความเป็นมาของพระธาตุและรูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุแต่แห่งมีความแตกต่างกันจึงเป็นข้อมูลที่หลากหลาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ หน่วยงานส่วนท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยไปขยายผลในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเป็นแหล่งสืบค้นทางด้านประวัติโบราณคดี หน่วยงานที่เกี่ยวของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสามารถนำผลการวิจัยวิเคราะห์รูปแบบศิลปกรรมขององค์พระธาตุท้องถิ่นอีสานบูรณปฏิสังขรณ์ตลอดจนการออกแบบก่อสร้างพระธาตุที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า วรรณกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับองค์พระธาตุท้องถิ่นอีสาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ หน่วยด้านการจัดการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นควรนำเนื้อหาสาระด้านวรรณกรรมไปออกแบบเนื้อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าบริบทวัฒนธรรมของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยต่อยอดในเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กว้างขวางออกไปในพื้นที่อื่นๆ

2.2 ควรมีการวิจัยต่อยอดด้านความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์ทำนุบำรุงศิลปกรรมพระธาตุท้องถิ่นเพื่อนำข้อมูลที่ได้นำปรับใช้ในพื้นที่อื่นๆ

2.3 ควรมีการวิจัยต่อยอดด้านวรรณกรรมการวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทาน ตำนาน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ด้าน สังคมและวัฒนธรรม

References

Champadaeng, S. (2010). The Role of Molam in Solving Social Problems. *The Journal of Social Sciences*, 6(3), 365-368.

Champadaeng, S. et al. (2013). *Lan Chang Stupas: Synthesis of cultural, diversity to local history, archeology and art in Northeast Thailand*. Mahasarakham: Faculty of Cultural Science Mahasarakham University.

Department of Religious Affairs. (2016). *Tripitaka version for people*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitak*as. Bangkok: MCU Press.

Maneechoti, S. (2011). *Phra That Phanom Stupa: A Sacred Religious Sanctuary from the Perspective of Symbolism in the Socio-cultural Dimensions* (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.

Martviset, Y. (2018). The Legendary of Urangbhatu: The Reflection of Cultural Basin. *The Social Sciences Medwell Journals*, 13 (10), 1486-1490.

Phang-ngern, P. (1991*). Klonlum -wisdom of Isan.* Bangkok: Odian Store.

Pheply, S. (2016). Bua Pattern in thai decorative. *Journal of Art Klong Hok*. 3(1), 89-103.

Phra Khongsak Sirikuto (Manvicha). (2017). *Belief and Rituals towards Bungfai Tradition of Banthard Community, Banthard Sub-District, Phen District, Udonthani.* (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phramaha Boonchoo Poosri. (2017). *A study of the Northeastern Thai people's buddhist world view in the literary work entitled Sanhomthat.* (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.

Phramaha Boonnam Parakkamo. (2018). Beliefs and worship the Buddha's Relics of Buddhists in Lan Chang. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(4), 1568-1577.

Phra Sangvian Tirapanyo (Sapang) et al. (2017). An Analytical on Jetiya in Thailand. *Humanities and Social Sciences Journal Ubon Ratchatani Rajabhat University,* 8(2), 88-103.

Pleesak, S. (2013). Roi Et Puppets show. *Interview.* May, 12.

Prapandvidya, J. (2016). Uranganidana: The Lineage of Buddhist Shrines in Far Northeastern Thailand. *Journal of Buddhism,* 2(1), *190-193.*

Rawwarin, N. (2018*). Uranganidana AD. 1669*. Mahasarakham: Apichat Press.

Srisamang, S. (2002). *The King of Laos*. Bangkok: Joseph printing.

Uluchata, P. (1995). *Siam Art: Painting and Stupa*. Bangkok: Muang Boran Publishing.

Walliphodom, S. (1996). *Meaning of Phradtatu in Siam country civilization*. Bangkok: Muang Boran Publishing.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก*

Casual Factors Influencing Tourist Loyalty to the Consumption of Local Food in the Eastern Economic Corridor

[1]จอมขวัญ สุวรรณรักษ์, บัณฑิต ผังนิรันดร์ และ วัชรินทร์ แสงมา

[1]Jomkhwun Suwannarak, [1]Bundit Pungnirund and [1]Watcharin Sangma

[1]วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]College of Innovation and Management, Suan Sunandha Rajabhat Unversity, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: jomkhwun.s@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก และ 2) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยรับประทานอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 3 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยการประมาณค่าตัวแปรสังเกต ในสัดส่วน 1 ต่อ 20 ได้จำนวน 380 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการ ภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร และทัศนคติ อยู่ในระดับมากทุกตัวแปร และ 2) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร ทัศนคติ และนวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายความภักดีของนักท่องเที่ยวได้ร้อยละ 90 สามารถเป็นต้นแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะชุมชนและผู้ประกอบการอาหารท้องถิ่นนำไปกำหนดทิศทางในการพัฒนาอาหารท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์หลักทางการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความยั่งยืนต่อเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนและผู้ประกอบการมีส่วนแบ่งรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอาหารเพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ: นวัตกรรมการจัดการ; ภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่น; ความภักดี; เขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

*Received December 20, 2020; Revised January 13, 2021; Accepted February 1, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the level of factors enhancing tourist loyalty in the consumption of local food in the Eastern Economic Corridor; and 2) to study the influences of factors enhancing tourist loyalty in the consumption of local food in the Eastern Economic Corridor. The study applied a quantitative research method. A sample group were Thai tourists who used to consume local food in the Eastern Economic Corridor in 3 pilot provinces, namely, Chachoengsao, Chonburi, and Rayong. The sample size was determined by estimating the observed variables in the ratio of 1 to 20, in a total of 380 people. The random sampling employed multi-state sampling. The obtained data were analyzed by structural equations.

From the study, the following results are found: 1) From studying the level of factors enhancing tourist loyalty in the consumption of local food in the Eastern Economic Corridor, it is found that innovation management (INOMAN), food image (FOIMA), food quality (FOQUA), and attitude (ATTIT) are at a high level. 2) The study found that factors on food image, food quality, attitude, and innovation management have a direct influence on tourist loyalty in consuming local food with a statistical significance at 0.05 level. All variables are able to predict the tourist loyalty at a percentage of 90. The study results can be a model for relevant organizations, especially communities and local food entrepreneurs to adopt and determine the direction for developing local food as the main products for tourism, which will lead to the sustainability of foundational economy, communities, and entrepreneurs to have more revenue share from tourism, resulting in a good quality of life.

Keywords: Innovation Management; Local Food Image; Loyalty; Eastern Economic Corridor

บทนำ

ช่วงทศวรรษที่ผ่านมากระแสการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Food Tourism) ส่งผลให้อาหารท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ สร้างงานเป็นอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ และส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขภาพของประชาชน ภาคธุรกิจส่งเสริมการขายอาหารท้องถิ่นโดยจัดในรูปแบบอาหารริมทาง (Street Food) เพื่อเป็นแหล่งอาหารสำหรับคนหลายล้านคนทั่วโลก (World Tourism Organization, 2012) สอดคล้องกับรายงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่กล่าวว่า “การเที่ยวเพื่อกิน” จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ จากการวิจัยพบว่า อาหารและเครื่องดื่มเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการชิมอาหารท้องถิ่นได้รับความนิยมเป็นอันดับ 2 เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการค้นหาอาหารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ซึ่งเป็นประสบการณ์แปลกใหม่ที่ไม่อาจหาได้จากที่บ้านของตน และค่าใช้จ่ายด้านอาหารก็สูงถึง 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว (Tourism Authority of Thailand, 2017) แม้รายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละปีจะสูงมาก แต่สัดส่วนที่ลงมาสู่ชุมชนจริงๆ มีน้อยมาก ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้ผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาทำธุรกิจในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างถิ่น เศรษฐกิจในต่างจังหวัดขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ค่าครองชีพเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านละทิ้งอาชีพเกษตรกรรม ที่ดินถูกเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมถูกละเลยและสูญหายไปตามกาลเวลา ประกอบกับการค้าข้ามพรมแดนทำให้อาหารของต่างประเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนไทยมากขึ้น ทำให้อาหารท้องถิ่นถูกมองข้ามความสำคัญไป (Boonkam, 2018)

ทั้งนี้รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่มีเป้าหมายยกระดับเศรษฐกิจผ่านการปรับโครงสร้างภาคเกษตรแบบ Smart Farming ตลอดจนส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แนวทางการพัฒนาแบบ Thailand 4.0 ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยมุ่งเน้นประสบการณ์การสัมผัสบรรยากาศและวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบ Authentic Local Food และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (National Economic and Social Office, 2017) ภายใต้โครงการท่องเที่ยวเชิงอาหารโดยชุมชน เพื่อเชื่อมต่อเศรษฐกิจฐานรากเข้ากับเศรษฐกิจของประเทศและของโลกอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านเอกลักษณ์ของอาหารท้องถิ่น ใช้เสน่ห์จากวิถีชีวิตวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านซึ่งเป็นทุนเก่าร่วมกับทุนใหม่ คือ นำความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมแปลงเปลี่ยนเป็นรายได้ และส่งมอบประสบการณ์เฉพาะท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว สร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจฐานราก กระจายรายได้สู่เกษตรกร และผู้ประกอบการระดับรากหญ้าในท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของอาหารท้องถิ่น คนในชุมชนจึงเต็มใจและภูมิใจที่จะทำหน้าที่ส่งมอบคุณค่านั้นแก่สังคม นอกจากนี้ยังมีส่วนในการสนับสนุนคนรุ่นใหม่ไม่ให้ละทิ้งถิ่นฐานคงอยู่ในท้องถิ่นเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน แต่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการใช้ภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นเป็นธง มิได้หมายความว่าใช้ทุกอย่าง แต่ควรสกัดเอาเฉพาะสิ่งที่เป็นเสน่ห์ของอาหารท้องถิ่นนั้นๆ โดยนำเสนอในส่วนที่ไม่ให้ซ้ำกับท้องถิ่นอื่น แม้จะมีความคล้ายกันเพราะอยู่ในภูมิภาค ภูมิสังคมเดียวกันย่อมมีเอกลักษณ์เดียวกัน แต่มีอัตลักษณ์ไม่เหมือนกัน ซึ่งภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นจะแสดงให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้อัตลักษณ์ของอาหารในท้องถิ่นนั้น ๆ แม้ว่า ความพยายามของรัฐบาลในการผลักดันให้มีการพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูปในทุกจังหวัด แต่การพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูปของผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ต่าง ๆ ยังมีปัญหาและอุปสรรคทั้งในภาพรวมระดับประเทศและระดับจังหวัด โดยในระดับประเทศ พบว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร ยังขาดการพัฒนาต่อยอดด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่เพื่อยกระดับสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีศักยภาพพร้อมที่จะรองรับการแข่งขัน และในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ในอำเภอต่าง ๆ ของประเทศไทยประสบปัญหาและอุปสรรคบางประการ

สืบเนื่องมาจาก โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นโครงการภายใต้การยกระดับการพัฒนาประเทศไปสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 มีพื้นที่นำร่อง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง โดยจะส่งเสริมการลงทุนเพื่อเพิ่ม

ความสามารถในการแข่งขัน โดยการสร้างโครงข่ายคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ที่สมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้รายได้ต่อหัวประชากรใน 3 จังหวัด สูงขึ้นเป็น 21,000 ดอลลาร์สหรัฐ/ปี/คน ทั้งนี้ได้วางเป้าหมายที่เชื่อมโยงกับอาหารท้องถิ่นของแต่ละจังหวัด ดังนี้ ฉะเชิงเทรา เป็นชุมชนน่าอยู่มาตรฐานโลกรองรับกรุงเทพ ระยอง-พัทยา-สัตหีบ เขตท่องเที่ยวภาคตะวันออก (Office of the National Economic and Social Development Board, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชนที่มีวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นที่ต้องการสร้างการรับรู้ภูมิปัญญาครัวไทยกับเมนูอาหารและเครื่องดื่มประจำภาคตะวันออก สำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยวส่งผลต่อการสร้างชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ ฟื้นฟู อาหารท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพได้อย่างยั่งยืน และจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นในบริบทการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวยอมรับว่าการบริโภคอาหารในท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้ขยายภาพลักษณ์ปลายทางและเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดจุดหมายปลายทาง รวมถึงอาหารท้องถิ่นที่ถูกต้องและจริงแท้มีผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำ (Alderighi, Bianchi, and Lorenzini, 2016; Choe, and Kim, 2019) ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความพึงพอใจในการทดลองชิมอาหารท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งพึงพอใจกับประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการท่องเที่ยวมากกว่าวัตถุ โดยมีค่าใช้จ่ายมากกว่าร้อยละ 65 นอกจากนั้นทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาหารท้องถิ่นยังเป็นปัจจัยในการตัดสินใจเดินทาง และยังมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมความตั้งใจที่จะเลือกและบริโภคอาหารท้องถิ่น และมีแนวโน้มแนะนำและบอกต่อ (Kim, and Eves, 2012; Choe, and Kim, 2018)

จากประเด็นความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาแบบจำลองการเสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจากความคิดเห็นของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มโดยตรง นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอาหารท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์หลักทางการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล โดยชุมชนมีส่วนแบ่งรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ด้วยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นที่ดำเนินการโดยชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการสร้างประสบการณ์อันน่าจดจำ และเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านอาหาร ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดเกิดความตั้งใจแนะนำ บอกต่อ และกลับมาใช้บริการซ้ำอย่างต่อเนื่องในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูลตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร ทัศนคติ และความภักดีของนักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยรับประทานอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 3 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยการประมาณค่าตัวแปรสังเกต ในสัดส่วน 1 ต่อ 20 (Hair et al., 2010) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 ตัวอย่าง (19 ตัวแปรสังเกต **x** 20) ซึ่งการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยนำแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นไปดำเนินการ ดังนี้ (1) ทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยวิธีการหาค่า IOC (Index of Item-objective Congruence) โดยการนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาที่ใช้และลักษณะของข้อคำถาม เพื่อตรวจสอบหาความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสอบถาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ทุกข้อคำถามมีค่า IOC มากกว่าค่าเกณฑ์ดังกล่าว คืออยู่ในช่วง 0.80 ถึง 1.00 และ (2) ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ใช้เกณฑ์การยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.70 ค่าที่ได้ของการทดสอบนี้ คือ 0.989 แสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรจริง จำนวน 400 ชุด ได้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง สำหรับนำไปวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 380 คน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนใช้เกณฑ์ ดังนี้ 4.50 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.50 - 4.49 หมายถึง มาก 2.50 - 3.49 หมายถึง ปานกลาง 1.50 - 2.49 หมายถึง น้อย และ 1.00 – 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด ตามลำดับ (Sinjaru, 2017) และสำหรับการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ใช้สถิติ การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และพิจารณาความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยค่าดัชนีความกลมกลืน (Model Fit Index)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ตัวแปรแฝงที่ทำการศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.88 – 4.13 อยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยด้านนวัตกรรมการจัดการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความภักดีของนักท่องเที่ยว กับภาพลักษณ์อาหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ทัศนคติ และคุณภาพอาหาร ตามลำดับ รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. นวัตกรรมการจัดการ (INOMAN)			
1.1 นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Produ)	4.00	.93	มาก
1.2 นวัตกรรมกระบวนการ (Proce)	4.13	.83	มาก
1.3 นวัตกรรมบริการ (Servi)	4.27	.81	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.13**	**.86**	**มาก**
2. ภาพลักษณ์อาหาร (FOIMA)			
2.1 ความแตกต่างและหลากหลาย (Varie)	4.39	.85	มาก
2.2 ประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม (Cultu)	3.98	.98	มาก
2.3 เอกลักษณ์ (Authe)	3.97	.95	มาก
2.4 การเข้าถึงและความสะดวกสบาย (Acces)	3.61	1.06	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.99**	**.96**	**มาก**
3. คุณภาพอาหาร (FOQUA)			
3.1 ความปลอดภัยต่อสุขภาพ (Healt)	4.05	0.93	มาก
3.2 คุณภาพทางประสาทสัมผัส (Senso)	3.80	1.00	มาก
3.3 คุณภาพวัตถุดิบ (Ingre)	3.73	1.02	มาก
3.4 คุณค่าทางโภชนาการ (Nutri)	3.94	0.94	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.88**	**0.97**	**มาก**
4. ทัศนคติ (ATTIT)			
4.1 ด้านปฏิสัมพันธ์ (Inact)	4.06	0.89	มาก
4.2 ด้านอารมณ์ (Emoti)	3.86	0.98	มาก
4.3 ด้านราคา (Price)	3.84	1.00	มาก
4.4 ด้านศักดิ์ศรีความมีชื่อเสียง (Prest)	4.02	0.94	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.95**	**0.95**	**มาก**

ตารางที่ 1 (ต่อ) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
5. ความภักดีของนักท่องเที่ยว (LOYAL)			
5.1 ความตั้งใจ (Inten)	4.06	0.84	มาก
5.2 การแนะนำ (Recom)	4.10	0.85	มาก
5.3 การบอกต่อ (Mouth)	4.03	0.99	มาก
5.4 การกลับมาซ้ำ (Revi)	3.77	1.04	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.99**	**0.93**	**มาก**

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า จากการตรวจสอบการประมาณค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษาในแบบจำลองสมการโครงสร้างที่ปรับแก้ไขจนสามารถสรุปผลการวิจัยอันสมบูรณ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพอาหาร ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .76 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อทัศนคติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อภาพลักษณ์อาหาร ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) คุณภาพอาหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อทัศนคติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .36 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 5) ภาพลักษณ์อาหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อทัศนคติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .27 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 6) ทัศนคติ มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .34 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 7) คุณภาพอาหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 8) ภาพลักษณ์อาหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .16 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ยังพบว่า ภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร ทัศนคติ และนวัตกรรมการจัดการ สามารถร่วมกันทำนายความภักดีของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 90 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) จากแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ตัวแปรตาม	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรต้น			
			FOIMA	FOQUA	ATTIT	INOMAN
FOIMA	.75	ทางตรง	n/a	n/a	n/a	.86 (10.63)

		ทางอ้อม	n/a	n/a	n/a	n/a
		โดยรวม	n/a	n/a	n/a	.86 (10.63)
FOQUA	.58	ทางตรง	n/a	n/a	n/a	.76 (13.28)
		ทางอ้อม	n/a	n/a	n/a	n/a
		โดยรวม	n/a	n/a	n/a	.76 (13.28)
ATTIT	.94	ทางตรง	.27 (10.27)	.36 (11.37)	n/a	.23 (10.81)
		ทางอ้อม	n/a	n/a	n/a	.57 (11.98)
		โดยรวม	.27 (10.27)	.36 (11.37)	n/a	.80 (13.52)
LOYAL	.90	ทางตรง	.16 (10.41)	.25 (10.59)	.34 (12.33)	n/a
		ทางอ้อม	.36 (10.28)	.40 (11.30)	n/a	.74 (13.64)
		โดยรวม	.52 (10.41)	.65 (11.17)	.34 (12.33)	.74 (13.64)
χ^2= 194.99 df = 105 p-value = .00000, χ^2 / df = 1.85, RMSEA = .048, RMR = .027, SRMR = .032, CFI = 1.00, GFI = .95, AGFI = .91, CN = 274.16						

หมายเหตุ ในวงเล็บ เป็นค่าสถิติทดสอบ t หากมีค่าไม่อยู่ระหว่าง -1.96 ถึง 1.96 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 2 สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้างได้ดังนี้

FOQUA = 0.76*INOMAN, R^2 = 0.58..... (1)

FOIMA = 0.86*INOMAN, R^2 = 0.75..... (2)

ATTIT = 0.27*FOIMA + 0.36*FOQUA + 0.23*INOMAN, R^2= 0.94..... (3)

LOYAL = 0.16*FOIMA + 0.25*FOQUA + 0.34*ATTIT, R^2 = 0.90..... (4)

ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 2 และสมการที่ (1) - (4) สามารถนำไปอธิบายเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อภาพลักษณ์อาหาร ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการ มีที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .86 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันทำนาย ได้ร้อยละ 75

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพอาหาร ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการ มีที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .76 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันทำนาย ได้ร้อยละ 58

3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อทัศนคติ ได้แก่ ภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร และนวัตกรรมการจัดการ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .27, .36 และ .23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันทำนายทัศนคติ ได้ร้อยละ 94

4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร และทัศนคติ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .16, .25 และ .34 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถร่วมกันทำนายความภักดีของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 90

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของอาหารท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาอาหารท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์หลักทางการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการ (Process) โดยเพิ่มส่วนผสมที่ให้ประโยชน์ด้านสุขภาพ รวมทั้งมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการเพื่อความรวดเร็ว ทันเวลา

2. เอกลักษณ์ (Authentic) ที่เน้นรสชาติแบบดั้งเดิม แต่นำเสนออาหารและบริการที่ร่วมสมัย เพราะเป้าหมายของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่น คือ การสัมผัสรสชาติอาหารท้องถิ่น เรียนรู้ถึงประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม เคล็ดลับการทำอาหาร สรรพคุณในอาหารแต่ละชนิดของสถานที่นั้นๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ถูกต้อง จริงแท้ในสถานที่ดั้งเดิมของอาหาร

3. การเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่น (Ingredient) ตามฤดูกาลที่มีความสด ใหม่ และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเมนูอาหาร ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

4. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) นักท่องเที่ยวต้องการรับรู้ถึงความร่วมมือของคนในชุมชนเมื่อมารับประทานอาหารท้องถิ่นในที่นั้นๆ ซึ่งถ้าชุมชนสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนจะส่งผลต่อทัศนคติที่ดีของนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อหรือบริโภคอาหารท้องถิ่น

5. ความตั้งใจ (Intention) ด้วยสร้างความน่าสนใจให้อาหารท้องถิ่นด้วยการบูรณาการวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละท้องถิ่นให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว เกิดการความตั้งใจ แนะนำ บอกต่อและกลับมาใช้บริการซ้ำอย่างต่อเนื่องในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก อยู่ในระดับมากทุกตัวแปร โดยปัจจัยด้านนวัตกรรมการจัดการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความภักดีของนักท่องเที่ยว กับภาพลักษณ์อาหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ทัศนคติ และคุณภาพอาหาร ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ Nakandala and Lau (2018) ที่ได้ศึกษาการยอมรับนวัตกรรมของกลยุทธ์ห่วงโซ่อุปทานแบบผสมผสานในห่วงโซ่อุปทานอาหารสดท้องถิ่นในเมือง พบว่า กรณีที่ผู้บริโภคมีความใส่ใจสุขภาพและมุ่งมั่นที่จะสร้างความยั่งยืนให้ระบบนิเวศ ให้ความสำคัญต่อคุณภาพและความสดใหม่ของอาหาร มากกว่าราคาของผลิตภัณฑ์ Bianchi and Mortimer (2015) ได้สำรวจเชิงประจักษ์ของความตั้งใจซื้ออาหารท้องถิ่นในประเทศของประเทศที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งผลลัพธ์ของแบบจำลองใหม่ คือ ทัศนคติในเชิงบวกต่ออาหารในท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของพฤติกรรมการซื้ออาหารในท้องถิ่น โดยไม่ขึ้นกับลักษณะทางวัฒนธรรมหรือระดับการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ และ Seo and Yun (2015) ที่ศึกษามาตรวัดหลายมิติเพื่อวัดภาพอาหารปลายทาง: กรณีอาหารเกาหลี สรุปผลการศึกษาพบว่ามาตรวัดภาพอาหารเกาหลีที่ผู้บริโภคคำนึงถึงด้านความรู้ความเข้าใจ ประกอบด้วย ความปลอดภัยและคุณภาพอาหาร ความน่าดึงดูดใจของอาหาร วัฒนธรรม

อาหาร และศิลปะการทำอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งด้านอารมณ์/ความรู้สึกที่สนุกสนานมีบทบาทสำคัญในภาพอาหารปลายทาง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร ทัศนคติ และนวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายความภักดีของนักท่องเที่ยว ได้ร้อยละ 90 ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยที่ผ่านมา ดังเช่น Lai, Khoo-Lattimore and Wang (2019); Kim and Choe (2019); Kim (2013) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพอาหารที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจบริโภคอาหารท้องถิ่น Rahman et al. (2018) และ Ariffin et al. (2016) พบว่า การรับรู้คุณภาพ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำ ส่วน Rodroongsad (2018) พบว่า ความเป็นเอกลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณค่าทางโภชนาการมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวด้านการบอกต่อเชิงบวก Rousta and Jamshidi (2020) พบว่า ความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะเยี่ยมชมสถานที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารได้รับอิทธิพลทางบวกจากทัศนคติที่มีต่ออาหารท้องถิ่น และ Choe and Kim (2018) พบว่า ทัศนคติของนักท่องเที่ยวยังมีผลกระทบเชิงบวกต่อความตั้งใจแนะนำอาหารท้องถิ่นและตั้งใจมายังจุดหมายปลายทางสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารด้วย ส่วน Ting et al (2019) กับ Chongrak and Eakmapaisan (2018) และ Omar, Shahrim and Karim (2013) พบว่า ทัศนคติยังมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตั้งใจกลับมาจุดหมายปลายทางซ้ำ นอกจากนี้ Zhang et al. (2018); Chavarria and Phakdee-auksorn (2017) และ Park, Hsieh and Lee (2017) ยังพบว่าตัวแปรทัศนคติของนักท่องเที่ยวด้านอารมณ์ มีความสำคัญในการทำนายความตั้งใจเชิงพฤติกรรมที่มีต่ออาหารริมทางในภูเก็ตของนักท่องเที่ยว

สรุป

จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการ ภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร และทัศนคติ อยู่ในระดับมากทุกตัวแปร นอกจากนั้น ยังพบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร ทัศนคติ และนวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทุกตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายความภักดีของนักท่องเที่ยว (LOYAL) ได้ร้อยละ 90

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระดับของปัจจัยที่เสริมสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่นในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ได้แก่ นวัตกรรมการจัดการ ภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร และทัศนคติ อยู่ในระดับมาก ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบควรนำปัจจัยที่ค้นพบ

ดังกล่าว มาใช้ในการสร้างอาหารท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์หลักทางการท่องเที่ยว เพื่อทำให้เกิดความยั่งยืนต่อเศรษฐกิจฐานราก ทำให้ชุมชนและผู้ประกอบการในท้องถิ่นมีส่วนแบ่งรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอาหารเพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์อาหาร คุณภาพอาหาร ทัศนคติ และนวัตกรรมการจัดการ มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวในการบริโภคอาหารท้องถิ่น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกับชุมชนและผู้ประกอบการอาหารท้องถิ่น ในการกำหนดทิศทางในการพัฒนา ปรับปรุง และต่อยอดอาหารท้องถิ่น ดังนี้

ด้านภาพลักษณ์อาหารท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในใจซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้และความรู้สึกของนักท่องเที่ยวด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีการผลิตเพื่อทดแทนส่วนที่ใช้ไป การสร้างสรรค์รสอาหารที่ปรุงจากวัตถุดิบแปลกใหม่ของแต่ละวัฒนธรรมรวมถึงควรมีชนิดของอาหารที่หลากหลาย และจัดทำแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับอาหารท้องถิ่นให้มีความสะดวกและรวดเร็วในการสืบค้น

ด้านคุณภาพอาหาร ต้องเลือกใช้วัตถุดิบและเครื่องปรุงที่หาได้ในท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางอาหารที่หลากหลายและครบถ้วน เป็นส่วนประกอบหลัก ปรุงอาหารด้วยความสะอาด ส่งผลดีต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยว

ด้านทัศนคติ ซึ่งเป็นความรู้สึกของนักท่องเที่ยวเมื่อทานอาหารท้องถิ่นเปิดโอกาสที่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านอาหารกับผู้อื่น จึงรู้สึกมีความสุขทุกครั้งที่ทานอาหารท้องถิ่น สามารถสร้างความทรงจำที่ดีได้ด้วยการทานอาหารท้องถิ่น และราคาอาหารท้องถิ่นควรสมเหตุสมผลกับคุณภาพของอาหาร และ

ด้านนวัตกรรมการจัดการ ด้วยการปรับปรุงวิธีการปรุงอาหารให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ มีการนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตมาใช้ในการให้บริการอาหารท้องถิ่นเพื่อความรวดเร็ว ทันเวลา รวมทั้งในด้านของการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น ด้วยการเพิ่มส่วนผสมที่ให้ประโยชน์ด้านสุขภาพ และสร้างความน่าสนใจให้อาหารท้องถิ่นด้วยการประยุกต์ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และให้ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ ดังนั้นจึงควรศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นๆ ว่าให้ผลเช่นเดียวกันหรือไม่ หรือศึกษามุ่งเน้นในประเด็นใดประเด็นหนึ่งเพิ่มเติมเพื่อให้ผลในเชิงลึกและละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เช่น ประเด็นด้านคุณภาพการบริการ ประเด็นด้านสภาพแวดล้อม เป็นต้น หรือนำผลการวิจัยไปต่อยอดศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่ศึกษากับผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เจาะจงได้ เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประกอบการ ผู้นำท้องถิ่น เกษตรกร และหัวหน้าพ่อครัว (Chef) ที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการประกอบธุรกิจอาหาร ด้านทักษะในการปรุงอาหาร เป็นต้น เพื่อให้ผลวิจัยมีความลุ่มลึกและเกิดคุณประโยชน์มากยิ่งขึ้น

References

Alderighi, M., Bianchi, C., & Lorenzini, E. (2016). The impact of local food specialties on the decision to (re)visit a tourist destination: Market-expanding or business-stealing?. *Tourism Management*, 57(C), 323-333.

Ariffin, S., Jamaliah, M. Y., Lennora, P., & Shah, I. A. M. (2016). Factors Influencing Perceived Quality and Repurchase Intention Towards Green Products. *Procedia Economics and Finance,* 37, 391–396.

Bianchi, C., & Mortimer, G. (2015). Drivers of local food consumption: a comparative study. *British Food Journal,* 117 (9), 2282-2299.

Boonkam, S. (2018). *Local Alike, a social model that makes money.* Retrieved February 3, 2019, from https://marketeeronline.co/archives/60992

Chavarria, T., Carlos, L., & Phakdee-auksorn, P. (2017). Understanding International Tourists' Attitudes towards Street Food in Phuket, Thailand. *Tourism Management Perspectives,* 21, 66–73.

Chongrak, P., & Eakmapaisan, C. (2018). A Causal Relationship of Street Food Image, Attitude, Subjective Norms, and Intention to Return. Case study: Yaowarat area. *Economics and Public Policy Journal,* 9(17), 1-20.

Designated Areas for Sustainable Tourism. (2016). *Food tourism.* Bangkok: Cocoon and Co.

Hair, J.F. et al. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). New York: Pearson.

Ja Young, C., & Kim, S. (2018). Effects of Tourists' Local Food Consumption Value on Attitude, Food Destination Image, and Behavioral Intention. *International Journal of Hospitality Management*, 71, 1-10.

Ja Young, C., & Kim, S. (2019). Development and Validation of a Multidimensional Tourist's Local Food Consumption Value (TLFCV) Scale. *International Journal of Hospitality Management,* 77, 245–59.

Kim, S. (2013). Testing an Attribute-Benefit-Value-Intention (ABVI) Model of Local Food Consumption as Perceived by Foreign Tourists*. International Journal of Contemporary Hospitality Management,* 31(1), 123–140.

Kim, Y. G., & Eves, A. (2012). Construction and validation of a scale to measure tourist motivation to consume local food. *Tourism Management*, 33, 1458-1467.

Lai, Mun Y., Khoo-Lattimore, C., & Wang, Y. (2019). "Food and Cuisine Image in Destination Branding: Toward a Conceptual Model." *Tourism and Hospitality Research,* 19 (2), 238–251.

Nakandala, D., & Lau, H.C.W. (2019). Innovative adoption of hybrid supply chain strategies in urban local fresh food supply chain. *Supply Chain Management*, 24(2), 241-255.

National Economic and Social Office. (2017). *Summary of the National Economic and Social Plan No. 12 2017-2021.* Retrieved February 3, 2019, from https://www.nesdb.go.th/download/plan12/

Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). *Action Plan for Tourism Development and Promotion in the Eastern Economic Corridor 2017-2021.* Retrieved February 3, 2019, from https://www.eeco.or.th/file/868/download?token=h4qnALrk

Omar, S. R., Shahrim, M., & Karim, Ab. (2013). Knowledge, Attitude, and Perception Towards Heritage Food as Antecedents for Revisit Intention to Malaysia Among. *Terengganu International Tourism Conference 2013,* (August), 23–25.

Park, S. H., Hsieh, C. M., & Lee, K. C. (2017). Examining Chinese College Students' Intention to Travel to Japan Using the Extended Theory of Planned Behavior: Testing Destination Image and the Mediating Role of Travel Constraints. *Journal of Travel and Tourism Marketing,* 34(1), 113–131.

Rahman, S. M., Zaman, H. M., Hasliza, H., & Wei, C. C. (2018). Tourist's Preferences in Selection of Local Food: Perception and Behavior Embedded Model. *Tourism Review,* 73(1), 111–132.

Rodroongsad, P. (2018). Developing Local Food Image Management Model to Increase Tourist Loyalty: Case study of Phetchaburi. *Journal of International and Thai Tourism*, 14(1), 152-167.

Rousta, A., & Jamshidi, D. (2020). Food Tourism Value: Investigating the Factors That Influence Tourists to Revisit. *Journal of Vacation Marketing*, 26(1), 73–95.

Seo, Sunhee, and Nara Yun. (2015). "Multi-Dimensional Scale to Measure Destination Food Image: Case of Korean Food." *British Food Journal,* 117 (12), 2914–2929.

Sinjaru. T. (2017). *Research and Statistical Analysis with SPSS and AMOS.* (17th ed.). Bangkok: S.R. Printing Mass Products Co., Ltd.

Ting, H. et al. (2019). Ethnic Food Consumption Intention at the Touring Destination: The National and Regional Perspectives Using Multi-Group Analysis. *Tourism Management*, 71, 518–229.

Tourism Authority of Thailand. (2017). Foodie Experience Food will keep us alive. *TAT Review Magazine,* 3(1), 1-2.

World Tourism Organization. (2012). *Global report on food tourism: AM report volume four.* Madrid, Spain: Author.

Zhang, H., Li, L., Yang, Y., & Zhang, J. (2018). Why Do Domestic Tourists Choose to Consume Local Food? The Differential and Non-Monotonic Moderating Effects of Subjective Knowledge. *Journal of Destination Marketing and Management,* 10, 68–77.

เครือข่ายพระสงฆ์ลาว: กระบวนการสร้างชุมชนและทุนทางสังคมในสังคมไทย**

Laos Buddhist Monk Network: Community and Social Capital Creating Process in Thai Society

[1]สายชล ปัญญชิต, พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ และ ชลวิทย์ เจียรจิตต์

[1]Saichol Panyachit, Prit Supasetsiri and Cholvit Jearajit

[1]มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1]Srinakharinwirot University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: saicholpa@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษากระบวนการสร้างชุมชนพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย 2) ศึกษากระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย และ 3) วิเคราะห์การส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามและวิเคราะห์สถิติแบบพรรณนาในการอธิบายข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพได้ใช้การเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือการวิจัยคือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อสามารถทำความเข้าใจกระบวนการก่อตัวของเครือข่ายและการสร้างทุนทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่า ประการหนึ่ง ปัจจัยที่เป็นกระบวนการสร้างชุมชนพระสงฆ์ลาวประกอบด้วยการใช้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ระบบความสัมพันธ์ภายใต้การอุปถัมภ์ของรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง การมีระบบกิจการนิสิตนักศึกษาและการพัฒนาความสัมพันธ์ต่างประเทศของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และความต้องการฟื้นฟูและสนับสนุนการรักษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ประการที่สอง กระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เกิดขึ้นจากกระบวนการที่สำคัญคือการผลักดันจากชมรมพระนิสิตนักศึกษาลาวของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการของสังคมไทย และประการที่สาม การสามารถส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จะแสดงออกผ่านโครงข่ายความสัมพันธ์ที่สมาชิกในเครือข่ายพระสงฆ์ลาวสร้างขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนหรือองค์กรในสังคมไทย ซึ่งพระสงฆ์ลาวสามารถส่งต่อภายในเครือข่ายจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพระสังฆาธิการของไทยนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์กับสมาชิกของพระสงฆ์ลาวที่อยู่ในสังคมไทยอีกด้วย

คำสำคัญ: พระสงฆ์ลาว; การสร้างชุมชน; ทุนทางสังคม; สังคมไทย

---

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์เรื่องเครือข่ายพระสงฆ์ลาว: กระบวนการสร้างชุมชนและทุนทางสังคมในสังคมไทย สังกัดหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Received February 2, 2021; Revised February, 2021; Accepted March 8, 2021

Abstract

The research article has three objectives: 1) to study the process of building Lao monk community in Thai society, 2) to study the process of establishing Lao monk network in Thai society, and 3) to analyze the social capital transfer of Lao monk network in Thai society. The study employed mixed methods in which the quantitative research employed a questionnaire as the research instrument. The descriptive statistics were used to explain the basic information of the research sample. While the qualitative research used in-depth interviews and focus group discussions to understand the process of building a community and social capital in Thai society.

The results of the study are as follows: 1) Factors involved in the process of building Lao monk community comprise the use of cultural and Buddhist relations, the patronage system of seniors and juniors, the establishment of student affairs, the development of foreign relations by Buddhist universities, and the needs to restore and support Buddhism in Thai society; 2) The process of establishing Lao monk network in Thai society occurs from the push of the Lao student club at the Buddhist universities, the recognition by the government agencies of Lao People's Democratic Republic, and the support of the ecclesiastical monks in Thai society; and 3) The ability to transfer the social capital of Lao monk network in Thai society is expressed through the relationship network built by members of Lao monk network through interactions with people or organizations in Thai society. Lao monks can pass on the network of their good relationship with the ecclesiastical monks in Thai society leading to the development of relationship network that will benefit the members of Lao monk network in Thai society.

Keywords: Lao Monks; Community Building; Social Capital; Thai Society

บทนำ

ปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมภายหลังโลกที่กระบวนการโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นประการหนึ่งคือกิจกรรมการข้ามพรมแดน หากสนใจพิจารณาขนาดของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า มีทั้งขนาดโครงสร้าง เช่น การเปลี่ยนแปลงฐานแรงงานและฐานการผลิตในระบบอุตสาหกรรม การเจริญเติบโตของคมนาคมขนส่งข้ามพรมแดน ฯลฯ เป็นต้น จนถึงระดับครอบครัว อาทิ การข้ามแดนจากการเคลื่อนย้ายตามความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ฯลฯ เป็นต้น การศึกษาที่ถือเป็นผลงานที่พยายามบุกเบิกปริมณฑลของการศึกษาว่าด้วยชายแดนศึกษา ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความเลื่อนไหลของจิตสำนึกข้ามพรมแดนรัฐชาติว่า ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและข้อมูล

ข่าวสารขยายอิทธิพลเข้าสู่สังคมทั่วโลกมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังศตวรรษที่ 18 ความก้าวหน้าของการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ การให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาและการขับเคลื่อนธุรกิจข้ามชาติ ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ผู้คนข้ามพรมแดนรัฐชาติ โดยมีเป้าหมายทั้งทางเศรษฐกิจ แรงงาน สังคมและการเมืองมากขึ้น (Sangkhamanee, 2018) สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเห็นได้ว่าผู้คนในดินแดนแห่งนี้ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมายาวนาน จนกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในดินแดนแห่งนี้มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามกลุ่มผู้ปกครอง การติดต่อทางการค้า หรืออิทธิพลจากการเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ (Pawakapan, 2015)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะสถาบันสงฆ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเห็นได้ว่าการเผยแผ่อิทธิพลของความเชื่อและการนับถือพระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” มีหลักฐานปรากฏว่าเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 236 ถึง ปี พ.ศ. 303 การศึกษาที่สำคัญในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการทำความเข้าใจพระพุทธศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จัดทำโดย ASEAN Studies Center Mahachulalongkornrajavidyalaya University (2017) ได้เสนอถึงภูมิหลังและความสัมพันธ์ของสถาบันพระพุทธศาสนาในพื้นที่ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านว่าคณะสงฆ์จากลังกาทวีปได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้ ผ่านการเดินทางทางทะเล และเชื่อมต่อความสัมพันธ์ไปกับสถาบันปกครองของแต่ละดินแดนเป็นหลัก เมื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์และอัตลักษณ์ของพระพุทธศาสนาไทยและลาว เป็นการเสนอให้เห็นที่มาของความสัมพันธ์และความใกล้ชิดที่มีอยู่ของวัฒนธรรมทางศาสนาสองฝั่งโขง การศึกษาครั้งนี้จะให้ความสำคัญกับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 หรือ ค.ศ. 1975 ซึ่งถือเป็นเส้นแบ่งทางประวัติศาสนาที่สำคัญของพระพุทธศาสนาลาว อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่รูปแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การที่พระพุทธศาสนาที่ถือเป็นหนึ่งในฐานคติความเชื่อที่สำคัญกับภูมิภาคอินโดจีนมาอย่างยาวนาน ความสัมพันธ์ทางศาสนาผ่านเครือญาติและประเพณีปฏิบัติ จึงยังคงหลงเหลือการส่งต่อระหว่างกันแม้จะเป็นช่วงเวลาที่ทั้งสองประเทศมีความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมืองก็ตาม

สำหรับมิติของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทเครือข่ายพระสงฆ์ข้ามแดนกับแนวคิดเกี่ยวกับการก่อตัวของความเป็นชุมชนและเครือข่าย จะเห็นได้ว่ามีการศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งเครือข่ายพระสงฆ์ไทยและพระสงฆ์ลาวในต่างประเทศที่น่าสนใจหลายชิ้นเช่น งานของ Wendy Cadge ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยา ได้เสนอภาพรวมของบทบาทเครือข่ายพระสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา โดยชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายพระสงฆ์ไทยได้ขยายจำนวนพระสงฆ์และองค์กรวัดเพิ่มขึ้นมาตลอดตั้งแต่ช่วงยุคก่อตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1965 วิวัฒนาการต่อมาคือการเป็นศูนย์กลางชุมชนและการเกิดปฏิสัมพันธ์ของคนไทยที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในสหรัฐอเมริกา โดยปัจจุบันวัดไทยในสหรัฐอเมริกามีกิจกรรมที่ได้ช่วยให้เกิดการรวมตัวของชุมชนคนไทยหรือในหลายแห่งมีคนลาวเข้าร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เรียนภาษาไทยและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการร่วมงานบุญตามประเพณีและเทศกาลสำคัญของคนไทยพุทธอีกด้วย (Cadge, and Sangahanoo, 2005)

เมื่อพิจารณากระบวนการที่ผลักดันให้พระสงฆ์ลาว สามารถพัฒนาความสัมพันธ์เป็นกลุ่มทางสังคม รวมทั้งยกระดับเพื่อผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวเชิงการสนับสนุนการทำงานของสมาชิกภายในกลุ่ม ถือได้ว่ากระบวนการดังกล่าวได้ซ้อนนัยความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมหลายระดับ ทั้งนี้เนื่องจากเครือข่ายพระสงฆ์จะต้องคำนึงถึงการสร้างเครือข่ายและการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมคณะสงฆ์ไทย อีกทั้งหากสามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับเจ้าคณะปกครอง และองค์กรอย่างเป็นทางการของคณะสงฆ์ไทย เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตในต่างประเทศ เป็นต้น จะช่วยสร้างให้เครือข่ายพระสงฆ์ลาวสามารดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มสมาชิกได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น ดังนั้นการประกอบสร้างหรือพัฒนาการของการพยายามจัดตั้ง “ความเป็นเครือข่าย” (Networking) ของพระสงฆ์ลาวจึงมีลักษณะที่ต้องสัมพันธ์กับโครงสร้างสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมในหลายมิติ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาสถิติที่แสดงจำนวนพระสงฆ์ลาวที่เข้ามาศึกษาอยู่ในสังคมไทยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะเห็นได้ว่ามีจำนวนในปัจจุบันทั้งสิ้น 237 รูป ซึ่งถือเป็นจำนวนที่มาเป็นอันดับสองของสัญชาตินิสิตต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาต่อในปัจจุบัน (Registration and Education Evaluation Office Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2020) ดังนั้นหากมีการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จะช่วยทำความเข้าใจกระบวนการสร้างชุมชนพระสงฆ์ลาว และกระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาว ตลอดจนการส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างชุมชนพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์การส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถามสำหรับส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มสำหรับส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเป็นกลุ่มพระสงฆ์ลาวที่จำพรรษาหรือศึกษาอยู่ในพื้นที่การศึกษาของการวิจัย 8 จังหวัดที่มีจำนวนพระสงฆ์ลาวอยู่มากที่สุดจำนวน 139 รูปแต่ด้วยปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 ส่งผลให้สามารถเก็บข้อมูลได้ 119 รูป ขณะที่กลุ่มให้ผู้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกจากพระสงฆ์ไทยที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการที่มีความรู้และมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เจ้าอาวาสที่พระสงฆ์ลาวเข้ามาพำนัก และพระสงฆ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 15 รูป อีกทั้งยังได้สัมภาษณ์พระสงฆ์ลาว

ที่เข้ามาจำพรรษาอยู่ในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 1 พรรษา และมีบทบาทในกลุ่มการดำเนินกิจกรรมในนามเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จำนวน 12 รูป รวมเป็น 27 รูป

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยอันเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เชิงความสัมพันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย รวมทั้งมติ ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับสร้างและควบคุมเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับเอกสารงานวิจัยทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาระหว่างคณะสงฆ์ไทยและลาว ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เครือข่ายทางสังคม และทุนทางสังคม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม มุ่งเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์เจ้าคณะพระสังฆาธิการที่มีความรู้และมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เจ้าอาวาสที่พระสงฆ์ลาวเข้ามาพำนัก ผู้นำเครือข่ายพระสงฆ์ลาว ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตลอดจนพระสงฆ์ลาวที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทย และการสนทนากลุ่มเฉพาะ มุ่งเน้นการทำความเข้าใจข้อมูลเชิงลึกที่อาศัยการเสริมพลังผ่านบทสนทนาเพื่อเป็นการทบทวน ตรวจทานและเสริมมิติความหลากหลายจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกัน แต่ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเครือข่ายที่ทำการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างรอบด้านมากขึ้น สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการที่มีความรู้และมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เจ้าอาวาสที่พระสงฆ์ลาวเข้ามาพำนัก ผู้นำเครือข่ายพระสงฆ์ลาว และพระสงฆ์นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังได้สัมภาษณ์พระสงฆ์ลาวที่เข้ามาจำพรรษาอยู่ในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 1 พรรษา และมีบทบาทในกลุ่มการดำเนินกิจกรรมในนามเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย อีกกลุ่มคือกลุ่มฆราวาส สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกจากบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวผ่านการเป็นคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์กับพระสงฆ์ลาว หรือมีบทบาทให้การสนับสนุนพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย

ในส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะแบ่งออกเป็น (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น มุมมองของสมาชิกเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการ ผู้บริหารและคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทหรือเคยมีบทบาทสนับสนุนเครือข่ายพระสงฆ์ลาว ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาว (2) แบบการสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการอภิปรายเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเครือข่าย การใช้ทุนทางสังคมที่เกิดจากกิจกรรมของเครือข่าย แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ภายในสมาชิกและเจ้าคณะปกครองของคณะสงฆ์ระดับชั้นต่าง ๆ ตลอดจนผลกระทบที่เครือข่ายพระสงฆ์ลาวสามารถดำเนินการออกได้อย่างเป็นรูปธรรม และ (3) แบบบันทึกข้อมูล สำหรับแบบบันทึกข้อมูลจะมีประโยชน์ต่อการจดบันทึกในงานภาคสนามที่มีพื้นที่การศึกษาที่หลากหลาย เพราะจะสามารถช่วยให้ข้อมูลการวิจัยถูกแบ่งแยกและมีรายละเอียดครบถ้วน เมื่อเข้าสู่ช่วงที่นักวิจัยต้องวิเคราะห์ข้อมูลจะสามารถเรียบเรียงผลการวิจัยได้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น (Chantavanich, 2009) ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บันทึกแนวคิดการทำงาน รายละเอียดจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ที่เครือข่ายพระสงฆ์ลาวได้ดำเนินการหรือเข้าร่วมเป็นผู้บทบาทในกิจกรรม ตลอดจนการบันทึกข้อเสนอแนะการพัฒนานโยบายการพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของเครือข่ายพระสงฆ์ลาว เช่น งานประเพณีทางพระพุทธศาสนาประจำปี งานประเพณีประจำวัดท้องถิ่นที่เครือข่ายพระสงฆ์ลาวร่วมจัดกิจกรรม และงานประเพณีของวัดที่มีความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ไทยและลาว เป็นต้น และการดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับจากการลงภาคสนามศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ กล่าวคือใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นภาคสนาม ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพออก 2 ส่วนคือ (1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารการวิจัยและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ไทยและคณะสงฆ์ลาว โดยเฉพาะประเด็นทางสังคมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของผู้คนสองฝั่งโขง เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการก่อตัวของความเป็นชุมชนผ่านประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย และ (2) การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) โดยการสรุปข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบทสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากเจ้าคณะปกครอง เจ้าคณะพระสังฆาธิการ พระสงฆ์ลาวไทยที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับเครือข่ายพระสงฆ์ลาว และสมาชิกของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกเครือข่ายพระสงฆ์ลาว โดยได้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ตามหัวข้อของวัตถุประสงค์ของการศึกษาอาทิ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดตั้งชุมชนและเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย การสร้างและถ่ายทอดทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย ได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถเรียงเรียงข้อมูลได้ตามลำดับที่จะสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่อธิบายพัฒนาการของการรวมกลุ่มเป็นชุมชน การสร้างเครือข่าย และการถ่ายทอดทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษากระบวนการสร้างชุมชนพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการพัฒนาความเป็นชุมชนของพระสงฆ์ลาวก็เกิดขึ้นบนพื้นฐานของแรงผลักดันสองส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งเป็นแรงผลักดันตามธรรมชาติคือสมาชิกของพระสงฆ์ลาวที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทย ได้เริ่มเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสามารถมีแหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นวัดของคณะสงฆ์ไทยสังกัดร่วมกัน ขณะที่ส่วนที่สองเป็นแรงผลักดันตามองค์กรทางสังคมคือการที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เห็นความสำคัญ

ของการขับเคลื่อนให้มีชมรมพระนิสิตนักศึกษาต่างประเทศไว้เป็นพื้นที่ของการสร้างปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มพระสงฆ์ต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาในสังคมไทย อีกทั้งหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยจะได้มีช่องทางการสื่อสารข้อมูลและผลักดันให้พระนิสิตนักศึกษาต่างประเทศได้เข้ามาทำกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาจากแรงผลักทั้งสองประการได้ส่งผลให้ชุมชนของพระสงฆ์สามารถทำกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันบนพื้นที่ทางสังคมออนไลน์และพื้นที่ทางกายภาพในมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้มากขึ้น โดยปฏิบัติการของกิจกรรมจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนทำกิจกรรมในนามชมรมพระนิสิตสงฆ์ลาวในสังคมไทย เช่น การจัดกิจกรรมธรรมะสัญจร การจัดการกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ หรือการจัดกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อนในประเทศบ้านเกิด เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษากระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการรวมตัวกันทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มสมาชิก และการเพิ่มช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารระหว่างชุมชนพระสงฆ์ลาวในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในสังคมไทย ให้สามารถข้ามพื้นที่ของการทำกิจกรรมมาปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้มากขึ้น ทั้งนี้เมื่อพิจารณากระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยจะพบว่า มีองค์ประกอบที่ผลักดันให้การเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มพระสงฆ์ลาวเกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็งประกอบด้วย การผลักดันจากชมรมพระนิสิตนักศึกษาลาวของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการของสังคมไทย การเชื่อมโยงให้ชุมชนพระสงฆ์ลาวที่กระจายอยู่หลายจังหวัดในสังคมไทย ได้รับการเปิดพื้นที่จากมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้สามารถจัดประชุมเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก อีกทั้งยังเป็นการสร้างให้เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งในการเชื่อมโยงสมาชิกพระสงฆ์ลาวให้กลายเป็นเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ขณะเดียวกันการที่เครือข่ายพระสงฆ์ลาวได้เริ่มพัฒนาบทบาทของกลุ่มตนเอง ทั้งที่เป็นบทบาทในระดับเครือข่ายและระดับปัจเจกบุคคลให้มีส่วนต่อการสนองงานคณะสงฆ์ไทยได้ยังมีส่วนต่อการพัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ให้ได้รับการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการในด้านปัจจัยการกลับไปทำกิจกรรมทางสังคมสงเคราะห์ในประเทศบ้านเกิด รวมทั้งการสนับสนุนให้มีพื้นที่การประสานงานและการทำกิจกรรมระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายได้อย่างสะดวกมากขึ้น ดังนั้นกระบวนการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จึงปรากฏอย่างเด่นชัดภายใต้การพยายามของผู้นำเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ที่จะประสานประโยชน์กับหน่วยงานภาครัฐและคณะสงฆ์ไทย เพื่อสร้างให้เกิดความไว้วางใจและเห็นถึงคุณค่าของการมีเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย โดยจะเห็นปฏิบัติการของกิจกรรม เช่น การจัดประชุมสมาชิกเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยทั่วประเทศ การเข้าร่วมกิจกรรมสามีจิกรรมของคณะสงฆ์ไทยในนามเครือข่ายโยการสัญจรภายในจังหวัดที่มีพระสงฆ์ลาวอาศัยอยู่จำนวนมา เป็นต้น จึงจะเห็นได้ว่าการพัฒนาให้สมาชิกของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ได้เป็นช่องทางสำคัญของการผลักดันให้เครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

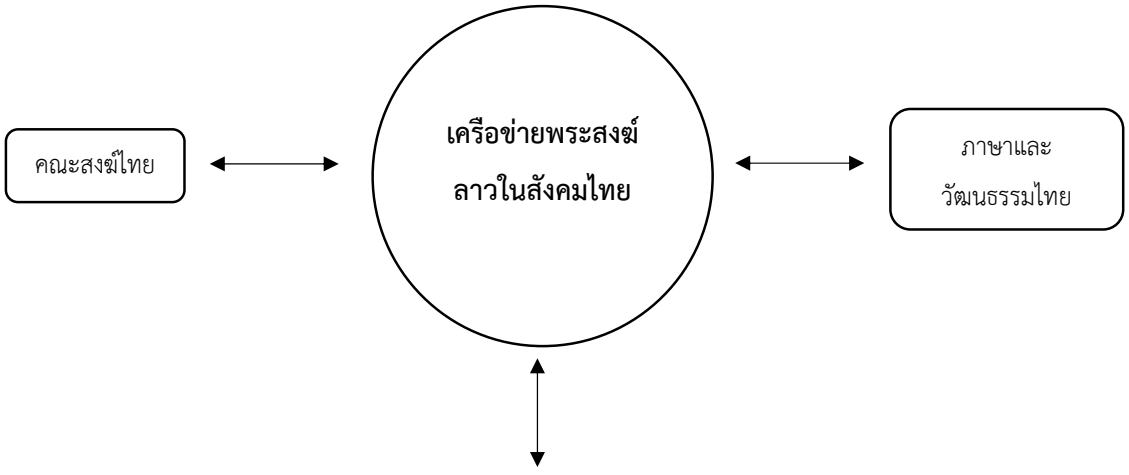
วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์การส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่าการพิจารณากระบวนการสร้างทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จะสามารถเห็นองค์ประกอบที่สร้างให้เกิดทุนทางสังคมประกอบด้วย การสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับสมาชิกภายในของ

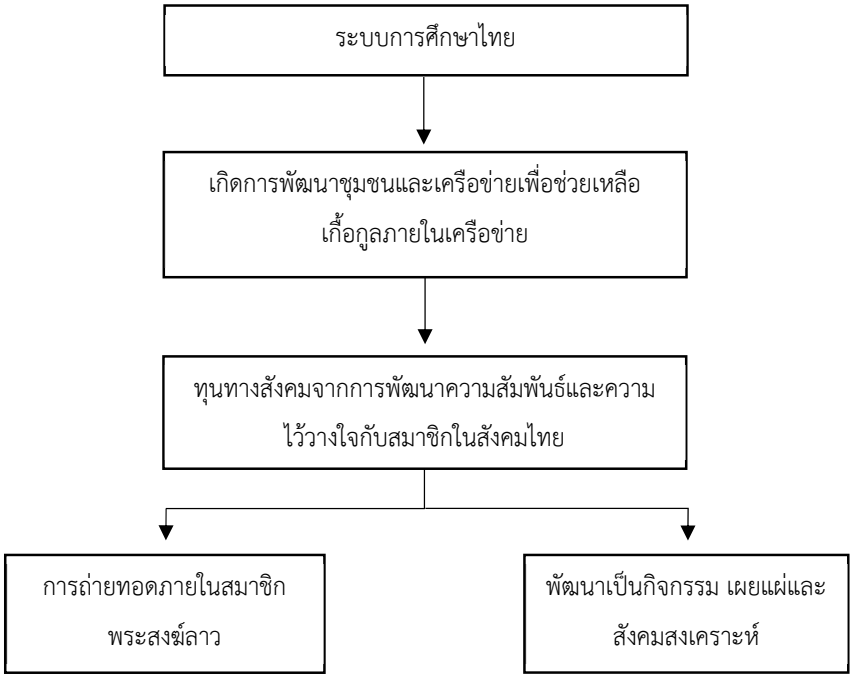
เครือข่าย การสร้างโยงใยเครือข่ายทางสังคมของสมาชิกให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอ การสร้างปฏิบัติการกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อสังคม และการจัดการความรู้ภายในเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากกระบวนการสร้างทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวจะเห็นได้ว่าเครือข่ายพระสงฆ์ลาวได้อาศัยการสร้างพื้นที่ทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมในนามของเครือข่ายของตนเอง

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเครือข่ายพระสงฆ์ลาว สามารถเลือกใช้ช่องทางที่เหมาะสมกับการส่งต่อหรือขยายทุนทางสังคมให้กว้างขวางมากขึ้น โดยในปัจจุบันรูปแบบที่สำคัญของการถ่ายทอดทุนทางสังคมจะเป็นการถ่ายทอดกันภายในสมาชิกของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์ลาวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสังคมก่อนจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับพระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ปกครองภายในวัดที่อาศัยอยู่ อีกทั้งการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพระอาจารย์ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ยังจะเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์รุ่นพี่สามารถผลักดันให้พระสงฆ์ลาวรุ่นน้องเข้าสู่เส้นทางที่ตนเองได้เคยมีความสัมพันธ์ไว้ได้ถือเป็นแบบแผนสำคัญที่เครือข่ายพระสงฆ์ลาวได้พัฒนาการถ่ายทอดและส่งต่อทุนทางสังคมให้แก่กันภายในสมาชิกมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การที่สมาชิกของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวบางส่วนได้เป็นสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมให้กับพระสงฆ์ไทยระดับจังหวัด เช่น การทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ การทำกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฯลฯ เป็นต้น ยังมีส่วนต่อการเชื่อมความสัมพันธ์ให้พระสงฆ์ลาวรูปอื่น ๆ ได้เข้ามาเรียนรู้ในกลุ่มหรือมูลนิธิของพระสงฆ์ชาวไทยในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้ ถือเป็นการเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดทุนทางสังคมผ่านการปฏิสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ไทย

องค์ความรู้ใหม่

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้สร้างให้เกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย โดยใช้มุมมองการพิจารณาทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เห็นการผลักดันให้เกิดการสร้างชุมชนและเครือข่ายของพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย รวมทั้งยังสามารถพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายที่มีส่วนต่อการสร้างบทบาทในการพัฒนาทุนทางสังคมให้กับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยได้อีกด้วย

แผนภาพที่ 1: อธิบายองค์ความรู้ใหม่ในการเชื่อมโยงเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย

จากแผนภาพเกียวกับองค์ความรู้ใหม่ของการวิจัยครังนี จะเห็นได้ว่าการศึกษาเกียวกับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ไม่ปรากฏให้เห็นแบบแผนการรวมกลุ่มเป็นชุมชนและการสร้างเครือข่ายขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากพระสงฆ์ลาวสามารถปรับบทบาทและดำรงตนอยู่ในสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน พัฒนาการที่การศึกษาครั้งนี้ค้นพบมีปัจจัยของการเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความสัมพันธ์กับคณะสงฆ์ช่วยส่งเสริมให้เครือข่ายพระสงฆ์สามารถพัฒนาขึ้นได้ อีกทั้งยังมีกิจกรรมที่ช่วยยกระดับการสร้างทุนทางสังคมเพื่อให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกันภายในเครือข่ายสมาชิกได้ ตลอดจนสามารถพัฒนากิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสังคมสงเคราะห์ไปให้เกิดประโยชน์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 ที่พบว่าปัจจัยที่เป็นกระบวนการสร้างชุมชนพระสงฆ์ลาว ประกอบด้วย การใช้ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ระบบความสัมพันธ์ภายใต้การอุปถัมภ์ของรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง การมีระบบกิจการนิสิตนักศึกษาและการพัฒนาความสัมพันธ์ต่างประเทศของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และความต้องการฟื้นฟูและสนับสนุนการรักษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน จะเห็นได้ว่าการก่อตัวของชุมชนข้ามพรมแดน ทางทฤษฎีได้เสนอภาพการเคลื่อนย้ายของผู้คนระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศไทยในมิติทางเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่าการสามารถเข้ามาประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมในประเทศไทย ได้ช่วยยกระดับรายได้และ

การเข้าถึงโอกาสที่จะพัฒนาทักษะอาชีพได้ดีขึ้น ทั้งนี้การพิจารณาการข้ามพรมแดนระหว่างสองประเทศมีความซับซ้อนมากกว่าประเด็นทางเศรษฐกิจหรือการยกระดับคุณภาพชีวิต ดังนั้นการเข้ามาประกอบอาชีพหรือพัฒนาเป็นชุมชนย่อย ๆ ในสังคมไทย อาจไม่ได้เป็นชุมชนถาวรหรือมีเป้าหมายที่จะอาศัยอยู่ตลอดไป แต่เป็นการเข้ามาเพื่อช่วงชิงโอกาสในการพัฒนาทักษะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อรอเป้าหมายที่จะสื่อสารหรือสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์บนความสัมพันธ์ที่ดีจากการเข้ามาอยู่อาศัยในสังคมไทย (Rungmanee, 2015; High, 2008) ในมิติชุมชนพระสงฆ์ลาว การเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนคนเชื้อสายลาวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าลักษณะของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันของบ้านและวัดได้นำมาสู่การพัฒนารูปแบบพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติการ (Practical Buddhism) ที่เป็นการต่อรองความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่ตั้งขึ้นระหว่างโลกทัศน์แบบปิด ที่พยายามธำรงรักษาประเพณีความเชื่อแบบดั้งเดิม กับโลกทัศน์แบบเปิดที่มีองค์กรพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องจำนวนมากเข้ามาปฏิสัมพันธ์ด้วย แม้ว่าจะไม่ได้มีการแย่งชิงหรือปะทะทางความหมาย เพื่อการครอบครองการกำหนดแบบแผนทางพระพุทธศาสนาเป็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาท้องถิ่น ที่ยังมีส่วนต่อการสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ประเพณี หรือความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแบบเครือญาติกับคนในท้องถิ่นได้ (Hayashi, 2003)

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 ที่พบว่าการก่อตัวของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย เกิดขึ้นจากกระบวนการที่สำคัญคือการผลักดันจากชมรมพระนิสิตนักศึกษาลาวของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการของสังคมไทย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเชิงแนวคิดเครือข่ายทางสังคม จะเห็นได้ว่าปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมภายนอกจะมีความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการให้เกิดเป็นเครือข่าย เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่หลากหลายมากขึ้น ได้สร้างให้แต่ละกลุ่มทางสังคมเข้าใจคุณค่าของการร่วมมือกันและเห็นความสำคัญของการรวมตัวกนเป็นเครือข่ายว่าจะผลัดกันให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น (Jackson, 2020) นอกจากนี้การพิจารณาผ่านมุมมองผ่านสังคมวิทยาของการเคลื่อนย้าย (Mobile Sociology) จะเห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ได้ผลักดันให้เกิดกิจกรรมการสร้างพื้นที่ใหม่ผ่านการเคลื่อนย้ายทางสังคม ที่ไม่อาจเลือกเฉพาะวิธีวิทยาของรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือมุมมองทางวัฒนธรรมเป็นกลไกเฉพาะในการพิจารณาได้ ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะการก่อตัวของเครือข่ายทางสังคมที่ไม่แน่นอนเนื่องจากเกิดขึ้นได้ทั้งที่ลักษณะเป็นความสัมพันธ์แนวดิ่ง หรือความสัมพันธ์แนวระนาบ อีกทั้งจำเป็นต้องทำความเข้าใจรูปแบบของความสัมพันธ์ผ่านศาสตร์หลากมิติ จึงเป็นสิ่งที่การศึกษาสังคมวิทยาของการเคลื่อนย้ายเสนอให้ทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ทางสังคมใหม่นี้แบบกลไกลูกผสม (Urry, 2000)

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3 ที่พบว่าการสามารถส่งต่อทุนทางสังคมของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย แสดงออกผ่านโครงข่ายความสัมพันธ์ที่สมาชิกในเครือข่ายพระสงฆ์ลาวสร้างขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนหรือองค์กรในสังคมไทย ซึ่งพระสงฆ์ลาวสามารถส่งต่อภายในเครือข่ายจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพระสังฆาธิการของไทยนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ได้ สำหรับการพิจารณาในมิติทางทฤษฎีจะเห็นได้ว่า การก่อตัวของทุนทางสังคมมีรูปแบบที่หลากหลายตามความซับซ้อนของแต่ละสังคมหรือวัฒนธรรม ขณะเดียวกันลักษณะของความสัมพันธ์ในแต่ละองค์กร เช่น องค์กร

ทางศาสนา องค์กรทางสังคม หรือองค์กรธุรกิจ ฯลฯ เป็นต้น ก็มีรูปแบบของการสร้างทุนทางสังคมที่เฉพาะเจาะจงตามความสัมพันธ์ของแต่ละสถาบันกันไป อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดการก่อตัวขึ้นของทุนทางสังคมจะพบได้ว่าในผู้กระทำการ (Agency) ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ของความสัมพันธ์จะได้รับผลประโยชน์จากความร่วมมือเชิงเครือข่ายที่มีความไว้วางใจกันเกิดขึ้น หรือหากพิจารณาในมิติของการที่ทุนทางสังคมเป็นสื่อกลางของการเข้าถึงโอกาสและการยกระดับคุณภาพชีวิต จะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาความร่วมมือกับผู้คนในโครงสร้างความสัมพันธ์เดียวกันให้ดีขึ้น หรืออาจเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงระบบเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเดียวกันก็เป็นได้ (Coleman, 1988; Fukuyama, 2001) นอกจากนี้หากมุ่งความสนใจมาที่ความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่เป็นทุนทางสังคมร่วมกัน จะเห็นได้ว่าหลายกรณีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ประเด็นความแตกต่างของระดับการศึกษาหรือเพศสภาพได้สร้างให้ปัจเจกบุคคลมีความโดดเด่น หรือเป็นผู้มีอิทธิพลในกลุ่มของเครือข่ายที่ได้สร้างทุนทางสังคมระหว่างกันขึ้นมาได้ ดังนั้นแม้แต่ในเครือข่ายทางสังคมที่มีทุนทางสังคมร่วมกันก็อาจมีความสัมพันธ์ที่อ่อนแอกว่า ซึ่งจะสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้มากขึ้นจากการเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายที่มีทุนทางสังคม (Mishar, 2020)

สรุป

เครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทย ถือเป็นกลุ่มทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยที่มีเป้าหมายมาจากการพัฒนาเครือข่ายให้ความช่วยเหลือเมื่อต้องเข้ามาศึกษาในระบบการศึกษาของสังคมไทยแก่กัน อย่างไรก็ดีความก้าวหน้าของการสื่อสารในสังคมปัจจุบันและการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทย ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เปลี่ยนแปลงให้พระสงฆ์สามารถยกระดับกลุ่มทางสังคมเป็นเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอจนนำมาสู่การดำเนินกิจกรรมในนามของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวทั้งในสังคมไทยและสังคมประเทศบ้านเกิด อีกทั้งยังขยายรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทั้งที่เกี่ยวข้องกับกิจการพระพุทธศาสนาและกิจการเพื่อสังคมร่วมด้วย การสามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมไทยให้ขยายพื้นที่ออกไปได้อย่างชัดเจนเป็นกระบวนการผลักดันให้เครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยสามารถสร้างทุนทางสังคมให้กับสมาชิกภายในเครือข่ายได้ โดยทุนทางสังคมที่ปรากฏทั้งกับสมาชิกแบบปัจเจกบุคคลและเกิดขึ้นในลักษณะที่ติดอยู่กับเครือข่ายพระสงฆ์ลาวในสังคมไทยอย่างชัดเจนคือ การพัฒนาความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและการยกระดับการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากคณะสงฆ์ไทย ส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายพระสงฆ์ลาวสามารถส่งต่อความสัมพันธ์และความไว้วางใจที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ด้วยดีกับผู้คนในสังคมไทยไปให้กับสมาชิกรุ่นหลังที่เข้ามาอยู่ในสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 มหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทย โดยสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยกองกิจการนิสิตและกองกิจการนักศึกษา ควรส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาฐานข้อมูลชมรมพระนิสิตนักศึกษาของพระลาวในสังคมไทย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของพระสงฆ์ลาว ลักษณะการดำเนินกิจกรรมและองค์กรที่เป็นเครือข่ายการดำเนินงานของพระสงฆ์ลาว เพื่อสร้างความเข้าใจและใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบนโยบายการพัฒนาศักยภาพพระนิสิตนักศึกษาที่เป็นพระสงฆ์ต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม

1.2 กระทรวงวัฒนธรรม ควรส่งเสริมให้ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม และกรมการศาสนา พัฒนาความร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ด้านศาสนาและวัฒนธรรมต่อกัน รวมทั้งอาจมีการกำหนดให้มีคณะทำงานด้านวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ร่วมของทั้งสองประเทศ เช่น การขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมแบบจำต้องไม่ได้ การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น

2. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของชุมชนและเครือข่ายพระสงฆ์ต่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะประเด็นของการสร้างสำนึกร่วมให้กับสมาชิกของพระสงฆ์แต่ละประเทศ และการประยุกต์รับความหมายทางวัฒนธรรมของสังคมไทยไปใช้ภายหลังเมื่อได้เดินทางกลับไปใช้ชีวิตในสังคมบ้านเกิดของตนเอง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณที่สนใจประเด็นความสัมพันธ์การย้ายถิ่นและการตัดสินใจเข้ามาอาศัยอยู่ในสังคมไทยของพระสงฆ์ต่างชาติ เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายทางประชากรในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาของไทยและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการต้องดูแลพระสงฆ์ต่างชาติสามารถพัฒนานโยบายรองรับการเข้ามาอยู่อาศัยได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังจะเป็นข้อมูลในการดูแลและจัดการสถานการณ์ปัญหาวิกฤตทางสาธารณสุข หรือปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

References

ASEAN Studies Center Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2017). *Buddhism in ASEAN.* Nonthaburi: Chenprinting.

Cadge, W., & Sangdhanoo, S. (2005). Thai Buddhism in America: An Historical and Contemporary overview. *Contemporary Buddhism,* 6(1), 7-35.

Chantavanich, S. (2009). *Data analysis in qualitative research*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology,* 94(1), 95-120.

Fukuyama, F. (2001). Social Capital, Civil Society and Development. *Third World Quarterly,* 22(1), 7-20.

Hayashi, Y. (2003). *Practical Buddhism among the Thai-Lao: Religion in the Making of a Region.* Bangkok: Chulalongkorn University.

High, H. (2008). Dreaming Beyond Borders: the Thai/Lao Borderlands and the Mobility of the Marginal. In *On the Border of State Power: Frontier in the Greater Mekong Sub-Region.* Edited by Martin Gainsborough. New York: Routledge.

Jackson, O. M. (2020). *The Human Network*. London: AtLantic Books.

Mishra, S. (2020). Social Networks, Social Capital, Social Support and Acedemic Success in Higher Education: A Systematic Review with a Special Focus on "Underrepresented" Students. *Educational Research Review,* 29, 1-24.

Pawakapan, N. (2015). *Discuss on Nation and Ethnics.* Bangkok: Siam Publishing.

Registration and Education Evaluation Office Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2020). *The Statistic of Foreign Student Mahachulalongkornrajavidyalaya University 2020*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Rungmanee, S. (2015). *Unravelling the Dynamics of Border Crossing and Rural-to-Rural-to Urban Mobility in the Northeastern Thai–Lao Borderlands. In Development and Modernity in Laos.* Edited by Chayan Vaddhanaphuti, and Soimart Rungmanee. Chiangmai: Center for ASEAN Studies of Chiang Mai University.

Sangkhamanee, J. (2018). *Limology.* Bangkok: Siam Publishing.

Urry, J. (2010). Mobile Sociology. *The British Journal of Sociology,* 61(1), 347-366.

การวิเคราะห์อภิมานปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย*

A Meta-Analysis Study on Causal Factors Affecting Academic Adjustment of Undergraduate Students in Thailand

[1]อัจฉราพรรณ กันสุยะ และ [2]จิราภรณ์ เรืองยิ่ง

[1]Ajcharapun Kunsuya and [2]Jiraporn Ruangying

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[2]สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

[1]Facuty of Education Phranakhon Si Ayutthaya, Rajabhat University, Thailand.

[2]Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University, Hatyai Campus, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: ningyongg@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียน และ 2) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 50 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลงานวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์อภิมาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ มีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาค่าความเชื่อมั่น และส่วนใหญ่ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน และ 2) ผลการวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพล พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุมีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยกลุ่มปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ กลุ่มปัจจัยโปรแกรม เช่น โปรแกรมฝึกทักษะชีวิต รองลงมา คือ กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล เช่น ความหวัง นิสัยทางการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะการมุ่งอนาคต ความหมายในชีวิต และกลุ่มปัจจัยภายนอก เช่น สัมพันธภาพกับผู้อื่น การสนับสนุนทางสังคม สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา

คำสำคัญ: การปรับตัวด้านการเรียน; นักศึกษาระดับปริญญาตรี; การวิเคราะห์อภิมาณ

*Received March 5, 2021; Revised April 24, 2021; Accepted June 15, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the characteristics of the causal factors affecting the academic adjustment; and 2) to synthesize the body of knowledge on academic adjustment of undergraduate students in Thailand. There were 50 researches used for synthesis. The research instrument employed a record for research data. The obtained data were analyzed by way of content analysis and meta-analysis.

From the study, the following results are found: From studying the characteristics of the causal factors influencing the academic adjustment of undergraduate students in Thailand, it is found that most of them aim at studying the correlation. There was the use of the multi-stage random sampling while a questionnaire was used as the research instrument, which was tested for reliability. The data was analyzed by way of descriptive statistics. From analyzing the level of influence, it is found that the causal factors influence the academic adjustment of undergraduate students with a statistical significance of 0.01. The most influencing factor is program, such as life skills program. Followed by internal factors of a person, such as hope, learning habits, self-esteem, determination and goal in life, etc. While the external factors of a person refer to relationship with others, social support, environment within the university, and participation in activities of students.

Keywords: Academic Adjustment; Undergraduate Students; Mata-Analysis

บทนำ

พันธกิจสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา คือการพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษา เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพ และมีสมรรถนะในการแข่งขันทั้งตลาดแรงงานในประเทศและต่างประเทศได้ รวมถึงการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในศตวรรษที่ 21 ความพร้อมในการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับงานใหม่หรือความรู้ใหม่ได้ในอนาคต มีความสนใจพัฒนาตนเองและรักความก้าวหน้า การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างความรู้ใหม่และการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต (Office of Student Promotion and Development, 2018) สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) (Office of the Higher Education Commission, 2014) 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดให้ทั้งในและนอกหลักสูตร (Boonsong, 2014)

ด้วยภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษามีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและผู้ใช้บัณฑิต จึงส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย มีความแตกต่างจาก

การจัดการเรียนการสอนในระดับขั้นพื้นฐาน ดังนั้นการเรียนในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 นับเป็นก้าวแรก และก้าวสำคัญสำหรับชีวิตทางการศึกษา เป็นช่วงชีวิตแห่งการปรับตัวเพื่อก่อให้เกิดความพร้อมต่อการเป็นผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา และพร้อมที่จะก้าวอย่างมั่นคงต่อการเรียนรู้ในวิชาชีพในระดับที่สูงขึ้น จึงถือได้ว่าเป็นก้าวแรกแห่งการวางรากฐานชีวิตการเรียนรู้ เนื่องจากสภาพแวดล้อม กลุ่มเพื่อน สังคม และลักษณะวิธีการเรียนที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจทำให้นักศึกษาเกิดความสับสน ท้อแท้ต่อการเรียน และยังต้องคิดตัดสินใจด้วยตนเอง ต้องเรียนรู้ในการสร้างสัมพันธภาพกับอาจารย์ การคบเพื่อนทั้งในเพศเดียวกัน และ ต่างเพศ การพบกลุ่มเพื่อนใหม่ที่มีพื้นฐานที่ต่างกัน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ล้วนแต่ต้องอาศัยความพยายามเป็นอย่างมาก (Office of the Education Council Secretariat Ministry of Education, 2008; Ohlsen, 1983; Suwanphakdee, 1998) การปรับตัวทางการเรียนของนักศึกษาเกิดขึ้นในทุกช่วงชั้นปีที่ศึกษา เช่น การปรับทัศนคติตนเองให้สอดคล้องกับความเป็นผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา เพื่อวางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้บรรลุเป้าหมาย การปรับพฤติกรรมใช้ชีวิตทางการศึกษาที่เหมาะสม ด้วยการแสวงหาประสบการณ์การเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมทวีปัญญาที่หน่วยงานของมหาวิทยาลัยจัดขึ้น การฝึกบริหารเวลาการใช้ชีวิต สร้างโอกาสในการเปิดตนเองให้มีกลุ่มเพื่อนเพิ่มมากขึ้นทั้ง การพัฒนาตนเองจากเดิมที่เคยพึ่งพาผู้อื่นในเรื่องการเรียนไปสู่การพึ่งตนเองมากขึ้น รวมถึงการปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ยุคใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นการเรียนรู้ที่ไร้พรมแดน แหล่งความรู้มีอยู่ทั่วโลกที่นักศึกษาสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นนักศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนท่าทีการเรียนรู้ใหม่ มีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ยุคใหม่ เช่น ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ ทักษะการนำเสนอมีการพัฒนาทักษะการใช้ ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เพื่อสร้างศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ พัฒนานิสัยใฝ่เรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง และ พัฒนาตนเองให้ก้าวทันกับข้อมูลความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ที่ตนศึกษา (Chairak, 2013; Wirangkon, 2005) รวมทั้งปรับตัวให้พร้อมกับการเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต

ขณะเดียวกันปัจจุบันทั่วโลกเผชิญกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อโคโรนาไวรัส (Corona Virus Disease: COVID 19) ซึ่งส่งผลกระทบในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ในด้านการศึกษาสถาบันการศึกษาทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้สอน ผู้เรียนและสถาบันการศึกษา ต้องปรับตัว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาเกิดขึ้นตลอดเวลาในทุกช่วงของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การปรับตัวเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือเป็นเรื่องที่สำคัญ ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิต หากนักศึกษาประสบความสำเร็จในการปรับตัวด้านเรียน ถือเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นในการเผชิญกับปัญหาในอนาคต ในทางกลับกันหากนักศึกษาประสบความล้มเหลวในการปรับตัว ก่อให้เกิดความท้อถอย ความเครียด ความวิตกกังวลในการเรียน และการใช้ชีวิตในสังคม (Chaiyachompoo, 2006)

จากที่กล่าวมาข้างต้นและการทบทวนผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่า มีการผลิตงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษามีเป็นจำนวนมาก ทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในแง่มุมเฉพาะบริบท ด้วยเหตุนี้การรวบรวม และสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษา จึงมีความจำเป็นเนื่องจากเป็นการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ที่สามารถนำไปสู่การออกแบบโปรแกรมหรือกิจกรรมในการส่งเสริมการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ จึงทำการสังเคราะห์องค์ความรู้ในมิติของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ผ่านการศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis) ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศ และข้อค้นพบที่มีความลุ่มลึกเกี่ยวกับการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา อันเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาเรื่องการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย

2. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยของการสังเคราะห์งานวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์อภิมาน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ รายงานวิจัย บทความวิจัย วิทยานิพนธ์หรือปริญญานิพนธ์ หรือ สารนิพนธ์ที่ทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการปรับตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทยที่ได้ทำการศึกษาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2562 (ค.ศ. 2009-2019) ที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลออนไลน์ของโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทยหรือ Thai Digital Collection (ThaiLis) ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทยหรือ Thai Journal Online (ThaiJO) รวมทั้งฐานข้อมูลออนไลน์ในต่างประเทศ ได้แก่ PubMed, ScienceDirect และ SCOPUS เป็นต้น ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูลพบว่า มีงานวิจัยที่สอดคล้องกับขอบเขตการศึกษาที่กำหนดไว้ จำนวน 69 เรื่อง กลุ่มตัวอย่าง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คัดเลือกจากประชากรที่มีคุณลักษณะตามที่ปรากฏในคุณลักษณะของประชากรแล้ว ยังต้องเป็นเอกสารที่เผยแพร่แล้ว อยู่ในรูปเล่มที่สามารถสืบค้นได้และสามารถดาวน์โหลดเอกสารฉบับสมบูรณ์ได้ (Full-text) ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูลและคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 50 เล่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบบันทึกข้อมูลการสังเคราะห์งานวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานงานวิจัย และส่วนที่ 2 รายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทยจากฐานข้อมูลออนไลน์ของโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทยหรือ Thai Digital Collection (ThaiLis) ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทยหรือ Thai Journal Online (ThaiJO) รวมทั้งฐานข้อมูลออนไลน์ในต่างประเทศ ได้แก่ PubMed, ScienceDirect และ SCOPUS โดยใช้คำสืบค้นหลัก คือ การปรับตัวของนักศึกษา และ College Adjustment เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกเอกสารงานวิจัย ได้แก่ รายงานวิจัย บทความวิจัย วิทยานิพนธ์หรือปริญญานิพนธ์ หรือ สารนิพนธ์ที่ทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการปรับตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทยที่ได้ทำการศึกษาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2562 (ค.ศ. 2009-2019) ที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลดังขั้นตอนที่ 1 ซึ่งต้องเป็นเอกสารที่สามารถดาวน์โหลดฉบับสมบูรณ์ได้ (Full-text) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นการวิจัยที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องการปรับตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย 2) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงทดลอง ที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยที่เหมาะสมและมีคุณภาพ มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้สถิติเหมาะสมกับข้อมูล ตลอดจนมีการสรุปผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งในฐานข้อมูลต่างประเทศ ต้องเป็นงานวิจัยที่ศึกษาบริบทการปรับตัวในประเทศไทย จำนวน 69 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกและคัดกรองงานวิจัยตามเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังพิจารณางานวิจัยที่มีข้อมูลและค่าสถิติครบถ้วน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสถิติ t, F, χ^2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) องศาอิสระ (df) และขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาคำนวณค่าขนาดอิทธิพล (Effect size) และค่าขนาดอิทธิพลมาตรฐาน จนได้กลุ่มตัวอย่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 50 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 4 บันทึกข้อมูลงานวิจัย ด้วยแบบบันทึกข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานงานวิจัย เช่น ชื่อผู้วิจัย ชื่องานวิจัย หน่วยงาน/สถานศึกษา ปีที่เผยแพร่ ประเภทของงานวิจัย และลักษณะงานวิจัย และ รายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย เช่น ลักษณะของตัวแปรตาม ลักษณะของตัวแปรอิสระ (ด้านปัจจัยภายในบุคคล ด้านปัจจัยภายนอกบุคคล และลักษณะประชากรศาสตร์) จำนวนประชากร จำนวนกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกตัวอย่าง พื้นที่เก็บข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตารางสถิติสำหรับคำนวณขนาดอิทธิพล และสรุปผลการวิจัยที่สำคัญ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลพื้นฐานงานวิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2. ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) ดังนี้

1) ประมาณค่าแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การกระจาย ความโด่ง และความเบ้ ของค่าขนาดอิทธิพล เพื่อให้ทราบถึงการแจกแจงของค่าขนาดอิทธิพล

2) ประมาณค่าขนาดอิทธิพลตามวิธีการของโรเซนธาลและเฮดเจส

3) ตรวจสอบความไม่เป็นเอกพันธ์หรือความแตกต่างของผลการวิจัย (Heterogeneity) ด้วยสถิติ Cochrane's Q (Higgins, Thompson, Deeks, and Altman, 2003)

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียน และ 2) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์อภิมานปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จำนวน 50 เรื่อง เป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในปี 2556 มากที่สุด (ร้อยละ 14.50) ส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่ (ร้อยละ 53.60) และส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (ร้อยละ 39.10) เมื่อสังเคราะห์ตามตัวแปรคุณลักษณะของงานวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ (ร้อยละ 40.9) เมื่อจำแนกตามวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่งานวิจัยมีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (ร้อยละ 32.0) เมื่อจำแนกตามประเภทของเครื่องมือ พบว่า ส่วนใหญ่งานวิจัยใช้แบบสอบถาม (ร้อยละ 83.0) เมื่อจำแนกตามการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า ส่วนใหญ่งานวิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยความเชื่อมั่น (ร้อยละ 40.7) และเมื่อจำแนกตามสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน Descriptive statistics (ร้อยละ 32.4)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของค่าขนาดอิทธิพล พบว่า ค่าขนาดอิทธิพลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 56 ค่า พบว่า ค่าขนาดอิทธิพลมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 0.120 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.017 มีช่วงความเชื่อมั่นที่ระดับ 95% อยู่ระหว่าง 0.087-0.153 เมื่อพิจารณาการแจกแจงของข้อมูล พบว่า การแจกแจงของข้อมูลมีลักษณะเบ้ซ้าย (Skewness = 2.349) แสดงว่าค่าขนาดอิทธิพลส่วนใหญ่สูงกว่าค่าเฉลี่ย และมีการแจกแจงของข้อมูลสูงกว่าโค้งปกติ (Kurtosis = 6.805)

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่า ค่าขนาดอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุมีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษามากที่สุด คือ กลุ่มปัจจัยโปรแกรม เช่น โปรแกรมฝึกทักษะชีวิต รองลงมาคือ กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล เช่น ความหวัง และผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของขนาดอิทธิพลจำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะของงานวิจัย พบว่า มีเพียงตัวแปรวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อขนาดอิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของขนาดอิทธิพลได้ร้อยละ 39.10 (R^2 = 0.391)

การวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุของการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 56 ค่า มีความแปรปรวนของความไม่เป็นเอกพันธ์ (I^2 =

82.48%, P = 0.000) ดังนั้น จึงใช้รูปแบบอิทธิพลสุ่ม (Random-effect model) โดยพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุมีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.120 (95% CI = 0.087-0.153) เมื่อพิจารณาตามกลุ่มปัจจัย พบว่า กลุ่มปัจจัยโปรแกรม/ตัวแปรจัดกระทำ เป็นกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.735 (95% CI = 0.519-0.951) รองลงมาคือ กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล และกลุ่มปัจจัยภายนอกบุคคล มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.265 (95% CI = 0.164-0.366) และ 0.121 (95% CI = 0.053-0.189) ตามลำดับ ส่วนกลุ่มปัจจัยประชากรศาสตร์ เป็นกลุ่มปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลต่ำสุดเท่ากับ 0.078 (95% CI = 0.056-0.099) เมื่อพิจารณาตามแต่ละปัจจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

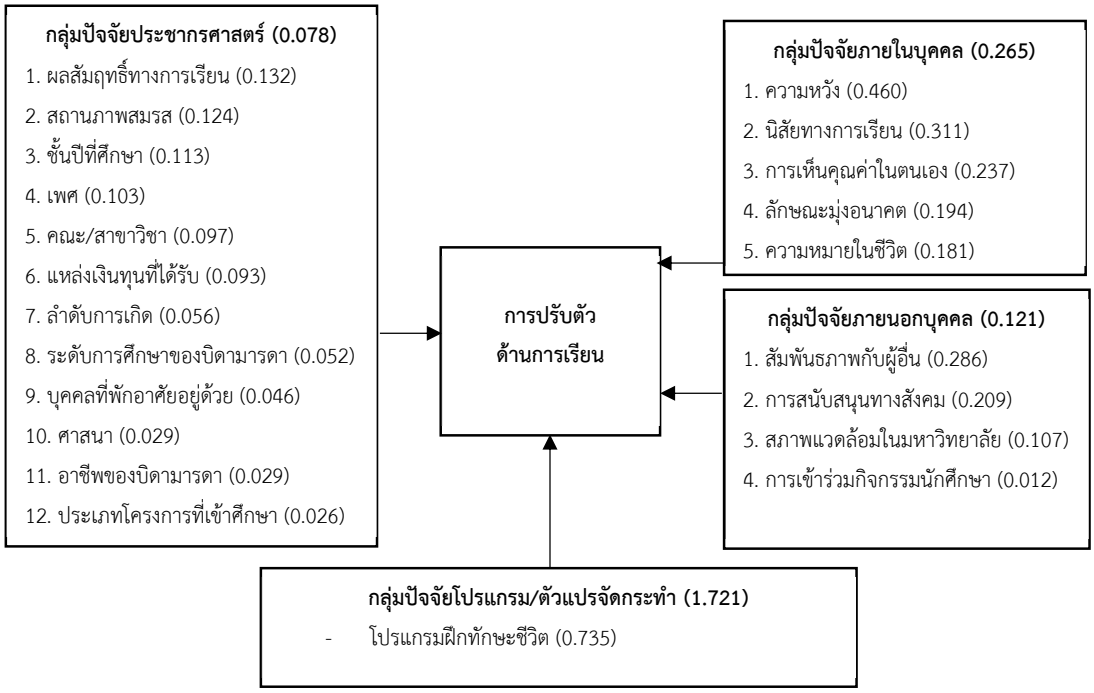
ปัจจัยประชากรศาสตร์ ตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.132, 95% CI = 0.054-0.210) รองลงมา คือ เพศ (ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.103, 95% CI = 0.059-0.147) นอกจากนี้ ยังมีตัวแปรที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา ได้แก่ คณะ/สาขาวิชา เป็นต้น เนื่องจากข้อจำกัดในการรวมงานวิจัย บางตัวแปรไม่เพียงพอที่จะวิเคราะห์อภิมานได้ เพราะมีงานวิจัยน้อยกว่า 2 เรื่อง พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลระดับต่ำ (0.10-0.30) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพสมรส ชั้นปีที่ศึกษา ส่วน เพศ คณะ/สาขาวิชา แหล่งเงินทุนที่ได้รับ ลำดับการเกิด ระดับการศึกษาของบิดามารดา บุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย อาชีพของบิดามารดา ศาสนา และประเภทโครงการที่เข้าศึกษา ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา แต่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลที่อยู่ในระดับต่ำมาก (< 0.10)

ปัจจัยภายในบุคคล พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลระดับปานกลาง (0.30-0.50) ได้แก่ ความหวัง และนิสัยทางการเรียน ส่วนค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลระดับต่ำ (0.10-0.30) ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะมุ่งอนาคต และความหมายในชีวิต

ปัจจัยภายนอกบุคคล มีเพียงสัมพันธภาพกับผู้อื่นเท่านั้น มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา (ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.286, 95% CI = 0.191-0.382) พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลระดับต่ำ (0.10-0.30) ได้แก่ สัมพันธภาพกับผู้อื่น การสนับสนุนทางสังคม และสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังมีตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลที่อยู่ในระดับต่ำมาก (< 0.10) ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา

ปัจจัยโปรแกรม/ตัวแปรจัดกระทำ พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา โดยมีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลระดับสูง (> 0.50) ได้แก่ โปรแกรมฝึกทักษะชีวิต

จากผลการศึกษาข้างต้น สรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 1

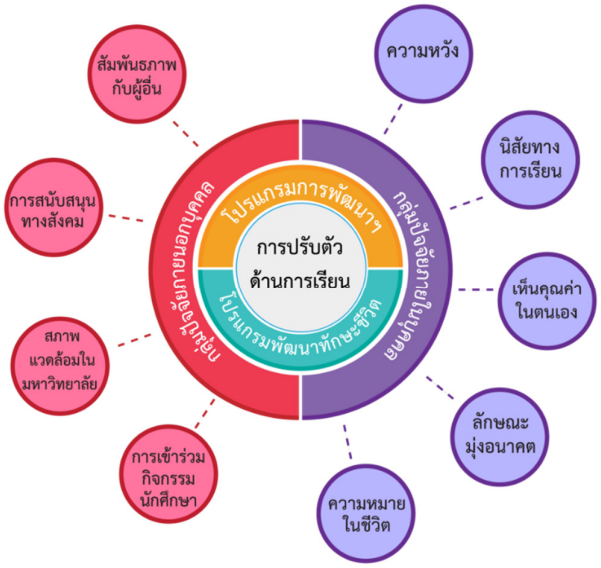

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง ค่าน้ำหนักอิทธิพล

ภาพที่ 1: อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุของการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ กลุ่มปัจจัยโปรแกรม เช่น โปรแกรมฝึกทักษะชีวิต รองลงมาคือกลุ่มปัจจัยภายในบุคคล เช่น ความหวัง นิสัยทางการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะการมุ่งอนาคต และความหมายในชีวิต และกลุ่มปัจจัยภายนอก เช่น สัมพันธภาพกับผู้อื่น การสนับสนุนทางสังคม สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา ซึ่งหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษา ของมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน คณะต่างๆ ฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษา นำองค์ความรู้นี้ไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบกิจกรรม/โปรแกรมฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา ควรคำนึงถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล ดังนี้

ภาพที่ 2: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย

โปรแกรมฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการปรับตัวด้านการเรียน หมายถึง กิจกรรมที่ช่วยเพิ่มทักษะชีวิต และเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกับสิ่งต่างๆที่พบเจอได้อย่างเหมาะสม เป็นความสามารถในการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านอารมณ์ การรู้คิด การตัดสินใจ ความสามารถในการปรับตัว และแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงการเรียนในมหาวิทยาลัย โดยการพัฒนาโปรแกรมฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการปรับตัวด้านการเรียน ควรประกอบด้วยกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคลควบคู่กัน

ปัจจัยภายในบุคคล หมายถึง สิ่งต่างๆที่เกี่ยวกับบุคคล ทั้งความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของนักศึกษาเกี่ยวกับประเด็น ดังนี้

ความหวังต่อการเรียน หมายถึง กระบวนการคิดของนักศึกษาที่มีต่อการเรียน ประกอบด้วยการวางเป้าหมายทางเรียน การค้นหาวิถีทางที่จะบรรลุเป้าหมายทางการเรียน ความตั้งใจที่จะบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา ความเชื่อมั่นว่าจะบรรลุเป้าหมายในการเรียน ความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมาย และความอดทนต่อการที่จะบรรลุเป้าหมายทางการเรียน

นิสัยทางการเรียน หมายถึง พฤติกรรมการเรียนที่แสดงออกสม่ำเสมอเกี่ยวกับการใช้เวลาอย่างเหมาะสมในการเรียน รู้จักแบ่งเวลา ไม่ผัดผ่อนหลีกเลี่ยง รอเวลา และไม่เสียเวลาไปกับเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า นำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และการยอมรับนับถือตนเอง ซึ่งเป็นผลจากการประเมินตนเองโดยภาพรวมในด้านความสามารถ ความสำคัญ และความสำเร็จของตนเอง และแสดงออกมาในรูปแบบของทัศนคติในแง่บวกที่มีต่อตนเอง

ลักษณะการมุ่งอนาคต หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ที่จะเล็งเห็นความสำคัญของผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา การวางแผน การรู้จักเลือกที่จะกระทำ รอคอย และเพียรพยายามในปัจจุบัน เพื่อประสบความสำเร็จในชีวิต

ความหมายในชีวิต หมายถึง การรับรู้ถึงเหตุผลในการมีชีวิตอยู่ของตนเอง เป็นสิ่งที่ทำให้มีกำลังใจดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงเมื่อเผชิญกับอุปสรรคหรือวิกฤตของชีวิต ความหมายในชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในลักษณะของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตอย่างมุ่งมั่น และมีทัศนะต่อชีวิตที่เข้มแข็ง

ปัจจัยภายนอกบุคคล หมายถึง สิ่งต่างๆที่เกี่ยวกับบุคคล ทางด้านสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อของนักศึกษาโดยตรง ดังนี้

สัมพันธภาพกับผู้อื่น หมายถึง ความสามารถของนักศึกษาในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น แสดงออกโดยมีความผูกพันทางอารมณ์ รวมทั้งรู้จักการให้ การรับความรัก การเอาใจใส่ และยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมายที่นำมาซึ่งการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม เช่น การรับรู้ เข้าใจ และตอบสนองทางอารมณ์ความรู้สึก การให้ข้อมูล ให้วัตถุสิ่งของ รวมถึงการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย หมายถึง การที่นักศึกษาสามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะใด ๆ ภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ บรรยากาศ วัตถุ สิ่งของ ความเพียงพอสำหรับนักศึกษา และลักษณะบริเวณอาคารสถานที่ที่จะส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อชีวิตการปรับตัวของนักศึกษา

การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา หมายถึง การที่นิสิตสามารถตัดสินใจเลือก กิจกรรมที่สนใจเข้าร่วมตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยได้อย่างเต็มใจ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข การรู้จักการเป็นผู้ตามและผู้นำที่ดี การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เข้าใจและเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงความสามารถของนักศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ในระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2562 ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในปี 2556 โดยส่วนใหญ่ตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบบทความวิจัย เป็นผลงานที่มีคุณภาพเนื่องจากผ่านการตรวจสอบ และประเมินคุณภาพก่อนเผยแพร่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pootrakul (2009) ที่ได้ศึกษาคุณภาพวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2547 - 2549 จำนวน 406 เรื่อง แบ่งเป็นวิทยานิพนธ์ที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยแบบผสานวิธี พบว่า วิทยานิพนธ์มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของค่าขนาดอิทธิพลการปรับตัวด้านการเรียน พบว่า ค่าขนาดอิทธิพลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.120 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.017 มีช่วงความเชื่อมั่นที่ระดับ 95% ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwannakhot (2010) และ Bunlaead (2011) ซึ่งพบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีมีการปรับตัวด้านการเรียนอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่าผลการวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุมีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาตามกลุ่มปัจจัย พบว่า ปัจจัยโปรแกรม/ตัวแปรจัดกระทำมีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด โดยตัวแปรโปรแกรมฝึกทักษะชีวิตส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ramrit (2014) ซึ่งพบว่าโปรแกรมการปรับตัวด้านการเรียนมีอิทธิพลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยที่ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการปรับตัวด้านการเรียน นักศึกษาชั้นปี ที่ 1 คณะวิทยาการจัดการ มีคะแนนการปรับตัวด้านการเรียนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการปรับตัวด้านการเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phuipha (2017) ซึ่งพบว่าโปรแกรมฝึกทักษะชีวิตสามารถลดภาวะซึมเศร้าในการเรียนของนักเรียนได้ และสามารถขยายผลโดยนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนนักศึกษาที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงได้ ทั้งนี้กลุ่มปัจจัยภายนอกบุคคล พบว่า ตัวแปรสัมพันธภาพกับผู้อื่นมีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษามากที่สุด รองลงมา คือ ตัวแปรการสนับสนุนทางสังคม สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Pongsuvan (1997) ซึ่งพบว่าปัญหาการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ด้านส่วนตัว และด้านอาจารย์ผู้สอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sladtook (2000) พบว่า ตัวแปรด้านภายนอกบุคคลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ที่มีผลต่อการปรับตัวของนักศึกษา ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบความคุม บรรยากาศด้านการสอนของอาจารย์ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน สัมพันธภาพกับเพื่อนและรุ่นพี่ ทั้งนี้การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเป็นกระบวนการหนึ่งของการปรับตัว ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำกิจกรรม ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และผลงานวิจัยของ Praphosri (2000) พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับด้านการเรียนของนักศึกษา นอกจากนี้ Suwannakhot (2010) ได้กล่าวถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา ได้ว่ากิจกรรมนักศึกษาเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ฝึกให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ และพัฒนานักศึกษาให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม ยังคงมีนักศึกษาบางส่วนมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการปรับตัวด้านกิจกรรม มีผลกระทบต่อการเรียนเนื่องจากนักศึกษาบางส่วนแบ่งเวลาไม่เหมาะสม ซึ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมีการปรับตัวได้ดีกว่า นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของนักศึกษา ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาทั้งสิ้น ทั้งด้านผู้สอน สังคมเพื่อน สภาพแวดล้อม และกิจกรรมต่างๆที่นักศึกษาต้องเข้าร่วม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หากนักศึกษาสามารถปรับตัวได้ดีก็จะส่งผลนักศึกษาเรียนรู้อย่างมีความสุข และ

ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย แต่ถ้านักศึกษาไม่สามารถปรับตัวได้ผลกระทบที่ตามมาก็จะส่งผลต่อการเรียน อาจส่งผลให้นักศึกษาเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายในการเรียน รู้สึกอึดอัดเมื่ออยู่กับเพื่อน ผลที่ตามมาคือ การตกออกกลางคัน ส่งผลให้นักศึกษาไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนได้ ส่วนกลุ่มปัจจัยประชากรศาสตร์ เป็นกลุ่มปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลต่ำสุด พบว่า ตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Praphosri (2000); Pongsuvan (1997); Onthong, Pojpanitphong and Duangtip (2017) พบว่า เพศ ภูมิลำเนา ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มปัจจัยประชากรศาสตร์ ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ผลงานวิจัยของ Bunlaead (2011) พบว่า การปรับตัวด้านการเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจกล่าวได้ว่านักศึกษาที่มีการปรับตัวด้านการเรียนได้ดี จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย

สรุป

การปรับตัวทางด้านการเรียนของนักศึกษาเกิดขึ้นในทุกช่วงของการเรียนในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะช่วงปีแรกของการเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย อาจเนื่องจากการที่นักศึกษาต้องพบวิธีการเรียนการสอนที่ต่างจากเดิม สภาพแวดล้อม หลักสูตรการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอน การเข้าร่วมกิจกรรม รวมไปถึงการอยู่ร่วมกับสังคมกลุ่มเพื่อนในมหาวิทยาลัย นักศึกษาจะต้องรู้จักแบ่งเวลาและรับผิดชอบตนเอง หากนักศึกษาไม่สามารถปรับตัวได้ อาจส่งผลต่อผลการเรียน และตกออกกลางคันได้ ทั้งนี้หากนักศึกษาได้รับการส่งเสริมฝึกทักษะชีวิตตั้งแต่ในระยะแรกของการเข้าเรียน หรือเสริมสร้างการปรับตัวด้านการเรียนทั้งในมิติการสร้างความเข้มแข็งภายในบุคคล เช่น การเสริมสร้างความหวัง นิสัยทางการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะมุ่งอนาคต ความหมายในชีวิต ร่วมกับการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น การสนับสนุนทางสังคม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย การปรับตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา จัดเป็นมิติด้านสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาทั้งสองมิติควบคู่กัน จะช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตัวได้ดี รวมทั้งมีสุขภาพจิตที่ดีพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการศึกษา อันจะส่งผลให้นักศึกษาสำเร็จเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีการผลิตผลงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทย จำนวนค่อนข้างมาก โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ สะท้อนให้เห็นว่านักวิจัยให้ความสำคัญกับการค้นหาสาเหตุของการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาในฐานะหน่วยงานผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการ คุณธรรมจริยธรรม และมีทักษะในวิชาชีพ เพื่อพัฒนาสังคมในฐานะ

พลเมืองไทยและพลเมืองโลก อาจนำผลการวิจัยไปวางแผนดำเนินการจัดตั้งหรือส่งเสริมระบบการพัฒนานักศึกษาโดยคำนึงถึงความรอบด้านของการให้บริการ (One Stop Service Center) ที่เน้นการให้บริการดูแลนักศึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านจิตใจ และด้านสังคม มีระบบที่ชัดเจนทั้งในแง่กระบวนการทำงานและโครงสร้างของศูนย์/ระบบ ควรสร้างระบบฐานข้อมูลในการรวบรวมสาเหตุและผลของการปรับตัวของนักศึกษา และสร้างฐานข้อมูลหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการพัฒนานักศึกษา

2.2 กลุ่มปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปัจจัยโปรแกรม เช่น โปรแกรมฝึกทักษะชีวิต กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล เช่น ความหวัง นิสัยทางการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะการมุ่งอนาคต ความหมายในชีวิต และกลุ่มปัจจัยภายนอก เช่น สัมพันธภาพกับผู้อื่น การสนับสนุนทางสังคม สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา ดังนั้น กองพัฒนานักศึกษา หรือฝ่ายกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาต่าง ๆ อาจนำผลการวิจัยไปวางแผนดำเนินการออกแบบกิจกรรม/โปรแกรมส่งเสริมการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาตั้งแต่แรกรับเข้าศึกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของช่วงวัย และบริบทสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย รวมถึงบริบทสังคมไทยและสังคมโลก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การพัฒนาโปรแกรม การออกแบบกิจกรรม หรือการพัฒนารูปแบบที่ส่งเสริมการปรับตัวด้านการเรียน ควรคำนึงถึงมิติปัจจัยภายในบุคคล เช่น การเสริมสร้างความหวัง นิสัยทางการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะมุ่งอนาคต ความหมายในชีวิต และมิติปัจจัยภายนอก เช่น การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น การสนับสนุนทางสังคม สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย การปรับตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาสามารถปรับตัวให้สามารถเข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี เรียนรู้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนางานวิจัยครั้งต่อไปด้านการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Design) เพื่อให้เกิดการขยายองค์ความรู้ในมิติที่ลุ่มลึก และครอบคลุมมากขึ้น

References

Boonsong, S. (2014). *Cooperation Strategies between higher education institutions and professional organizations for the promotion of Thai higher education institution excellence.* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Bunlaead, N. (2011). *The Adjustment of the First Year Undergraduate Students of Faculty of Science at Burapha University.* (Master's Thesis). Burapha University. Chon Buri.

Chairak, S. (2013). *The adjustment problems of the first year students of Suranaree University of Technology Suranaree.* Nakhon Ratchasima: *University of Technology Intellectual Respository*.

Chaiyachompoo, P. (2006). *Factors affecting the adjustment of students Ratchathani University Udon Thani Campus.* (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Higgins, T. J., Thompson, S. G., Deeks J. J., & Altman. D. G. (2003). Measuring inconsistency in meta-analyses. *Journal of Education and debate*, 237(7414), 557-560.

Office of Student Promotion and Development. (2018). *Report of the audit of information about management and development of service systems to speak with students in educational institutions, colleges, 2017*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.

Office of the Education Council Secretariat Ministry of Education. (2008). *Strategy for Educational Quality Development National Agenda 2008 - 2012*. Bangkok: Office of the Education Council Secretariat Ministry of Education.

Office of the Higher Education Commission. (2014). *Manual of educational quality assurance in schools Higher Education Level 2014*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.

Ohlsen, M. M. (1983). *Introduction to Counseling*. Illinois, IL: Peacock.

Onthong Tim, S., Laojiranakun, P., Pojpanitphong, S., & Duangtip, C. (2017). Adjustment of undergraduate students Year 1, higher education institutions within the district Mueang District, Chiang Rai Province. *Journal of Association of Private Higher Education Institutions of Thailand Under the royal patronage Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn Siam Boromrajakumari.* 23(1), 18-25.

Phuipha, T. (2017). *The effect of a life-skill training program on the depressive symptoms of senior high school students* (Master's Thesis). Thammasat University. Pathum Thani.

Pootrakul, K. (2009). *An analysis and comparison of lengths of study time and the quality of master's degree thesis of education students with different characteristics* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Pongsuvan, R. (1997). *A Study of Ramkhamhaeng University First Year Students Problems in Learning* (Master's thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Praphosri, S. (2000). *Variables Related to Learning Adjustment of Trimester of the Students of Suranaree University of Technology in Changwat Nakornratchasima* (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Ramrit, W. (2014). *The Results of the Adjustment Program for Learning Development of First Year Students of the Faculty of Management Sciences* (Master's Thesis). Prince of Songkla University. Songkla.

Sladtook, C. (2000). *Variables Related to Adjustment of Freshmen of Srinakharinwirot University* (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Suwannakhot, N. (2010). *The Adjustment of The First Year Undergraduate Students at Naresuan University* (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Suwanphakdee, S. (1998). *Factors related to the adjustment of nursing education program in the southern region Under the Ministry public health* (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Wirangkon, J. (2005). *New Student Life Book*. Bangkok: The first step towards a new graduate, Kasetsart University.

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ: กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี*

The Movement of Civil Society Networks in Response to Violations of the Rights of Citizens by the State: Case Study of an Industrial Quarry Mining Concession in the Forest Area of Phra Phutthabat Noi-Khao Khamin Community, Kaeng Khoi District, Saraburi Province

[1]นภาลัย ดอนวิจิตร และ ศิวัช ศรีโภคางกุล

[1]Napalai Donwijit and Siwach Sripokangkul

[1]วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1]College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: planapalai@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้จัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ คณะกรรมการป่าชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ยุทธวิธีที่นำมาใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ ดังนี้ 1) ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ และ 2) ข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านอำนาจ หน้าที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานเหมืองแร่ ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ รวมถึงขั้นตอนการขอสัมปทาน ข้อจำกัดโดยตลาด ด้านสิทธิของพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น และข้อจำกัดจากความชอบธรรมของรัฐ ส่งผลให้เครือข่ายภาคประชาชนต้องทบทวนยุทธวิธีเดิมและค้นหาแนวทางการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินรูปแบบใหม่ต่อไป

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางสังคม; เครือข่ายภาคประชาชน; สัมปทาน; ป่าชุมชน

*Received July 4, 2021; Revised July 24, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article had the objectives to study the strategies and limitations of the movement of civil society networks in response to violations of the rights of citizens by the state: a case study of an industrial quarry mining concession in the forest area of Phra Phutthabat Noi-Khao Khamin Community, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. This was a qualitative research study and data were collected by review of related documents and in-depth interviews with key informants, including formal leaders, Community Forest Committee members, traditional sages, representatives from the local administrative organizations, and representatives of the NGO sector.

This research has found that; 1) Strategies used in social movements in response to the violation of Citizen's rights by the state. include fighting tactics based on socio-cultural and traditional beliefs, including public participation, Civil society can also resist by using social media in combination with the mass media, there is also the strategy of resistance by using the channels of the normal political system. 2)The limitations in the movement to counter public violations by the state are the restrictions on the authority of government officials in connection with mining concessions. There are legal restrictions, including the concession process and market restrictions on the rights of the community forest area of Phra Phutthabat Noi - Khao Khamin. There are restrictions from the legitimacy of the state. As a result, the Civil Society network has to review the former tactics, and find ways to continue to oppose the new quarry mining concession.

Keywords: Movement of Civil; Society Networks; Concession; Community Forest

บทนำ

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1961 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมของโลก โดยมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและใช้การเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) มาเป็นตัวชี้วัดในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณสูง ทั้งการสำรวจ ขอสัมปทาน และลงทุนในการดำเนินการเหมืองแร่ ผู้ที่ขอสัมปทานจึงเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะและอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มนักลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้เงินตราหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเกิดการจ้างงานมากขึ้น มุ่งหวังผลกำไรจากทรัพยากรแร่ที่ตนเองได้ขอสัมปทานให้ได้มากที่สุด โดยมองข้ามผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติอย่างรอบด้าน ทั้งทีการทำเหมืองแร่นั้นส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงกระทบต่อวิถีชีวิตและสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การทำเหมืองแร่ ทั้งปัญหาด้านมลพิษจากฝุ่นละอองที่เกิดจากการทำเหมือง การขนย้าย มลพิษด้านเสียงจากเสียงระเบิดเหมือง ทำให้เกิดปัญหาด้านการดำรงชีวิตและด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ (Department of Mineral Resources, 2021) และปัจจุบันประเทศไทยยังประสบปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กหรือ PM 2.5 (Particulate Matters) ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชาวไทย ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน เมื่อประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ 3 อย่าง คือ ไม่ละเมิด คุ้มครอง และดำเนินการให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างแท้จริง มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ ในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ (Constitution Drafting Commission, 2021) และตามพระราชบัญญัติแร่ พุทธศักราช 2560 หมวด 2 นโยบายในการบริหารจัดการแร่ มาตรา 7 รัฐมีหน้าที่ในการบริหารจัดการแร่เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างยั่งยืน และคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในทุก ๆ ด้าน (Department of Primary Industries and Mines, 2021) รัฐมีหน้าที่ในการจัดการภาครัฐ (Public Administrative) เพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี เข้าถึงบริการ และใช้ประโยชน์ในสินค้าของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยผ่านหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้บริการผ่านนโยบายการพัฒนาด้านต่าง ๆ ซึ่งหากการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต ของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการศึกษา ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนและชุมชน จากการกำหนดแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและดำเนินนโยบายสาธารณะที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐแย่งชิงอำนาจและทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประชาชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกระจายอำนาจจึงทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเรียกร้องให้รัฐเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะขึ้น เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ, การเรียกร้องเพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูป่าภูถ้ำ ภูกระแต อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น, การเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำ, การเคลื่อนไหวทางสังคมในการจัดการป่าชุมชน, การคัดค้านการก่อสร้างฟาร์มหมูตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์, การคัดค้านโรงไฟฟ้า เป็นต้น

รัฐได้กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการป่าไม้ ตามที่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 2019 เห็นชอบนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เนื่องจากปัญหาพื้นที่ป่าไม้ลดลงและพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรม ทั้งการบุกรุกแผ้วถางป่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การชลประทาน การสร้างถนน การเหมืองแร่ การไฟฟ้า

ฯลฯ การลักลอบตัดไม้ ไฟป่าที่ขาดการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ที่เหมาะสม หยุดยั้งและป้องกันการทำลายป่าไม้และสัตว์ป่า โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้งเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยั่งยืน เพื่อตอบสนองต่อแผนพัฒนาประเทศและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติจึงกำหนดบทบัญญัติ จำนวน 24 ข้อ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการป่าไม้ ด้านการใช้ประโยชน์ผลิตผลและการบริการจากป่าไม้และอุตสาหกรรมป่าไม้ และด้านการพัฒนาระบบบริหารและองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ ป่าชุมชน (Community forest) เป็นอีกแนวทางในการักษาพื้นที่ป่าและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมระหว่างให้ชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู บำรุงรักษาให้ป่าไม้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น และชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและผลผลิตจากพื้นที่ป่าชุมชนได้ ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของผู้ที่อาศัยในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ สำหรับจังหวัดสระบุรีประกอบไปด้วย เขตอุทยานแห่งชาติ, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า, เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์, เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ, เขตพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร และเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ขอขึ้นทะเบียนป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ ดังนี้ 1.ป่าชุมชนโป่งค่าป่าไม้แดง (แปลงที่ 1-2) ในเขตพื้นที่บ้านโป่งค่าป่าไม้แดง หมู่ที่ 4 ตำบลท่าตูม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มีขนาดพื้นที่ 512 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 1959/60 ลงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2560 2. ป่าชุมชนบ้านทุ่งแซง ในเขตพื้นที่บ้านทุ่งแซง หมู่ที่ 2 ตำบลท่าตูม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ 711 ไร่ 62 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 2734/61 ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2561 3. ป่าชุมชนบ้านพระพุทธบาทน้อย ในเขตพื้นที่บ้านพระพุทธบาทน้อย หมู่ที่ 10 ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ 604 ไร่ 35 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 2734/61 ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2561 และ4.ป่าชุมชนบ้านบ่อโศก ในเขตพื้นที่บ้านบ่อโศก หมู่ที่ 11 ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ 339 ไร่ 3 งาน 99 ตารางวา ได้รับอนุมัติการจัดตั้งป่าชุมชนตามคำสั่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโครงการป่าชุมชน คำสั่งที่ 2734/61 ลงวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2561 (Forest Department, 2021)

การสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่เขาพระพุทธบาทน้อย เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1978 ได้มีนายทุนขอสัมปทานเหมืองหินปูนเขาพระพุทธบาทน้อยกับรัฐ แต่รัฐให้นายทุนเข้ามาเจรจากับผู้นำชุมชน โดยผู้นำชุมชนในขณะนั้นมองถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงอนาคตของลูกหลานในอนาคต จึงได้ปฏิเสธการสัมปทานเหมืองหินปูน และเมื่อปี ค.ศ.2002 ประชาชนในชุมชนร่วมกับสำนักงานป่าไม้จังหวัดสระบุรี วางแผนมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น โดยการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน (Green Globe Institute, 2021) ต่อมาวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ.2020 คณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านที่อาศัยบริเวณรอบพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้ทราบข้อมูลข่าวสารการขยายพื้นที่สัมปทานเหมืองแร่เขาขมิ้น จึงได้

ดำเนินการประชาคมหมู่บ้าน เพื่อขอคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยมีสื่อมวลชนจากหลายสำนักพิมพ์ ลงพื้นที่และนำเสนอข้อมูลต่อสังคม ต่อมาเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2020 คณะกรรมการป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้นและเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดสระบุรี ได้เดินทางไปยื่นหนังสือเรื่องร้องเรียนและคัดค้านการขอสัมปทานบัตรป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น ณ ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐบาล 1111 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นขบวนการทางสังคม (Social Movement) ที่เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเรียกร้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการกำหนดนโยบายการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อันส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต วิถีชีวิต สุขภาพของประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษายุทธวิธีและข้อจำกัดการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของเครือข่ายภาคประชาชนโดยรัฐ ในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น ให้รัฐบาลทบทวนการดำเนินนโยบายที่ทางมาจากอำนาจรัฐจากส่วนกลางและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนตามสิทธิชุมชนที่ระบบไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงเป็นที่มาของคำถามการวิจัยในครั้งนี้ เครือข่ายภาคประชาชนใช้รูปแบบยุทธวิธีใดบ้าง ข้อจำกัดในการต่อต้านการสัมปทานเหมืองแร่หินปูนคืออะไร ตลอดจนผู้วิจัยต้องการนำเสนอขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการละเมิดสิทธิโดยรัฐ เพื่อให้รัฐและสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธวิธีแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

2. เพื่อศึกษาข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษายุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative

Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก จึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารภาษาไทยจากหนังสือ หนังสือพิมพ์ งานวิจัย บทความ รวมถึงการค้นคว้าทางอินเตอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและนำเสนอรูปแบบยุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิตนเองและสิทธิชุมชน รวมถึงการคัดค้านสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดเขาหินปูน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำเครื่องมือการวิจัยและการศึกษาภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หรือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะแนวคำถามแบบมีโครงสร้าง โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-ended) ที่ยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และได้ข้อมูลที่มาจากทัศนคติของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ ผู้ที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางสังคมและเข้าใจปัญหาที่เกิดจากการทำสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินในครั้งนี้ ซึ่งเข้าร่วมการทำประชาคมหมู่บ้าน ร่วมเดินทางยื่นหนังสือคัดค้านการสัมปทานกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้ที่แสดงความคิดเห็นเป็นประจำในเพจ“อนุรักษ์เลียงผาป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น”และแชร์ข้อมูลเพจไปยังบัญชี Facebook ของตนเองแบบสาธารณะ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการจำนวน 2 คน คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน และผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 2 คน การวิจัยนี้เป็นการศึกษายุทธวิธีและข้อจำกัดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ ซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหวผู้วิจัยจึงตระหนักถึงจริยธรรมในการทำวิจัย ได้ขออนุญาตต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยมีการชี้แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดหมายผู้ให้ข้อมูล รวมถึงขออนุญาตบันทึกเทปก่อนการสัมภาษณ์ทุกครั้ง มีขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่ คือ พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม - พฤษภาคม ค.ศ.2021

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และบทความก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้ตรวจสอบข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์และความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน และได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำแนวคิดทฤษฎีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ และอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับยุทธวิธีและข้อจำกัดการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้การละเมิดสิทธิของเครือข่ายภาคประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และเสนอข้อเท็จจริงโดยนำเสนอข้อมูลในลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็นการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ 1 การศึกษายุทธวิธีแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น ตั้งแต่ ค.ศ.1978 จนถึงปัจจุบัน ได้นำยุทธวิธีการต่อสู้ที่หลากหลายเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูนและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น เช่น 1.ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี โดยเครือข่ายภาคประชาชนมีแนวทางการต่อสู้ ได้แก่ การสร้างความชอบธรรมของสิทธิชุมชนในการดูแลพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น การขึ้นทะเบียนป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้นเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนด้วยชุมชนเอง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น การบริหารจัดการและพัฒนาป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น จนกระทั่งได้รับคัดเลือกให้ดำเนินโครงการ Forest PACT (Partnership Action Commitment Today) ของ IUCN (International Union for Conservation of Nature) ในปี ค.ศ.2004 เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 5 ประจำปี ค.ศ. 2003 ประเภทชุมชน (ชุมชน ชุมชนเมือง เครือข่ายชุมชน) และครั้งที่ 11 ปี ค.ศ.2009 “สิปปนนท์ เกตุทัต 5 ปีแห่งความยั่งยืน” คณะกรรมการป่าชุมชนยังสร้างการรับรู้การมีอยู่ของสัตว์ป่าสงวน คือ เลียงผา ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น ผู้วิจัยได้รวมรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และค้นคว้าข้อมูลจากอินเตอร์เน็ตเพิ่มเติม 2. ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนในพื้นที่รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนเอง ทำให้ประชาชนตระหนักและตื่นตัวในการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ในครั้งนี้ โดยการร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น การร่วมลงชื่อเพื่อคัดค้านการสัมปทาน การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น การตื่นตัวของเครือข่ายภาคประชาชนเมื่อได้รับข่าวสารการขอสัมปทานพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น และดำเนินการคัดค้านก่อนภาคเอกชนได้รับการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่ 3.ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ เพื่อสร้างการรับรู้กับสังคมทั้งทาง Line, Facebook ผ่านเพจ “อนุรักษ์เลียงผาป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น” เป็นต้น เป็นสื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนทั้งภายในและภายนอกได้รับรู้รับทราบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่ายภาคประชาชน เช่น การจัดคอนเสิร์ตดนตรีกล่อมไพรด้วยใจรักษ์เลียงผา การจัดกิจกรรมทำแนวกันไฟ การสร้างฝายชะลอน้ำ การเติมน้ำเพื่อให้สัตว์ป่าบริโภค การสะท้อนภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ (เลียงผา พืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น) และยังเป็นยุทธวิธีในการสร้างเครือข่ายกับผู้ที่มีผลประโยชน์โดยตรงในพื้นที่ การสร้างเครือข่ายสำหรับประชาชนทั่วไปที่มีใจรักในทรัพยากรธรรมชาติ 4. ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ได้แก่ การทำประชาพิจารณ์และร่วมลงชื่อของประชาชนใน

พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้นเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูน การยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูนทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่และประชาชน รวมถึงการทบทวนการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้นอีกครั้ง

วัตถุประสงค์ 2 ข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. ข้อจำกัดด้านอำนาจ หน้าที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการสัมปทานเหมืองแร่ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามขั้นตอนกฎหมาย โดยบริษัทเอกชนที่ดำเนินการขอสัมปทานต้องยื่นเอกสารผ่านส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการทำประชาพิจารณ์หรือการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่การขอสัมปทานจะดำเนินการในขั้นตอนสุดท้าย ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ได้รับข้อมูลช้าหรือได้รับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ และตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับไม่ได้รับความร่วมมือ ผลได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 2. ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ รวมถึงขั้นตอนการขอสัมปทานที่เอื้อประโยชน์ต่อภาคเอกชนในการขออนุญาตสัมปทาน และนโยบายสาธารณะสำหรับการพัฒนาประเทศ 3. ข้อจำกัดโดยตลาด ด้วยพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งอนุญาตให้ประชาชนในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น และประชาชนในพื้นที่ได้ขออนุญาตนำพื้นที่เขาหินปูนขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น จำนวน 5 แปลง มีการคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น 4.ข้อจำกัดจากการสร้างความชอบธรรมของรัฐ หากภาคเอกชนดำเนินการตามขั้นตอนการขออนุญาตสัมปทานถูกต้อง ครบถ้วนตามระเบียบและกฎหมายแล้ว ก็มีสิทธิตามใบอนุญาตสัมปทานสามารถดำเนินการระเบิดหินปูนตามที่รัฐได้ให้อนุญาตนั้น

องค์ความรู้ใหม่

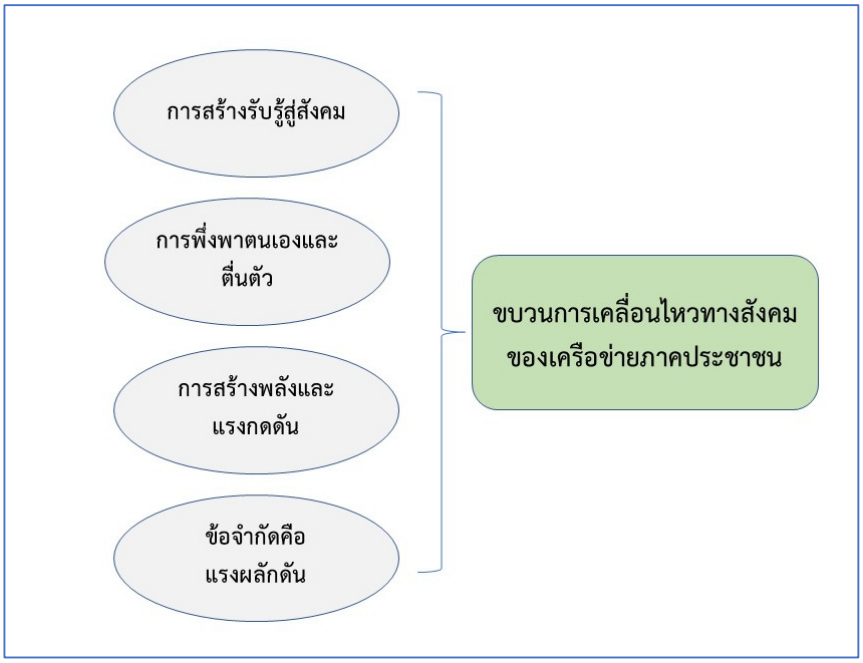
การวิจัยยุทธวิธีและข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ ได้แก่

1.การสร้างรับรู้สู่สังคม การมีอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เลียงผาเป็นสัตว์ป่าสงวนที่ใกล้จะสูญพันธ์ และวิถีชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย – เขาขมิ้น ผ่านการจัดเวทีเสวนา โดยมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นประจำผ่านสื่อออนไลน์ Facebook โดยเพจ “อนุรักษ์เลียงผาป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อยสระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น”

2. การพึ่งพาตนเองและตื่นตัว การต่อสู้ของประชาชนเกิดจากการตื่นตัวและการให้ความร่วมมือแก่ผู้นำชุมชน กลุ่ม และองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะประชาชนในพื้นที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุญาตสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหิน ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิต รวมถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. การสร้างพลังและแรงกดดัน ผ่านการใช้สื่อโซเชียลมีเดียและสื่อสาธารณะเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่ใช้ตอบโต้เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างแรงกดดันทางสังคมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐ

4. ข้อจำกัดคือแรงผลักดัน แม้ว่าประชาชนจะทราบถึงข้อจำกัดในการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ซึ่งเป็นรายได้ของประเทศ แต่ประชาชนในพื้นที่ก็พร้อมที่จะต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเองและสิทธิของชุมชน

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ยุทธวิธีแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า เครือข่ายภาคประชาชนได้นำยุทธวิธีหลากหลายรูปแบบมาใช้ในการคัดค้านสัมปทานเหมืองแร่ เช่น ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม

วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ได้แก่ การขึ้นทะเบียนป่าชุมชน การจัดกิจกรรมในพื้นที่ การบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชน กระทั่งได้รับรางวัลต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วินิจ ผาเจริญ (Pharcharuen, 2020) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองต่อการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ ได้นำความเชื่อ เนื่องด้วยดอยสุเทพเป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของคนเชียงใหม่ แต่เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น ใช้วัฒนธรรมในการต่อสู้โดยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตของตนเองให้สังคมรับรู้ ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนตระหนักและตื่นตัว เข้าร่วมการประชาพิจารณ์ ร่วมกิจกรรมที่คณะกรรมการป่าชุมชนดำเนินการการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร การตื่นตัวของเครือข่ายภาคประชาชนโดยจัดทำประชาพิจารณ์ก่อนรัฐอนุญาตสัมปทาน สอดคล้องกับการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคม ผ่านทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ เป็นการกระทำที่เป็นไปเองโดยกลุ่มมีปัญหาคล้ายกัน วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ต่อตนเองและชุมชน (Thongyou, 2014) ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ เช่น การสร้างเพจ “อนุรักษ์เลียงผาป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย สระบุรี” “ป่าชุมชนเขาพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น” เพื่อประชาสัมพันธ์ความเคลื่อนไหวการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น การเผยแพร่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิมพ์ชญา ฟักเปี่ยม (Fakpiem, 2020) โลกคู่ขนาน: กรณีศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประเทศไทย ในปัจจุบันการสื่อสารออนไลน์ ถูกเลือกมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอำนาจหลัก หากการรวมกลุ่มกันได้มากเท่าไรอำนาจในการต่อรองกับอำนาจหลักก็จะมากขึ้นตามไป ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ได้แก่ การทำประชาพิจารณ์และร่วมลงชื่อของประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้นเพื่อคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่เขาหินปูน การยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการ สอดคล้องกับการวิเคราะห์ทฤษฎีการระดมทรัพยากรและทฤษฎีกระบวนการทางการเมืองในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Thongyou, 2014) ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วินิจ ผาเจริญ (Pharcharuen, 2018) ขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนต่อการคัดค้านโรงงานกำจัดขยะมูลฝอยครบวงจรบ้านป่าตึงน้อย ตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และกัลป์ยกร มณฑา (Montha, 2020) กลุ่มคัดค้านการก่อสร้างฟาร์มหมูตำบลนาขอม อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยการใช้ยุทธวิธีต่อสู้ตามช่องทางระบบการเมืองปกติ มีการจัดทำประชาพิจารณ์ ยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการ แต่เครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อยู่ร่วมกับภาคเอกชนแบบพันธมิตร ไม่มีการใช้กลไกทางสังคมอื่น ๆ เพื่อกดดัน สร้างความแตกแยกในพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ กรณีการสัมปทานเหมืองแร่ระเบิดหินอุตสาหกรรมในพื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่า 1. ข้อจำกัดด้านอำนาจ หน้าที่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้ข้อมูลแก่ประชาชนได้ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างหน่วยงานราชการและประชาชนผู้รับบริการ 2. ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ รวมถึงขั้นตอนการขอสัมปทาน

เหมืองแร่ มีช่องว่าง ไม่ครอบคลุม เอื้อประโยชน์ต่อภาคเอกชนมากกว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงสิทธิของชุมชน ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กวินกาญจน์ ธนชัยวุฒิพงศ์ (Thanachaiwuttiphong, 2017) การยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาตรีโดยคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยปัญหาและอุปสรรคในการยกเลิกสัมปทานเหมืองแร่ทองคำชาตรีเกิดจากหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาชนขาดการประสานงานนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหา ทำให้ประชาชนมองภาครัฐร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว 3. ข้อจำกัดโดยตลาด พื้นที่ป่าชุมชนพระพุทธบาทน้อย-เขาขมิ้น เป็นพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ซึ่งรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ 4. ข้อจำกัดจากการสร้างความชอบธรรมของรัฐ รัฐในฐานะผู้ที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนของประชาชน เมื่อรัฐกำหนดนโยบายสาธารณะและผ่านมติคณะรัฐมนตรี ถือว่านโยบายนั้นเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตชัยยกุลย์ อินทร์แก้ว (Inkaew, 2020) พลวัตของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในการเมืองภาคประชาชน และภูมินทร์ พาลุสุข (Phalusuk, 2019) ผลกระทบจากนโยบายทวงคืนผืนป่า ที่มีต่อชาวบ้านในภาคอีสาน : กรณีศึกษาในจังหวัดสกลนคร รัฐเป็นผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ กำหนดระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งรัฐยังเป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในประเทศ ทำให้รัฐมีอำนาจโดยชอบธรรมในการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศชาติ

สรุป

จากข้อมูลข้างต้น สรุปให้เห็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง แก้ไขปัญหาที่กระทบสิทธิของตน โดยมีรูปแบบ ยุทธวิธี ต่อสู้ ต่อต้าน คัดค้านในการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังนี้ ยุทธวิถีการต่อสู้ทางระบบการเมืองปกติ ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้เรื่องความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ยุทธวิธีการต่อสู้โดยใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจุบันนิยมใช้ยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาชนโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียกับสื่อสาธารณะ ในการกระจายข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าถึงและรวดเร็วของข้อมูลสู่ประชาชนทั่วไปได้อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้นเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจ ส่วนข้อจำกัดของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จะเห็นว่าเกิดจากโครงสร้างในการปกครองของไทยเป็นหลักรองลงมาจะเป็นความเชื่อที่ส่งต่อมาจากอดีตถึงปัจจุบันของผู้ที่มีอำนาจ ดังนั้น เครือข่ายภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายสาธารณะของรัฐ จึงลุกขึ้นต่อสู้ คัดค้าน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน รวมถึงสร้างการเปลี่ยนแปลงทิศทางการกำหนดนโยบายของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา มีประเด็นที่เป็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การทำประชาพิจารณ์ ควรดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของภาคประชาชน ประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างครอบคลุมก่อนการอนุมัติโครงการหรือการดำเนินการใด ๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 รัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้วยตนเอง เนื่องจากนโยบายสาธารณะที่รัฐกำหนดขึ้นมานั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาประเทศชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงต้องมาจากความต้องการของประชาชน ไม่ใช่รัฐมองเพียงการพัฒนาประเทศผ่านการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) ของประเทศเพียงอย่างเดียว

1.3 รัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ควรกำหนดให้ชัดเจน นึกถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 เนื่องจากการวิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและขอบเขตพื้นที่ในการเก็บข้อมูลซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมปัญหาการทำเหมืองแร่ระเบิดปูนของภาคเอกชนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ยังมีการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่หินปูน การต่อต้านการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยในพื้นที่นั้น ๆ การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ เปรียบเทียบถึงประเด็นของแนวทาง ยุทธวิธี และข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาชนในการตอบโต้การละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ เพื่อหาแนวทางยุทธวิธีการเรียกร้อง รวมถึงการรักษาสิทธิและเสรีภาพในฐานะประชาชนชาวไทย

References

Constitution Drafting Commission. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand*, Retrieved March 20, 2021, from https://cdc.parliament.go.th/

Department of Mineral Resources Library. (1997). *Environmental Impacts from Gypsum Mining*. Retrieved March 20, 2021, from http://library.dmr.go.th/

Department of Primary Industries and Mines. (2017). *Minerals Act, A.D.2017*. Retrieved March 20, 2021 from http://www.dpim.go.th/

Fakpiem, P. (2020). Parrel World: A Case Study of Social Movement on Social Media Network in Thailand. *Journal of Communication Arts of STOU,* 10(1), 86-99.

Forest Department. (2014). *Community Forest*. Retrieved March 20, 2021, from https://www.forest.go.th/

Green Globe Institute. (2009*). Award List of Green Globe Institute*. Retrieved March 20, 2021, from https://www.greenglobeinstitute.com/

Inkaew, K., Sriyarun, S., Pintobtang, P., & Lapthananon, P. (2020). Dynamics of Environmental Movements in People's Politics. *Ph.D. in Social Sciences Journal,* 10(3), 585-602.

Montha, K., & Anuttaranggoon, R. (2020). The Group Against the Construction of a Pig Farm at Na Khom Subdistrict Phaisali District Nakhon Sawan Province. *Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University,* 3(1), 69-81.

Pharcharuen, W., & Nuntacharuksa, R. (2020). The Citizen's Societal Protest Movement to Recover Doisuthep Forest. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus, 7*(1), 45-62.

Pharcharuen, W. (2018). The People's Movement on their resistant to Solid Waste Disposal Plant in Baan Pa Tung Noi, Pa Da Subdistrict, Doi Saket District, Chiangmai Province. *Journal of MCU Peace Studies,* 6(2), 432-444.

Phalusuk, P., & Akkasang, A. (2019). The Impact of the Forest with the Villagers in the Northeastern: A Case Study of Sakon Nakhon Province. *Governance Journal,* 8(2), 186-202.

Thanachaiwuttiphong, K., & Rakkhumsuk, E. (2017). Cancelltion of Concession of Chatree Gold Mining by Council for Peace and Order. *Journal Social Sciences MCU,* 6(2), 1041-1050.

Thongyou, M. (2014). *Concepts of Sociological Theory of Social Movements*. (1 st ed.). KhonKaen: Khon Kaen University.

การพัฒนาแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*

The Development of an Educational English Reading Exercise through Transactional Strategy Instruction to Develop Reading – Writing Skills of Chiang Rai Rajabhat University Students

ทวีศักดิ์ ลินคำ

Thaweesak Linkhome

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Faculty Chiang Rai Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Thaweesak.lin@crru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์ ให้ได้ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางด้านการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการใช้แบบฝึก ฯ และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการใช้แบบฝึก ฯ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี แบบรองรับภายใน ด้วยการศึกษา วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและ หลังการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 1 ห้องเรียน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ 1) แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแบบฝึก ฯ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเรียนด้วยแบบฝึก ฯ และใช้ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการหาค่าระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกฯ และการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของแบบฝึก ฯ มีค่าเท่ากับ 80.15/ 82.03 ค่าเฉลี่ยของการทดสอบการอ่าน – เขียนภาษาอังกฤษจากแบบฝึก 8 บทเรียนเท่ากับ 80.15 และค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 82.03 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์กำหนดไว้คือ 80/80 2) ความสามารถทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้นหลังจากที่เรียนด้วยแบบฝึกฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่าน - เขียน หลังการทดลองใช้แบบฝึก ฯ เท่ากับ 42 คะแนน ค่า

*Received October 15, 2020; Revised December 28, 2020; Accepted August 26, 2021

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.50 3) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่ดีมากต่อแบบฝึกฯ โดยเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.78, S.D. = 0.17) อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษา; ด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์; ทักษะทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of the research were: 1) to develop and test the efficiency of an educational English reading exercise through transactional strategy instruction based on the criterion of 80/80; 2) to compare the students' ability in English reading and writing of before and after using the exercises; and 3) to explore students' opinions towards the exercises. The study applied mixed-methods research by way of quantitative and qualitative methods by employing a one group pretest-postest design. A sample group consisted of 25 students who were the 3rd year students of Educational Faculty at Chiang Rai Rajabhat University by means of sample random sampling. The research instruments for data collection were: 1) an educational English reading exercise through transactional strategy instruction; 2) an English achievement test on the ability in English reading and wring; and 3) a survey on students' opinions towards the exercises. The t-test was used to analyze the obtained quantitative data in order to compare students' ability in English reading-writing of before and after using the exercises. Mean and the standard deviation (S.D.) were also used to evaluate the students' opinions towards the exercises. The qualitative data were analyzed by ways of content analysis and presented in a descriptive method.

The results of the study were as follows: 1) The efficiency score of the exercises was equal to 80.15/82.03. The mean score of the English reading and writing formative test from 8 lessons was equal to 80.15 while the posttest was 82.03, which was higher than the set criteria of 80/80. 2) The students' ability in English reading and writing after studying was higher with a statistical significance at 0.05 level, indicating the mean score after using the exercises equal to 42 with a standard deviation at 3.50. 3) The students' opinions toward the exercises overall were at the highest level with a mean ($\bar{X}$) equal to 4.78 and a standard deviation (S.D.) of 0.17.

Keyword: Educational English Reading Exercise; Transactional Strategy Instruction; English Reading and Writing Skills

บทนำ

ในการออกสังเกตการสอนภาษาอังกฤษในหลาย ๆ โรงเรียนในเขตภาคเหนือตอนบนได้สังเกตเห็นปัญหาของการเรียนภาษาอังกฤษโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนทักษะการอ่านซึ่งเป็นปัญหาระดับชาติที่มีกระบวนการเรียนการสอนแบบเดิมครูเป็นศูนย์กลาง ส่งผลต่อค่าสถิติผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติในระดับพื้นฐาน O-NET อ้างอิงโดยการรายงานค่าสถิติพื้นฐานผลการทอสอบของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ 2557 – 2560 ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่น ๆ เท่ากับ 23.44, 24.94, 27.76 และ 28.31 ตามลำดับ ซึ่งข้อสอบส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะการอ่านเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งค่าคะแนนผลการสอบอ่านและเขียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาจากสถิติผลคะแนนสอบของแบบทดสอบมาตรฐานต่าง ๆ อ้างอิงการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางภาษาอังกฤษแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2560 เปอร์เซ็นต์คะแนนในส่วนการอ่านและเขียนเป็นคะแนนเฉลี่ยที่ไม่ผ่านเกณฑ์เกิน 50% ของจำนวนผู้เข้าสอบทั้งหมดในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อนักเรียน นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยทีมีทักษะทางด้านการอ่านและการเขียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตราฐานเป็นส่วนมากซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนในระดับอุดมศึกษาที่ต้องใช้ทั้งสองทักษะนี้ในการเรียน อีกทั้งผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งงานวิจัยยังขาดบางประเด็นในการวิจัยทางการอ่าน เนื่องจากว่าการวิจัยส่วนใหญ่ยังขาดการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนระหว่างเรียนในแต่ละบทเรียน อีกทั้งรูปแบบการสอนของการวิจัยทั้งในและต่างประเทศยังคงเน้นทางด้านกระบวนการสอนและเสริมด้วยการฝึกทักษะท้ายบท มากกว่าเน้นทางด้านกระบวนการสอนที่มาจากรากฐานแบบฝึกโดยเฉพาะทั้งหมด ดังนั้นบทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย ด้วยกระบวนการเปรียบเทียบความสามารถทางด้านการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเป็นการวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัยที่ยังขาดการศึกษาบางประเด็นเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะสามารถทางด้านการอ่านและเขียนที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งศึกษาความคิดเห็น ของผู้เรียนที่มีต่อการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่ผู้วิจัยได้ทำการสร้างขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Hammond (2019) การพัฒนาทักษะการเขียนด้วยการอ่านด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติจากอ่านบริบทที่แตกต่างกันหลาย ๆ บริบท และฝึกเขียนในเวลาเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทั้งการอ่านและเขียนได้เพิ่มมากยิ่งขึ้นจากการอ่านและเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatchawalkijkul (2012) ได้ออกแบบกิจกรรมโครงงานภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมให้ทักษะทางด้านการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จากงานวิจัยทั้งสองงานวิจัย ผู้วิจัยได้เล็งเห็นช่องว่างของการพัฒนาทางด้านทักษะการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษจากบทอ่านและกิจกรรมโครงงานซึ่งไม่ใช่แบบฝึกทักษะที่เต็มรูปแบบเพราะ

สถานการณ์ปัจจุบันผู้เรียนควรจะสร้างองค์ความรู้เพิ่มพูนทักษะขึ้นมาด้วยการฝึกปฏิบัติให้มาก ๆ จากการทำแบบฝึกทักษะทางด้านการอ่าน-เขียนเป็นสำคัญ

จากข้อเท็จจริงที่ระบุไว้ในกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 – 2565 Office of the Higher Education Commission (OHEC, 2008) พบว่าในรายวิชาภาษาอังกฤษซึ่งกว่าครึ่งหนึ่งของข้อสอบเป็นการวัดความสามารถทักษะการอ่านผลการวิเคราะห์สถิติการทดสอบจากข้อมูลของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 – 2563 พบว่าคะแนนเฉลี่ยคิดเป็น 21.51, 19.22 และ 21.80 ตามลำดับ จากคะแนนเต็มทั้งหมด 100 คะแนน แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าสอบทำคะแนนวิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่าร้อยละ 50 ตลอด 3 ปีที่ผ่านมา จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่ผู้วิจัยได้จากผลคะแนนสอบวัดความสามารถด้านภาษาอังกฤษสำหรับบัณฑิตของนักศึกษาครูในระดับอุดมศึกษาที่กำลังเรียนอยู่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จำนวน 100 คน โดยมีการสอบแยกในแต่ละทักษะ ได้แก่ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียนในกระบวนวิชา ESS3701 English for Social Studies Teachers ภาษาอังกฤษสำหรับครูสังคมศึกษาปรากฏว่าคะแนนในส่วนของทักษะการอ่าน-เขียนเป็นส่วนที่นักศึกษาทำคะแนนด้านทักษะการอ่าน-เขียนในระดับ Beginner คิดเป็นร้อยละ 70 ตามที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (2020) จาก 4 ระดับ คือ ระดับ Beginner, ระดับ Pre-intermediate, ระดับ Post-intermediate และระดับ Advanced และจากการสัมภาษณ์ผู้เรียนผลสรุปได้ว่า สาเหตุที่ทำคะแนนในส่วนของการอ่าน-เขียนได้น้อยเนื่องจากไม่เข้าใจคำศัพท์ (Chattiwat, 2000) ไม่มีกลยุทธ์ด้านคำศัพท์ อีกทั้งทักษะทางไวยากรณ์ทางการเขียนค่อนข้างน้อยเช่นกัน ในส่วนด้านการเรียนในห้องเรียนได้รับการสอนอ่าน-เขียนแบบแปลเป็นภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนคำศัพท์อาศัยการท่องจำ (Edelsky, 2016) การเขียนเกิดจากการแปรจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ (Wongyai, 2011) ทักษะการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษจึงนับเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในการประกอบอาชีพเมื่อผู้เรียนเข้าสู่การทำงานในอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐและการพัฒนาประเทศ Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD, 2019) การอ่าน-เขียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญอันช่วยพัฒนาการแนวความคิดและเพิ่มพูนความรู้ การที่ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่าน-เขียน จนใช้การได้แล้ว การอ่าน-เขียนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนในระดับประปฐมศึกษา มัธยมศึกษา ยังคงมีปัญหาในทักษะการเรียนในทักษะเหล่านี้ ซึ่งบางรายวิชาอาจจะประสบปัญหาทางด้านขีดจำกัดทางด้านการเรียน ด้วยกลยุทธ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจ อีกทั้งยังขาดการฝึกฝนทักษะการเขียนที่บ่อยครั้ง ดังนั้นกระบวนการสอนกลยุทธ์การอ่านเพื่อความเข้าใจ และ การฝึกฝนทักษะการเขียน ควรจะนำมารวมกันทั้งสองทักษะเพื่อทำการเรียนการสอนให้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะการเรียนการอ่านและเขียนทั้งสองทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ อาทิ Mora (2018) ที่ให้ความเห็นว่า การที่จะเรียนรู้ภาษาอังกฤษได้ดีนั้น นอกจากจะรู้หลักไวยากรณ์แล้วต้องเรียนรู้ทางด้านคำศัพท์และโครงสร้างของรูปแบบการเขียนที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่วย่อมช่วยให้การเรียนภาษาอังกฤษได้ผลดียิ่งขึ้น การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านและการเขียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและการวิจัยนี้จะหวังว่าจะช่วยให้พัฒนาให้นักศึกษามีความสามารถ

ในการใช้กลยุทธ์ทางการด้านการอ่านเพื่อที่จะทำให้นักศึกษาเป็นผู้อ่านที่มีทักษะทางด้านการอ่านที่ดีในอนาคต (William, 2010) ทิศทางที่จะช่วยพัฒนาความสามารถทางด้านการอ่าน และการเขียนที่ดีนั้นจะต้องเป็นการฝึกปฏิบัติทางด้านการเขียนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ เพื่อที่จะเพิ่มส่งเสริมให้เกิดความสามารถทางด้านการเขียนของนักศึกษา (Westphal, 2007) แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษควรจะเป็นบทอ่านที่น่าสนใจและกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาได้และดึงดูดให้ผู้เรียนเข้ามาเรียน เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนโดยเฉพาะทักษะการอ่านผู้เรียนก็จะมีแนวโน้มที่จะอ่านบทความได้เข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาข้อมูล ปัญหา พื้นฐานของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาทักษะการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้ในวิชาการของการเรียนในระดับอุดมศึกษาซึ่งปัญหาเหล่านี้มักจะเกิดจากผู้เรียนภาษาอังกฤษที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำแนวคิดของการเรียนรู้การอ่าน-เขียนที่เน้นแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ทักษะการอ่าน-เขียนเป็นหัวใจหลักของการฝึกปฏิบัติของการวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงการวิชาการทางด้านแนวทางในรูปแบบของการเรียนรู้แบบใหม่ที่เพิ่มพูนทักษะทางด้านการอ่าน-เขียน เป็นหลักจากแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (Lowriendee, 2006) เรียนจะดำเนินกิจกรรมโดยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ หรือเน้นผลของกิจกรรมซึ่งผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองโดยการฝึกปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการปฏิบัติงานโดยครูจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำขณะที่ปฏิบัติงานสร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน Brown (2018) เพื่อก่อให้เกิดความสามารถทางด้านการอ่าน – เขียนภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน อีกทั้งก่อให้เกิดความคิดเห็นของผู้เรียนทีมีต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน – เขียน ตลอดจนพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน – เขียน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้เรียนที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษานั้นยังมีปัญหาด้านคุณภาพทางการศึกษาในด้านการอ่าน และการเขียนเป็นหลัก ดังนั้นงานวิจัยนี้จะส่งผลให้เกิดประโยชน์และสร้างคุณค่า (Impact) ต่อ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนครูที่สอนในโรงเรียน อาจารย์ ผู้สอนในมหาวิทยาลัยทุกเอก ทุกสาขาวิชา ทั้งในมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ รวมถึงนักวิชาการที่สนใจศึกษาเพิ่มเติมทางด้านทักษะการอ่าน และเขียนภาษาอังกฤษที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของทักษะทางการอ่าน เขียนภาษาอังกฤษต่อผู้เรียนแล้วยังส่งผลกระทบต่อผู้สอนในด้านของแนวการสอนหรือกระบวนการวิธีสอนที่เป็นการสอนแบบ Active Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมี ปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบซึ่งผู้วิจัยก็ได้สร้างแบบฝึก ฯ ที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดม สมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ควรช่วยพัฒนาทักษะการ คิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร/นำเสนอ รูปแบบของแบบฝึก ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้นำเสนอในรูปแบบ

ของการเขียนสรุปความจากการอ่านเพื่อความเข้าใจ อีกทั้งกิจกรรมยังต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกันด้วย ผู้สอนควรลดบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนในลักษณะการบรรยายลง และเพิ่มบทบาท ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมใน การเรียนรู้ ซึ่งลักษะการทำวิจัยนี้ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะที่เพิ่มขึ้นตามผลการวิจัยและสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้นำวิธีการกระบวนการวิจัยนี้ไปปรับใช้กับการเรียนการสอนของแต่ละพื้นที่หรือท้องที่นั้น ๆ ให้เหมาะสมเพื่อที่จะพัฒนาเยาวชนของชาติทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาให้มีทักษะทางด้านการอ่านและเขียนได้ดีมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางด้านการอ่าน – เขียนภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มประชากร

นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 120 คน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ESS3701 ภาษาอังกฤษสำหรับครูสังคมศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 25 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์

ตัวแปรตาม คือ 1. ความสามารถในการทำแบบทดสอบด้านการอ่านและเขียนของผู้เรียน และ 2. ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึก ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 สมมติฐานการวิจัย

1.แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

คือ 80/80 2. ความสามารถทางการอ่าน – เขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนสูงขึ้นหลังเรียนด้วยแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และ 3. ผู้เรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน

ขั้นตอนที่ 5 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี แบบรองรับภายใน ด้วยการศึกษา วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและ หลังการเรียน

ขั้นตอนที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียนสำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 2. แบบทดสอบด้านการอ่านและเขียนก่อนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ใช้ วัดความรู้ด้านการอ่านและเขียนก่อนและหลังการใช้แบบฝึกฯ ประกอบด้วยแบบทดสอบ 2 ชนิด คือ 1. แบบทดสอบด้านการอ่าน จำนวน 40 ข้อ 40 คะแนน และ 2. แบบทดสอบด้านการเขียนสรุปความ จำนวน 1 ข้อ10 คะแนน รวม 50 คะแนน 3. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึกฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับประกอบด้วยการสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึก ฯ จำนวน 15 ข้อ และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น 1 ข้อ

ขั้นตอนที่ 7 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. ขั้นการสร้างเครื่องมือ

2. ขั้นการทดลองใช้และ หาประสิทธิภาพเครื่องมือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 8 ขั้นการสร้างเครื่องมือ

1. ในการสร้างเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ประเภท ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน กลวิธีปฏิสัมพันธ์ภาษาอังกฤษเฉพาะกิจ การอ่านภาษาอังกฤษ และการเขียนภาษาอังกฤษ การวิเคราะห์ปัญหาจากเอกสารและความต้องการพื้นฐานของกลุ่มประชากร (Need Analysis) จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ตลอดจนถึงการสร้างข้อสอบอ่านและเขียน ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลมาจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลมาจากหนังสือ บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึกภาษาอังกฤษและแบบทดสอบทางด้านการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษ และแนวทางการสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน หลังการใช้แบบฝึก ฯ ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลมาจากหนังสือ วารสารทางวิชาการ เว็บไซต์ และงานวิจัยในอดีต

2. นำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นโครงสร้างของแบบฝึก ฯ แบบทดสอบด้านการอ่านและการเขียนก่อนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) และ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบ ฯ

3. สร้างแบบฝึกฯ แบบทดสอบด้านการอ่านและการเขียนก่อนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) และแบบสอบถามความคิดเห็นของ ผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึก ฯ ฉบับร่าง

4. นำทั้งโครงสร้างและต้นฉบับร่างของแบบฝึก ฯ แบบทดสอบด้านการอ่านและการเขียนก่อนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) และ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึกฯ ให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็น

อาจารย์สอน ภาษาอังกฤษระดับอุดมศึกษา จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างโครงสร้างและต้นฉบับร่างของเครื่องมือทั้ง 3 ชนิด เพื่อให้ได้ค่าตามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ (Likert Five Rating Scales) และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเครื่องมือวิจัย ซึ่งได้ค่า Five Rating Scales ของแบบฝึก ฯ แบบทดสอบด้านการอ่านและการเขียนก่อนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึก ฯ ตามแบบสอบถามแบบเลือกตอบแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

5. แก้ไข ปรับปรุงแบบฝึกฯ แบบทดสอบฯ และแบบสอบถามความคิดเห็น ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

6. ดำเนินการสร้างแบบฝึกฯ แบบทดสอบฯ และแบบสอบถาม ขั้นการทดลองใช้และหาประสิทธิภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ประเภท ไปใช้กับกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็น นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ซึ่งลงทะเบียนเรียนในรายวิชา ESS3701 ภาษาอังกฤษสำหรับครูสังคมศึกษา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 25 คน ได้ และทาการวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือโดยใช้สถิติพื้นฐาน ค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ และได้ค่าประสิทธิภาพของเครื่องมือแต่ละชนิดดังนี้

1) แบบฝึกฯ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา ตามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ (Likert Five Rating Scales) เท่ากับ $\bar{x}$ = 4.19, S.D. = 0.26

2) แบบทดสอบด้านการอ่านและการเขียนก่อนและหลังเรียน (Pretest-Posttest) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบด้านการอ่าน มีค่าความยากง่ายระดับปานกลาง (P = .45) และค่าอำนาจจำแนกดี (R= .49) และแบบทดสอบ ด้านการเขียนสรุปความ มีค่าความยากง่ายระดับปานกลาง (P = .55) และค่าอำนาจจำแนกดี (R = .38)

3) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึก ฯ เท่ากับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ (Likert Five Rating Scales) เท่ากับ $\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.17

ขั้นตอนที่ 9 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการทดลองการวิจัยการกลุ่มประชากรที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจากการทดลองด้วยแบบฝึก ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 3 ครั้ง 3 (1:1:1), 9 (3:3:3) และ 30 (10:10:10) เก่ง: กลาง: อ่อน: คน ตามลำดับ

2. ชี้แจงกับกลุ่มตัวอย่างและรายละเอียดวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแจ้งระยะเวลาที่จะทำการเก็บข้อมูล และขอความ ร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้

3. ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน ในสัปดาห์แรกของภาคเรียน ใช้เวลาทำแบบทดสอบ 120 นาที

3) ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 42 ชั่วโมง

4) ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทสอบหลังเรียนในสัปดาห์สุดท้าย

5) ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบฝึก ฯ ในสัปดาห์สุดท้าย

ขั้นตอนที่ 10 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่าน-เขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกฯ และใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับที่มีต่อแบบฝึก ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าผลการหาค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ตามเกณฑ์ (E_1/E_2) ดังตารางที่ 1

การประเมินผล	N	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนนที่ผู้เรียนทำได้	$\bar{x}$	S.D.	ประสิทธิภาพ (Efficiency)
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (Process : E_1) (คะแนนเต็ม 80 คะแนน)	25	2000	1603	50	3.05	80.15
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (Product : E_2) (คะแนนเต็ม 50 คะแนน)	25	1250	1050	42	3.50	82.03

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าประสิทธิภาพของ แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เท่ากับ 80.15/ 82.03

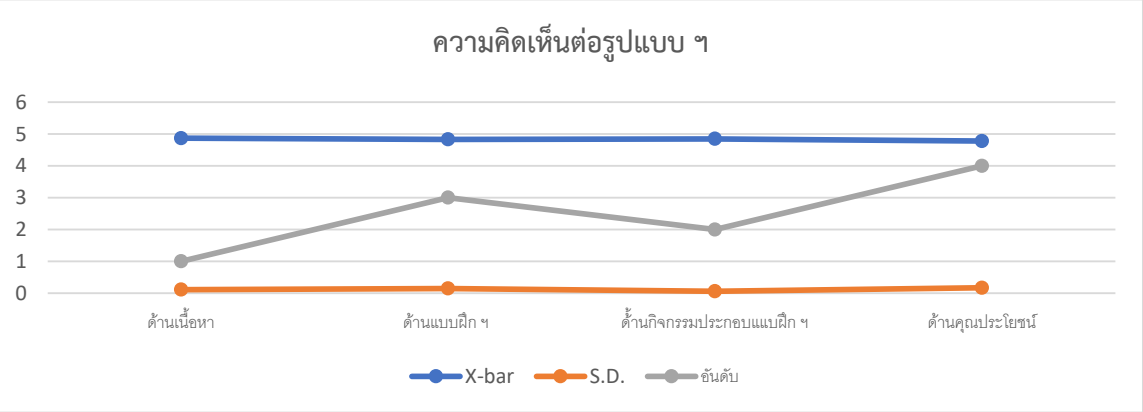
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์ความสามารถทางด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนก่อนและหลังการใช้การอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ดังตารางที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	df	t	P
ก่อนทดลอง	25	50	27.76	3.63	14.24	15.14	.000*
หลังทดลอง	25	50	42	3.50			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p=0.000 <0.05)

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เรียนมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษและการเขียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักศึกษามีทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สูงกว่าก่อนใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย $\bar{X}$= 29.44, S.D = 2.80 และความสามารถทางด้านการเขียนหลังการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อยู่ที่ $\bar{X}$ = 6.94 S.D = 0.93

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่เรียนตามรูปแบบของ แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มีรายละเอียดดังกราฟเส้นที่ 1

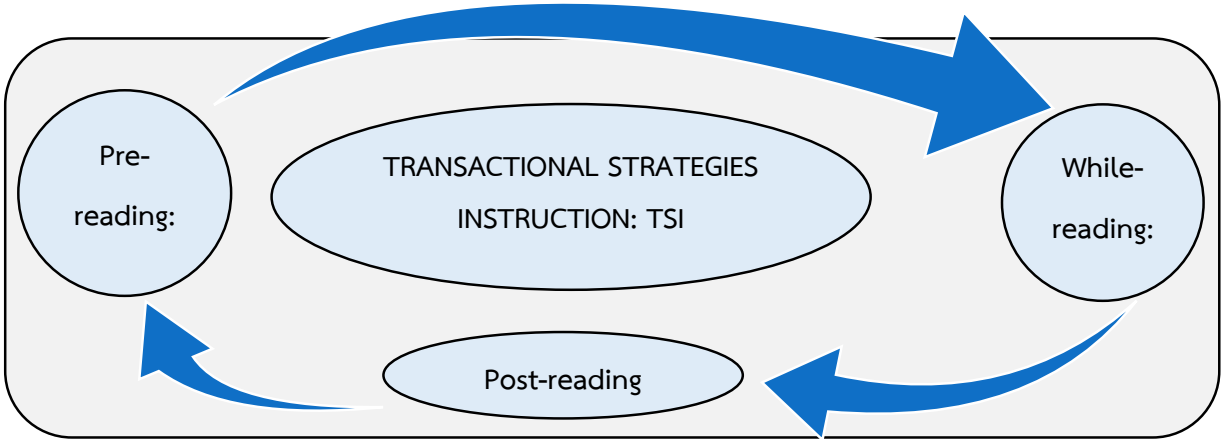
จากกราฟเส้นที่ 1 พบว่ามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นนักศึกษาเป็นรายด้านพบว่าด้านกระบนการการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยของประเด็นที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ เนื้อหา เนื้อหามีความน่าสนใจเกี่ยวข้องกับตัวนักศึกษา อยู่ที่ $\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.50

องค์ความรู้ใหม่

ต้นรูปแบบ แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

หลักการ: การพัฒนาแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

จุดประสงค์: เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน-เขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิด | **กระบวนการเรียน แบบฝึก ฯ** | **ผลลัพธ์**

1. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

เป็นหลักการพัฒนาแบบฝึกภาษาอังกฤษ การสร้างแบบฝึกภาษาอังกฤษ ตลอดจนการประเมินสื่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

2. กลวิธีปฏิสัมพันธ์ (Transactional Strategies Instruction: TSI)

เป็นกลวิธีการส่งเสริมความคิดที่ว่าผู้เรียนควรพัฒนากลวิธีให้มีความยืดหยุ่นความหลากหลายของกลวิธีเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการอ่าน

3. ภาษาอังกฤษเฉพาะกิจ

เป็นการสอนภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หัวข้อและเนื้อหาที่เรียนจะอยู่ในขอบเขตที่ผู้เรียนต้องการ มีความสัมพันธ์กับอาชีพ หรือ วัตถุประสงค์เฉพาะ

4. การอ่านภาษาอังกฤษ

การอ่านที่ใช้ความรู้เดิม ทักษะไวยากรณ์ ทำการวิเคราะห์ หาประเด็นสำคัญ และสรุปความจากบทความที่อ่าน

5. การเขียนภาษาอังกฤษ

ทักษะทางโครงสร้างของประโยคและย่อหน้าเพื่อประกอบเป็นบทความ ทั้งสรุปความ และการเขียนจากความรู้เดิม

ขั้นตอนที่ 1 Pre Reading: ก่อนการอ่าน - Activating Background Knowledge (การเกริ่นนำ)

1.1 Prediction การคาดเดา

การเกริ่นนำด้วยความรู้พื้นฐาน และคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องแล้ว โยงหัวข้อที่เกี่ยวข้องที่จะทำการอ่านเพื่อจินตนาภาพออกมาเป็น หัวข้อการคาดเดาเรื่องทั้งหมดที่คาดว่าจะอ่านออกมาเป็นจินตนาภาพ

ขั้นตอนที่ 2 While-Reading ระหว่างการอ่าน

2.1 Questions: การถาม

การถามตอบจากบทอ่าน

2.2 Monitoring Comprehension:

การ ปฏิบัติการอ่านเพื่อความเข้าใจ การสร้างคำถามเพื่อหารายละเอียดสำคัญจากบทอ่าน การใช้กลยุทธ์การคาดเดาคำศัพท์เพื่อทำความเข้าใจในบทอ่าน

2.3 Visualizing: การจินาการเป็นภาพ

ทำการจินนาการภาพรวมทั้งหมดจากบทอ่าน

ขั้นตอนที่ 3 Post-Reading หลังการอ่าน

3.1 Summarizing with graphic organizing: การสรุปความ จากโครงสร้างภาพ

เขียนสรุปความจากโครงสร้างภาพเป็นบทความ

1. ความสามารถทางด้านการอ่าน (Reading Comprehension)

- การคาดเดาเนื้อหา
- วิธีการเดาคำศัพท์
- การอนุมาน
- หาประเด็นสนับสนุน
- หาประเด็นสำคัญ
- การสรุปความ

2. ความสามารถทางด้านการเขียน

- การเขียนสรุปความ

3. ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อแบบฝึก ฯ

- ผู้เรียนมีความคิดเห็นที่ดีมากต่อการเรียนการสอนด้วยแบบฝึก ฯ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าผลการหาค่าประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ตามเกณฑ์ (E_1/E_2) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าประสิทธิภาพของ แบบฝึก ฯเท่ากับ 80.74/ 82.31 ทั้งนี้เป็นเพราะสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 สอดคล้องแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Linkhome (2018) ที่มีผลประสิทธิภาพทางของรูปแบบการสอน AIAIE Model ตามเกณฑ์ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.50/ 83.08

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการเปรียบเทียบความสามารถทางด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียน ก่อนและหลังการ ใช้แบบฝึกแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายพบว่า หลังเรียนตามแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะมากจากแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตอบสนองการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและการเขียนของผู้เรียนโดยกระบวนการของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ขั้นตอน มีการนำบทอ่านทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบริบทและอยู่ในความสนใจของผู้เรียนมาให้ศึกษาอ่านและเขียน เพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอ่านและเขียนเป็นกลุ่มและรายบุคคลฝึกการนำเสนอทักษะการอ่านและเขียนหน้าชั้นเรียนซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ สอดคล้องแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Chatchawalkijkul (2012) ทักษะการอ่าน-เขียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคกิจกรรมโครงงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.50 ($p=0.000 <0.05$)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย หลังเรียนตามกระบวนการเรียนของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อยู่ในระดับมากทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มีการใช้เทคนิคกลวิธีปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลทำให้นักศึกษามีความคิดเห็นต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในระดับเห็นด้วยมาก สอดคล้องแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Mora (2018) ผลการทดสอบแบบฝึกหัดการทดสอบไวยากรณ์และการเขียนประโยคทางออนไลน์

เพิ่มประสิทธิภาพของทั้งสองทักษะหลังการทดลองใช้แบบฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.50

ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่อยู่ในรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่จะช่วยให้งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ช่วยส่งเสริมให้นักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่สนใจได้นำปรับใช้กับบริบทของชุมชน หรือสังคม กับผู้เรียนของตนเองได้อย่างเหมาะสม

สรุป

ในการพัฒนาแบบฝึกฯ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในด้านการอ่านและเขียนของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางด้านการอ่าน – เขียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังการใช้แบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน-เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษทางการศึกษาด้วยกลวิธีปฏิสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางการอ่าน - เขียน สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า 1) แบบฝึก ฯ มีความตรง เชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าความสอดคล้องเชิงเนื้อหาตามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ (Likert Five Rating Scales) เท่ากับ $\bar{x}$ = 4.19, S.D. = 0.26 2) ความสามารถการอ่านและการเขียน ของผู้เรียนสูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) โดยภาพรวมผู้เรียนพึงพอใจแบบฝึก ฯอยู่ในระดับมากที่สุด ตามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ (Likert Five Rating Scales) เท่ากับ $\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.17 ส่วนในประเด็นย่อยอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ถึง มากที่สุด มีค่าระดับเฉลี่ย $\bar{x}$ อยู่ระหว่าง 4.00 – 4.73 และในการพัฒนาแบบฝึกครั้งต่อไป ผู้วิจัยควร 1) มีเฉลยและคำอธิบายให้ทุกแบบฝึกหัด และ 2) เพิ่มขั้นตอนในแบบฝึก ฯ ทางด้านการเขียนสรุปความให้มาก ตามบทที่เกี่ยวข้องตามเนื้อหาที่เรียนเช่น Feedback, Revising and Editing เพื่อเพิ่มความเข้าใจต่อเนื้อหาที่ได้เรียนในแต่ละบทให้เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้เทคนิคการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยผ่านการพัฒนาแบบฝึก ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทีมีการปรับปรุงการสอนอยู่ตลอดเวลาเพราะผู้สอนส่วนใหญ่เมื่อสอนไปได้สักระยะหนึ่งอาจใช้วิธีการสอนที่เหมือนเดิมหรือที่คุ้นเคย

2. การใช้สื่อการเรียนการสอนเช่นอุปกรณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติม ผู้สอนควรมีการเรียนรู้การใช้สื่อในการอำนวยสะดวกในการเรียนการสอน และในกรณีของการนำสื่อ แบบฝึก ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ครูผู้สอนควรจะ

ทำการศึกษาคู่มือการใช้แบบฝึก ฯ และเงื่อนไขการใช้แบบฝึก ฯ ก่อนนำไปปฏิบัติจริงในการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

3. การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยที่ได้พัฒนาแบบฝึก ฯ ขึ้นใหม่จากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงจากบริบทการเรียนการสอนของสังคมไทยในระดับชาติมาสู่ระดับท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ควรจะสนับสนุนงบประมาณให้ครู หรืออาจารย์ผู้สอนควรมีการปรับวิธีการสอนด้วยกระบวนการสอนแนวใหม่ที่ทำการสร้างสื่อขึ้นมาเพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางด้านใดทางด้านหนึ่งเพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ทักษะทางด้านการอ่านทางสาขาอื่น ๆ เช่น สาขาทางด้านรัฐศาสตร์ เพราะการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เน้นทักษะทางด้านการอ่านและเขียนสรุปความเป็นหลัก ดังนั้นในการทำวิจัยในครั้งต่อไปควรจะขยายผลทำสื่อการเรียนการสอนทางด้านภาษาอังกฤษเฉพาะกิจทางสาขาอื่น ๆ ต่อไป นอกเหนือจากทางสาขาทางการศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในสาขาอื่น ๆ ต่อไป

2.2 จากการวิจัยเรื่องนี้เป็นการเน้นการอ่านและเขียนที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านเขียนสรุปความจากเรื่องที่อ่านเป็นหลักดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ข้อคิดเห็นที่ว่าการเพิ่มงานเขียนในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การอ่านจากบทความแล้วการเขียนวิจารณ์บทความ แนวการเขียนเชิงพรรณนา การเขียนเรียงความ นอกเหนือจากการเขียนสรุปความก็เป็นการเพิ่มประเด็นการเขียนวิจารณ์จากบทความที่อ่านได้เป็นอย่างดีในการทำวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อจะได้เพิ่มพูลทักษะทางด้านการเขียนในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาใช้แบบฝึก ฯ การวิจัยเกี่ยวข้องกับเรื่องการอ่านและเขียนช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งสองทักษะที่จะต้องใช้ตลอดระยะเวลาในการเรียนทางวิชาได้เป็นอย่างดี

2.3 เพิ่มทักษะของการใช้กลยุทธ์ทางด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจในการทำวิจัยให้มากยิ่งขึ้นเพราะการเรียนการสอนในทศวรรษที่ 21 จะเน้นการเรียนการสอนแบบ Active Learning ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการที่เพิ่มกลยุทธ์ทางด้านการเรียนการสอนแนวผสมผสาน Blended Learning Model จะเป็นแนวทางการทำการวิจัยที่ส่งผลต่อการเรียนในทศวรรษปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และตอบสนองต่อหลักสูตรและการสอนในช่วงปัจจุบัน

2.4 การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้จำนวนของกลุ่มประชากรที่จำกัด ที่ 25 คน ซึ่งการวิจัยทั่ว ๆ ไปควรจะอยู่ในจำนวนของกลุ่มประชากรอย่างน้อย 30 คน แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้ได้ทำการวิจัยตามธรรมชาติของจำนวนกลุ่มประชากรที่จำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะที่ว่าในการทำวิจัยในครั้งต่อควรจะเลือกกลุ่มประชากรอย่างน้อย 30 คนในการวิจัยพัฒนาทักษะใดทักษะหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนต่อไป

References

Mora, J. (2018). *Development of online English grammar exercises to enhance learners'ability to do grammar test and to write sentences.* (Doctoral Dissertation). Thaksin University. Songkhla.

Chatchawalkijkul, T. (2012). *Development of English of English Project Activities Related to Local Topics of Nakhon Pathom to Develop Reading – Writing skills of Matthayomsusa Five Students, Joseph Upatham School, Sampran, Nakhon Pathom.* (Master's Thesis). Silapakorn University. Nakhon Pathom.

Linkhome, T. (2019). *The Development of Academic Reading Instructional Model through Collaborative Strategic Reading Integrating with Questioning the Author Strategies to Enhance Reading Ability and Strategy Use for Undergraduate Students.* (Doctoral Dissertation). Silapakorn University. Nakhon Pathom.

Chattiwat, W. (2000). *Teaching English Reading Comprehension.* Nakhon Pathom: Faculty of Education Silapakorn University.

Lowriendee, W. (2013) *Thinking Skills Instructional models and strategies.* Nakhon Pathom: Faculty of Education Silapakorn University.

Wongyai, W. (2011) *The Development of Curriculum in University Education.* Bangkok: R and Print, 2011.

Nilaphan, M. (2012) *Research Methodology in Education. Nakhon Pathom: Research and Development in Education*. Faculty of Education Silapakorn University.

Brahmawong, C. et al. (1977). *The systems curriculum.* Bangkok: Chulalongkorn University Printery.

Wongsothorn, A. (2001) *Testing and Evaluating in English Testing*. Bangkok: Chulalongkorn University Printery.

Brown, R. (2018). Beyond direct explanation: Transactional instruction of reading comprehension strategies. *The Elementary School Journal,* 92(5), 513-555.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting Mixed Methods Research.* Los Angeles: SAGE Publications.

Darling-Hammond, L. (2019). *The role of teacher expertise and experience in students' opportunity to learn. Strategies for linking school finance and students' opportunity to learn.* Washington, D.C.: National Governors' Association Center for Public Research.

Edelsky, C. (2016). *Writing in a bilingual program: USA: Habia una vez*. Norwood, NJ: Alblex.

Williiam, G. (2010). *Reading in a Second Language: Moving form Theory to Practice.* (3rd edition). USA: Cambridge University Press.

Irwin, G., & Westphal. J. (2007). *Teaching reading comprehension processes.* (3rdedition). USA: Pearson Education.

รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

Model of Development Digital Technology Skills for School Administrators Under the Office of the Basic Education Commission

[1]นันธิดา ปฎิวรณ์, ภาณุพงศ์ บุญรมย์ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์

[1]Nanthida Padiworn, Phanupong Boonrom and Pongtorn Singpan

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: nanthida.pG60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาและองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาทักษะฯ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาฯ 3)เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาฯ และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนา เพื่อหาองค์ประกอบการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบโดยตรวจสอบรูปแบบและคู่มือด้วยการสัมมนาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเขตตรวจราชการที่ 13 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง แบบทดสอบ แบบสำรวจความพึงพอใจ แบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.00, S.D.=0.54) 2) การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพ (PDCA) มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) องค์ประกอบด้านทักษะการใช้ ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ (2) องค์ประกอบด้านทักษะการเข้าใจ ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ (3) องค์ประกอบด้านทักษะการสร้าง ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ (4) องค์ประกอบด้านทักษะการเข้าถึง ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้ 3) ผลการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหลังการฝึกอบรมผู้บริหารมีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่ารูปแบบโดยรวมมีความเป็นประโยชน์มากที่สุด ($\bar{x}$=4.20) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\bar{x}$=4.08) ส่วนด้านความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$=3.97)

คำสำคัญ: การบริหาร; ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

*Received July 17, 2020; Revised November 15, 2020; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article aimed at developing a model for the development of digital technology skills for school administrators. The study applied mixed-methods research. The study was divided into 4 phases: 1) The 1st phase was to study the condition of development in order to find the components for developing digital technology skills; 2) The 2nd phase was to create a model in which a model and research instruments were tested through a seminar by 12 experts; 3) The 3rd phase was a trial of a model; and 4) The 4th phase was the model assessment. A sample group included administrators within the 13th inspection region. The research instruments were a questionnaire, a semi-structured interview, a test, a satisfaction survey, and an assessment form. The statistics used to analyze the quantitative data were percentage, mean, standard deviation (S.D.)., and t-test. The content analysis was used to analyze the qualitative data.

From the study, the following results are found: The development of digital technology skills of school administrators overall is at a high level ($\bar{x}$= 4.00, S.D. = 0.54). The development of digital technology skills of school administrators employs the PDCA iterative management method to improve the quality which comprises 4 components: (1) “Use” consists of 11 indicators; (2) “Understand” consists of 12 indicators; (3) “Create” consists of 12 indicators; and (4) “Access” consists of 10 indicators. The results from using a model for the development of digital technology skills for school administrators found that the school administrators have higher skills than before the use of a model with a statistical significance of 0.05 level. The relevant persons view that overall a model has utility at the highest level ($\bar{x}$= 4.20), followed by propriety ($\bar{x}$= 4.08). Feasibility is found to be at lowest level ($\bar{x}$= 3.97).

Keywords: Management; Digital Technology Skills

บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) (Ministry of Education, 1999) ในยุทธศาสตร์ที่ 5 กำหนดให้มีการส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา ที่มุ่งหวังให้คนไทยได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านการเข้าถึงการให้บริการ ด้านความเท่าเทียม และด้านประสิทธิภาพ และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (National Education Act of B.E. 2542, 2002) หมวด 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 63 - 69 ได้กล่าวถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้มี

ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้ ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ของคนไทย

แต่การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากผู้บริหารไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยการใช้เทคโนโลยีนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานทุกระดับ ผู้บริหารทุกระดับจึงต้องเผชิญกับสภาวการณ์ของการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น แบบแผนการทำงานของผู้บริหารจึงเปลี่ยนไปด้วย เทคโนโลยีที่สามารถรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูล นำเสนอข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็ว ผลักดันให้ผู้บริหารต้องมีการตัดสินใจที่รวดเร็วขึ้นการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ๆ ทำให้ต้องเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้ทันต่อพัฒนาการของเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหาร การปรับตัวให้ทัน เพื่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา รวมทั้งแบบแผนวิธีการ และกระบวนทัศน์ (approach and paradigm) (Sawpayon, 2015) ในการทำงานที่เปลี่ยนไปเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และวิสัยทัศน์เพื่อที่จะสามารถทำงานในสังคมยุคเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่าทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพผู้บริหารจึงควรพัฒนาศักยภาพทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของตนเองให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดรับกับกระแสเทคโนโลยีในปัจจุบัน (Thammakitwat, 2017)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีความสำคัญในการพัฒนางานทางด้านการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติและเจตคติที่ดี รวมถึงสมรรถนะและความสามารถพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็นสำหรับการศึกษา การเลือกรับเลือกปฏิเสธ การเข้าถึงความรู้ จนกระทั่งการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ โดยไม่หลงลืมคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารจึงถือได้ว่าเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ทุกฝ่ายให้ความสำคัญ เป็นผู้มีส่วนในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนที่จะพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในศตวรรษหน้า ซึ่งในการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาที่ผ่านมาของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากผู้บริหารไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำมาสร้างรูปแบบในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาชาติ คือ ทั่วถึง เท่าเทียม มีคุณภาพ คุ้มค่าและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาและองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา แยกเป็นตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 9 คน มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้บริหารระดับนโยบาย 2) ผู้บริหารระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 3) ผู้บริหารระดับสถานศึกษา 4) นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ตัวอย่างที่ใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลสภาพความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 13 จำนวน 327 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ตรวจสอบรูปแบบและคู่มือรูปแบบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการวิจัย ด้านการบริหารการศึกษา และด้านการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือรูปแบบเบื้องต้นโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ในระดับเครือข่ายลออำนาจ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยทดลองใช้ตามคู่มือการดำเนินการในโรงเรียนที่เป็นพื้นที่ดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ทดลองใช้รูปแบบ รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบประเมิน เพื่อประเมินด้านความเหมาะสม

ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ เก็บข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำค่าเฉลี่ยจากการประเมินมาพิจารณาตามเกณฑ์ และการสรุปประเด็นสำคัญจากข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป ตามลำดับ คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพการพัฒนาและองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมสภาพการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะการใช้ (Use) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) ด้านทักษะการสร้าง (Create) ส่วนด้านทักษะการเข้าถึง (Access) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องรู้จักการประยุกต์ใช้ดิจิทัลกับการทำงาน เป็นผู้รู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล ที่มีความรู้ความเข้าใจและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัย และเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้มุ่งพัฒนาตนเอง ให้สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 2 หลักการ ได้แก่ หลักการปรับเปลี่ยน และหลักการผู้นำ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ ด้วยการพัฒนาทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทักษะการใช้ (Use) ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ (3) ด้านทักษะการสร้าง (Create) ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ (4) ด้านทักษะการเข้าถึง (Access) ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้ 4) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ใช้กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ในการขับเคลื่อนการพัฒนา จากนั้นนำรูปแบบให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า หลักการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือวิธีดำเนินการของรูปแบบ ส่วนวัตถุประสงค์ และแนวทางการประเมินผลรูปแบบมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สำหรับความเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า หลักการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือวัตถุประสงค์ และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยได้ปรับตามคำแนะนำมาทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายลืออำนาจ แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงผลการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลโดยรวม

ทักษะการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S	แปลผล
1. ด้านทักษะการเข้าใจ (Understand)	4.02	0.626	มาก
2. ด้านทักษะการใช้ (Use)	4.00	0.645	มาก
3. ด้านทักษะการสร้าง (Create)	3.95	0.546	มาก
4. ด้านทักษะการเข้าถึง (Access)	4.07	0.492	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.01**	**0.577**	**มาก**

จากตาราง พบว่าการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบฯ มีการปฏิบัติโดยรวมในระดับมาก (เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทักษะการเข้าถึง (Access) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) และด้านทักษะการสร้าง (Create) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยรูปแบบฯ มีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 ด้านเพิ่มขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนสอบของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการอบรม

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S	t	Sig.
ก่อนเรียน	10	13.10	1.10	**28.791**	**.000***
หลังเรียน	10	24.00	0.82		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

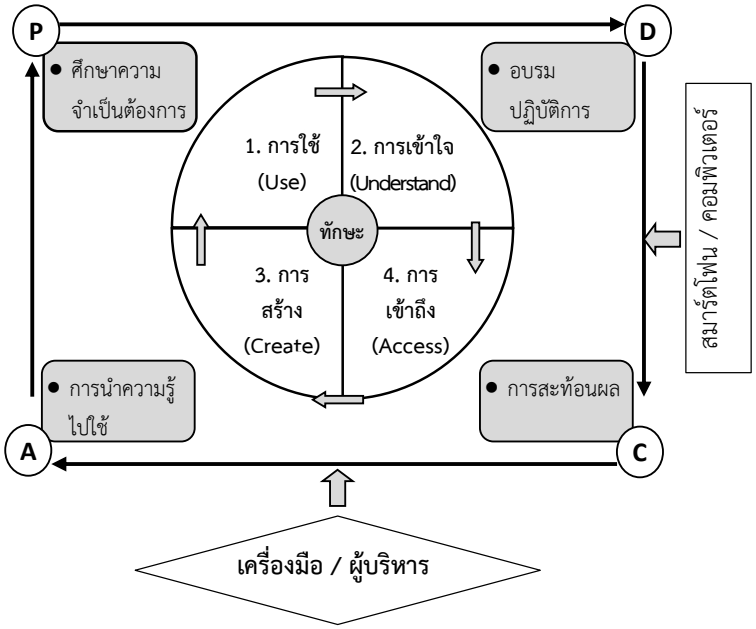
วัตถุประสงค์ที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบ พบว่า ผลการประเมินผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ส่วนด้านความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบโดยรวม

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{x}$	S	แปลผล
1	ความเหมาะสม	4.08	0.460	มาก
2	ความเป็นไปได้	3.97	0.400	มาก
3	ความเป็นประโยชน์	4.20	0.407	มาก
รวมเฉลี่ย		**4.08**	**0.422**	**มาก**

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

การดำเนินการของรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลของการบริหารที่มีคุณภาพ โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดรมมิ่ง เพื่อพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ทักษะ ด้วยการวางแผนเพื่อศึกษาสภาพความต้องการของผู้บริหาร จากนั้นปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการเข้าใจ (Understand) และทักษะการใช้ (Use) แล้วให้ผู้บริหารสะท้อนผลโดยการจัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากที่ผ่านการอบรมเพื่อแสดงถึงทักษะการเข้าถึง (Access) แล้วดำเนินการประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลเพื่อการทำงานซึ่งเป็นทักษะสร้าง (Create) โดยแต่ละทักษะแสดงรายละเอียดดังนี้

1. ทักษะการเข้าใจ (Understand) ประกอบด้วย 1) ความสามารถด้านความเข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ปฏิบัติตามกฎหมายและหลักปฏิบัติที่ดีด้านดิจิทัล 3) กำกับและตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายและหลักปฏิบัติที่ดีด้านดิจิทัล 4) การบริหารความเสี่ยงดิจิทัล 5) สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่องค์กรดิจิทัล 6) วางกลยุทธ์การให้บริการดิจิทัล 7) นำกลยุทธ์การให้บริการดิจิทัลสู่การปฏิบัติ 8) สร้างเครือข่ายเพื่อสร้างนวัตกรรมบริการดิจิทัล 9) พัฒนาแผนบริหารจัดการความต่อเนื่องการให้บริการแบบดิจิทัล 10) บริการเทคโนโลยีดิจิทัล 11) ยกระดับคุณภาพการให้บริการดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง 12) บริหารจัดการประสิทธิภาพการให้บริการและการทำงานดิจิทัล

2. ทักษะการใช้ (Use) ประกอบด้วย 1) ความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ความสามารถด้านการควบคุมกำกับและปฏิบัติตามกฎหมาย 3) ความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับศักยภาพองค์กร 4) ความสามารถด้านการออกแบบกระบวนการให้บริการด้วยระบบดิจิทัล 5) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ 6) การใช้ข้อมูลเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการตัดสินใจ 7) การใช้เทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ 8) ประสบการณ์ใช้งานดิจิทัลในการทำงาน 9) ใช้และตีความข้อมูลเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการทำงาน 10) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน 11) ความสามารถด้านผู้นำดิจิทัล

3. ทักษะการสร้าง (Create) ประกอบด้วย 1) ใช้งานเครื่องมือด้านดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันขั้นต้นสำหรับการทำงาน 2) ใช้ดิจิทัลเพื่อการทำงานร่วมกัน 3) ประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการทำงาน 4) ผลิตชุดข้อมูลเพื่อการบริการสาธารณะ 5) ใช้ข้อมูลระหว่างหน่วยงาน 6) ใช้โปรแกรมดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานประจำ 7) ประยุกต์ใช้กรอบการดำเนินงานร่วมกัน 8) ออกแบบนวัตกรรมบริการ 9) สร้างเครือข่ายเพื่อสร้างนวัตกรรมบริการดิจิทัล 10) สร้างนวัตกรรมบริการได้และสำเร็จในระยะเวลาสั้นและใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด 11) ปรับปรุงกระบวนงานและพัฒนานวัตกรรมบริการ 12) บริหารจัดการประสิทธิภาพการให้บริการและการทำงานดิจิทัล

4. ทักษะการเข้าถึง (Access) ประกอบด้วย 1) เข้าถึงและตระหนักดิจิทัล 2) กำหนดทิศทาง นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาองค์กรดิจิทัล 3) ออกแบบองค์กรดิจิทัล 4) จัดเตรียมทรัพยากรเพื่อการบูรณาการสำหรับองค์กรดิจิทัล 5) ดำเนินโครงการและควบคุมโครงการดิจิทัล 6) นำการพัฒนาคนพันธุ์ใหม่ สำหรับพัฒนาองค์กรดิจิทัล 7) นำการพัฒนาการทำงานร่วมกันเป็นทีมแบบข้ามหน่วยงาน 8) เก่งกระบวนงาน เข้าใจองค์กรดิจิทัล และสื่อสารต่อยอดการเปลี่ยนแปลง 9) บริหารจัดการกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรดิจิทัล 10) สนับสนุนการปรับเปลี่ยนสู่องค์กรดิจิทัลได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประเด็นที่สำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบันความต้องการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะการใช้ (Use) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) ด้านทักษะการสร้าง (Create)

ส่วนด้านทักษะการเข้าถึง (Access) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะปัจจุบันโลกได้เข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานเช่นที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่จะหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคนและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนโครงสร้างรูปแบบกิจกรรมการดำเนินชีวิต อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวจึงเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของประเทศในการวางแนวทางการดำเนินการด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับ Chapoo (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต 25 พบว่าสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต 25 มีการปฏิบัติในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้านโดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านวิชาการ รองลงมา คือ ด้านงบประมาณ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงานบุคคล และปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต 25 มีปัญหาในระดับน้อยที่สุดทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยด้านที่มีปัญหาสูงสุดคือ ด้านการบริหารงบประมาณ รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ส่วนด้านที่มีปัญหาต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานบุคคล และยังสอดคล้องกับ Ozdamar-Keskin, Ozata and Banar (2015) ศึกษาสมรรถนะการรู้ดิจิทัล และนิสัย การเรียนรู้ของผู้เรียนระบบเปิด และผู้เรียนทางไกล มหาวิทยาลัยอนาโดลู (Anadolu University) ประเทศตุรกี ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาเชื่อว่าตนเองมีทักษะการแก้ปัญหาและการทำงานโครงการ แต่มีสมรรถนะด้านการรู้ดิจิทัล และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในระดับพื้นฐาน และต้องการการฝึกอบรมการใช้ เครื่องมือดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับภาพ การได้ยิน ความเป็นอิสระ ความร่วมมือ การอ่านและการเขียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 2 หลักการ ได้แก่ หลักการปรับเปลี่ยน และหลักการผู้นำ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ ด้วยการพัฒนาทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทักษะการใช้ (Use) ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ (3) ด้านทักษะการสร้าง (Create) ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ (4) ด้านทักษะการเข้าถึง (Access) ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้ 4) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ใช้กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ในการขับเคลื่อนการพัฒนา และผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Gillan (2016) ได้จัดทำกรอบเชิงกลยุทธ์การรู้สารสนเทศ และดิจิทัลสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยควีนส์แลนด์ ค.ศ. 2016-2020 ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ เน้นการพัฒนานักศึกษา อาจารย์ บุคลากรทุกภาคส่วนในชุมชนให้มีทักษะการรู้สารสนเทศและดิจิทัลที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตส่วนตัว การศึกษาและการประกอบวิชาชีพ โดยมีหลักการนำทาง 5 ประการสำคัญ คือ ความร่วมมือ บูรณาการนวัตกรรม ความยั่งยืน การประเมิน และกลยุทธ์หลัก ในแต่ละหลักการ พร้อมด้วยตัวชี้วัด สอดคล้องกับ National Association of Secondary School Principals (NASSP) (2013); Quote

in Redmond (2016) พบว่า ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญและส่งผลดีต่อการบริหารโรงเรียนให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แก่ ทักษะด้านการใช้ดิจิตอล (Digital Literacy Skills) ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีสอดคล้องกับ Klabdee (2015) ได้กล่าวถึงทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในเว็บไซต์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์ว่า อินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก ดังนั้นจำเป็นที่ประชาชนอาเซียนต้องได้รับการฝึกอบรมหรือพัฒนาตนเองให้มีขีดความสามารถ นำสารสนเทศในระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่าการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบฯ ภาพรวมมีการปฏิบัติโดยรวมในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทักษะการเข้าถึง (Access) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) และด้านทักษะการสร้าง (Create) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และผู้บริหารสถานศึกษาที่ผ่านการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยรูปแบบฯ มีคะแนนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่เข้ารับการพัฒนามีความสนใจกระตือรือร้นในการรับการพัฒนา และมีความคุ้นเคยกับวิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมทำให้สามารถสอบถามในข้อปัญหาที่ตนเองต้องการพัฒนา ในส่วนทักษะการสร้าง (Create) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดนั้นอาจเนื่องมาจากทักษะการสร้างเป็นทักษะที่ต้องใช้ความบ่อยและต่อเนื่องจึงจะสามารถพัฒนาให้ผู้บริหารมีทักษะการสร้างที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Panhansena (2019) ศึกษาโมเดลการฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามโมเดลการฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Noisaeng (2012) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการจัดการความรู้เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นต้องมีและพัฒนา ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การทำงานเป็นทีม การสร้างสรรค์ผลงาน การสร้างขวัญและกำลังใจ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการมีวิสัยทัศน์ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ปรัชญาของการพัฒนา หลักการของการพัฒนา วัตถุประสงค์ของการพัฒนา สมรรถนะที่ต้องพัฒนา และกิจกรรมการพัฒนา รูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่าการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ส่วนด้านความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาประเทศมาสู่การพัฒนาระดับบุคคล และการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยการนำ “จุดเน้นการพัฒนาภาครัฐ” ที่ ก.พ.

กำหนด มากำหนดเป็น “คุณลักษณะของข้าราชการสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ” และกลุ่มของความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่ควรได้รับการพัฒนาสำหรับข้าราชการกลุ่มต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้บริหารการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลที่สามารถสื่อสารนโยบายขององค์กรมาสู่ระดับปฏิบัติ พร้อมทั้งสั่งการ กำหนดแนวทาง วางแผน กำกับ ติดตามดูแล ให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานหรือการให้บริการขององค์กร ให้มีความทันสมัยและอยู่ในรูปแบบดิจิทัล มีการสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนและผลักดันให้มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง และระหว่างภาครัฐกับประชาชน อย่างเป็นระบบ และเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Sanongpan (2014) ศึกษาเรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 11 ทักษะ คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษย์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการศึกษาและการสอน ทักษะด้าน ความรู้ความคิด ทักษะด้านการบริหาร ทักษะด้านการวางแผน ทักษะด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะด้าน การประเมิน ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารและการบริหารจัดการ และทักษะด้านการสร้างทีมงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

สรุป

การเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้การดำเนินงานของคนในสังคมเปลี่ยนไป ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลจะสามารถพัฒนางานและปรับเปลี่ยนองค์กรให้ล้ำหน้าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในการพัฒนางานทางด้านการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาได้อย่างประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้กระบวนการพัฒนาด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) ในการพัฒนาทักษะทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ 1) ด้านทักษะการใช้ (Use) ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านทักษะการเข้าใจ (Understand) ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านทักษะการสร้าง (Create) ประกอบด้วย 12 ตัวบ่งชี้ และ 4) ด้านทักษะการเข้าถึง (Access) ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้ โดยมีเงื่อนไขของการดำเนินการพัฒนา คือ เครื่องมืออุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็ปเล็ต ฯ และผู้บริหารสถานศึกษาเองต้องตระหนักถึงความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาขึ้น และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนางานทางด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทันการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา มีประเด็นที่เป็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากที่พบว่าระดับการใช้รูปแบบฯ ทักษะการเข้าถึง (Access) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าต้องมีการพัฒนาให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยกำหนดให้การพัฒนาคนให้เท่าทันและสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานได้อย่างรอบรู้ เป็นหนึ่งในประเด็นหลักของการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

1.2 ในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ควรคำนึงถึงความแตกต่างของช่วงวัยและพื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้เข้ารับการพัฒนาเพื่อจัดกิจกรรมการพัฒนาให้เหมาะสม

1.3 หน่วยงานทางการศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาการบริหารโรงเรียนให้พร้อมสำหรับการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

References

Chapoo, K. (2013*). The use of information technology in basic school management. Under the Office of Secondary Educational Service Area 25.* (Master's Thesis). Pathumthani University. Pathum Thani.

Gillan, H. (2016). *Information and digital literacy: A strategic framework for UQ library 2016-2030.* (Doctoral Dissertation). Roosevelt University. Chicago.

Klabdee, S. (2015). *Basic Skills for Learning through Information and Communication Technology. As for the ASEAN Bureau of International Relations Public Relations Department.* Retrieved September 3, 2018, from http://www.aseanthai.net/ewt_news.php?nid= 3314&filename=index.

Ministry of Education. (1999). *National Education Act 1999.* Bangkok: Siam Sport Syndicate Limited.

Noisaeng, S. (2012). *Model for Competency Development of School Administrators by Knowledge Management to Increase Motivation in Learning Management of Teachers in Educational Institutions under the Office of Basic Education Commission.* (Doctoral Dissertation). Eastern Asia University. Pathum Thani.

Ozdamar-Keskin, N. et al. (2015). Examining digital literacy competences and learning habits of open and distance learners. *Contemporary Educational Technology,* 6(1), 74-90.

Phansena, K. (2019). *Development a Blended Training Model for Enhancing the Competency of the Schools Director Under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Redmond, K. (2016). *21st Century Leadership Skills Indicator for Basic School Administrators.* (Doctoral Dissertation). Mahamakut Buddhist University. Nakhon Pathom.

Sanongpan, P. (2014). *Skills of 21st Century School Administrators Under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 3*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Sawpayon, S. (2015). *Principles and Process in Educational Administration: Theory and Practices.* Bangkok: Mittraphap Printing and Sound Company Limited.

Thammakitwat, P. (2017). Promoting information and communication technology skills of school administrators Under the Office of Secondary Educational Service Areas. *Journal of SWU Educational Administration,* 14(27), 30-41.

รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ ของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด*

The Early Childhood Educational Administrative Model For the Excellence of Provincial Kindergarten Schools

[1]วงเพชร การุณย์, ชวนคิด มะเสนะ และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น

[1]Wongpet Karoon, Chuankid Masena and Suwimon Phoglin

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: wongpet.kG60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาปฐมวัย 2) สร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าสายชั้นอนุบาล รวม 75 คน กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้าสายชั้นอนุบาล จาก 3 โรงเรียน จำนวน 9 คน ด้วยการสัมภาษณ์ เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและ ความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือรูปแบบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบ 1 โรงเรียน ทดลองใช้ตามคู่มือ กลุ่มเป้าหมายในการประเมินรูปแบบ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 21 คน โดยการประชุมกลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 1) ผู้บริหารเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่จะนำพาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ 2) หลักการสำคัญที่ใช้ในการบริหารการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ (1) หลักการมีส่วนร่วม (2) หลักการทำงานเป็นทีม (3) หลักการมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน 3) การนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการพัฒนา ให้โรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ผลประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเห็นว่าวิธีดำเนินการตามรูปแบบ 5 ด้าน (P2HET) มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์สามารถพัฒนาการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศได้

คำสำคัญ: การบริหาร; การศึกษาปฐมวัย; ความเป็นเลิศ; โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

*Received June 20, 2020; Revised April 26, 2021; Accepted June 27, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the current conditions of the early childhood educational administration; 2) to create the early childhood educational administrative model aiming for the excellence; 3) to test the early childhood educational administrative model aiming for the excellence of provincial kindergarten schools; and 4) to assess the early childhood educational administrative model aiming for the excellence of provincial kindergarten schools. A sample for studying the current condition consisted of directors, vice-directors, and head of kindergarten department, in a total of 75 persons. The target group for studying the prototype schools consisted of directors, vice-directors, and head of kindergarten department from all three schools, in a total of 9 persons by means of in-depth interview. The target group for developing a model consisted of 15 experts to assess the propriety and feasibility of a model and model manual by means of expert-based seminars. The target group for testing was conducted with 1 school based on a model manual. The target group for assessing a model consisted of 21 experts and relevant persons by means of a group meeting.

The research found the results for the early childhood educational administrative model for the excellence of provincial kindergarten schools as follows: 1) the administrators were the key driver leading the schools to success; 2) the important principles for administrating early childhood education were (1) participation, (2) teamwork, and (3) moving towards mutual success goals; 3) the application of a model in the development of early childhood education continuously and seriously would result in the development of schools to have quality, standards and able to achieve the excellence effectively; and 4) the assessment result of the early childhood educational administrative model for the excellence of provincial kindergarten schools overall was at a high level. The result also revealed that when considering all 5 aspects (P2HET), a model consisted of propriety, feasibility, and utility that could develop the early childhood education to excellence.

Keywords: Administration; Early Childhood; Excellence; Provincial Kindergarten

บทนำ

ประเทศไทยได้ดำเนินการส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ

กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป้าหมายข้อ 3.3 สถานศึกษาทุกระดับการศึกษา สามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ขับเคลื่อนนโยบายโรงเรียนมาตรฐานสากล มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 มีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยให้โรงเรียนพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบคุณภาพ ตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มีต้นแบบมาจากรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เรียกว่า The Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) ซึ่งได้มีการพัฒนาปรับปรุงมาตลอด เพื่อช่วยให้องค์กรประเมินตนเองภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นผลการดำเนินการตามกลยุทธ์ขององค์กร มีเกณฑ์ที่พัฒนาไปสู่มุมมองเชิงระบบ ครอบคลุมและบูรณาการการบริหารจัดการกับผลการดำเนินการโดยรวมขององค์กร (Office of the Basic Education Commission, 2018)

โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดมีการขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายสำคัญ แต่ยังมีการปฏิบัติที่ไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ยังต้องการรูปแบบที่มีความเด่นชัดในการปฏิบัติและควรพัฒนารูปแบบเพื่อให้โรงเรียนนำแนวทางของรูปแบบไปประยุกต์ใช้โดยเทียบเคียงให้เหมาะสมกับบริบทการบริหารจัดการของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Hawk (2004) ได้ทำการศึกษาเรื่องความเข้าใจและการนำเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศของระบบ MBNQA พบว่า แนวคิดต่างๆ พัฒนาได้ดีในช่วงภาวการณ์พัฒนาของการใช้ระบบ MBNQA โดยโรงเรียนพัฒนาวิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ และการวัดประเมินผล โรงเรียนที่มีคุณภาพ (Quality School) จะมีรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการศึกษาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศที่มีลักษณะการบริหารจัดการที่มีระบบ ขั้นตอน สามารถวิเคราะห์ ควบคุม กำกับ ติดตาม ตรวจสอบได้ และประเมินผล การดำเนินงานได้อย่างชัดเจน เป็นระบบ ขั้นตอน สามารถนำผลงานมาเปรียบเทียบได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ตลอดจนความรู้ความสามารถของผู้บริหารในการกำกับดูแลอย่างถูกต้องตามทิศทางของการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ล้วนมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดตามแนวทางของการศึกษาปฐมวัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มี คุณภาพและเป็นแบบอย่างของโรงเรียนโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสานวิธี (Mix Method) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBEC QA) ประกอบด้วย องค์ประกอบของรูปแบบ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 3) วิธีดำเนินการ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ การบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ 1) การวางแผนกลยุทธ์ (Plan) 2) การมีส่วนร่วม (Participation) 3) การตระหนัก เต็มใจทำงาน (Heart & Hands) 4) การประเมินผล (Evaluation) และ 5) การมุ่งสู่จุดหมาย (Target) กระบวนการบริหารความเป็นเลิศ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) 4) การปรับปรุง (Act) โดยมีรายละเอียดดังนี้

พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 81 โรงเรียน ประชากร คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดูแลงานปฐมวัยและหัวหน้าสายชั้นอนุบาล โรงเรียนละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 243 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน, รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดูแลงานปฐมวัย และหัวหน้าสายชั้นอนุบาล จากโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จำนวน 75 คน จาก 25 โรงเรียน ได้มาโดยใช้เกณฑ์การประมาณร้อยละ 30 จากจำนวนประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้ศึกษาสภาพ การบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 2) แบบสัมภาษณ์ โดยการสังเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ ใช้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ 3) คู่มือรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ของรูปแบบ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ซึ่งเก็บข้อมูลใน 4 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่รับผิดชอบงานปฐมวัย และหัวหน้าสายชั้นอนุบาล จำนวน 75 คน ได้มาโดยใช้เกณฑ์การประมาณร้อยละ 30 จากจำนวนประชากร Srisa-ard (2017) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่า ICO ระหว่าง 0.60 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ .93 สถิติที่ใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นสถานศึกษาต้นแบบ ได้แก่ ผู้อำนวยการ, รองผู้อำนวยการที่รับผิดชอบงานปฐมวัย และหัวหน้าสายชั้นอนุบาล จาก 3 โรงเรียน จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนที่มีคุณลักษณะที่เป็นเลิศครบถ้วนทั้ง 4 เกณฑ์ ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น คือ 1) มีผลการประเมินมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย รอบที่ 3 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

ดีมาก ทุกมาตรฐาน 2) ได้รับรางวัลโรงเรียนพระราชทานระดับปฐมวัยไม่เกิน 10 ปี หรือได้รับโล่รางวัลพระราชทานระดับปฐมวัย 10 ปีต่อเนื่อง และ 3) ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) และ 4) เป็นโรงเรียนศูนย์พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดไฮสโคป (High Scope) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบและคู่มือรูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษาปฐมวัย 3 คน ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานด้านปฐมวัย 3 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 3 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 3 คน และหัวหน้าสายชั้นอนุบาลโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 3 คน ตรวจสอบรูปแบบและคู่มือรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ด้วยวิธีสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) สถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการนำรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดไปใช้ในครั้งนี้ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี เพื่อนำมาใช้เป็นกรณีศึกษา โดยพิจารณาจากคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) เป็นสถานศึกษาที่มีรายชื่ออยู่ในกลุ่มโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 81 โรงเรียน มีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีการจัดการศึกษาห้องเรียนโครงการพิเศษระดับปฐมวัย 2) เป็นสถานศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมดำเนินการวิจัย 3) ผู้บริหารตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย 4) บุคลากรในสถานศึกษามีความยินดีและให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย ทดลองใช้ตามคู่มือการดำเนินการในโรงเรียนที่เป็นพื้นที่ดำเนินการ เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบประเมินสภาพความสำเร็จของการพัฒนาการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศสถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยศสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ได้แก่ นักการศึกษา นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน โดยการประชุมกลุ่ม (Group Meeting) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 2) ปัญหาและอุปสรรคของข้อเสนอแนะในการใช้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะนี้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ของรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการดำเนินงานการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการประเมินผล (Evaluation: E) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P) และด้านการมุ่งสู่จุดหมาย (Target: T) ส่วนด้านการวางแผนกลยุทธ์ (Plan: P) และด้านการตระหนัก เต็มใจทำงาน (Heart & Hands: H) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ได้แก่ ผู้บริหารเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่จะนำพาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ จำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำทางวิชาการและมีความเข้าใจครูผู้สอนอย่างแท้จริง ให้ครูและบุคลากร เข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการพัฒนา และมีความเชื่อมั่นในครูผู้สอน นอกจากนี้โรงเรียนต้องมีแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น อินเตอร์เน็ต ห้องสมุด กิจกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าได้อย่างต่อเนื่อง

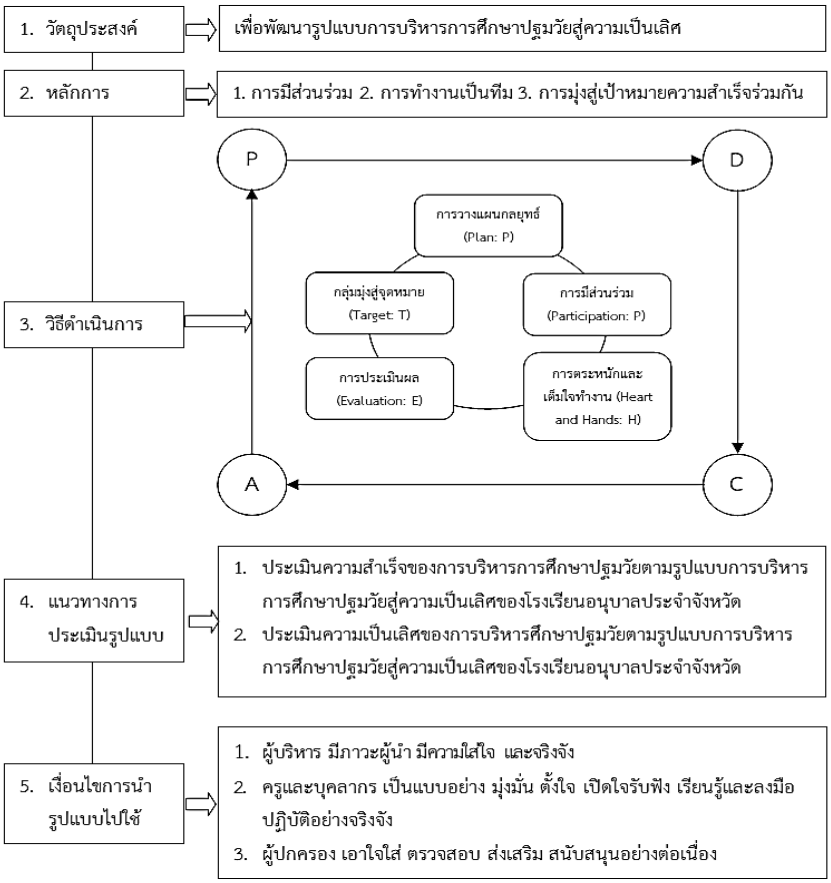
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากการศึกษาสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนที่รับผิดชอบงานปฐมวัย และหัวหน้าสายชั้นอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า หลักการสำคัญที่ใช้ในการบริหารการศึกษาปฐมวัย ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วม โดยการปรึกษาหารือ ประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร หัวหน้าสายชั้นอนุบาล ครูผู้สอนระดับปฐมวัย ผู้ปกครองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์สู่ชั้นเรียน 2) หลักการทำงานเป็นทีม เป็นการให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนการทำงานเป็นทีมที่ดีขึ้นกว่าเดิม 3) หลักการมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน เป็นการมุ่งสู่จุดหมายแห่งความเป็นเลิศของการศึกษาปฐมวัยร่วมกันของผู้บริหาร ครูและบุคลากร ผู้ปกครองและ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ดำเนินงานตามกระบวนการเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการ มีคุณภาพและ มีสมรรถนะสูง สามารถขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาปฐมวัยให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ สรุปเป็นรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) หลักการ 3 หลักการ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก (P_2HET) ได้แก่ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (2) การมีส่วนร่วม (3) การตระหนักเต็มใจทำงาน (4) การประเมินผล และ (5) การมุ่งสู่จุดหมาย 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจระดับมาก ก่อนและหลังการใช้รูปแบบมีความคิดเห็นแตกต่างกัน และเห็นว่าองค์ประกอบของรูปแบบ 5 ด้าน (P_2HET) มีความเหมาะสม สามารถพัฒนาการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศได้ ผลการประเมินรูปแบบ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้านำ

รูปแบบไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการพัฒนาให้โรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทดลองใช้รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด มีความเห็นหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ โดยมีข้อเสนอแนะว่า ผู้ที่จะใช้รูปแบบต้องทำความเข้าใจในรูปแบบตั้งแต่ต้นจนสามารถเข้าใจรูปแบบที่สมบูรณ์ให้ครบถ้วนและถูกต้อง อันจะส่งผลต่อการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ รองลงมาคือด้านความเป็นไปได้ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด P_2HET Model

รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด แบบ P_2HET Model มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการวางแผนกลยุทธ์ (Plan: P) มีวิธีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดสัมฤทธิผลในทางปฏิบัติตามกรอบภารกิจและเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ด้านการมีส่วนร่วม (Participation: P) มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยการปรึกษาหารือ ประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร หัวหน้างานปฐมวัย หัวหน้าสายชั้นอนุบาล และครูผู้สอนระดับปฐมวัย มีระบบการบริหารแบบโรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่ (Small School in Big School) เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์สู่ชั้นเรียน

3. ด้านการตระหนัก เต็มใจทำงาน (Heart & Hands: H) มีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานมีความเต็มใจในการทำงาน ตระหนักและเห็นความสำคัญในองค์การที่ตนปฏิบัติอยู่ด้วยความเต็มใจ นำเอากระบวนการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่ร่วมกันออกแบบไปใช้ในชั้นเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งส่งผลดีกับคุณภาพของผู้เรียน

4. ด้านการประเมินผล (Evaluation: E) มีการประเมินกระบวนการบริหารการจัดการศึกษาปฐมวัยตามมาตรฐานการวัดและประเมินผล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและคุณภาพของผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุตามจุดหมาย

5. ด้านการมุ่งสู่จุดหมาย (Target: T) มีการบริหารโดยผู้บริหารกระจายอำนาจให้ครูและบุคลากรได้ดำเนินงานตามกระบวนการ เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการกลุ่ม ทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้างานปฐมวัย หัวหน้าสายชั้นอนุบาล ครูปฐมวัย หากมีปัญหาเร่งด่วนหรือมีสิ่งที่ต้องการตัดสินใจก็สามารถทำได้อย่างรวดเร็วทันที อีกทั้งทำให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการ มีคุณภาพและมีสมรรถนะสูง สามารถขับเคลื่อนการบริหารการศึกษาปฐมวัยให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้

- ด้านบริบท (Context) สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในของโรงเรียนดี มีความมั่นคงปลอดภัย มีสังคมบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษา ทำให้การบริหารการศึกษาปฐมวัยมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน

- ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ทรัพยากรบุคคล ผู้บริหาร ครู เป็นบุคลากรมืออาชีพ ทรัพยากรวัตถุ เทคโนโลยี และงบประมาณได้มาตรฐาน เหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอ หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนหลากหลาย การบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานยุทธศาสตร์

- ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการบริหารจัดการ โดยเน้นโรงเรียนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารโรงเรียน

- ด้านผลผลิต (Output) ผู้เรียน มีคุณภาพมาตรฐาน มีพัฒนาการทุกด้าน มีความรู้ คุณธรรม โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน เป็นแบบอย่างของโรงเรียนอื่น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การได้ข้อสรุปเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างสถานศึกษาเพื่อที่จะให้นักเรียนได้เข้าเรียนในสถานศึกษา

ของตนเองมากยิ่งขึ้น และเป็นการสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะทำให้สถานศึกษาปฐมวัยมีความเป็นเลิศและ ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับ นัฐฐยา พิพัฒน์นราธร และนิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ (Phiphatnarathorn, and Chirirojpinyo, 2018) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด มีวิธีดำเนินการของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 ด้าน (P_2HET) ได้แก่ (1) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ (2) ด้านการมีส่วนร่วม (3) ด้านการตระหนัก เต็มใจทำงาน (4) ด้านการประเมินผล และ (5) ด้านการมุ่งสู่จุดหมาย สาเหตุที่ได้ผลสรุปเช่นนี้อาจเนื่องมาจากมีวิธีดำเนินการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่ยึดหลักเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ซึ่งมีวิธีดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นนักเรียน 4) การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การมุ่งเน้นการดำเนินการ และ 7) ผลลัพธ์ ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจนารถ อมรประสิทธิ์ (Amonprasit, 2015) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักของการบริหารสู่ความเป็นเลิศ 2) คณะกรรมการบริหารสู่ความเป็นเลิศ 3) ขอบข่ายงานบริหาร สู่ความเป็นเลิศ และ 4) แนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับ สุริยา ห้าวหาญ, ธัชชัย จิตรนันท์ และวีรพล สารบรรณ (Hawhan, Chitanan, and Saraban, 2016) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้บริหาร 2) ครู 3) นักเรียน 4) แหล่งเรียนรู้ 5) การบริหารจัดการ 6) เครือข่ายร่วมพัฒนา และ7) การพัฒนาระบบสารสนเทศ และยังสอดคล้องกับ จงรักษ์ ศรีทิพย์ (Srithp, 2017) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสู่ความ เป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 1) กระบวนการบริหารจัดการ 2) การมีส่วนร่วม 3) การบริหารทรัพยากรบุคคล 4) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 5) การจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี 6) การวางแผนกลยุทธ์ 7) การมุ่งเน้นผู้เรียน 8) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล และ 9) ความเป็นเลิศของโรงเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ปรากฏว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจระดับมาก และเห็นว่าวิธีดำเนินการตามรูปแบบ 5 ด้าน (P_2HET) มีความเหมาะสมสามารถพัฒนาการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศได้ อาจเนื่องมาจากบุคลากรในโรงเรียนมีความตื่นตัวเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งสอดคล้องกับ จงรักษ์ ศรีทิพย์ (Srithip, 2017) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ประกอบด้วย 1) กระบวนการบริหารจัดการ 2) การมีส่วน

ร่วม 3) การบริหารทรัพยากรบุคคล 4) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 5) การจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี 6) การวางแผนกลยุทธ์ 7) การมุ่งเน้นผู้เรียน 8) การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล และ 9) ความเป็นเลิศของโรงเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เพ็ญจันทร์ อุปพงษ์ (Upaphong, 2016) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนอนุบาลเอกชนสู่ความเป็นเลิศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนอนุบาลเอกชนสู่ความเป็นเลิศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากเช่นเดียวกันกับ นัฐฐยา พิพัฒน์นราธร และนิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ (Phiphatnarathorn, and Chirarojpinyo, 2018) ที่ศึกษาการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะส่งผลต่อการยกระดับความเป็นเลิศให้ได้มาตรฐานสามารถเป็นแบบอย่างได้ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากรูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามลำดับขั้นตอน การสร้างรูปแบบอย่างมีระบบและวิธีการที่เหมาะสม โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา และทฤษฎีที่เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารการศึกษาปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ เบญจนารถ อมรประสิทธิ์ (Amonprasit, 2015) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดได้อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ เพ็ญจันทร์ อุปพงษ์ (Upaphong, 2016) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนอนุบาลเอกชนสู่ความเป็นเลิศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบมีความเหมาะสมเช่นเดียวกับ นัฐฐยา พิพัฒน์นราธร และนิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ (Phiphatnarathorn, and Chirirojpinyo, 2018) ศึกษาการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ระดับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก

สรุป

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษามากที่สุด ด้านความเป็นไปได้มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าความเป็นไปได้ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำรูปแบบนี้ไปใช้มากที่สุด และด้านความเป็นประโยชน์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่ารูปแบบมีประโยชน์ต่อสถานศึกษามากที่สุด

ปัญหาและอุปสรรคในการนำรูปแบบไปใช้ จากผลการประเมินพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบให้ความเห็นตรงกันว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด (P_2HET Model) เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรเพียงพอ แต่สามารถปรับและนำไปใช้กับโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก ในการพัฒนาการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบ P_2HET เป็นรูปแบบที่มีประโยชน์ต่อสถานศึกษา เนื่องจากวิธีดำเนินการของรูปแบบได้กำหนดไว้ชัดเจน มีกระบวนการวางแผนกลยุทธ์เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียร่วมรับผลของการจัดการศึกษา มีการตระหนักเต็มใจทำงานที่ตนเองรับผิดชอบ มีการประเมิน นิเทศ กำกับ ติดตามเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้บรรลุตามจุดหมาย เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการนำไปสู่ความเป็นเลิศของการบริหารการศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้อง จะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาปฐมวัย รวมทั้งกำหนดองค์ประกอบความเป็นเลิศร่วมกันเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งทำให้การบริหารการศึกษาปฐมวัยนำไปสู่ความเป็นเลิศได้ในที่สุด

1.3 สถานศึกษาอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาการบริหารการศึกษาปฐมวัยให้พร้อมสำหรับการบริหารสู่ความเป็นเลิศต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของการบริหารการศึกษาปฐมวัยแยกรายด้าน เช่น ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

2.2 ควรศึกษาปัจจัยในการบริหารการศึกษาปฐมวัยเพื่อพัฒนาครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศ

2.3 ควรศึกษายุทธศาสตร์การสร้างความเป็นเลิศการบริหารการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเครือข่ายและโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด

References

Amonprasit, B. (2015). *The model of administration towards excellence of the provincial kindergarten.* (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.

Hawhan, S., Chitanan, T., & Saraban, W. (2016). Management Model for School Excellence Under the Office of Secondary Educational Service Areas. *Journal of Education Maha Sarakham University*, 10(3), 202-203.

Hawk, S. (2004). A comparison of B2C e-commerce in developing countries. *Electronic Commerce Research*, 4(6), 181-199.

Ministry of Education. (2016). *The Educational Development Plan of the Ministry of Education*, (12th ed.). Bangkok: Ministry of Education.

Office of the Basic Education Commission. (2018). *Early Childhood Education Curriculum Manual 2017*. Bangkok: Khurusapha Publishing House, Lat Phrao.

Office of the Basic Education Commission. (2018). *Quality Award criteria Of the Office of the Basic Education Commission: OBECQA Year 2016-2017*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

Phiphatnarathorn, N., & Chirirojpinyo, N. (2018). Management for excellence of private schools in Bangkok. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus,* 5(1), 223-239.

Srisa-ard, B. (2017). *Basic Research.* (10th ed.) Bangkok: Suriyasarn publication.

Srithip, C. (2017). *The development of management model to excellence of the provincial kindergarten*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Pathom Rajabhat University. Nakhon Pathom.

The Secretariat of the Council of Education. (2019). *National standards of early childhood development*. Bangkok: Phrikwarn graphic**.**

Upaphong, P. (2016). *Development of a model for managing private kindergartens towards excellence in the northeastern region*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

The Instructional Leadership Development Model of Teachers in the Digital Era of Small Secondary School Under the Office of the Basic Education Commission

[1]สุพิชญ์ชญา มีแก้ว, นเรศ ขันธะรี และ จิณณวัตร ปะโคทัง

[1]Supischaya Meekaew, Narech Khantaree and Jinawatar Pakotung

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: supischaya.mG60@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการฯ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงศึกษาโรงเรียนต้นแบบโดยการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และ ครู จำนวน 3 โรงเรียน 9 คนและการศึกษาเชิงปริมาณสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางเครซีและมอร์แกน จำนวน 236 คน (2) สร้างรูปแบบ โดยการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 14 คน (3) ทดลองใช้รูปแบบ 1 โรงเรียนโดยเลือกแบบเจาะจง และ (4) ประเมินรูปแบบ โดยประเมินผลจากกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล มีการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ยังขาดการนิเทศการสอนและการประเมินผลที่หลากหลายให้ก้าวทันยุคดิจิทัล 2) รูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล พบว่ามี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาตนเอง ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล การนิเทศการสอนและประเมินผล และ การสร้างเครือข่าย และเทคโนโลยีการสื่อสาร 3) ผลการทดลองรูปแบบ ได้รูปแบบที่มีความ

*Received July 5, 2020; Revised September 8, 2020; Accepted August 11, 2021

เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล กลุ่มทดลองใช้มีความพึงพอใจในรูปแบบและคู่มือ 4) ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบพบว่านำไปใช้ได้ โดยการใช้คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ยุคดิจิทัล

Abstract

The research article aimed at 1) studying the current state, problem, and the need for the instructional leadership development of teachers in the digital era. A sample was selected through purposive sampling from studying the prototype schools by interviewing the directors, vice-directors, and teachers in a total of nine persons from 3 schools. The quantitative research for studying the current state, problem, and the need for the instructional leadership development of teachers determined a sample by means of the Krejcie and Morgan Table, in a total of 236 persons; (2) building a model by assessing the appropriateness and feasibility, in a total of 14 persons; (3) experimenting a model with 1 school was selected through purposive; and 4) model evaluation through the results of the target group which was a group of 17 experts. The research instruments were interview form, questionnaire, test form, and evaluation form. The statistics used were percentage, mean, standard deviation (S.D.) and content analysis.

The research results were found as follows: 1) The current state in the instructional leadership development of teachers in the digital era found that there was a building of the network and information technology for organizing the student development activities but still lacking supervision in the teaching and various evaluations to keep up with the digital era. 2) A model for the instructional leadership development of teachings in the digital era found to consist of 7 components as follows: Academic administration; Student development activities; Self-development; Relationship with colleagues; Development of learning management in the digital era; Supervision in the teaching and evaluation; and building of network and communication technology. 3) The experimental results found a model to be appropriate for using in the instructional leadership development of teachings in the digital era. The trial group was satisfied in a model and the manual. 4) The evaluation results for appropriateness, feasibility, and utilization of a model found to be implementable by using the operation manual of a model.

Keywords: Development; Instructional Leadership; Digital Era

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไร้พรมแดนเป็นยุคเศรษฐกิจ สังคมฐานความรู้ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง จำเป็นต้องสร้างให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีอิทธิพลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษาของนานาประเทศ กลไกการพัฒนาต่าง ๆ ต้องอาศัยฐานความรู้เป็นสำคัญ ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศต่าง ๆ จากทุกสารทิศทั่วทุกมุมโลกสามารถถ่ายทอดส่งต่อกันได้อย่างไร้ขีดจำกัด การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาแบบก้าวข้ามพรมแดนสามารถเข้าถึง ได้ทั่วทุกมุมโลก โดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แวดวงทางการศึกษาหลายประเทศทั่วโลกกำลังก้าวข้ามรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิม ๆ ที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน การจัดการเรียนการสอนในยุคนี้ถือว่าเป็นยุคของ “โลกคือห้องเรียน” ซึ่งกำลังจะแปรสภาพจากอดีตที่ห้องเรียนเป็นเพียงแค่ห้องสี่เหลี่ยมเล็กๆ มีครูทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับผู้เรียนเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนมีหน้าที่รับความรู้จากครูผู้สอน ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่เริ่มมีการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอด ความรู้จากครูผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ สนใจใฝ่เรียนรู้ สนุกสนาน กระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (Ministry of Education, 2008)

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดการศึกษานั้น จะทำให้ผู้เรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่กว้างใหญ่ไพศาล สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ได้สะดวก รวดเร็ว แต่การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ถูกต้อง ก็ต้องอาศัยผู้สอนที่เข้าใจและมีความรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีด้วยเช่นกัน ผู้สอนยังจำเป็นต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกศึกษาค้นคว้าข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีวิจารณญาณ เพราะข้อมูลสารสนเทศที่เผยแพร่บนระบบอินเทอร์เน็ตนั้นมีทั้งข้อมูลที่ถูกต้องและข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการกลั่นกรอง กระทรวงศึกษาธิการมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา โดยการยกระดับโรงเรียนชั้นนำที่มีความพร้อมสู่โรงเรียนดีมีมาตรฐานสากล เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีระบบการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมนำความรู้ รักความเป็นไทย มีความสามารถก้าวไกลในระดับสากล (Ministry of Education, 2010)

ครูผู้สอนมีหน้าที่ต้องชี้แนะให้ผู้เรียนได้รู้จักการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีระบบมีเหตุผล คิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้สูงสุด ไม่เป็น“ดาบสองคม” อย่างที่หลายคนห่วงใย การจัดการเรียนการสอนในยุคโลกดิจิทัลนั้น ครูควรมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะแนวทางเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แบบใหม่โดยจัดการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และสื่อเทคโนโลยี มีทักษะในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อขยายองค์ความรู้ของตนเอง

ตลอดเวลา มีความสามารถในการถ่ายทอดหรือ ขยายความรู้ของตนเองสู่นักเรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการเสาะหาและคัดเลือกเนื้อหาความรู้หรือเนื้อหาที่ทันสมัย เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนผ่านทางสื่อเทคโนโลยี สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในฐานะที่เป็นผู้ผลิตความรู้ ผู้กระจายความรู้และผู้ใช้ความรู้ เป็นต้น (Pakotang, 2018) การที่บุคคลใดๆ ในองค์กรมีภาวะผู้นำย่อมหมายความว่า บุคคลนั้นเป็นผู้นำที่มีความคิดเหนือผู้อื่น มิได้เป็นผู้นำโดยตำแหน่งหรือมีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ แต่เป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปในสังคม ผู้นำทางความคิดจึงมิได้มีอิทธิพลโดยตำแหน่ง การที่สมาชิกในสังคมเชื่อฟังหรือคล้อยตามหรือเห็นด้วยเป็นเพราะความชื่นชมศรัทธาในตัวผู้นำและผลงานที่ผ่านมาผู้นำจะต้องปรับพฤติกรรมของตนให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงผู้ร่วมงาน สถาน การณ์ สิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อม (Sudchadee, 2010) การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญตามแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) คือผู้ใช้บารมีเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนสามารถพลิกฟื้นองค์การที่ประสบปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ประสบผลสำเร็จ ความสามารถในการนำผู้ร่วมงานให้เกิดความร่วมมือที่เรียกกันทั่วไปว่าความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) จึงนับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์การ (Runchareon, 2007)

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้ตระหนักชัดว่า การพัฒนาครูมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในยุคดิจิทัล เพราะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก มีครูไม่ครบตรงตามวิชาเอก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่สอน และที่สำคัญหากครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้รับการพัฒนาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินการจัดการศึกษานั้นชัดเจน บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและ มีสุข ตลอดจนนำพาความอยู่รอดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีความรู้และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียน ซึ่งได้รับการประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นและจากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู โรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่พบผลงานวิจัยที่ศึกษาหรือการทำวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะหาแนวทางพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบสมผสาน (Mixed method research) มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเก็บข้อมูลใน 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ศึกษาจากเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู องค์ประกอบของรูปแบบต้องการพัฒนา

1.2 ศึกษาโรงเรียนต้นแบบ (Best practice) โดยการสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง) ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารวิชาการ และ ครู จำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 9 คน เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีเกณฑ์คือ 1) เป็นโรงเรียนพระราชทานย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี 2) เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และ 3) เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่มีผู้บริหารหรือครูที่มีผลงานที่ได้รับรางวัลระดับชาติขึ้นไป

1.3 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตตรวจราชการที่ 14 (อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร และ ศรีสะเกษ) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามความคิดเห็นครูผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูโรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางเครซีและมอร์แกน จำนวน 236 คน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อร่างรูปแบบและจัดทำคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก แล้วตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ของร่างรูปแบบและคู่มือ โดยผู้เชี่ยวชาญ 14 คน ซึ่งประกอบด้วยคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู

2.2 การสร้างรูปแบบและจัดทำคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก นำผลการตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบและคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ 14 คน มาปรับปรุงเพื่อเป็นรูปแบบและคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา

ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจงทดลอง คือ โรงเรียนกำแมดขันติธรรมวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่ 28

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มทดลอง เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนกำแมดขันติธรรมวิทยาคม จำนวน 17 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มละ 1 คน ตรวจสอบ วิพากษ์ วิจารณ์รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและประเมินความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เห็นว่า สภาพปัจจุบันในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล มีการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ยังขาดการนิเทศการสอนและการประเมินผลที่หลากหลายให้ก้าวทันยุคดิจิทัล แต่ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล พบว่าผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามองค์ประกอบของรูปแบบที่ศึกษาและสรุปไว้ในขั้นตอนที่ 1 คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กลไกการดำเนินงาน วิธีดำเนินงาน การประเมินผล และ เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งปรากฏผลของรูปแบบจากการศึกษา ดังนี้

2.1.1 หลักการ มีหลักการในการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 4 หลักการ คือ 1) หลักการมีส่วนร่วม 2) หลักการทำงานเป็นทีม 3) หลักความรับผิดชอบ และ 4) หลักการกระจายอำนาจ

2.1.2 วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน 2) เพื่อเป็นรูปแบบในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล และ 3) เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ

2.1.3 กลไกของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ใช้การเรียนรู้แบบทีมในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการครูในยุคดิจิทัล และ 2) การใช้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการครูในยุคดิจิทัล

2.1.4 วิธีดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านการพัฒนาตนเอง 4) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน 5) ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล 6) ด้านการนิเทศการสอนและประเมินผล และ 7) ด้านการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ

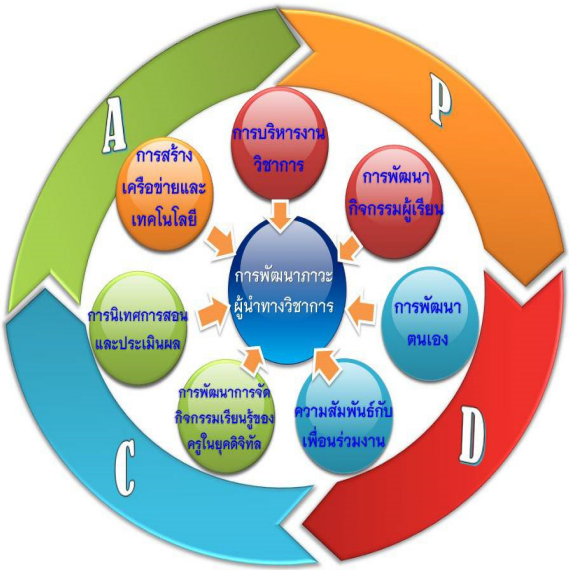
2.1.5 การประเมินผล ประกอบไปด้วยการประเมินผล ดังนี้ 1) ประเมินผลการบริหารงานด้านวิชาการของผู้บริหาร 2) ประเมินผลการพัฒนางานวิชาการของครู และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.6 เงื่อนไขความสำเร็จ คือปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และหลักการ ประกอบด้วย 3 เงื่อนไข ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา มีความพร้อมและ ความมุ่งมั่นในการพัฒนามีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ครูมีส่วนร่วม มีการทำงานเป็นทีม มีการกระจายอำนาจและมีความรับผิดชอบในการพัฒนา และ 3) ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพึงพอใจ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล กลุ่มทดลองใช้มีความพึงพอใจในรูปแบบและคู่มือ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือด้านการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการนิเทศการสอนและประเมินผล

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือด้านการนิเทศการสอนและประเมินผล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น เป็นรูปแบบการการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วม หลักการทำงานเป็นทีม หลักความรับผิดชอบ และหลักการกระจายอำนาจ ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยกลไกการพัฒนานั้นประกอบไปด้วย การเรียนรู้แบบทีมงานในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการครูในยุคดิจิทัล การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการครูในยุคดิจิทัล และการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ประกอบด้วยวิธีดำเนินการพัฒนาจำนวน 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล ด้านการนิเทศการสอนและประเมินผล และด้านการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทุกด้านจะประกอบไปด้วยการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) ทุกขั้นตอน ใช้การประเมินผล ด้วยการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล อย่างเป็นระบบ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานด้านวิชาการของผู้บริหารและการพัฒนางานวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โดยทั้งหมดอยู่ในความพึงพอใจของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสำคัญ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบคือผู้บริหารสถานศึกษามีความพร้อม และ ความมุ่งมั่นในการพัฒนามีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูมีส่วนร่วมมีการทำงานเป็นทีม มีการกระจายอำนาจและมีความรับผิดชอบในการพัฒนา และปกครองนักเรียนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพึงพอใจ ซึ่งผลการประเมินรูปแบบด้านความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลังจากนำไปทดลองใช้นั้นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน รวมทั้งคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่อไปซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 4 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เห็นว่าสภาพปัจจุบัน ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล มีการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ยังขาดการนิเทศการสอนและการประเมินผลที่หลากหลายให้ก้าวทันยุคดิจิทัล แต่ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีปัจจัยมาจากผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้นำวิชาการต้องวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอยู่เป็นประจำ เพื่อทราบผลที่จะช่วยในการตัดสินใจต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิผลจะใช้แหล่งข้อมูลหลากหลาย เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงาน การตัดสินใจทุกระดับจะต้องอาศัยข้อมูลที่ตรงกับปัญหาสามารถใช้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางที่เน้นงานการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันเผด็จ มีชัย (Meechai, 2013) วิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีภาวะผู้นำทางวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการการเรียนการสอน และด้านการส่งเสริมบรรยากาศ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตามลำดับ อันดับสุดท้าย คือ ด้านการนิเทศการศึกษา ส่วนการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ คือ ด้านการวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนรองลงมาคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาตามลำดับ อันดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าผลการสร้างรูปแบบ ประกอบด้วยคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กลไกการดำเนินการ วิธีดำเนินการ การวัดผลและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งจากการวิจัยได้องค์ประกอบหลักที่สำคัญ 7 องค์ประกอบ คือ (1) การบริหารงานวิชาการ (2) การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (3) การพัฒนาตนเอง (4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (5)การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (6) การนิเทศการสอนและประเมินผล และ (7) การสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีการสื่อสารอาจเป็นเพราะว่าการกำหนดรูปแบบต้องมีหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน การวัดผลประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับสมาน อัศวภูมิ (Asawaphum, 1994) กล่าวว่าองค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบ

ด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กลไกการดำเนินการของรูปแบบ วิธีดำเนินการของรูปแบบ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการทดลองรูปแบบ ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล อาจเป็นเพราะว่าภาวะผู้นำทางวิชาการที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ คือ ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้นำที่เข้มแข็งในการสนับสนุน การปฏิบัติงานทางวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุพจน์ ศรีนุชพงษ์ (Srinutphong, 2014) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบมีจำนวน 6 ด้านได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมจะที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารและครูได้ปฏิบัติตามคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบซึ่งได้ทำการวิเคราะห์และทดลองใช้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพจน์ ศรีนุชพงษ์ (Srinutphong, 2014) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูที่ส่งเสริม การจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) รูปแบบมีจำนวน 6 ด้านได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้อง และความถูกต้องของรูปแบบจำนวน 6 ด้าน พบว่า มีความสอดคล้อง และความถูกต้องทุกข้อ (3) ผลการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบพบว่า ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ทั้งโดยรวม รายด้าน และรายข้ออยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล ด้านการนิเทศการสอนและประเมินผล และด้านการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทุกด้านจะประกอบไปด้วยการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) ทุกขั้นตอน ใช้การประเมินผล ด้วยการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก มีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ และผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบเห็นว่ามีประโยชน์ต่อ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษามาก

ปัญหาและอุปสรรคในการนำรูปแบบไปใช้ จากผลการประเมินพบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบให้ความเห็นตรงกันว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กซึ่งมีครูน้อย สามารถปรับใช้ได้กับสถานศึกษาทุกขนาดได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กไปใช้ในการบริหารจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล

1.2 สถานศึกษาอื่นสามารถนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัลไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละแห่งได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในยุคดิจิทัล โดยแยกเป็นรายด้าน เช่น ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในยุคดิจิทัล ด้านการนิเทศการสอนและประเมินผล และด้านการสร้างเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ

2.2 ควรทำวิจัยเพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการด้านของครูในยุคดิจิทัลในโรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา

References

Asawaphum, S. (1994). *Development of Provincial Primary Education Administration Model*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Ministry of Education. (2008) *Guidelines for Assessment and Evaluation of Learning According to Education Core Curriculum Basic*, *B.E. 2551.* Bangkok: Ministry of Education.

Ministry of Education. (2010) *Guidelines for Assessment and Evaluation of Learning According to Education Core Curriculum Basic*, *B.E. 2553*. Bangkok: Ministry of Education.

Meechai, W. (2013). *Instructional Leadership Affecting Academic Administration in the School under the Khonkaen Provincial Administrative Organization*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Pakotang, J. (2018). *Digital leadership for professional school administrators*. Ubon Ratchathani: Siritham Offset Printing House.

Runchareon, T. (2007). *Model and model development*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Srinutphong, S. (2014). *A Model for Developing Academic Leadership which Promote Learning with Information Technology in Basic Education Institutes*. (Doctoral Dissertation). Eastern Asia University. Pathum Thani.

Sudchadee, N. (2010). *Administrator's Transformational Leadership Affecting Core Curriculum Management Basic Education of B.E. 2551 of the Curriculum Implementation Schools in Khon Kaen Province*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

Strategies for Education Quality Development in Schools Under the Office of Basic Education Commission

[1]จิราภรณ์ จันทา, ธิดารัตน์ จันทะหิน และ จิณณวัตร ปะโคทัง

[1]Jiraporn Janta, Thidarat Jantahin and Jinawatara Pakotang

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: jiraporn.jG58@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้วิธีวิจัยแบบผสม ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยมี 4 ระยะดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 260 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย และศึกษาสถานศึกษาต้นแบบ 3 แห่ง 2) การสร้างกลยุทธ์ กลุ่มเป้าหมายคือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง 3) การทดลองใช้กลยุทธ์ กลุ่มเป้าหมายคือผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 23 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง 4) การประเมินกลยุทธ์ กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 21 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผล ระบบการประกันคุณภาพภายใน 2) การพัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาครูให้มีสมรรถนะการวิจัย การเรียนการสอนและการใช้เทคโนโลยี 3) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ประกอบด้วย การจัดระบบการเตรียมความพร้อมด้านผู้เรียนและระบบการเรียนรู้ 5) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์

*Received June 29, 2020; Revised August 14, 2021; Accepted August 26, 2021

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 7) การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ ประกอบด้วย การตั้งเครือข่ายในการบริหารจัดการศึกษาที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การพัฒนาคุณภาพการศึกษา; สถานศึกษา; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objective of the research article was to create strategies for educational quality development of schools under the Office of Basic Education Commission. The study applied mixed-methods research. The study consisted of 4 phases as follows: 1) Studying information regarding strategies for educational quality development. A sample group included 260 administrators, teachers, and committees of the Basic Education Commission selected by simple random sampling and studying 3 prototype schools; 2) Creating strategies in which the target group included 9 experts selected from the purposive sampling; 3) Experimenting strategies in which the target group included 23 administrators, teachers, and committees of the Basic Education Commission selected from the purposive sampling; and 4) Evaluating strategies in which the target group included 21 academic experts selected from the purposive sampling. The tools used in the research were questionnaires, interview forms, and evaluation forms. The data analysis included percentages, means and standard deviations, and content analysis.

The research findings revealed as follows: The educational quality development in schools consist of 7 strategies as follows: 1) System development affecting the quality of education which includes the development of measurement and evaluation system, internal quality assurance system; 2) The development of teachers and educational staff which includes school development as a learning organization, developing teachers to have research competencies, and developing the teaching methods by using technology; 3) The development of curriculum as well as the teaching and learning management which include the development of curriculum and a model of learning management; 4) The preparation of students which includes the management of preparation in terms of students and learning system; 5) The development of information technology for education which includes the development of internet network; 6) The promotion of participation of all parties which includes creating a model of relationship between schools and communities; and 7) The building of educational network for quality development which includes the establishment of strong education management network.

Keywords: Strategy; The Development of Educational Quality; Schools; The Office of Basic Education Commission

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความสมดุลในทุกด้านเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ทรัพยากรที่มีคุณค่าในอนาคต การวางรากฐานทางการศึกษาให้แก่เยาวชนของประเทศ จึงถือได้ว่าเป็นแนวทานการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ และช่วยพัฒนาสังคมให้มีความเข้มแข็งสามารถแข่งขันกับนานาประเทศทั่วโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการดังกล่าวจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่ชาญฉลาดและเป็นระบบ จึงจะเป็นปัจจัยที่จะช่วยผลักดันให้การดำเนินการประสบผลผลสำเร็จ ในปัจจุบันวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติ ได้ให้ความสำคัญในคุณภาพของผู้เรียนซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณภาพของสถานศึกษา สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ที่ผ่านมาการพัฒนาด้านคุณภาพสถานศึกษาและคุณภาพของนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ใช้รูปแบบยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ที่หลากหลายโดยเฉพาะการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในลักษณะโรงเรียนต้นแบบด้านต่าง ๆ เช่น โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดีเลิศ (Best practice) โรงเรียนพระราชทาน โรงเรียนคุณธรรมนำความรู้ หนึ่งโรงเรียนหนึ่งนวัตกรรม หนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล เป็นต้น แต่โดยภาพรวมคุณภาพของสถานศึกษาก็ยังอยู่ในระดับต่ำ และแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการปฏิรูปการศึกษาในช่วงทศวรรษที่หนึ่ง (พ.ศ.2540 - 2550) และทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 - 2561)

ผลการจัดการศึกษาก็ยังถือว่าล้มเหลวโดยเฉพาะด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในกลุ่มสาระหลัก ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 นอกจากนี้ยังมีตัวบ่งชี้อื่นๆอีกหลายประการ ดังเช่น ประการแรกจากการรายงานของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Program for International Student Assessment: PISA 2015) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ การรู้เรื่องการอ่าน และการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยอายุ 15 ปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (OECD) ทุกวิชา ซึ่งประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 55 จาก 72 ประเทศ ประการที่สอง ผลการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในเวทีเศรษฐกิจโลก ผลการจัดอันดับของ World Economic Forum (WEF) ชี้ให้เห็นว่าขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาในเวทีเศรษฐกิจโลก ในปี พ.ศ. 2558 จากตัวชี้วัด 10 ตัว พบว่า ประเทศไทยมีตัวชี้วัดที่มีอันดับลดลง 5 ตัวจากปี พ.ศ.2557 และเป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวชี้วัด 5 ตัวนั้นล้วนเป็นตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ได้แก่ คุณภาพการจัดการศึกษา ระดับประถมศึกษา คุณภาพระบบการศึกษาคุณภาพการจัดการศึกษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ความสามารถในการวิจัยและการให้บริการฝึกอบรม

ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ ครูได้รับการพัฒนาค่อนข้างน้อย การสอนยังเป็นการสอนแบบบรรยาย ขาดแคลนครูในบางสาขาและในบางพื้นที่ เกิดปัญหาครูไม่ครบชั้น ครูสอนในวิชาที่ไม่ตรงกับวิชาเอกทำให้ขาดความลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาที่สอน และด้านระบบการบริหารจัดการไม่มีความเหมาะไม่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม รวบอำนาจเป็นลักษณะการสั่งการ ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ (National Education Commission Office, 2017)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า สมรรถนะด้านการศึกษาของประเทศไทยยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจและด้อยกว่าหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณภาพ และด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาที่จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ในการจะดำเนินการดังกล่าวจะต้องอาศัยยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ที่เฉียบคม มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การปฏิบัติได้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ดังที่ Nitchanet (1999) กล่าวว่ากลยุทธ์ เป็นวิธีการที่คิดว่าดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุประสงค์ที่กำหนดไว้ กลยุทธ์ ควรเป็นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทดแทนโครงการหรือการดำเนินงานแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมาสอดคล้องกับ Chaimusik (2001) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์เป็นแผนหรือวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ ดังนั้นการจะพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา จึงควรเลือกหรือสร้างกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายของสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาเห็นขอบเขต ทิศทาง ขั้นตอนการวางแผนที่จะทำงานอย่างเป็นระบบ ในการกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษาสิ่งที่ควรตระหนักถึง ได้แก่ ระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพ ครูและบุคลากรในสถานศึกษา หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะนำไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน สร้างความมั่นใจต่อผู้รับบริการ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

1.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

1.2 การศึกษาสภาพและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 14 จำนวน 260 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่าง (Simple Random Sampling) ตามตารางกำหนดขนาดของ Krejcie และ Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ .95 และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น(Reliability)โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha-Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 การศึกษากรณีศึกษาโรงเรียนที่มีคุณภาพในการบริหารจัดการ (Best Practice) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู นักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่. แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ระยะที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเบื้องต้น ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 ท่าน นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 3 ท่าน รวมทั้งสิ้น 9 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู จำนวน 14 ท่าน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านโนนกาหลงจำนวน 9 ท่านรวมจำนวน 23 ท่าน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีลักษณะตามเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษา 3 ระดับคือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา 2) เป็นสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกรอบสาม ผ่านการรับรองจากสำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) 3) มีความเต็มใจและยินดีในการให้ข้อมูลในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่. แบบสอบถามระดับประสิทธิผลของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย(μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ระยะที่ 4 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมในการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการทั้ง 4 ระยะ สรุปผลการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนากลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา สรุปได้ว่าการสร้างและพัฒนากลยุทธ์ มีขั้นตอนดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ขององค์การ 2) พันธกิจขององค์การ 3) ค่านิยมร่วมขององค์การ 4) ความสามารถหลัก 5) วัตถุประสงค์หลัก 6) จุดมุ่งหมายระดับต่างๆ 7) จุดมุ่งหมายแผนงาน 8) การกำหนดกลยุทธ์ 9) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ๆ10) การประเมินผลและการควบคุมกลยุทธ์ 11) การกำหนดดัชนีวัดผลสัมฤทธิ์แบบสมดุล

1.2 การศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีแนวดำเนินการดังนี้ 1) การพัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษา 2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) การพัฒนาระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา 4) การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน 5) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการ 6) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา 7) การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ 8) ผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน 9) ระบบการตรวจสอบ ระบบการประเมินตนเอง 10) การประกันคุณภาพการศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 11) การบริหาร /การสร้างหุ้นส่วนในพื้นที่

ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลจากการศึกษาสภาพและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม 7 ด้าน

ที่	สภาพกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	$\bar{X}$	SD	ระดับการปฏิบัติ
1	ด้านการพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา	3.57	0.60	มาก
2	ด้านการบริหารจัดการงานวิชาการ	3.18	0.66	ปานกลาง
3	ด้านการบริหารจัดการงานงบประมาณ	3.70	0.72	มาก
4	ด้านการบริหารจัดการงานบุคคล	3.41	0.68	ปานกลาง
5	ด้านการบริหารจัดการงานทั่วไป	3.90	0.60	มาก
6	ด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.71	0.77	มาก
7	ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพศึกษา	4.12	0.67	มาก
รวมเฉลี่ย		**3.62**	**0.6**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.12) คือ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพศึกษา รองลงมา ($\bar{X}$ = 3.90) คือ ด้านการบริหารจัดการงานทั่วไป ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.18) คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมา ($\bar{X}$ = 3.41) คือด้านการบริหารจัดการงานบุคคล

2.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 9 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาองค์กร และระบบการบริหารจัดการ 2) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ 3) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษา 4) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 5) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาคุณภาพและโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน 6) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ 7) กลยุทธ์ด้านการทำงานเป็นทีม8) กลยุทธ์การพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา9) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

ตอนที่ 3 การศึกษากรณีศึกษาโรงเรียนที่มีคุณภาพในการบริหารจัดการ (Best Practice)

ผลการศึกษาโรงเรียนที่มีคุณภาพในการบริหารจัดการ (Best Practice) พบว่าองค์ประกอบกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ด้านระบบต่างๆในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพ ด้าน

หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านปัจจัยส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งในสถานศึกษาแต่ละแห่งจะมีรายละเอียดแตกต่างกันในระดับแผนงานโครงการตามบริบทของสถานศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเบื้องต้น

ผลการประชุมสนทนากลุ่มและการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเบื้องต้น ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่	กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
		μ	σ	ระดับ	μ	σ	ระดับ
1	วิสัยทัศน์	4.06	0.66	มาก	4.27	0.51	มาก
2	พันธกิจ	4.35	0.49	มาก	4.47	0.92	มาก
3	เป้าหมาย	4.61	0.33	มากที่สุด	4.13	0.43	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.34**	**1.48**	**มาก**	**4.29**	**0.62**	**มาก**
	กลยุทธ์						
1	ด้านการจัดระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา	4.69	0.61	มากที่สุด	4.68	0.61	มากที่สุด
2	ด้านการพัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษา	4.82	0.48	มากที่สุด	4.75	0.52	มากที่สุด
3	ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.84	0.44	มากที่สุด	4.83	0.46	มากที่สุด
4	ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน	4.87	0.39	มากที่สุด	4.85	0.40	มากที่สุด
5	ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา	4.77	0.52	มากที่สุด	4.79	0.48	มากที่สุด
6	ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	4.78	0.46	มากที่สุด	4.83	0.39	มากที่สุด
7	การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.64	0.63	มากที่สุด	4.58	0.67	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	4.77	0.50	มากที่สุด	4.76	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมของวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.34) โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด (μ = 4.29) ส่วนในด้านวิสัยทัศน์ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.06) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (μ = 4.27)ด้านพันธกิจมีความเหมาะสมในระดับมาก (μ = 4.35) และมีความเป็นไปได้ใน

ระดับมาก (μ = 4.47) ด้านเป้าหมายมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.61) และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (μ = 4.13)

เมื่อพิจารณากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.77) และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.76) พื้นฐานรายด้านพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่เฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.87) คือด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (μ =4.64) คือการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่เฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.85) คือด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (μ = 4.58) คือการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ผลการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยนำข้อมูลมาปรับปรุงกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบคือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ 7 ด้าน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยกลุ่มเป้าหมาย ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิผลของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ	กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเบื้องต้น	μ	σ	ระดับประสิทธิผล
1	วิสัยทัศน์	4.64	0.56	มากที่สุด
2	พันธกิจ	4.73	0.51	มากที่สุด
3	เป้าหมาย	4.64	0.56	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	4.67	0.54	มากที่สุด
	กลยุทธ์			
1	ด้านการพัฒนาระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา	4.64	0.56	มากที่สุด
2	ด้านการพัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษา	4.67	0.52	มากที่สุด
3	ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.78	0.48	มากที่สุด
4	ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน	4.60	0.53	มากที่สุด
4	ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา	4.75	0.47	มากที่สุด
6	ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	4.73	0.51	มากที่สุด
7	ด้านการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ	4.63	0.56	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.64**	**0.56**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมของวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายมีประสิทธิผลในระดับมากที่สุด (μ = 4.67) โดยภาพรวมมีประสิทธิผลในระดับมากที่สุด (μ = 4.64) ด้านวิสัยทัศน์ มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (μ = 4.64) ด้านพันธกิจมีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (μ = 4.73) ด้านเป้าหมายมีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (μ = 4.64)

เมื่อพิจารณากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (μ = 4.69) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

มีประสิทธิภาพในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (μ = 4.78) คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (μ = 4.63) คือการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ระยะที่ 4 การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผลการประชุมสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ	กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
		μ	σ	ระดับ	μ	σ	ระดับ	μ	σ	ระดับ
1	วิสัยทัศน์	4.06	0.66	มาก	4.27	0.51	มาก	4.18	0.39	มาก
2	พันธกิจ	4.35	0.49	มาก	4.47	0.92	มาก	4.36	0.46	มาก
3	เป้าหมาย	4.41	0.33	มาก	4.13	0.43	มาก	4.36	0.52	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.27**	**0.49**	**มาก**	**4.29**	**0.62**	**มาก**	**4.30**	**0.46**	**มาก**
	กลยุทธ์									
1	ด้านการจัดระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา	4.89	0.40	มากที่สุด	4.70	0.47	มากที่สุด	4.81	0.40	มากที่สุด
2	ด้านการพัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษา	4.89	0.42	มากที่สุด	4.81	0.40	มากที่สุด	4.78	0.42	มากที่สุด
3	ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.93	0.36	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด
4	ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน	4.78	0.32	มากที่สุด	4.89	0.32	มากที่สุด	4.89	0.32	มากที่สุด
5	ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา	4.85	0.36	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด	4.89	0.32	มากที่สุด
6	ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	4.89	0.32	มากที่สุด	4.81	0.40	มากที่สุด	4.89	0.32	มากที่สุด
7	การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.81	0.32	มากที่สุด	4.85	0.36	มากที่สุด	4.93	0.27	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		**4.86**	**0.36**	**มากที่สุด**	**4.82**	**0.38**	**มากที่สุด**	**4.86**	**0.34**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวม มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.27) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.29) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.30) ด้านวิสัยทัศน์ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.06) มีความเป็นไปได้ในระดับมาก (μ = 4.27) และความเป็นประโยชน์ (μ = 4.18) ด้านพันธกิจมีความเหมาะสมในระดับมาก (μ = 4.35) มีความเป็นไปได้ในระดับมาก (μ = 4.47) และความเป็นประโยชน์ ในระดับมาก (μ = 4.36) ด้านเป้าหมายมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.41) มีความเป็นไปได้ในระดับมาก (μ = 4.13)และความเป็นประโยชน์ในระดับมาก (μ = 4.36)

เมื่อพิจารณากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น โดยภาพรวม มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.86) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.82) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.86)

เมื่อพิจารณากลยุทธ์รายด้าน พบว่า ด้านการจัดระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.89) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.70) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.81)ด้านการพัฒนาครู และบุคลากรในสถานศึกษามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.89) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.81) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.78)ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.93) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.85) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.85) ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.78) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.89) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.89) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการศึกษามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.85) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.85) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.89)ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.89) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.81) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.89)การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (μ = 4.89) มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (μ = 4.85) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (μ = 4.93)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ก่อนอื่นต้องรู้สภาพของสถานศึกษาก่อนว่ามีจุดแข็ง มีโอกาส มีจุดอ่อนและมีอุปสรรคด้านใด นั่นหมายถึงต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นการหาคำตอบให้กับคำถามที่ว่า “What do we want to be”จากนั้นกำหนดขอบข่ายภาระงานหรือพันธกิจ และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ซึ่งเป็นเป้าหมายของสถานศึกษาที่เขียนไว้กว้างๆ เพื่อให้บรรลุพันธกิจ จากนั้นสร้างกลยุทธ์โดยนำปัจจัยจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมาเป็นสารสนเทศสังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยกลยุทธ์ ด้านการพัฒนาระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ด้านการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ จากนั้นนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยบุคลากรในสถานศึกษาต้องทำงานร่วมกันภายใต้ค่านิยมร่วมที่ว่าทีมคือพลัง

อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นการจะพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพผู้บริหารต้องเก่งคน เก่งงานผสมผสานความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคน

ไทยให้เป็นกำลังสำคัญของชาติ มีความสามารถเข้าสู่การแข่งขันในเวทีโลกและนำความเจริญมาสู่ประเทศชาติต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ระดับสภาพการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพศึกษา รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการงานทั่วไป ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานวิชาการ สอดคล้องกับ Pakotang (2013) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบบริหารจัดการคุณภาพแบบมุ่งทั้งองค์การนอกจากจะเน้นการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่องแล้วสิ่งสำคัญคือความชัดเจนของระบบงานหรือความชัดเจนของวิธีการดำเนินงานแต่ละด้านและควรจัดทำคู่มือโดยอธิบายวิธีการปฏิบัติงานให้ชัดเจน จะเห็นได้ว่างานวิชาการมีขอบข่ายงานที่กว้างและงานแต่ละด้านก็มีความลึกในศาสตร์ความรู้ที่จะปฏิบัติดังนั้นหากผู้ปฏิบัติไม่มีความชัดเจนย่อมไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสังเคราะห์จากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบ พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การมีระบบการดำเนินงานในสถานศึกษาที่ดี ปัจจัยในการดำเนินงานเพียงพอและมีคุณภาพ มีการประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา และจากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ระบบการดำเนินงานในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา คือ ระบบการวัดและประเมินผลจะทำให้สถานศึกษาได้สารสนเทศที่สะท้อนข้อเท็จจริงที่จะนำไปสู่การวางแผนที่ดี และการพัฒนาครู การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา:ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ.2551-2555) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่กล่าวว่าครูที่มีคุณภาพจะสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือของครูในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและสอดคล้องกับ Shejaiin (2009) ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบบรวมเรียนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามระบบประกันคุณภาการศึกษา พบว่ากลยุทธ์การบริหารงานวิขาการตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กแบบรวมเรียน มี 7 ด้าน คือ1) ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มี 1 กลยุทธ์ 2) ด้านพัฒนากระบวนการเรียนการสอน มี 7 กลยุทธ์ 3) ด้านพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษามี 2 กลยุทธ์ 4) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษามี 10 กลยุทธ์ 5) ด้านการส่งเสริมองค์กรเอกชนชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการมี 2 กลยุทธ์ 6) ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนมี

2 กลยุทธ์และ 7) ด้านอื่น ๆที่สนับสนุนการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนการสอนแบบรวมเรียน มี 8 กลยุทธ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยกลยุทธ์ด้านการพัฒนาระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และด้านการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ ผลการประเมินความสอดคล้องของความเหมะสมและความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินกานสร้างกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาสถานศึกษาต้นแบบที่มีคุณภาพในการบริหารจัดการแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ในสร้างกลยุทธ์ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) เป็นวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทำให้ได้กลยุทธ์และคู่มือกลยุทธ์ที่มีความถูกต้องตามหลักวิชา สอดคล้องกับแนวคิดของ Bovee et al. (1993) และ Thompson, Arthur, and Strickland, Alonzo (1999) ได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างกลยุทธ์ ไว้ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ (Visions) ขั้นที่ 2 การกำหนดพันธกิจ (Mission) ขั้นที่ 3 การกำหนดค่านิยมร่วม (Values Scan) ขั้นที่ 4 การกำหนดความสามารถหลัก (Core Competency) ขั้นที่ 5 การกำหนดวัตถุประสงค์หลัก (Long-term Objective) ขั้นที่ 6 การกำหนดจุดมุ่งหมายกลยุทธ์หรือจุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Goals) ขั้นที่ 7 การกำหนดดัชนีวัดผลสัมฤทธิ์แบบสมดุลและกลุ่มผลสัมฤทธิ์หลัก (Balance Score Card - BSC and Key Result Area- KRA) และขั้นที่ 8 การกำหนดแผนงาน และโครงการ (Program Goals) และในกระบวนการสร้างกลยุทธ์ยังมีการประเมินความสอดคล้องของความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งสอดคล้องกับ Phakkaphasviwat (2000) ได้เสนอกระบวนการสร้างกลยุทธ์ในประเด็นการประเมินทางเลือกกลยุทธ์ต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมเพื่อเลือกแนวทางหรือกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามีประสิทธิผลอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการมีขั้นตอนที่ชัดเจน มีการกำหนดองค์ประกอบของกลยุทธ์ไว้อย่างครบถ้วนและแต่ละองค์ประกอบมีความชัดเจน ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และแนวดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ สอดคล้องกับ Gllbertson and Ken (2006) ได้กล่าวถึงลักษณะของกลยุทธ์ที่ดี ประกอบด้วย 1) ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2) เป็นการนำแนวทางการทำงานจากหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จมาศึกษา 3) ต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ และ4) เป็นแนวทางในการป้องกันก่อนเกิดปัญหา และสอดคล้องกับ Martinez, Mario, Wolverton and Mini (2009) กล่าวถึงลักษณะของกลยุทธ์ที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้ 1) ต้องมีความชัดเจน

2) นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง และ 3) เป็นการทำงานแบบร่วมบูรณาการทั้งหน่วยงาน นอกจากนี้กลยุทธ์ยังผ่านกระบวนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้จริง และในการทดลองใช้กลยุทธ์ผู้วิจัยได้ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าในรายละเอียดของกลยุทธ์และคู่มือกลยุทธ์กับผู้บริหาร ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับ Pakotang (2013) ได้กล่าวถึง การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติที่จะประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับองค์กรที่มีระบบการจัดการที่ดี บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและการสร้างความเข้าใจในกลยุทธ์ที่จะนำไปใช้ประกอบกับสถานศึกษาที่นำกลยุทธ์ไปทดลองมีผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา ตลอดทั้งสถานศึกษามีบุคลากรที่จบด้านการบริหารการศึกษาหลายคนทำให้มีความเข้าใจในกระบวนการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในทุกขั้นตอน จึงส่งผลต่อประสิทธิผลของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลประเมินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้สร้างกลยุทธ์อย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ มีการกำหนดองค์ประกอบของกลยุทธ์ไว้อย่างครบถ้วนและแต่ละองค์ประกอบมีความชัดเจน ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และแนวดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์จากนั้นกลยุทธ์ได้ผ่านการทดลองใช้จริงเพื่อประเมินประสิทธิผลของกลยุทธ์ จากนั้นได้ปรับปรุงข้อบกพร่องและเพิ่มเติมแนวดำเนินการใช้มีความชัดเจน ทำให้กลยุทธ์มีความเหมาะสมมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น และก่อนทดลองใช้กลยุทธ์ผู้วิจัยได้ประชุมชี้แจงรายละเอียดของกลยุทธ์ทำให้ผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเข้าใจในการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติที่ชัดเจนสอดคล้องกับ Phakkaphasviwat (2000) ได้เสนอกระบวนการสร้างกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติไว้ว่า การประเมินทางเลือกกลยุทธ์ต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมเพื่อเลือกแนวทางหรือกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด จากนั้นการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติจะต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรและการจัดโครงสร้างองค์การให้เหมาะสม ระบบสารสนเทศและการสร้างค่านิยมร่วมหรือวัฒนธรรมองค์การเพื่อจะเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติ

สรุป

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงาน โดยการพัฒนาระบบการทำงานภายในสถานศึกษาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จัดหา จัดเตรียมปัจจัยในการดำเนินการให้เพียงพอและมีคุณภาพ รวมทั้งประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษารายละเอียดของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานก่อนนำไปใช้

1.2 จากผลการประเมินประสิทธิผลของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นโดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างเครือข่ายโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายหรือพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและเข้มแข็ง

1.3 จากผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ของกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการกำหนดนโยบาย แนวทางหรือพัฒนารูปแบบด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้มีความยั่งยืน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาอาจจะมีการปรับปรุงและแนวทางการดำเนินให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ 7 ด้าน ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำกลยุทธ์ที่สร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ โดยสถานศึกษาสามารถปรับปรุง เพิ่มเติมกลยุทธ์ แผนงาน และโครงการต่าง ๆ เพื่อสนองกลยุทธ์ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสภาพหรือบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาในบริบทของสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น ควรมีการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละภูมิภาค เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษา และควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

References

Bovee, C., et al. (1993). *Management*. New York: McGraw-Hill.

Chaimusik, S. (2001). *School Based Management for Educational Quality Assurance*. Bangkok: Book point.

Chenaksara, N. (2003). *"Environment and community analysis" in Instructional Materials: Profession Experience in Education Administration for Graduate Diploma Program Unit 1-5.* Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Gllbertson, K. (2006). Outdoor Education*: Methods and Strategies*. Human kinetics Pub Incorporated.

Martinez, M., & Wolverton, M. (2009). *Innovative Strategy Making in Higher Education*. Age: U.S.A.

National Education Commission Office. (2002). *National Education Act B.E. 2542 and Amendments Second National Education Act B.E. 2545.* Bangkok: Prigwhan Graphic.

National Education Commission Office. (2008). *The strategies for Development of Educational Assurance: National Agenda (2008-2012).* Bangkok: The Office of National Education Commission.

National Education Commission Office. (2017). *National Education Plans 2017-2036*. Bangkok: Prigwhan Graphic.

Nitchanet, C. (1999). *Guideline for Research and Report, 2535101 Guide for Development and Development Strategy*. Specific requirement course. (Master's Thesis). Phuket Rajabhat University. Phuket.

Pakotung, J. (2013). *Management Strategies for Quality Development.* Ubon Ratchathani: Siritham Offset Press.

Thompson, A., & Strickland, A.J. (1999). *Strategic Management: Concepts and Cases*. (11th ed.). New York: McGraw-Hill.

Phakkaphasviwat, S. (2000). Business *Competition Strategies*. Bangkok: Matichon.

Shejaiin, A. (2009). *Proposed Academic Administration Strategies Based on an Educational Quality Assurance System in Small Multigrade Elementary Schools*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

การศึกษาปัญหาและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย*

The Study of Problems and Strategy Guidelines for Optometrists of Thailand

[1]อัศวิน เสนีชัย, กนก พานทอง และ ศราวิน เทพสถิตย์ภรณ์

[1]Atsavin Saneechai, Kanok Panthong and Sarawin Thepsatitporn

[1]วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

[1]College of Research methodology and Cognitive Science, Burapha University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Atsavin.San@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนและสถานการณ์ในสภาวะปัจจุบันของนักทัศนมาตรในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย วิธีดำเนินการวิจัยโดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคและนำเทคนิค TOWS Matrix มาใช้ในการสร้างกลยุทธ์เกี่ยวกับความต้องการนักทัศนมาตรของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวนทั้งสิ้น 13 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ผู้วิจัยเลือกผู้สัมภาษณ์แบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยภายในใช้เทคนิค 7S และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกใช้เทคนิค PEST Analysis

ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและสถานการณ์ในสภาวะปัจจุบันของนักทัศนมาตรในประเทศไทย ได้แก่ 1.1) จุดแข็ง มีความเชี่ยวชาญด้านการวัดสายตาด้วยอุปกรณ์ทางทัศนมาตร 1.2) จุดอ่อน ไม่สามารถรักษาโรคทางตาโดยการผ่าตัด หรือจ่ายยาได้ 1.3) โอกาส เป็นบุคลากรที่มีความต้องการของตลาดแรงงานสูง และ 1.4) อุปสรรค ไม่สามารถรักษาโรคทางตาได้อย่างครอบคลุมทุกโรค 2) สำหรับแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตร 2.1) กลยุทธ์เชิงรุก ควรทำการโฆษณาสาขาอาชีพนักทัศนมาตรในแหล่งธุรกิจต่างๆ พร้อมกับแสดงบทบาทความสามารถในการแนะนำผู้ที่มีปัญหาทางด้านสายตา การผลิตเลนส์ หรือเลนส์สัมผัสที่มีคุณภาพ 2.2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข ทำการแทรกตนเองเข้าไปประกอบอาชีพในธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องแล้วใช้ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับดวงตาและการบริการที่มีความแตกต่าง 2.3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน ใช้ความสามารถทางวิชาชีพในการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ด้วยต้นทุนที่ต่ำ และใช้ความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ และ 2.4) กลยุทธ์เชิงรับ เครื่องมือที่ใช้ในวิชาชีพ และค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่มีราคาสูงจึงทำให้มีบุคลากรในวิชาชีพมีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ

คำสำคัญ: แนวทางการกำหนดกลยุทธ์; นักทัศนมาตร; การวิเคราะห์ SWOT Analysis; เทคนิค TOWS Matrix

*Received June 16, 2020; Revised August 20, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze strength, weakness, and the current situation of the optometrists in Thailand; and 2) to study the guidelines of strategies for optometrists in Thailand. The study was conducted by analyzing strength, weakness, opportunity, and threat, including the application of TOWS Matrix technique in creating strategies in response to the needs of optometrists in Thailand. A sample group consisted of 13 experts. The data were collected by way of a group interview. The interviewees were selected through a purposive sampling. The data on internal factors were analyzed by using the 7S technique while the data on external factors employed the PEST analysis technique.

From the study, the following results are found: From analyzing strength, weakness, and the current situation of the optometrists in Thailand, it is found as follows: 1.1) On strength (S) in which the optometrists specialize in measuring visual acuity with ophthalmic equipment; 1.2) On weakness (W) in which the optometrists are unable to treat eye diseases through surgery or prescribe any medicine; 1.3) On opportunity (O) in which the optometrists are highly demanded in the labor market; and 1.4) On threat (T) in which the optometrists are unable to cover all treatments for eye diseases. The guidelines of strategies for optometrists consist as follows: 2.1) On SO strategies in which the optometrist career should be advertised in the business circle together with demonstrating their roles and ability to advise those with eyesight problems and to produce quality lenses /contact lenses; 2.2) On WO strategies in which the optometrists should work in the related business where they can use their profession knowledge and ability in producing products on eyes and providing services that are different; 2.3) On ST strategies in which the optometrists can use their profession ability to fix eye disorders with eyeglasses and contact lenses at a low cost as well as giving advice on equipment; and 2.4) On WT strategies in which the equipment and the cost of education are high; therefore, there are not sufficient optometrists to meet the demand.

Keywords: Guidelines of Strategies; Optometrists; SWOT Analysis; TOWS Matrix Technique

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี พ.ศ. 2579 ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม และยึดหลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปี

ที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว ประเด็นสำคัญที่พึงพิจารณา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เรื่อง การส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต การพัฒนาบุคลากรด้านทัศนมาตรศาสตร์ เพื่อให้เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ดูแลสุขภาวะของคนไทยในเรื่องของสุขภาพสายตาและการมองเห็นตลอดช่วงชีวิต จึงเป็นอีกหนึ่งสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพที่จะช่วยส่งเสริมให้รายจ่ายสุขภาพต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมดของประเทศลดลงหากประชาชนคนไทยมีความรู้และสามารถเข้าถึงบริการทางด้านสุขภาพตาและการมองเห็นได้อย่างทั่วถึง (Naresuan University, 2020)

วิทยาการด้านการแพทย์ ได้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมากประเทศต่างๆ ในหลายประเทศได้พัฒนาวิชาการด้านการบำบัดโรค การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันไม่ให้ร่างกายเกิดการเจ็บป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสายตา สถานศึกษาในหลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับการเปิดการเรียนการสอนสาขาวิชาทัศนมาตรศาสตร์ที่อำนวยประโยชน์ให้กับผู้มีปัญหาทางสายตาได้มีโอกาสรับการดูแลที่ถูกต้อง ในต่างประเทศได้มีการยอมรับและมีกฎหมายรับรองนักทัศนมาตรให้สามารถทำการประกอบโรคศิลปะได้ แต่ในประเทศไทยยังไม่ได้มีกฎหมายรับรองทัศนมาตรศาสตร์ ทำให้นักทัศนมาตรในประเทศไทยจึงยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่จะมีความเข้าใจว่าคนที่รักษาเกี่ยวกับโรคทางสายตาคือ จักษุแพทย์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจว่า นักทัศนมาตร (Optometrists) เป็นผู้ที่มีหน้าที่ตรวจวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาของระบบการมองเห็นด้วยวิธีการทางทัศนมาตร หรือใช้อุปกรณ์ เช่น กล้องโทรทัศน์ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ช่วยในการตรวจวัดสายตา (Cartwright, and McGhee , 2017) จึงมีหน้าที่สำคัญและช่วยดูแลสุขภาพตาอย่างมากเป็นเสมือนด่านแรกในการช่วยคัดกรองความผิดปกติของตาและวินิจฉัยว่าเป็นโรคเกี่ยวกับสายตา ในขณะเดียวกันประชากรส่วนใหญ่ไม่รู้จักกับอาชีพนักทัศนมาตรที่มีอยู่ในประเทศไทย ทำให้สถานพยาบาลหรือสถานประกอบการจำเป็นต้องมีนักทัศนมาตรซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่ตรวจวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาของระบบการมองเห็น ประกอบกับประเทศไทยยังมีจำนวนนักทัศนมาตรไม่เพียงพอต่อการให้บริการเมื่อเทียบกับสัดส่วนตามจำนวนประชากรภายในประเทศดังที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดว่าประชากร 6,000 คน จะต้องมีนักทัศนมาตรอย่างน้อย 1 คน ซึ่งประเทศไทยมีจำนวนประชากร 65 ล้านคน จึงควรมีนักทัศนมาตรไม่ต่ำกว่า 10,800 คน แต่ปัจจุบันมีนักทัศนมาตรที่ได้รับใบประกอบวิชาชีพไม่ถึง 100 คน (Rangsit University, 2020) นอกจากนี้ พบว่าในปีพ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีจำนวนนักทัศนมาตรที่ถือหนังสืออนุญาตให้ทำการประกอบโรคศิลปะโดยอาศัยทัศนมาตรศาสตร์จำนวนทั้งสิ้น 233 ราย โดยหากเทียบเป็นอัตราส่วนต่อจำนวนประชากรในประเทศไทยจากประกาศกรมการปกครอง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2560 ประกาศ ณ วันที่ 24 มกราคม 2561 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 66,188,503 คน เทียบเป็นอัตราส่วน นักทัศนมาตร 1 คน ต่อประชากรชาวไทย 3 แสนคน หากต้องการให้มีจำนวนนักทัศนมาตรเทียบเท่าประเทศที่พัฒนาแล้ว จำเป็นต้องมีนักทัศนมาตร เพิ่มขึ้นอีก 29 เท่า หรือคิดเป็นจำนวน 6,524 ราย (Ploychomphasuraphan, 2018)

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทยที่จะต้องเพิ่มจำนวนให้มีความเหมาะสมกับอัตราส่วนตามจำนวนประชากรของประเทศไทย ให้มีจำนวนเพียงพอที่จะรองรับ

ผู้มารับการรักษาโรคทางสายตา โดยคำนึงถึงลักษณะการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ใช้ประสบการณ์ในความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำให้ผู้ที่มีปัญหาทางด้านสายตาให้มีความสามารถในการมองเห็นที่ดีขึ้นทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสามารถในการผลิตเลนส์หรือเลนส์สัมผัสที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยี เพื่อให้การทำงานสอดคล้องกับวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อความสะดวกรวดเร็วเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการ ใช้ความสามารถทางวิชาชีพในการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ด้วยต้นทุนที่ต่ำ และใช้ความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในด้านต่างๆ ให้ตรงต่อความต้องการขององค์กรที่จำเป็นทั้งภาครัฐและเอกชน และสถานประกอบการ ซึ่งจะต้องมีนักทัศนมาตรของประเทศไทยที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้อธิบดีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (สบส.) เปิดเผยว่า ขณะนี้ สบส.อยู่ระหว่างการหารือผู้เกี่ยวข้องเพื่อการจัดทำกฎหมายวิชาชีพของผู้ที่ดูแลปัญหาสายตา ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีอยู่ 3 กลุ่ม คือ จักษุแพทย์ นักทัศนมาตรศาสตร์ และกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการตรวจวัดสายตา และการแก้ไขการมองเห็นด้วยแว่นตา และคอนแทคเลนส์ ซึ่งนักทัศนมาตร และผู้ตรวจวัดสายตา (Pisut, and Kiarttiporn, 2020) ยังมีภารกิจที่ทับซ้อนกันอยู่เพราะเดิมมีจักษุแพทย์เป็นผู้ตรวจ รักษาแก้ไขความผิดปกติดวงตา และการมองเห็น และมีอีกกลุ่มที่ทำงานในร้านแว่นและสืบทอดความรู้กันมาในเรื่องของการแก้ไขปัญหาการมองเห็น เช่น สายตาสั้น-ยาว-เอียง-เหล่ แก้โดยการใช้แว่นตา และคอนแทคเลนส์เป็นหลัก ซึ่งมีการตั้งเป็นสมาคมวิชาการแว่นตาคอยสอนการทำเรื่องนี้อยู่ ต่อมาราวๆ 10 ปีที่ผ่านมา เกิดนักทัศนมาตรศาสตร์ที่มีลักษณะการทำงานแบบเดียวกับผู้ที่มีประสบการณ์แก้ไขปัญหาการมองเห็น จากนั้นกลุ่มนักทัศนมาตรศาสตร์ ได้มาขอขึ้นเป็นวิชาชีพหนึ่ง และล่าสุดที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบโรคศิลปะ เพราะมีการเรียนการสอนครบตามหลักสูตรอย่างชัดเจน ปัจจุบันมีสอนในหลายมหาวิทยาลัย อีกทั้งกำลังจะมีการยกร่างกฎหมายวิชาชีพขึ้นมา โดยมีกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ เป็นเจ้าภาพแต่ขณะนี้อยู่ระหว่างการตีความอยู่ว่ากรณีที่มีผู้ที่ทำวิชาชีพนักทัศนมาตร ที่อยู่ในร้านแว่นจะถือเป็นเรื่องของการประกอบวิชาชีพด้วยหรือไม่ เพราะเนื้องานคาบเกี่ยวกันอยู่ แต่ก็บริการประชาชนเหมือนกัน (Krasnairawiwong, 2019)

จากสภาพและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าประเทศไทยอยู่ในฐานะขาดแคลนนักทัศนมาตร รัฐบาลจึงควรสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษา มีความตระหนักและให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้มีนักทัศนมาตรให้ได้ตามมาตรฐานในระดับสากล โดยการศึกษาแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรเพื่อมุ่งหวังในการประกอบอาชีพในสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพอันนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการประกอบโรคศิลปะในสาขาทัศนมาตรศาสตร์ ให้มีความเชี่ยวชาญในด้านการวัดสายตาด้วยอุปกรณ์ทางทัศนมาตร มีความเชี่ยวชาญในด้านการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้นักทัศนมาตรในประเทศไทยเป็นที่ต้องการและยอมรับต่อไปในอนาคต ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและแนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาส และจุดอ่อนกับข้อจำกัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าว ทำให้เกิดยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์เชิงรุก

กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงแก้ไข และกลยุทธ์เชิงรับ เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทยทั้งทางด้านการเปิดตัวอาชีพนักทัศนมาตร เป็นผู้ให้คำแนะนำผู้มีปัญหาทางสายตา มีความสามารถในการผลิตเลนส์หรือเลนส์สัมผัสที่มีประสิทธิภาพ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจักษุแพทย์ นักทัศนมาตร และช่างตัดแว่นให้มีความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ได้อย่างชัดเจนและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนและสถานการณ์ในสภาวะปัจจุบันของนักทัศนมาตรในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของนักทัศนมาตรของประเทศไทย ผู้วิจัยใช้การศึกษาโดยกระบวนการเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลสภาพและปัญหาของนักทัศนมาตรในประเทศไทย ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศผ่านเว็ปไซต์ของสถาบันและโดยการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group)

ตัวแปรที่จะศึกษานักทัศนมาตรในประเทศไทยตามแนวคิดทฤษฎีการบริหาร และมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของกรมการแพทย์ (Department of Medical Services, 2016) ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการบริการ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 1 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากตำรา เอกสาร บทความ สัมภาษณ์สอบถามจากนักทัศนมาตร ผู้เชี่ยวชาญโดยตรง ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นคุณลักษณะของนักทัศนมาตร แล้วมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามแนวทางที่กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่ แบบสอบถามคุณลักษณะนักทัศนมาตรของประเทศไทย จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการบริการ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) แบบ 360 องศา กำหนดผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น จำนวน 13 คน โดยแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญออกเป็นสถานประกอบการร้านแว่น จำนวน 10 คน และ คณาจารย์ทางด้านทัศนมาตร จำนวน 3 คน โดยใช้เวลาเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ (ระหว่างวันที่ 15 มีนาคม 2563 – 15 เมษายน 2563)

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน และภายนอก ในส่วนของการวิเคราะห์ปัจจัยภายในใช้เทคนิค 7S และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกใช้เทคนิค PEST Analysis เมื่อทำการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness)

โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threats) แล้วจึงได้ทำการใช้การวิเคราะห์หาแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้ TOWS Matrix โดยมีหลักขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1). ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคุณสมบัติของผู้ให้สัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนจำนวนทั้งสิ้น 13 ท่าน 2) ทำการนัดหมายวัน เวลาของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน 3) ทำการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม Focus Group แบบ 360 องศา 4) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis โดยใช้หลักของ PEST Analysis และ หลักของ 7S 5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคนำมาสร้างกลยุทธ์โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix 6) นำแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ที่ได้ไปปรับใช้ในการสร้างคุณลักษณะของนักทัศนมาตรให้ตรงต่อความต้องการขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาปัญหาและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย สามารถสรุปผลการวิจัยที่ได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนและสถานการณ์ในสภาวะปัจจุบันของนักทัศนมาตรในประเทศไทย โดยพบว่า ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis ดังแสดงตามตารางที่ 1 - 4

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จุดแข็งของนักทัศนมาตร

	จุดแข็ง (Strengths)
S1	เป็นวิชาชีพที่ยังใหม่เฉพาะทางในประเทศไทย (shared value)
S2	มีความเชี่ยวชาญในด้านการวัดสายตาด้วยอุปกรณ์ทางทัศนมาตร (style)
S3	มีความเชี่ยวชาญในด้านการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตา ด้วยแว่นตาและคอนแทคเลนส์ (strategy)
S4	มีความสามารถแนะนำอุปกรณ์ทางด้านการแก้ไขความผิดปกติทางสายตาได้เป็นอย่างดี (staff)
S5	มีความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านเลนส์และเลนส์สัมผัสอย่างละเอียดและหลากหลาย (skill)

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์จุดแข็งของนักทัศนมาตร พบว่า นักทัศนมาตร ถือเป็นวิชาชีพที่ยังใหม่เฉพาะทางในประเทศไทย ซึ่งนักทัศนมาตร จะมีความเชี่ยวชาญในด้านการวัดสายตาด้วยอุปกรณ์ทางทัศนมาตร เชี่ยวชาญในด้านการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นตาและคอนแทคเลนส์ มีความสามารถแนะนำอุปกรณ์ทางด้านการแก้ไขความผิดปกติทางสายตาได้เป็นอย่างดี มีความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านเลนส์และเลนส์สัมผัสอย่างละเอียดและหลากหลาย

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์จุดอ่อนของนักทัศนมาตร

	จุดอ่อน (Weakness)
W1	เป็นบุคลากรที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในประเทศไทย (shared value)
W2	เป็นบุคลากรที่ยังมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ (staff)

ตารางที่ 2 (ต่อ) การวิเคราะห์จุดอ่อนของนักทัศนมาตร

	จุดอ่อน (Weakness)
W3	ไม่สามารถรักษาโรคทางตาโดยการผ่าตัด หรือจ่ายยาได้ (structure)
W4	กฎหมายวิชาชีพยังไม่เอื้อต่อการทำงาน (strategy)
W5	ใช้งบประมาณสำหรับการลงทุนในการศึกษาสูง (system)
W6	บทบาทการทำงานยังทับซ้อนกับ ช่างแว่นตา และ จักษุแพทย์ (system)

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์จุดอ่อนของนักทัศนมาตร พบว่า นักทัศนมาตรยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในประเทศไทย ปัจจุบันมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้มาขอรับบริการทางด้านสายตา ไม่สามารถรักษาโรคทางตาด้วยวิธีการผ่านตัดหรือจ่ายยาได้ กฎหมายวิชาชีพ ยังไม่เอื้อต่อการทำงาน ใช้งบประมาณสำหรับการลงทุนในการศึกษาสูง บทบาทการทำงานยังทับซ้อนกันกับช่างแว่นตาและจักษุแพทย์

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์โอกาสของนักทัศนมาตร

	โอกาส (Opportunity)
O1	ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากคนไข้ในการวัดสายตา (Socio-cultural)
O2	สามารถทำงานได้หลากหลายแห่ง เช่น บริษัทเลนส์ ร้านแว่นตา คลีนิค และโรงพยาบาล (Socio-cultural)
O3	สามารถสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ทำให้ประชาชนมีสุขภาพทางสายตาที่ดีขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Socio-cultural)
O4	เป็นบุคลากรที่มีความต้องการของตลาดแรงงานสูง (Economic)
O5	เป็น Primary care ในการคัดกรองผู้ป่วยก่อนส่งต่อจักษุแพทย์ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการรักษาได้ง่าย (Political)
O6	สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการผลิตเลนส์ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุด (Technological)

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์โอกาสของนักทัศนมาตร พบว่า บุคลากรด้านทัศนมาตรได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากคนไข้ในการวัดสายตา สามารถทำงานได้ในบริษัทเลนส์ ร้านแว่นตา คลีนิค และโรงพยาบาล สร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ทำให้ประชาชนมีสุขภาพทางสายตาที่ดีขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นบุคลากรที่มีความต้องการของตลาดแรงงานสูง เป็น Primary care ในการคัดกรองผู้ป่วยก่อนส่งต่อจักษุแพทย์ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการรักษาได้ง่าย และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการผลิตเลนส์ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุด

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์อุปสรรคของนักทัศนมาตร

	อุปสรรค (Threats)
T1	ไม่สามารถรักษาโรคทางตาได้อย่างครอบคลุมทุกโรค (Political)
T1	งบประมาณในการสนับสนุนไม่เพียงพอเนื่องจากเครื่องมือทางการศึกษามีราคาสูง (Economic)
T3	มีการลงทุนในการศึกษาทางสาขาทัศนมาตรศาสตร์สูง (Economic)

ตารางที่ 4 (ต่อ) การวิเคราะห์อุปสรรคของนักทัศนมาตร

	อุปสรรค (Threats)
T4	ยังไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเท่าที่ควร (Socio-cultural)
T5	ยังไม่มีอัตราตำแหน่งรองรับในโรงพยาบาลอย่างเพียงพอ (Political)

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์อุปสรรคของนักทัศนมาตร พบว่า บุคลากรด้านทัศนมาตรไม่สามารถรักษาโรคทางตาได้อย่างครอบคลุมทุกโรค งบประมาณในการสนับสนุนไม่เพียงพอเนื่องจากเครื่องมือทางการศึกษามีราคาสูง มีการลงทุนในการศึกษาทางสาขาทัศนมาตรศาสตร์สูง ยังไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนเท่าที่ควร และยังไม่มีอัตราตำแหน่งรองรับในโรงพยาบาลอย่างเพียงพอ

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย

เมื่อนำผลจากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ ได้ผลแสดงตามตารางที่ 5 ดังนี้

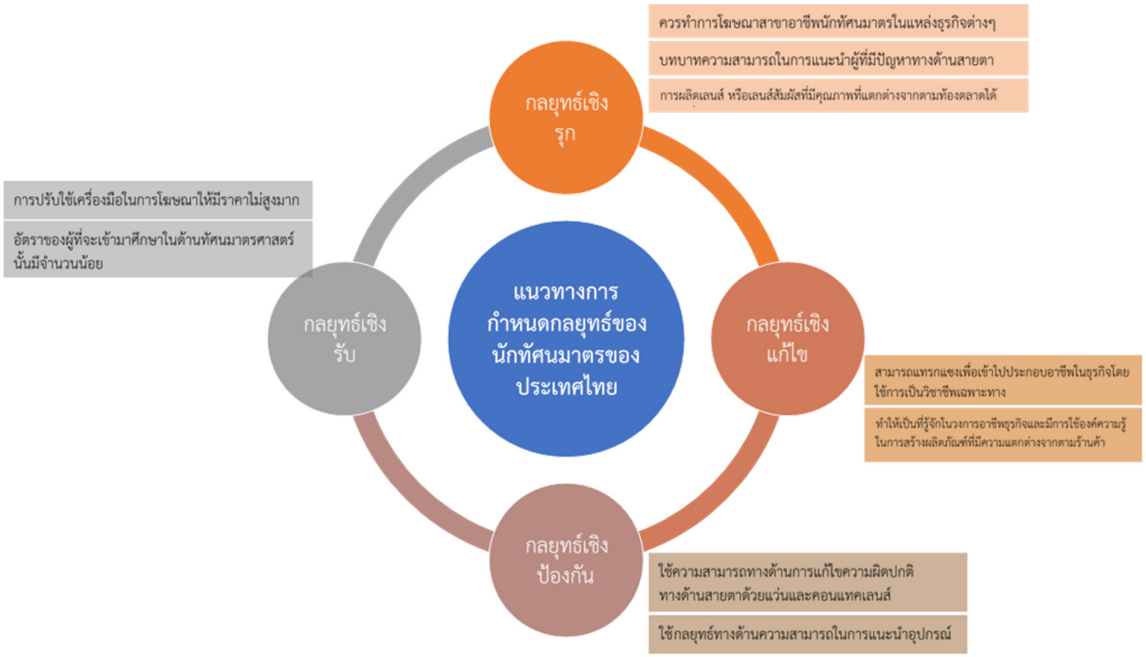
ตารางที่ 5 การวิเคราะห์แนวทางการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix

SO (กลยุทธ์เชิงรุก)		WO (กลยุทธ์เชิงแก้ไข)	
S102	แนะนำและเปิดตัวอาชีพนักทัศนมาตรที่เป็นอาชีพใหม่เฉพาะทางในการเข้าไปสู่ภาคธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	W402	เข้าไปประกอบอาชีพในธุรกิจที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นที่รู้จักของวิชาชีพแล้วจึงใช้กลยุทธ์เพื่อเป็นวิชาชีพเฉพาะ
S303	ใช้ประสบการณ์ในความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำให้ผู้ที่มีปัญหาทางด้านสายตาให้มีความสามารถในการมองเห็นที่ดีขึ้นทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	W606	ใช้ความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีความแตกต่างจากที่มีอยู่ตามท้องตลาด
S506	มีความสามารถในการผลิตเลนส์หรือเลนส์สัมผัสที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และมีความแตกต่างจากที่มีอยู่ตามร้านค้าและท้องตลาด		
ST (กลยุทธ์เชิงป้องกัน)		**WT (กลยุทธ์เชิงรับ)**	
S3T1	ใช้ความสามารถทางด้านการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ในการวางกลยุทธ์เพราะเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงจนรับไม่ได้และเป็นปัจจัยหลักในการแก้ไขปัญหาสายตา	W2T2	บุคลากรมีจำนวนน้อยและเครื่องมือมีราคาสูงใช้กลยุทธ์ในการปรับใช้เครื่องมือเพื่อการโฆษณา
S4T4	ใช้กลยุทธ์ทางด้านความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ เช่น แว่นสายตาคอนแทคเลนส์ในการแก้ไขความผิดปกติของสายตาในเบื้องต้นเพื่อให้เกิดความไว้วางใจก่อนที่จะดำเนินการอื่นๆ ต่อไป	W2T3	บุคลากรมีจำนวนน้อยและค่าใช้จ่ายในการศึกษาสูงเป็นกลยุทธ์ที่จะจำกัดผู้ที่จะเข้ามาอยู่ในอาชีพนักทัศนมาตร

จากตารางที่ 5 สามารถนำผลการวิจัยในเชิงกลยุทธ์เพื่อกำหนดแนวทางการกำหนดกลยุทธ์โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix โดยการจับคู่ระหว่าง จุดแข็งกับโอกาส จุดอ่อนกับโอกาส จุดแข็งกับอุปสรรค และจุดอ่อนกับอุปสรรค ซึ่งเมื่อนำจุดแข็งกับโอกาสมาจับคู่กัน จะได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ 3 ด้าน ได้แก่

การเปิดตัวอาชีพนักทัศนมาตรที่จัดเป็นอาชีพใหม่ของประเทศไทยที่จะทำให้ผู้ที่สนใจและต้องการที่จะทำงานเฉพาะทางในด้านนี้ มีความเชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำผู้มีปัญหาทางด้านสายตาทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และมีความสามารถในการผลิตเลนส์หรือเลนส์สัมผัสที่มีประสิทธิภาพและมีความแตกต่างจากท้องตลาด เมื่อนำจุดอ่อนกับโอกาสมาจับคู่กัน จะได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ 2 ด้าน ได้แก่ สามารถแทรกแซงเพื่อเข้าไปประกอบอาชีพในธุรกิจโดยใช้การเป็นวิชาชีพเฉพาะทาง ทำให้เป็นที่รู้จักในวงการอาชีพธุรกิจและมีการใช้องค์ความรู้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างจากตามร้านค้า เมื่อนำจุดแข็งกับอุปสรรคมาจับคู่กัน จะได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ 2 ด้าน ได้แก่ มีความสามารถในการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์โดยมีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมาก ซึ่งสามารถทำให้ผู้ใช้บริการทั่วไปสามารถเข้ามารับบริการได้และมีความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ เช่น แว่นสายตา คอนแทคเลนส์ ในการแก้ไขความผิดปกติพร้อมกับเป็นการสร้างความไว้วางใจให้กับผู้ใช้บริการ สำหรับการนำจุดอ่อนกับอุปสรรคมาจับคู่กัน จะได้แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ 2 ด้าน ได้แก่ การปรับใช้เครื่องมือในการโฆษณาให้มีราคาไม่สูงมาก และอัตราของผู้ที่จะเข้ามาศึกษาในด้านทัศนมาตรศาสตร์นั้นมีจำนวนน้อย จะส่งผลให้เป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันและทำงานในองค์กรต่างๆ เพราะจะทำให้สายงานในด้านนี้หายากเนื่องจากนักทัศนมาตร เป็นสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลน ดังนั้น ควรสร้างนักทัศนมาตร ของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมต่อจำนวนประชากรต่อไปในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย

สำหรับแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการเป็นนักทัศนมาตรเพื่อเป็นแนวทางของประเทศไทยในอนาคต ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่

1) กลยุทธ์เชิงรุก ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงรุก โดยควรทำการโฆษณาสาขาอาชีพนักทัศนมาตรในแหล่งธุรกิจต่างๆ อาทิ ร้านแว่นตา โรงพยาบาล หรือคลินิกที่ทำการรักษาเกี่ยวกับดวงตา พร้อมกับแสดงบทบาทความสามารถในการแนะนำผู้ที่มีปัญหาทางด้านสายตา การผลิตเลนส์ หรือเลนส์สัมผัสที่มีคุณภาพที่แตกต่างจากตามท้องตลาดได้อย่างเชี่ยวชาญเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับผู้ที่ประสบปัญหาทางด้านสายตา

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงแก้ไขทั้งนี้เนื่องจากองค์การมีโอกาสที่จะนำแนวคิดหรือวิธีใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนที่องค์การมีอยู่ได้ โดยทำการแทรกตนเองเข้าไปประกอบอาชีพในธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องแล้วใช้ความรู้ความสามารถในวิชาชีพ ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับดวงตาและการบริการที่มีความแตกต่าง

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและข้อจำกัดมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงป้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากองค์การมีจุดแข็งขณะเดียว กันองค์การก็เจอกับสภาพแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัดจากภายนอกที่องค์การควบคุมไม่ได้แต่องค์การสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่ในการป้องกันข้อจำกัดที่มาจากภายนอกได้ โดยใช้ความสามารถทางวิชาชีพในการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ด้วยต้นทุนที่ต่ำ และใช้ความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ เช่น แว่นสายตา คอนแทคเลนส์ ในการแก้ไขความผิดปกติของสายตาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ

4) กลยุทธ์เชิงรับ ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงรับทั้งนี้เนื่องจากองค์การเผชิญกับทั้งจุดอ่อนและข้อจำกัดภายนอกที่องค์การไม่สามารถควบคุมได้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในวิชาชีพ และค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่มีราคาสูงจึงทำให้มีบุคลากรในวิชาชีพมีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยทำให้ทราบถึงแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในด้านต่างๆ ให้ตรงต่อความต้องการขององค์กรที่จำเป็นทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะต้องมีนักทัศนมาตรของประเทศไทยที่มีคุณภาพในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาและแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย สามารถสรุปผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และสถานการณ์ในภาวะปัจจุบันของนักทัศนมาตรในประเทศไทยและผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ที่ได้จากเทคนิค TOWS Matrix ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ สามารถนำมาอภิปรายแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การเป็นนักทัศนมาตร ได้ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและสถานการณ์ในสภาวะปัจจุบันของนักทัศนมาตรในประเทศไทย ได้แก่ 1) จุดแข็ง มีความเชี่ยวชาญด้านการวัดสายตาด้วยอุปกรณ์ทางทัศนมาตร 2) จุดอ่อน ไม่สามารถรักษาโรคทางตาโดยการผ่าตัด หรือจ่ายยาได้ 3) โอกาส เป็นบุคลากรที่มีความต้องการของตลาดแรงงานสูง และ 4) อุปสรรค ไม่สามารถรักษาโรคทางตาได้อย่างครอบคลุมทุกโรค ซึ่งสอดคล้องกับ กานต์รวี โกมลดิษฐ์ ได้กล่าวว่า ด้านหลักสูตรให้นักศึกษาสามารถเลือกเรียนข้ามศาสตร์ข้ามสาขาวิชา เลือกสะสม credit ได้ ด้านผู้สอน พบว่าควรมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ ด้านผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรสอดคล้องกับนโยบายประเทศและเกิดความร่วมมือเชื่อมโยงภาคอุตสาหกรรม และ ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนแบบ online เพื่อไว้ป้องกันในการคัดลอก ลิขสิทธิ์ (Komoldit, 2018)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลยุทธ์เชิงรุก ควรทำการโฆษณาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ในสาขาวิชาชีพนักทัศนมาตรในหน่วยงาน สถานประกอบการ และภาคธุรกิจต่างๆ อาทิ ร้านแว่นตา โรงพยาบาลหรือคลีนิคที่ทำการรักษาเกี่ยวกับดวงตาพร้อมกับแสดงบทบาทความสามารถในการแนะนำผู้ที่มีปัญหาทางด้านสายตา ความสามารถในการผลิตเลนส์ หรือเลนส์สัมผัสที่มีคุณภาพที่แตกต่างจากตามท้องตลาดได้อย่างเชี่ยวชาญเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับผู้ที่ประสบปัญหาทางด้านสายตา ซึ่งสอดคล้องกับ (Anuradha, 2015) ที่กล่าวว่า ควรมีการเร่งส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพนักทัศนมาตรให้เพียงพอและทันต่อผู้ใช้บริการที่ไม่มีโอกาสเข้ามารักษาความผิดปกติทางสายตาเบื้องต้นเพื่อจะได้ช่วยในเรื่องของคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยให้ดียิ่งขึ้น 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข นักทัศนมาตร เป็นบุคลากรที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในประเทศไทย ดังนั้นควรจะแทรกตนเองเข้าไปประกอบอาชีพในธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องแล้วใช้ความรู้ความสามารถในวิชาชีพในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสายตาและการบริการที่มีความแตกต่างจากที่อื่น สอดคล้องกับ พลอย พลอยชมพู ภาสุระพันธ์ กล่าวว่า นักทัศนมาตรเป็นวิชาชีพใหม่ในประเทศไทยที่ไม่ค่อยมีใครรู้จัก บทบาทหน้าที่หลักของนักทัศนมาตร คือ การตรวจวัดสายตา การวินิจฉัยและการรักษาในกลุ่มคนที่มีปัญหาสายตาโดยใช้เลนส์แว่นตา เลนส์สัมผัส หรืออุปกรณ์อื่น ๆ นอกจากนี้ยังตรวจคัดกรองปัญหาสุขภาพตาเบื้องต้น เพื่อส่งต่อผู้ป่วยไปรักษากับแพทย์ในกรณีที่ตรวจพบโรคต่าง ๆ นักทัศนมาตรสามารถทำงานร่วมกับจักษุแพทย์ในการให้คำแนะนำกับผู้ป่วยเกี่ยว กับปัญหาการมองเห็นทั้งก่อนและหลังเข้ารับการรักษาและหัตถการทางจักษุ (Ploychomphasuraphan, 2018) 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน ใช้ความสามารถทางวิชาชีพในการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ด้วยต้นทุนที่ต่ำและ ใช้กลยุทธ์ทางด้านความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ เช่น แว่นสายตา คอนแทคเลนส์ ในการแก้ไขความผิดปกติของสายตาในเบื้องต้นเพื่อให้เกิดความไว้วางใจก่อนที่จะดำเนินการอื่นๆ ต่อไป สอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวไว้ว่าต้องพัฒนาวิชาชีพของนักทัศนมาตร โดยให้มีความรู้ความสามารถสูงขึ้น ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการศึกษาความรู้ ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้รอบรู้และเชี่ยวชาญทางด้านวิชาการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการด้านทัศนมาตรศาสตร์ (Ramkhamhaeng University, 2012) 4) กลยุทธ์เชิงรับ เครื่องมือที่ใช้ในวิชาชีพ และ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่มีราคาสูงส่งผลให้มีบุคลากรในวิชาชีพมีน้อย ทำให้ไม่เพียงพอ ต่อความต้องการของสถานประกอบการ บริษัทหรือห้างร้านเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเลนส์และแว่นตา ดังนั้น ใช้กลยุทธ์ใน

การปรับใช้เครื่องมือเพื่อลดค่าใช้จ่าย ควรเสนอโครงการของบประมาณในการสนับสนุนให้เพียงพอ เนื่องจากเครื่องมือทางการศึกษามีราคาสูง นอกจากนี้การกำหนดกลยุทธ์เชิงรับ จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยรังสิต. ได้กล่าวถึงจุดเด่นของมหาวิทยาลัย คือ มีอุปกรณ์ เครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย และมีการปรับปรุงเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา มีคลินิกเฉพาะทางเพื่อบริการแก่ศิษย์เก่าทัศนมาตร และผู้ประกอบวิชาชีพด้านสายตา ได้แก่ คลินิกสายตาเลือนราง คลินิก Contact Lens คลินิก Sport Vision (Rangsit University, 2019)

สรุป

แนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทยที่จะต้องเพิ่มจำนวนให้มีความเหมาะสมกับอัตราส่วนตามจำนวนประชากรของประเทศไทย ให้มีจำนวนเพียงพอที่จะรองรับผู้มารับการรักษาโรคทางสายตา โดยคำนึงถึงลักษณะการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ใช้ประสบการณ์ในความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการแนะนำให้ผู้ที่มีปัญหาทางด้านสายตาให้มีความสามารถในการมองเห็นที่ดีขึ้นทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสามารถในการผลิตเลนส์หรือเลนส์สัมผัสที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยี เพื่อให้การทำงานสอดคล้องกับวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการเป็นนักทัศนมาตรเพื่อเป็นแนวทางของประเทศไทยในอนาคต ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงรุก 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและโอกาสมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงแก้ไขทั้งนี้เนื่องจากองค์การมีโอกาสที่จะนำแนวคิดหรือวิธีใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนที่องค์การมีอยู่ได้ 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งและข้อจำกัดมาพิจารณาร่วมกันเพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงป้องกัน ทั้งนี้เนื่องจากองค์การมีจุดแข็งขณะเดียว กันองค์การก็เจอกับสภาพแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัดจากภายนอกที่องค์การควบคุมไม่ได้แต่องค์การสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่ในการป้องกันข้อจำกัดที่มาจากภายนอกได้ 4) กลยุทธ์เชิงรับ ได้มาจากการนำข้อมูลการประเมินสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อที่จะนำมากำหนดเป็นยุทธ์ศาสตร์หรือกลยุทธ์ในเชิงรับทั้งนี้เนื่องจากองค์การเผชิญกับทั้งจุดอ่อนและข้อจำกัดภายนอกที่องค์การไม่สามารถควบคุมได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 นำผลการวิจัยไปจัดทำเป็นองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ของนักทัศนมาตรของประเทศไทย

1.2 สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในเชิงกลยุทธ์

1.3 นำผลการวิเคราะห์ไปตรวจสอบปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ขาดแคลนนักทัศนมาตรในประเทศไทย

1.4 สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาล คลีนิค และสถานประกอบการร้านแว่นตา

1.5 เพื่อใช้ความสามารถทางวิชาชีพในการแก้ไขความผิดปกติทางด้านสายตาด้วยแว่นและคอนแทคเลนส์ด้วยต้นทุนต่ำ

1.6 ใช้ความสามารถในการแนะนำอุปกรณ์ เช่น แว่นสายตา คอนแทคเลนส์ในการแก้ไขความผิดปกติของสายตาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการทำวิจัยในรูปแบบการวิจัยผสมผสานกับงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อจะได้ผลการวิจัยครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรทำการสังเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของนักทัศนมาตรในประเทศไทย เพื่อจะได้องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมและชัดเจนตรงต่อความต้องการ

References

Anuradha, N. (2015). *Personal protective equipments In Santanam PP (ed.) Occupational Optometry*, 1st edn. Chennai: pnElite School of Optometry, unit of Medical Research Foundation.

Cartwright, V.A., & McGhee, Charles N.J. (2017). Ophthalmology and vision science research. Part 1: understanding and using journal impact factors and citation indices. *Journal of Cataract & Refractive Surgery*, 31(10), 1999-2007.

Department of Medical Services. (2016). *Standard for determining medical staff positions.* Bangkok: Office of Medical Strategy.

Komoldit, K. (2018). *Prospects of the production of graduates at the graduate level of King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang in the next decade (2017 - 2026).* (Doctoral Dissertation). King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. Bangkok.

Krasnairawiwong, T. (2019). *Lawmakers raise the level of professions to solve the problems of sight, strike the frame, find a point of view, "Optometrist - glasses shop worker. Non-ophthalmologist.* PPTV Online. Retrieved May 17, 2020, from https://www.pptvhd36.com/.

Naresuan University. (2020). *Bachelor of Optics Program Updated curriculum 2019*. Phitsanulok: Department of Optometry Faculty of Allied Health Sciences Naresuan University.

Pisut, S., & Umpai, K. (2020). Optometry Profession Practice Control. *Rajapark Journal,* 14(34), 203-218.

Ploychomphasuraphan, P. (2018). Visitor: Personnel missing in the Thai eye care system. *Chiang Mai Medical Journal,* 14(2), 47-59.

Rangsit University. (2019). *Bachelor of Optics Program* Interview with *Dr. Watanee Yenjit, Dean of Ajarn Prasert Phadoong Kiatsakun Deputy Dean for Academic Affairs and Dr. Christopher Rugaber, Assistant Dean for Foreign Affairs Faculty of Optometry*. Pathumtani: Rangsit University.

Rangsit University. (2020) *Faculty of Optometry Rangsit University.* Retrieved May 10, 2020, from https://www.optometry-rsu.com/.

Ramkhamhaeng University. (2012). *Bachelor of Optics course documents (New course 2002)*. Bangkok: Faculty of Science and the Institute of Health Sciences Ramkhamhaeng University.

การสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย*

The Reconciliation Enhancement in Accordance with Democracy

[1]สโรชินี ศิริวัฒนา, ศรีปริญญา ธูปกระจ่าง และ วรเดช จันทรศร

[1]Srochinee Siriwattana, Sriparinya Toopgrajank and Voradej Chandarasorn

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: p_siriwattana@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย 2) บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภาย ใต้ระบอบประชาธิปไตย และ 3) ศึกษาแนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักการเมือง สื่อมวลชน และนักวิชาการ ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 17 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายประชานิยมทำให้โครงสร้างทางการเมืองเปลี่ยนแปลงส่งผลให้รัฐไม่ต้องพึ่งชนชั้นกลาง การเอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่มธุรกิจเป็นพวกพ้อง มีการแทรกแซงระบบราชการ ครอบงำสื่อมวลชน องค์กรอิสระ แย่งชิงอำนาจผลประโยชน์ของนักการเมืองที่ทุจริตร่วมกับข้าราชการ นักธุรกิจการเมือง องค์กรอิสระถูกครอบงำโดยอำนาจฝ่ายการเมือง ทหารใช้เหตุการณ์ความขัดแย้งอ้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหาร 2) ประชาชนขาดความรู้ในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากไม่มีผู้นำประเทศ การแสวงหาผลประโยชน์ รวมทั้งใช้อิทธิพลเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ ซึ่งความเหลื่อมล้ำเศรษฐกิจและสังคมจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ความรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมเป็นเครื่องมือสู่อำนาจของนักการเมือง 3) แนวทางการสร้างความปรองดองต้องอาศัยเวลาแก้ไข เยียวยาและป้องกันความขัดแย้งในอนาคต ด้วยการยุติการเผชิญหน้า สร้างความไว้วางใจ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างเสมอภาค ฟื้นฟูส่งเสริมความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนมุมมอง การวิจัยครั้งนี้รัฐบาล กลุ่มการเมืองทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง สื่อมวลชน และประชาชนจะได้มีความเข้าใจต่อความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้อง สามารถนำไปเผยแพร่ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความขัดแย้งไปเป็นบทเรียน สามารถก้าวข้ามความขัดแย้งไปสู่ความปรองดองที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การสร้างความปรองดอง; ความปรองดอง; ระบอบประชาธิปไตย

---

*Received July 6, 2021; Revised August 18, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article aimed at studying: 1) the contexts of politics, conflicts, and reconciliation in accordance with democracy; 2) the contexts of politics and conflicts influencing reconciliation in accordance with democracy; and 3) concepts in building reconciliation in accordance with democracy. The study applied a qualitative research method by studying documents and in-depth interviews. A sample group was selected by way of semi-structured interview consisted of politicians, media, and scholars, in a total of 17 persons.

From the study, the following results are found: The populist policies have changed the political structure with the following results: the government does not rely on the middle class; the biased benefits given to some specific business groups who are allies; the interference in the bureaucracy; media hegemony; independent organizations vying for power and benefits of corrupt politicians collaborating with government officials and political entrepreneurs; independent organizations are dominated by political powers; and the army uses conflicts to justify the coup. The people lack knowledge of democracy as they do not have country leaders, the seek for benefits, the exploitation and the use of influence to access state resources in which economic and social inequality are always related, the lack of opportunity for people to take part in judicial process, and the unjust system as a tool for gaining power of politicians. The approaches for reconciliation need time to fix, heal, and prevent conflicts in the future. This relies on the termination of confrontation, the building of trust for equal justice, the restoration and promotion of relationship, and the exchange of perspectives. The study aims at having the government including all political parties that are involved with conflict, the media, and people to understand democracy the right way so that they can disseminate the facts of conflict as a lesson learned and be able to transform the conflict into a sustainable reconciliation.

Keywords: Reconciliation Enhancement; Reconciliation; Democracy

บทนำ

ความขัดแย้งทางในสังคมไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นความขัดแย้งทางแนวคิดและอุดมการณ์ที่มีแนวทางไม่เหมือนกัน และแต่ละครั้งก็ได้มีกระบวนวิธีการในการสร้างความปรองดองในลักษณะต่าง ๆ ในแต่ละครั้งจนประเทศไทยผ่านมาได้จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ระหว่างรัฐไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492-2525 สิ้นสุดลงด้วยนโยบายการให้อภัย ตามคำสั่งที่ 66/2523 (Potjanaworaphong et al. 2001) และเหตุการณ์

พฤษภาทมิฬ 2535 สิ้นสุดลงโดยหลังจากพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ นำพลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี และพลตรี จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พล.อ.สุจินดา คราประยูร ได้แถลงว่าจะให้ความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหา โดยการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้เกิดความสงบสุข (King Prajadhipok's Institute, n.d.) เป็นต้น อย่างไรก็ดีความขัดแย้งที่ปรากฏเด่นชัดและคงดำรงอยู่จนเป็นประเด็นของความกังวลของประชาชนทุกหมู่เหล่า คือ เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดมาตั้งแต่ช่วงปลายปี พ.ศ. 2548 เกิดความขัดแย้งระหว่าง "เสื้อเหลือง" กับ "เสื้อแดง" กลายเป็นความขัดแย้งที่ยาวนาน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กระบวนการประชาธิปไตยของไทยหยุดชะงักด้วยการทำรัฐประหารของกลุ่มนายทหารที่เรียกตนเองว่าคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ในวันที่ 19 กันยายน 2549 ยึดอำนาจรัฐในยุคสมัยรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และจากนั้นมาความขัดแย้งก็ปรากฏชัดในสังคมไทย

ความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติธรรมดาในสังคมซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียหรือการพัฒนาก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการของคนในสังคม (Satha-Anand, 2003; Moore, 2003) ได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท คือ (1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการมีความแตกต่างของการเก็บและการศึกษาข้อมูล ทำให้ได้ผลวิเคราะห์ที่แตกต่างกันทั้งที่เป็นปัญหาเรื่องเดียวกัน นำมาซึ่งความขัดแย้ง เช่น การออกข่าวลือ เป็นต้น (2) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ (Interests Conflict) แต่ละฝ่ายต้องการที่จะครอบครองผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งตำแหน่ง หรือเงิน (3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) การใช้อำนาจ การแย่งชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ รวมไปถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับและระบบต่าง ๆ (4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ที่เกิดจากอารมณ์ ความรุนแรงและพฤติกรรมเชิงลบต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความเข้าใจผิด และ (5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict) เกิดขึ้นจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติความเป็นมาที่แต่ละคนได้รับการหล่อหลอมมาจากการเลี้ยงดูในวัยเด็กจนเป็นผู้ใหญ่

การสร้างความปรองดอง เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การลดความเกลียดชังความแตกแยก เพื่อสร้างความไว้วางใจ ฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เคยขัดแย้งรุนแรง โดยผ่านการแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีต การยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น การเมตตาให้อภัย (Abu-Nimer, 2001) การจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ที่เคยแตกแยก ต่อสู้ และปะทะกัน ทั้งในระดับความคิดและในระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรง และทำการสร้างองค์กรหรือสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยในการเข้ามาช่วยปรองดองและต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะรวมถึงการใช้มาตรการออกกฎหมายนิรโทษกรรม เพื่อเป็นเครื่องมือเยียวยาความเสียหายโดยเริ่มจากการแสวงหาความจริงในอดีต สาเหตุ ความไม่เป็นธรรมในสังคม การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเดือดร้อนจากความขัดแย้ง การแสวงหาข้อเท็จจริงของ ความคิดแต่ไม่หาคนผิด และการจัดสรรอำนาจใหม่ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ แต่ควรระลึกด้วยว่าการใช้กฎหมายนิรโทษกรรมแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำไปสู่การปรองดองอย่างแท้จริงได้ การปรองดองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อต้นตอของความขัดแย้งในสังคมได้รับการแก้ไข การจะเริ่มแก้ไขได้ก็โดยการพิสูจน์ทราบ บันทึก และชี้แจง

ข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะสังคมมีสิทธิในการเข้าถึงความจริง การรับทราบความจริงจึงจะนำมาสู่ความเข้าใจ การให้อภัย และเมื่อนั้นการปรองดองจึงจะเกิดขึ้นได้ (Murphy, 2010)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ อยู่บนพื้นฐานของการลดความเกลียดชัง ความไว้วางใจ การให้อภัย และความรับผิดชอบ ทั้งนี้การจะทำให้เกิดความปรองดองได้นั้น ปัจจัยด้านบริบททางการเมือง ได้แก่ โครงสร้างทางการเมืองไทย อำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง การแทรกแซงองค์กรอิสระ และบทบาทของทหาร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้เกิดความสำเร็จในการสร้างความปรองดอง และการจะสร้างความปรองดองให้ยั่งยืนอย่างแท้จริงนั้นจำเป็นจะต้องทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาได้ตรงกับรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริง ซึ่งได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ความคิดความเชื่อทางการเมือง ความศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม และการเข้าถึงทรัพยากรและข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้การสร้างความปรองดองต้องสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย
2. เพื่อศึกษาบริบททางการเมือง ความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) แนวความคิดและกระบวนการสร้างความปรองดอง 2) แนวความคิดเกี่ยวกับบริบททางการเมือง 3) แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง 4) แนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและ 5) นโยบายสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างความปรองดอง งานวิจัยเกี่ยวกับความไว้วางใจ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการให้อภัย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อทางการเมือง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม การวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบสนองกับวัตถุประสงค์ทางการวิจัย ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ด้วยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กระบวนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ตรงประเด็น ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เนื้อหาของการสัมภาษณ์เป็นไปเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียงและถอดความภายหลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักการเมือง จำนวน 5 คน สื่อมวลชน จำนวน 5 คน และนักวิชาการ จำนวน 7 คน รวมทั้งหมด 17 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาด้วยการตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบบันทึก บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2561 ที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ วารสาร บทความ เอกสารรายงานการประชุม เว็บไซต์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาทำการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อให้ทราบถึงบริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2561 โดยมีการระบุแหล่งข้อมูลที่ได้เอกสารมาอย่างชัดเจน พร้อมทั้งระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง สถานที่พิมพ์เอกสาร หรือผลงานวิชาการ ระบุปีพุทธศักราชหรือปีคริสต์ศักราช ไว้ในสมุดบันทึก และมีการคัดลอกข้อมูลด้วยการถ่ายเอกสารและบันทึกไว้ในเครื่องพิวเตอร์

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล (Face to Face) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อได้มาซึ่งคำตอบเกี่ยวกับ (1) บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. 2548-2561 (2) บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย และ (3) แนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย โดยการใช้เทคนิคสัมภาษณ์ที่ไม่ถามชี้นำ ผู้วิจัยได้พบกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักการเมือง และกลุ่มสื่อมวลชน ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก ตามประเด็นข้อคำถามโดยมุ่งให้ได้ความถูกต้องความเป็นจริง และตรงประเด็นของข้อมูล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยเน้นความสัมพันธ์อันดี และการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดของการสัมภาษณ์เพื่อนำไปสู่ความไว้วางใจในการให้ข้อมูลการบันทึกถ้อยคำการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีบันทึกเทปของผู้ให้สัมภาษณ์ขณะสัมภาษณ์ และบันทึกรายละเอียดของการสัมภาษณ์ภายหลังสิ้นสุดการให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาตัวชี้วัดการสร้างความปรองดอง ได้แก่ การศึกษาบริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดอง เพื่อสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐาน และจากนั้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาตัวชี้วัดการสร้างความปรองดองที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ตัวชี้วัดการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาตัวชี้วัดการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้วิจัยสรุปได้กรอบแนวคิดการพัฒนาตัวชี้วัดการสร้างความปรองดองภายใต้

ระบอบประชาธิปไตย จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการลดความเกลียดชัง ด้านการสร้างความไว้วางใจ ด้านการให้อภัย และด้านความรับผิดชอบ

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอให้คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา มีหนังสือถึง ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องและดำเนินการด้านการสร้างความปรองดอง ซึ่งได้แก่ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มนักวิชาการ เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์

4. ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มนักวิชาการ เพื่อเรียนชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย นัดหมายวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ เดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ตรงประเด็นระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระสำคัญที่เป็นประเด็นของการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีรายละเอียดลึกๆ เกี่ยวกับบริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย สำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลดังกล่าวนั้นได้พิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่ว่าจะต้องทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มนักวิชาการ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จนได้ความชัดเจนเพียงพอในประเด็นนั้นๆ การสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่นิยมใช้ในการวิจัยองค์กร

5. ผู้วิจัยเตรียมแบบสัมภาษณ์ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

6. นำแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้วไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ตอบแบบสัมภาษณ์เข้าใจในวัตถุประสงค์ และอธิบายวิธีการตอบสัมภาษณ์ก่อนให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เริ่มต้นสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ถอดเทปเสียงการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทุกคน

2. ลดทอนข้อมูล (data reduction) โดยการสังเคราะห์ คำตอบจากการสัมภาษณ์ลดทอนข้อมูลที่ได้ให้เหลือเฉพาะประเด็นที่เป็นปัจจัยสำคัญของเรื่อง โดยการทำการอธิบายประเด็นเนื้อหาดังกล่าวให้ชัดเจน

3. การจัดระเบียบข้อมูล (data display) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามที่ได้กำหนดเป็นประเด็นของข้อคำถามตามเนื้อหาที่กำหนด

4. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้ครบถ้วน ถูกต้อง และน่าเชื่อถือหรือไม่ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ ซึ่งจะส่งผลต่อการประมวล วิเคราะห์และสรุปผลต่อไป ซึ่งการวิจัยนี้ใช้เทคนิควิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เพื่อตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (interviewer triangulation) ที่เป็นนักการเมือง สื่อมวลชน และนักวิชาการ เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องตรงกันหรือไม่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบยืนยันจากผู้ให้ข้อมูล (member checking) โดยการนำข้อมูลที่ได้ย้อนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่านและเพิ่มเติมแก้ไข เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ตรงกับความคิดเห็นในความ

เป็นจริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมากที่สุด อีกทั้งเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากบุคคลที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่

5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ตรวจสอบแล้วหาข้อสรุปและตีความ (conclusion display) มาเขียนในรูปแบบการพรรณนาตามกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

6. ดำเนินการจัดทำข้อสรุปการสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นรายเรื่องและรายประเด็นปัญหาจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การยึดหลักกฎหมาย หลักนิติธรรม เป็นเสาหลักสำคัญของการพิทักษ์ระบอบประชาธิปไตย และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม การปฏิบัติตามเสียงข้างมาก จะต้องมีการตกลงกันด้วยแนวทางไกล่เกลี่ย เพื่อจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมข้อเสนอเรื่องการปรองดอง จึงต้องหาวิธีการรอมชอมเพื่อลดหรือแก้ไขความขัดแย้งให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข การสร้างความปรองดอง ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วม เป็นผู้คิดค้นปัญหา กำหนดวิธีแก้ไขปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตัว บริบททางการเมือง โครงสร้างการเมืองไทยทำให้ประเทศไทยเข้าสู่จุดวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ยืดเยื้อและการเผชิญหน้าอย่างรุนแรง จึงนำไปสู่การระดมทรัพยากรและฐานการสนับสนุนเพื่อเอาชนะกันทางการเมืองเกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจนจนเกิดการเผชิญหน้าการกระทำผิดละเมิดกฎหมาย ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาความมั่นคงภายในประเทศที่บั่นทอนเสถียรภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยและมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของการจัดสรรประโยชน์และปกป้องกลุ่มพวกของตนจนทำให้การปฏิบัติหน้าที่ขาดความเป็นอิสระและเที่ยงธรรม ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองด้วยการใช้กำลัง ทำให้การพัฒนาของประชาธิปไตยลดลง จนนำไปสู่เหตุการณ์รุนแรงทางการเมือง และเกิดแนวคิดการปฏิรูปรัฐธรรมนูญมีการยกระดับของความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของชาติมีการใช้รัฐเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งความเหลื่อมล้ำเศรษฐกิจและสังคมจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ ทั้งนี้ความขัดแย้งทางการเมือง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยเนื่องจากไม่มีผู้นำประเทศหรือรัฐบาลใดวางนโยบายพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและไม่มีการพัฒนาด้านวินัย การเคารพต่อกฎหมายเพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการปกครองตนเอง เพียงแต่ปลูกฝังประชาธิปไตยคือการปกครองด้วยเสียงข้างมาก แต่ไม่ปลูกฝังให้คำนึงถึงเสียงข้างน้อย ความรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมและเป็นเครื่องมือสู่อำนาจของนักการเมือง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม การปกครองที่ไม่ได้

เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนต้องการเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ตลอดจนบทบาทของสื่อมวลชน

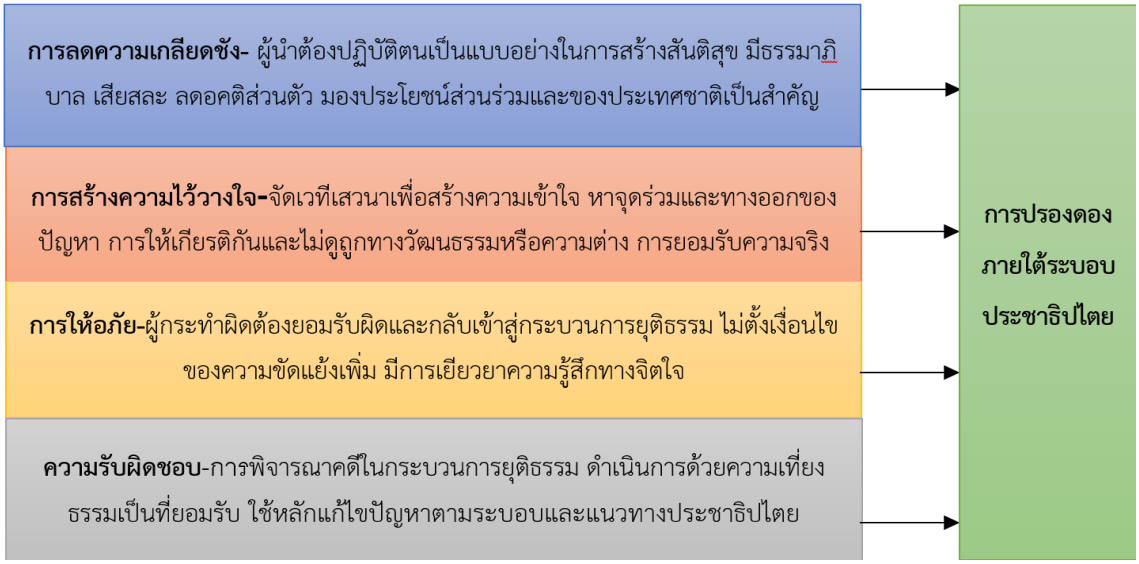
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย โครงสร้างการเมืองไทย ประชาธิปไตยในการเมืองไทยเป็นเรื่องของชนชั้นซึ่งมีเป้าหมายในเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์ คือ อำนาจและความมั่นคง ทำให้ประชาธิปไตยในการเมืองไทยไม่มีทิศทาง ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองในแต่ละช่วงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแย่งชิงผลประโยชน์ทางการเมือง การแสวงหาอำนาจและการได้มาซึ่งอำนาจ ครอบคลุมถึงการใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติเป็นการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ เพื่อจัดสรรทรัพยากรและการดำเนินนโยบายส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนภายใต้กฎหมายและระเบียบที่ได้กำหนดขึ้น ซึ่งความปรองดองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกฝ่ายต้องจริงใจต่อกันและต้องใช้หลักกฎหมายที่เป็นธรรมอย่างเคร่งครัดแก่ทุกฝ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของข้าราชการและรวมถึงฝ่ายการเมืองเพื่อให้กระบวนการนั้นชอบด้วยกฎหมายและชอบด้วยหลักนิติรัฐ

ความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการต่อรองและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม เป็นสาเหตุสำคัญของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมไทยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับความเดือดร้อนจากความไม่ทัดเทียมของความเติบโตทางเศรษฐกิจและความแตกต่างกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากร หากแต่ละฝ่ายไม่ยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน จะส่งผลต่อความแตกแยกในสังคม ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งร่างกายและจิตใจ เกิดการแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน รวมถึงเกิดแรงต่อต้านต่อความพยายามที่จะประนีประนอมเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งซึ่งกันและกัน แนวนโยบายแห่งรัฐจำเป็นต้องกำหนดให้รัฐต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันว่ารัฐมีหน้าที่ต้องจัดการเข้าถึงความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง การกำหนดนโยบายการเข้าถึงความยุติธรรม จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เป็นผลประโยชน์ของผู้ให้บริการ ในการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงความยุติธรรมนั้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า การลดความเกลียดชัง การทำให้อารมณ์และความรู้สึกที่รุนแรงลดน้อย พิจารณาจากหลักเหตุผลโดยไร้อคติ ไม่เลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ต้องตระหนักรู้ถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้เกรียติซึ่งกันและกัน มีขันติธรรมหรือด้วยความอดทน การสร้างความไว้วางใจ ได้รับการคาดหวังจากประชาชนว่าจะเป็นระบอบการปกครองที่จะทำให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต สนองตอบต่อความต้องการ และลดความขัดแย้งภายในสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้มีการเสนอความต้องการของแต่ละฝ่าย ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความต้องการของประชาชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากได้รับการตอบสนองอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม ซึ่งการให้อภัยไม่สามารถยกเลิกผลของการกระทำความผิด หรือทำให้ทุกอย่างเหมือนเดิม แต่การให้อภัยเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้กลับมาดำเนินชีวิตอย่างปกติ ไม่ถูกตอกย้ำหรือซ้ำเติม การสร้างความปรองดอง สิ่งหนึ่ง

ที่มีความสำคัญอย่างมากคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ พร้อมแสดงข้อเท็จจริงและพร้อมรับการตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย บริบททางการเมือง และความขัดแย้ง แนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย มีแนวทางปฏิบัติได้ดังนี้

1) การลดความเกลียดชัง ผู้นำต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างในการเสริมสร้างสังคมสันติสุข เสียสละ ลดอคติส่วนตัว มองประโยชน์ส่วนร่วมและของประเทศชาติเป็นสำคัญ ต้องเป็นแบบอย่างเรื่องธรรมาภิบาล การมีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม หยุดการเคลื่อนไหวที่ทำให้ความขัดแย้งเพิ่มขึ้น และการเผชิญหน้า ไม่หยิบยกประเด็นที่ละเอียดอ่อนขึ้นมาสร้างความขัดแย้ง

2) การสร้างความไว้วางใจ โดยจัดให้มีเวทีเสวนาเพื่อสร้างความเข้าใจกัน ไม่เผชิญหน้ากัน แต่หาจุดร่วมกัน หาทางออกร่วมกัน และการมีคนกลางที่เป็นกลางจริง ๆ ทำหน้าที่รับฟัง จะช่วยให้เกิดบรรยากาศของการประชาเสวนาหาทางออกได้ดี และเป็นเวทีแห่งการมองอนาคตร่วมกัน สร้างบรรยากาศแห่งความปรองดอง โดยให้เกียรติกันและไม่ดูถูกทางวัฒนธรรม ค้นหาความจริง เปิดเผยความจริง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ยอมรับความจริงนำไปสู่การเยียวยา ซึ่งการเล่าความจริงจะทำให้เกิดความมั่นใจว่าข้อเท็จจริงต่าง ๆ จะไม่ถูกลืม การจัดการกับความจริงทั้งในด้านการค้นหาความจริงและการเปิดเผยความจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การยอมรับความจริง ด้วยการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาโดยรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่ค้นหาความจริง

3) การให้อภัย นิรโทษกรรมผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งเป็นคดีการเมืองรวมทั้งที่มีการพิพากษาไปแล้ว การนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือไม่ควรรื้อกระบวนการที่ทำไปแล้ว หรือลืมเหตุการณ์ และไม่ตั้งเงื่อนไขของความขัดแย้งเพิ่ม ค้นหาความจริงและให้อภัย มีการขอโทษผู้เสียหาจากการกรณีความขัดแย้ง ทั้งนี้ผู้กระทำผิดต้องยอมรับผิดและกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม พร้อมเยียวยาความรู้สึกทางจิตใจ การให้อภัยโดยผ่านกระบวนการนิรโทษกรรมคดีที่เกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมทางการเมือง ซึ่งควรกระทำภายใต้บรรยากาศของการปรองดองที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายโดยต้องเกิดความรู้สึกร่วมกัน

4) ความรับผิดชอบ พิจารณาคดีต่าง ๆ ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอันเป็นที่ยอมรับ การสร้างกลไกที่ได้รับการยอมรับร่วมกันจากผู้เกี่ยวข้อง การมีผู้นำระดับต่าง ๆ ในประเทศ ที่ร่วมกันขับเคลื่อนการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นจริง โดยเน้นการปฏิรูปโครงสร้างและปรับเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อมุ่งไปสู่สันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้น สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีส่วนร่วม โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมเป็นแบบพหุนิยม และส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองและใช้สถาบันทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รวมทั้งการยึดมั่นในหลักการและการแก้ไขปัญหาตามระบอบและแนวทางประชาธิปไตย เพื่อการพัฒนารัฐไทยที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมและปฏิรูปกฎหมาย เพื่อให้คงความเที่ยงธรรม น่าเชื่อถือแก่สังคม เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน และมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมเพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม ส่วนการแก้รัฐธรรมนูญต้องไม่เป็นไปเพื่อคนใดคนหนึ่ง ส่วนกฎหมายใดไม่เป็นธรรมขัดต่อสำนึกประชาชน ควรมีการแก้ไขหรือยกเลิก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) การสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย บริบททางการเมือง และความขัดแย้ง พบว่า การสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย โดยใช้หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย 3 ด้านคือ (1.1) การยึดหลักกฎหมาย หลักนิติธรรมซึ่งเป็นเสาหลักสำคัญของการพิทักษ์ระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sriwittaya (2015) ศึกษาเรื่อง หลักนิติธรรมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางพุทธวิถีในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า หลักนิติธรรมซึ่งเป็นเสาหลักสำคัญของการพิทักษ์ระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนมีความสอดคล้องกับหลักการและกลไกการปรองดองสมานฉันท์โดยแนวทางวิถีพุทธในสังคมไทย ซึ่งสามารถใช้เป็นนวัตกรรมกลไกการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่มุ่งสู่การสร้างสังคมธรรมาธิปไตยขึ้นในประเทศไทยได้สำเร็จ (1.2) การปฏิบัติตามเสียงข้างมาก จะต้องมีการตกลงกันด้วยแนวทางไกล่เกลี่ย เพื่อจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมข้อเสนอเรื่องการปรองดอง จึงต้องหาวิธีการรอมชอมเพื่อลดหรือแก้ไขความขัดแย้งให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปรกติสุข สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ King Prajadhipok's Institute (2012) ศึกษาเรื่อง การสร้างความปรองดองแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ต้องริเริ่มดำเนินการเพื่อสร้างความ

ปรองดองก็คือรัฐบาล ฝ่ายค้าน และทุกฝ่ายควรช่วยกันสร้างบรรยากาศแห่งการปรองดองโดยการยุติการกระทำที่ถือเป็นการทำลายบรรยากาศแห่งการปรองดองทั้งหมด และไม่รวบรัดใช้เสียงข้างมากเพื่อแสวงหาทางออก (1.3) การมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความปรองดอง ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กำหนดวิธีแก้ไขปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตัว มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Thanasathit (2013) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองกับการเสริมสร้างความปรองดองแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า สภาพัฒนาการเมืองจะทำให้การเมืองมีการผสมผสานกันระหว่างการเมืองที่ต้องมีระบบตัวแทนและการเมืองที่เป็นเรื่องของพลเมืองที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีวิถีประชาธิปไตย โดยเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย พบว่า บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 1) โครงสร้างการเมืองไทย 2) อำนาจและผลประโยชน์ทางการเมือง 3) การแทรกแซงองค์กรอิสระ และ 4) บทบาทของทหาร ซึ่งประชาธิปไตยในการเมืองไทยเป็นเรื่องของชนชั้นซึ่งมีเป้าหมายในเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง คือ อำนาจและความมั่นคง มีการการแทรกแซงองค์กรต่างๆ ทำให้ประชาธิปไตยในการเมืองไทยไม่มีทิศทาง ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองในแต่ละช่วงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแย่งชิงผลประโยชน์ทางการเมืองซึ่ง Toothongkum (2018) ได้อธิบายถึงโครงสร้างการเมือง ว่าหมายถึง ตัวแสดงทางการเมือง ที่ประกอบด้วย บุคคล กลุ่ม องค์การ หน่วยงาน สถาบันที่ล้วนแล้วแต่แยกแยะและสอดประสาน เชื่อมโยงและเกี่ยวพันกัน แบ่งเป็นตัวแสดงที่เป็นทางการประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภา นักการเมือง กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น และตัวแสดงที่ไม่เป็นทางการ คือ ตัวแสดงที่ไม่มีการกำหนดรายละเอียดในกฎหมาย ข้อบัญญัติ กติกา ข้อบังคับ อย่างเป็นทางการ แต่เป็นตัวแสดงที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stake holder) กลุ่มประชาชน กลุ่มประชาสังคม ที่สำคัญ คือกลุ่มผลประโยชน์ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ส่วนหนึ่งเป็นการเมืองภาคประชาชน ซึ่งตัวแสดงที่ไม่เป็นทางการมีแนวโน้มมีอำนาจหน้าที่และบทบาทเพิ่มมากขึ้นในอนาคต และสอดคล้องกับ Thirathiti (2008) อธิบายว่า อำนาจและผลประโยชน์เป็นการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร ผ่านการใช้อำนาจหน้าที่บนฐานการยอมรับ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตาม หรืออีกนัยหนึ่งการเมืองเป็นเรื่องของการที่คนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมบรรลุถึงข้อตกลงทางผลประโยชน์ร่วมกัน ส่วนบทบาทของทหาร Samudavanich (1987) อธิบายว่า โครงสร้างของสังคมเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการมีบทบาททางการเมืองของทหารมากกว่าลักษณะองค์กรทหาร ส่วนใหญ่มักจะมีบทบาททางการเมืองเหมือนกับสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้ว แต่การที่ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองนั้นขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ทางสังคม

ความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย พบว่าประกอบด้วย 1) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม 2) ความคิดความเชื่อทางการเมือง 3) ความศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม และ 4) การเข้าถึงทรัพยากรและข้อมูลข่าวสาร โดยทั้ง4สาเหตุนี้ ความไม่เท่าเทียมกันกันในการ

เข้าถึงการต่อรองและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม เป็นสาเหตุสำคัญของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมไทยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับความเดือดร้อนจากความไม่ทัดเทียมของความเติบโตทางเศรษฐกิจและความแตกต่างกันในการเป็นเจ้าของ โดยสอดคล้องกับ Sasin Graduate Institute of Business Administration of Chulalongkorn University (2011) ที่สรุปเป็นรูปแบบของความเหลื่อมล้ำในภาพรวม 3 รูปแบบ คือ (1) ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่นคงและรายได้ (Wealth & Income Inequality) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาการผลิต ส่งผลให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากการพัฒนากระจายไปไม่ทั่วถึงทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล (2) ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส (Opportunity Inequality) ในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพทั้งในด้านการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการสังคม และการเข้าถึง แหล่งทุนหรือปัจจัยการผลิต และ (3) ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ (Power Inequality) ทั้งด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจต่อรอง ในการเข้าถึงทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนาทั้งใน ระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม และอาจเกิด การเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมน้อย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย พบแนวทางว่า 1) การลดความเกลียดชัง การทำให้อารมณ์และความรู้สึกที่รุนแรงลดน้อย ด้วยการเรียนรู้เพื่อให้รู้ข้อเท็จจริงก่อนที่จะตัดสินหรือวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ต้องตระหนักรู้ถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Chaicharoenwattana and Renumat (2017) ศึกษาเรื่อง สันติวิธี: การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า การใช้แนวทางสันติวิธีสามารถดำเนินการได้หลายวิธี คือ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง โจมตีที่ปัญหาไม่โจมตีที่ตัวบุคคล สร้างความสัมพันธ์อันดี ไม่มุ่งเอาชนะกันแต่สร้างความร่วมมือกัน ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย มองทุกคน มีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน 2) การสร้างความไว้วางใจ ได้รับการคาดหวังจากประชาชนว่าจะเป็นระบอบการปกครองที่จะทำให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต สนองตอบต่อความต้องการและลดความขัดแย้งภายในสังคม ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการเสนอความต้องการของแต่ละฝ่าย ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความต้องการของประชาชนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากได้รับการตอบสนองอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Klanklamsuwan (2014) ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อการปฏิรูปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการจัดเวทีเสวนาสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ในระดับมาก ในเรื่องเหตุผลและความจำเป็นในการเข้าควบคุมอำนาจการปกครอง การชี้แจงขั้นตอนการทำงาน 3 ระยะในการบริหารประเทศ การเสวนาถึงสภาพชุมชน/สังคม 3) การให้อภัย ซึ่งการให้อภัยไม่สามารถยกเลิกผลของการกระทำความผิด หรือทำให้ทุกอย่างเหมือนเดิม แต่การให้อภัยเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้กลับมาดำเนินชีวิตอย่างปกติ ไม่ถูกตอกย้ำหรือซ้ำเติม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Sripochangkun (2015) ศึกษาเรื่อง การให้อภัยกับความปรองดอง ผลการวิจัยพบว่า แม้การให้อภัยจะเป็นเรื่องที่ยากเพียงใดก็ตาม แต่การให้อภัยถือเป็นความจำเป็นยิ่งยวดในทางการเมือง กระนั้นก็ตาม การให้อภัยมิได้กระทำกันได้ง่ายดายหรือฉาบฉวย ในทางตรงข้าม สังคมการเมืองต้องตระหนักถึงความหมายอันลึกซึ้งของการให้อภัย เส้นทางการให้

อภัยและภาระของการให้อภัย 4) ความรับผิดชอบ การสร้างความปรองดอง สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก คือ ความรับผิดชอบ ซึ่งต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ พร้อมแสดงข้อเท็จจริงและพร้อมรับการตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Cogco and Masorn (2018) ศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของไทย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาควรนำสันติวิธีมาใช้โดยยึดหลักของนิติธรรม นิติรัฐ หลักความยุติธรรม ความมีคุณธรรม และจริยธรรม โดยความร่วมมือทั้งภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย เช่นเดียวกับผลงานวิจัยเรื่อง ทศวรรษการสร้างความปรองดองทางการเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความปรองดองของรัฐบาลชุดที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเหตุผลหลายประการ โดยเฉพาะขาดการยอมรับในการปกครองร่วมกัน ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการสร้างความปรองดองและธรรมาภิบาลที่เพียงพอ ดังนั้น แนวทางในการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย การสร้างกลไกที่ได้รับการยอมรับร่วมกันจากผู้เกี่ยวข้อง

สรุป

จากการศึกษาสรุปว่า บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย บริบทความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นหลายๆครั้ง ในระหว่าง พ.ศ. 2548-2561 โดยเหตุผลหลักแล้วเป็นความขัดแย้งของฝ่ายที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบที่ยึดถือเสียงข้างมากในรัฐสภาเป็นตามหลักสากล ตัวแทนกลุ่มนี้คือพรรคการเมืองและนักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งและประชาชนเลือกเข้ามาเพื่อเป็นรัฐบาลบริหารประเทศและกลุ่มประชาชน กับฝ่ายที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยเหมือนกันแต่มีความเห็นว่าพรรคการเมืองและนักการเมืองที่เป็นรัฐบาลคือสาเหตุปัญหาต่างๆของประเทศชาติ ตัวแทนกลุ่มนี้คือพรรคการเมืองและนักการเมืองขั้วตรงข้าม กลุ่มประชาชนนิยมสถาบันกษัตริย์ และกลุ่มทหาร ซึ่งแม้ฝ่ายหลังจะถือว่าเป็นเสียงส่วนน้อยแต่เมื่อมีกลุ่มทหารหนุนหลังอยู่ ทำให้มีพลังอำนาจทางการเมือง และเมื่อความขัดแย้งหลายๆครั้งเริ่มบานปลายถึงขั้นวิกฤติ กลุ่มทหารก็ได้ใช้อำนาจนอกรัฐธรรมนูญเข้ามาแทรกแซง คือการทำรัฐประหาร โดยมีข้ออ้างความชอบธรรมเรื่องรัฐบาลทุจริต ใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ประชาชนแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายมีความเห็นทางการเมืองแตกต่างกันทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ทหารจึงเข้ามาช่วยแก้วิกฤตินี้ไม่ให้บานปลาย โดยใช้เหตุผลเหล่านี้เป็นข้ออ้างโดยตลอด

ดังนั้น การปรองดอง จึงเป็นเหตุผลที่สมควรกระทำเพื่อแก้ปัญหาการแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายนี้ การมีคนกลางหรือสถาบันที่เป็นกลางมาทำหน้าที่ในการเจรจาลดความขัดแย้งและสร้างความปรองดอง จากทั้ง 2 ฝ่าย จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม โดยการรวมบุคคลจากหลายฝ่าย เช่น ตัวแทนจากกลุ่มที่มีความขัดแย้ง ตัวแทนจากภาคประชาชนจากกลุ่มต่างๆ ตัวแทนจากนักวิชาการ ตัวแทนจากสื่อสารมวลชน ตัวแทนจากภาคธุรกิจ ตัวแทนจากNGOs ตัวแทนจากข้าราชการประจำ และตัวแทนจากฝ่ายการเมือง เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความปรองดอง การลดความเกลียดชัง การสร้างความไว้วางใจ การให้อภัยและความรับผิดชอบภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง และการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จากความขัดแย้งของการเมืองไทย ทำให้ประเทศชาติเสียหายทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ ประเทศไม่เจริญก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็น ความเหลื่อมล้ำในสังคมมีสูงขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ปฏิรูปการเมือง 2) ปฏิรูปกฎหมายและใช้กฎหมายกับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน 3) ปฏิรูประบบการศึกษาของชาติ 4) ลดการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุน 5) จัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม ตลอดจนมีการปฏิรูปที่ดิน ให้คนจนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม 6) ปฏิรูปสื่อให้ทำงานด้วยการมีธรรมาภิบาล ไม่นำเสนอข่าวบิดเบือนความจริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บริบททางการเมือง ความขัดแย้ง ที่ส่งผลต่อการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ฝ่ายบริหารพยายามสร้างความปรองดองให้ให้ได้ผล แต่ยังมีปัญหาในการสร้างความปรองดองอยู่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ 1) การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีส่วนร่วม โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมเป็นแบบพหุนิยม 2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองและใช้สถาบันทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 3) การยึดมั่นในหลักการและการแก้ไขปัญหาตามระบอบและแนวทางประชาธิปไตย เพื่อการพัฒนารัฐไทยที่มีความมั่นคงและยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางในการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้ค้นพบแนวทางที่สามารถกระทำให้เกิดความปรองดองได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ 1) การจัดการกับความจริงทั้งในด้านการค้นหาความจริงและการเปิดเผยความจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การยอมรับความจริง ด้วยการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาโดยรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่ค้นหาความจริง การให้อภัยโดยผ่านกระบวนการนิรโทษกรรมคดีที่เกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมทางการเมือง ซึ่งควรกระทำภายใต้บรรยากาศของการปรองดองที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายโดยต้องเกิดความรู้สึกร่วมกัน 2) การสร้างกลไกที่ได้รับการยอมรับร่วมกันจากผู้เกี่ยวข้อง การบูรณาการระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเชื่อมโยงทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการมีผู้นำระดับต่าง ๆ ในประเทศ ที่ร่วมกันขับเคลื่อนการสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นจริง โดยเน้นการปฏิรูปโครงสร้างและปรับเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อมุ่งไปสู่สันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาบทบาทของสื่อกับการส่งเสริมความปรองดองในประเทศไทย

2.2 ควรมีการศึกษาการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยโดยการเปรียบเทียบกับระบอบเผด็จการทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.3 ควรมีการศึกษาการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method)

2.4 ควรมีการศึกษาการกำหนดนโยบายสาธารณะกับการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

2.5 ควรมีการศึกษาการสร้างความปรองดองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยเพื่อนำมาศึกษาเชิงเปรียบเทียบ

References

Abu-Nimer, M. (2001). *Reconciliation, Justice, and Coexistence: Theory and Practice.* Lanham, MD: Lexington Books.

Cappo, T., & Maeson, C. (2018). Solution Guideline of Political Violence problem in Thailand. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal of Education,* 5(1), 43-44.

Chaicharoenwattana, B., & Renumat, L. (2017). Peaceful Means: Conflict Management in accordance with peaceful means. *Journal of Peace Studies, MCU,* 5(2), 1-16.

Cogco, T., & Masorn, C. (2018). Guidelines for solving Thai political violence. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal,* 5(1), 31-45.

Galtung, J. (1990). Cultural violence. *Journal of Peace Research,* 27(3), 291-305.

Glunpromsuwan, W. (2014). The process of involvement with reconciliation for reform in the northeast region. *Ratchaphruek Journal,* 12(3), 10-16.

Inthasi, W. (2002). *Effect of reconciliation between North Korea and South Korea on security in East Asia*. Bangkok: Thammasat University Research Fund.

Kaewkhan, N. (2013). *Development of forgiveness in the present Thai society.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

King Prajadhipok's Institute. (n.d.). *Suchinda Kraprayoon.* Retrieved August 1, 2018, from http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สุจินดา_คราประยูร

King Prajadhipok's Institute. (2012). National reconciliation. Research report, King Prajadhipok's Institute. *Journal of the Humanities*, 17(2), 208-250.

Klanklamsuwan, W. (2014). The process of involvement with reconciliation for reform in the northeast region. *Journal Ratchaphruek,* 12(3), 10-16.

krisanaseranee, T. (2008). *Political attitudes of military students in the Army Chief of Staff School Main Course, Set 86, for the Coup 19 September 2006.* (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.

Moore, C, W. (2003). The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. (3rd ed.).

CA: Jossey-Bass.

Murphy, C. (2010). *A moral theory of political reconciliation.* Cambridge: Cambridge University Press.

Nuchpiumi, P. (2017). *Access to justice and good governance.* Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Phra Thep Pariyatmethi (Sarit Siritharo). (2012). The process of reconciliation in Thai society according to the Buddhist pattern. *Social Sciences Research and Academic Journal,* 10(29), 39-54.

Phuthaun, S. (1998). *Theory of political development.* (6th ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Potjanaworaphong, N. et al. (2001). *Political history information Thailand: Road events Important politics Important, 1932-present the people's council holds Political power.* (4th ed.). Bangkok: Kwan Khao.

Pratheuangrattana, C. (2017). *Reconciliation After Violence in Rwanda: Lesson for Thai Society.* Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.

Royal Academy. (1999). *Royal Institute Dictionary, 1999.* Bangkok: Nanmeebooks.

Saenwong, K. (2012). Development and correction of social inequality in Bangkok: a case study of Khlong Sue Sue - Ratchadaphisek community. *Journal of Applied Liberal Arts*, 5(1), 46-53.

Samudavanich, C. (1987). *Problems of Thai political development.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Samudavanija, C. (2011). *Problems of political development.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Sanwong, K. (2012). The development and problem solving on social inequality in Bangkok: a case study in Bangsue - Ratchadapisek canal community. *The Journal of Faculty of Applied Arts,* 5(1), 46-53.

Sasin Graduate Institute of Business Administration of Chulalongkorn University (2011). *Research project In-depth policy on the development of the quality of life of people and Thai society under the context of cultural change and changes in the modern world after the economic crisis.* Retrieved August 1, 2018, from http://social.nesdb. go.th/

Satha-Anand, C. (2003). *Arwhut mee cheewit: naewkid cheung wiphak waduay kwam runraeng* (Living weapons: Critical Approach to Violence). Bangkok: Fah Diew Kan.

Sripochangkun, S. (2015). Forgiveness and reconciliation. *Journal of Public Administration*

and Politics, 4(1), 1-29.

Sriwittaya, S. (2015). *Rule of law and reconciliation*. Pathum Thani: Research Department, Rangsit University.

Thanasathit, U. (2013). *studied the role of the Political Development Council and the promotion of national reconciliation.* Bangkok: University of the Thai Chamber of Commerce.

Thirathiti, C. (2008). *Words and ideas in contemporary political science.* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

Toothongkum, T. (2018). *The direction and future of politics in cities and metropolises*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Yenjaima, R., & Suyaporm, S. (2018). Conflict in Society: Theory and Solution. *Journal of MCU Social Science Review,* 7(2), 224-238.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา*

The Competency Development Model for Caregiver Of Persons with Intellectual Disability

[1]จักรพันธ์ จันทรัศมี, ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ และ สุทธิพงศ์ บุญผดุง

[1]Chakkapan Chantarasmee, Natnaporn Aeknarajindawat and Suttipong Boonphadung

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Chakkapan.c@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา 2) วิเคราะห์ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา และ 3) เสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรในภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จำนวน 320 คน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ โดยมีตัวแปรประจักษ์ทั้งสิ้น 16 ตัว ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านลักษณะของบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการอบรมพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ 2) การพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา พบว่า ทักษะ มีอิทธิพลโดยรวมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ การอบรมพัฒนา และคุณลักษณะของบุคคล ตามลำดับ 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ประกอบด้วย 1) หลักการมีคุณธรรมจริยธรรม 2) หลักความเป็นมืออาชีพ และ 3) หลักความรับผิดชอบของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; สมรรถนะผู้ดูแล; ผู้พิการทางสติปัญญา

Abstract

The purpose of this article is to: 1) study the current conditions and problems of the caregivers of the mentally disabled, 2) analyze the factors for the development of

*Received July 7, 2021; Revised August 20, 2021; Accepted August 27, 2021

competency of the caregivers of the mentally disabled, and 3) propose the model for the development of the capacity of caregivers intellectual disability. This research is a combination research between quantitative research and qualitative research. The sample group used in the research was personnel in government, private sector, academics and expert professors with important roles related to the development of the quality of life of the disabled by 320 persons by using statistical software for analysis. The total of 16 empirical variables in which the researcher used the method of determining the sample of 20 people by in-depth interview.

The results of the research revealed that 1) the level of current conditions and problems of caregivers of the intellectually disabled persons. In overall, at a high level. When considered in each aspect, it was found that the knowledge had the highest mean in the highest level, followed by the characteristics of the person. Having the highest mean score of the highest level of skill was at the highest level and development training 2) the development of competency of caregivers of intellectual disabilities found that skills had an overall influence on the form of competency development of caregivers of the disabled, followed by knowledge of training, development and characteristics of the persons respectively. 3) the model for the development of the competency of the caregiver of the intellectually disabled. Agreement: 1) ethical principles, 2) main professional, and 3) the primary responsibility of the development model of performance caregivers of intellectually disabled.

Keywords: Model of Development; Capacity of Caregivers; Intellectually Disabled

บทนำ

ความพิการมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการทุกคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทและระดับของความพิการ สำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวปัญหาทางด้านร่างกายทำให้มีข้อจำกัดในการดำรงชีวิตมากขึ้น รวมถึงด้านจิตใจที่คนพิการส่วนใหญ่มีอาการท้อแท้และหมดกำลังใจ เนื่องจากไม่สามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้ ซึ่งเกิดจากการขาดประสบการณ์ ขาดความมั่นใจ และขาดการเรียนรู้ปรับตัวในชีวิต รวมถึงขาดผู้ช่วยเหลือทางสุขภาพ ไม่กล้าไปในที่สาธารณะไม่กล้าแสดงออกถึงความต้องการการดูแลทำให้ไม่สามารถเข้าถึงระบบบริการทางสุขภาพ ปัญหาคนพิการถูกมองว่าปัญหานี้เป็นปัญหาของคนเฉพาะกลุ่ม โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ เป็นเรื่องไม่แน่นอนทำให้คนกลุ่มนี้ขาดความเป็นธรรมและการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุขสำหรับผู้พิการถือเป็นความจำเป็นอันดับแรกในการแก้ไขหรือปรับสภาพความพิการและฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการถือเป็นกิจกรรมการให้บริการสาธารณสุขที่สำคัญไม่น้อยกว่าการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และการควบคุม

ป้องกันโรค เมื่อให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแล้วยังไม่หายปกติ มีความบกพร่องหรือความพิการหลงเหลืออยู่ผู้พิการเหล่านั้นจำเป็นต้องได้รับบริการอย่างต่อเนื่องทางด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อนำศักยภาพที่เหลืออยู่นั้นมาปรับสภาพให้ใช้งานได้ในชีวิตประจำวันโดยไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น (Sawatsri, 2009)

ประเทศไทยมีเงื่อนไขทางนโยบายหลายประการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและได้มีการเข้าร่วมยื่นสัตยาบันสาร “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ” ขององค์การสหประชาชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ที่เรียกร้องให้รัฐสมาชิกมีหน้าที่ต้องสร้าง ขยาย และทำให้ระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการโดยเฉพาะในชนบทและกลุ่มเด็กพิการเกิดความเข้มแข็งและเข้าถึงได้ก็ดี หรือการมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 20 ที่กำหนดไว้ว่า “คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์สวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐโดยเฉพาะการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการและสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกายจิตใจอารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น” ก็ดี แต่ในทางปฏิบัติ สถานการณ์การเข้าถึงความช่วยเหลือและคุณภาพการจัดบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการยังมีข้อจำกัดที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอีกมาก

สำหรับปัญหาหลักที่ประเทศไทยประสบและหาหนทางแก้ไข ได้แก่ สถานการณ์และปัญหาด้านกำลังคนและระบบบริการการพัฒนากำลังคนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการรวมถึงแผนแม่บทหรือกระบวนการที่เป็นมาตรฐานในการพัฒนาบุคลากรในด้านการดูแลผู้พิการ (World Health Organization, 2011) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ในเอกสารรายงานความพิการของโลก (World Report on Disability) ได้ชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคสำคัญของประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่สามารถผลักดันกฎหมายหรือนโยบายด้านผู้พิการให้เกิดผลจริงได้ ก็คือการขาดบุคลากรด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพหรือการมีบุคลากรที่ไม่สามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพเมื่อเทียบกับปริมาณความต้องการในการรับบริการ และปัญหาที่เกิดจากระบบฐานข้อมูลสุขภาพและขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Schulze, 2009) รูปแบบการจัดการเรื่องกำลังคนเพื่อให้เกิดการเพิ่มการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพสำหรับเด็กพิการ ในต่างประเทศมีแนวโน้มที่จะมีการบริหารจัดการรูปแบบบริการที่มีหน่วยบริการนอกเหนือจากภาครัฐมากขึ้น (World Health Organization, 2007) เช่นในสหราชอาณาจักรมีการตั้งมาตรฐานบริการและการวิจัยต้นทุนการจัดบริการ (Unit Cost) และเปิดกว้างให้กลุ่มคนหรือหน่วยงานเอกชนสามารถจัดบริการได้ โดยภาครัฐสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่งและทำหน้าที่กำกับติดตาม ควบคุมมาตรฐานการให้บริการ หรือในสหรัฐอเมริกาที่เน้นการให้บริการแบบ home services program และการส่งเสริมพัฒนาผู้ปกครอง (Parent Training Program) ให้สามารถดูแลหรือช่วยเหลือลูกที่มีความพิการได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพรวมถึงการออกแบบระบบการพัฒนาคนและองค์กรจึงได้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นด้านกำลังคนและระบบบริการการพัฒนากำลังคนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในกระบวนการขั้นตอนและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาและพัฒนารูปแบบการได้มาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาเพื่อใช้

เป็นต้นแบบและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาที่ได้มาตรฐานในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ตามความจริงโดยใช้วิธีหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์เพื่อให้การวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการรวบรวมข้อมูลจากระดับปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากแบบสอบถาม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความ รายงานการประชุม เป็นต้น ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูลเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารนักวิชาการ และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ดูแลผู้พิการที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 320 ราย โดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Grace, 2008) และใช้วิธีการเลือกแบบมีสัดส่วน (Proportion Sample) การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหาร นักวิชาการ และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ทุกตัวตามกรอบแนวคิดและผ่านการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) รวมถึงความใช้ได้ในทางปฏิบัติ (Practicality) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบมุมมองที่หลากหลาย ถือเป็นข้อมูลเชิงลึกและมุมมองใหม่ที่นอกเหนือจากที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ โดยสามารถนำมาใช้สนับสนุนและประกอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยให้ชัดเจนขึ้น ส่วนประเด็นในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วางกรอบไว้มีลักษณะเป็นเค้าโครง (Outline) หัวข้อการสนทนาที่มีความยืดหยุ่น (Flexible) เป็นคำถามคร่าว ๆ เพื่อเป็นแนวในการสัมภาษณ์หรือการสนทนาให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ โดย

ใช้แบบคำถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ทักษะ การอบรมพัฒนา ความรู้ คุณลักษณะ และรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา รวมถึงรูปแบบการพัฒนา และสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เปิดเผยได้ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและนำมาสังเคราะห์องค์ความรู้สำหรับการสร้างแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ แล้วนำมาปรับปรุงหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 320 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิในการเก็บข้อมูลคือ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน จากนั้นนำเสนอข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มาบูรณาการเพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยแล้วนำมาสรุปผลการวิจัย โดยนำเสนอทั้งข้อมูลที่มีความเหมือนและความต่างที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจนได้แก่นแท้ของแนวคิดในประเด็นที่ได้ศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมประมวลผลข้อมูลสำเร็จรูป และในการทดสอบสมมติฐานครั้งนี้ ยอมรับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยใช้ 1) สถิติเชิงพรรณนาโดยแจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ในการแปลผลที่แบ่งช่วงเป็น 5 ระดับ ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายความว่า มีระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายความว่า มีระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายความว่า มีระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายความว่า มีระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายความว่า มีระดับน้อยที่สุด (Best, 1977) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) สถิติเชิงอนุมาน โดยวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรประจักษ์ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงที่ศึกษา โดยใช้เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการกำหนดขึ้น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา สรุปผลได้ ดังนี้

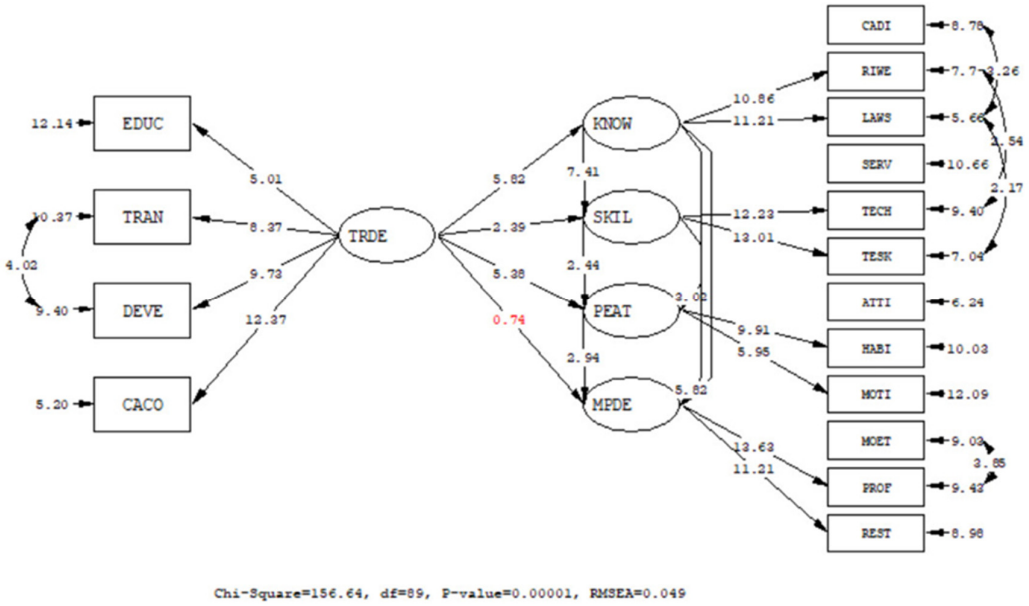
วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาระดับสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านประกอบด้วย 4 ด้าน แสดงรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

รายการ	$\bar{x}$	SD	ระดับ
การอบรมพัฒนา	4.22	0.43	มากที่สุด
ความรู้	4.28	0.37	มากที่สุด
ทักษะ	4.26	0.41	มากที่สุด
คุณลักษณะของบุคคล	4.27	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.20, SD = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.28, SD = 0.37) รองลงมาคือ ด้านลักษณะของบุคคล ($\bar{X}$= 4.27, SD = 0.43) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะ ($\bar{X}$= 4.26, SD = 0.41) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการอบรมพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.22, SD = 0.14) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที ดังได้แสดงรายละเอียดในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

จากภาพที่ 1 ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝงซึ่งส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ดังตารางที่ 2

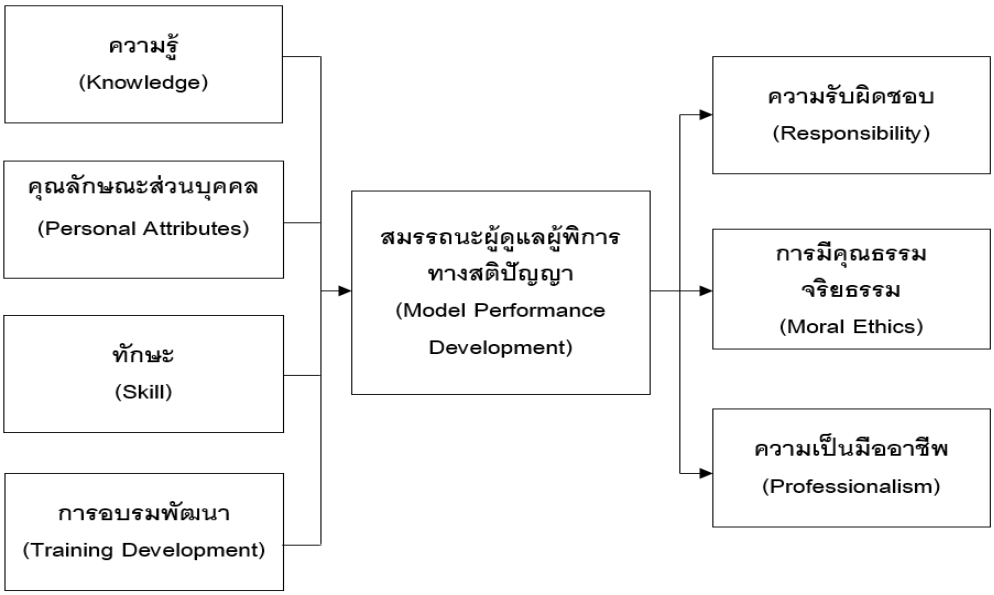
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
การอบรมพัฒนา	0.06	0.46*	0.46*
ความรู้	0.04	0.48*	0.48*
ทักษะ	0.55*	0.07*	0.62*
คุณลักษณะของบุคคล	0.33*	-	0.33*

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะ มีอิทธิพลโดยรวมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ การอบรมพัฒนา และคุณลักษณะของบุคคล ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา พบว่า ทักษะยังคงมีอิทธิพลต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ คุณลักษณะของบุคคล ขณะที่การอบรมพัฒนา และความรู้ส่งผลทางอ้อมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาเท่านั้น

วัตถุประสงค์ที่ 3. เสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา จากการศึกษาและทำการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาขอเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาต่อไป คือ KPST-RMP MODEL

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา KPST-RMP MODEL

อธิบายรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา จากรูปภาพที่2 ดังนี้

K = Knowledge (ด้านความรู้) เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์รายละเอียดต่าง ๆ ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศที่ได้รับจากประสบการณ์ในการทำงาน การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ผ่านการสังเกต การสนทนา การฝึกอบรม และการเรียนรู้ จนเกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลทำให้การดำเนินงานนั้นประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

P = Personal Attributes (ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล) เป็นรากฐานของระบบประสาทของบุคคล และเป็นโครงสร้างของระบบจิตประสาททำหน้าที่ควบคุมบังคับหรือเป็นแกนนำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่เป็นพื้นฐาน อันได้แก่ ทัศนคติ อุปนิสัยในการทำงาน และแรงจูงใจ

S = Skill (ด้านทักษะ) เป็นความชัดเจนหรือความสามารถของบุคคลหรือผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นทักษะทางด้านร่างกาย สติปัญญาและสังคม เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ การฝึกฝน อบรม พัฒนา การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสอนและการจัดการ ซึ่งองค์ประกอบของทักษะในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา อันได้แก่ ทักษะการบริการและดูแล ทักษะการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์เครื่องมือ และทักษะด้านเทคนิคเฉพาะงาน

T = Training Development (ด้านการอบรมพัฒนา) เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการที่ประกอบด้วยรูปแบบและวิธีการการจัดประสบการณ์เรียนรู้หลักที่มีการกระทำเป็นประจำในการพัฒนาบุคลากรหรือผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาเพื่อให้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทัศนคติของผู้ดูแลผู้พิการ โดยยึดองค์ประกอบหรือรูปแบบกระบวนการ อันได้แก่ การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา และหลักสูตรผู้ดูแลผู้พิการ ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

R = Responsibility (ด้านความรับผิดชอบ) เป็นคุณลักษณะหรือลักษณะพฤติกรรมของที่แสดงออกถึงการรับผิด และเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงานของตนเองที่ได้กระทำลงไป มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะสำเร็จ และพร้อมยอมรับในผลของการกระทำแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีและมีระสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

M = Moral Ethics (ด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม) เป็นเครื่องควบคุมและกำกับการประพฤติของคนในสังคม ให้ตระหนักถึงความถูกต้องและดีงาม และประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมทั้งทางด้านกาย วาจา และจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม จุดมุ่งหมายสูงสุดของการมีคุณธรรมจริยธรรมในสังคม เพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสันติและมีความสุข ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของหลักความยุติธรรมในสังคมด้วย

P = Professionalism (ด้านความเป็นมืออาชีพ) เป็นการทำงานด้วยความรู้ ความสามารถ ความตั้งใจ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน และทำงานได้ผลงานมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยไม่สร้างความเดือนร้อนให้ตนเองและผู้อื่น

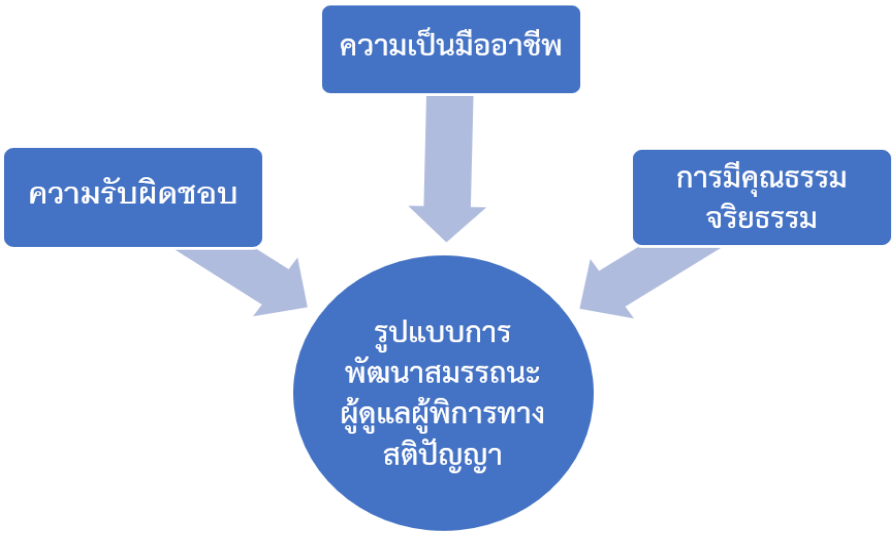
M = Model Performance Development (ด้านรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา) เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นระบบ โครงสร้าง และกลไกที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะองค์ประกอบสมรรถนะ เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกคน และการพัฒนากลุ่มคน ด้วยการให้ความรู้ ทักษะ การอบรมพัฒนา และคุณลักษณะของบุคคล ในการดูแลผู้พิการทางสติปัญญาโดยยึดองค์ประกอบอันได้แก่ การมีคุณธรรมจริยธรรม ความเป็นมืออาชีพ และความรับผิดชอบในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

กล่าวโดยสรุปคือ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ที่นำเสนอในที่นี้เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นระบบ โครงสร้าง และกลไกที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ องค์ประกอบสมรรถนะ เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกคน และการพัฒนากลุ่มคน ด้วยการให้ความรู้ ทักษะ การอบรมพัฒนา และคุณลักษณะของบุคคล ในการดูแลผู้พิการทางสติปัญญาโดยยึด

องค์ประกอบอันได้แก่ การมีคุณธรรมจริยธรรม ความเป็นมืออาชีพ และความรับผิดชอบในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาและทำการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาค้นพบว่า การพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา มีดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

ประกอบด้วย 1) หลักความเป็นมืออาชีพ มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้แลผู้พิการ เพราะเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน คือ การดูแลช่วยเหลือผู้พิการให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตในสังคมได้ใกล้เคียงกับคนทั่วไปให้มากที่สุด โดยที่ผู้ดูแลต้องมีความรู้ เพิ่มพูนทักษะ 2) หลักความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้แลผู้พิการ ผู้ดูแลที่มีความรับผิดชอบจะมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะเสร็จ และ 3) หลักการมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้แลผู้พิการ ผู้ดูแลผู้พิการจำเป็นต้องมีความตระหนักถึงความดีงามและความถูกต้อง ควรแยกแยะสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีออกจากกัน รวมถึงต้องประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้พิการด้วยกาย วาจา และจิตใจที่ดีงามและเหมาสม เพื่อให้เกิดความสุขในการทำหน้าที่ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การอบรมพัฒนา ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล อยู่ในระดับมากในภาพรวม โดยรายด้านพบว่า ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านลักษณะของบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการอบรมพัฒนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ สอดคล้องกับ Promchan (2015) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลคนพิการอย่างเป็นหุ้นส่วนทางด้านสุขภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา รูปแบบ district health system (DHS) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาสาธารณสุข อย่างมีประสิทธิภาพบูรณาการภาคีเน้นเป้าหมายผ่านกระบวนการชื่นชม และจัดการความรู้ แบบอิงบริบท ของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการเข้าถึงบริการของประชาชน การเข้าถึงบริการที่จำเป็น และการกระจายระบบบริการที่มีคุณภาพลงสู่ประชาชน กำหนดประเด็นสุขภาพในการพัฒนาร่วมกันใน “หนึ่งโครงการหนึ่งอำเภอ: ประเด็นคนพิการ” (One District One Project: ODOP) มีองค์ประกอบ 5 ด้าน (UCARE) คือ การทำงานร่วมกันในระดับอำเภอ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายและชุมชน การทำงานจนเกิดคุณค่าทั้งกับผู้รับบริการและตัวผู้ให้บริการเอง การแบ่งปันทรัพยากรและการพัฒนาบุคลากร และการให้บริการสุขภาพตามบริบทที่จำเป็น การพัฒนาระบบการดูแลคนพิการ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพให้คนพิการในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่ในสังคมและชุมชนได้อย่างเสมอภาค มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมคนทั่วไป แล้วยังเป็นการกระตุ้นและสร้างขวัญกำลังใจให้คนพิการรู้สึกถึงคุณค่าในตัวเอง ไม่ท้อแท้สิ้นหวังทั้งยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ให้ชุมชนสามารถดูแลคนพิการ เกิดการขับเคลื่อนงานคนพิการเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงาน หรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการศึกษาผลการวิเคราะห์ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแล ผู้พิการทางสติปัญญา ชี้ให้เห็นว่า ทักษะ มีอิทธิพลโดยรวมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ การอบรมพัฒนา และคุณลักษณะของบุคคล ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา พบว่า ทักษะยังคงมีอิทธิพลต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาคือ คุณลักษณะของบุคคล ขณะที่การอบรมพัฒนา และความรู้ส่งผลทางอ้อมต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Sansern (2013) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลคนพิการโดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษาได้ 2 นวัตกรรมการดูแลคนพิการ คือ นวัตกรรมที่ 1 รูปแบบระบบการดูแลคนพิการโดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 แนวคิดหลัก คือ 1) การดูแลต่อเนื่องที่ไร้รอยต่อ 2) ความเข็มแข็งของครอบครัว 3) ศักยภาพของชุมชนและ 4) การเรียนรู้ร่วมกันสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และ 8 หลักการสำคัญ คือ 1) บทบาทของครอบครัว 2) บทบาทของภาคีเครือข่าย 3) การเข้าถึงบริการ 4) การประสานงานที่ไร้รอยต่อ 5) การจัดเตรียมบริการที่เหมาะสม 6) การมีส่วนร่วมของครอบครัวและคนพิการ 7) การเคารพในศักดิ์ศรีของคนพิการ และ 8) ความรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำนวัตกรรมที่ 2 WE CAN DO by TIM เป็นกระบวนการที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาภาคีหุ้นส่วน ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน 3 คุณลักษณะ คือ 1) W-Willing การสร้างความตั้งใจ มุ่งมั่น และความร่วมมือในการดูแลคนพิการ

2) E-Exploration การร่วมค้นหา มองและสะท้อนปัญหา ความต้องการ 3) C-Cognition การรวมพลังร่วมคิดเพื่อการพัฒนา 4) A-Acting การร่วมปฏิบัติตามระบบการดูแลที่พึงประสงค์ 5) N-Notice การร่วมประเมินและให้ข้อสังเกตการปฏิบัติ 6) D-Decoration การร่วมแสวงหาและพัฒนาต่อและ 7) O-Outstanding การสร้างความโดดเด่น ความต่อเนื่องและ ความยั่งยืนด้วยการเพิ่มพลัง 3 คุณลักษณะ (TIM) คือ 1) ภาคีหุ้นส่วนจิตอาสาต้องทำงานเป็นทีมในการดูแลคนพิการ (T-Team approach) 2) ทีมภาคีหุ้นส่วนจิตอาสาต้องมีแรงบันดาลใจในการดูแลคนพิการ (I-Inspiration) และ 3) ทีมภาคีหุ้นส่วนจิตอาสาต้องมีความรู้สึกร่วมในการทำเพื่อมวลมนุษยชาติ (M-Mankind) ผลการศึกษานี้เสนอแนะว่า การพัฒนาระบบการดูแลคนพิการโดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐานและการใช้กระบวนการ WE CAN DO by TIM เป็นแนวทางและกลวิธีที่สำคัญสำหรับ บุคลากรด้านสุขภาพ ด้านการองค์กรส่วนท้องถิ่น และแกนนำชุมชน ที่จะนำไปใช้ในการเสริมสร้างพลังอำนาจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการอันจะนำไปสู่การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาและกระบวนการที่ได้มาตรฐานของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาและกระบวนการที่ได้มาตรฐานของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญามีความเหมาะสม จะเห็นได้ว่าจากการวิจัยครั้งนี้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) ความเป็นมืออาชีพ เป็นการทำงานที่มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญ ชำนาญ สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานอย่างถูกต้อง มีไหวพริบในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วแม่นยำ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน และทำงานให้เกิดผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยไม่สร้างความเดือนร้อนให้ตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ (Chareonwongsak, 2014) ได้กล่าวว่า การมีความรอบรู้ เชี่ยวชาญชำนาญพิเศษในวิชาชีพของตน สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานอย่างถูกต้อง มีไหวพริบในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วแม่นยำ และลงมือทำอย่างจริงจัง มุ่งมั่นตั้งใจให้เกิดผลงานที่ดีที่สุด ความเป็นมืออาชีพนำความสำเร็จมาสู่คนทำงานในทุกวิชาชีพได้มากกว่า โดยคนที่ทำงานแบบมืออาชีพ จะมีองค์ประกอบที่โดดเด่นครบ 6 ประการ 1) มีความรู้และรอบรู้ 2) มีความเชี่ยวชาญชำนาญ 3) มีมาตรฐาน 4) มีจริยธรรม 5) มีความทุ่มเทจริงจัง และ 6) มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ 2) การมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้แลผู้พิการ การประพฤติปฏิบัติที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ดีงาม ทั้งทางด้านกาย วาจา และจิตใจ มีความตระหนักถึงความดีงามและความถูกต้อง ควรแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดีออกจากกันรวมถึงต้องประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้พิการด้วยกาย วาจา และจิตใจ ที่ดีงามและเหมาสมเพื่อให้เกิดความสุขในการทำหน้าที่ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นและ 3) ความรับผิดชอบ มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้แลผู้พิการที่มีความรับผิดชอบจะมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะเสร็จไม่สร้างความเสียหายแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Boonkong, Punpean and Khumchomphu (2007) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว หน่วยบริการคู่สัญญาหลัก อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาระบบมี 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ คือ สหวิชาชีพกำหนดนโยบายร่วมกัน มีคณะกรรมการดูแลสุขภาพคนพิการที่ประกอบด้วยทีมสุขภาพ ตัวแทนคนพิการ ตัวแทนภาคประชาชน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 2) ด้านกระบวนการ เป็นการ

ประสานคนเพื่อร่วมดูแลคนพิการ พัฒนาบุคลากรและสร้างเครือข่ายดูแลคนพิการ และจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อคนพิการทั้งในสถานบริการและในชุมชน และ3) ด้านผลลัพธ์พบว่า ได้แก้ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบบบริการเช่น มีฐานข้อมูลคนพิการ มีคู่มือฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นต้น ทำให้คนพิการทุกคนได้รับการขึ้นทะเบียนคนพิการและฟื้นฟูสมรรถภาพจากศูนย์สุขภาพชุมชนใกล้บ้าน อัตราความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 93.85 ไม่พบภาวะแทรกซ้อน ทุกคนมีระดับคุณภาพชีวิตเพิ่มสูงขึ้น ข้อค้นพบนี้ชี้นำว่าการพัฒนาระบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวควรพัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้านไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญและกำหนดเป็นนโยบาย กระบวนการทางานควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและควรมีคณะกรรมการดูแลสุขภาพคนพิการติดตามประเมินผลทั้งด้านผู้ใช้บริการ ผู้ให้บริการและผู้สนับสนุนบริการชุมชน

สรุป

จากการศึกษาแสดงผลให้เห็นกันว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา จะช่วยให้การดูแลฟื้นฟูคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพ หรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด โดยการใช้ปัจจัยที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ทั้งด้านความรู้ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านทักษะ ด้านการอบรมพัฒนา มาทำการพัฒนาสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา จะช่วยทำให้มีการบริการและดูแล การใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์เครื่องมือ และเทคนิคเฉพาะงานสามารถถ่ายทอดความรู้ในการดูแลผู้พิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการจะได้ผลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลวิจัยพบว่า ระดับของปัจจัย ทั้ง4 ด้าน คุณลักษณะของบุคคล ทักษะ ความรู้ และการอบรมพัฒนา ยังสามารถพัฒนาขึ้นได้อีก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรส่งเสริมให้มีการการอบรมพัฒนา ผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลวิจัยพบว่า อิทธิพลของทักษะ ความรู้ การอบรมพัฒนา และคุณลักษณะของบุคคลที่มีผลต่อสมรรถนะผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา คุณลักษณะของบุคคลมีอิทธิพลมากกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรไปศึกษาต่อในด้านนี้ว่า คุณลักษณะของบุคคลสามารถ นำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาด้านอื่นๆต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลวิจัยพบว่า รูปแบบที่ได้นำเสนอ ยังเป็นต้นแบบ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรนำไปทดลองปฏิบัติจริงเพื่อทดสอบรูปแบบการวิจัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาระหว่างหน่วยงาน ชุมชน และองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญาที่ยั่งยืนด้วยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ดูแลผู้พิการทางสติปัญญา

References

Best, J. (1977). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.1977.

Boonkong, P., Punpean, C., & Khumchomphu, C. (2007). *The development of rehabilitation service systems for the mobility disabled people at Contract Primary Care Unit of Muang Sakon Nakhon, Sakon Nakhon.* Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Hospital The health care committee for the disabled, Sakon Nakhon Hospital. 2.

Chareonwongsak, K. (2014). A professional do not be a profession. Retrieved November 17, 2019, from http://www.kriengsak.com/A-professional-Do-not-be-a-profession

Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. *Journal of Wildlife Management,* 72(1), 14-22.

Methawikul, M. (2014). *Study on development of models and operational guidelines of a disability services centre.* Bangkok: Graduate School Department of Public Administration Siam University.

Promchan, S. (2015). Development of a system of care for the disabled as a health partner. *Journal of the College of Nursing and Public Health Network, Southern Region,* 2(1), 37-51.

Sansern, R. (2013). Development of a care system for the disabled by using family and community as the base. *Journal of Nursing and Education,* 6(3), 25-41.

Sawatsri, U. (2009). *The history of social model of disability and Thai society.* Retrieved November 18, 2019, from https://prachatai.com/journal/2009/09/25851

Schulze, M. (2009). *Understanding the UN Convention of Person with Disabilities*. Retrieved November 18, 2019, from https://www.internationaldisabilityalliance.org/sites/default/files/documents/hi_crpd_manual2010.pdf

World Health Organization. (2007). *Atlas global resources for person with Intellectual Disabilities*. Retrieved November 17, 2019, from http://www.who.int/mental_health/evidence/atlas_id_2007.pdf

World Health Organization. (2011). *World Report on Disability 2011*. Retrieved November 17, 2019, from http://whqlibdoc.who.int/publications/2011/9789240685215_eng.pdf

ความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยว พำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา*

The Success with Long-stay Scandinavian Tourists in Pattaya

[1]วุฒิชัย วรสิงห์, รัชฎา ฟองธนกิจ และ ปิยดา วงศ์วิวัฒน์

[1]Wuttichai Worasing, Rachada Fongthsnskit and Piyada Wongwiwat

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: ptanawat.jdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา อิทธิพลของภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์บริการ ที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา จำนวน 300 ราย การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ 2) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี 3) ผู้ประกอบการที่พักทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ 4) ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวสำหรับชาวสแกนดิเนเวียนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และ 5) นักท่องเที่ยวชาวสแกนดิเนเวียนที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวพำนักระยะยาวในพัทยา รวมจำนวนทั้งหมด 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์บริการ ที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา มากที่สุด รองลงมาคือ การตลาดการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาพรัฐและภูมิทัศน์บริการ ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ สามารถใช้ประกอบการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของภาครัฐ และผู้ประกอบการ เพื่อผลักดันให้พัทยายังคงเป็นจุดหมายที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียน

คำสำคัญ: ความสำเร็จของธุรกิจ; การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว; ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ

*Received July 12, 2021; Revised August 20, 2021; Accepted August 27, 2021

Abstract

The objectives of this research were to study the influences of entrepreneurial leadership, the support of the government, tourism marketing, and services cape that affected the success of long-stay tourism business for the Scandinavians in Pattaya. The study applied mixed-methods research. For a quantitative method, the population and a sample group included accommodation operators for long-stay Scandinavian tourists in Pattaya, in a total of 300 persons. For a qualitative method, the key informants were: 1) policy and planning analyst; 2) director of tourism and sports, Chonburi Province; 3) Thai and foreign accommodation operators; 4) long-stay tourism operators for the Scandinavians, both Thai and foreigners; and 5) Scandinavian tourists with long-term travel experience in Pattaya, in a total 10 persons. The tools used for collecting data were questionnaire and in-depth interview. The statistics used were percentage, average, standard deviation and structural equation model.

The research findings showed that the entrepreneurial leadership, support of the government, tourism marketing, and services cape affect the success of long-stay tourism business for the Scandinavians in Pattaya as follows: the entrepreneurial leadership has the most influence on the success of business, followed by tourism marketing, support of the government, and services cape, respectively; The research findings could help the government sectors and operators to set strategic plans in promoting Pattaya to remain a desired destination for long-stay Scandinavian tourists.

Keywords: Success of Business; Long-stay Tourism; Entrepreneurial Leadership

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมระดับสากลที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization [UNWTO], 2018) ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 4 คิดเป็นมูลค่า 57.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.1 จากปี ค.ศ. 2016 โดยเฉพาะในส่วนของภาคบริการที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อัตราการเจริญเติบโตดังกล่าวจึงมีผลกระทบสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจโดยรวม ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาในปี ค.ศ. 2018 จำนวน 39.12 ล้านคน (Kasikorn Research Center, 2019) เพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 2018 ร้อยละ 7.1 ก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 2.01 ล้านล้านบาท ในปี ค.ศ. 2019 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 39-39.8 ล้านคน สร้างรายได้ 2.16-2.20 ล้านล้านบาท เพิ่มจากปี ค.ศ. 2018 ร้อยละ 6.9-8.9 การท่องเที่ยวจึงถูกบรรจุเป็นวาระสำคัญแห่งชาติด้วย

การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long-Stay Tourism) ปรากฏขึ้นตั้งแต่ยุคโบราณ และเริ่มเป็นที่นิยมในสมัยศตวรรษที่ 18 ในหมู่ประชากรผู้มีรายได้ในยุโรป ที่ต้องการแสวงหาความสุขด้วยการไปเที่ยวต่างถิ่นทั้งในประเทศตนเองและต่างประเทศ นิยมเดินทางเป็นกลุ่มในช่วงระยะเวลานาน โดยมีวัตถุประสงค์เจาะจงชัดเจน อาทิ การฟื้นฟูสุขภาพ การพักผ่อน หลีกเลี่ยงความจำเจ และสภาพอากาศที่ไม่เหมาะสมในช่วงเวลาหนึ่ง (Gyr, 2010) รวมถึงการเรียนรู้ด้านภาษาเพื่อการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับคนท้องถิ่น โดยการคัดเลือกอยู่ในประเทศที่มีการบริการในชีวิตประจำวัน และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในท้องถิ่นด้วยคุณภาพชีวิตที่ดีตามทุนทรัพย์ที่ตนมี

นักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนส่วนใหญ่เดินทางมาประเทศไทย เพื่อพักผ่อนแสวงหาความอบอุ่นจากแสงแดดในช่วงฤดูหนาว (Seasonal Attachment) (Stedman, 2006) เยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมถึงการศึกษาวัฒนธรรมไทยขั้นพื้นฐานจากการได้สัมผัสวิถีชีวิตคนไทยในท้องถิ่น ประกอบกับประเทศไทยมีค่าครองชีพที่ถูกกว่ากลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย นักท่องเที่ยวชาวสแกนดิเนเวียนมีความสนใจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวในประเทศไทยมาเป็นเวลานานจนสามารถจัดตั้งชุมชนชาวสแกนดิเนเวียนในประเทศไทย (Inter Nations, 2007) ในหลายจังหวัด อาทิ หมู่บ้านสแกนดิเนเวียน บางแสน จังหวัดชลบุรี ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 หมู่บ้านนอร์ดิก พัทยา จังหวัดชลบุรี และหมู่บ้านสแกนดิเนเวียน หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยคำนึงถึงความเป็นมิตรของคนพื้นเมืองและความสามารถเข้ากับคนในพื้นที่ได้ดี สถานที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล มีโครงสร้างพื้นฐานและมาตรฐานการครองชีพดี มีความปลอดภัย และไม่ไกลจากเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ จึงสามารถอนุมานได้ว่า นักท่องเที่ยวชาวสแกนดิเนเวียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและสามารถเข้ากับสังคมไทยในระดับที่ยอมรับได้ ตลาดการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนจึงเป็นตลาดที่มีศักยภาพควรได้รับความสนใจและพัฒนา นักท่องเที่ยวชาวสแกนดิเนเวียนเริ่มสนใจมาท่องเที่ยวพำนักระยาวจริงจังในพัทยาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา และยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยหลักในการเลือกพำนักระยะยาวในพัทยา คือ ความได้เปรียบในระยะทางที่ใกล้กรุงเทพมหานคร และการเดินทางที่สะดวกกว่าแหล่งท่องเที่ยวพำนักระยาวอื่นๆ ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม สภาพธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสภาพแวดล้อมของสังคม นโยบายของภาครัฐ สภาวะเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี การแข่งขันทางธุรกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการของนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนเอง ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยาจำเป็นต้องหาวิธีที่จะทำให้ธุรกิจดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ความสำเร็จของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนเป็นเรื่องท้าทายสำคัญที่สุดของผู้ประกอบการในพัทยา โดยความพึงพอใจเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว (Prayang, and Ryan, 2012) แต่อาจมีปัจจัยรองอื่นที่มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ถึงแม้ว่าชาวสแกนดิเนเวียนส่วนใหญ่จะรู้จักพัทยามาเป็นเวลานานมากกว่าเมืองชายทะเลอื่นๆ ในประเทศไทย แต่ไม่อาจยืนยันว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะกลับมาแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีก การท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนที่ก่อให้เกิด

รายได้ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนกับแหล่งท่องเที่ยวเดิมจึงอาจไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ประกอบการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์บริการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักในการศึกษาร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำเอาข้อมูลจากทั้ง 2 วิธี มาประมวลผลและวิเคราะห์ร่วมกัน การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการศึกษาวิจัยโดยศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดเชิงกลยุทธ์ และภูมิทัศน์บริการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา การศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปรที่สังเกตได้ทุกตัวตามกรอบแนวความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยทำการทดสอบความถูกต้องทางเนื้อหา (Content Validity) ความเชื่อถือได้ (Reliability) รวมถึงความใช้ได้ในทางปฏิบัติ (Practicality) ของตัวแปรจากข้อคำถามก่อนการจัดเก็บข้อมูลจริง แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และนำข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามในแบบสอบถามไปวิเคราะห์ทางสถิติ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการปฏิบัติจริงแล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อยืนยันการวิจัยเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ประกอบธุรกิจที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Grace, 2008) การศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต 15 ตัว จึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 ราย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา 5 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ (2) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี (3) ผู้ประกอบการที่พักทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (4) ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวสำหรับชาวสแกนดิเนเวียนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (5) นักท่องเที่ยวชาวสแกนดิเนเวียนที่มีประสบการณ์การท่องเที่ยวพำนักระยะยาวในพัทยา ตามกรอบแนวความคิดที่กำหนดไว้ รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach’s Alpha) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.716 ถึง 0.970 กล่าวได้ว่ามาตรวัดมีความน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา โดยกำหนดคุณสมบัติว่าต้องเป็นผู้บริหารหรือเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ขั้นตอนวิธีการสร้างเครื่องมือ และเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ ดังนี้ 1. ทบทวนวรรณกรรมนิยาม ทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. กำหนดขอบเขตเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3. สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดตามกรอบแนวความคิด 4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและนำมาปรับปรุง 5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้และผ่านความเห็นชอบแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling, SEM) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และนำมาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยวิธีการตีความ และนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยการพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

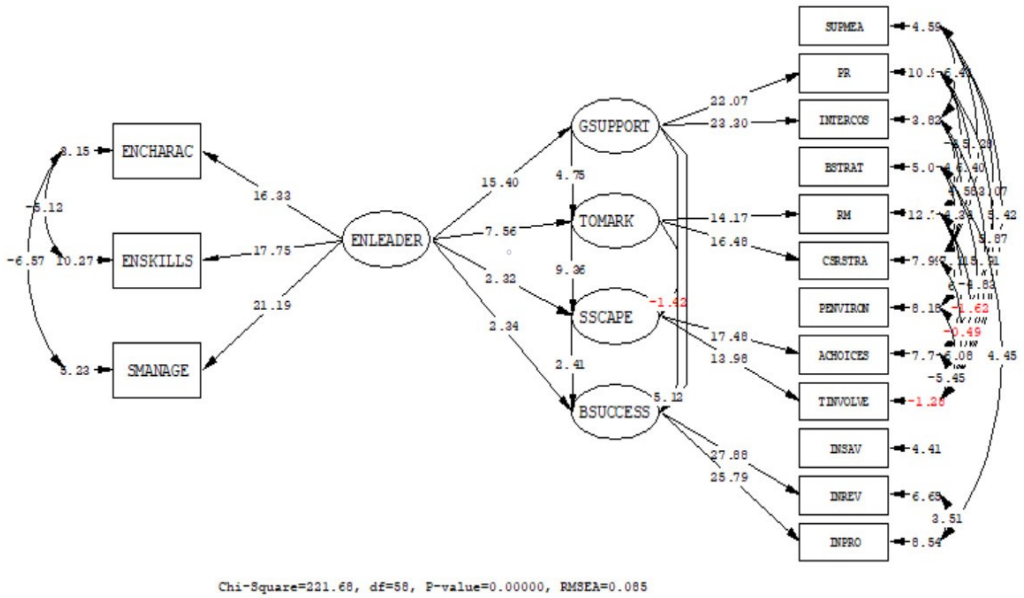
ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (Good Fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับปรุงแบบจำลอง	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 5.00	9.20	3.82
RMSEA	น้อยกว่า 0.08	0.14	0.079
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.054	0.028
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.80	0.93
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.70	0.90
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.96	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป	0.53	0.51
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	69.37	245.16

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพที่ 1 ซึ่งพบว่าเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทุกเส้นมีนัยสำคัญ

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) ความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์บริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

BSUCCESS = 0.14*ENLEADER + 0.34*GSUPPORT + 0.48*TOMARK

(0.062) (0.056) (0.090)

2.34 5.91 5.12

+ 0.15*SSCAPE, Errorvar. = 0.46, R^2 = 0.58..... (1)

(0.060) (0.044)

2.41 10.46

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์บริการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความสำเร็จของธุรกิจ ได้ร้อยละ 58

2) ภูมิทัศน์บริการ ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ และการตลาดการท่องเที่ยว สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SSCAPE = 0.13*ENLEADER - 0.08*GSUPPORT + 0.74*TOMARK,

(0.058) (0.055) (0.077)

2.32 -1.42 9.36

Errorvar. = 0.43, R^2 = 0.61..... (2)

(0.059)

7.29

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ภูมิทัศน์บริการ ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ และการตลาดการท่องเที่ยว โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ได้ร้อยละ 61

3) การตลาดการท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ และการสนับสนุนของภาครัฐ สามารถเขียนสมการเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

TOMARK = 0.50*ENLEADER + 0.31*GSUPPORT, Errorvar. = 0.51, R^2 = 0.57..... (3)

(0.072) (0.068) (0.064)

7.56 4.75 7.86

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ภูมิทัศน์บริการ ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ และการสนับสนุนของภาครัฐ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ได้ร้อยละ 57

4) การสนับสนุนของภาครัฐ ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ สามารถเขียนสมการเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

GSUPPORT = 0.73*ENLEADER, Errorvar. = 0.52, R^2 = 0.53..... (4)

(0.050) (0.055)

15.40 9.57

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสนับสนุนของภาครัฐ ขึ้นอยู่กับ ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ได้ร้อยละ 53

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา

ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ดังตารางที่ 2

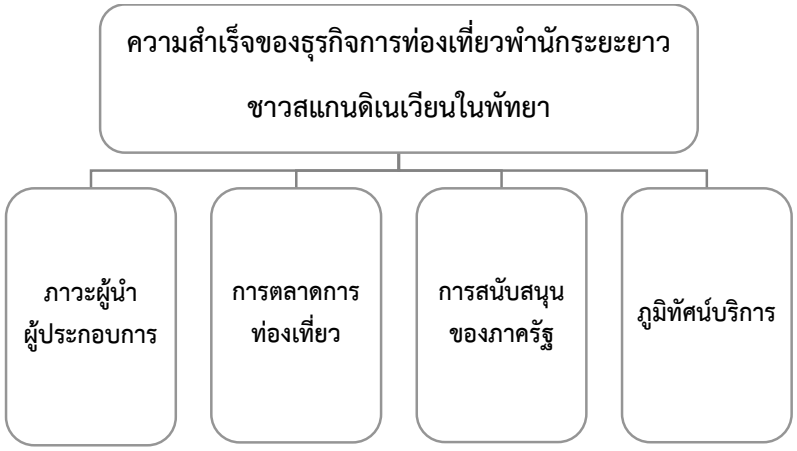
ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยต่างๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	**ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล**		
	ทางตรง	**ทางอ้อม**	**ผลรวม**
ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ	0.14	0.69	0.83
การสนับสนุนของภาครัฐ	0.34	0.17	0.51

การตลาดการท่องเที่ยว	0.48	0.11	0.59
ภูมิทัศน์บริการ	0.15	-	0.15

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ มีอิทธิพลโดยรวมมากที่สุดต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา รองลงมาคือ การตลาดการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาครัฐ และภูมิทัศน์บริการ ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจ พบว่า การตลาดการท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา มากที่สุด รองลงมาคือ การสนับสนุนของภาครัฐ ภูมิทัศน์บริการ และภาวะผู้นำผู้ประกอบการ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จของธุรกิจ การท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา พบว่า ภาวะผู้นำผู้ประกอบการมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความสำเร็จ รองลงมาคือ การสนับสนุนของภาครัฐ และการตลาดการท่องเที่ยว ในขณะที่ภูมิทัศน์บริการไม่มีอิทธิพลทางอ้อม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่องความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ค้นพบว่าเกิดจากภาวะผู้นำผู้ประกอบการเป็นหลักใหญ่สำคัญที่สุด ในโลกปัจจุบันนี้เพียงแค่คุณสมบัติพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจนั้นไม่เพียงพอต่อการได้เปรียบเชิงธุรกิจ ต้องมีแนวคิดและมุมมองใหม่ต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ การที่มีเครือข่ายพันธมิตรสนับสนุนธุรกิจในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย มีความจำเป็นอย่างยิ่ง องค์กรที่มีเครือข่ายเช่นนี้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืน และขยายตลาดได้อย่างต่อเนื่อง ทักษะที่เกิดจากประสบการทำงานกับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ทำให้ผู้ประกอบการสามารถมัดใจและรักษานักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมไว้ได้ เนื่องจากสถาน การณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ผู้ประกอบการต้องใช้การจัดการเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้มีประสิทธิผลสามารถสนองความต้องการของตลาดได้ทันที

อภิปรายผลการวิจัย

อิทธิพลของภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การสนับสนุนของภาครัฐ การตลาดการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์บริการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา มากที่สุด รองลงมา คือ การตลาดการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาครัฐ และภูมิทัศน์การบริการ ตามลำดับ นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรง และมีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา เนื่องจากการจัดตั้งและการดำเนินธุรกิจเกิดจากการที่ผู้ประกอบการเห็นโอกาสในการสร้างผลกำไร (Shane, and Venkataraman, 2000) ปัจจัยของที่ส่งผลให้ธุรกิจที่ประสบความสำเร็จประกอบด้วย ตัวผลิตภัณฑ์และการบริการ วิธีดำเนินธุรกิจโดยการจัดการเชิงกลยุทธ์ และอิทธิพลของสภาพแวดล้อมนอกองค์การ Philip (2010) แต่ภาวะผู้นำผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้ในธุรกิจต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตและความสำเร็จของธุรกิจ (Lekoko, and Rankhumise, 2016) จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องมีความเป็นผู้นำที่ดีเพื่อสร้างความสำเร็จต่อธุรกิจของตน ภาวะผู้นำผู้ประกอบการมีความสำคัญสูงสุด จากคุณสมบัติของผู้ประกอบการ เริ่มตั้งแต่กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินธุรกิจ การพัฒนาความรู้ และความสามารถที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ข้อสำคัญต้องมีเครือข่ายธุรกิจในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียน ทักษะจะทำให้การดำเนินงานได้เปรียบคู่แข่งที่ขาดทักษะในการบริการนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ และการจัดการเชิงกลยุทธ์จะสามารถช่วยผู้ประกอบการปรับเปลี่ยนธุรกิจให้ทันตามความต้องการของตลาด และสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจ

2) การตลาดการท่องเที่ยว การตลาดการท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยรวมมากเป็นอันดับที่สองต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา การตลาดการท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์การตลาดสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียน การตลาดการท่องเที่ยวต้องมุ่งเน้นการมอบประโยชน์ตามความประสงค์ของลูกค้า ห้าสาเหตุสำคัญของกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวที่ดีต่อธุรกิจ (Birtwhistle, 2018) ประกอบด้วย 1) การจำแนกตลาดเป้าหมายในอุดมคติ 2) การดึงดูดใจนักท่องเที่ยวใหม่และการพัฒนาความภักดี 3) การเข้าใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว 4) การสร้างความโดดเด่นเหนือคู่แข่งขัน และ 5) การใช้วิธีเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายอย่างมีประสิทธิผลสูงสุด การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) จากส่วนผสมการตลาดในรูปแบบเดิมเป็นการตลาดเชิงความสัมพันธ์ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในสภาพตลาดท่องเที่ยวที่มีการแข่งขันสูง

การตลาดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด ตัวแปรแฝงด้านการตลาดเชิงความสัมพันธ์ กลยุทธ์ธุรกิจ และกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมากทุกตัว ตามลำดับ และมีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจสูงสุดในบรรดาตัวแฝงที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด ชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยาต้องพึ่ง

ความสามารถในการดำเนินการตลาดการท่องเที่ยวด้วยตนเองมากที่สุด โดยอาศัยการตลาดเชิงความสัมพันธ์ มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยว เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ต้อนรับในทันที เพื่อสร้างความไว้วางใจและความมั่นใจ กลยุทธ์ธุรกิจเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จ นอกจากการมีเป้าหมายชัดเจน ผู้ประกอบการยังต้องมีสามารถสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่ง ส่วนกลยุทธ์ความรับผิด ชอบต่อสังคมจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร

3) การสนับสนุนของภาครัฐ การสนับสนุนของภาครัฐมีบทบาทสำคัญต่อการตลาดการท่องเที่ยวในแง่มุมของการเสริมสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ (Gilbert, 1990) การแข่งขันเชิงธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ทวีความรุนแรง และความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะด้านข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ดีกว่าเดิม ทำให้ภาครัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการดำเนินการให้สอดคล้อง ในการรวบรวมและควบคุมข้อมูลการท่องเที่ยว การสร้างและการรักษาการติดต่อการค้าระหว่างประเทศ การเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกำหนดกฎระเบียบ และข้อบังคับและการร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในการสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และการเข้าถึงตลาดเฉพาะกลุ่ม ภาครัฐในทุกระดับมีบทบาทสำคัญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการสนับสนุนการตลาดการท่องเที่ยวตั้งแต่การวางแผน และการบูรณาการรูปแบบในการส่งเสริมด้านภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ตั้ง องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสถานท่องเที่ยว จุดหมายปลายทาง และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Quian, 2010) การสนับสนุนของภาครัฐขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำผู้ประกอบการ เป็นเพราะว่าการสนับสนุนของภาพรัฐจะไม่ประสบผลสำเร็จหากผู้ประกอบการขาดภาวะผู้นำในการดำเนินธุรกิจ การสนับสนุนของภาครัฐต้องมีความสอดคล้องกับศักยภาพภาวะผู้นำผู้ประกอบการ

ภาครัฐให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวในพัทยาในภาพรวมไม่ได้มุ่งเน้นเจาะจงเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียน แต่กลับมีความสนใจในตลาดที่ใหม่กว่าและใหญ่กว่า อันได้แก่ ตลาดรัสเซีย และจีน ภาครัฐมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวยกับการท่องเที่ยวประเภทนี้ ทั้งยังมีการทำนุบำรุงสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี แต่ไม่มีความร่วมมือกับกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียอย่างจริงจังในปัจจุบัน ผู้ประกอบการได้รับประโยชน์จาการสนับสนุนของภาครัฐที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจเพียงแค่ระดับปานกลาง เนื่องจากนโยบายปัจจุบันของภาครัฐเรื่องการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยาไม่ไปในทิศทางเดียวกับของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องหาวิธีช่วยเหลือธุรกิจให้ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง พร้อมทั้งกระตุ้นให้ภาครัฐเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เพิ่มขึ้น

4) ภูมิทัศน์บริการ ภูมิทัศน์บริการ หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สามารถใช้เป็นตัวจำแนกตลาดที่ผู้ประกอบการกำหนด ภูมิทัศน์บริการเป็นตัวชี้ตำแหน่งทางการตลาด ส่วนแบ่งการตลาด และตลาดเป้าหมาย ซึ่งออกแบบตามความจำเป็น ความต้องการ และความคาดหวังของลูกค้าเป้าหมาย ถึงแม้ลูกค้าจะไม่ได้แสดงความสนใจในเรื่องภูมิทัศน์บริการ ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่สนใจ ภูมิทัศน์บริการเป็นปัจจัยสำคัญหลักต่อความสำเร็จของธุรกิจ จากการกลับมาใช้บริการหรือซื้อผลิตภัณฑ์ซ้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Watcharapreeda, Ngamsutthi and Sirisom (2013) พบว่า ภูมิทัศน์บริการ มีความสัมพันธ์และผลกระทบ

เชิงบวกกับการตอบสนองทางอารมณ์และการรับรู้คุณภาพการบริการ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการรับรู้และการสัมผัสบริการของลูกค้า นำมาซึ่งความประทับใจสูงสุดอันเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าได้ หากผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยาไม่มีความเข้าใจในความต้องการด้านภูมิทัศน์บริการอย่างลึกซึ้ง จะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้มาใช้บริการของตน ผู้ประกอบการในพัทยาต้องเข้าใจความต้องการด้านภูมิทัศน์บริการของนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนเพื่อความสำเร็จของธุรกิจ

สรุป

ธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ถือเป็นตลาดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวสแกนดิเนเวียนถูกจัดเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มีการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสูง มีนิสัยรักความสงบ อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการทำธุรกิจกับกลุ่มนี้จึงต้องสรรหากลยุทธ์มาเพื่อสนองความต้องการที่แตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วๆไป การศึกษานี้จึงพบว่า ภาวะผู้นำผู้ประกอบการ การตลาดการท่องเที่ยว การสนับสนุนของภาครัฐ และภูมิทัศน์บริการ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ตามลำดับ โดยภาวะผู้นำผู้ประกอบการ จะเป็นปัจจัยหลักในความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจ หากสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนที่มาเที่ยวในพัทยา สร้างความพึงพอใจมากให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จนเกิดความภักดี มีความผูกพันและผูกมัดตนเองให้กลับมาเยือน หรือจนถึงการครอบครองเป็นเจ้าของสถานที่พักเพื่อการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวในพัทยา โดยมีการสนับสนุนของภาครัฐ มาช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนผู้ประกอบการและการตลาดการท่องเที่ยวทั้งด้านนโยบาย กฎหมายภาษี หรือกฎระเบียบของภาครัฐเพื่อสนับสนุน หรือด้านการประชาสัมพันธ์สร้างภาพลักษณ์ที่น่าสนใจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของความสำเร็จของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ยังมีอีกหลายๆปัจจัย ดังนั้น เอกชนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา ควรดำเนินการ ดังนี้ 1) พัฒนาความรู้และความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง ในด้านความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยว และงบประมาณการใช้จ่ายในระหว่างการพำนักระยะยาว สร้างความแตกต่างที่โดดเด่นจากคู่แข่ง และมีเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย 2) ผู้ประกอบการ ต้องทำงานร่วมกับภาครัฐในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรีในการกระตุ้นให้ภาครัฐเห็นความสำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวกลุ่มชาวสแกนดิเนเวียน และส่งเสริมให้ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้เลือกพัทยาเป็นสถานท่องเที่ยว

ที่นิยมสำหรับการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวอย่างต่อเนื่อง 3) ผู้ประกอบการ ควรให้ความสำคัญกับความเห็นหรือข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ เพื่อนำมาพัฒนาสถานที่พัก หรือแนวทางการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด เนื่องจากความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความพึงพอใจและความภักดี การเข้าใจถึงความต้องการดังกล่าวจึงมีผลต่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืนขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี ต้องเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอื่นๆ ที่เน้นตลาดการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนให้ผู้ประกอบการในพัทยาได้ทราบ

2.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรช่วยสนับสนุนและให้ความรู้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในพัทยา เรื่องการประชาสัมพันธ์ และการตลาดในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย และการพัฒนาความรู้ด้านกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวโดยการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ

2.3 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายที่เอื้อให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพำนักยาวในพัทยาสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวพำนักระยะยาวชาวสแกนดิเนเวียนในระดับระหว่างประเทศ

References

Birtwhistle, C. (2018). *The Importance of Tourism Marketing*. Retrieved December 16, 2019, from https://www.wildweb.co.za/blog/the-importance-of-tourism-marketing/

Gilbert, D. C. (1990). Government invention in the marketing of tourism products. *International Journal of Public Sector Management,* 3(2), 17-25.

Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. *Journal of Wildlife Management,* 72(1), 14-22.

Gyr, U. (2010). *The history of tourism: Structures on the path to modernity*. Retrieved August 25, 2014, from http://ieg-go.eu/en/threads/Europe-on-the-road/the-history-of-tourism

Inter Nations. (2007). *Uniting Swedes living in Thailand*. Retrieved July 6, 2018, from https://www.internations.org/Thailand_expats/Swedish

Kasikorn Research Center. (2019). *Thailand's tourism industry outlook 2019*. Retrieved April 18, 2019, from https://www.kasikornbank.com/international-business/en/Thailand/IndustryBusiness/Pages/201901_Thailand_TourismOutlook19.aspx

Lekoko, M., & Rankhumise, E. M. (2016). *The influence of entrepreneurial leadership on business success*. Retrieved January 3, 2020, from https://www.up.ac.za/media/shared/643/ZP_Files/2016/Abstracts/hrl28.zp98130.pdf

Philip, M. (2010). Factor affecting business success of small & medium enterprises (SMES). *Asia Pacific Journal of Research in Business Management,* 1(2), 1-15

Prayang, G., & Ryan, C. (2012). Antecedents of tourists' loyalty to Mauritius: The role and influence of destination image, place attachment, personal involvement, and satisfaction. *Journal of Travel Research*, 51(3), 342-356.

Quian, S. (2010). Research on behaviors of government's tourism marketing. *Journal of Economics,* 1(1), 99-106.

Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review,* 25(1), 217–226.

Stedman, R. C. (2006). Understanding place attachment among second home owners. *American Behavioral Scientists,* 50(2), 187-205.

Watcharapreeda, P., Ngamsutthi, C., & Sirisom, J. (2013). The Effects of Servicescapes on Emotional Responses and Service Quality Perception of Overseas Customers Receiving Service at Boutique Hotels in the Mueang District Area, Chiang Mai Province. *Nakhon Phanom University Journal*, 3(2), 108-114.

World Tourism Organization [UNWTO]. (2018). *Tourism highlights 2018 edition*. Retrieved April 17, 2019, from https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.1811/9789284

การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก*

Participation of Community to Corporate Social Responsibility of Small Industry

[1]ทิตาวีร์ เทศะปุรณะ และ ชุลีรัตน์ เจริญพร

[1]Thitawee Tesapurana and Chuleerat Charoenporn

[1]วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

[1]College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Noumsafety@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการและรูปแบบการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของภาคอุตสาหกรรม ที่ดำเนินการร่วมกับชุมชน และ 2) ศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ระหว่างบริษัทฯ ที่เข้าร่วมโครงการความรับผิดชอบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน และบริษัทฯ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมการสังเกตกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องสำคัญ 2 กลุ่ม ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ระหว่างบริษัทสหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นบริษัทที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสถานประกอบการรวมพลังสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน กับบริษัทอีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นบริษัทฯ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของทั้งสองบริษัทเป็นไปตามเกณฑ์ประเมินตามหลักการมาตรฐานการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ที่กรมโรงงานกำหนด โดยบริษัทสหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) มีผลการประเมินตามหลักการมาตรฐานได้ครอบคลุมกว่า และ 2) ด้านการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน บริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ยังไม่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนบริษัทอีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ไม่พบการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรสร้างความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับชุมชนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมตามมาตรฐานสากล และบูรณาการทั่วทั้งองค์กร

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; ความรับผิดชอบต่อสังคม; โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก

*Received July 10, 2020; Revised August 18, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the principles and patterns of social responsibility activities of industrial sector operating with the community and 2) to study the process of participation and compare the level of community engagement in social responsibility activities between companies participating in the project “Corporate Social Responsibility, Department of Industrial Works: CSR-DIW” and companies who did not participate in the project. This is a qualitative research conducted by studying from documents and in-depth interviews along with observing 2 important stakeholders including both executives and operators of social responsibility projects, community leaders, and villagers of United Palm Oil Industry Public Company Limited, Nuea Khlong District in Krabi Province who participated in the project Corporate Social Responsibility and compare with Isan Palm Industry Development Co., Ltd., Wanon Niwat District Sakon Nakhon Province which is the company who did not participate in the project.

The results found that 1) the patterns of social responsibility activities of both companies are relevant to the assessment criteria of the social responsibility activity standards of small-sized industrial factories specified by the Department of Industrial Works. However, the United Palm Oil Industry Public Company Limited has more comprehensive assessment results according to the standard principles. Moreover, 2) in the aspect of community participation education, United Palm Oil Industry Public Company Limited is not yet clear on how to participate in getting benefits. Isan Palm Industry Development Co., Ltd. did not have community participation in the evaluation. Nevertheless, to raise the level of community participation, cooperation between the industry and the community should be established, relevant to behaviors according to international standards, and should be integrated throughout the organization.

Keywords: Community participation; Social responsibility; Small industrial factory

บทนำ

ตลอด 30 ปี ที่ประเทศไทยประกาศเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ภาครัฐเดินหน้าที่จะทำให้ประเทศสู่ความมั่งคั่งโดยอาศัยภาคอุตสาหกรรม ซึ่งธุรกิจในภาคอุตสาหกรรม นับเป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจไทยให้มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนไทยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ได้ส่งผลกระทบ ทั้งทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม นำมาซึ่งกรณีพิพาทระหว่างภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ภาครัฐ และชุมชนหรือสังคมให้เกิดขึ้น ซึ่งการสร้าง

กระบวนการมีส่วนร่วม และขั้นตอนในการดำเนินการของภาคอุตสาหกรรมที่ผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมจะทำให้ ไม่เกิดกรณีพิพาทเหมือนที่ผ่านมา และนำไปสู่การกำหนดให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคอุตสาหกรรม

สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2550 มาตรา 67 ที่ระบุถึง “การให้สิทธิแก่ชุมชน” ไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม” เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐตื่นตัวในเรื่องการให้สิทธิชุมชนกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม รัฐบาลตื่นตัวในการปรับการทำงาน ทั้งทางด้านนโยบาย และโครงสร้างการทำงาน โดยการจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียก่อนดำเนินการใดๆ เช่นเดียวกับกระทรวงอุตสาหกรรม ที่มีกลไก และหน่วยงานระดับต่างๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน ภายใต้กระบวนการ 5 ระดับ ตามระดับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม คือ 1. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร ที่ภาครัฐจะทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูล ให้ภาคประชาชนได้รับทราบข้อมูลที่ครบถ้วน เพียงพอต่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2. การมีส่วนร่วมในระดับหารือ คือ ระดับที่ภาคประชาชนจะเป็นฝ่ายให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจของภาครัฐ 3. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท ซึ่งจะเป็นระดับที่ภาครัฐ และประชาชน จะร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นระหว่างกัน ในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ 4. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ ภายใต้กระบวนการจัดตั้งคณะกรรมการ หรือที่ปรึกษาร่วมภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อการทำงานและตัดสินใจร่วมกัน 5. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน คือ กระบวนการทำประชามติของภาคประชาชน ที่ภาครัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน

ภายใต้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนข้างต้น ร่วมกับความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสังคมและสิ่งแวดล้อมของกระทรวงอุตสาหกรรม ที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง สามารถลดความรุนแรงจากข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและชุมชนหรือสังคมในระดับต่างๆ ให้กลับสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผลที่ได้รับนับว่าเป็นที่น่าพอใจ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ และความเชื่อใจให้เกิดขึ้นได้ ระหว่างภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และชุมชนที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน (YangNgam, and Mhanpakdi, 2015)

ดังจะเห็นได้ว่าชุมชนได้กลายเป็นส่วนตรวจสอบในการก่อตั้งขึ้นของภาคอุตสาหกรรม โดยเมื่อปี พ.ศ. 2551 กรมโรงงานอุตสาหกรรมในฐานะผู้กำกับดูแลโรงงานอุตสาหกรรม ได้กำหนดกิจกรรมที่ทำให้เกิดความร่วมมือของภาคอุตสาหกรรมและภาคชุมชนขึ้น โดยให้ชื่อว่าโครงการส่งเสริมสถานประกอบการรวมพลังสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน (Corporate Social Responsibility, Department of Industrial Works: CSR-DIW) โครงการนี้กรมโรงงานอุตสาหกรรม ร่วมกับสถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอได้จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้ประกอบการ

อุตสาหกรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสามารถดำเนินกิจการร่วมกับชุมชนและได้รับการยอมรับจากชุมชนรอบข้าง อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับภาคอุตสาหกรรมทั้งภายในประเทศและระดับสากล ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ตลอดจนเพื่อให้สถานประกอบการอุตสาหกรรม สามารถนำมาตรฐานความรับผิดชอบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การกำกับดูแลองค์กร สิทธิมนุษยชน การปฏิบัติด้านแรงงาน การดำเนินงานอย่างเป็นธรรม ผู้บริโภค จัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนใกล้เคียงได้อย่างยั่งยืน และเพื่อให้สถานประกอบการสามารถดำเนินกิจการร่วมกับชุมชนและได้รับการยอมรับอย่างยั่งยืน มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของกรมโรงงานอุตสาหกรรม (CSR-DIW Reporting Initiative) ที่สอดคล้องกับบริบทของอุตสาหกรรมในประเทศไทยและเป็นที่ยอมรับของสากล โดยโรงงานที่เข้าร่วมโครงการ คือ โรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภท ที่ประกอบกิจการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน ยกเว้นโรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการ 5 ประเภท ได้แก่ อุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อุตสาหกรรมยาสูบ กิจการประเภทการพนัน และการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ และธุรกิจการให้ความบันเทิงผู้ใหญ่ และต้องไม่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ถูกฟ้องร้องในศาลยุติธรรม และคดียังไม่เป็นที่สิ้นสุด

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การมีส่วนร่วมกับชุมชนของภาครัฐผ่านกิจกรรม CSR-DIW มีจำนวนของผู้เข้าร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี แต่ปัญหาการกระทบกระทั่งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับชุมชนก็ยังคงอยู่อย่างต่อเนื่องและมากขึ้น (Department of Industrial Works, 2018) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเพราะจำนวนโรงงานที่เข้าร่วมยังคงไม่ครบถ้วน โดยโรงงานที่ขึ้นทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 138,807 โรง แต่เข้าร่วมโครงการเพียง 1,103 โรง และหรืออาจเป็นเพราะโครงการที่โรงงานร่วมดำเนินการอาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการหรือปัญหาจากการดำเนินการอื่นๆ ทั้งความปฏิบัติด้านแรงงาน สิทธิมนุษยชน การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชนของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งตามแนวคิดทฤษฎีของ Kotler and Lee (2005) ได้จำแนกชนิดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม 6 ชนิดกิจกรรม ได้แก่ 1. การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคม (Cause Promotion) เป็นการจัดหาเงินทุนวัสดุสิ่งของหรือทรัพยากรอื่นขององค์กรเพื่อขยายการรับรู้ความห่วงใยต่อประเด็นปัญหาทางสังคมนั้นตลอดจนสนับสนุนการระดมทุน การมีส่วนร่วม หรือการเฟ้นหาอาสาสมัครเพื่อการดังกล่าว องค์การอาจริเริ่มและบริหารงานส่งเสริมนั้นด้วยตนเอง หรือร่วมมือกับองค์การหนึ่งองค์กรใด หรือกับหลายๆ องค์การก็ได้ 2. การตลาดที่เกี่ยวโยงกับประเด็นทางสังคม (Cause-Relaied Marketing) เป็นการอุดหนุนหรือการบริจาครายได้ส่วนหนึ่งจากการขยายผลิตภัณฑ์เพื่อช่วยเหลือหรือร่วมแก้ไขประเด็นปัญหาทางสังคมจำเพาะหนึ่งๆ ซึ่งมักมีช่วงเวลาที่จำกัดแน่นอน หรือดำเนินการแบบจำเพาะผลิตภัณฑ์หรือให้แก่การกุศลที่ระบุไว้เท่านั้น กิจกรรมการมีส่วนร่วมความรับผิดชอบต่อสังคมชนิดนี้ องค์กรธุรกิจมักร่วมมือกับองค์กรที่ไม่มีวัตถุประสงค์หากำไรเพื่อสร้างสัมพันธภาพในประโยชน์ร่วมกัน ด้วยวิธีการเพิ่มยอดขายผลิตภัณฑ์ เพื่อนำรายได้ไปสนับสนุนกิจกรรมการกุศลนั้นๆ ในขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการกุศลผ่านทางการซื้อ

ผลิตภัณฑ์โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพิ่มเติม 3. การตลาดเพื่อมุ่งเน้นการแก้ปัญหาสังคม (Corporate Social Marketing) เป็นการสนับสนุนการพัฒนาหรือการทำให้เกิดผลจากการรณรงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสาธารณสุขด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อมหรือด้านสุขภาวะ ความแต่งต่างสำคัญระหว่างการตลาดเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาทางสังคมกับการส่งเสริมการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคม คือ การตลาดเพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาสังคมจะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior Change) เป็นหลักในขณะที่การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคมจะเน้นที่การสร้างความตระหนัก (Awareness) ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรด้านทุนและอาสาสมัครเพื่อให้รับรู้ถึงประเด็นปัญหาดังกล่าว 4. การบริจาคเพื่อการกุศล (Corporate Philanthropy) เป็นการช่วยเหลือไปที่ประเด็นปัญหาทางสังคมโดยตรงในรูปแบบของการบริจาคเงินหรือวัตถุสิ่งของ เป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมความรับผิดชอบต่อสังคมที่พบเห็นในแทบองค์กรธุรกิจ และโดยมากมักจะเป็นการสร้างตามกระแสความต้องการจากภายนอกหรือมีผู้เสนอให้ทำมากกว่า 5. การอาสาช่วยเหลือชุมชน (Community Volunteering) เป็นการสนับสนุนหรือการจูงใจให้เกิดการเสียสละเวลาและแรงงานให้แก่ชุมชนซึ่งอาจดำเนินการโดยลำพังหรือร่วมมือกับองค์กรอื่นก็ได้ 6. การประกอบธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคม (Socially Responsible Business Practice) เป็นการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจอย่างพินิจพิเคราะห์ทั้งในเชิงป้องกันและร่วมแก้ไข ไม่ให้เกิดปัญหาทางสังคม ร่วมถึงเพื่อยกระดับสุขภาวะของชุมชนสิ่งแวดล้อม โดยอาจมีการดำเนินการแบบลำพังหรือมีพันธมิตรร่วมด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่าองค์กรธุรกิจในภาคอุตสาหกรรม ที่เข้าร่วมโครงการความรับผิดชอบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน (Corporate Social Responsibility, Department of Industrial Works: CSR-DIW) มีหลักการและรูปแบบการมีส่วนร่วมกับชุมชนในกิจกรรมที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร โดยเปรียบเทียบกับบริษัทฯที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการความรับผิดชอบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสังคม (CSR-DIW) ที่ทางกรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนด เพื่อนำเอาผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมให้สถานประกอบการที่ยังไม่ได้เข้าร่วมหันมาเข้าร่วมโครงการให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้สถานประกอบการอุตสาหกรรมของประเทศไทยได้มีการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย และมีการพัฒนากิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานกรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาหลักการและรูปแบบการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของภาคอุตสาหกรรมที่ดำเนินการร่วมกับชุมชน

2 เพื่อศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ระหว่างบริษัทฯ ที่เข้าร่วมโครงการความรับผิดชอบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน (Corporate Social Responsibility, Department of Industrial Works: CSR-DIW) และบริษัทฯ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารรายงานการวิจัย บทความทางการศึกษาที่ได้จากการวิจัย เว็บไซต์ ข้อมูลพื้นฐานบริษัทฯ ภาคอุตสาหกรรม หน่วยงานตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบ่งเป็น 7 ส่วนดังนี้คือ การกำกับดูแลองค์กร (Corporate Governance) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) การปฏิบัติด้านแรงงาน (Labor Practice) สิ่งแวดล้อม (Environment) การปฏิบัติที่เป็นธรรม (Fair Operating Practice) ผู้บริโภค (Consumers Issue) และการมีส่วนร่วมต่อสังคมและชุมชน (Community Involvement and Development) และการศึกษาพื้นที่ชุมชนโดยรอบบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) หมู่ที่ 1 – 4 ตำบลห้วยยูง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ และพื้นที่ชุมชนรอบบริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด หมู่ที่ 1 – 2 ,หมู่ที่ 13 และ หมู่ที่ 19 ตำบลหนองสนม อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร โดยจำนวนที่สัมภาษณ์นั้นเป็นจำนวนที่เท่ากันคือ 20 คน โดยผู้ให้ข้อมูลบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน)นั้น อาศัยอยู่ที่ หมู่ที่ 1 – 4 ตำบลห้วยยูง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ และ บริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัดนั้น อาศัยอยู่ หมู่ที่ 1 – 2 ,หมู่ที่ 13 และ หมู่ที่ 19 ตำบลหนองสนม อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร โดยคัดแบ่งผู้ให้ข้อมูลจากเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ แบ่งออกเป็นช่วง น้อยกว่า 10 ปี 8 คน, มากกว่า 10 แต่ไม่ถึง 20 ปี 4 คน, มากกว่า 20 ปี แต่ไม่ถึง 30 ปี 4 คน และอาศัยมากกว่า 30 ปี 4 คน

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยอย่างละเอียดแล้วบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรม CSR-DIW ตามกรอบแนวความคิดการวิจัยที่ได้วางไว้ แล้วนำข้อมูลสรุปวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล โดยนำหลักสำคัญในเนื้อหาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏตามที่ได้วางไว้ แล้วสรุปตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย วิเคราะห์หลักการและรูปแบบที่สอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรม ในการจัดกิจกรรมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ขั้นตอน คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาการดำเนินการกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW และ บริษัท อีสานพัฒนา

อุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW นั้น พบว่า ทั้งสองบริษัทฯ ได้ดำเนินกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบ“กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR-after-process)” โดยสร้างประโยชน์แก่สังคมในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมและชุมชน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดูแลด้านสุขภาพอนามัย สภาพแวดล้อม ความปลอดภัย สวัสดิการ แรงงาน และให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสีย โดยได้กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ขององค์กรไว้อย่างชัดเจน ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายใน และภายนอกองค์กร นำหลักการเคารพถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Respect for Stakeholder Interests) ยอมรับฟัง ร่วมหารือและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของบริษัทฯ ให้รับทราบถึงนโยบาย ข้อเสนอ และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อข้อมูลต่าง ๆ เช่น นโยบาย ข้อเสนอ และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการเคารพต่อผลประโยชน์และความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย สำนึกในสิทธิทางกฎหมาย และ ผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมาย คำนึงถึงความสามารถของผู้มีส่วนได้เสีย ในการติดต่อ และการเข้าดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์กร คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของ ผู้มีส่วนได้เสียกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับ องค์กร การตัดสินใจหรือการดำเนินกิจกรรมของ องค์กรในมุมมองของผู้มีส่วนได้เสีย

วัตถุประสงค์ที่ 2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ระหว่างบริษัทฯ ที่เข้าร่วมโครงการความรับผิดชอบของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน (Corporate Social Responsibility, Department of Industrial Works: CSR-DIW) และบริษัทฯ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ โดยการศึกษาโครงการกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของทั้งสองบริษัทฯ คือ กิจกรรมโครงการ "สร้างทักษะและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร" ให้กับกลุ่มเกษตรห้วยยูงก้าวหน้า ตำบลห้วยยูง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ และกิจกรรมการมอบทะลายปาล์มเปล่า อบรมการเพาะเห็ดและการทำปุ๋ยหมักจากทะลายปาล์มให้กับโรงเรียนส้งเปือย ตำบลหนองสนม อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ปรากฏว่าทั้งสองบริษัทฯ ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาดำเนินการทั้ง 4 ขั้นตอน (Uphoff as cited in Sophonpanthanon, 2011) ในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ออกแบบกิจกรรม การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) และชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันที่ไม่ชัดเจน ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์เป็นเพียงชุมชนเท่านั้น โดยบริษัทเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมไม่ได้มีส่วนในการรับผลประโยชน์ ส่วนบริษัทอีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล (Evaluation) นั้น ไม่พบรูปแบบที่ชัดเจน ระหว่างบริษัทฯ และชุมชนในการประเมินผลการดำเนินกิจกรรม และเมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งคู่อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง คือ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมบางส่วน

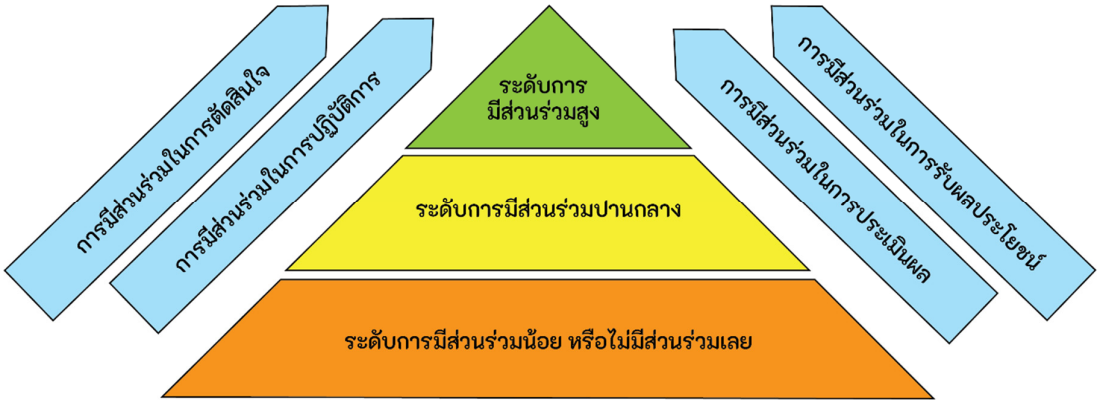
กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กิจกรรมโครงการ "สร้างทักษะและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร" ให้กับกลุ่มเกษตรห้วยยูงก้าวหน้า ตำบลห้วยยูง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
กิจกรรมการมอบทะลายปาล์มเปล่า อบรมการเพาะเห็ดและการทำปุ๋ยหมักจากทะลายปาล์มให้กับโรงเรียนส้งเปือย ตำบลหนองสนม อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

รูปแบบ 4 ความร่วมมือสู่ความยั่งยืน

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision) จะต้องเป็นการตัดสินใจร่วมกันของทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการพิจารณาค้นหาปัญหา พิจารณาผลกระทบและความสำคัญ ตลอดจนความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) จะต้องเป็นการลงมือปฏิบัติการร่วมกันของทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับทุกฝ่ายตามความถนัดและความเหมาะสม เพื่อให้เกิดความเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้น

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ และจะต้องได้รับการยินยอมพร้อมใจของทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายด้วย

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมกันในการวิเคราะห์ผลดี ผลเสีย ประโยชน์และข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในสิ่งที่ปฏิบัติผ่านมา เพื่อหาทางออกร่วมกันในการแก้ปัญหาในกิจกรรมครั้งต่อๆไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่านำมาอภิปราย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า “การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรที่ผู้วิจัยศึกษา เป็นการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมรูปแบบ กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR-after-process)” เป็นการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงาน ซึ่งเป็นการสร้างให้เกิดประโยชน์แก่สังคมในด้านต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอก องค์กร ผลการวิจัยพบว่า “การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW และบริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW ได้การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้หลักการเคารพถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Respect for Stakeholder Interests) ซึ่งผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต้องยอมรับว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจมีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการหารือและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และส่งเสริมให้ได้รับทราบถึงนโยบาย ข้อเสนอ และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อข้อมูลต่าง ๆ เช่น นโยบาย ข้อเสนอ และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการชี้บ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสื่อสาร และการพิจารณาความเห็นที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของทั้งสองบริษัทฯ สามารถดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม CSR-DIW ผ่านเกณฑ์ข้อกำหนดตามมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งสิ้น 237 ข้อของกรมโรงงานกำหนด แต่พบว่า บริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW สามารถนำหลักการมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มาปฏิบัติได้ครอบคลุมมากกว่า บริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW โดยจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบการเก็บข้อมูลการดำเนินการตามข้อกำหนดมาตรฐาน CSR-DIW ที่กรมโรงงานกำหนด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การดำเนินการกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมโดยนำหลักการและรูปแบบการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดของ Uphoff as cited in Sophonpanthanon (2011) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) 3. การมีส่วนร่วมในการ

รับผลประโยชน์ (Benefits) และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) นั้น โดยจากการศึกษาขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม ของทั้งสองบริษัทฯ พบว่าบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW ได้นำขั้นตอนการดำเนินการเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมาปฏิบัติ แต่ในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ระหว่างบริษัทฯและชุมชนไม่พบกระบวนการที่ชัดเจน ส่วนบริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW มีการนำแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนไปดำเนินการแต่ยังไม่พบกระบวนการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน

สรุป

จากการศึกษาในครั้งนี้สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของทั้งสองบริษัทฯ ได้นำหลักการเคารพถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Respect for Stakeholder Interests) โดยการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมรูปแบบ “กิจกรรมเพื่อสังคม” (CSR-after-process) ในการสร้างประโยชน์แก่สังคมในด้านต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอก ด้วยการยอมรับและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร นโยบายและร่วมแสดงความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมของผู้ประกอบการ ตามข้อกำหนดมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม ของกรมโรงงานกำหนด ซึ่งพบว่า บริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW สามารถนำหลักการมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงงานภาคอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มาปฏิบัติได้ครอบคลุม กว่าบริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ และพบว่าดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 4 ขั้นตอน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งบริษัท สหอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน) ที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่พบว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ระหว่างบริษัทกับชุมชนนั้น มีกระบวนการที่ไม่ชัดเจน ทำให้การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันไม่สมบูรณ์ ซึ่งบริษัท อีสานพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม จำกัด ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW มีการดำเนินการตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่ก็พบว่าการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมยังมีกระบวนการที่ไม่ชัดเจนเช่นกัน เมื่อนำข้อมูลทั้งสองกิจกรรมมาเปรียบเทียบพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งสองบริษัทมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างบริษัทอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW กับบริษัทที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ในรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่เหมือนกัน พบว่าบริษัทที่เข้าร่วมโครงการสามารถดำเนินกิจกรรมตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่กรมโรงงานกำหนดครอบคลุมกว่า แต่หากวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าทั้งสองบริษัทมีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับเดียวกัน ต่างกันเพียงขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วม โดยบริษัทที่เข้าร่วมโครงการ CSR-DIW ไม่พบกระบวนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และบริษัทที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการไม่พบการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรม ซึ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของทั้งสองบริษัทดำเนินการตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่สมบูรณ์ อาจส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมไม่เกิดความยั่งยืน และ ดังนั้น หากภาครัฐจะส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมให้ภาคอุตสาหกรรมผ่านโครงการ CSR-DIW หรือบริษัทที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว จะดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ควรดำเนินการตามหลักเกณฑ์มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกำหนดรูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย และให้หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำ/กลุ่มองค์กร และประชาชนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสมบูรณ์ยั่งยืน และลดความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับผู้มีส่วนได้เสียให้น้อยลง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ด้วยหลักการที่มีการพัฒนาขึ้นตามหลักการสากล

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเภทที่อุตสาหกรรมในด้านอื่นๆ และครอบคลุมให้มากขึ้น

References

Boonwanich, R. (2009). *Level of Community participation in* Corporate Social Responsibility *(CSR-DIW) of Department of Industrial Works*. I.D. All Digital Print.

Boonyarattapun, P. (1974). *Community Empowerment by Community Development Movement.* Bangkok. N.P.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1977). *Development participation: Concept and measure for project design implementation and evaluation*. New York: Cornell University.

Dennis, M. (2002). *The relation between environmental performance and environmental disclosure. Accounting, Organizations and Society*. Illinois: Illinois State University.

Department of Industrial Works. (2011). *Corporation Social Responsibilities standard of Organization.* Bangkok: Phraya Printing and Publishing.

International Organization for Standardization. (2010). *ISO 26000 Social Responsibility.* Geneva: The Organization. International Organization for Standardization.

Jirawuttinunt, S. (2014). The impact of corporate social responsibility in human resource management on performance of private hospital in Thailand. *Modern Management Journal*, 12(1), 98-109.

Kotler, P., & Lee, N. (2005). *Corporate Social Responsibility. Doing the most good for your company and cause*. Hoboken, New Jerry: John Wiley and sons.

Nitchanpansri, N., & Kleechaya, P. (2012). Creating a questionnaire for corporate social responsibility evaluation of Thai firms. *Journal of Public Relations and Advertising,* 5(2), 59-86.

Sanyawiwat, S. (1991). *Thai Knowledge:* Bangkok. N.P.

Siroros, P. (2003). *Public participation.* Bangkok: Thammasart University.

Sophonpanthanon, T. (2011). *Participation Process.* Nakhonpathom: Silpakorn University.

Thaipat Institute. (2012). *CSR Thailand: 50 Good Practices in 2012.* Retrieved October 30, 2013, from http://www.thailca.com/csrclub/images/downloadPDF.pdf

Wutthimethee, Y. (1991). *Community Development from Theory to Practice.* Bangkok: Bangkok Box.

YangNgam, P., & Mhanpakdi, P. (2015). *People participation process.* In website, Retrieved December 18, 2015, from http://www.industry.go.th/industry/index.php/th/knowledge/item/10617-2016-05-23-05-55-23

อุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง*

Upekkha and Philosophy of Moderate Postmodern Paradigm

[1]เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์, สิริกร อมฤตวาริ, กีรติ บุญเจือ และ เอนก สุวรรณบัณฑิต

[1]Chetniphat Phithiyanuwat, Sirikorn Amaritwarin, Kirti Bunchua and Anek Suwanbundit

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1]Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: chetniphat2507@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธานอุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ใช้วิธีวิจัยทางปรัชญา ได้แก่ วิภาษวิธีเพื่อแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างสองฝ่ายคือ ฝ่ายกระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและฝ่ายกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง กระบวนการคิดไตร่ตรองเพื่อแสดงเหตุผลเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณค่าและการประยุกต์ใช้ และการตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์ตามทฤษฎีการหลอมรวมครอบฟ้าเพื่อสรรหาแนวคิดร่วม วิเคราะห์และนำเสนอแบบเชิงพรรณา

ผลการวิจัยพบว่า วิจักษ์มีทรรศนะว่าอุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุคย่อมทำให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญตามกระบวนทรรศน์ยุคกลางย่อมจะชี้แจงและขจัดอัญญานุเบกขาเป็นสำคัญทั้งโดยอรรถและโดยธรรมเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรม ซึ่งกระแสคิดดังกล่าวยังมีจุดอ่อนเนื่องจาก กระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและกระบวนทรรศน์ปรัชญายุคกลางยังมีความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายอันเกิดจากจุดอ่อนอย่างสำคัญ การตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางเพื่อแสดงคุณภาพของอุเบกขา จากการหลอมรวมของขอบฟ้าทางความคิดที่ได้จากตำราในพุทธศาสนา ตำราปรัชญาต่างๆ และจากการปฏิบัติธรรม เพื่อแสดงสารัตถะ กระบวนการเกิดและความสัมพันธ์ของกายและจิตของการปฏิบัติ โดยอธิบายอุเบกขาตามภาวะในตนเป็น 3 ระดับ ได้แก่ อุเบกขาระดับนิ่ง ระดับวางและระดับปล่อย

คำสำคัญ: อุเบกขา; ปรัชญาหลังนวยุค; สายกลาง

---

*Received February 22, 2021; Revised October 25, 2021 Accepted August 11, 2021

Abstract

The research article aims at studying the analysis, appreciation, and application of Upekkhā according to the philosophy of moderate postmodernism in order to have a more thorough explanation. The study applies philosophical research methods which are: a dialectic approach for exchanging reasons between two parties, namely the modern paradigm and the moderate postmodern paradigm; the reflection process for giving critical reasons, values, and application; the philosophical hermeneutics according to Hans-Georg Gadamer's theory on a fusion of horizons for exploring mutual ideas. The obtained data were analyzed and presented by way of descriptive method.

The research results are as follows: Upekkhā should be interpreted according to the modern paradigm which will provide a clear classification and the explanation of words according to the Dhamma terms, resulting in a correct understanding. An interpretation of a common language according to the medieval paradigm is able to make clarification and eliminate the 'indifference due to ignorance' (aññāṇupekkhā) whether by meaning-based or by Dhamma terms, which will lead to the dissemination of the teachings and Dhamma practice in order to achieve the main goal, that is, attaining enlightenment. However, such a concept still has weakness because both the modern paradigm the medieval paradigm still adhere to the explanation. The new way of interpretation according to the moderate postmodern paradigm can manifest the quality of upekkhā from the fusion of ideas based on various Buddhist and philosophy books as well as the Dhamma practice. This aims at showing the essence, the process of arising, the relationship of the body and mind from practice. Upekkhā can be explained according to one's state of mind divided into 3 levels: stillness, detachment, and release.

Keywords: Upekkhā; Postmodern Philosophy; Moderate

บทนำ

ปรัชญากระบวนทรรศน์ เป็นความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ทุกคน แตกต่างกันตามเพศ วัย สิ่งแวดล้อม การศึกษาอบรม และการตัดสินใจเลือก ของแต่ละบุคคล กระบวนทรรศน์ไม่ใช่สมรรถนะตัดสินใจ เพราะสมรรถนะตัดสินใจ คือ เจตจำนง แต่เป็นสมรรถนะเข้าใจ และเชิญชวนให้เจตจำนงตัดสินใจ แบ่งออกเป็น 5 กระบวนทรรศน์ (Boonchuea, 2018) ได้แก่ 1) กระบวนทรรศน์ยุคดึกดำบรรพ์มองทุกอย่างว่ามาจากน้ำพระทัยของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน 2) กระบวนทรรศน์ยุคโบราณมองทุกอย่างว่าโลกมีกฎเกณฑ์ มนุษย์จะได้ความสุขในโลกนี้ก็ด้วยรู้และทำตามกฎธรรมชาติอย่างเคร่งครัด 3) กระบวนทรรศน์ยุคกลางมองทุก

อย่างว่าเป็นทางไปสู่โลกหน้า ต้องอดทนและหมั่นกระทำความดี หลีกเลี่ยงความชั่ว เพราะจะมีความสุขในโลกหน้าที่รออยู่ 4) กระบวนทรรศน์นวยุคมองทุกอย่างว่าเป็นระบบเครือข่ายตามเกณฑ์วิทยาศาสตร์ เมื่อมีปัญหาก็ต้องเอาชนะปัญหาด้วยวิทยาศาสตร์เพื่อให้มีความสุขได้ในโลกนี้ ไม่ต้องรอโลกหน้า และ 5) กระบวนทรรศน์หลังนวยุคไม่ยึดมั่นถือมั่นให้กฎหรือเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง และไม่ละทิ้งความรู้ใดเลย เน้นการมองทุกอย่างด้วยวิจารณญาณ มีการวิเคราะห์ ประเมินค่า และประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

พุทธปรัชญามาจากพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เน้นถึงความเป็นจริงหรือสัจธรรมในหลักไตรลักษณ์โดยแนวคิดพุทธปรัชญากล่าวว่า จิตเป็นสภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้สิ่งที่ปรากฏ เช่น เห็น ได้ยิน เป็นต้น จิต (วิญญาณ) เป็นสภาพรู้ เป็นนามธรรม มีลักษณะไตรลักษณ์ (อนิจจัง - ไม่เที่ยง ทุกขัง - ทนอยู่ไม่ได้ เกิดขึ้นแล้วต้องดับ ไป อนัตตา - บังคับบัญชาไม่ได้ ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตน) ซึ่งได้แก่ 1) อนิจจัง คือ ความเป็นของไม่เที่ยง 2)ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์ 3) อนัตตา คือ ความเป็นของไม่ใช่ตน

ชีวิตเป็นส่วนประกอบของนามรูปหรือวิวัฒนาการมาจากนามรูป แต่นามรูปก็มีขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัย ชีวิตไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ แต่ทุกๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ล้วนแล้วแต่มีเหตุปัจจัยเหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดขึ้น กายนี้ไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครก่อขึ้นมา แต่กายนี้ก็เป็นสิ่งที่มิใช่ไม่มีเหตุ มีเกิดขึ้นเพราะเหตุมี และดับไปเพราะมีเหตุดับ เหตุของมันนั้นมิใช่เป็นสิ่งที่เป็นปัจจัยภายนอก (Thai Tripitakas: 15/551/189) นอกจากนี้องค์รวมของมนุษย์ว่ามี 2 ส่วน กล่าวคือ รูปกับนาม คือ กายและจิต การมองเห็นผิดจึงได้พากันหลงยึดในรูปขันธ์และนามขันธ์ หรือธรรมชาติอันตัวตน มีความยึดมั่นถือมั่น ทั้งนี้ ตราบใดที่กิเลสยังไม่หมดไปจากขันธสันดาน ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด การตายไม่ใช่ความสิ้นสุดแห่งชีวิต หากเป็นเพียงการสลายนามรูปอย่างหนึ่ง ผลของการกระทำนั้น ๆ ก็จะปรากฏในชีวิตปัจจุบันและอนาคตต่อไป เกิดเป็นนามรูปใหม่เรื่อย ๆ ไม่ขาดสาย จนกว่าจะห่วงโซ่แห่งวิบากกรรมคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ก็จะบรรลุพระนิพาน

อุเบกขาได้รับความสนใจในฐานะเป็นข้อ 1 ในพรหมวิหาร 4 (Phithiyanuwat, Bunchua, and Amalitwarin, 2020) ฉะนั้นอุเบกขา (ธรรม 4 ประการ) แปลว่า ความวางเฉย หรือความมีใจเป็นกลาง หรือแปลให้เต็มว่า ความวางทีเฉยดูอยู่ หมายถึง การดูอย่างสงบ หรือดูตามเรื่องที่เกิด (Buddhadasa Bhikkhu, 1988) ว่าเป็นการวางเฉย ในการแปลตามศัพท์ อุเบกขา หมายถึง การเข้าไปเพ่งพิจารณา การเฝ้ามองดูอยู่ใกล้ ๆ แต่โดยทั่วไป อุเบกขาจะได้รับการแปลว่า ความวางเฉยหรือความมีจิตสม่ำเสมอ จึงมีผู้เข้าใจว่าเป็นความวางเฉยแบบวางใจเป็นกลางๆ โดยไม่เอนเอียงเข้าข้างเพราะชอบ เพราะชัง เพราะหลงและเพราะกลัว แต่มีผู้ตีความว่าเป็นการทำอะไรไม่ได้ ได้แต่นิ่งเฉย จึงทำให้ความหมายที่แท้จริงของอุเบกขาผิดเพี้ยนไปมาก ซึ่งส่งผลทำให้คำสอนของศาสนาผิดไปด้วย และซ้ำร้ายยังมองอุเบกขาและธรรมที่มีอุเบกขาเข้าไปเกี่ยวข้องนี้ว่า เป็นส่วนที่ทำอะไรไม่ได้ ได้แต่นิ่งเฉย ไม่ปรากฏผลใด ๆ ทำให้เกิดการปฏิเสธหลักอุเบกขา นำไปสู่นัยแห่งปัญหาที่เกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องอุเบกขา ได้แก่ 1. ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องอุเบกขาธรรมผิด ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เป็นอัญญานุเบกขา พุทธศาสนิกชนส่วนหนึ่งนี้จึงยังปฏิบัติอุเบกขาธรรมไม่สอดคล้องกับความหมายที่แท้จริงตามหลักของพระพุทธศาสนา เมื่อเข้าใจและตีความหมายผิด จึงส่งผลให้ปฏิบัติกันอย่างผิดๆ ถือเป็นศัตรูใกล้ของอุเบกขาพรหมวิหาร บำเพ็ญอุเบกขา คือ ให้ปล่อยวางอย่างรู้เท่าทันวิถีโลก และจะ

บำเพ็ญอุเบกขาได้ดีต้องมีปัญญาเข้าใจโลกอย่างถ่องแท้ว่า โลกนี้มีทั้งส่วนดีส่วนเลว และส่วนที่ไม่ดีไม่เลวในโลกนี้จะหาอะไรที่ดีอย่างเดียวก็ไม่ได้อีกดังกับคำกล่าวของท่านหลวงพ่อพุทธทาส (Buddhadasa Bhikkhu, 2000) 2. ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องอุเบกขาธรรมถูกต้อง ศึกษาความหมายของอุเบกขาจากธรรมหมวดต่างๆ แต่ก็ละเว้นที่จะปฏิบัติ มีทรรศนะว่าอุเบกขาเป็นทางไปสู่การบรรลุนิพพานอย่างหนึ่งจึงยกเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์เท่านั้นที่จะสามารถปฏิบัติอุเบกขาธรรมได้

การวิจัยทางปรัชญาถึงอุเบกขาตามหลักพุทธปรัชญา โดยสะท้อนความคิดจากการไตร่ตรองบนหลักปริยัติและปฏิบัติ เพื่อสร้างคำอธิบายใหม่ ร่วมกับการตัดสินเชิงคุณค่าและการประยุกต์ใช้ตามแนวทางกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธานอุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางปรัชญา ได้แก่ และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษาใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เน้นการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์เพื่อตอบคำถามทางปรัชญาอย่างรัดกุม โดยมีกรอบมโนคติสำคัญ ได้แก่ ปรัชญากระบวนทรรศน์ หลักการตีความ พุทธปรัชญา และข้อธรรมเกี่ยวกับอุเบกขา ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าละรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่วิภาษวิธีของโสกราตีส (Socrates' dialectics) (Tonglek, 2019) แนวคิดของโสเครตีส ได้แก่ ปัญญา (Wisdoms) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับความดีความกล้าหาญ (Courage) คือ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เราควรกลัวและไม่ควรกลัว ควบคุมตนเอง (Temperance) คือการมีชีวิตตามทำนองคลองธรรมคุณงามแห่งความดีและความยุติธรรม (Justice) คือการแสดงออกในรูปของการกระทำที่เคารพสิทธิของคนอื่น และการไม่ยอมทำความชั่วต่อผู้อื่น กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) หลักการที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ การนำข้อเสนอที่มีเหตุผล (Thesis) และข้อคัดค้าน (Antithesis) มาหักล้างกัน หลักการนำไปใช้ ค. ย่อมาจาก คิด หมายถึง การคิดคำนึงหารายละเอียดประเด็นต่าง ๆ ของปัญหา ว. ย่อมาจาก วิเคราะห์หมายถึง การพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ว่ารายละเอียดต่าง ๆ นั้นถูกต้องหรือไม่อย่างไร ย. ย่อมาจากแยกแยะ หมายถึง การแตกรายละเอียดออกไปเป็นส่วน ๆ และจัดกลุ่มในกลุ่มที่มีประเด็นลักษณะเดียวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเหตุผลระหว่างสองฝ่ายคือฝ่ายกระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและฝ่ายกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง กระบวนการคิดไตร่ตรอง (reflexive process) (Morrow, and Brown, 1994) เพื่อแสดงเหตุผลเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณค่าและการประยุกต์ใช้ในหลักอุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ การเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ โดยการถอดความข้อมูลที่ได้มาจัด

หมวดหมู่ อ่านจับใจความเนื้อหา การคัดสรรข้อมูลที่น่าสนใจเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ กำหนดสาระและคำอธิบาย เขียนบรรยายเชิงคุณภาพ โดยการตีความข้อมูล ผู้วิจัยตีความโดยใช้กรอบแนวคิดปรากฏการณ์นิยม มุ่งเน้นประสบการณ์ และการให้ความหมายในแบบผู้ให้ข้อมูลสำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้เพิ่มความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (data triangulation) ได้เทียบเคียง โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลหลายวิธีการข้อมูลจากหลายแหล่งในรูปของเอกสาร งานวิจัย รายงานการวิจัย บทความ หนังสือตำราที่เกี่ยวข้องปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกันเป็นแนวทางการยืนยันความน่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยการวิเคราะห์และนำเสนอผลแบบเชิงพรรณาและการตีความเชิงปรัชญาของกาดาเมอร์ (Gadamer's philosophical hermeneutics) ตามทฤษฎีการหลอมรวมครอบฟ้า (fusion of horizons) เพื่อสรรหาแนวคิดร่วมมาเพิ่มความเข้าใจและอธิบายความหมายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาหลักอุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เพื่อวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธานอุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พบว่าจากการวิจัยโดยเอกสารผู้วิจัยใช้วิภาษวิธีโดยแสดงคู่ตรงข้ามคือ ผู้ที่ถือกระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและผู้ที่ถือกระบวนทรรศน์ยุคกลาง ซึ่งย่อมมีเห็นว่า "อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุค" และ"อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์ยุคกลาง" โดยมีเหตุผลว่า

1) อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุคเพื่อจำแนกให้เข้าใจได้ถูกต้อง ความรู้ในทางศาสนาต้องสนใจเนื้อหาในฐานะความรู้วิชาการได้ จึงต้องมุ่งเน้นการจำแนกแยกประเภทเพื่อสร้างเป็นระบบการเรียนรู้ที่ชัดเจน ทำให้เข้าใจศาสนาได้ถูกต้อง พ้นไปจากการอ้างศรัทธาอย่างยุคกลาง และส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห์ วิจารณ์ได้ และประยุกต์ใช้ความรู้นั้นไปสู่การปฏิบัติ อุเบกขาสำคัญที่ได้น่าสนใจคือ อุเบกขาซึ่งเป็นธรรมสำคัญในพรหมวิหาร 4 เพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่สืบต่อจาก เมตตา กรุณา มุทิตา โดยถือว่าเป็นหลักแห่งพรหมวิหารที่ไม่ใช่การกดข่มหรือเป็นภาคลบของเมตตา กรุณา มุทิตา แต่เป็นภาวะสัมบูรณ์และเป็นผลรวมทั้งหมดของชีวิต เป็นการเข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง และมีการจำแนกอุเบกขาจากหลักธรรมต่างๆ ออกเป็น อุเบกขา มี 2 ประเภทคือ (1) ญานุเบกขา เป็นความวางเฉยที่ถูกต้อง มีท่าทีการถืออุเบกขาแบบมีปัญญากำกับ เป็นอุเบกขาที่อาศัยความรู้ เป็นอุเบกขาที่ต้องมาควบคู่กับปัญญาเพื่อที่จะพิจารณาให้เห็นว่าอะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง (2) อัญญานุเบกขา เป็นความวางเฉยที่ไม่ถูกต้อง มีท่าทีการถืออุเบกขาแบบไม่มีปัญญากำกับ เป็นการกล่าวอ้างหรือแสดงท่าทีวางเฉยต่อเรื่องหนึ่ง เรื่องใด หรือสถานการณ์หนึ่ง สถานการณ์ใด โดยขาดความรู้ขาดปัญญาพิจารณาว่าอะไรคือ ความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ นำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เมื่อพิจารณาตามธรรม อุเบกขายังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) อุเบกขาทางจิต หมายความว่าอุเบกขาเป็นธรรมะที่นำมาใช้ในการบำเพ็ญเพียรทางจิต (2)อุเบกขาเชิงจริยธรรม

หมายความว่าหลักอุเบกขาที่นำมาใช้ในการเป็นหลักมาตรวัดคุณความดีของในการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการปกครอง (Phra Kampon Ayutho, 2011) คัมภีร์วิสุทธิมรรคจัดแบ่งประเภทและอธิบายความหมายของอุเบกขาแต่ละอย่าง ดังนี้

1. ฉฬังคุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการที่จิตมีความบริสุทธิ์ มีปกติภาพไม่หวั่นไหวในอารมณ์อันน่าปรารถนา (อิฏฐารมณ์) และอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา (อนิฏฐารมณ์) ที่เกิดจากอายตนะภายในและอายตนะภายนอกกระทบกัน มีองค์ 6 คือ 1) ตาเห็นรูป 2) หูฟังเสียง 3) จมูกดมกลิ่น 4) ลิ้มลิ้มรส 5) กายถูกต้องสัมผัส และ 6) ใจรู้แจ้งธรรมารมณ์ 2. พรหมวิหารุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการของความเป็นกลางในสัตว์ ให้กระทำไว้ในใจว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของๆ ตน ผู้ทำกรรมเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น 3. โพชฌังคุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการของความเป็นกลางแห่งธรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมกัน อาศัยวิเวกและวิราคะ เป็นความไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย 4. วิริยุเบกขา อุเบกขาอันปรารภความเพียรที่ไม่ยิ่งหรือหย่อนจนเกินไปเพราะพิจารณาถึงความไม่เที่ยวของสังขาร 5. สังขารุเบกขา อุเบกขาเป็นความเป็นกลางโดยไม่ยึดถือ และพิจารณาสภาวธรรมทั้งหลายด้วยอำนาจแห่งสมาธิและอำนาจของวิปัสสนา 6. เวทนุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการไม่รู้ทุกข์ ไม่รู้สุข มีอารมณ์ทางกายและใจชนิดจะสำราญก็ไม่ใช่ ไม่สำราญก็ไม่ใช่ 7. วิปัสสนุเบกขา อุเบกขาเป็นภาวะเป็นกลางในการพินิจพิจารณาความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์และความเป็นอนัตตาแห่งสังขารธรรมทั้งหลาย โดยมีตัวปัญญาทำหน้าที่เป็นกลาง 8. ตัตรมัชฌัตตุเบกขา อุเบกขาเป็นอาการที่ธรรมอันเกิดร่วมกันทั้งหลายดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และวางเฉยเสียได้ ไม่ต้องขวนขวายทำอะไร 9. ฌานุเบกขา อุเบกขาเป็นภาวะที่ผู้ปฏิบัติไม่ตกไปในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้ในความสุขที่เลิศ 10. ปริสุทธุเบกขา อุเบกขาเป็นภาวะความบริสุทธิ์จากธรรมที่เป็นข้าศึกทุกอย่าง ไม่ต้องขวนขวยในอันที่จะให้ธรรมที่เป็นข้าศึกนั้นสงบไป

ทั้งนี้ ยังสามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดอุเบกขา ได้แก่ 1) โยนิโสมนสิการ การทำในใจโดยแยบคาย เป็นการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ รอบด้าน เป็นกระบวนการแห่งปัญญา เป็นการคิดได้ต่อเนื่อง เป็นลำดับขั้นตอน คิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล ชัดนำความคิดไปสู่แนวทางที่ถูกต้องได้ตามเหตุผล 2) พหุลีการ การกระทำมากๆ กระทำบ่อยๆ กระทำโดยต่อเนื่อง ตั้งใจปฏิบัติอย่างจริงจัง และกระทำอย่างสุดความสามารถ

เมื่อจะอธิบายแก่ประชาชนทั่วไป จึงสามารถใช้ภาษาสามัญ ซึ่งการใช้ภาษาสามัญอธิบายนั้นก็ได้มีการอธิบาย อุเบกขา ไปตามบริบทต่างๆ อันจะทำให้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นและเชื่อมโยงไปยังข้อธรรมอื่น การตีความในเรื่องอุเบกขาตามแนวทางกระบวนทรรศน์นวยุคเช่นนี้ ยังเป็นการคลี่คลายจากคำสอนศาสนาซึ่งมีความลี้ลับเชิงภาษา ให้คลายมาเป็นความง่ายในการเข้าใจ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมความประพฤติเชิงคุณธรรม แต่ละคนจำเป็นต้องพัฒนานิสัยให้ เหมาะสมเพียงพอที่จะสนองความต้องการจำเป็นของตน ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี นิสัยเหล่านี้คือ กฎเกณฑ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและความประพฤติดี มีการปฏิบัติที่มีความถูกต้อง มีประสิทธิภาพ นั่นคือ มีผลของการกระทำที่ออกมาให้ผลที่น่าพอใจ และแนวทางคุณธรรมของอุเบกขานี้ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและสังคม พอสรุปกถาว่าด้วยตติยฌาน" ในอรรถกถา มหาวิภังค์ ปฐมภาค เวรัญชกัณฑ์ อุเบกขามีอยู่ 10 อย่าง 1) ฉฬังคุเปกขา อุเบกขาในองค์(คืออารมณ์) 6 2) พรหมวิหารุเปกขา อุเบกขาในพรหมวิหาร. 3) โพชฌังคุเปกขา อุเบกขาใน

โพชฌงค์.4) วิริยุเปกขาอุเบกขาในวิริยะ. 5)สังขารุเปกขา อุเบกขาในสังขาร.6) เวทนุเปกขา อุเบกขาในเวทนา 7) วิปัสสนุเปกขา อุเบกขาในวิปัสสนา 8) ตัตรมัชฌัตตุเปกขา อุเบกขาในความวางตนเป็นกลางในธรรมนั้น ๆ 9) ฌานุเปกขา อุเบกขาในฌาน.10) ปาริสุทธุเปกขา อุเบกขาในความบริสุทธิ์.

2) อุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์ยุคกลางเพื่อขจัดอัญญานุเบกขา เนื่องจากเป็น ข้อธรรมในศาสนาพุทธ ย่อมมีเป้าหมายของศาสนาเป็นที่สุด จึงต้องเข้าใจ ตีความ อธิบาย และประยุกต์ใช้กับชีวิตอย่างยุคกลาง นั่นคือ การตีความเพื่อนำไปเป็นความเชื่อและน้อมนำไปปฏิบัติด้วยศรัทธาเพื่อเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ การบรรลุมรรคผลนิพพาน การปฏิบัติธรรมที่ทำๆกันอยู่นี้มีผลอย่างแน่นอนเป็นความดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์เป็นสภาพโลกุตระอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในศาสนาพุทธ ซึ่งในการตีความนั้น จะเป็นการตีความเพื่อให้เข้าใจความหมาย ตีความเพื่อให้เข้าใจภาวะในการปฏิบัติและตีความเพื่อแสดงให้เห็นว่าอุเบกขา เป็นเส้นทางแห่งการบรรลุธรรมแนวคิดและหลักธรรมที่นำไปสู่การบรรลุธรรม การบรรลุธรรมจะบังเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าหากไม่มีองค์ความรู้ในหลักธรรม ซึ่งเป็นองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ เพื่อความหลุดพ้น เป็นไปเพื่อดับกิเกส ออกจากกองทุกข์และต้องเป็นผู้ที่มีใจเป็นหนึ่ง มีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน มีจิตที่ตั้งมั่น เหนือสิ่งอื่นใด (Tanupan, 2017) ในพุทธศาสนา หลักธรรมสำคัญที่จะทำให้เราบรรลุธรรมขั้นสูงได้นั้นต้องรู้จักและทำให้ไตรสิกขาบริสุทธิ์เสียก่อนโดยมีศีลเป็นเบื้องต้น สมาธิเป็น ท่ามกลาง ปัญญาเป็นที่สุด เพราะสีลวิสุทธิจิตต วิสุทธิเป็นมูลคือเป็นพื้นฐานของปัญญา วิสุทธิ 5 นี้คือ ทิฏฐิวิสุทธิเป็นต้นเป็นสรีระคือเป็นตัวปัญญาวิสุทธิทั้ง 7 นี้ก็คือไตรสิกขา สีลวิสุทธิจัดเป็นสีล สิกขา จิตตว สิทธุ จิดเป็นจิตตสิกขา ทฏฐิ วิสิทธุ เป็นต้น จัดเป็นปัญญาสิกขา ซึ่งก็คือหลักการเจริญศิล สมาธิปัญญา เป็นทั้งสมถะและวิปัสสนา (Thai Tirpitakas: 15/83/88; 15/94/101). สิ่งสำคัญของการตีความในกระบวนทรรศน์ยุคกลาง คือขจัดความไม่รู้ ขจัดความเข้าใจผิด ดังนั้น จึงมุ่งที่จะชี้แจง อัญญานุเบกขา ว่าเป็นอย่างไร เพื่อให้แยกออกจากอุเบกขา และส่งเสริมการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีอันเป็นการฝึกฝนการวางใจต่ออารมณ์ที่เข้ามากระทบด้วยความอดทน อดกลั้นและมั่นคงหนักแน่นต่อหลักการแห่งความดี เน้นการนำไปสู่การปฏิบัติ จึงมีการเน้นในอุเบกขาในสติปัฏฐาน 4 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นตรงกันข้ามว่า อุเบกขาที่ฝ่ายตรงข้ามตีความ อธิบายอุเบกขาได้ดีเข้าใจได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นจากกระบวนทรรศน์นวยุคหรือกระบวนทรรศน์ยุคกลาง แต่ก็มีความต่างกันซึ่งหากเข้าใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะนำไปสู่การเข้าใจที่แตกต่างกัน การเข้าใจคลาดเคลื่อนนำไปสู่คือถ้ามีใจเป็นกลาง คือไม่เอนเอียงไปตามภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะผิดหรือถูก ไม่ว่าจะเป็นโทษหรือเป็นคุณ หากไม่เป็นเช่นนั้นก็จะเกิดผลลบ เป็นความรู้และเข้าใจในเรื่องกรรม มีใจยุติธรรม เคารพในกฎกติกาหรือ กฎหมาย เพ่งพิจารณาด้วยเหตุผลเป็นสำคัญ ได้แก่ การอธิบาย และการประยุกต์ปฏิบัติที่ผิดไป ผู้วิจัยจึงขอวิจารณ์เหตุผลฝ่ายตรงข้ามไว้ดังนี้ 1) ปรัชญานวยุคและปรัชญายุคกลางยังมีความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายการเชื่อในระบบคำสอนของตนว่าถูกต้องเป็นฐานสำคัญในการเผยแพร่คำสอน ใครไม่เห็นด้วยก็ถือว่าไม่ใช่พวก อีกทั้งต้องคอยหักล้างคำสอนอื่นว่าไม่ถูกต้อง เป็นคำสอนผิด กระบวนทรรศน์ยุคกลางยิ่งแน่นเฟ้นขึ้นเมื่อใช้คำสอนศาสนาเป็นศูนย์กลาง มีการแยกระดับความถูกต้องตามชั้นคัมภีร์ ใครสอนต่างออกไป ใครสอนไม่ตรงตามคัมภีร์ไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์ใด หรือแม้แต่การขยายความธรรมจากการปฏิบัติหากไม่ตรงกับในคัมภีร์ก็จะถูกหักล้างหรือลบทิ้ง

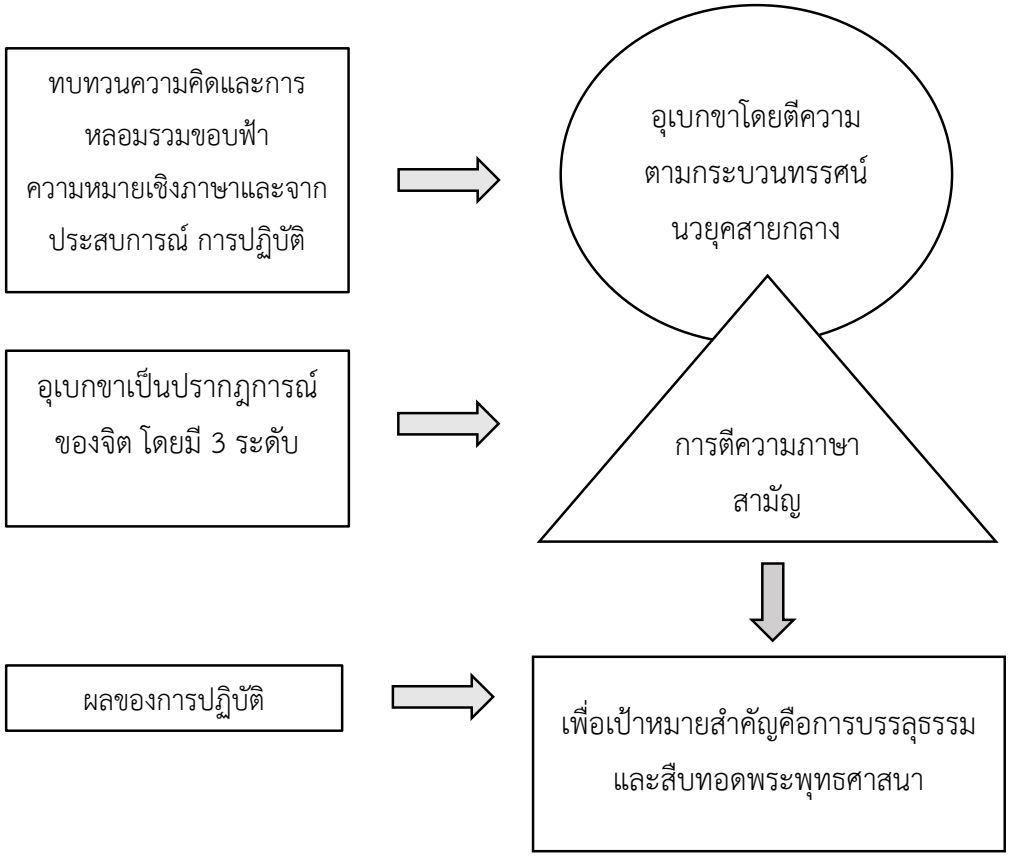
ทำลายไป กระบวนทรรศน์นวยุคก็มีความยึดมั่นถือมั่นที่ถูกประสานเสริมด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์และระบบเหตุผล อะไรที่ไม่มีเหตุผล อะไรที่พิสูจน์ไม่ได้ ย่อมไม่ได้รับการยอมรับ การอธิบายธรรมจึงต้องตัดทอนหรือจำกัดความหมายให้อยู่ในขอบข่ายของเหตุผลหรือหากสามารถแสดงเป็นกระบวนการ เป็นขั้นเป็นตอนได้ก็จะได้รับการยอมรับว่าถูกต้อง ระบบคำสอนจึงต้องมีฐานรองรับคือ ปรากฏในคัมภีร์ในฐานะเอกสารอ้างอิงและสามารถใช้เหตุผลอธิบายได้ ความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายเช่นนี้ เกิดจากหลักวจนศูนย์นิยม 2) ปรัชญานวยุคชอบแยกประเภท การจำแนกแยะประเภทอุเบกขา ซึ่งดำเนินการผ่านการวิเคราะห์ วิจารณ์ เป็นเพียงการตีความและเข้าใจไปตามระเบียบความรู้ ซึ่งก็คือ ระเบียบความรู้อย่างวิทยาศาสตร์ การจำแนกจึงเป็นการใช้ปัญญาในระดับเหตุผลบริสุทธิ์ เพื่อหาความหมายที่อยู่เบื้องหลังคำที่ตีความ และต้องใช้สมองคิดในการใช้เหตุผลปฏิบัติในการตัดสินใจว่าจะปฏิบัติอะไรจึงถือว่าเป็นอุเบกขา ในขณะที่ความรู้ที่เกิดจากจิตนั้น กระบวนทรรศน์นวยุคย่อมไม่แน่ใจได้ว่าเป็นความเป็นจริง เพราะไม่มีความเป็นวัตถุวิสัย จึงมีการตีความคลาดเคลื่อนไปตามคติแห่งกระบวนทรรศน์ด้วยการพิจารณาเป็นเรื่องการตัดสินใจของสมรรถนคิดของสมองเป็นสำคัญ อาจเรียกได้ว่าเป็น อุเบกขาจากการคิด การจำแนกประเภทด้วยพื้นฐานความเข้าใจของกระบวนทรรศน์นวยุคจึงทำให้มีการเข้าใจคลาดเคลื่อนไปและย่อมนำมาซึ่งการถกเถียงกันว่า อุเบกขาประเภทใดดีกว่ากัน อุเบกขาในข้อใดอธิบายได้ดีกว่ากัน และอุเบกขาในข้อใดปฏิบัติได้ยากง่ายกว่ากัน จนอุเบกขาธรรมไม่เป็นธรรมอันเดียวกัน คำอธิบายเน้นกายกับจิตแตกต่างกันในปรัชญานวยุคและยุคกลาง แม้จะเป็นลัทธิทวินิยมเช่นเดียวกันก็มองสารัตถะต่างกัน มองความสัมพันธ์ของกายกับจิตต่างกัน ผู้อยู่ในกระบวนทรรศน์ยุคกลางย่อมต้องการความหมายเชิงศาสนา (religious sense) จึงเป็นการเอื้อในการเข้าใจความหมายของอุเบกขาด้วยใจที่ยอมลำบากในโลกนี้เพื่อหวังสวรรค์ในโลกหน้า ย่อมเข้าใจความหมายของอุเบกขาไปในทางอดทนนิ่ง นิ่งเฉย หรือปล่อยทิ้งได้ อันเป็นการใช้ชีวิตอันจำกัดและสั้นในโลกนี้เพื่อแสวงหาความสุขแท้ถาวรในโลกหน้า ผู้ที่ยึดมั่นในความคิดเช่นนี้จะพร้อมสละโลกไปบำเพ็ญพรต ส่วนผู้ถือกระบวนทรรศน์นวยุคจะเรียนจนรู้ความหมาย แต่ไม่ปฏิบัติ แม้จะเชื่อในกายและจิต แต่มองกายและจิตแยกจากกัน นั่นคือ เชื่อว่า จิตและกายอยู่กันคนละมิติ เป็นคนละเรื่อง จึงมุ่งเน้นกายเป็นสำคัญ และมองอุเบกขาเป็นอารมณ์นิ่งสงบ และท่าทีการแสดงออกเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นท่าทีของการถืออุเบกขาโดยมองไปที่พฤติกรรมทางกายและพฤติกรรมการตัดสินใจต่างๆ จึงสนใจอุเบกขาในระดับการลงมือกระทำหรือการไม่ลงมือกระทำเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเสนอการตีความด้วยปรัชญากระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางเพื่อแสดงคุณภาพของอุเบกขา ด้วยแนวทางการทบทวนความคิดและการหลอมรวมขอบฟ้าจากความหมายเชิงภาษาและจากประสบการณ์การปฏิบัติธรรมเพื่ออธิบายอุเบกขาได้ว่า อุเบกขาเป็นปรากฏการณ์ของจิต โดยมี 3 ระดับจากกรอบความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ได้แก่

อุเบกขาระดับนิ่ง กายนิ่ง จิตเข้าใจว่ากายนิ่ง จิตเห็นภาวะของกายที่นิ่ง จิตจึงนิ่งด้วย กายสัมพันธ์กับจิต จะต้องอยู่เท่ากัน ไม่กระทบกัน กายนิ่ง จิตนิ่ง จึงแยกกายออกจากจิตได้ อุเบกขาระดับวาง จิตรู้ว่ากายนิ่ง จิตรู้สึกสงบ จึงวางเฉย จิตสัมพันธ์กับจิต จิตยกขึ้น กายอยู่นิ่งเท่าเดิม อุเบกขาระดับปล่อย จิตเห็นภาวะปรากฏการณ์ของจิต จิตจึงปล่อยวาง จิตหลุดออกไป จิตไม่สัมพันธ์กับกายอีก ก็จะปล่อยกายไป การตีความตามกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางนี้ วางบนภววิทยาจากการปฏิบัติธรรมจึงสะท้อนอุเบกขาในระดับ

วิปัสนูเปกขา อันเป็นผลของอาการจากการปฏิบัติ เป็น อุเบกขาในธรรม และเมื่อใช้โยนิโสมนสิการเข้ามาประกอบจนเห็นอริยสัจจ์ ย่อมเป็นคุณภาพที่พบได้ตามความเป็นจริงแห่งภาวะในตนนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แสดงการศึกษาอุเบกขาโดยตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุคสายกลาง

การศึกษาอุเบกขาโดยตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุคย่อมทำให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญซึ่งทำให้ขยายความต่อไปสู่ระดับพฤติกรรมซึ่งจะช่วยในการอบรมเชิงคุณธรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่การตีความอุเบกขาตามกระบวนทรรศน์ยุคกลางย่อมจะชี้แจงและขจัดอัญญานุเบกขาเป็นสำคัญทั้งโดยอรรถและโดยธรรมเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรมและประโยชน์ในเชิงวิชาการที่จะเกิดความเข้าใจหลักธรรมถือว่าเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

การตีความอุเบกขาด้วยปรัชญาหลังนวยุคสายกลางย่อมทำให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน (clear and distinct) ตามแนวคิดของเดการ์ต (Descartes) นั่นคือ เข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตรงตามธรรมและไม่เกิดข้อกังขา

เชิงตรรกะอีก และแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของอุเบกขา หากเราปฏิบัติ เราก็จะมีภาวะปกติเกิดเป็นอย่างนั้น นั่นคือ ท่าทีการถืออุเบกขาหรือความวางเฉยแบบมีปัญญากำกับ เรียกว่า “ญาณุเบกขา” เป็นอุเบกขาที่อิงอาศัยความรู้คือ ปัญญา และต้องมาควบคู่กับปัญญาเสมอตรงกับ Pansuwan (2017) อุเบกขา คือข้าศึกใกล้เท่ากับ อัญญาณุเบกขา (เฉยไม่รู้เรื่อง เฉยโง่ เฉยเมย) การใช้ปัญญาเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามสัญชาตญาณปัญญาของมนุษย์ตามกระบวนทรรศน์ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่เน้นความไม่ยึดมั่นถือมั่น จึงทำให้บุคคลสามารถใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นประจักษ์ชัดว่า อะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความดีงาม อะไรคือหลักการ เป็นต้น

การ นิ่ง วาง ปล่อย สะท้อนการวิจักษ์ วิธานโดยศึกษาเป็นเด็นอุเบกขาการปล่อยวางของ Phra Palad Somchai Payogo et al. (2016) กล่าวว่าการบำเพ็ญอุเบกขาบารมีในนารทชาดก คือความวางใจเป็นกลางหรืออคติต่างๆ ท่านได้วางเฉยที่การสร้างคุณงามความดีของพระนางรุจาที่ได้สร้างกุศล แต่ก็จะเข้ามาให้แนวทางในการปฏิบัติสำหรับผู้ที่เห็นผิดดังที่พระเจ้าอังคติ ปฏิบัติ หลงผิดเพราะได้รับการสั่งสอนที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เพราะว่าถ้าพระเจ้าอังคติราชเป็นพระราชาถ้าเกิดหลงผิดไปมากกว่านี้ย่อมสร้างความเสียหายต่อบ้านเมืองเป็นอย่างมาก อุเบกขายังเน้นความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างเพราะชอบ เพราะชัง เพราะหลง เพราะกลัว การปฏิบัติตามหลักอุเบขายังเป็นการทรงความยุติธรรมไม่ลำเอียงต่อผู้ใดผู้หนึ่งอีกด้วย ดังนั้น อุเบกขาจึงเป็นการปฏิบัติอุเบกขาเพื่อรักษาบุคคลอันเป็นระดับคุณภาพของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและย่อมส่งผลต่อสุคติภูมิในโลกหน้าอย่างแน่นอน กระนั้น คนถืออุเบกขาแบบอยู่เฉยๆ ไม่ทำอะไร เขาก็ไม่ได้ผิดอะไร เพราะเขาไม่รู้ถึงแรงบีบคั้นของชะตา ของนิสัยการใช้ชีวิต ของจิตใจ คนไม่รู้ก็ไม่ผิด แต่มันก็ไม่เป็นปัจจัยให้พ้นวัฏสงสารได้ แม้ขยันทำบุญ บำเพ็ญ แสวงหา ก็ได้กำลังทางใจ ได้สวรรค์ ได้พรหม แต่ก็ยังมีแรงบีบคั้นแต่เป็นฝ่ายสุข นั่นก็ไม่ได้หลุดพ้นเช่นกัน การปลูกเมล็ดพันธุ์แห่งการเข้าใจเอาไว้เช่นนี้ เมื่อความเข้าใจเพิ่มพูนขึ้นก็จะมีการขยายขอบฟ้าความเข้าใจ จึงตีความและอธิบายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และด้วยปัญญาเช่นนี้จึงจะสามารถแสดงถึงอุเบกขาบารมีผู้เจริญพรหมวิหาร 4 ย่อมมีจิตมั่นในความเมตตา กรุณา มุทิตาอุเบกขา อันเป็นองค์ธรรมในพรหมวิหาร 4 ทำให้การกระทำกรรมดีต่าง ๆ เป็นไปโดยบริสุทธิ์ใจ แต่ถ้าเราบำเพ็ญกรรมดีต่าง ๆ โดยไม่มีคุณธรรม คือ พรหมวิหาร 4 อยู่ในใจ ก็จะทำให้กรรมดีเหล่านั้นไม่บริบูรณ์ (Phra Dhammapitaka (P.A. Piyutto, 1999) ในฐานะข้อธรรมที่คัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงไว้ว่า พระพุทธองค์และเหล่าสาวกของพระพุทธองค์นั้นล้วนใช้หลักอุบกขาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของการปฏิบัติและในส่วนของการนำไปแก้ปัญหาหรือการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ (Bodharamik, 2018; Mokarat, 2017) สอดคล้องกับกรณีครูซึ่งอุเบกขามีใจที่ประกอบด้วยอุเบกขา คือ ยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลางไม่มีอคติต่อศิษย์ทุกคน รู้ผู้มีอุเบกขาธรรมก็พึงเฝ้าดูด้วยใจที่ปล่อยวาง หากครูผู้มอบความเมตตา กรุณา มุทิตาให้ศิษย์แล้วอย่างเต็มเปี่ยมจะถือว่าพึงเจริญอุเบกขาขึ้นแล้ว Kawija and Laping (2018) กล่าวว่าอุเบกขาสามารถนำหลักอุเบกขาไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

สรุป

สรุปได้ว่า วิจักษ์มีทรรศนะว่าอุเบกขาควรตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุค ย่อมทำให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญตามกระบวนทรรศน์ยุคกลาง ย่อมจะชี้แจงและขจัดอัญญานุเบกขาเป็นสำคัญ ทั้งโดยอรรถและโดยธรรมเพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรม ซึ่งกระแสคิดดังกล่าวยังมีจุดอ่อนเนื่องจาก กระบวนทรรศน์ปรัชญานวยุคและกระบวนทรรศน์ปรัชญายุคกลางยังมีความยึดมั่นถือมั่นในคำอธิบายอันเกิดจากจุดอ่อนอย่างสำคัญ การตีความใหม่ด้วยกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางเพื่อแสดงคุณภาพของอุเบกขา จากการหลอมรวมของขอบฟ้าทางความคิดที่ได้จากตำราในพุทธศาสนา ตำราปรัชญาต่างๆ และจากการปฏิบัติธรรม เพื่อแสดงสารัตถะ กระบวนการเกิดและความสัมพันธ์ของกายและจิตของการปฏิบัติ โดยอธิบายอุเบกขาตามภาวะในตนเป็น 3 ระดับ ได้แก่ อุเบกขาระดับนิ่ง ระดับวางและระดับปล่อย ทั้งนี้การศึกษาอุเบกขาโดยตีความตามกระบวนทรรศน์นวยุค ย่อมทำให้มีการจำแนกแยกประเภทที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง มีการอธิบายขยายความตามศัพท์ ตามธรรม และการตีความภาษาสามัญ ซึ่งทำให้ขยายความต่อไปสู่ระดับพฤติกรรมซึ่งจะช่วยในการอบรมเชิงคุณธรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่การตีความอุเบกขาตามกระบวนทรรศน์ยุคกลาง ย่อมจะชี้แจงและขจัดอัญญานุเบกขาเป็นสำคัญทั้งโดยอรรถและโดยธรรม เพื่อนำไปสู่การเผยแผ่คำสอนอันจะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อเป้าหมายสำคัญ คือการบรรลุธรรม และประโยชน์ในเชิงวิชาการที่จะเกิดความเข้าใจหลักธรรม นับได้ว่าเป็นการสืบทอดและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ศักยภาพในการทบทวนความคิดเพื่อความเข้าใจ นำไปสู่การตีความ ขยายความและอธิบายความกระบวนทรรศน์หลังนวยุคในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนของการวิเคราะห์และการประเมินค่าเป็นส่วนสำคัญ เมื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการปฏิบัตินั้น หากมีการนำหลักการตีความที่เกิดขึ้นสู่การจัดสาระบบองค์ความรู้และรวบรวมเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการค้นคว้าให้กับผู้ค้นคว้าในองค์ความรู้หลักอุเบกขากับปรัชญาหลังนวยุคสายกลางก็จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ มีวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธานอุเบกขาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางผ่านการแสดงเหตุผลของแต่ละฝ่าย นำไปสู่ การตีความใหม่เพื่อการอธิบายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่หากมีการศึกษาครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะหัวข้อเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

2.1 การคิดไตร่ตรองหลักอุเบกขาเพื่อการมีจิตสมบูณ์ในตัวเอง (completeness of the soul) ตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

2.2 การคิดไตร่ตรองหลักอุเบกขาเพื่อการรักษาดุลยภาพทางสังคมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

References

Boonchuea, K. (2018). *Introduction to Philosophy and Ethics.* Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Buddhadasa Bhikkhu. (1988). *Dharma and intuition*. Bangkok: Mind Health.

Buddhadasa Bhikkhu. (2000) *Dharmabutr camp.* (2nd ed.). Bangkok: Thammatan Foundation.

Bodharamik, N. (2018) . The Vales of Brahmaviharas in Thai Society. *Journal of Arts Management*, 2(1), 1-10

Phithiyanuwat, C, Bunchua, K., & Amalitwarin, S. (2020). UPEKKHA and the Development of Quality of Life, Processing 11th International Academic Conference "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2020" pp. 120-125, Graduate school Suan Sunandha Rajabhat University.

Kawija, T., & Laping, U. (2018). Application of The Brahmavihara Principles In Teaching of The Teachers of Municipal School1, Ban Klang, Mueang District, Lamphun Province. *Journal of Buddhist Studies*, 9(2), 115-132

Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1996). *Thai Tripitaka*, Bangkok: MCU Press.

Mokarat, B. (2017). The Relationship between Brahmavihāra and Ethics of Teacher towards Students, *Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus*, 4(1), 1-14.

Morrow, R.A., & Brown, D.D. (1994) . *Critical Theory and Methodology*. New York: SAGE Publications

Phra Kampon Ayutho (Iamamporn). (2011). *An analysis study of the divine nature in Theravada Buddhism. Study only the case of practicing the virtue of Brahma.* (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok.

Phra Dhammapitaka P.A. Piyutto. (1999). *From happiness in the home to the prosperity of society*. (3rd ed.) Bangkok: Saha Thamik Company Limited.

Phrapalad Somchai Payogo, PhraKrupipithpariyattikit,Phrametheepariyuttbviboon, & Phra Thanat Vaddhano. (2016). The Analytical Study of Upekkha Parami in Narada Jataka, *Journal of Peace Studies*, 4(1), 10-26.

Pansuwan, A. (2017). Intergrating Buddhist Principles into the Minds of new Age Executives. *Journal of MCU Social Sciences Journal*, 6(4), 100-115.

Tonglek, S. (2019). Thinking wisely, Dialectical method: Socrates. *The Journal of Research and Academics*, 2(2), 135-148.

Tanupan, N. (2017). An Analytical Study of the Phra Annakondhanna Thera and Phra Mahapajapati Theri. *Academic MCU Buriram Journal*, 2(2), 1-10.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์*

The approaches for potential development of local government to provide public services in electronic (e-Public service) to people in Nakhon Sawan Province

[1]วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้ และ ณัฐชัย นิ่มนวล

[1]Wanmarka Gasondokmai and Nattachai Nimnual

[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

[1]Faculty of Humanities and Social sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: dr.per2020@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 150 คน และประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการจัดบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ มีด้วยกัน 4 ด้าน คือ (1) ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก (2) ปัญหาเกี่ยวกับองค์ความรู้ (3) ปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน (4) ปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นและความปลอดภัย 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ (1) พัฒนาจุดบริการแบบเบ็ดเสร็จและเข้าถึงง่าย (2) สร้างแอปพลิเคชันที่เจาะจงเฉพาะด้าน (3) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ (4) จัดทำคู่มือการใช้งานระบบในรูปแบบออนไลน์ (5) กำหนดให้งานบริการสาธารณะทุกประเภทใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (6) พัฒนาปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง (7) กำหนดกลุ่มเป้าหมายกับเครื่องมือการวัดผลให้ตรงกัน (8) ทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในการใช้ข้อมูลร่วมกัน 9) เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วม (10) สร้างระบบการให้บริการรายบุคคล (11) ให้ประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ (12) จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นและปรับทัศนคติในการยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัล

คำสำคัญ: บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์; ศักยภาพ; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

*Received June 14, 2020; Revised August 21, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the current problems in providing electronic public services of local government organizations to people in Nakhon Sawan Province; and 2) to present the guidelines for potential development of local government organizations in providing electronic public services to people in Nakhon Sawan Province. The study applied a qualitative research method by way of in-depth interviews with key informants consisting of 150 people and officers of local government organizations as well as a meeting of 8 experts.

From the study, the following results are found: 1) The problems in providing electronic public services of local government organizations to people in Nakhon Sawan Province consist of 4 aspects: (1) problems with facilities; (2) problems with the body of knowledge; (3) problems with recognizing the benefits of using; and (4) problems with confidence and safety. 2) The guidelines for potential development of local government organizations in providing electronic public services are as follows: (1) developing a one-stop service that is easily accessible; (2) creating specific applications; (3) providing trainings to give knowledge on electronic public services; (4) preparing a manual for using the system in an online platform; (5) requiring all kinds of public services to use electronic systems; (6) developing the systems continuously; (7) determining the matching target group and measurement tools; (8) making an agreement between departments to use mutual information; (9) providing opportunities for local people to participate in; (10) creating an individual service system; (11) allowing the public to be a part of a committee for examining; and (12) organizing activities to promote confidence and adjust the attitude in accepting digital technology.

Keywords: Electronic Public Services; Potential; Local Government Organization

บทนำ

จากที่รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะผลักดันการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความเป็นองค์กรแห่งความทันสมัย สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งทั่วประเทศ มีการนำแนวนโยบายดังกล่าวนั้นมาปฏิบัติในรูปแบบของระบบการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ให้กับประชาชน อาทิ การให้บริการเบี้ยยังชีพทางอิเล็กทรอนิกส์ การให้บริการงานทะเบียนราษฎร์แบบออนไลน์ การชำระภาษีออนไลน์ ระบบรับเรื่องร้องเรียนออนไลน์ เป็นต้น แต่ด้วยความพร้อมของแต่ละท้องถิ่นนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งดูได้จากผลการประเมินในการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังอยู่ในระดับที่ไม่สูงมากนัก สะท้อนให้เห็นในเบื้องต้นว่า

การบริหารจัดการในองค์กรบางแห่งยังคงมีความไม่พร้อม โดยเฉพาะในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการประเมินเกี่ยวกับการจัดบริการสาธารณะในภาพรวม ได้คะแนน 56.25 โดยผลคะแนนระดับประเทศอยู่ที่ 63.91 ถือว่ามีค่าเฉลี่ยด้านการจัดบริการสาธารณะต่ำกว่าในระดับประเทศอยู่พอสมควร (Department of Local Administration, 2017)

จากข้อมูลการศึกษาข้างต้น เป็นผลการดำเนินงานการจัดบริการสาธารณะในรูปแบบทั่วไป โดยผลการดำเนินงานถือว่าผ่านเกณฑ์ในระดับต่ำ นอกจากนั้นยังไม่มีการศึกษาวัดผลประสิทธิภาพการบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นรายละเอียดเฉพาะด้าน เพราะฉะนั้นการศึกษาแนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชน มีโอกาสที่จะทำให้เกิดความเข้าใจและพัฒนาการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมกันนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนปฏิบัติงานได้

เหตุผลที่เลือกศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างหรือภาคกลางตอนบน เป็นจุดเชื่อมโยงสินค้าและการบริการไปยังจังหวัดต่างๆ ซึ่งมีความหลากหลายในความต้องการของประชากรค่อนข้างสูง เป็นเพราะว่ามีประชากรหลายกลุ่มเข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่ เช่น มาจากจังหวัดอุทัยธานี กำแพงเพชร และจังหวัดอื่นๆ ซึ่งการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยาก หน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองระดับท้องถิ่นต้องมีการศึกษา และการพัฒนาการให้บริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการหรือเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่แท้จริง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 4 ปรับเปลี่ยนภาครัฐ สู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล ตามแผนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประชุมกลุ่ม (Focus Group) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ใช้วิธีทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้บริการสาธารณะแบบอิเล็กทรอนิกส์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากตำรา เอกสารต่างๆ พร้อมกับพิจารณาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย หลังจากนั้น ทำการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อนำไปใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ประชาชนทั้ง 15 อำเภอ ๆ ละ 5 คน รวมเป็นจำนวน 75 คน ศึกษาจากตัวแทนเจ้าหน้าที่ที่ดูแลการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ทั้ง 15 อำเภอ ๆ ละ 5 คน รวมเป็นจำนวน 75 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง อย่างเหมาะสม และครอบคลุมกับประเด็นที่ทำการศึกษาให้มากที่สุด หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีอุปนัย เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำแนวทางการพัฒนาศักยภาพต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ หลังจากที่ได้ข้อมูลสภาพปัญหาตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ผู้วิจัยได้แสดงข้อมูลสภาพปัญหาที่รวบรวมมาทั้งหมด ให้กับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ และมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 8 คน แล้วนำคำแนะนำที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ไปปรับปรุงแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่อยู่นอกเขตเมือง ปัญหาที่พบส่วนใหญ่มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ

1.1) ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilitation) ได้แก่ อุปกรณ์เทคโนโลยีที่รองรับการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ ช่องทางการเข้าถึงบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่หลากหลาย การเข้าใช้งานในระบบค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน เจ้าหน้าที่ให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ

1.2) ปัญหาด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้งานและการเข้าถึงบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์จำกัด มีการรับรู้ถึงสิทธิในการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์น้อย มีทักษะพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีน้อย และคู่มือการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่ดึงดูดความสนใจให้เรียนรู้ทำความเข้าใจ

1.3) ปัญหาด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน (Perception of usage benefits) ได้แก่ การบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่สอดคล้องกับศักยภาพการใช้งานของประชาชน มีการนำไปใช้ในการ บูรณาการการจัดการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับหน่วยงานอื่นค่อนข้างน้อย และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประโยชน์การใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ทั่วถึง

1.4) ปัญหาด้านความเชื่อมั่นและความปลอดภัย (Confidence and safety) ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ค่อนข้างน้อย กระบวนการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ทั่วถึง มาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลยังไม่รัดกุม

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

2.1) แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ จัดหาจุดบริการอินเตอร์เน็ต หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ให้กับประชาชน ให้การบริการทุกประเภทอยู่ในหน้าเว็บไซต์เดียวกันและปรับช่องการเข้าถึงให้ง่าย สร้างแอปพลิเคชันสำหรับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ และจัดเจ้าหน้าที่ไว้บริการกับผู้ที่ไม่สามารถใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้

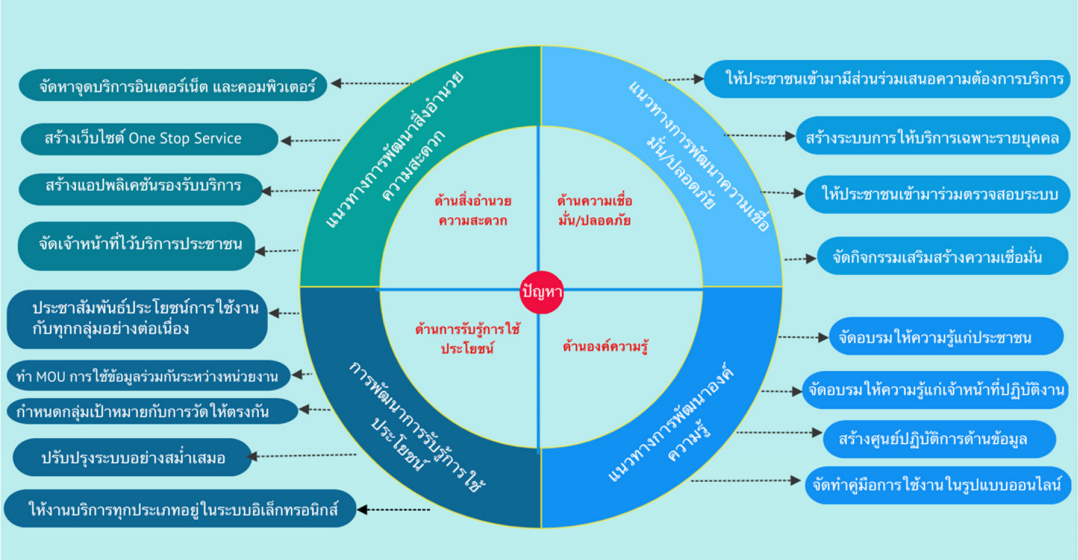
2.2) แนวทางการพัฒนาด้านองค์ความรู้ ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง จัดอบรมพัฒนาทักษะการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ สร้างศูนย์ปฏิบัติการด้านข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ระดับชุมชนให้ครอบคลุม และจัดทำคู่มือการใช้งานของระบบในรูปแบบออนไลน์ที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย

2.3) แนวทางการพัฒนาด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน ได้แก่ กำหนดให้งานบริการสาธารณะทุกประเภทใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาปรับปรุงระบบการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้บริการกับเครื่องมือการวัดผลการบริการให้ตรงกัน ประชาสัมพันธ์ประโยชน์จากการใช้งานให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง และทำบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในการใช้ข้อมูลร่วมกัน

2.4) แนวทางการพัฒนาด้านความเชื่อมั่นและความปลอดภัย ได้แก่ เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการเสนอความต้องการระบบการให้บริการ สร้างระบบการให้บริการรายบุคคลที่ทำให้ประชาชนรู้สึกมีความเป็นส่วนตัวและปลอดภัย กำหนดให้ประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นและปรับทัศนคติในการยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลแก่ประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาของการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ และแนวทางการพัฒนาการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพัฒนาออกมาเป็นตัวแบบตามแผนภาพด้านล่างนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาของการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ มีปัญหาอยู่ 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่า อุปกรณ์เทคโนโลยีที่รองรับการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ ช่องทางการเข้าถึงบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่หลากหลาย การเข้าใช้งานในระบบค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน เจ้าหน้าที่ให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ ทำให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ อาภรณ์ คุระเอียด และรวิภา ธรรมโชติ (Kuraeiad, and Thammachot, 2019) กล่าวว่าปัญหาที่มาจากสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมีจำกัด งบประมาณไม่เพียงพอ นับเป็นอุปสรรคสำหรับการนำระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ไปปฏิบัติในภาครัฐ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ Tomaszewicz (2018) ที่กล่าวว่า การพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์อย่างยั่งยืนควรตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของสิ่งอำนวยความสะดวก และตอบสนองความต้องการของประชาชน

2. ปัญหาด้านองค์ความรู้ ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่า มีองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้งานและการเข้าถึงบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์จำกัด มีการรับรู้ถึงสิทธิในการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์น้อย มีทักษะพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีน้อย และคู่มือการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่ดึงดูดความสนใจให้เรียนรู้ทำความเข้าใจ ทำให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ วันทนีย์ มงคลทรัพย์กุล และคณะ (Mongkolsubkul et al. 2016) ที่กล่าวว่า ปัญหาเกี่ยวกับองค์ความรู้โดยเฉพาะ

ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน มีผลต่อการยอมรับบริการอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ อาภรณ์ คุระเอียด และรวิภา ธรรมโชติ (Kuraeiad, and Thammachot, 2019) ที่กล่าวว่า ปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจ มีผลกระทบต่อการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์

3. ปัญหาด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่า การบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ไม่สอดคล้องกับศักยภาพการใช้งานของประชาชน มีการนำไปใช้ในการบูรณาการการจัดการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับหน่วยงานอื่นค่อนข้างน้อย และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประโยชน์การใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ทั่วถึง ทำให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ จุฑาทิพย์ ไชยกำบัง (Chaikhambung, 2012) ที่กล่าวว่า หากไม่มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของการใช้งานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และความเข้ากันได้กับชีวิตประจำวัน จะส่งผลกระทบต่อการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ โชคธำรงค์ จงจอหอ (Chongchorhor, 2012) ที่กล่าวว่า หากไม่มีการออกแบบและประเมินผล และไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะส่งผลต่อการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์

4. ปัญหาด้านความเชื่อมั่นและความปลอดภัย ที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะว่า มีความเชื่อมั่นในการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ค่อนข้างน้อย กระบวนการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ทั่วถึง มาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลยังไม่รัดกุม ทำให้เป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับ จุฑาทิพย์ ไชยกำบัง (Chaikhambung, 2012) ที่กล่าวว่า ปัญหาของความไว้วางใจ และความโปร่งใส จะส่งผลต่อการใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ เรวัติ แสงสุริยงค์ (Sangsuriyong, 2004) ที่กล่าวว่า การบริการอิเล็กทรอนิกส์สำหรับให้บริการสาธารณะไทยที่ทำให้เกิดการให้บริการที่เรียกว่าการบริการที่สร้างความสัมพันธ์กับประชาชน ได้รับอิทธิพลรวมและอิทธิพลทางตรงมาจากปัจจัยเหตุด้านคุณภาพบริการอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Public service) ให้แก่ประชาชนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ สามารถนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนา ได้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรดำเนินการจัดหาจุดบริการอินเตอร์เน็ต สมาร์ทโฟน หรือ เครื่องคอมพิวเตอร์ให้กับประชาชน ให้การบริการทุกประเภทอยู่ในหน้าเว็บไซต์เดียวกันและปรับช่องการเข้าถึงให้ง่าย สร้างแอปพลิเคชันสำหรับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ และจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการในกรณีที่ผู้รับบริการไม่สามารถใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการจัดบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อาภรณ์ คุระเอียด และรวิภา ธรรมโชติ (Kuraeiad, and Thammachot, 2019) ได้กล่าวว่า แนวการพัฒนาการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ให้ประสบผลสำเร็จ ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรขององค์การภาครัฐและนำผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาร่วมปฏิบัติงาน วางแผนการจัดงบประมาณให้เพียงพอเป็นการล่วงหน้า และจัดระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเข้าใจและแก้ไขปัญหาให้ผู้รับบริการ

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ Reddick (2012) ที่กล่าวว่าผู้กำหนดนโยบายควรตระหนักถึงความสำคัญของการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายไม่ควรยึดติดช่องทางใดช่องทางหนึ่ง

2. แนวทางการพัฒนาด้านองค์ความรู้ ควรดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง จัดอบรมพัฒนาทักษะการให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แก่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ สร้างศูนย์ปฏิบัติการด้านข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ระดับชุมชนให้ครอบคลุมและจัดทำคู่มือการใช้งานของระบบในรูปแบบออนไลน์ที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย โดยจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการจัดบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Macintosh (2004) ที่กล่าวว่าแนวทางการพัฒนาการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ให้ประสบผลสำเร็จ ควรจำเป็นต้องมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้าไปสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Participation) โดยเข้าไปเสริมสร้างศักยภาพ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ เชื่อมโยงการสื่อสาร และประสานความร่วมมือของผู้คนแต่ละแห่งเข้าด้วยกัน

3. แนวทางการพัฒนาด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน ควรดำเนินการกำหนดให้งานบริการสาธารณะอยู่ในรูปแบบของระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด พัฒนาปรับปรุงระบบการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้บริการกับเครื่องมือการวัดผลการบริการให้ตรงกัน ทำบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในการใช้ข้อมูลร่วมกัน ประชาสัมพันธ์ประโยชน์จากการใช้งานให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง โดยจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการจัดบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วันทนีย์ มงคลทรัพย์กุล และคณะ (Mongkolsubkul et al. 2016) ที่กล่าวว่าแนวทางในการพัฒนาการยอมรับบริการอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ อาภรณ์ คุระเอียด และรวิภา ธรรมโชติ (Kuraeiad, and Thammachot, 2019) ได้กล่าวว่าควรสร้างระบบการประสานงานระหว่างองค์การเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ถึงประโยชน์การใช้งานได้มากขึ้น

4. แนวทางการพัฒนาด้านความเชื่อมั่นและความปลอดภัย ควรดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการเสนอความต้องการระบบการให้บริการ สร้างระบบการให้บริการรายบุคคลที่ทำให้ประชาชนรู้สึกมีความเป็นส่วนตัวและปลอดภัย กำหนดให้ประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความเชื่อมั่นและปรับทัศนคติในการยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลแก่ประชาชน โดยจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการจัดบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ โชคธำรงค์ จงจอหอ (Chongchorhor, 2012) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่จะทำให้การใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์บรรลุผลสำเร็จ ควรมุ่งเน้นถึงความมั่นคงปลอดภัยของระบบและผู้ใช้บริการ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ ปทิตตา หวายสันเทียะ (Waisanthia, 2016) กล่าวว่าความเป็นส่วนตัวและด้านการบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ จะทำให้คุณภาพการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพที่สุด

สรุป

ปัญหาการให้บริการสาธารณะทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนครสวรรค์ พบปัญหาอยู่ 4 ด้าน คือ สิ่งอำนวยความสะดวก องค์ความรู้ การรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน และความเชื่อมั่นและความปลอดภัย จากปัญหาดังกล่าวจึงนำไปหาแนวทางพัฒนาบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้มีการเพิ่มจุดบริการแบบเบ็ดเสร็จ สร้างแอปพลิเคชันที่เจาะจง จัดอบรมให้ความรู้ จัดทำคู่มือการใช้งาน กำหนดให้บริการสาธารณะทุกประเภทใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง กำหนดกลุ่มเป้าหมายกับเครื่องมือการวัดผลให้ตรงกัน ทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในการใช้ข้อมูลร่วมกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม สร้างระบบการให้บริการรายบุคคล ให้ประชาชนเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ และจัดกิจกรรมส่งเสริมความเชื่อมั่นในการยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัล ย่อมส่งผลให้การบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพในการใช้งานยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือแนวนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุน การจัดหาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมถึงจัดสรรงบประมาณต่อการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้กับการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์อย่างเพียงพอ

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้ออกแบบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรวางแผนประสานงานกันก่อนที่จะพัฒนาระบบบริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศดำเนินการพัฒนาระบบการจัดการโครงสร้างพื้นฐานในการให้บริการ เช่น โครงข่ายการสื่อสารโทรคมนาคมให้เข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา และปลอดภัยกับผู้ใช้งาน

1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำโครงการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ให้กับบุคลากรเจ้าหน้าที่ และประชาชน ในเรื่องการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์

1.5 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจนและรัดกุมเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนผู้ใช้บริการสำหรับการป้องกันความปลอดภัยและให้รู้สึกถึงความเป็นส่วนตัว โดยอาจจะเพิ่มช่องทางการให้บริการประชาชนเป็นรายบุคคล

1.6 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างระบบการประเมินการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์และให้ประชาชนเข้ามาประเมินผลทุกครั้งที่ใช้บริการ

1.7 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดเป้าหมายกลุ่มคนที่จะเข้ามาใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ให้ชัดเจน เช่น กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติ กลุ่มประกอบอาชีพ เป็นต้น

1.8 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดสร้างเครื่องมือในการวัดผลสัมฤทธิ์ที่ใช้ได้จริงกับกลุ่มประชาชนที่มาใช้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์

1.9 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการจ้างเหมาจัดทำแอปพลิเคชันงานบริการที่ครบถ้วนทุกประเภทงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ

2.2 ควรมีการพัฒนาต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาการให้บริการสาธารณะอิเล็กทรอนิกส์ ในหน่วยงานภาครัฐส่วนอื่น ๆ ต่อไป

References

Chaikhambung, J. (2012). Success Factor of E-Governments. *Journal of Information Science*, 30 (1), 41-55.

Chongchorhor, C**.** (2012). The Success Factors of the Citizen's E-Participation Services. *Journal of Information Science*, 30(1), 65-78.

Department of Local Administration. (2017). *Annual Report on Local Performance Assessment*. Retrieved February 10, 2019, from http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2017/10/2212_5973.pdf.

Kuraeiad, A., & Thammachot, R. (2019). The Application of E-Government in Public Service Delivery. *Burapha Journal of Political Economy*, 11(1), 191-208.

Macintosh, A. (2004). Characterizing E-Participation in Policy-Making. *Hawaii International Conference on System Sciences*, 37(1), 1-10.

Mongkolsubkul, W. et al. (2016). Factors Affecting Adoption of E-Government Service: A Case Study of E-Revenue**.** *KMUTT Research and Development Journal*, 39(1), 3-9.

Reddick, C. G. (2012). Channel Choice and The Digital Divide in E-Government: The Case of Egypt. *Journal Information Technology for Development,* 18(1), 226-246.

Sangsuriyong, R. (2004). *E-Service a Model for Service Delivery in The Thai Public Center*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Tomaszewicz, A. A. (2018). Usability and Functionality of Websites of Commune Offices as Stimulants of Sustainable Development of E-Government. *European Journal of Service Management*, 27(2), 483-488.

Waisanthia, P. (2016). *e-Service Quality on User Satisfaction: Case Study of The Local Agency had Filed a Registration Statement of the Withholding Tax from Webpage*. (Master's Thesis). Raja Mangala University of Technology Isan. Nakhon Ratchasima.

กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากร ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขต บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์*

The process of raising consciousness in resource management of people residing in Bungboraped area Nakhon Sawan Province

เอกลักษณ์ นาคพ่วง

Aekalak Nakphoung

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Rachata3229@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากร 2) กระบวนการสร้างจิตสำนึก และ 3) หาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้แก่ ตัวแทนประชาชน ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพและหน่วยงาน การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 140 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสัมภาษณ์ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีความต้องการใช้ประโยชน์ในบึงบอระเพ็ด ในด้านที่อยู่อาศัย ด้านเกษตรกรรม ด้านทำการประมง ด้านเลี้ยงสัตว์ ด้านประโยชน์จากบัว ด้านการท่องเที่ยว และด้านร้านจำหน่ายอาหารและของฝาก 2) กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากร มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจกับประชาชน การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ การชักนำให้นำไปปฏิบัติ การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่อง และยกย่องและนำไปเผยแพร่ และ 3) นำเอากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรไปปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: จิตสำนึก; การจัดการทรัพยากร; บึงบอระเพ็ด

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the needs for making use of the resources; 2) to explore the guidelines for developing awareness in resource management of the people and the study applied a qualitative research method. The in-depth interviews were conducted with 140 key informants comprising representatives of people, community leaders, career groups and agencies. While the focus group discussions

*Received July 10, 2020; Revised August 20, 2020; Accepted July 8, 2021

were conducted with 15 persons. The research instrument employed an interview form. The data were analyzed by way of content analysis and presented by descriptive method.

From the study, the following results are found: 1) People have the needs to make use of Bueng Boraphet in terms of residence, agriculture, fishery, animal husbandry, the benefits of lotus flower, tourism, including food and souvenir shops; 2) The process of awareness raising on resource management consists of 6 steps which are building understanding with people, encouraging and building motivation, convincing for acceptance, persuading for implementation, reminding for continuity, admiring and propagating; 3) The process of awareness raising on resource management should be implemented in order to achieve the set goals.

Keywords: Awareness; Resource Management; Bueng Boraphet

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้นทุนของมนุษย์ที่ถูกนำมาใช้เพื่อความอยู่รอดและเพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม ยิ่งมนุษย์กอบโกยประโยชน์จากธรรมชาติได้รวดเร็วขึ้นด้วยวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ธรรมชาติก็ฟื้นตัวไม่ทัน การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างไม่ถูกวิธีทำให้ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดหมดสิ้นไป ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ในอนาคต การปลูกฝังให้คนเกิดจิตสำนึกในความสำคัญ เรียนรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และเข้าใจถึงวิธีการบริหารจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่อย่างมีคุณภาพ จึงมีความสำคัญยิ่งในปัจจุบัน ผลของการขาดจิตสำนึกสาธารณะก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องตามมามากมาย โลกเผชิญกับภาวะโลกร้อนซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีสาเหตุมาจากการขาดจิตสำนึกสาธารณะ การขาดจิตสำนึกสาธารณะต่อสังคมส่วนรวมทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมต่าง ๆ จากความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะถ้าสามารถปลูกฝังและส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกสาธารณะปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วจะลดลงอย่างน้อยที่สุด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลงและจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาแล้วฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจิตสำนึกสาธารณะอย่างจริงจัง (Saenmueang, 2011)

บึงบอระเพ็ดเป็นบึงทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยมีเนื้อที่ 132,737 ไร่ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่บางส่วนได้รับการประกาศให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า มีหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ดตามประกาศพระราชกฤษฎีกาทั้ง 3 อำเภอ จำนวน 31 หมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 4,286 ครัวเรือน และจากการศึกษาของศูนย์วิจัยและฝึกอบรมบึงบอระเพ็ด (Bueng Boraphed Research and Training Center, 2015) พบว่ามีสภาพปัญหาสำคัญๆ ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ การสื่อสารของกลุ่มคนทุกกลุ่ม ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน โดยรอบบึงบอระเพ็ด การขาดเอกภาพในการบริหารจัดการโดยการบริหารที่ต่างคนต่างบริหารงานตามภาระหน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีเจ้าภาพที่รับผิดชอบ ทำให้ขาดเอกภาพในการดำเนินงานที่เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน การขาดอิสระในการดำเนินงาน โดยหน่วยงานต้องรอฟังคำสั่ง

จากผู้บังคับบัญชาเบื้องสูง ซึ่งในระดับพื้นที่ตัดสินใจไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น การเปิดปิดประตูน้ำ เป็นต้น (2) การใช้ประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน การใช้ประโยชน์ที่ดินและการประกอบอาชีพในบึงบอระเพ็ดมีการใช้ประโยชน์ที่ทับซ้อนและเชื่อมโยงกันกันในหลายมิติ เนื่องจากเป็นระบบนิเวศน์เดียวกันมีระบบน้ำที่เชื่อมถึงกันตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่ซ้อนทับกันในบางอย่าง จนทำให้เกิดความขัดแย้งในบึงบอระเพ็ดอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังพบว่าที่ผ่านมาประชาชนที่อยู่อาศัยรอบ ๆ บึงบอระเพ็ดยังขาดจิตสำนึกด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อบึงบอระเพ็ด เนื่องจากที่ผ่านมาบึงบอระเพ็ดทรุดโทรมและได้รับผลกระทบต่อระบบนิเวศจากการทำประมงเป็นอย่างมาก

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นภายในบึงบอระเพ็ดเป็นผลของการขาดจิตสำนึกของประชาชนที่อยู่รอบบึงบอระเพ็ดยังไม่เห็นความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ดูแลบึงบอระเพ็ด ต่างคนต่างแย่งชิงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบึงบอระเพ็ดจึงทำการศึกษาเรื่อง "กระบวนการสร้างจิตสำนึกในกาจัดการทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ดจังหวัดนครสวรรค์" เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรและช่วยกันดูแลและใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าและไม่เป็นการทำลายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อจะได้มีใช้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เป็นการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและจิตสำนึกการใช้ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญในการให้ข้อมูลได้แก่ ตัวแทนประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 7 แห่งในบึงบอระเพ็ด แห่งละ 15 คน (ตัวแทนประชาชนทั่วไป ตัวแทนผู้นำชุมชน และตัวแทนกลุ่มอาชีพ กลุ่มละ 5 คน) รวมสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 105 คน

กลุ่มที่ 2 ร่วมกันค้นหาและสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากร มีวิธีการเก็บรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากตัวแทนประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 7 แห่งในบึงบอระเพ็ด แห่งละ 20 คน (ตัวแทนประชาชนทั่วไป ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ และตัวแทนหน่วยงานต่าง กลุ่มละ 5 คน) รวมสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 140 คน

กลุ่มที่ 3 เพื่อสรุปผลและร่างกระบวนการสร้างจิตสำนึกสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด ฉบับสมบูรณ์ ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน ผู้แทนกลุ่มอาชีพ ผู้แทนหน่วยงาน และผู้แทนประชาชน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีประเด็นคำถามกำหนดขึ้นไว้ในการสนทนาอย่างกว้าง ๆ เพียงประเด็นหลัก ๆ ส่วนประเด็นอื่น ๆ มักจะมีเพิ่มเติมขึ้นระหว่างการสนทนา โดยไม่มีการเรียงลำดับคำถามไว้แน่นอนตายตัวจะปิดการสัมภาษณ์เมื่อไหร่ก็ได้ ตามที่ผู้สัมภาษณ์เห็นว่าข้อมูลที่สัมภาษณ์มีความอิ่มตัวและเป็นที่เพียงพอแล้ว ซึ่งประเด็นข้อคำถามต้องตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากร เป็นต้น

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการหาแนวทางสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด

ขั้นตอนที่ 3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจะเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key information) โดยทำหนังสือประสานไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยและคณะเดินทางไปพบและอธิบายวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการด้วยตนเอง ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูลทั้งหมดมาทำการถอดเทปและวิเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ สำหรับจัดทำรายงานการวิจัยและเขียนบทความวิจัยเพื่อนำไปเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยเลือกวิธีใช้ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยบรรยายเป็นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความและเนื้อหาโดยผู้วิจัย ไม่มีอคติหรือความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปพัวพัน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ทราบความต้องการใช้ประโยชน์ของประชาชนที่

อาศัยอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามลักษณะความต้องการใช้ประโยชน์ได้ 7 ด้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบบึงบอระเพ็ดส่วนใหญ่จะอยู่อาศัยกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย บางคนเข้ามาครอบครองเพื่ออยู่อาศัยตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2495 และสืบทอดต่อ ๆ กันมายังรุ่นลูกรุ่นหลาน ซึ่งทุกคนทราบดีว่าพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นเป็นพื้นที่บึงบอระเพ็ดบางคนได้ทำสัญญาเช่ากับกรมธนารักษ์อย่างถูกต้องเพื่อขออาศัยอยู่และทำกินในพื้นที่ดังกล่าว บางคนก็อาศัยอยู่แต่ไม่ได้ทำการเช่าให้ถูกต้อง ในปัจจุบัน (พ.ศ.2563) จะมีประชาชนที่อาศัยพื้นที่บึงบอระเพ็ดมากกว่า 7,000 ราย จากการลงพื้นที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ดต่างเป็นเกษตรกรที่ทำมาหากินอยู่อาศัยกับบึงมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ก็ทราบดีกว่าที่ดินที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นเป็นที่ราชพัสดุที่อยู่ในความรับผิดชอบของธนารักษ์พื้นที่นครสวรรค์ และต้องการที่จะชำระเช่าให้ถูกต้องไม่ได้รู้สึกตกใจอะไรที่ธนารักษ์เข้ามาสำรวจในครั้งนี้ แต่กลับมองว่าเป็นเรื่องที่ดีที่จะได้เป็นผู้ใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและมีความชัดเจนในเรื่องแนวเขตที่อนุญาตให้ทำกินและอยู่อาศัย ซึ่งที่ผ่านมาปัญหาการบุกรุกที่ดินมีมาช้านานยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง และต่อไปนี้เมื่อทุกพื้นที่ที่ได้อนุญาตให้อยู่อาศัยและทำกินจะมีแนวเขตที่ชัดเจน สำหรับกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในที่ดินราชพัสดุนี้ถ้าอยู่มานานจะไม่มีปัญหาแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกับกลุ่มนายทุนที่เข้ามาจับจองหรือยึดที่ดินจากเกษตรกรที่เป็นหนี้จะมีปัญหากับหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากในการตรวจสอบสิทธิครั้งนี้จะต้องเป็นการครอบครองที่ดินมาก่อนปี พ.ศ. 2546 และต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนเท่านั้น

2) ความต้องการด้านเกษตรกรรม การใช้ประโยชน์บึงบอระเพ็ดในด้านการเกษตร ในพื้นที่รอบบึงบอระเพ็ดนี้จะมีการทำเกษตรกรรมหลากหลายประเภทนอกจากทำนาข้าวอย่างเดียวเช่นในอดีต พื้นที่รอบบึงบอระเพ็ดจะมีความหลากหลายที่แตกต่างกันจึงทำให้เหมาะที่จะทำการเพาะปลูกหมุนเวียนไปตามฤดูกาลผลิต ซึ่งในปัจจุบันจะมีการทำนาข้าว สลับหมุนเวียนการทำไร่ และปลูกแตงโม การทำนาข้าวในปัจจุบันจะไม่อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวเกษตรกรจะทำการสูบน้ำจากบึงบอระเพ็ดมาเข้านาตนเองแล้วทำการเพาะปลูกนอกฤดูกาลทำนา ทำให้เกิดปัญหาในฤดูแล้งน้ำในบึงบอระเพ็ดลดลงไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร เพราะบางคนปลูกแตงโมก็จะทำการสูบน้ำมาใช้ในการเพาะปลูก การทำนาข้าวในบึงบอระเพ็ดจะทำตามระดับน้ำ ในบึงบอระเพ็ด โดยในช่วงปกติฤดูน้ำ หลากปริมาณน้ำที่ระดับ 24 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จะเป็นตัวแบ่งพื้นที่การทำนาของเกษตรกรรอบบึงบอระเพ็ด แต่เมื่อระดับน้ำลดลงจะทำให้เกิดแผ่นดินงอกออกมาเกษตรกรก็จะทำการเพาะปลูกรุกล้ำพื้นที่บึงบอระเพ็ดลงไปเรื่อย ๆ อ้างกรรมสิทธิ์ในการครอบครองประกอบอาชีพก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นรอบ ๆ บึงบอระเพ็ดในขณะนี้ การทำไร่ ปลูกแตงโม การทำนาข้าวต่างก็ใช้น้ำที่มาจากบึงบอระเพ็ดเพื่อใช้ในการเพาะปลูกแทบทั้งสิ้นทำให้ในบางช่วงก็จะเกิดการแย่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร ปริมาณน้ำในบึงบอระเพ็ดจะลดลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติด้านอื่น ๆ ตามมาและที่สำคัญปัญหาเหล่านี้จะเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี จนในปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ไขได้แม้จะมีการสูบน้ำจากแม่น้ำเข้ามาเติมในบึงบอระเพ็ดก็ตาม แต่ปริมาณน้ำที่ถูกนำไปใช้สำหรับการเกษตรกรรมมีมากกว่า

3) ความต้องการด้านทำการประมง บึงบอระเพ็ดเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ของประชาชนโดยรอบบึงบอระเพ็ด อาศัยทำการประมงในบึงบอระเพ็ดมีทั้งเพื่อดำรงชีพและเพื่อการค้า โดยเฉพาะใน

เขตตำบลทับกฤช ตำบลพนมเศษ ตำบลวังมหากร และตำบลพระนอน มีผู้ประกอบอาชีพประมงจำนวนมาก โดยทำการประมงแบบถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย โดยในปัจจุบันมีการลักลอบมาหาปลาในเขตหวงห้ามมิให้ผู้ใดทำการประมง (เขต 1) ด้วย เครื่องมือประมงที่ใช้ได้แก่ ข่าย เบ็ด แห อวน ไซ ฉมวก และกระแสไฟฟ้า เขต 2 เป็นพื้นที่ที่กรมประมงอนุญาตให้ประชาชนได้เข้ามาทำการประมงด้วยเครื่องมือดังกล่าว ซึ่งโดยทั่วไปประชาชนจะทราบดีว่าบริเวณใดเขต 1 และเขต 2 ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะไม่พบหลักเขตก็ตาม ประเด็นนี้จึงเป็นปัญหาที่มักจะมีผู้บุกรุกเข้ามาลักลอบจับสัตว์น้ำในพื้นที่หวงห้าม ซึ่งหน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดบึงบอระเพ็ดได้ออกกวดขันและมีการจับกุมผู้กระทำผิดได้อยู่เสมอ สำหรับการทำการประมงในบึงบอระเพ็ดนั้นมีทั้งทำการประมงเพื่อดำรงชีพและเพื่อการค้า เครื่องมือที่ชาวประมงนิยมใช้ทำการประมงจึงมีความหลากหลายตั้งแต่การใช้ข่าย ลอบ ซึ่งมีทั้งลอบนอนลอบยืน ลอบโง่ เบ็ดราว เบ็ดคัน ไซ ในส่วนของสัตว์น้ำที่จับขึ้นมาได้นั้นบางส่วนนำไปขายในตลาดโดยตรง บางส่วนมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อภายในหมู่บ้าน และบางส่วนนำขึ้นมายังท่าขึ้นปลาที่อยู่รอบบึงบอระเพ็ด

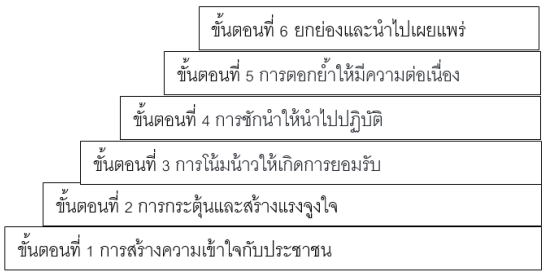
4) ความต้องการด้านเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์รอบบึงบอระเพ็ด โดยปกติจะมีตลอดรอบ ๆ บึงบอระเพ็ด โดยเฉพาะในช่วงที่น้ำลดลงพื้นที่รอบบึงบอระเพ็ดจะมีพื้นที่สำหรับการเลี้ยงสัตว์ ประชาชนก็จะนำเอาสัตว์เลี้ยง วัว ควาย มาผูกไว้บริเวณชายบึงบอระเพ็ด ขอบบึงบอระเพ็ด พื้นที่นา และบริเวณบ้าน ตลอดทั้งปี เป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้แทะเล็มหญ้าโดยธรรมชาติ ฝูงละตั้งแต่ 10-50 ตัว แต่ถ้าเป็นช่วงฤดูฝนปริมาณน้ำในบึงบอระเพ็ดมีระดับขึ้นสูงไม่สามารถเลี้ยงแบบปล่อยได้ก็ต้องย้ายสัตว์เลี้ยงขึ้นที่สูงเพราะขาดแหล่งอาหาร นอกจากนี้จะมีการเลี้ยง เป็ด ไก่ หมู ไว้เพื่อเป็นอาหารอีกด้วย เกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ ก็ต้องอาศัยทั้งน้ำและแหล่งอาหารที่อยู่รอบ ๆ บึงบอระเพ็ดในอดีตที่ผ่านมาจะมีความอุดมสมบูรณ์มาก ไม่ขาดแคลนทั้งน้ำและแหล่งอาหารของสัตว์เลี้ยง แต่ในปัจจุบันบริเวณที่ราบลุ่มมักจะถูกบุกรุกใช้ประโยชน์ด้านอื่นมากกว่าที่จะปล่อยทิ้งไว้ให้สัตว์ได้ใช้ประโยชน์ การเลี้ยงสัตว์ในช่วงหลัง ๆ นี้จึงจะเป็นการทำคอกเพื่อเลี้ยงมากกว่าที่จะปล่อยให้หาอาหารเอง

5) ความต้องการด้านประโยชน์จากบัว การใช้ประโยชน์ด้านนี้ สามารถแบ่งออกตามลักษณะของการใช้ประโยชน์ เช่น ดอกบัว ฝักบัว ใบบัว รากบัว ไหลบัว ตลอดจนการทำนาบัว ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรที่ประกอบอาชีพด้านนี้มีอยู่แถบที่ติดกับบึงบอระเพ็ด การทำนาบัวต้องอาศัยน้ำลึกอย่างน้อย 3 เมตร ซึ่งในอดีตเคยมี การทำนาบัวในพื้นที่รอบบึงบอระเพ็ด โดยเฉพาะพื้นที่ ริมน้ำด้านตำบลทับกฤช ตำบลพนมเศษ และตำบลพระนอน แต่ในปัจจุบันการทำนาบัวลดลง เนื่องจากนาบัวได้แปรสภาพตนเองไปเป็นนาข้าวเพราะการทำนาข้าวได้ราคาดี การขุดรากบัวเพื่อนำมาทำเป็นขนมรากบัวเชื่อม ก็จะพบมาที่ตำบลทับกฤช จะมีการนำเอาเกษตรกรที่ประกอบอาชีพขุดรากบัว ประมาณ 15 คน ขึ้นรถยนต์แล้วพาไปยังแหล่งที่จะขุดรากบัวซึ่งอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด โดยออกเดินทางแต่แต่เช้ามืดจนถึงเวลาเที่ยงก็จะกลับมาขายให้กับพ่อค้าที่รับซื้อได้ประมาณ 800 – 1,000 กิโลกรัมต่อครั้ง ดอกบัว เกสรบัว ใบบัว ไหลบัว ก็เป็นอีกอาชีพที่อาศัยทรัพยากรจากบึงบอระเพ็ด ที่มีมานานหลายชั่วอายุคน ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับลูกหลานได้มีอาชีพติดตัว

6) ความต้องการด้านการท่องเที่ยว บึงบอระเพ็ดมีธรรมชาติที่สวยงาม นักท่องเที่ยวมักนิยมเดินทางมาพักผ่อนที่บึงบอระเพ็ดในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เดินทางมาเป็นครอบครัว หมู่คณะเพื่อเที่ยวชมธรรมชาติ ทำให้เกิดอาชีพเรือนำเที่ยวบึงบอระเพ็ด เดิมการลงเรือเพื่อท่องเที่ยวชมธรรมชาติ ดูนก ดูบัว จะมีท่าเรือ 3 แห่ง ได้แก่ ท่าเรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ท่าเรือศูนย์วิจัยประมงน้ำจืดนครสวรรค์ และท่าเรืออุทยานนกน้ำ เพื่อนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเที่ยวดูธรรมชาติภายในบึงบอระเพ็ด แต่ในปัจจุบันท่าเรือที่นักท่องเที่ยวสามารถมาลงได้ทุกวันและสะดวกจะเป็นท่าเรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ จะมีเรือไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวตลอดเวลา อัตราค่าบริการจะอยู่ที่ชั่วโมงละ 500 บาท หรือจะเช่าเหมาลำทั้งวันก็ได้ การเที่ยวชมธรรมชาติมีเวลาที่เหมาะสมเป็น 2 ช่วง ได้แก่เวลา 05.30 – 07.30 น. และ 16.00 – 17.00 น. จะไม่ร้อนและเห็นธรรมชาติของบึงบอระเพ็ด สำหรับเวลาอื่นก็สามารถลงเรือเที่ยวชมได้ตลอดเวลาตามความสะดวก ในปัจจุบัน จากการสอบถามคนขับเรือนำเที่ยวทำให้ทราบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะเดินทางมาเป็นหมู่คณะและมีการจองไว้ล่วงหน้า จะมีมาเป็นช่วง ๆ ซึ่งแตกต่างกับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาตลอดเวลาทั้งเป็นคนในจังหวัดนครสวรรค์ และนอกจังหวัดนครสวรรค์ สำหรับนั่งเรือชมทุ่งบัวแดง (บัวสาย) บัวหลวงและบัวกินสาย ที่พร้อมใจกันอวดดอกเบ่งบานละลานตาเต็มบึง ช่วงเวลาดีที่สุด คือ 07.00 - 09.00 น. เพราะนอกจากจะได้ชมสีสันของดอกบัวแล้ว ยังได้เห็นวิถีชีวิตชาวประมงที่ออกมาจับปลากันตั้งแต่เช้าตรู่ด้วย

7) ความต้องการด้านร้านจำหน่ายอาหารและของฝาก ภายในบึงบอระเพ็ดจะมีร้านจำหน่ายอาหารและของฝากไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งจะอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ที่ถูกจัดระเบียบให้ดูสะอาด ถูกหลักอนามัยและปลอดภัยในการบริโภค จะจำหน่ายอาหารที่หลากหลายแล้วแต่ความชอบ ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบจากบึงบอระเพ็ด เช่น ส้มตำไหลบัว ปลาสดจากบึงบอระเพ็ด นักท่องเที่ยวสามารถนั่งรับประทานในร้านได้ หรือจะซื้อไปนั่งริมบึงบอระเพ็ดก็ได้ ร้านอาหารและร้านของฝากจะมีอยู่ตลอดเส้นทางรอบบึงบอระเพ็ด เส้นไปทาง อ.ชุมแสงทับกฤช ก็จะมีร้านขายฝักบัว ขายของฝากประเภทรากบัวเชื่อม ก่อนถึงทับกฤชก็จะมีร้ายขายพวกปลาแดดเดียว ลูกชิ้นปลา ในบึงบอระเพ็ดก็จะมีร้านอาหารไว้ขายให้นักท่องเที่ยว ก็เลือกเอาเองว่าจะซื้อของที่ร้านไหน สำหรับราคาก็จะเท่า ๆ กันทุกร้าน ร้านขายของฝากจะขายดีในวันหยุดหลาย ๆ วัน นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาพักผ่อนเป็นครอบครัว

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน รูป 1 สามารถนำมาอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจกับประชาชน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด จะต้องทำให้ประชาชนนั้นเกิดความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ภายในบึงบอระเพ็ด ประโยชน์ของการอนุรักษ์และการรักษาสิ่งแวดล้อม ตระหนักหรือมีจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งหน่วยงานและผู้นำชุมชนต้องเข้ามาใกล้ชิดกับประชาชนและให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และการเข้ามาในพื้นที่เป็นการเข้ามาช่วยเหลือไม่ได้มาสร้างความแตกแยก ซึ่งหากเริ่มต้นได้จากความเข้าใจกันดีแล้วการดำเนินการต่าง ๆ ก็จะง่ายตามมา สำหรับประเด็นของการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดนี้ถือเป็นเรื่องที่ท้าทายเพราะเป็นเรื่องที่มีความเชื่อมโยงกับหลายหน่วยงานและปัญหาดังกล่าวค่อนข้างมีมาช้านานการแก้ไขต่าง ๆ ต้องใช้เวลา การสร้างความเข้าใจนี้เป็นสะพานที่จะสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่เข้ามาในชุมชน ดังนั้นกระบวนการนี้ต้องเริ่มที่ความจริงใจในการเข้ามาพัฒนาหรือช่วยเหลือเพื่อให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนที่ 2 การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในที่นี่จะเน้นที่ประชาชนในชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดให้เห็นความสำคัญประโยชน์ของกิจกรรม โครงการ หรือนโยบายเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการดูแลรักษาชุมชน หรือสังคมให้น่าอยู่ เพื่อให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด จะต้องกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้เกิดความรักและหวงแหนที่มีต่อบึงบอระเพ็ด หน่วยงานภาครัฐหรือชุมชนต้องหาวิธีการที่นำมากระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนได้ยึดถือและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนที่ 3 การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ เป็นการสร้างแนวคิดความเชื่อ และมุมมองใหม่ ๆ ให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด โดยมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในประเด็นที่เกี่ยวกับทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด ด้วยความมุ่งมั่นและความปรารถนาให้เกิดผลลัพธ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ด การโน้มน้าวนี้จะเกิดการยอมรับได้นั้น บุคคลที่ทำหน้าที่โน้มน้าวจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทำตามได้เพราะเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้จริง มีคุณธรรม มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ในบึงบอระเพ็ดอาจจะเป็นผู้นำท้องถิ่น หรือเกษตรกรที่ได้รับการยอย่องนับถือจนเป็นที่ยอมรับจนเป็นแบบอย่างก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 การชักนำให้นำไปปฏิบัติ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่อาจจะเรียกว่าลงมือทำ เพราะที่ผ่านมานั้นเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ประชาชนในบึงบอระเพ็ดได้เตรียมตัวเองได้เรียนรู้ปรับทัศนคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ก่อนและเมื่อพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงก็นำแนวทางที่ได้รับการถ่ายทอดไปปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัตินี้อาจจะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปก็ได้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงในทันทีทันใด จำเป็นต้องให้โอกาสและเวลาในการนำไปปฏิบัติ อย่าลืมว่าประชาชนได้เคยกับพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ที่ทำกันมาจนเคยชินแล้วจะหักด้ามพล้าด้วยเข่าคงเป็นไปได้ยากลำบาก ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนจะต้องเข้ามาร่วมสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อให้เกิดการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนที่ 5 การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่อง เป็นการตอกย้ำให้เกิดความต่อเนื่องทั้งความคิดและการปฏิบัติ การสร้างจิตสำนึกในเกิดขึ้นและมีพฤติกรรมจนเป็นนิสัยนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทำให้ประชาชนเกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้เข้ามาร่วมปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อย่าปล่อยทิ้งช่วงมิฉะนั้นแล้วก็จะเกิดการกลับไปมีพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ทำให้การสร้างจิตสำนึกไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 6 ยกย่องและนำไปเผยแพร่ เมื่อประชาชนในชุมชนมีการปฏิบัติจะต้องมีการยกย่องชมเชยให้รางวัล และนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณะเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้กับประชาชนเด็กและเยาวชนในชุมชนได้ยกย่องเป็นแบบอย่างในทางปฏิบัติ ต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการถ่ายทอดแนวคิดวิธีการปฏิบัติ การดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นความมีจิตสำนึกต่อทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน การพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน ประกอบด้วย กระบวนการเสริมสร้าง 6 ขั้นตอน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวทางการสร้างความเข้าใจกับประชาชน คือ 1.1 ลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ 1.2 จัดกิจกรรมการให้ความรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การประชาสัมพันธ์จากแผ่นพับ บอร์ดความรู้ เสียงตามสาย การประชุมประจำหมู่บ้าน การจัดการอบรม ฯลฯ 1.3 ใช้กระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 1.4 สร้างความเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหากร่วมมือในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน และ 1.5 เปิดช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างสะดวก

2. แนวทางการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ คือ 2.1 กระตุ้นและส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างการจัดการทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด 2.2 กระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกว่าตนเองมีส่วนสำคัญในการจัดการทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด 2.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่าในชุมชน 2.4 ประชุมเน้นย้ำเป็นประจำทุกเดือน 2.5 ออกตรวจเยี่ยมชุมชนและให้กำลังใจ และ 2.6 ให้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจ

3. แนวทางการโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ 3.1 ประชาสัมพันธ์ชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของการใช้ทรัพยากร 3.2 รายงานสถานการณ์เกิดขึ้นจริงของการใช้ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด 3.3 แสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของต้นแบบการจัดการทรัพยากรในชุมชน 3.4 ชี้ให้เห็นประโยชน์รวมทั้งบอกวิธีปฏิบัติด้วย และ 3.5 จัดกิจกรรมรณรงค์ถึงประโยชน์ ความสำคัญ

4. แนวทางการชักนำให้นำไปปฏิบัติ 4.1 ผู้นำชุมชนต้องเป็นแบบอย่างในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ด 4.2 ค้นหาตัวแทนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้นำในการจัดการทรัพยากร และ 4.3 จัดกิจกรรมรณรงค์ ให้รางวัลสำหรับผู้ที่นำไปปฏิบัติแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลง

5. แนวทางการตอกย้ำให้มีความต่อเนื่อง 5.1 หน่วยงานภาครัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง 5.2 ผู้นำชุมชนต้องคอยกำกับดูแลในชุมชนให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 5.3 จัดกิจกรรมให้ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง

6. แนวทางยกย่องและนำไปเผยแพร่ 6.1 ค้นหาแบบอย่างในชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบในการเห็นคุณค่าและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด 6.2 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อนำผลงานมาถ่ายทอดต่อชุมชน 6.3 จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ และ 6.4 ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานต่อสาธารณะ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ในกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดที่ได้นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในบึงบอระเพ็ดสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้ประชาชนมีจิตสำนึกได้และนอกจากนี้ยังสามารถถ่ายทอดผ่านทางแกนนำชุมชนในพื้นที่ที่ได้มีการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบนำมาอภิปรายผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จึงขออภิปรายผล 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของประชาชน จากการวิจัยพบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด ทั้ง 3 อำเภอ 7 ตำบล และ 32 หมู่บ้าน จำนวนประชากร 18,365 คน มีความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด สามารถแบ่งได้ตามความต้องการออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเกษตรกรรม ด้านทำการประมง ด้านเลี้ยงสัตว์ ด้านประโยชน์จากบัว ด้านการท่องเที่ยว และด้านร้านจำหน่ายอาหารและของฝาก ซึ่งทั้ง 7 ด้านนี้เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อยู่ในบึงบอระเพ็ดที่อาศัยกันมาอย่างช้านาน จะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์บึงบอระเพ็ดนั้น เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประกอบอาชีพและอยู่อาศัย แม้ว่าพื้นที่ที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพของประชาชนเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมธนารักษ์ ประชาชนจะต้องทำสัญญาเช่าที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตรกรรม ส่วนประชาชนที่เก็บบัว หาปลาหรือสัตว์น้ำที่ได้รับอนุญาตให้จับสัตว์น้ำในเขต 2 เท่านั้น เป็นเขตที่แบ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 และมีการปรับระยะแนวเขตใหม่เมื่อมี พ.ศ. 2515 และเมื่อปี พ.ศ. 2560 กรมที่ดินได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพื่อใช้ประโยชน์ที่ดินโดยเฉพาะ (ที่ราชพัสดุ นว.339) ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ดนี้ครอบคลุมพื้นที่รอบบึงบอระเพ็ดที่ประชาชนได้อาศัยอยู่ในปัจจุบันบางพื้นที่มีการพัฒนาและมีหน่วยงานของทางราชการเข้ามาตั้งหน่วยงาน จึงเป็นลักษณะของการอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยที่ถ้อยอาศัย และประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ก็จะเป็นการอยู่แบบครอบครองสิทธิที่ได้รับสืบทอดต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษและมีคุณสมบัติเกษตรกรเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากลักษณะของการใช้ประโยชน์ เช่น การทำนา ทำไร ทำสวนแตงโม ปลูกพืชผักสวนครัว ข้าวโพด เก็บดอกบัว ฝักบัว ตลอดจนทำการประมงในบึงบอระเพ็ด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wilasari (2016) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า บริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มี 4 ตำบล 47 หมู่บ้าน ประชาชนมีการดำรงชีวิตแบบวิถีชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาศัยป่าโคกเป็นแหล่งอาหาร มาอย่างยาวนาน และสอดคล้องกับการศึกษา

ของ Ketsriphongsa (2017) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างจิตสำนึกท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลโคกกลาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนกับป่ามีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ป่าแห่งนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า เป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้ เช่นเดียวกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน กระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่าส่วนใหญ่ชาวบ้านที่อยู่รอบบึงบอระเพ็ดจะอยู่กันมานานและได้รับสิทธิการครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพจากการตกทอด แม้ว่าที่ดินรอบบึงบอระเพ็ดจะเป็นที่ราชพัสดุ (หมายเลข นว.339 บึงบอระเพ็ด) แต่ได้รับสิทธิเช่าจากกรมธนารักษ์ ซึ่งความผูกพันต่อบึงบอระเพ็ดมีค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่จะรักและหวงแหนบึงบอระเพ็ด ยินดีและร่วมมือต่อการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ไม่ว่าจะใช้ประโยชน์ในด้านใดก็ตามต่างมีความรู้สึกที่ดีและเห็นคุณค่าของบึงบอระเพ็ดที่เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งประกอบอาชีพทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวมาจนถึงทุกวันนี้ บางคนเปรียบเทียบบึงบอระเพ็ด เป็นซุปเปอร์มาเก็ตของชาวบ้านได้หาอยู่หากินมาหลายชั่วอายุคน ชาวบ้านที่อยู่อาศัยกับบึงบอระเพ็ดต่างพึ่งพาเพื่อใช้ประโยชน์ทั้งการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ไม่มีใครตอบว่าไม่รักและหวงแหนบึงบอระเพ็ด แต่ก็มีบางกลุ่มบางคนที่ยังเห็นแก่ตัวเอาแต่ประโยชน์ส่วนตนไม่สนใจประโยชน์คนส่วนใหญ่ ซึ่งกลุ่มคนประเภทนี้มีเป็นส่วนน้อยก็จะถูกสังคมกำจัดเอง สำหรับการสร้างจิตสำนึกในบึงบอระเพ็ด จากการวิจัยพบว่าสามารถกระทำได้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างความเข้าใจกับประชาชน (2) การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ (3) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ (4) การชักนำให้นำไปปฏิบัติ (5) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่อง และ (6) ยกย่องและนำไปเผยแพร่ ซึ่งกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรนี้ จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกัน อย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Phromkan et al. (2015) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยจะต้องเริ่มต้นด้วยเรื่องของการรับรู้ข่าวสารซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุด รองลงมาได้แก่การสนับสนุนร่วมมือ การรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการเสริมอำนาจให้แก่ประชาชนซึ่งเป็นแนวทางที่จะมีส่วนร่วมน้อยกว่าทุกด้าน ในด้านการมีส่วนร่วมด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใสและมีความชัดเจนไม่คลุมเครือมาเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากการบิดเบือนหรือเจือปนด้วยอคติ มีครบถ้วนเป็นจริง และข้อมูลข่าวสารนั้นจะต้องได้รับความไว้วางใจในการที่จะได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น ขณะที่ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็นควรพัฒนาเวทีประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นที่ทุกคนทุกฝ่ายควรที่จะได้รับโอกาสรับฟังและรับรู้ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในบรรยากาศของความพร้อมเพรียงสามัคคี มีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ผู้เข้ารวมประชุมควรได้รับโอกาสที่จะได้รับฟังและรับรู้ความคิดเห็นที่ตั้งอยู่บนฐานของความมีน้ำใจต่อกันและการช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และควรที่จะได้รับโอกาสรับฟังและรับรู้ความคิดเห็นที่มีความบริสุทธิ์ โปร่งใส โดยไม่มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้นผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจควรที่จะเป็นผู้รู้และเข้าใจในเหตุและผลเพื่อที่จะได้ตัดสินใจให้ถูกกาล

หรือความจำเป็นเร่งด่วน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Namwa (2016) วิจัยเรื่อง การปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนลุ่มน้ำโขงผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนลุ่มน้ำโขง มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการ ให้ความรู้ ในเชิงทฤษฎีและเนื้อหาที่เน้นเรื่องใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเยาวชน ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและสำคัญของอุทยานแห่งชาติกับระบบนิเวศปัจจัยที่ทำลายทรัพยากรรรมชติและสิ่งแวดล้อม และตันแบบที่ตีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน การพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชน จากการวิจัยพบว่าหากต้องการพัฒนาจิตสำนึกจะต้องวิเคราะห์ 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ความรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดนั้นได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ่มค่ามากน้อยเพียงใด ตลอดจนโอกาสในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เวลา การประชาสัมพันธ์ และโอกาสการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น สำหรับแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกนั้นจะต้องเริ่มที่การลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ก่อนต้องการให้ได้ผลดีจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งที่ผ่านมานั้นการรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานภาครัฐนั้นยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาร่วมอย่างแท้จริงทำให้การพัฒนาจึงมีอุปสรรค และที่สำคัญประชาชนจะคำนึงถึงเรื่องความเป็นอยู่ก่อนที่จะคิดถึงการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของ Khotmongkol (2009) ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรณีศึกษา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ประชาชนประสบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ประชาชนไม่ได้รับข่าวสาร หรือการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วม เกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ได้ไม่ทั่วถึง บางส่วนเกิดจากการที่ประชาชนไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ เอง ทั้งนี้มีการเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้ และจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น ปัญหาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ประชาชนไม่ได้ปฏิบัติ หรือร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมฯ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองยังมีความยากจนอยู่ จึงไม่ได้ให้ความสนใจกิจกรรมที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพ

สรุป

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1. ทำให้ทราบความต้องการใช้ประโยชน์ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตบึงบอระเพ็ด ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (1) การใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย (2) การใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม (3) การใช้ประโยชน์ด้านทำการประมง (4) การใช้ประโยชน์ด้านเลี้ยงสัตว์ (5) การใช้ประโยชน์ด้านประโยชน์จากบัว (6) การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว และ (7) การใช้ประโยชน์ด้านร้านจำหน่ายอาหารและของฝาก 2. กระบวนการสร้างจิตสำนึกใน

การจัดการทรัพยากร ได้กำหนดไว้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจกับประชาชน ขั้นตอนที่ 2 การกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ ขั้นตอนที่ 3 การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ ขั้นตอนที่ 4 การชักนำให้นำไปปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 5 การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่อง และขั้นตอนที่ 6 ยกย่องและนำไปเผยแพร่ 3. แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนในบึงบอระเพ็ด นั้น สามารถดำเนินการได้ 6 แนวทาง ประกอบด้วย (1) แนวทางการสร้างความเข้าใจกับประชาชนลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ (2) แนวทางการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจ (3) แนวทางการโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ (4) แนวทางการชักนำให้นำไปปฏิบัติ (5) แนวทางการตอกย้ำให้มีความต่อเนื่อง และ (6) แนวทางยกย่องและนำไปเผยแพร่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าประชาชนมีความต้องการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดหลากหลายด้าน อาจส่งผลต่อระบบนิเวศของบึงบอระเพ็ดได้หากไม่มีแนวทางหรือมาตรการในการกำกับดูแลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในประเด็นนี้และเข้ามาส่งเสริมกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และกำหนดรูปแบบในการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เพียงพอต่อความต้องการและไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือระบบนิเวศของบึงบอระเพ็ด

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ากระบวนการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด มีทั้งหมด 6 ขั้นตอน แต่ะขั้นตอนจะมีรายละเอียดในการดำเนินการได้กำหนดไว้ชัดเจน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมประมง หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดบึงบอระเพ็ด ควรนำแนวทางที่ได้ไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกโดยระบุไว้ในแผน โครงการในการดำเนินงาน และโดยเฉพาะประเด็นของการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ จึงต้องปรับปรุงรูปแบบที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเข้าใจง่าย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรของประชาชนนั้นต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจและหาวิธีการดำเนินการและต้องกระทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจและยอมรับเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการดำเนินการจะทำให้การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดสามารถเป็นรูปธรรมได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 เพื่อให้การเข้าถึงประชาชนเกิดผลดีต่อหน่วยงาน จึงเห็นควรศึกษาประเด็นกระบวนการสร้างความเข้าใจของคนในพื้นที่รอบบึงบอระเพ็ดกับการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ

2.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดเกี่ยวกับการเกษตรกรรม จึงเห็นควรศึกษาประเด็นเจาะลึกลงไปในเรื่องการกำหนดปฏิทินเพาะปลูกหรือการใช้ประโยชน์จากบึงบอระเพ็ดของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบึงบอระเพ็ด

2.3 นอกจากนี้บึงบอระเพ็ดมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน มีข้อกฎหมายที่ปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปหลายฉบับทำให้ประชาชนเกิดความสับสน ดังนั้นควรทำการศึกษาในประเด็นข้อกฎหมายที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในบึงบอระเพ็ด

References

Bueng Boraphed Research and Training Center. (2015). *Bueng Boraped management plan*. Nakhon Sawan: Nakhon Sawan Campus Establishment Project Mahidol University.

Ketsriphongsa, U. (2017). The model of creating local awareness for the preservation of the community forest, especially in KhokKlang Subdistrict, Lam Plai Mat District Buriram province. *Journal of Research and Development Buriram Rajabhat University*, 12(1), 48-60.

Khotmongkol, P. (2009). *People Participation in Natural Resources Conservation: A Case Study of Phanom Dongrak Wildlife Sanctuary, Sisaket Province*. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Namwa, W. (2016). *Planting awareness of natural resource and environment preservation for the Mekong River Basin youth*. Doctor of Philosophy Thesis Regional Development Strategy Program Graduate School: Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Phromkan, A. et al. (2015). *The model of large-scale marsh development with participation in Thai society*. Nakhon Sawan: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus.

Saenmueang, K. (2011). *A case study of the process of raising public consciousness in waste management for biogas production of Saha Asoke community*. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.

Wilasari, J. (2016). *Development of Local Knowledge Center for Conservation of Natural Resources and Environment in Sam Chai District, Kalasin Province*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. Pathum Thani.

แนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในจังหวัดนครสวรรค์*

The Improvement of Legal Measures of Electronic Local Government for Smart Local Government Development Case Study Supplies Management by Electronic Government Procurement in Nakhon Sawan Province

[1]คุณากร กรสิงห์ และ อรทัย อินต๊ะไชยวงค์

[1]Khunakorn Kornsing and Orrathai Intachaiwong

[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

[1]Faculty of Humanities and Social sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: dr.khunakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ และ 2) หาแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน และการประชุมกลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาข้อกฎหมาย ได้แก่ (1) ปัญหาการให้คำนิยามเรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง (2) ปัญหาหลักเกณฑ์การจัดทำขอบเขตงานในการจ้างงาน (3) ปัญหาหลักเกณฑ์วิธีการจัดซื้อจัดจ้าง (4) ปัญหาหลักเกณฑ์การตรวจสอบและคัดเลือกเบื้องต้นเพื่อหาผู้มีสิทธิเสนอราคา (5) ปัญหาหลักเกณฑ์การกำหนดช่วงเวลาในการจัดซื้อจัดจ้าง 6) ปัญหาหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์ผลการพิจารณา (7) ปัญหาหลักเกณฑ์การประกาศผลการซื้อหรือการจ้าง (8) ปัญหาหลักเกณฑ์การบริหารสัญญา และ 2) แนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ (1) การปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละองค์กร (2) การสร้างแนวการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ให้ชัดเจน (3) การส่งเสริมให้มีการทำคู่มือการปฏิบัติงานในระดับองค์กรและระดับบุคคล (4) การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายในหน่วยงานและ

*Received June 23, 2020; Revised June 29, 2020; Accepted July 24, 2020

หน่วยงานอื่น (5) การจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมาย และ (6) การจัดทำข้อวินิจฉัยในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างประเด็นต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย; การบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์; การจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study legal issues related to electronic local administration; and 2) to explore the guidelines for enhancing legal measures in driving the electronic local administration. The study applied a qualitative research method by way of in-depth interview with 3 groups of key informants which were: 1) administrators in the local government organizations; 2) officers of local government organizations; and 3) local legal experts in Nakhon Sawan Province, in a total of 30 persons. The group meeting was also conducted with 8 experts. The data were analyzed by way of content analysis.

From the study, the following results are found: The legal issues are as follows: (1) problems in defining procurement terms; (2) problems with the criteria for defining the scope of procurement; (3) problems with the criteria of procurement methods; (4) problems with the criteria of inspection and preliminary selection of those who are eligible for bidding; (5) problems with criteria for determining the period for procurement; (6) problems with criteria for filing an appeal; (7) problems with criteria for announcing the results of purchasing or hiring; and (8) problems with criteria for managing contracts. The guidelines for enhancing legal measures in driving the electronic local administration on a case study of parcel management by electronic procurement consist as follows: (1) the legal amendment to be consistent with the context of each organization; (2) the establishment of clear practices in various matters; (3) the promotion for the operations manual at both the corporate and individual level; (4) the building of network of legal advisors in other agencies; (5) the provision of training for additional legal knowledge; and (6) making remarks on procurement in various issues as a guideline of practice.

Keywords: Legal Measures; Electronic Local Administration; Electronic Procurement

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังขับเคลื่อนเข้าสู่ยุคที่ทุกสิ่งทุกอย่างเชื่อมโยงกับอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนา และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)

มาใช้ในการบริหารงานภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ในด้านต่างๆ ดังเช่น การบริหารพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ หากพิจารณากฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับบริหารพัสดุและการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทย พบว่าจุดเริ่มต้นได้นำเอาแนวความคิดการบริหารพัสดุในภาคเอกชนมาใช้ในการจัดการพัสดุของทางราชการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 และมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับต่างๆ ได้แก่ ระเบียบสำนักคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2498 ระเบียบการจ้าง พ.ศ. 2498 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2521 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ประกาศกระทรวงการคลังเรื่องหลักเกณฑ์การซื้อและการจ้างโดยการประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ลงวันที่ 13 มกราคม 2548 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2549 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องแนวทางในการจัดหาพัสดุด้วยวิธีตลาดอิเล็กทรอนิกส์ และด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558 (The Royal Irrigation Department, 2019) และฉบับปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 เป็นต้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ในมาตรา 57 ได้กำหนดรายละเอียดของวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุในหมวดนี้ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ในระบบเครือข่ายสารสนเทศของกรมบัญชีกลางให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด จากกฎหมายข้างต้น หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งหมายรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัด แต่การที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ทำให้พบปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ เช่น ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐ ยังไม่ดีเท่าที่คาดหวังไว้ เพราะหลังจากมีการนำระบบการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Government Procurement: e-GP) มาใช้บันทึกข้อมูลการซื้อหรือจ้างทุกวิธีปรากฏว่าได้เพิ่มค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบันทึกข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เช่น ค่าทำงานล่วงเวลา ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ และค่าสาธารณูปโภคในการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ เนื่องจากระบบไม่สามารถรองรับการใช้งานในเวลาราชการได้ ในขณะที่จำนวนข้อร้องเรียนในหน่วยงานบางแห่งกลับเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีข้อร้องเรียนจากผู้ประกอบการที่ยังไม่เข้าใจในระเบียบปฏิบัติในการประกวดราคาด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Thailand Innovative Administration Consultancy Institute, 2019) ทั้งนี้ ในเบื้องต้นพบว่าปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากกฎหมายหรือข้อระเบียบต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งดูจากการร้องขอคำปรึกษาหารือหรือการตั้งประเด็นคำถามของเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ส่งไปยังกรมบัญชีกลาง กระทรงการคลัง และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (Department of Local Administration, 2019) ซึ่งหลายเรื่องยังไม่ได้รับการแก้ไขและให้ความชัดเจน

ทั้งนี้ ในทางหลักการระบบการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ กรมบัญชีกลางได้กล่าวว่าเป็นระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการให้บริการที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อทำให้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ใช้เวลาในการจัดหาพัสดุน้อยลง และเพื่อให้ได้พัสดุที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสม ช่วยเพิ่มความโปร่งใสของกระบวนการจัดหาและสามารถติดตามตรวจสอบกระบวนการทำงานได้ ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ ดังนี้ 1) ระบบลงทะเบียน 2) ระบบปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อจัดจ้าง 3) ระบบการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง 4) ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ 5) ระบบจัดการและ

จัดเก็บปัญหาต่างๆ โดยมีการดำเนินการภายใต้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่ต้องมีการจัดทำแผนการจัดซื้อจัดจ้าง การจัดซื้อจัดจ้าง การทำสัญญา การบริหารสัญญา และบันทึกรายงานผลการพิจารณา (The Comptroller General's Department, 2019) ซึ่งในแต่ละเรื่องก็มีข้อกฎหมายที่กำหนดให้รายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับแนวคิดการพัฒนาระบบการบริหารพัสดุและจัดซื้อจัดจ้าง ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กระทรวงการคลังตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการได้ประยุกต์แนวคิดการบริหารพัสดุและการจัดซื้อจัดจ้างของสากลมาใช้ในการสร้างกระบวนการบริหารพัสดุภาครัฐใหม่ ซึ่งมีหลักการ คือ จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการบริหารงานใหม่ให้เป็นระบบบูรณาการ โดยแผนกลยุทธ์จะต้องครอบคลุมการวางแผนด้านต่างๆ ให้ครบถ้วน หลังจากนั้นจะต้องมีการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จะใช้การปรับระบบให้ครบถ้วน ในขณะเดียวกันก็มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ จึงจะทำให้การปรับกระบวนการจัดหาพัสดุภาครัฐสมบูรณ์ครบวงจรได้ นอกจากนี้ เมื่อมีการปรับกระบวนการที่รวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบที่ใช้ใหม่แล้วจำเป็นที่จะต้องฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุให้มีความรู้และความเข้าใจการบริหารงานพัสดุดียิ่งขึ้น (Office of the Public Development Commission, 2020) ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาโดยแก้ไขปัญหาให้ตรงประเด็นจำเป็นต้องศึกษาปัญหาและหาแนวทางที่หลากหลายโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาที่ตัวบทกฎหมายตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของแต่ละองค์กร

จากปัญหาและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาข้อกฎหมายและหาแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทำให้เกิดการขยายฐานความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาเป็นบทเรียนให้แก่หน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

2. เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และประชุมกลุ่ม (Focus Group) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารงานท้องถิ่น การบริหารงานพัสดุภาครัฐ แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร พิจารณาทบทวนแนวคิดและทฤษฎี ร่วมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/เชี่ยวชาญ ตรวจเครื่องมือเพื่อความถูกต้อง เหมาะสม และนำมาปรับแก้ให้สมบูรณ์ แล้วลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยหลักการอุปนัย และนำไปกำหนดเป็นประเด็นสำหรับการประชุมกลุ่ม (Focus group) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน เพื่อหาแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนที่ 5 นำแนวทางที่ได้จากการประชุมกลุ่มมาสรุปผลการศึกษา แล้วนำเสนอเป็นแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ พบว่ามีปัญหาดังต่อไปนี้ 1) ปัญหาการให้คำนิยามเรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มีความไม่สอดคล้องกัน และยังขาดความชัดเจนในการให้คำนิยามในเรื่องต่างๆ เช่น คำว่า เจ้าหน้าที่ ราคากลาง งานจ้างที่ปรึกษา สินค้า เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาต่อการตีความของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ปัญหาหลักเกณฑ์การจัดทำขอบเขตงานในการจ้างงาน ตามพระราชบัญญัติฯ ไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการจัดทำร่างขอบเขตของงานที่จะซื้อหรือจ้างที่ชัดเจนไว้ ทำให้เจ้าหน้าที่จัดทำขอบเขตงานมีความแตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลต่อการขาดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน 3) ปัญหาหลักเกณฑ์วิธีการจัดซื้อจัดจ้าง โดยตามพระราชบัญญัติฯ ได้มีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐเลือกใช้วิธีการประกาศเชิญชวนทั่วไปก่อน เว้นแต่กรณีศึกษาที่ให้ใช้วิธีคัดเลือกและวิธีเจาะจง ซึ่งความไม่ชัดเจนนี้ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการในการจัดซื้อจัดจ้างในบางเรื่องนาน และยังไม่มีการกำหนดรายละเอียดหรือคุณลักษณะเฉพาะหรือยี่ห้อของวัสดุที่ใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างที่ชัดเจน ในกรณีงานก่อสร้าง เนื่องจากวัสดุบางประเภทยังไม่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกำหนดไว้ และการกำหนดเงื่อนไขในเอกสารประกวดราคาหรือหนังสือเชิญชวนที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียระหว่างผู้ยื่นข้อเสนอด้วยกัน ทำให้การพิจารณาผลการ

ประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน 4) ปัญหาหลักเกณฑ์การตรวจสอบและคัดเลือกเบื้องต้นเพื่อหาผู้มีสิทธิเสนอราคาตามระเบียบกระทรวงการคลังฯ มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะที่จะต้องคำนึงถึงเทคโนโลยีของพัสดุหรือคุณสมบัติของผู้ยื่นข้อเสนอ โดยให้มีการยื่นแยกเอกสารมาต่างหาก และการให้มีการพิจารณาคุณสมบัติและให้คะแนนข้อเสนอด้านเทคนิคก่อน ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลให้ผู้เป็นกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานไม่สามารถกำหนดได้ว่าผู้ยื่นข้อเสนอ จะมีข้อเสนอมาหรือไม่ ทำให้การหาเหตุผลในการคัดเลือกไม่สามารถทำได้ทันที นอกจากนี้ ตามประกาศกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดให้ผู้ค้าต้องจัดทำเอกสารข้อเสนอทางด้านเทคนิคและข้อเสนออื่นๆ มาเอง แต่มีความขัดแย้งกับในระเบียบกระทรวงการคลังฯ ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาผลการประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์จัดพิมพ์ใบเสนอราคาและเอกสาร การเสนอราคาของผู้ยื่นข้อเสนอทุกรายงานจากระบบประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ให้กรรมการทุกคนลงลายมือชื่อกำกับในเอกสารทุกแผ่น 5) ปัญหาหลักเกณฑ์การกำหนดช่วงเวลาในการจัดซื้อจัดจ้าง ระเบียบกระทรวงการคลังฯ ไม่ได้มีการกำหนดให้ชัดเจนว่าจะต้องประกาศเผยแพร่แผนการจัดซื้อจัดจ้างเมื่อใด ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการตีความที่ไม่ตรงกัน และทำให้การดำเนินการประกาศแผนการจัดซื้อจัดจ้างล่าช้า ส่งผลให้การดำเนินการในระบบการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของบางองค์กรไม่สามารถจัดหาวัสดุได้ทันต่อความต้องการ ซึ่งเป็นเรื่องที่ขัดกับหลักการในพระราชบัญญัติฯ ที่ให้ความสำคัญกับหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง 6) ปัญหาหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์ผลการพิจารณา ตามพระราชบัญญัติฯ ได้มีการกำหนดให้ยื่นอุทธรณ์ผลการประกาศการจัดซื้อจัดจ้างได้ภาคใน 7 วันทำการนับแต่วันประกาศผลการจัดซื้อจัดจ้างในระบบเกิดขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรอหรือชะลอการทำสัญญาไว้ไม่น้อยกว่า 7 วัน ไม่ว่าจะมีผู้ยื่นอุทธรณ์หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ในกรณีศึกษาที่มีผู้ยื่นอุทธรณ์กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างก็ต้องใช้ขยายระยะเวลาดำเนินการออกไปจนกว่าจะได้รับการพิจารณาและวินิจฉัยผลการอุทธรณ์แล้วเสร็จ ทำให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความล่าช้าจนอาจเลยระยะเวลาการจ้างงานในแผน ทำให้งบประมาณก็ตกไป 7) ปัญหาหลักเกณฑ์การประกาศผลการซื้อหรือการจ้าง ตามระเบียบกระทรวงการคลังฯ ได้มีการกำหนดให้มีการประกาศผลผู้ชนะการซื้อหรือจ้างที่หัวหน้าหน่วยงานของรัฐเห็นชอบและผู้มีอำนาจได้อนุมัติแล้วให้เผยแพร่สู่สาธารณะในระบบสารสนเทศสำหรับการซื้อหรือจ้างพัสดุทุกวิธี ซึ่งทำให้มีความขัดแย้งกับหลักการรักษาราชการลับ หรืองานที่ต้องปกปิกเป็นความลับ หรือเกี่ยวกับความมั่งคงของประเทศ 8) ปัญหาหลักเกณฑ์การบริหารสัญญา ในพระราชบัญญัติฯ ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางหรือวิธีปฏิบัติในการบริหารสัญญาของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุว่ามอบว่าผู้ใดเป็นผู้ลงนามในหนังสือแจ้งการเรียกค่าปรับ และหนังสือบอกสงวนสิทธิ์การเรียกค่าปรับ และผู้ใดเป็นผู้อนุมัติการขยายเวลาทำการตามสัญญา ผู้ใดมีอำนาจในการผ่อนปรนการบอกเลิกสัญญา ซึ่งตามพระราชบัญญัติฯ กำหนดไว้เพียงเป็นความรับผิดชอบของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ แต่ตามระเบียบกระทรวงการคลัง ฯ ให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐพิจารณาผ่อนปรนการบอกเลิกสัญญาได้ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกัน จึงทำให้เจ้าหน้าที่ให้เกิดปัญหาในการตีความ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การหาแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1) การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละองค์กร ดังนี้คือ ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการหารือการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับใช้ต่อการจัดซื้อจัดจ้างร่วมกัน เพื่อสร้างกฎหมายที่มีมาตรฐานเดียวกัน

2) การสร้างและพัฒนาแนวการปฏิบัติเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ 2.1) การจัดทำแนวการอธิบายหรือตีความคำนิยามศัพท์เรื่องที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างให้ชัดเจน 2.2) การจัดทำร่างขอบเขตของงาน ควรให้มีการกำหนดการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงานหรือรายละเอียดของพัสดุที่จะซื้อหรือจ้าง ทั้งนี้ควรกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเป็นกรรมการในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ค้าด้วย 2.3) การวิธีการเลือกซื้อหรือจ้าง ควรมีเกณฑ์การพิจารณารายละเอียดคุณลักษณะของพัสดุที่จะซื้อหรือจ้าง และควรมีตัวอย่างการให้แนวทางในการให้เหตุผลในการเลือกซื้อหรือจ้างแต่ละประเภท 2.4) การพิจารณาคัดเลือกผู้เสนอราคา ควรใช้กำหนดสัดส่วนการใช้เกณฑ์ราคาประกอบกับเกณฑ์ด้านเทคนิคและด้านคุณภาพ โดยมีการกำหนดน้ำหนักคะแนนให้ใช้เกณฑ์เรื่องเทคนิคและคุณภาพสูงมากกว่า เช่น 40: 60 หรือ 30: 70 เพื่อทำให้ได้สินค้าหรือการบริการที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น 2.5) การกำหนดช่วงเวลาในการจัดซื้อจัดจ้างในแผนการจัดซื้อจัดจ้าง ควรระบุเกณฑ์ให้ชัดเจน ว่าให้ดำเนินการทันทีหลังจากได้รับการอนุมัติเห็นชอบวงเงินงบประมาณ เพื่อให้หน่วยงานผู้ค้าหรือผู้ประกอบการได้ทราบและมีเวลาเตรียมความพร้อมและทำให้หน่วยมีเวลาในการบริหารจัดการพัสดุได้ทันตามความต้องการ 2.6) การยื่นอุทธรณ์ ผลการพิจารณาการจัดซื้อจัดจ้างควรมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการยื่นอุทธรณ์ และการจัดซื้อจัดจ้างโดยมีการเปิดเผยข้อมูลในทุกขั้นตอนอย่างโปร่งใส 2.7) การประกาศผลการซื้อหรือการจ้าง ควรมีกระบวนซักซ้อมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ต้องปกปิดเป็นความลับของทางราชการ หรืองานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง 2.8) การบริหารสัญญา ควรมีการกำหนดผู้ลงนามในเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับสัญญาให้ชัดเจน

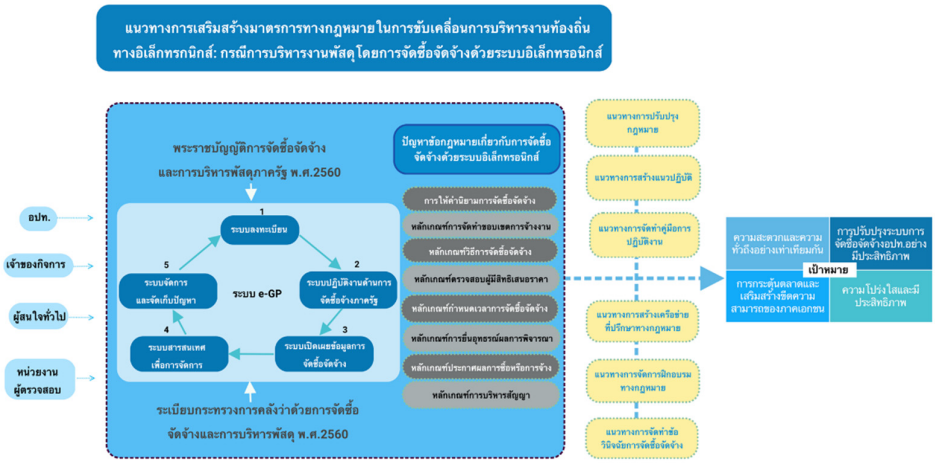
3) การส่งเสริมให้มีการทำคู่มือการปฏิบัติงานในระดับองค์กรและระดับบุคคล ที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ 3.1) คู่มือลงทะเบียนในระบบe-GP สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3.2) คู่มือการจัดทำแผนจัดซื้อจัดจ้างในระบบ e-GP สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3.3) คู่มือการใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3.4) คู่มือการใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3.5) คู่มือการใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการคัดเลือก สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3.6) คู่มือการใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคู่มือจะต้องมีการจัดทำเป็นแผนภาพหรือแผนภูมิที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนจริงในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

4) การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายในหน่วยงานและหน่วยงานอื่นในการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ 4.1) การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล 4.2) การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายของเทศบาล 4.3) การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยทุกเครือข่ายต้องมีผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายเป็นตัวแทนของกรมบัญชีกลางและกระทรวงการคลัง รวมทั้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น มาให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนปัญหาการตีความในทางกฎหมายในเรื่องต่างๆ 4.4) การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

5) การจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายให้บุคลากรทุกสำนัก/กอง ที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ 5.1) การจัดการฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล 5.2) การจัดการฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในระดับเทศบาล 5.3) การจัดการฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด 5.4) การจัดฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ทั้งนี้ควรให้เจ้าหน้าที่ทุกคนเข้ารับการอบรม โดยมีการจัดระบบวางแผนตารางการเข้ารับอบรมให้ทั่วถึงทั้งองค์กร และควรมีการสำรวจวัดระบบความเข้าใจในข้อกฎหมายเพื่อให้มีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับระดับความรู้ของกลุ่มต่างๆ และต้องแยกการจัดการอบรมเป็นกลุ่ม เพื่อผู้ปฏิบัติงานให้ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจในระบบที่แท้จริง

6) การจัดทำข้อวินิจฉัยในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างประเด็นต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ 6.1) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการตีความนิยามศัพท์ต่างๆ 6.2) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการจัดทำขอบเขตงานในการจ้างงาน 6.3) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยเรื่องวิธีการจัดซื้อจัดจ้าง 6.4) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการตรวจสอบและคัดเลือกเบื้องต้นเพื่อหาผู้มีสิทธิเสนอราคา 6.5) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องหลักเกณฑ์การกำหนดช่วงเวลาในการจัดซื้อจัดจ้าง 6.7) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการยื่นอุทธรณ์ผลการพิจารณา 7) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการประกาศผลการซื้อหรือการจ้าง 8) ควรจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการบริหารสัญญา ซึ่งในขณะที่ยังไม่ได้ปรับแก้กฎหมายให้มีความชัดเจนจึงจำเป็นต้องทำการสรุปข้อวินิจฉัยจากประเด็นที่มีการหารือถึงปัญหาต่างๆ รวบรวมไว้ในแหล่งฐานข้อมูลเดียวกัน เพื่อเอื้อให้ผู้ปฏิบัติได้ศึกษาข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพ แนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ สามารถอธิบายตัวแบบได้ดังนี้ คือ การบริหารพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะเป็นระบบที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ค้า ผู้สนใจทั่วไป และผู้ตรวจสอบ โดยระบบจะมีกลไกในการดำเนินการซึ่งเริ่มตั้งแต่ระบบลงทะเบียน ระบบปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ระบบเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ และระบบการจัดการและจัดเก็บปัญหา โดยดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นหน่วยงานได้มีการใช้กฎหมายนี้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานบริหารพัสดุขององค์กร ซึ่งพบปัญหาหลักที่สำคัญคือ ปัญหาในข้อกฎหมายที่มีความขัดแย้งกัน รวมทั้งการขาดการให้รายละเอียดที่ชัดเจนในเรื่องต่าง ๆ จึงควรมีแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการในการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีการบริหารพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีรายละเอียดประกอบด้วย

1) แนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละองค์กร เป็นการประสานหน่วยงานที่มีบทบาทต่อการจัดทำกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับให้เป็นในทางเดียวกัน

2) แนวทางการสร้างและพัฒนาแนวการปฏิบัติเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการจัดทำร่างขอบเขตของงาน โดยทำเป็นตัวอย่างในงานต่างๆ ไว้ และการกำหนดเกณฑ์การพิจารณารายละเอียดคุณลักษณะของพัสดุที่จะซื้อหรือจ้าง และแนวทางในการให้เหตุผลในการเลือกซื้อหรือจ้างแต่ละประเภท การกำหนดสัดส่วนการใช้เกณฑ์ราคาประกอบกับเกณฑ์ด้านเทคนิคและด้านคุณภาพให้เหมาะสม การระบุช่วงเวลาในการประกาศแผนการจัดซื้อจัดจ้างให้ชัดเจน การมีกระบวนการรับฟังความ

คิดเห็นและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการยื่นอุทธรณ์ และการจัดซื้อจัดจ้างโดยมีการเปิดเผยข้อมูลในทุกขั้นตอนอย่างโปร่งใส การซักซ้อมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ต้องปกปิดเป็นความลับของทางราชการหรืองานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และการบริหารสัญญาควรมีการกำหนดผู้ลงนามในเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับสัญญาให้ชัดเจน

3) แนวทางการส่งเสริมให้มีการทำคู่มือการปฏิบัติงานในระดับองค์กรและระดับบุคคล เป็นการจัดทำคู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะเกี่ยวกับลงทะเบียนในระบบ e-GP การจัดทำแผนจัดซื้อจัดจ้างในระบบ e-GP การใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีตลาดอิเล็กทรอนิกส์ การใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ การใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีการคัดเลือก การใช้งานระบบ e-GP กรณีจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง โดยคู่มือจะต้องมีการจัดทำเป็นแผนภาพหรือแผนภูมิที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนจริงในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) แนวทางการสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายในหน่วยงานและหน่วยงานอื่นในการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

5) แนวทางการจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายให้บุคลากรทุกสำนัก/กองที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการจัดการฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล ระดับเทศบาล ระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ทั้งนี้ควรให้เจ้าหน้าที่ทุกคนเข้ารับการอบรม

6) แนวทางการจัดทำข้อวินิจฉัยในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างประเด็นต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการจัดทำข้อวินิจฉัยถึงเรื่องการตีความนิยามศัพท์ต่างๆ การกำหนดขอบเขตงานในการจ้างงาน วิธีการจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบและคัดเลือกเบื้องต้นเพื่อหาผู้มีสิทธิเสนอราคา การกำหนดช่วงเวลาในการจัดซื้อจัดจ้าง การยื่นอุทธรณ์ผลการพิจารณา การประกาศผลการซื้อหรือการจ้าง การบริหารสัญญา ทั้งนี้ควรมีการรวบรวมคำวินิจฉัยเรื่องต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน

โดยการดำเนินการตามแนวทางข้างต้น จะทำให้การบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่เป้าหมายที่คาดหวังไว้ คือ เกิดความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการกระตุ้นตลาดและเสริมสร้างขีดความสามารถของภาคเอกชนในการแข่งขันการทำเรื่องจัดซื้อจัดจ้างกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบให้เอื้อต่อการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ยังทำให้เกิดความสะดวกและความทั่วถึงอย่างเท่าเทียมกันแก่ภาคส่วนต่างๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีปัญหาอยู่ 8 ประเด็น ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาการให้คำนิยามเรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง ปัญหาหลักเกณฑ์การจัดทำขอบเขตงานในการจ้างงาน ปัญหาหลักเกณฑ์วิธีการจัดซื้อจัดจ้าง ปัญหาหลักเกณฑ์การตรวจสอบและคัดเลือกเบื้องต้นเพื่อหาผู้มีสิทธิเสนอราคา ปัญหาหลักเกณฑ์การกำหนดช่วงเวลาในการจัดซื้อจัดจ้าง ปัญหาหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์ผลการพิจารณา ปัญหาหลักเกณฑ์การประกาศผลการซื้อหรือการจ้าง ปัญหาหลักเกณฑ์การบริหารสัญญา ซึ่งจากข้างต้นพบจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการขาดการการกำหนดรายละเอียดหรือแนวปฏิบัติในหลักเกณฑ์ต่างๆ ทำให้การจัดซื้อจัดจ้างไม่สามารถเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล อย่างไรก็ตามการนำระบบการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในระบบราชการไทยมีการดำเนินการมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่ยังพบปัญหาในแง่ของกฎหมายในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (Lhowsuwannarat, 2005) ซึ่งได้ศึกษาการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในภาครัฐ กรณีศึกษาประมูลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าในส่วนของกฎระเบียบที่ออกมารองรับยังไม่มีความยืดหยุ่นทำให้คณะกรรมการไม่กล้าตัดสินใจแก้ไขปัญหาจึงนำไปสู่การล้มประมูลโครงการในที่สุด จะเห็นได้ว่าทั้งในอดีตและปัจจุบันปัญหาระบบการจัดซื้อจัดจ้างก็มีประเด็นในเชิงข้อกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายหลายประการ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารท้องถิ่นทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาการบริหารงานพัสดุโดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีแนวทางดังนี้ การปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละองค์กร การสร้างแนวการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ให้ชัดเจน การส่งเสริมให้มีการทำคู่มือการปฏิบัติงานในระดับองค์กรและระดับบุคคลที่ การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายในหน่วยงานและหน่วยงานอื่น การจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ การจัดทำข้อวินิจฉัยในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างประเด็นต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ถือเป็นแนวทางการบริหารรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบหนึ่ง คือรูปแบบรัฐกับภาคธุรกิจ (Government to Busineness: G2B) ซึ่งเป็นการที่ภาครัฐต้องดำเนินธุรกรรมต่างๆ กับภาค เอกชน และในทางกลับกันซึ่งอาจมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องกับ ประชาชนกับรัฐหน่วยงานภาคธุรกิจสามารถเข้าไปติดต่อขอข้อมูล ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่รัฐจัดเตรียมไว้ทั้งนี้รัฐกับภาคธุรกิจจะเพิ่มส่วนของการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน การให้ข้อมูลเพื่อพิจารณาก่อนการทำธุรกิจ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ การยื่นซองประกวด

ราคายื่นซองประมูลผ่านระบบเครือข่าย เป็นต้น (Milutinovic, and Patricelli, 2002) โดยการให้ความสำคัญกับการแก้ไขในเชิงข้อกฎหมายมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของมะลิ ใจมุ่ง (Jaimung, 2001) ซึ่งได้ศึกษาปัญหาการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยผลการศึกษาได้กล่าวถึงการปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยเห็นว่าควรกำหนดหลักเกณฑ์การจัดหาพัสดุที่เป็นมาตรฐาน และต้องมีการแก้ไขระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุโดยกำหนดให้เป็นกฎหมายบังคับใช้กับการจัดซื้อจัดจ้างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต พร้อมสิ้น (Promsin, 2011) ศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคการจัดซื้อจัดจ้าง กรณีศึกษาเทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งให้แนวทางแก้ไขปัญหาที่น่าสนใจ คือ ควรปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ทำให้เจ้าหน้าที่เป็นช่องทางการทุจริตอย่างเข้มงวด โดยคำนึงถึงประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการจัดซื้อจัดจ้างให้มีความโปร่งใส นอกจากนี้ ศิริพร ยศมูล (Yodmoon, 2008) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพระบบการประมูลด้วย อิเล็กทรอนิกส์ (e-Auction) ในการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม และสำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งจากการศึกษา ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมทำให้การประมูลด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Auction) เกิดประสิทธิภาพ ปัจจัยที่สำคัญ คือ ความชัดเจนของกฎระเบียบและขั้นตอนการปฏิบัติ ความพร้อมของบุคลากร ทัศนคติของผู้ปฏิบัติและความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

สรุป

การบริหารงานพัสดุด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะพบปัญหาในเชิงข้อกฎหมายหลายประการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องความไม่สอดคล้องของกฎหมายต่างๆ การขัดแย้งของกฎหมาย และการขาดการกำหนดรายละเอียด หรือความชัดเจนของกฎระเบียบต่างๆ ซึ่งทำให้พบปัญหาในรายละเอียดของหลักเกณฑ์ต่างๆ หลายประเด็น ดังนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละองค์กร การสร้างแนวการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ให้ชัดเจน การส่งเสริมให้มีการทำคู่มือการปฏิบัติงานในระดับองค์กรและระดับบุคคล การสร้างเครือข่ายที่ปรึกษาทางกฎหมายในหน่วยงานและหน่วยงานอื่น การจัดการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมาย และการจัดทำข้อวินิจฉัยในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างประเด็นต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อทำให้การบริหารพัสดุด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการเสริมสร้างมาตรการทางกฎหมายในการขับเคลื่อนการบริหารงานท้องถิ่นด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ หน่วยงานที่มีบทบาทต่อการจัดทำระเบียบแนวทางปฏิบัติ จะต้องเริ่มจากปรับปรุงข้อกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องที่ยังคงมีปัญหาในการตีความ โดยการสำรวจข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติและหารือ

แนวทางร่วมกัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติในแต่ละเรื่องครอบคลุมทุกกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ โดยจัดทำเป็นคู่มือที่เป็นแผนภาพโดยให้เห็นถึงขั้นตอนการดำเนินที่เป็นจริง ส่วนการสร้างเครือข่ายจำเป็นต้องใช้การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกมาร่วมสร้างความเข้าใจร่วมกัน และบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้จริง จึงต้องมีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดทำข้อวินิจฉัยจำเป็นต้องใช้นักกฎหมายของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปประเด็นเพื่อสร้างความกระจ่างชัดในการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาจากการจัดซื้อจัดจ้างได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อนกับหลังใช้การบริหารงานท้องถิ่นทางระบบอิเล็กทรอนิกส์

2.2 ควรศึกษาสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทางอิเล็กทรอนิกส์ในองค์กรภาครัฐต่างๆ

References

Department of Local Administration. (2019). *Question of Finance*. Retrieved January 23, 2019, from http://www.dla.go.th/servlet/FaqServlet?time.

Jaimung, M. (2001). *Buying and Hiring Rules in Accordance with the Tumbol Administrative Organization*. (Master's Thesis). Graduate School: Ramkhamhaeng University. Bangkok.

Lhowsuwannarat, T. (2005). *Electronic procurement in the government*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.

Milutinovic, V., & Patricelli, F. (2002). *Emerging communication: Studies in new technologies and practices in communication*. Amsterdam: IOS Press.

Office of the Public Development Commission. (2020) *Modern procurement guidelines*. Retrieved May 15, 2020, from https://hss.moph.go.th/fileupload_doc_slider/2016-12-01-628-419.pdf.

Promsin, B. (2011). *Procurement's problems and obstacles: A case study of Phrasamutchedi subdistrict Municipality, Pharasamutchedi district, Samutprakarn*. (Master's Thesis). Graduate School: Burapha University. Chonburi.

The Comptroller General's Department. (2019). *Electronic government procurement system*. Retrieved May 25, 2019, from http://nongkhaolocal.go.th/new/news/2554/km/local/local5.pdf.

The Royal Irrigation Department. (2019). *Procurement RID e-Learning*. Retrieved January 24, 2019, from http://supply.rid.go.th/e-learning/index.php/2018-07-08-09-40-06

Yodmoon, S. (2008). *The study of the efficiency of electronic auction system (e-Auction) in procurement of government agencies*. (Master's Thesis). Graduate School: Thammasat University. Pathumtani.

ผลของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น*

The effect of a Training Program for Developing Family Attachment among Adolescents

[1]ปาล ศรีจันดารี และ รังสรรค์ โฉมยา

[1]Pal Srijandari and Rungson Chomeya

[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1]Faculty of Education Maha Sarakham University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: kongkiatch1986@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น โดยใช้ทฤษฎีการบำบัดด้วยสติ และการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้กระบวนการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ปีการศึกษา 2562 แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองได้เข้ารับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ทั้งหมด 9 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง การเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง ใช้แบบประเมินความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนน ความผูกพันของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังได้เข้ารับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นด้วยสถิติชนิดไม่เป็นอิสระต่อกัน และเปรียบเทียบผลต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังได้เข้ารับโปรแกรมฝึกอบรมระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมด้วยสถิติชนิดเป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยคะแนนในกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังได้รับโปรแกรมฝึกอบรมระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการฝึกอบรมมีประสิทธิผลในการพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นได้ ดังนั้นโปรแกรมพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นจึงเป็นโปรแกรมที่มีประโยชน์และมีประสิทธิผล

คำสำคัญ: โปรแกรมการฝึกอบรม; ความผูกพันในครอบครัว; วัยรุ่น; ทฤษฎีการบำบัดด้วยสติ

---

*Received June 23, 2020; Revised June 26, 2021; Accepted August 11, 2021

Abstract

The research article aimed at studying the effects of a training program for developing family bonds of adolescents by applying the theory of mindfulness therapy as well as the modification of thoughts and behavior. The study applied a quasi-experimental research method by way of purposive sampling. A sample group consisted of the 1st – 3rd year secondary school students of the academic year B.E. 2562, in which the students were divided into the experimental group and control group, 8 students per group. The experimental groups participated in a training program for developing family bonds of adolescents in a total of 9 times, 90 minutes each time, 1 time per week. The data collection of both before and after the experiment employed an assessment form of family bonds in adolescents. The mean scores of family bonds between the experimental group and control group of both before and after the training program were compared by way of dependent t-test. While the difference of mean scores between the experimental group and control group of both before and after the training program were compared by independent t-test.

From the study, the following results are found: 1) The mean scores of the experimental group after the training program were higher than that of before the training program with a statistical significance; 2) The mean scores between the experimental group and control group of both before and after the training program have a statistically significant difference, showing that the training program is effective in developing the family bonds of adolescents. Therefore, it is a program for developing the family bonds of adolescents that is beneficial and effective.

Keywords: Training Program; Family Bonds; Adolescents; Theory of Mindfulness Therapy

บทนำ

ความผูกพันในครอบครัว เปรียบดั่งรากฐานแห่งชีวิต เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของทุก ๆ ชีวิตในสังคม โดยมีความอบอุ่นในครอบครัวเป็นตัวแปรสำคัญ โดยที่ครอบครัวนั้นจะมีแรงผลักดันอยู่ 2 ประการ ที่ต่อสู้กันอยู่เสมอ ประการแรกคือ แรงผลักดันที่เสมือนแรงดึงดูดสมาชิกทุกคนในครอบครัวให้เข้าหากัน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน มีความสามัคคีกัน และมีความคิด ทัศนคติ ความรู้สึกร่วมไปในทิศทางเดียวกัน ประการที่สอง คือ แรงผลักดันที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวห่างเหินกัน แยกตัวเองออกไปใช้ชีวิตที่อิสระ มากกว่าจะอยู่ร่วมกัน และมีความคิด ทัศนคติที่ค่อนข้างเชื่อมั่นในตัวเองสูง (Kongsakon, 2013)

The United States Bureau of the Census หรือสำนักงานสำมะโนประชากรแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นิยามคำว่า “ครอบครัว” ว่าหมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

โดยการแต่งงาน รวมถึงมีการเกิดและการเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน หากนอกเหนือไปจากความหมายนี้ถือว่าไม่ใช่ครอบครัว (Poverny, and Finch, 1988) แต่ก็มีหลายฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับคำนิยามนี้ เพราะเห็นว่ามีลักษณะที่ไม่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตอีกหลายรูปแบบที่เรียกตนเองว่า “ครอบครัว” ในยุคศตวรรษที่ 21 เช่นนี้ แต่นิยามนี้กลับมีความหมายกว้างที่สุดเท่าที่ปรากฏอยู่ในนโยบายทางสังคมของสหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศไทย คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้นิยามความหมายของคำว่า “ครอบครัว” ไว้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจ โดยมีการใช้ชีวิตและดำเนินกิจกรรมประจำวันต่าง ๆ ร่วมกัน พึ่งพิงกันทางสังคม และมีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายอย่างชัดเจน (National Committee for Promotion and Coordination of Women, 1994) นิยามนี้มีลักษณะค่อนข้างครอบคลุมครอบครัวในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เนื่องจากมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น รูปแบบของครอบครัว วิธีการที่ให้กำเนิดบุตร การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว ทั้งครอบครัวแบบเลี้ยงเดี่ยว หรือครอบครัวขยายก็ตาม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ครอบคลุมรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในหน่วยของสังคมที่ให้การยอมรับว่าเป็น “ครอบครัว” นั่นเอง

ในขณะที่ปัญหาของครอบครัวที่มีความหลากหลายนั้น พบว่าเกิดความสัมพันธ์ที่มีความตึงเครียดระหว่างพ่อแม่ และทำให้มีช่องว่างและความห่างเหินระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เนื่องจากเด็กเริ่มเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่น และลดความเกี่ยวข้องกันทางอารมณ์ความรู้สึกระหว่างพ่อแม่กับลูกอีกด้วย (Markiewicz, Doyle, and Brendgen, 2001) เมื่อความผูกพันกับพ่อแม่ลดลง เด็กวัยรุ่นจะมีความคิดและทัศนคติเป็นของตัวเองและจะพยายามไม่รับฟังคำเตือนของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่อยู่ใกล้ชิด ในช่วงที่วัยรุ่นเริ่มพัฒนาตัวเองโดยพยายามค้นหาอิสระในการใช้ชีวิต และอิสระในทางความคิด เขาจะมีความคิดว่าพ่อแม่ยังคงให้การสนับสนุนเขาอยู่เสมอ แต่ถ้าพ่อแม่ไม่สามารถก้าวข้ามช่วงเวลาในการปรับตัวนี้ไปกับลูกได้พื้นฐานความผูกพันในครอบครัวก็จะเริ่มเกิดช่องว่างและห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น (Cooper, Shaver, and Collin, 1998)

ส่วนสาเหตุหลักของปัญหาที่พบใน “วัยรุ่น” ได้แก่ การที่ถูกครอบครัวละเลยในการอบรมเลี้ยงดูจนกลายเป็นความเก็บกดช้ำใจของเด็ก (Ramchitti Institute, 2008) รวมถึงวัยรุ่นที่พ่อแม่ขาดการศึกษาหรือมีปัญหาสุขภาพทางจิต ครอบครัวมีบุตรมากและฐานะยากจน มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ (Threepati, 2009) โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมการใช้สารเสพติดหรือมีภาวะซึมเศร้า เป็นผลมาจากการที่ครอบครัวไม่มีเวลาว่างให้แก่กัน ขาดการทำกิจกรรมร่วมกัน และขาดการอบรมสั่งสอนที่ดี เป็นต้น ซึ่งในครอบครัวที่มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่เสมอนั้นจะช่วยเสริมสร้างบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนให้แก่สมาชิกในครอบครัว และมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันทางความคิดอยู่เสมอ และทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่รู้สึกถึงความเดียวดายภายในจิตใจ (Friesen, 1990) เมื่อพิจารณาถึงความผูกพันระหว่างพ่อแม่และลูกซึ่งเป็นส่วนสำคัญของความเข้มแข็งภายในครอบครัวนั้นจะมีความผูกพันที่มีพื้นฐานมาจากความเสมอภาคเช่น ความเสมอภาคในด้านการแสดงออกทางความคิดเป็นต้น ซึ่งลูกจะสามารถนำมาเป็นแนวทางและหลักการในการปฏิบัติตนต่อไปในขณะที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยที่ระบบต่าง ๆ ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเช่นนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด

เนื่องจากเราไม่สามารถเปลี่ยนตัวพ่อแม่และลูกได้ แต่สิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้คือระบบและวิธีการปฏิบัติสัมพันธ์กัน (Dinkmeyer et al. 1997)

จากปัญหาข้างต้น จะพบว่าในปัจจุบันนั้นระบบความผูกพันในครอบครัวได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย และมีผลในทางลบโดยตรงกับเยาวชนหรือวัยรุ่น อีกทั้งยังส่งผลเสีย ไปในวงกว้าง เนื่องจากระบบครอบครัวเป็นระบบพื้นฐานของชีวิตของผู้คนทั้งประเทศและทั่วโลก ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการศึกษาเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น เพื่อให้เป็นแนวทางในการป้องกัน และเป็นการแก้ปัญหาของครอบครัว และได้นำทฤษฎีการบำบัดด้วยสติ (Mindfulness-based cognitive therapy) มาเป็นพื้นฐานในโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น และสามารถ นำผลของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ไปปรับใช้เพื่อพัฒนาเสริมสร้าง และสนับสนุนระบบความผูกพันในครอบครัวให้มีความแข็งแกร่ง และจะสามารถลดผลกระทบในการแสดงพฤติกรรมของวัยรุ่นที่มีต่อสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวอย่างประชากรที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาได้มาจากวิธีการเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนอนุบาลศรีชำสูง จำนวน 16 คน ซึ่งสุ่มแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มทดลอง 8 คนและกลุ่มควบคุม 8 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1. แบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น มีค่าความเชื่อมั่นแบบวัดเท่ากับ .94 โดยเนื้อหาแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า 6 ระดับ แบ่งเป็น 7 องค์ประกอบ จำนวน 51 ข้อ 2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลองครั้งนี้ คือ โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนดำเนินการทดลอง ในขั้นดำเนินการทดลอง กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัว ของวัยรุ่น ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การดำเนินการในกลุ่มทดลอง

1.1 ผู้วิจัยแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย ระยะเวลาของการทำวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมวิจัย และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยโดยให้ลงชื่อยินยอมในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยของอาสาสมัครวิจัย (Informed consent form) พร้อมทั้งให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น (Pre-test)

1.2 ดำเนินการทดลองโดยการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นในกลุ่มทดลอง มีกิจกรรมทั้งหมด 9 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที สัปดาห์ละ 1 ครั้ง จัดกิจกรรม ในวันอังคาร เวลา 10.00–11.30 น. โดยในแต่ละครั้งจะได้ร่วมกิจกรรมการพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ได้แก่

สัปดาห์ที่ 1 ปฐมนิเทศ
สัปดาห์ที่ 2 ความเข้าใจซึ่งกันและกัน
สัปดาห์ที่ 3 สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว
สัปดาห์ที่ 4 กิจกรรมร่วมกัน
สัปดาห์ที่ 5 การเผชิญปัญหา
สัปดาห์ที่ 6 การเคารพตนเอง
สัปดาห์ที่ 7 เอกลักษณ์แห่งตน
สัปดาห์ที่ 8 วินัยของครอบครัว
สัปดาห์ที่ 9 ปัจฉิมนิเทศ

1.3 ผู้ช่วยวิจัย ให้กลุ่มทดลองทำแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ในสัปดาห์ที่ 9 (Post-test) และผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้ที่เข้าร่วมโปรแกรมและกล่าวปิดโครงการวิจัย

2. การดำเนินการในกลุ่มควบคุม

2.1 ผู้วิจัยพบกลุ่มควบคุมเพื่อแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย ระยะเวลาของการวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมวิจัย และขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยโดยให้ ลงชื่อยินยอมใน หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยของอาสาสมัครวิจัย (Informed consent form) พร้อมทั้งให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น (Pre-test)

2.2 ผู้ช่วยวิจัยพบกลุ่มควบคุมอีกครั้งในสัปดาห์ที่ 9 เพื่อทำแบบวัดความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น (Post-test)

กล่าวโดยสรุป ตลอดระยะเวลา 9 สัปดาห์ ของการทดลอง กลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ร่วมกับการดูแลตามปกติ และกลุ่มควบคุมจะได้รับการดูแลตามปกติของครอบครัว หลังจากสิ้นสุดการทดลองในวันสุดท้ายของสัปดาห์ที่ 9 ผู้วิจัยจะทำการประเมินความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นของผู้เข้าร่วมวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งก่อนและหลังการทดลอง มาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพัน ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับ คือ โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น โดยใช้สถิติทดสอบค่าที ชนิดที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Dependent t - test)

2. เปรียบเทียบผลต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพัน ก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับคือ โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นและกลุ่มควบคุมที่ได้รับ การดูแลตามปกติโดยใช้สถิติทดสอบค่าที ชนิดที่เป็นอิสระจากกัน (Independent t - test)

3. กำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติผู้วิจัยกำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนและเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง ในรูปตารางประกอบคำบรรยายดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพันก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มทดลอง (n=8)

คะแนนความผูกพัน	**M**	**SD**	**df**	**t**	**p-value**
ก่อนการทดลอง	122.63	11.96	7	-5.10	0.001
หลังการทดลอง	140	19.34			

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นในกลุ่มทดลอง หลังได้รับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น มีค่าคะแนนเฉลี่ย (M=140, SD=19.34) และก่อนการทดลอง (M= 122.63, SD= 11.96) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพันก่อน และหลังการทดลองในกลุ่มควบคุม (n=8)

คะแนนความผูกพัน	**M**	**SD**	**df**	**t**	**p-value**
ก่อนการทดลอง	119.25	9.66	7	1.83	0.109
หลังการทดลอง	115.75	12.28			

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นในกลุ่มควบคุม หลังได้รับการดูแลตามปกติมีค่าคะแนนเฉลี่ย (M= 119.25, SD= 9.66) สูงกว่าก่อนทดลอง (M= 115.75, SD= 12.28) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นหลังการฝึกอบรมต่ำกว่าก่อนการฝึกอบรม

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพัน ก่อนและหลังระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม (n = 16)

ตัวแปร	**กลุ่มทดลอง**		**กลุ่มควบคุม**		**df**	**t**	**p-value**
	M	**SD**	**M**	**SD**			
ก่อนการฝึกอบรม	122.63	11.96	120.50	11.44	14	0.363	0.722
หลังการฝึกอบรม	140.00	19.34	115.75	12.28	14	2.994	0.010

จากตารางที่ 3 ผลต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ของกลุ่มทดลองก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 122.63 และกลุ่มควบคุมเท่ากับ 120.50 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น ของกลุ่มทดลองหลังการฝึกอบรมเท่ากับ 140.0 และกลุ่มควบคุมเท่ากับ 115.75 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าภายหลังการฝึกอบรม กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม

องค์ความรู้ใหม่

กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น โดยการบำบัดด้วยสติ (Mindfulness-based cognitive therapy) ที่เป็นกระบวนการในการฝึกสมาธิจะช่วยให้เด็กวัยรุ่นรู้จักใช้สติในการครุ่นคิดก่อนที่จะใช้อารมณ์ในการทำกิจกรรมใด ๆ อีกทั้งยังเป็นการบำบัดได้ด้วยตัวเอง กล่าวคือ การบำบัดด้วยสติ นั้นเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคล “ผู้ใดที่ฝึก ผู้นั้นก็ย่อมที่จะได้รับผลของการฝึก” การใช้ “สติ” เป็นแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่แปลว่า “ความระลึกได้” เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนจิตที่อาจถูกปรุงแต่ง และเป็นสิ่งที่คอยยั้งเตือนให้เกิดความเท่าทันจิต หรือเรียกว่า “ความไม่ประมาท” ดังนั้น การใช้โปรแกรมการบำบัดด้วยสติจึงเป็นแนวทางที่ดี ที่สามารถนำมาปรับใช้กับเด็กวัยรุ่นเพื่อให้เกิด ความไม่ประมาทในการใช้ชีวิต และเพื่อให้เกิดการยับยั้งชั่งใจในการกระทำต่าง ๆ ของตน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ลดผลกระทบต่อจิตใจของเด็กวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี ปัญหาทางช่องว่างและความห่างเหินภายในครอบครัว ก็จะถูกลดลงไปด้วย รากฐานของระบบครอบครัวที่เป็นระบบพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ทุกคนก็จะได้รับการปรับแก้ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาพบว่าผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น หลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลตามปกติ ผลการวิจัยพบว่าผลต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนความผูกพัน หลังการฝึกอบรมระหว่างกลุ่มทดลอง (M=140.00, SD=19.34) ซึ่งได้รับโปรแกรมฝึกอบรม สูงกว่ากลุ่มควบคุม (M=115.75, SD=12.28) ซึ่งไม่ได้รับการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งก่อนให้โปรแกรมฝึกอบรม คะแนนเฉลี่ยความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นกลุ่มทดลอง (M=122.63, SD=11.96) และกลุ่มควบคุม (M=120.50, SD=11.44) ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าภายหลังการฝึกอบรมกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมฝึกอบรม มีระดับการเปลี่ยนแปลงของคะแนนเฉลี่ยความผูกพันสูงกว่ากลุ่มควบคุม เนื่องจากการได้รับโปรแกรมฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยใช้หลักการฝึกสติของ คาร์บัต-ซินน์ (Kabat-Zinn, 2003) ซึ่งเป็นพื้นฐาน ของการบำบัดความคิดด้วยสติ (Mindfulness-based cognitive therapy) เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการของการฝึกสมาธิ ที่สามารถช่วยให้เกิดความมีสติที่จะอยู่กับปัจจุบัน เกิดการตระหนักรู้และเข้าใจ

พร้อมกับปล่อยวางอารมณ์เป็นทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเองมากกว่าจะไปเปลี่ยนแปลงและท้าทายสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้ที่ได้ทำการฝึกสติและสมาธิอย่างต่อเนื่องจะพบผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมการมีสติของตนเอง ช่วยในการรู้คิด การเกิดอารมณ์และพฤติกรรมที่ยืดหยุ่น สามารถขจัดอารมณ์ด้านลบของตน ออกไปได้ (Kabat-Zinn, 2003)

สรุปได้ว่า โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น เป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น เพราะหลังจากฝึกปฏิบัติจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย พฤติกรรม มุมมอง ความคิด และแรงจูงใจ ในการเปลี่ยนแปลงตนเอง การควบคุมตนเอง อารมณ์ ความคิดและพฤติกรรม ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยพัฒนาความผูกพันในครอบครัวให้ดีขึ้น (Samuelson, Carmody, Kabat-Zinn, and Bratt, 2007)

สรุป

ผลของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น บ่งชี้ได้ว่าก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำกว่า หลังได้รับโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งกลุ่มควบคุมก็มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการฝึกอบรมมีประสิทธิผลในการพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นได้ ดังนั้นโปรแกรมพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่นจึงเป็นโปรแกรมที่มีประโยชน์และมีประสิทธิผล และสามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้เยาวชนหรือวัยรุ่น ที่เป็นวัยแห่งความคะนอง และมีความมั่นใจใจตัวเองสูง กลับมาอยู่กับสมาธิและทำให้เกิดสติ และช่วยให้เกิดการพัฒนาความผูกพันในครอบครัวให้ดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผูกพันในครอบครัวของวัยรุ่น จะช่วยสร้างให้เกิดการพัฒนาความผูกพันในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่สร้างให้เกิดการเจริญทางสมาธิและสติ ซึ่งเป็นส่วนช่วยควบคุมการกระทำหรือพฤติกรรมของวัยรุ่นให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ แต่เด็กจำเป็นต้องต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประสิทธิผลที่ดีในทางปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

โรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรในด้านการฝึกอบรมและการทำงานในระบบของโรงเรียนเพื่อให้มีบุคลากรในการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมนักเรียนวัยรุ่นในองค์ประกอบอื่น ๆ หรือขยายผลทำการวิจัยเพิ่มต่อไป

References

Cooper, M.L., Shaver, P.R., & Collins, N.L. (1998). The style of attachment, emotional control and adaptation in adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380–1397.

Department of Community Development. (2000). *Factors that support the strength of the family institution. Research report*. Retrieved September 15, 2018, from http://www.iqeqdekthai.com

Dinkmeyer, D., Sr., G. D., & McKay, Jr. (1997). *Systematic Training for Effective Parenting [VHS]*. Circle Pines, MN:American Guidance Service.

Friesen, J. D. (1990). *Rituals and Family Strength*. Retrieved August 12, 2019, from http://www.directionjournal.org/article/?564.

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: past, present, and future. *Clinical psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.

Markiewicz, D., Doyle, A.B., & Brendgen, M. (2001). The quality of adolescents' friendships: Associations with mothers' interpersonal relationships, attachments the parents and friends, and prosocial behaviors. *Journal of Adolescence*, 24(3), 429–445.

National Committee for Promotion and Coordination of Women. (1994). *Seminar on brainstorming on promoting family institutions to be strong and self-reliant*. Bangkok: Office of the National Culture Commission.

Poverny, L.M., & Finch, W.A. (1988). Gay and lesbian domestic partnerships: Expanding the definition of the family, *Social Casework*, 69(2), 116-121.

Ramchitti Institute. (2008). *Children and youth behavior*. Youth and Youth Situation Monitoring Program. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kongsakon, R. (2013). Special article. *Villagers Doctor Magazine*. Retrieved July 1, 2019, from http://www.gotoknow.org/posts/421799.

Samuelson, M., Carmody, J., Kabat-Zinn, J., & Bratt, M. A. (2007). Mindfulness-based stress reduction in Massachusetts correctional facilities. *The Prison Journal*, 87(2), 254-268.

Threepati, S. (2009). *Risk factors and prevention or promotion of adolescent health*. Retrieved July 20, 2019, from http://www.wearehappy.in.th/happykids/happykidsteen/.

บทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ประเทศกัมพูชา*

Rebranding image in Sihanoukville Province, Cambodia under Chinese influence

[1]สมลักษณ์ ศรีราม และ อุดมพร ธีระวิริยะกุล

[1]Somluck Sriram and Udomporn Teeraviriyakul

[1]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

[1]Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: somluck2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา และ 2) นำเสนอบทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา กรอบแนวคิดที่ใช้ได้แก่ แนวคิดเรื่องการสร้างแบรนด์สถานที่ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาจากเอกสารและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) รัฐบาลกัมพูชาได้วางเป้าหมายการพัฒนาและออกแบบภาพลักษณ์จังหวัดสีหนุวิลล์ไว้ 4 ประการ คือ (1) เมืองที่เป็นประตูสู่การติดต่อทางการค้าและการลงทุน (2) เมืองศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งโลจิสติกส์ (3) เมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรม และ (4) เมืองแห่งการท่องเที่ยวและการบริการ 2) บทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา มี 2 รูปแบบ คือ (1) บทบาทจากการค้าและการลงทุนในรูปแบบการลงทุนโดยตรง และ (2) บทบาทการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่สีหนุวิลล์

คำสำคัญ: จีน; การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์; สีหนุวิลล์; กัมพูชา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study the changing of image of Sihanoukville Province, Cambodia; and 2) to present the roles of China in changing the image of Sihanoukville Province, Cambodia. The conceptual framework used was the building of a location brand. This was a qualitative research by means of studying the documents and analyzing the data by content analysis.

*Received May 23, 2020; Revised November 18, 2020; Accepted August 26, 2021

The research results found that 1) the government of Cambodia has set the goals for developing and designing the image of Sihanoukville Province with four development goals as follows: (1) a gateway city to trade and investment network, (2) a center city of transportation and logistics, (3) a city of industrial hub, and (4) a city of tourism and services; 2) The roles of China in changing the image of Sihanoukville Province consist of 2 aspects: (1) the role of trade and investment in the form of foreign direct investment, and (2) the role in providing assistance for developing Sihanoukville Province.

Keywords: China; Changing of Image; Sihanoukville; Cambodia

บทนำ

หนึ่งในนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลกัมพูชาในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คือการดำเนินนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือหลังจากปัญหาภายในประเทศกัมพูชาสงบลงและเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสังคมนิยมมาเป็นระบอบประชาธิปไตย กัมพูชาได้หันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาฟื้นฟูบูรณะประเทศที่เสียหายจากสงครามกลางเมืองนานหลายทศวรรษ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในด้านเศรษฐกิจรัฐบาลกัมพูชามีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศระยะยาวที่มุ่งหลุดพ้นจากความเป็นประเทศยากจน ด้วยการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มการลงทุนของภาคเอกชน ปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ ตลอดทั้งปฏิรูปตลาดการค้าให้เป็นตลาดเสรี (Kaewkumkong, 2012) แต่ด้วยงบประมาณที่มีจำกัดทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการผลิตในภาคอุตสาหกรรมจำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งจีนถือเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กัมพูชามาอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันจีนถือเป็นประเทศคู่ค้าและผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและยาวนานของทั้งสองประเทศในขณะที่อีกส่วนจีนเองก็มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการออกไปลงทุนในต่างประเทศภายใต้นโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road: OBOR) ของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ในการดำเนินยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเปิดตลาดการค้าใหม่และระบายอุปทานภายในประเทศ แสวงหาทรัพยากร การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตสินค้า ฐานการลงทุนตลอดจนฐานการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ (Suwakan, 2019) ซึ่งกัมพูชาก็เป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายที่จีนให้ความสนใจในการเข้าไปลงทุนและเป็นจุดภูมิศาสตร์สำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่การขยายการลงทุนกับประเทศอื่นๆในภูมิภาคอาเซียน

ก่อนหน้านี้ความช่วยเหลือกึ่งลงทุนในโครงการต่างๆของจีน มักจะกระจุกตัวอยู่ในพนมเปญเมืองหลวงของกัมพูชา แต่ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมานี้ได้มีการเพ่งความสนใจไปที่กรุงพระสีหนุหรือจังหวัดสีหนุวิลล์ ซึ่งเป็นจังหวัดชายฝั่งทะเลที่อยู่ทางตอนใต้ของกัมพูชา โดยเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจนับเป็นอันดับ 3 รองจากพนมเปญและเสียมราฐ เนื่องจากสีหนุวิลล์ถือเป็นเมืองท่าที่สำคัญของกัมพูชา โดยเป็นที่ตั้งท่าเรือ

น้ำลึกแห่งเดียวในประเทศ มีเขตเศรษฐกิจพิเศษทำให้มีโรงงานอุตสาหกรรมกว่า 100 แห่ง เข้ามาตั้งฐานการผลิตเพื่อส่งออกที่เมืองนี้ รวมทั้งสีหนุวิลล์ยังถูกจัดเป็นเมืองยุทธศาสตร์บนเส้นทางการค้าระหว่างประเทศสายสำคัญของโครงการ One Belt One Road (OBOR) อีกด้วย (Department of Trade Negotiations, 2016) ส่งผลให้มีการหลั่งไหลเข้ามาของนักลงทุนจีนพร้อมเม็ดเงินลงทุนจำนวนมหาศาล โดยมีเป้าหมายให้สีหนุวิลล์เป็น HUB เส้นทางและโลจิสติกส์ที่เชื่อมไปไทยและเวียดนามในการส่งสินค้า (ASEAN Learning Center, 2017) พร้อมๆกับวางแผนพัฒนาพื้นที่ให้เมืองแห่งนี้เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่คล้ายกับเมือง “เซินเจิ้น” ในประเทศจีน นอกจากการลงทุนดังกล่าวแล้ว ยังพบว่าจำนวนคนจีนในเมืองสีหนุวิลล์มีเพิ่มมากขึ้น โดยสำนักข่าว The Guardian ได้รายงานว่า ใน ค.ศ. 2016 มีการประเมินจำนวนประชากรชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองสีหนุวิลล์มีมากเกือบร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในเมืองสีหนุวิลล์เป็นคนจีนประมาณ 120,000 คน เพิ่มขึ้นจากปีก่อนถึง 126 เปอร์เซ็นต์ (Petersen, 2018) อีกทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากรส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจและแรงงานอพยพจากจีน ส่งผลให้การแพร่กระจายของวัฒนธรรมเศรษฐกิจจีนที่มาพร้อมกับการหลั่งไหลของจีนอพยพใหม่เข้ามาในสีหนุวิลล์ที่นับวันจะเติบโตขึ้นและเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม้กระนั้นคงยากที่จะปฏิเสธได้ว่า การให้ความช่วยเหลือต่อกัมพูชาของจีนทั้งเงินทุนและแรงงานนั้น ส่งผลให้จังหวัดสีหนุวิลล์มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จากที่ครั้งหนึ่งเคยถูกมองเป็นเพียงจังหวัดชายฝั่งทะเลที่ซบเซา เจริญขึ้นมาภายในเวลาไม่นาน มีการเข้ามาลงทุนก่อสร้างในโครงการขนาดใหญ่หลายโครงการไม่ว่าจะเป็นคอนโด โรงแรม และคาสิโน รวมไปถึงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น โรงผลิตไฟฟ้า และโครงการก่อสร้างถนนไฮเวย์ 4 เลน จากสีหนุวิลล์ไปพนมเปญ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนของจีน รวมแล้วกว่า 70 โครงการ ด้วยมูลค่าการลงทุนกว่าหลายพันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ตลอดจนร้านค้าและร้านอาหารที่มีป้ายกำกับเป็นภาษาจีนทั่วเมือง จนแทบจะจำภาพเดิมของเมืองสีหนุวิลล์ในช่วง 2 ปีก่อนหน้านั้นไม่ได้

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจว่าการเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ค่อยๆ เชื่อมร้อยยึดโยงให้เมืองเศรษฐกิจอาเซียนเกิดการปะทะสังสรรค์กันอย่างแนบแน่น รัฐบาลแต่ละประเทศของอาเซียนมีการสร้างภาพลักษณ์และการวางตำแหน่งสถานะ (Positioning) ของเมืองให้มั่นคงท่ามกลางการแข่งขันกันอย่างรุนแรงระหว่างเมืองหรือประเทศต่าง ๆ อย่างไร โดยที่เมืองจะต้องสร้างความโดดเด่นออกมาซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าการสร้างจุดขายของเมืองเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเมือง แม้ว่าภาพลักษณ์ของเมืองแต่ละแห่งมีวิวัฒนาการมาตามธรรมชาติตามเงื่อนไขปัจจัยพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ประชากร และสังคมของแต่ละพื้นที่ บางเมืองมีภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เกิดมาจากประวัติศาสตร์ กล่าวคือมีภาพลักษณ์ (Image) หรือภาพจำที่คนทั่วไปรับรู้ แต่สำหรับในบางกรณีภาพลักษณ์เดิมอาจไม่สะท้อนสภาพจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน บางเมืองอาจต้องมุ่งปรับแก้ภาพลักษณ์ที่มีมาแต่เดิม จึงต้องหาวิธีการปฏิเสธหรือปรับแก้ภาพลักษณ์นั้น เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างภาพจำใหม่ โดยเฉพาะอันเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศในยุค AEC ซึ่งเต็มไปด้วยความร่วมมือและการแข่งขันทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียนเช่นนี้ สภาพการแข่งขันและการเปรียบเทียบระหว่างเมืองต่าง ๆ ในแต่ละรัฐเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดการสร้างแบรนด์สถานที่ (Place Branding) ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง

ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างการรับรู้ สร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขัน และดึงดูดกลุ่มเป้าหมายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ นักท่องเที่ยว นักลงทุน และผู้พำนักอาศัยใหม่มายังเมือง โดยแต่ละเมืองต่างก็แข่งขันและแย่งชิงนักท่องเที่ยว ธุรกิจและการลงทุนซึ่งกันและกัน ไม่เฉพาะระหว่างเมืองระดับโลกที่อยู่คนละประเทศแต่รวมถึงเมืองในประเทศเดียวกัน รัฐบาล หน่วยงานราชการหรือองค์กรของแต่ละพื้นที่ จึงเริ่มมีความคิดที่ว่าแต่ละเมืองควรมียุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์ของเมืองตัวเองอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความแตกต่างจากเมืองอื่นๆ และมีคุณค่าที่เสนอให้กับลูกค้า (Value Proposition) แต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน (Merrilees, Miller, and Herington, 2013)

จากปรากฏการณ์ข้างต้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา เนื่องจากเมืองแต่ละแห่งมีเงื่อนไข บริบท ข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนาที่ไม่เหมือนกัน การถอดบทเรียนผ่านเมืองภูมิศาสตร์เศรษฐกิจอย่างสีหนุวิลล์ที่เกิดจากการเข้ามาลงทุนในหลายๆ ด้านของจีนนั้น จะแสดงให้เห็นอีกมุมหนึ่งของมิติทางเศรษฐกิจที่ถูกนำมาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อรู้เท่าทันสถานการณ์และพร้อมรับมือกับผลกระทบในการพัฒนาเมืองที่จะเกิดขึ้นอย่างระมัดระวัง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา
2. เพื่อนำเสนอบทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยใช้วิธีการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเรื่องการสร้างและการปรับเปลี่ยนแบรนด์หรือภาพลักษณ์ของเมือง โดยการศึกษาจากกลุ่มแนวคิดการสร้างแบรนด์สถานที่ (Place Branding) ของ วิคเตอร์ อเล็กซานดรู บริคิว (Briciu, 2013) การสร้างแบรนด์แห่งชาติ (Nation Branding) ของ ไซมอน แอนโฮลท์ (Rattanawaraha, and Thanapet, 2019) และภาพลักษณ์ตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) ของ ชมพูนุช ปัญญไพโรจน์ (Panyapiroje, 2015)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเรื่องการออกแบบและการพัฒนาพื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา โดยการศึกษาจากเอกสารชั้นต้น (Primary sources) เช่น บันทึกและรายงานการประชุมของรัฐสภา มติคณะรัฐมนตรี เอกสารนโยบายของรัฐบาล เอกสารและแผนงานของคณะกรรมการที่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงจังหวัดสีหนุวิลล์ ตลอดจนรายงานการประชุมและการสัมมนาของกลุ่มองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง (Secondary sources) เช่น รายงานการวิจัย บทความ ข่าวแถลงการณ์ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร (Content analysis) ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของสุภางค์ จันทวาณิช ใน 6 วิธี คือ 1) การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) 2) การเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) 3) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) 4) การตีความข้อมูล (Interpretation) 5) การอธิบายสาเหตุและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล (Cause Description) 6) การเชื่อมโยงข้อมูลโดยจินตนาการเชิงสังคมวิทยา (Sociological Imagination) (Chantavanich, 2013)

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยได้มีการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพื้นที่กรณีศึกษาตามกรอบคิดของกลุ่มแนวคิดการสร้างแบรนด์สถานที่ (Place Branding) สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลกัมพูชาได้มีการจัดทำแผนการดำเนินการพัฒนา “Sihanoukville 2030” ขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของเมือง กล่าวคือเป็นเป้าหมายและภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ที่รัฐบาลกัมพูชาต้องการนำเสนอแก่กลุ่มเป้าหมายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ นักท่องเที่ยว นักลงทุน และผู้พำนักอาศัยใหม่ รวมถึงการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งขัน โดยรัฐบาลกัมพูชาได้วางเป้าหมายการพัฒนาและออกแบบภาพลักษณ์จังหวัดสีหนุวิลล์ไว้ 4 เป้าหมาย คือ

1) เมืองที่เป็นประตูสู่การติดต่อทางการค้าและการลงทุน (Goal 1: Function as the National Gateway of international trade, economies, human resource and technologies) รัฐบาลกัมพูชามุ่งหวังให้จังหวัดสีหนุวิลล์ เป็นเสมือนประตูสู่การค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติและเป็นไปได้มากที่สุด โดยคำนึงถึงการมีอยู่ของท่าเรือสีหนุวิลล์ ซึ่งรองรับการค้าต่างประเทศและสนามบินสีหนุวิลล์ซึ่งเป็นสนามบินนานาชาติแห่งที่ 3 ที่สามารถให้บริการเที่ยวบินระหว่างประเทศได้

2) เมืองศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งโลจิสติกส์ (Goal 2: Be the National Logistic Center linked with World Markets) เป้าหมายนี้เชื่อมโยงกับการเป็นประตูการค้า โดยวางเป้าหมายในเรื่องของการเป็น “ศูนย์กลางโลจิสติกส์” (Logistic Center) ในระดับชาติและระหว่างประเทศ ทั้งนี้การขนส่งสินค้าจะถูกดึงดูดให้ผ่านมายังจังหวัดสีหนุวิลล์ รวมทั้งการนำเข้าและส่งออกจากท่าเรือสีหนุวิลล์ นอกจากนี้รัฐบาลกัมพูชามุ่งหวังให้จังหวัดสีหนุวิลล์เป็น “สถานีรถบรรทุก” (Truck Terminal) และเป็น“สถานีตู้สินค้า” (Inland Container Depot) ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการ โดยรัฐบาลกัมพูชาหวังว่าเป้าหมายนี้จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

3) เมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรม (Goal 3: Be an Industrial Center with modern & non-traditional manufactures and agro-industries) ด้วยการบรรลุเป้าหมายที่ 1 และ 2 ข้างต้น การเป็นเมืองอุตสาหกรรมจะเอื้อต่อสภาพแวดล้อมการค้าและเงื่อนไขการขนส่ง โดยสิ่งที่สีหนุวิลล์จะสร้างความแตกต่าง

ให้กับเมืองอุตสาหกรรมอื่น ๆ คือการเป็นเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม เพื่อเป็นอีกวิธีการที่ช่วยให้เกิดการกระจายการลงทุน โดยลดการพึ่งพาภาคการส่งออกเสื้อผ้าที่มากเกินไปด้วยและเป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นผ่านอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป

4) เมืองแห่งการท่องเที่ยวและการบริการ (Goal 4: Be a National Growth Center with diversified economic activities and urban services) จังหวัดสีหนุวิลล์ต้องเป็นหนึ่งในเมืองที่เป็นศูนย์กลางการเติบโตของประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การเติบโตของเศรษฐกิจกัมพูชาโดยรวม ความหลากหลายของบริการในเมืองจะถูกสะสม เพื่อสนับสนุนการขยายกิจกรรมทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้สีหนุวิลล์กลายเป็นเสาหลักเชิงกลยุทธ์เพื่อการเติบโตของประเทศ

จากแผนการพัฒนา “Sihanoukville 2030” ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ที่รัฐบาลกัมพูชาต้องการนำเสนอแก่กลุ่มเป้าหมายคือการเป็นเมืองชั้นนำที่เป็นศูนย์กลางและเสาหลักทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมไปถึงเมืองที่เป็นศูนย์กลางระหว่างประเทศ แต่ทว่าด้วยงบประมาณที่มีจำกัดทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการผลิตในภาคอุตสาหกรรมจำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งจีนถือเป็นหนึ่งในหลายประเทศที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กัมพูชามาอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันจีนถือเป็นประเทศคู่ค้าและผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์การลงทุนของจีนได้นำมาซึ่งภัยคุกคามทางเศรษฐกิจตามมา ซึ่งทำให้หลายประเทศยังมีความกังวลในเรื่องสินค้าจีน คนจีน และทุนจีน ที่กำลังรุกเข้ามาสู่กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ เรื่อง “ทุนนิยมจีน ประชาคมอาเซียนและชาวจีนโพ้นทะเลในอุษาคเนย์” (Santasombat, 2015) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและลุ่มน้ำโขงกำลังพัฒนาไปในลักษณะพึ่งพิงจีนมากยิ่งขึ้น ผ่านการลงทุนและความช่วยเหลือต่างประเทศ ความสัมพันธ์รูปแบบดังกล่าวทำให้ประเทศในลุ่มน้ำโขงจำต้องเป็น “กัลยาณมิตรทางการเมือง” ของจีนโดยปริยาย อีกทั้งการลงทุนมาพร้อมกับการหลั่งไหลของชาวจีนหลากหลายกลุ่มเข้ามาในลุ่มน้ำโขง ทรัพยากรและการแข่งขันทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ เป็นของชาวจีนอพยพมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนั้นจากการสำรวจวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์จีนในสายตาประเทศเพื่อนบ้าน ศึกษาผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์ในกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม” ของ ดร.วรารัก เฉลิมพันธุศักดิ์ (Chalermpansak, 2016) ยังช่วยตอกย้ำให้เห็นถึงภาพลักษณ์จีนในสายตากัมพูชาว่าเป็น “ญาติมิตรผู้เกื้อหนุน” โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากการนำเสนอข่าวสารที่มักเอนเอียงไปในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ รวมถึงโครงการลงทุนกึ่งให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นความหวังในการเปิดพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจของกัมพูชา โดยข่าวสารเกี่ยวกับช่องว่างด้านการค้าที่อาจก่อให้เกิดความรู้สึกของความไม่พอใจและความขัดแย้งไม่ได้รับการนำเสนอมากนัก เช่นเดียวกับรายละเอียดของโครงการลงทุนขนาดใหญ่ที่อาจก่อให้เกิดข้อกังขาในเรื่องผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาผู้อยู่อาศัยในเขตพื้นที่การลงทุนต่างๆ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำเสนอบทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ประเทศกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของจีน มี 2 รูปแบบ คือ

1) บทบาทจากการค้าและการลงทุนในรูปแบบการลงทุนโดยตรง (Foreign Direct Investment : FDI) โดยจากรายงานของทางการจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา ระบุว่าคนสัญชาติจีนเป็นเจ้าของธุรกิจมากกว่าร้อยละ 90 ในจังหวัดสีหนุวิลล์ ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม คาสิโน ร้านอาหาร กิจการคอนโดมิเนียม ไปจนถึงอาบอบนวด (Prachatai, 2019) ซึ่งในปัจจุบันจีนได้เข้ามาลงทุนครอบคลุมทุกด้าน โดยโครงการด้านสาธารณูปโภคที่จีนเข้ามาลงทุน ได้แก่ เขื่อน ทางรถไฟ และถนน ในด้านการเกษตรจีนได้เข้ามาลงทุนสัมปทานปลูกปาล์มน้ำมัน ส่วนด้านอุตสาหกรรม ใน ค.ศ. 2008 บริษัท Jiangsu Taihu Cambodia International Economic Cooperation Investment Co.,Ltd และ Cambodia International Development Group Co.,Ltd ได้ก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์ขึ้น โดยนับเป็นเขตเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในกัมพูชา มีเนื้อที่ทั้งหมด 11.13 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นโซนอุตสาหกรรม โซนท่องเที่ยว โซนที่พักอาศัย ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้เขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์เป็นเหมือนเมือง “เซินเจิ้น” ประเทศจีน (Ujjin, 2019) นอกจากนี้จีนยังได้เข้ามาลงทุนในภาคการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากกิจการที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ล่าสุดรัฐบาลกัมพูชาได้ให้สัมปทานแก่บริษัทจีนทำโครงการขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วย โรงแรม-อพาร์ตเมนต์ระดับ 5 ดาว ร้านค้าปลอดภาษี ถนนสายช็อปปิ้งสินค้าหรูหรา โรงภาพยนตร์ IMAX และท่าเทียบเรือยอชต์ ซึ่งทั้งหมดนี้มีกำหนดแล้วเสร็จใน ค.ศ. 2023 จากการเข้ามาลงทุนในด้านการท่องเที่ยวจึงทำให้จังหวัดสีหนุวิลล์กลายเป็นสถานที่ที่คนจีนเข้ามาท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นจำนวนมากจนกลายเป็นเมืองตากอากาศของชาวจีนไปแล้ว

2) บทบาทการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่สีหนุวิลล์ ซึ่งทางการจีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่กัมพูชาเป็นโครงการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า (Grant) และโครงการให้เงินกู้แบบมีเงื่อนไข (Concessional Loan) หรือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ โดยเฉพาะระบบโครงสร้างพื้นฐานที่รัฐบาลจีนให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินเพื่อนำไปพัฒนาโดยให้สัมปทานแก่ภาคเอกชนของจีนดำเนินการ เช่น โครงการก่อสร้างทางหลวงสายใหม่เชื่อมระหว่างกรุงพนมเปญกับจังหวัดสีหนุวิลล์ การก่อสร้างโรงไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งงบประมาณของโครงการทั้งหมดจะมาจากกองทุนของกลุ่มบริษัทลงทุนกัมพูชา (Overseas Cambodia Investment Corporation: OCIC) ในต่างประเทศกับธนาคารพัฒนาจีน (CDB) นอกจากความช่วยเหลือทางการเงินแล้วจีนยังเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือทางการทหารและการขายอาวุธแก่กัมพูชาด้วย กล่าวคือสีหนุวิลล์เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจีนในความพยายามเชื่อมโยงเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะตั้งอยู่ไม่ไกลจากช่องแคบมะละกาซึ่งเป็นเส้นทางการค้าทางทะเลที่สำคัญของจีน ขณะที่ฝ่ายกัมพูชาซึ่งต้องการพัฒนากองทัพเรือของตนให้ก้าวหน้าและทันสมัย สอดคล้องกับจีนที่หาที่ตั้งกองเรือ กัมพูชาจึงอนุญาตให้จีนเข้ามาใช้ฐานทัพเรือเรียมและท่าเรือสีหนุวิลล์เพื่อการแลกเปลี่ยน (Yongsiri, 2014)

อย่างไรก็ตาม จากการเข้ามาลงทุนของจีนในจังหวัดสีหนุวิลล์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและลบ ซึ่งในบทความครั้งนี้ขอนำเสนอการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านภาพลักษณ์ พบว่าอัตลักษณ์ของความเป็นเมืองสีหนุวิลล์ไม่ได้รับการรักษาหรือเสริมสร้างให้ดียิ่งขึ้น โดยจากเดิมสีหนุวิลล์มีสถานะเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลที่มีภาพลักษณ์อย่าง “ริเวียร่าแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” มาสู่สถานะเมืองอุตสาหกรรมที่มีความมุ่งหมายจะให้เป็นเหมือนเมือง “เซินเจิ้น” ของจีน จนกระทั่งปัจจุบันภาพลักษณ์ของสีหนุวิลล์กลายมาเป็น “มาเก๊าแห่งอาเซียน” และ “ลาสเวกัสแห่งอาเซียน” โดยเปรียบได้กับเมืองสำหรับ

นักพนัน (2) ด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า การเข้ามาลงทุนของจีนทำให้คนจีนได้เดินทางเข้ามาในสีหนุวิลล์เพิ่มมากขึ้น ทั้งในฐานะเจ้าของธุรกิจ พนักงาน และนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจและแรงงานที่อพยพมาตั้งหลักปักฐาน ทำให้มีการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการย้ายถิ่นฐานและการท่องเที่ยวของคนจีน จนสีหนุวิลล์แปรสภาพเป็น “ลิตเติ้ลไชน่า” (Little China/China Province) ส่งผลให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์เมือง และ (3) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผลประโยชน์กับภาระที่เกิดจากการพัฒนาเมืองไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเป็นธรรม ถึงแม้ว่าจีนจะเข้ามาลงทุนจนสร้างเงินสร้างรายได้ให้แก่ชาวกัมพูชา แต่ทว่าผลประโยชน์ยังตกอยู่ที่ชนชั้นนำ นายทุน และชนชั้นสูงที่มีศักยภาพที่จะปรับตัวและสามารถหาผลประโยชน์จากการเข้ามาของจีนได้ ในขณะที่ชาวบ้านระดับล่าง ธุรกิจท้องถิ่น ที่ไม่มีทุน ไม่มีเส้นสาย ไม่ได้รับประโยชน์จากการเข้ามาของจีนเท่าที่ควร ประกอบกับการที่ชาวจีนนิยมอุดหนุนร้านธุรกิจของชาวจีนมากกว่า ส่งผลให้ธุรกิจของชาวกัมพูชาท้องถิ่นอยู่ไม่ได้ เกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวจีนและกัมพูชาในด้านธุรกิจ อันนำมาสู่ความไม่พอใจและความขัดแย้งในด้านอื่นตามมา

องค์ความรู้ใหม่

เมืองแต่ละแห่งมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนา ขนาดและโครงสร้างของเมือง เงื่อนไขด้านภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนระบบราชการและการเมืองในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาภาพลักษณ์เมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธศาสตร์เมือง ซึ่งไม่ใช่แค่การสื่อสารประชาสัมพันธ์และโฆษณาสร้างภาพลักษณ์ที่ดี แต่ต้องรวมไปถึงการพัฒนากิจกรรม สินค้าและการบริการ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนพื้นที่จริงในเมือง อย่างไรก็ตามสำหรับข้อค้นพบและบทเรียนหลักในเรื่องการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์เมืองที่ได้จากการสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่กรณีศึกษาจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา แสดงให้เห็นว่าจากการที่กัมพูชาดำเนินนโยบายด้วยการเปิดประเทศเพื่อการค้าและเปิดรับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ทำให้ต้องเปิดพื้นที่เพื่อให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จนกระทั่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและออกแบบเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจใน “จังหวัดสีหนุวิลล์” เมืองท่าเรือน้ำลึกแห่งเดียวของกัมพูชาที่พึ่งพาการลงทุนจากจีน จนทำให้สูญเสียอัตลักษณ์เมืองของตนเองอย่างเห็นได้ชัด ถึงขนาดที่ว่าคนท้องถิ่นหลายคนโอดว่าอีกหน่อยสีหนุวิลล์จะไม่เหลือคนเขมรอีกต่อไป

นอกเหนือจากนั้น การที่จีนได้เข้ามามีบทบาทในการลงทุนกึ่งช่วยเหลือในโครงการพัฒนาพื้นที่ทั้งในด้านการลงทุน การค้า และการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการจ้างงานและเกิดการเชื่อมโยงและบูรณาการเศรษฐกิจของกัมพูชาเข้ากับภูมิภาค แต่การเข้ามาของจีนก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาสัมพันธภาพระหว่างจีนจะเป็นดั่งญาติมิตรผู้เกื้อหนุนกับกัมพูชา แต่จากกรณีของจังหวัดสีหนุวิลล์ สะท้อนให้เห็นว่ากัมพูชาอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพิงจีนในด้านต่างๆ มากแค่ไหน โดยอาจกล่าวได้ว่า การเข้ามาลงทุนกึ่งช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของจีนในสีหนุวิลล์นั้นเกิดขึ้นภายใต้ 3 เงื่อนไข คือ 1) การขยายตัวของการค้า การลงทุน และความช่วยเหลือต่างประเทศ 2) การขยายอิทธิพลเหนือดินแดนผ่านสัมปทานที่ดินและ

โครงการขนาดใหญ่ และ 3) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมเศรษฐกิจจีนที่มาพร้อมกับการหลั่งไหลของจีนอพยพใหม่สู่สีหนุวิลล์ (Seesang, 2015) ดังนั้นการเข้ามาของจีนในสีหนุวิลล์จึงไม่ใช่ win-win situation แต่เป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างรัฐบาลและชนชั้นนำของจีนและกัมพูชา ชาวบ้านท้องถิ่นถูกทำให้กลายเป็นคนชายขอบที่อยู่นอกพื้นที่แห่งผลประโยชน์ สะท้อนให้เห็นว่าผลประโยชน์กับภาระที่เกิดจากการพัฒนาไม่ได้รับการจัดสรรอย่างเป็นธรรมเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นการลงทุนของจีนในจังหวัดสีหนุวิลล์ที่หวังว่าจะสร้างรายได้ให้แก่คนกัมพูชา แต่การณ์กลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น และกลับกลายเป็นว่าการรุกคืบของทุนจีนกำลังคุกคามวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชาวกัมพูชาเสียเอง

จากปรากฏการณ์ในพื้นที่กรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ถอดบทเรียนที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นเมืองที่ยั่งยืน โดยคำจำกัดความความยั่งยืนของเมือง คือ เมืองที่มีกระบวนการพัฒนาในลักษณะองค์รวม ครอบคลุมมิติการพัฒนาทั้งด้านระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตประชาชนไปพร้อมๆ กัน ให้มีความสอดคล้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างมีสมดุลเป็นวงจรการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันสืบทอดต่อเนื่องในอนาคต โดยไม่กระทบต่อโอกาสในการพัฒนาของคนรุ่นต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ เช่น ความสามารถในการยืดหยุ่นรับการเปลี่ยนแปลง (Resilience) การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) และประโยชน์ต่อเมืองอื่น (Positive Externality) (Marome, 2017) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนนี้เป็นจุดที่ระบบทางนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจทั้ง 3 ระบบซ้อนทับกันอยู่หรืออาจกล่าวได้ว่าคือจุดแห่งความสมดุล (Equilibrium) ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาจำเป็นต้องตระหนักและคำนึงถึง โดยนำมาพิจารณาร่วมกันในการพัฒนาเมือง ไม่มองการพัฒนาเมืองเพียงด้านใดด้านหนึ่งแต่ต้องมองถึงด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันด้วย ดังแผนภูมิภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งมีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จีนมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของจังหวัดสีหนุวิลล์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายของสมเด็จฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชาที่ยินดีอย่างยิ่งต่อการลงทุนโดยตรงจากนักลงทุนต่างประเทศและต้องการเงินลงทุนพัฒนาประเทศอย่างเร่งด่วน ในขณะที่จีนเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ (Bühler, 2019) ซึ่งทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและยาวนาน อีกทั้งจีนยังเป็นนักลงทุนต่างชาติรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชาและเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อกัมพูชาเปิดรับความช่วยเหลือและการลงทุนจากต่างประเทศ จีนจึงเป็นประเทศหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศของกัมพูชา กอรปกับเป้าหมายของจีนที่ต้องการขยายอิทธิพลเข้ามาในอาเซียน ซึ่งกัมพูชาก็เป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายและกัมพูชาก็เต็มใจรับความช่วยเหลือจากจีน นอกจากนั้นจังหวัดสีหนุวิลล์ยังมีแนวโน้มที่จะเติบโตในอนาคตและสามารถเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรีก่อให้เกิดการเชื่อมโยงและบูรณาการเศรษฐกิจของกัมพูชากับนานาประเทศ อันนำมาสู่การเคลื่อนย้ายคน สินค้า ทุน ระหว่างจีน กัมพูชา และภูมิภาค ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของกัมพูชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ของ เดวิด ฮาร์วีย์ (David Harvey) ที่เชื่อว่า “ตลาดกำกับดูแลตัวเอง” กล่าวคือระบบกลไกตลาดถูกทำให้เชื่อว่าจะเป็นระบบที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสิ่งที่ตัวเองต้องการได้ ภาคอุตสาหกรรมการเงินเข้ามายึดครองพื้นที่ทางเศรษฐกิจเหนือภาคการผลิตและภาคธุรกิจบริการ ซึ่งฮาร์วีย์ได้อธิบายว่า สิทธิของคนตัวเล็กตัวน้อยได้ถูกทำลาย หรือไม่ก็ถูกเบียดขับออกไปด้วยสิทธิในการออกแบบเมืองตกอยู่กับภาครัฐที่เอื้อประโยชน์ให้กับการสั่งสมของทุนเป็นสำคัญ ชุมชนดั้งเดิมในเมืองถูกไล่รื้อและในขณะที่แม้ว่าหลายเมืองจะมีผู้คนเข้ามาอาศัยมากขึ้น (Lertsatianchai, 2013) ดังในกรณีของจังหวัดสีหนุวิลล์ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาเมืองเพื่อตอบรับกับการลงทุนของจีนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้พื้นที่เกือบทั้งหมดในเมืองสีหนุวิลล์ถูกปรับเปลี่ยนจนปัจจุบันกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวสำหรับนักพนัน โดยบ้านและพื้นที่ที่อยู่ติดกับชายหาดก็ถูกพัฒนากลายมาเป็นคาสิโนเกือบหมด ทำให้อัตลักษณ์ของเมืองทั้งในด้านกายภาพและสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป การสูญเสียอัตลักษณ์เมืองถือเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องมีการวางแผนและพัฒนาเมืองเพื่อรับมือต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บทบาทของจีนในการพัฒนาพื้นที่ได้ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อสีหนุวิลล์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเข้ามาของจีนเน้นการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ แต่ขาดการเชื่อมโยงในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม อันนำมาสู่ปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาความไม่เข้าใจหรือความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกัมพูชากับชาวจีน สอดคล้องกับ Thourn Sinan ประธานสมาคมการท่องเที่ยวแห่งเอเชียแปซิฟิก (Department of International Trade Promotion in Phnom Penh, 2019) ให้ความเห็นว่าการเข้ามาลงทุนจากนักลงทุนต่างชาตินั้นถือเป็นสิ่งที่ดี แต่ตามหลักการแล้วไม่ควรให้ชาติใดชาติหนึ่งผูกขาดการลงทุนเกินกว่าร้อยละ 50 ของสัดส่วนนักลงทุนต่างชาติทั้งหมดที่เข้ามาลงทุน เพราะจะทำให้ตลาดเกิดการผูกขาดและการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ในพื้นที่จะ

ยากมากขึ้น หากในพื้นที่นั้นๆ ไม่มีกฎระเบียบที่เข้มงวดและเคร่งครัดเพียงพอ การหลั่งไหลเข้ามาของนักลงทุนจีนพร้อมเม็ดเงินลงทุนมหาศาลนั้น มองในมุมหนึ่งอาจถือได้ว่าเป็นโอกาสดีของคนในพื้นที่จากการขายที่ดินและการให้เช่าอาคารพาณิชย์ต่างๆ ในราคาที่สูงขึ้นทุกปี โดยจากรายงานราคาที่ดินของภาคอสังหาริมทรัพย์ระบุว่าราคาที่ดินและค่าเช่าในจังหวัดสีหนุวิลล์พุ่งขึ้นสูงกว่าสิ้นปีที่ผ่านมาถึง 100 เปอร์เซ็นต์ ด้วยเหตุนี้ทำให้คนท้องถิ่นที่มีที่ดิน อาคารร้านค้า และที่พักอาศัยสำหรับให้เช่า มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีฐานะดีขึ้น อย่างไรก็ตามการเข้ามาของกลุ่มนักลงทุนจีนจำนวนมากก็ส่งผลในด้านลบแก่คนในพื้นที่ไปด้วยในคราวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย อาชญากรรมในพื้นที่ที่เพิ่มสูงขึ้น โอกาสในการจ้างงานที่น้อยลง ค่าครองชีพที่สูงขึ้น และประชาชนในพื้นที่ถูกไล่ที่และแทนที่โดยนักลงทุนจีนที่ย้ายถิ่นฐานมาปักหลักอยู่ในจังหวัดสีหนุวิลล์ ซึ่งผลกระทบในทางลบต่างๆ เหล่านี้ หากไม่มีการควบคุมที่เข้มงวดเพียงพอจากภาครัฐจะส่งผลเสียแก่จังหวัดสีหนุวิลล์ได้ในระยะยาว

สรุป

จังหวัดสีหนุวิลล์เป็นอีกเมืองหนึ่งของกัมพูชาที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด เป็นจังหวัดที่มีนักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ และในจำนวนธุรกิจทั้งหมดที่เข้ามาลงทุนในจังหวัดสีหนุวิลล์ในเวลานี้กว่าร้อยละ 90 เป็นธุรกิจของนักลงทุนชาวจีน จากเดิมจังหวัดสีหนุวิลล์เป็นเมืองพักตากอากาศชายทะเลที่เงียบสงบทางตอนใต้ของกัมพูชา ซึ่งดึงดูดนักเดินทางที่มากันเป็นครอบครัว หรือเดินทางคนเดียว และเคยเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของเหล่าแบ็กแพ็กเกอร์จากชาติตะวันตกรวมถึงบรรดาเศรษฐีจากรัสเซีย เนื่องจากมีชายหาดที่สวยงามหลายแห่ง แวดล้อมด้วยเกาะแก่งและอุทยานแห่งชาติทางทะเล จนเคยได้รับขนานนามว่า “ริเวียร่าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” มาสู่เมืองอุตสาหกรรมเหมือนเมือง “เซินเจิ้น”ของจีน กระทั่งในปัจจุบันกลุ่มทุนจีนได้เปลี่ยนให้สีหนุวิลล์กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวสำหรับนักพนัน โดยมีโฉมใหม่ของเมืองเปรียบได้กับ “มาเก๊าแห่งอาเซียน” และ “ลาสเวกัสแห่งอาเซียน” โดยจีนเข้ามามีบทบาทในพื้นที่จังหวัดสีหนุวิลล์ผ่านยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงชุมชนระหว่างประเทศ สร้างระบบห่วงโซ่การผลิตระดับภูมิภาคและระดับโลกและขยายตลาดการค้ารวมทั้งการส่งออกแรงงานจีนไปทำงานยังต่างประเทศ ซึ่งลักษณะการลงทุนการพัฒนาของจีนมักจะมีรูปแบบการพัฒนาแบบเดิม กล่าวคือกีดกันการมีส่วนร่วมของชุมชนและแรงงาน เน้นการเจรจากับผู้นำมากกว่า จึงนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งกับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่ไม่สมดุล ขาดการมีส่วนร่วม ขาดประชาธิปไตย และผลิตซ้ำปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อไปได้อีก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในภาพรวมของงานนี้คือ ความอยู่รอดและการเติบโตของเมืองในอนาคตจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการออกแบบ พัฒนา และบริหารจัดการพื้นที่เมือง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดึงดูด

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ นักท่องเที่ยว นักลงทุน และผู้พำนักอาศัยใหม่ โดยเฉพาะการรองรับของโครงสร้างพื้นฐานในเมืองให้สะดวก สะอาด สวยงาม ปลอดภัย และทันสมัย พร้อมกับสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มักได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการพัฒนา และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมระหว่างกลุ่มคน ไปจนถึงการรักษาและพัฒนาอัตลักษณ์เฉพาะของเมืองที่เป็นไปตามบริบทที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้เป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเมือง จึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแค่มิติเศรษฐกิจ แต่ต้องรวมไปถึงการออกแบบและพัฒนาเมืองที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองโดยรวม รวมถึงการสร้างแบรนด์หรือภาพลักษณ์ของเมืองที่ให้คนในพื้นที่ได้ร่วมพัฒนาขึ้นมา เพื่อรักษาและสร้างเสริมอัตลักษณ์ของเมืองไปพร้อมกัน การออกแบบและพัฒนาเมืองจะเป็นการนำสินทรัพย์ (Assets) ที่แต่ละเมืองมีอยู่แล้วในด้านภูมิสัณฐานและสิ่งแวดล้อม มาประยุกต์ใช้ต่อให้กลายเป็นทุน (Capital) ในการสร้างรายได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น และรัฐบาลควรมีการตรวจสอบ ควบคุม การลงทุนของต่างชาติ ซึ่งจะทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามาลงทุนของต่างชาติและเป็น win-win situation ระหว่างกันอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมือง โดยอาศัยหลักการพื้นฐานของการวางแผนพัฒนาและออกแบบเมืองตามกระบวนทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN)

2.2 ควรมีการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการรักษาและพัฒนาภาพลักษณ์เมืองตามบริบทที่เหมาะสม โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับระบบบริหารจัดการเมืองในพื้นที่อื่นๆ

References

ASEAN Learning Center. (2017). *Sihanoukville Special Economic Zone targets to Shenzhen of Cambodia. Department of Local Administration*. Retrieved May 3, 2020, from https://www.asean.dla.go.th/public/1533484242517.

Briciu, V. (2013). Difference between Place Branding and Destination Branding for local brand strategy development. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII: Social Sciences and Law,* 1(1), 9-14.

Bühler, A. (2019). *Development in Sihanoukcille under Chinese influence*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Chalermpansak, W. (2016). *Chinese image's perceived by neighboring countries via online newspaper of Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam*. Nonthaburi: Sukhothai Tham mathirat Open University Press.

Chantavanich, S. (2013). *Qualitative Research Method*. (21st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Department of Trade Negotiations. (2016). *Sihanoukville: The new economic and tourism center of Cambodia*. Retrieved May 9, 2020, from https://uatapi.dtn.go.th/files/v3/download.

Department of International Trade Promotion in Phnom Penh. (2019). *Sihanoukville today*. Retrieved May 3, 2020, from https://www.ditp.go.th/ditp_web61/article_sub_view.

Kaewkumkong, A. (2012). Expanding Role of China's trading in West Cambodia: Implications for Thailand. *KKU Research Journal of Humanities and Social Sciences (business and economies)*, 11(2), 127-140.

Kamnak, P. (2019). *Reproduction of the problem of inequality from the development of Chinese Capitalism*. Retrieved May 3, 2020, from https://tcijthai.com/news/2019/6/article.

Marome, W. (2017*). A Knowledge Assessment on Sustainable Cities in Thailand*. Nakornpathom: Mahidol University.

Merrilees, B., Miller, D., & Herington, C. (2013). City Branding: A Facilitating Framework for Stressed Satellite Cities. *Journal of Business Research*, 66(1), 37-44.

Panyapiroje, C. (2015). *Bangsaen destination brand image of Thai tourists*. Chonburi: Burapha University.

Petersen, H. (2018). *No Cambodia left: How Chinese money is Changing Sihanoukville*. Retrieved May 3, 2020, from https://www.theguardian.com/cities/2018/jul/31/no-cambodia-left-chinese-money-changing-Sihanoukville.

Prachatai. (2019). *Chinese investment transform "Sihanoukville" to Casino City Macau of ASEAN"*. Retrieved May 17, 2020, from https://www.prachachat.net/aseanaec/news-285706.

Lertsatianchai, P. (2013). Review of Marxism (Rebel Cities). *Journal of Social Research*, 36(1), 139-150.

Rattanawaraha, A., & Thanapet, K. (2017). *Urban Design and Development Guidelines for Tourist Cities towards Thailand 4.0: Case Studies of Phuket, Chiang Rai, and Phatthalung. The Strategic Plan for Sustainable Tourism Hubs for Thailand 4.0*. Retrieved May 3, 2020, from http://www.cuurp.org/wp-content/uploads/2019/09/2-FINAL.

Santasombat, Y. (2015). *Chinese Capitalism, ASEAN Economic Community Overseas Chinese in Southeast Asia (Research Report)*. Bangkok: The Thailand Research Fund.

Seesang, S. (2015). *China and Fixation "The Big Dragon of ASEAN". Digital Research Information Center*. Retrieved May 18, 2020, from https://dric.nrct.go.th/index.php?/Detail/803/2.

Suwakan, P. (2019). *The Strategy of Chinese investment in Mainland of Southeast Asia under Xi Jinping Policy in the 21st Century (Research Report)*. Bangkok: The Thailand Research Fund.

Ujjin, V. (2019). *Chinese investment on the coastal area in Cambodia. Asia Trend*. Retrieved May 9, 2020, from http://asiatrend.ias.chula.ac.th.

Yongsiri, W. (2014). *Cambodia and the Great China: Xi Jinping Era (Part 1)*. Retrieved May 17, 2020, from http://www.ias.chula.ac.th/ias/th/Article-Detail.php?id=17.

ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ*

Antecedents and Consequences of Knowledge Sharing Behavior in the Context of Social Commerce

[1]ธาดาธิเบศร์ ภูทอง

[1]Thadathibesra Phuthong

[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[1]Faculty of Management Science Silpakorn University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: thadathibes@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดมิติทุนทางสังคมจากงานวิจัยและทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจากงานวิจัย มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ จำนวน 250 คน ใช้วิธีคัดเลือกด้วยเทคนิคสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซใช้ตัวแบบสมการโครงสร้างด้วยเทคนิควิธี Partial Least Square (PLS)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า ปัจจัยต้นเหตุ ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ และทุนทางด้านความสัมพันธ์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ และการรับรู้ถึงประโยชน์ และทุนทางด้านความสัมพันธ์ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซโดยมีพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน ในขณะที่ผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ให้แนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการให้ความสำคัญกับการรับรู้ถึงประโยชน์และทุนทางด้านความสัมพันธ์ที่เป็นปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งมีข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคตด้วย

คำสำคัญ: ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบ; พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้; โซเชียลคอมเมิร์ซ

*Received July 7, 2020; Revised September 10, 2020; Accepted October 16, 2020

Abstract

The research article aimed at studying the causal factors and effects of knowledge sharing behavior in the context of social commerce. The study applied a quantitative research method. The concept of social capital dimensions and the theory of social interactions were applied as the research framework. A sample group consisted of 250 consumers who had experience in purchasing goods or online services through social commerce platform, which were selected by way of sample random sampling. The research instrument was a questionnaire. The general information of the respondents was analyzed by means of descriptive statistics. While the causal factors and effects of knowledge sharing behavior in the context of social commerce were analyzed using a structural equation modeling by way of the Partial Least Square (PLS) method.

From the study, the following results are found: The causal factors refer to the recognition of benefits and relational capital have direct effects on the knowledge sharing behavior. The recognition of benefits and relational capital also have indirect effects on the intention to purchase goods of consumers through social commerce platform in which the knowledge sharing behavior is the mediator variable. From studying the effects of knowledge sharing behavior, it is found to have direct effects on the intention to purchase goods of consumers through social commerce platform. The findings from the study provide the guideline for online entrepreneurs through social commerce platform and those who are involved, that is, to focus on the recognition of benefits and relational capital which are the causal factors of knowledge sharing behavior in the context of social commerce platform as they directly affect the higher intention of consumers to purchase goods through social commerce platform and provide suggestions for future research.

Keywords: Causal Factors and Effects; Knowledge Sharing Behavior; Social Commerce

บทนำ

ปัจจุบันแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซได้รับความนิยมในการใช้งานเป็นอย่างมากจากผู้บริโภค ซึ่งเป็นสมาชิกของร้านค้าออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อแสดงออกถึงความคิดเห็นของตนเอง การวิจารณ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับสินค้าหรือบริการร่วมกับเพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์ (Liang, and Turban, 2011) ซึ่งเป็นผลมาจากคุณลักษณะเฉพาะของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซที่มีพัฒนาการมาจากการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบใหม่ ด้วยการปรับปรุงโครงสร้างทางด้านฮาร์ดแวร์และเทคโนโลยีซอฟต์แวร์ให้สามารถรองรับการทำรายการธุรกรรมเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น (Zhou, Zhang, and Zimmermann, 2013)

ทั้งในรูปแบบของการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Commerce) และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายสังคม (Networked Commerce) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ก่อให้เกิดการประยุกต์ใช้เว็บไซต์สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบการทางธุรกิจ การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้งานหรือผู้ซื้อ และช่วยอำนวยความสะดวกสบายในการขายสินค้าหรือบริการออนไลน์ต่าง ๆ ผ่านช่องทางเว็บไซต์ หรือที่เรียกว่าโซเชียลคอมเมิร์ซ (Social Commerce) (Liu, Cheung, and Lee, 2016) โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้แพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซได้รับการพัฒนาและปรับปรุงความสามารถในการใช้งานอย่างต่อเนื่อง คือ ความต้องการของผู้บริโภคในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นความรู้กับเพื่อนสมาชิก (Jiang et al., 2014) โดยงานวิจัยในอดีตได้แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของระดับความตั้งใจใช้งานแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ของผู้บริโภคนั้น เป็นผลมาจากพฤติกรรมการแบ่งปันข้อมูลและความรู้ในชุมชนสังคมออนไลน์ (Liu, Cheung, and Lee, 2016) โดยถ้าหากผู้บริโภคมีพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ด้วยการโต้ตอบและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนสมาชิกมากยิ่งขึ้นเท่าไหร่ ก็จะส่งผลทำให้แพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซเติบโตและได้รับความนิยมในการใช้งานมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ในทางกลับกันถ้าหากผู้บริโภคขาดการกระทำพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้ ก็ส่งผลทำให้แพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซไม่ได้รับความนิยมและถูกแทนที่ด้วยแพลตฟอร์มอื่น ๆ ที่มีความใหม่และทันสมัยมากกว่าเดิม (Robert, Dennis, and Ahuja, 2008)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นโอกาสทางธุรกิจของผู้ประกอบการในการปรับตัวเพื่อไปสู่ธุรกิจบนแพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ ซึ่งงานวิจัยในอดีตได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและความรู้นั้น ประกอบด้วย ทุนทางสังคม (Robert, Dennis, and Ahuja, 2008; Chen et al. 2017) ความไว้วางใจ (Liu et al. 2012) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Liu et al. 2012) และการรับรู้ถึงประโยชน์ (Liu et al. 2012) โดยพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้นี้ ยังส่งผลทำให้ผู้บริโภคเกิดแนวโน้มของพฤติกรรมในการใช้งานแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย (Ghahtarani, Sheikhmohammady, and Rostami, 2019)

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อตรวจสอบข้อมูลงานวิจัยในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย Thai Journals Online (ThaiJO) 10 ปี ย้อนหลัง (2010 - 2020) ปรากฏว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซยังไม่มากนัก เช่น การศึกษาอิทธิพลของความมีชื่อเสียง ความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และคุณภาพสารสนเทศของสื่อสังคมต่อความตั้งใจในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางเฟซบุ๊กคอมเมิร์ซ (Mardjo, 2019) อิทธิพลของความต้องการให้ตนเองดูดีทางสังคมและความต้องการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ต่อความตั้งใจในการแบ่งปันข้อมูลและซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชั่นวาย (Phuthong, and Liangbumrung, 2019) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการสร้างคุณค่าในตราสินค้าร่วมกันของลูกค้าผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (Phuthong, and Kurachon, 2019) ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคม ความไว้วางใจ และความตั้งใจซื้อสินค้าทางโซเชียลคอมเมิร์ซ (Detnakarin, Yincharoen, and Arrayayarn, 2018) คุณภาพความสัมพันธ์และแรงสนับสนุนทางสังคมในฐานะตัวแปรเชื่อมโยงระหว่างโซเชี่ยลคอมเมิร์ซกับความตั้งใจซื้ออย่างต่อเนื่อง

(Narakorn, 2018) ความไว้วางใจของผู้ขายและเครื่องมือทางโซเชียลคอมเมิร์ซที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้ออย่างต่อเนื่อง (Narakorn, and Seesupan, 2018) อิทธิพลของโซเชียลคอมเมิร์ซ การสนับสนุนทางสังคม ความพึงพอใจ ความผูกพัน และความไว้วางใจต่อการสร้างคุณค่าร่วมกันของตราสินค้าและความตั้งใจใช้บริการอย่างต่อเนื่อง (Seesupan, and Narakorn, 2018) และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจและไม่วางใจระดับบุคคลต่อโซเชียลคอมเมิร์ซ (Porntrakoon, 2018) เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัยดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบว่ายังขาดข้อมูลการวิจัย (Research Paper) เกี่ยวกับพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซในประเทศไทย โดยเฉพาะในลักษณะของความสัมพันธ์ในรูปแบบของปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบ ดังนั้น เพื่อเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น (Research Gap) และเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาโมเดลและกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมโยงของปัจจัยดังกล่าวและแก้ปัญหา โดยผลจากการศึกษาที่ได้รับจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับกลยุทธ์การดำเนินทางธุรกิจของตนเองได้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ที่เพิ่มสูงขึ้น อันจะก่อให้เกิดความตั้งใจในการซื้อสินค้าผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ โดยงานวิจัยนี้ใช้การทดสอบสมมติฐานและการวิเคราะห์ผลการวิจัยด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง โดยใช้เทคนิควิธี Partial Least Square (PLS) จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์คำนวณได้จากสูตรของ Hair et al. (2010) ที่ได้กล่าวว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการใช้สถิติการวิเคราะห์พหุตัวแปร ควรมีจำนวนอย่างน้อย 5 - 10 เท่าของดัชนีชี้วัด ในงานวิจัยนี้แบบสอบถามมีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 25 ข้อคำถาม จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ จึงควรมีประมาณ 250 ตัวอย่าง โดยงานวิจัยในอดีตได้แนะนำว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมสำหรับการประเมินตัวแบบสมการโครงสร้าง โดยใช้เทคนิควิธี Partial Least Square (PLS) ควรมีจำนวนระหว่าง 100 - 200 ตัวอย่าง (Ringle et al. 2015; Hair et al. 2011; Sarstedt

et al. 2014) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 250 ตัวอย่าง ตามจำนวนขั้นต่ำที่กำหนดไว้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยหลักความน่าจะเป็น ด้วยเทคนิคสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อคำถาม และส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ ประกอบด้วย ทุนทางด้านโครงสร้าง จำนวน 3 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Chen et al. (2017) ทุนทางด้านความสัมพันธ์ จำนวน 3 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Chen et al. (2017) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จำนวน 4 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Liu et al. (2012) ความไว้วางใจ จำนวน 5 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Liu et al. (2012) การรับรู้ถึงประโยชน์ จำนวน 4 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Liu et al. (2012) พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ จำนวน 4 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Omotayo et al. (2016) และความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ จำนวน 2 ข้อคำถาม โดยผู้วิจัยปรับปรุงจากงานวิจัยของ Odekerken-Schröder, De Wulf and Schumacher (2003) ทั้งนี้ลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามมาตรวัดลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) และการวิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้วยการทดสอบความเหมาะสมของแบบสอบถามใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง (Pre-test) จำนวน 10 คน เพื่อประเมินถึงความง่ายและความเข้าใจของข้อคำถาม จากนั้นปรับปรุงแบบสอบถาม เพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพของคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยวิธีการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.50 เพื่อแสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่ต้องการวัด (Rovinelli, and Hambleton, 1977) ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ทุกข้อคำถามผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด โดยมีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้น ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบความเหมาะสมเบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่างอีก จำนวน 30 คน (Pilot test) ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach’s alpha) โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.7 ขึ้นไป เพื่อแสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือเพียงพอและค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมดยอมรับได้ (Hair et al., 2010) ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ทุกตัวแปรผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด โดยมีค่าระหว่าง 0.743 - 0.801 และทำการปรับปรุงข้อคำถามอีกครั้ง เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและปัจจัยทั้งหมดที่ต้องการศึกษาก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ ใช้แบบฟอร์มกูเกิล (Google Form) และสเปรดชีตกูเกิล (Google Spreadsheet) เป็นเครื่องมือในการสร้างแบบสอบถามอิเล็กทรอกนิกส์ ทำการกระจายแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์

(Twitter) และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2563 โดยแบบสอบถามมีคำถามในการคัดกรองกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ข้อคำถามที่ 1 ของแบบสอบถาม ซึ่งถามว่าคุณเคยซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซใช่หรือไม่ เพื่อเป็นการทำให้มั่นใจว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซจริง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้รับการตอบกลับข้อมูลในแบบสอบถามกลับมาและจัดเก็บในระบบออนไลน์เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ ด้วยการนำข้อมูลไปพิจารณาถึงความครบถ้วนในการตอบแบบสอบถาม เพื่อทดสอบข้อมูลขาดหาย (Missing data) การกระจายแบบปกติ (Normal) ข้อมูลสุดโต่ง (Outlier) ภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linearity) และภาวะร่วมเส้นตรง (Singularity) ผลจากการทดสอบ พบว่า ข้อมูลไม่มีส่วนใดขาดหาย มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง และไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุและภาวะร่วมเส้นตรง จึงถือว่าผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดทั้งหมด โดยมีการกระจายแบบเบ้ซ้าย มีความเบ้อยู่ในช่วงมากกว่า +3 หรือน้อยกว่า -3 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงยังคงใช้ข้อมูลดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซใช้ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างด้วยเทคนิค Partial Least Square (PLS)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.94 มีอายุระหว่าง 16 – 69 ปี และโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 24 ปี มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 80.72 และเป็นนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 66.34

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้างด้วยเทคนิควิธี Partial Least Square (PLS)

2.1 การวิเคราะห์โมเดลการวัด (Assessment of measurement model) จากการประเมินความเชื่อมั่นของความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) พบว่า ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่า Composite Reliability มากกว่า 0.70 และมีค่า Cronbach’s Alpha มากกว่า 0.70 จึงสามารถสรุปได้ว่าการวัดตัวแปรแฝงทั้งหมดในตัวแบบมีความน่าเชื่อถือ ส่วนการประเมินความตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent Validity) พบว่า ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่า AVE มากกว่า 0.50 จึงสามารถสรุปได้ว่า มีความตรงเชิงสอดคล้องระหว่างตัวแปรสังเกตที่สังกัดตัวแปรแฝงเดียวกันในทุกตัวแปรแฝงของตัวแบบ และการประเมินความน่าเชื่อถือของตัวแปรสังเกต (Indicator Reliability) พบว่า ตัวแปรสังเกตทุกตัวมีค่า Factor Loading มากกว่า 0.70 จึงสามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรสังเกตทั้งหมดในตัวแบบมีความน่าเชื่อถือ (Chin, 2010; Hair et al., 2017) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัด

องค์ประกอบ	Factor Loading > 0.70	Cronbach's Alpha > 0.60	CR > 0.70	AVE > 0.50
การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (INP)	0.731 – 0.784	0.740	0.837	0.562
พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS)	0.708 – 0.738	0.797	0.815	0.524
การรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB)	0.760 - 0780	0.771	0.853	0.592
ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคฯ (PIT)	0.842 – 0.875	0.744	0.849	0.737
ทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC)	0.746 – 0.853	0.752	0.857	0.668
ทุนทางด้านโครงสร้าง (STC)	0.764 – 0.814	0.706	0.836	0.630
ความไว้วางใจ (TRT)	0.701 – 0.786	0.801	0.863	0.558

ในขณะที่การวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) พบว่า รากที่สองของค่า AVE ของตัวแปรแฝงแต่ละตัว มีค่ามากกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงนั้นกับตัวแปรแฝงอื่น ๆ ในตัวแบบ รวมทั้งค่า Cross Loading ของตัวแปรสังเกตแต่ละตัวกับตัวแปรแฝงที่สังกัดมีค่ามากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับค่า Cross Loading ของตัวแปรสังเกตนั้นกับตัวแปรแฝงอื่น ๆ ในตัวแบบ จึงสามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรแฝงทั้งหมดของตัวแบบมีความตรงเชิงจำแนกและถูกวัดด้วยตัวแปรสังเกตที่ถูกต้อง (Fornell, and Larcker, 1981) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รากที่สองของค่า AVE ของตัวแปรแฝง และค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

องค์ประกอบ	VIF	Correlation Matrix						
		INP	KLS	PCB	PIT	RTC	STC	TRT
INP	1.406	***0.750***						
KLS	1.312	0.570	***0.724***					
PCB	1.515	0.636	0.684	***0.770***				
PIT	1.292	0.390	0.579	0.511	***0.859***			
RTC	1.545	0.528	0.588	0.519	0.502	***0.817***		
STC	1.380	0.666	0.510	0.557	0.367	0.591	***0.793***	
TRT	1.542	0.660	0.593	0.635	0.446	0.612	0.622	***0.747***

หมายเหตุ: 1. ค่าตัวเลขใน Main diagonal คือ $\sqrt{AVE}$

หมายเหตุ: 2. INP หมายถึง การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล, KLS หมายถึง พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้, PCB หมายถึง การรับรู้ถึงประโยชน์, PIT หมายถึง ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ, RTC หมายถึง ทุนทางด้านความสัมพันธ์, STC หมายถึง ทุนทางด้านโครงสร้าง, TRT หมายถึง ความไว้วางใจ

2.2 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Assessment of structural model) จะต้องมีการทดสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ขององค์ประกอบทำนาย ซึ่งต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวน (VIF) ควรมีค่าต่ำกว่า 3.3 (Hair et al. 2017; Diamantopoulos, and Siguaw, 2006) โดยเมื่อพิจารณาตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบทำนายมีค่าปัจจัยการขยายตัวของความแปรปรวนอยู่ระหว่าง 1.292 - 1.545 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น

จึงหมายความว่าโมเดลสมการโครงสร้างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุขององค์ประกอบภายนอก ดังแสดงในตารางที่ 2

โดยการวิเคราะห์ผลกระทบต่อความแม่นยำในการพยากรณ์ (Effect Size (f^2)) พบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) มีผลกระทบต่อความแม่นยำในการพยากรณ์ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT) ในระดับสูง โดยการรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB) มีผลกระทบต่อความแม่นยำในการพยากรณ์พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) ในระดับปานกลาง ทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC) มีผลกระทบต่อความแม่นยำในการพยากรณ์พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) ในระดับต่ำ ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงการพยากรณ์ (Predictive Relevance (q^2)) พบว่า ทุนทางด้านโครงสร้าง (STC) ทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (INP) ความไว้วางใจ (TRT) และการรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB) มีความสัมพันธ์เชิงการพยากรณ์กับพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) ยังมีความสัมพันธ์เชิงการพยากรณ์กับความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT) ในระดับสูง ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ความแม่นยำในการพยากรณ์ (Coefficient of Determination (R^2)) ยังพบว่า ตัวแบบมีความแม่นยำในการพยากรณ์พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) (R^2 = 0.556) ในระดับปานกลาง และความแม่นยำในการพยากรณ์ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT) (R^2 = 0.336) ในระดับปานกลาง ดังแสดงภาพที่ 1

ตารางที่ 3 ค่า Effect Size (f^2) และ Predictive Relevance (q^2)

Endogenous latent	KLS			PIT		
Exogenous latent	Path coefficient	f^2	q^2	Path coefficient	f^2	q^2
STC	-0.012	0.000	0.277	-	-	-
RTC	0.255	0.080	0.277	-	-	-
INP	0.102	0.010	0.277	-	-	-
TRT	0.107	0.011	0.277	-	-	-
PCB	0.425	0.203	0.277	-	-	-
KLS	-	-	-	0.579	0.505	0.242

หมายเหตุ1: ค่า f^2 >= 0.02 มีผลกระทบระดับต่ำ,>= 0.15 มีผลกระทบระดับปานกลาง, >= 0.35 มีผลกระทบระดับสูง (Hair et al., 2017)

หมายเหตุ 2: ค่า q^2 >= 0.02 มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ, >= 0.15 มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง, >= 0.35 มีความสัมพันธ์ระดับสูง (Hair et al., 2017)

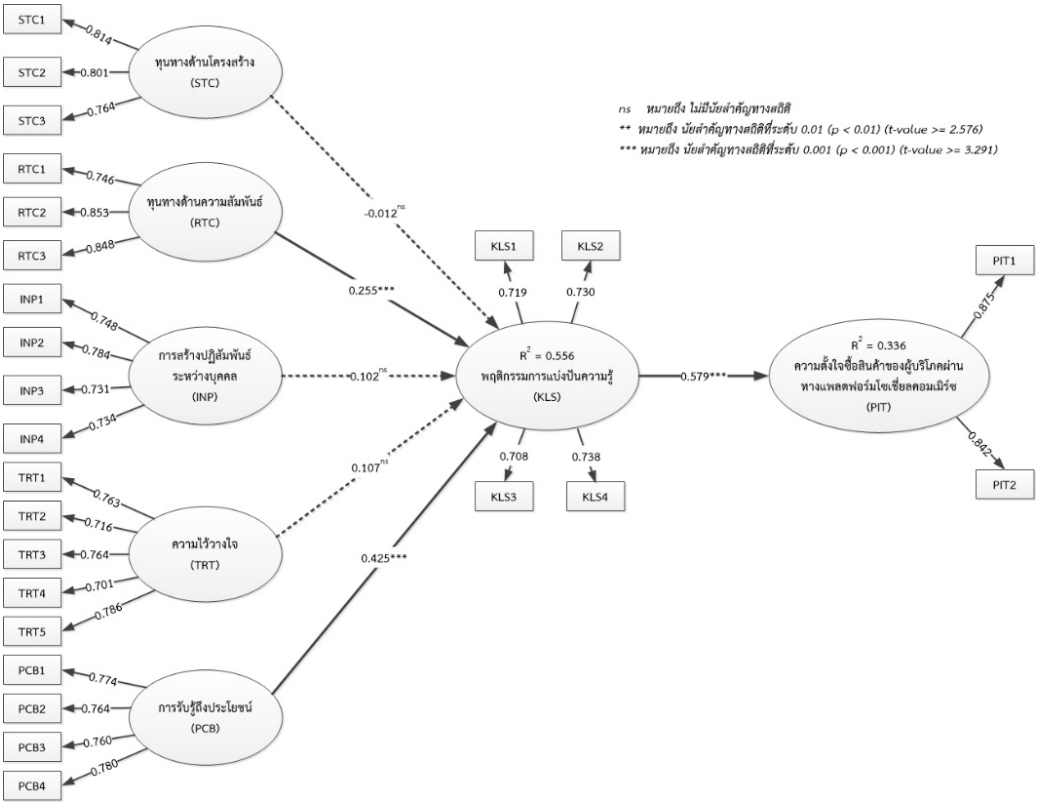
หมายเหตุ 3: INP หมายถึง การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล, KLS หมายถึง พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้, PCB หมายถึง การรับรู้ถึงประโยชน์, PIT หมายถึง ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ, RTC หมายถึง ทุนทางด้านความสัมพันธ์, STC หมายถึง ทุนทางด้านโครงสร้าง, TRT หมายถึง ความไว้วางใจ

3. ผลการวิเคราะห์การประมาณค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ของปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ

การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) พบว่า มีความสัมพันธ์ทางตรงเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 จำนวน 3 เส้นทาง และยังมีความสัมพันธ์ทางอ้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.001 จำนวน 2 เส้นทาง โดยผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างและค่าอิทธิพลรวม พบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ (PIT) มากที่สุด (อิทธิพลรวม 0.579) รองลงมาคือ การรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT) (อิทธิพลรวม 0.246) และทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC) มีอิทธิพลรวมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ (PIT) (อิทธิพลรวม 0.148) ตามลำดับ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 โดยการรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB) มีอิทธิพลรวมต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) มากที่สุด (อิทธิพลรวม 0.425) รองลงมาคือ ทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC) มีอิทธิพลรวมต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) (อิทธิพลรวม 0.255) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4

นอกจากนี้ ผลการทดสอบสมมติฐานยังพบว่า สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยที่ 2 สมมติฐานการวิจัยที่ 5 สมมติฐานการวิจัยที่ 6 สมมติฐานการวิจัยที่ 8 และสมมติฐานการวิจัยที่ 11 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ 1 สมมติฐานการวิจัยที่ 3 สมมติฐานการวิจัยที่ 4 สมมติฐานการวิจัยที่ 7 สมมติฐานการวิจัยที่ 9 และสมมติฐานการวิจัยที่ 10 ดังแสดงในภาพที่ 1 และตารางที่ 4 ตามลำดับ

ภาพที่ 1 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์คะแนนมาตรฐานความสัมพันธ์ของปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ

ตารางที่ 4 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลรวม (Total Effect) ของปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ

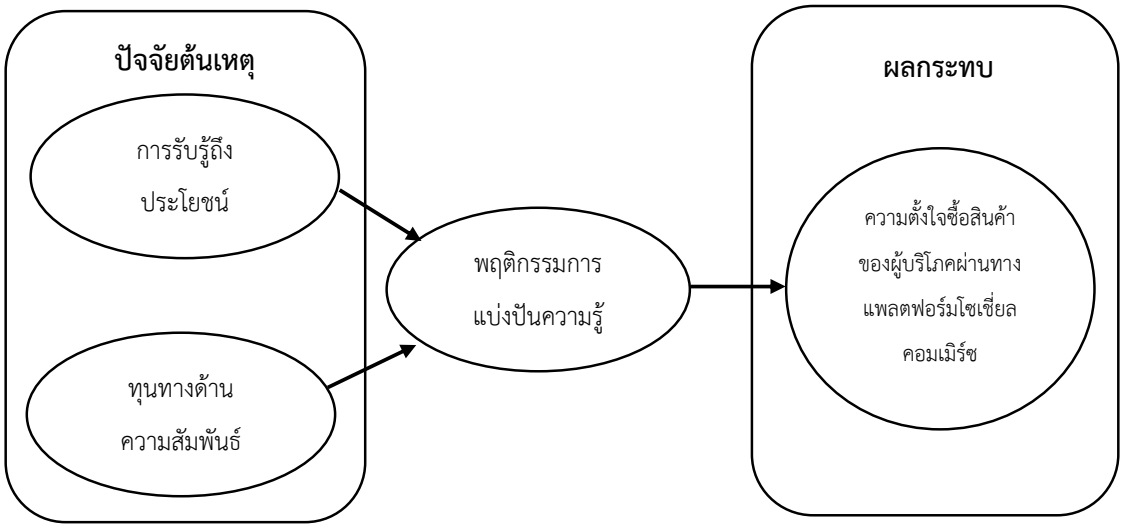
สมมติฐาน	ปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ	DE	IE	TE	*t*- value	ผลการทดสอบ
H1	ทุนทางด้านโครงสร้าง (STC) --> พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS)	-0.012	-	-0.012	0.183	ไม่สนับสนุน
H2	ทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC) --> พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS)	0.255***	-	0.255	3.760	สนับสนุน
H3	การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (INP) --> พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS)	0.102	-	0.102	1.333	ไม่สนับสนุน
H4	ความไว้วางใจ (TRT) --> พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS)	0.107	-	0.107	1.647	ไม่สนับสนุน
H5	การรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB) --> พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS)	0.425***	-	0.425	6.646	สนับสนุน
H6	พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ (KLS) --> ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT)	0.579**	-	0.579	13.870	สนับสนุน
H7	ทุนทางด้านโครงสร้าง (STC) --> ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT)	-	-0.007	-0.007	0.180	ไม่สนับสนุน
H8	ทุนทางด้านความสัมพันธ์ (RTC) --> ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT)	-	0.148***	0.148	3.574	สนับสนุน
H9	การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (INP) --> ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT)	-	0.059	0.059	1.312	ไม่สนับสนุน
H10	ความไว้วางใจ (TRT) --> ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT)	-	0.062	0.062	1.600	ไม่สนับสนุน
H11	การรับรู้ถึงประโยชน์ (PCB) --> ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ (PIT)	-	0.246***	0.246	6.095	สนับสนุน

หมายเหตุ 1: DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE= Total Effect

*หมายเหตุ 2: ** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (p < 0.01) (t-value >= 2.576), *** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (p < 0.001) (t-value >= 3.291)*

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ พบว่า ปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ ประกอบด้วย การรับรู้ถึงประโยชน์และทุนทางด้านความสัมพันธ์ โดยผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ ได้แก่ ความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ พบว่า ปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ และทุนทางด้านความสัมพันธ์ โดยการรับรู้ถึงประโยชน์ และทุนทางด้านความสัมพันธ์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ โดยมีพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน สะท้อนให้เห็นว่าการที่ผู้บริโภคเกิดแรงจูงใจทางด้านจิตวิทยา ซึ่งเป็นผลมาจากการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับกลับมาไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์จากภายในจิตใจที่มองว่าการกระทำพฤติกรรมในการแบ่งข้อมูล ซึ่งเป็นความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซนั้น ก็เพื่อตอบสนองความต้องการ ความรู้สึกภายในจิตใจของตนเองที่จะแบ่งปันความที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนสมาชิกและผลประโยชน์จากภายนอก ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำพฤติกรรมในการแบ่งปันข้อมูล ความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซนั้น ก็เพื่อหวังผลตอบแทนที่เป็นสิ่งของหรือเงินรางวัลกลับมา โดยถ้าหากผู้บริโภคเกิดการรับรู้ถึงประโยชน์จากภายนอกที่ตนเองจะได้รับกลับมามากเท่าไหร่ ก็ยิ่งส่งผลให้เกิดความเต็มใจที่แบ่งปันข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซของตนเองมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Moghavvemi et al. (2017) พบว่า การรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้กลับมาส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้ของบุคคลผ่านทางเว็บไซต์สังคมออนไลน์ และงานวิจัยของ Ugochukwu, and Rajagopal (2018) ที่ชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับกลับมาจากการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวการซื้อสินค้าผ่านทางแพลตฟอร์มร้านค้าปลีกออนไลน์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้ที่เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ Yeon et al. (2015) ยังพบว่าการรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับจาก

การแบ่งปันความรู้กับเพื่อนสมาชิกชุมชนสังคมส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้ กอปรกับการที่ผู้ที่บริโภคมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนสมาชิกทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการสร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพูดคุยและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ ส่งผลทำให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมในการแบ่งความรู้ ซึ่งเป็นข้อมูลและประสบการณ์ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhang et al. (2017) พบว่า ทุนทางด้านความสัมพันธ์ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อความตั้งใจในการแบ่งปันข้อมูลของผู้ใช้งานในชุมชนถามตอบข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพออนไลน์ และงานวิจัยของ Chung, Nam, and Koo (2016) ที่แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมในการแบ่งปันข้อมูลของบุคคลนั้น เป็นผลมาจากทุนทางความสัมพันธ์ ซึ่งงานวิจัยของ Akhavan, and Hosseini (2016) ได้ชี้ให้เห็นว่าทุนทางด้านความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Lee, Park, and Lee (2015) ยังพบว่าทุนทางด้านความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อเพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้ที่เพิ่มสูงขึ้น

ในขณะที่ผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียล สะท้อนให้เห็นว่าการที่ผู้บริโภคมีพฤติกรรมในการถ่ายทอดและบอกกล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการออนไลน์บนแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซไปยังผู้บริโภครายอื่น ซึ่งเป็นเพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์ เช่น ประสบการณ์จากการซื้อสินค้าหรือใช้บริการแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ ด้วยวิธีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การนำเสนอข้อมูลของสินค้าหรือบริการ รวมไปถึงการกระจายข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการให้ผู้บริโภครายอื่นได้รับทราบ เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจซื้อ ส่งผลทำให้ผู้บริโภคมีความคิดไตร่ตรอง วางแผนตัดสินใจซื้อ ซึ่งเป็นผลมาจากความรู้ที่ตนเองได้รับการแบ่งปันมาจากเพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์ที่มีประสบการณ์มาก่อนและก่อให้เกิดการตัดสินใจที่จะซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแฟลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซด้วยความเต็มใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghahtarani, Sheikhmohammady, and Rostami (2019) พบว่าพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ และงานวิจัยของ Putri, and Rahyuda (2019) ที่ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ด้วยวิธีการสร้างเนื้อหาที่เกิดจากผู้บริโภคด้วยกันเอง ซึ่งมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ส่งผลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งงานวิจัยของ Su, Li, and Li (2019) แสดงให้เห็นว่าการแบ่งปันความรู้จากเพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Hsu (2017) ยังพบว่าพฤติกรรมในการแบ่งปันความรู้ที่เกิดจากไว้วางใจและเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเกี่ยวกับประสบการณ์ในการซื้อสินค้าออนไลน์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญ

สรุป

ปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ ประกอบด้วย การรับรู้ถึงประโยชน์และทุนทางด้านความสัมพันธ์ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า การรับรู้ถึงประโยชน์มีอิทธิพลโดยรวมต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มากที่สุด รองลงมาคือ ทุนทางด้านความสัมพันธ์ ตามลำดับ เนื่องจากการที่ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการแบ่งปันความรู้ให้แก่เพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์ของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ รวมทั้งการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสมาชิก จะส่งผลทำให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะอยากแบ่งปันข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์การซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซมากยิ่งขึ้น โดยพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้นี้ยังก่อให้เกิดความตั้งใจในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องให้ความสำคัญกับการทำให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้งานแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซและการสร้างบรรยากาศของชุมชนสังคมออนไลน์ที่ทำให้เพื่อนสมาชิกสามารถสนทนาและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันได้โดยง่าย ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้และส่งผลกระทบโดยตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซที่เพิ่มสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า ปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้เกิดจากการรับรู้ถึงประโยชน์และทุนทางด้านความสัมพันธ์ ซึ่งปัจจัยต้นเหตุดังกล่าวยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ โดยมีพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่านและพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบทางตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชี่ยลคอมเมิร์ซ ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจ เพื่อเพิ่มระดับของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ โดยการให้ความสำคัญกับการสร้างแนวทางในการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับจากการแบ่งความรู้ ซึ่งเป็นมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การซื้อสินค้าออนไลน์ ข้อมูลของตัวสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ให้แก่เพื่อนสมาชิกในชุมชนสังคมออนไลน์ของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ เช่น ค่าตอบแทนที่เป็นรางวัล การสะสมคะแนน การจัดอันดับสมาชิกในฐานะบุคคลที่มีชื่อเสียงในการรับรองผลิตภัณฑ์ เป็นต้น รวมทั้งการสร้างชุมชนสังคมออนไลน์ของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซที่เพื่อนสมาชิกสามารถติดต่อสื่อสาร บอกกล่าว ให้คำแนะนำซึ่งกันและกันได้โดยง่าย ภายใต้การให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจด้วยการดำเนินนโยบายที่มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ รักษาความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้งาน ซึ่งจะช่วยทำให้ผู้บริโภคเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อนสมาชิกและชุมชนสังคมออนไลน์ของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ และก่อให้เกิดแนวโน้มที่จะกระทำ

พฤติกรรมในการแบ่งความรู้มากยิ่งขึ้น โดยพฤติกรรมในการแบ่งความรู้ของผู้บริโภคนี้ จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจในการใช้งานแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ เพื่อศึกษา เรียนรู้ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวประสบการณ์ในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องมาจากเกิดการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับกลับมา และการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนสมาชิกและชุมชนสังคมออนไลน์ของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ และท้ายที่สุดจะนำมาสู่การเกิดความตั้งใจในเชิงพฤติกรรมที่จะซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ อยู่รอด เติบโต และก่อให้เกิดข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันที่มีความโดดเด่นเหนือคู่แข่งได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซ ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์และทุนทางด้านความสัมพันธ์ ซึ่งมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ และยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ โดยมีพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน ในขณะที่ผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ พบว่า พฤติกรรมการแบ่งปันความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้ประกอบการธุรกิจออนไลน์ผ่านทางแพลตฟอร์มบนโซเชียลคอมเมิร์ซและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยควรให้ความสำคัญกับการรับรู้ถึงประโยชน์และทุนทางด้านความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของโซเชียลคอมเมิร์ซและพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคผ่านทางแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะเป็นปัจจัยต้นเหตุของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของแพลตฟอร์มโซเชียลคอมเมิร์ซ เช่น ทัศนคติต่อพฤติกรรมแบ่งปันความรู้ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางสังคม การรับรู้ถึงความสามารถของตนเอง พฤติกรรมเอื้อเฟื้อ และความผูกพันด้านจิตใจ และปัจจัยผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของแพลตฟอร์มเซี่ยลคอมเมิร์ซ เช่น ความหมายของชีวิต และพฤติกรรมในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นต้น โดยผู้วิจัยอาจใช้การวิจัยแบบผสานวิธี ด้วยการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาเสริม เพื่อขยายความและเพิ่มความลุ่มลึกของข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) และวิธีการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาดิจิทัล (Netnography) หรือวิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งการนำกรอบการวิจัยนี้ ไปศึกษาเพิ่มเติมในบริบทของปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมการแบ่งปันความรู้ในบริบทของแพลตฟอร์ม เว็บไซต์หรือช่องทางออนไลน์อื่น ๆ ในประเทศไทยต่อไป

References

Akhavan, P., & Mahdi, H. S. (2016). Social capital, knowledge sharing, and innovation capability: An empirical study of R&D teams in Iran. *Technology Analysis and Strategic Management,* 28(1), 96–113.

Chen, X., Huang, Q., & Davison, R. M. (2017). The role of website quality and social capital in building buyers' loyalty. *International Journal of Information Management,* 37(1), 1563–1574.

Chin, W. W. (2010). *How to Write Up and Report PLS Analyses*. In: Esposito Vinzi, V., Chin, W.W., Henseler, J., & Wang, H., Eds., Handbook of Partial Least Squares: Concepts, Methods and Applications, Springer, Heidelberg, Dordrecht, London, New York, 655-690.

Chung, N., Nam, K., & Koo, C. (2016). Examining information sharing in social networking communities: Applying theories of social capital and attachment. *Telematics and Informatics,* 33(1), 77–91.

Detnakarin, S., Yincharoen, T., & Arrayayarn, A. (2018). The relationship among social support, trust andpurchase intentionson social commerce. *Modern Management Journal,* 16(2), 71-82.

Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2006). Formative vs reflective indicators in measure development: does the choice of indicators matter?. *British Journal of Management,* 13(4), 263-282.

Fornell, C., & Larcker, D.F. (1981). Evaluating structural equations with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research,* 18(1), 39–50.

Ghahtarani, A., Sheikhmohammady, M., & Rostami, M. (2019). The impact of social capital and social interaction on customers' purchase intention, considering knowledge sharing in social commerce context. *Journal of Innovation & Knowledge,* 5(3), 191-199.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Hair, J. F., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2011). PLS-SEM: Indeed, a silver bullet. *Journal of Marketing theory and Practice,* 19(2), 139-152.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.

Hsu, L.-C. (2017). Investigating community members' purchase intention on Facebook fan page: From a dualistic perspective of trust relationships. *Industrial Management & Data Systems,* 117(5), 766-800.

Jiang, G., Ma, F., Shang, J., & Chau, P. Y. (2014). Evolution of knowledge sharing behavior in social commerce: An agent-based computational approach. *Information Sciences,* 278, 250–266.

Lee, S., Park, J. G., & Lee, J. (2015). Explaining knowledge sharing with social capital theory in information systems development projects. *Industrial Management & Data Systems,* 115(5), 883–900.

Liang, T. P., & Turban, E. (2011). Introduction to the special issue social commerce: A research framework for social commerce. *International Journal of Electronic Commerce,* 16(2), 5–14.

Liu, C. C. et al. (2012). Knowledge sharing as social exchange: Evidence from a meta-analysis. *Pacific Asia Journal of the Association for Information Systems,* 3(4), 11–21.

Liu, L., Cheung, C. M., & Lee, M. K. (2016). An empirical investigation of information sharing behavior on social commerce sites. I*nternational Journal of Information Management,* 36(5), 686–699.

Mardjo, A. (2019). Impacts of social media's reputation, security, privacy and information quality on thai young adults' purchase intention towards facebook commerce. *UTCC International Journal of Business and Economics,* 11(2), 167-188.

Moghavvemi, S., Sharabati, M., Paramanathan, T., & Rahin, N. M. (2017). The impact of perceived enjoyment, perceived reciprocal benefits and knowledge power on students' knowledge sharing through Facebook. *International Journal of Management in Education,* 15(1), 1–12.

Narakorn, P. (2018). Relationship Quality and Social Support as the Mediating Role Between Social Commerce Constructs and Continuance Intention. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University,* 13(1), 44-69.

Narakorn, P., & Seesupan, T. (2018). Trust in Seller Catalyst Social Commerce Constructs to Continuance Intention. *Journal of Business Administration,* 41(159), 24-44.

Odekerken-Schröder, G., De Wulf, K., & Schumacher, P. (2003). Strengthening outcomes of retailer–consumer relationships: The dual impact of relationship marketing tactics and consumer personality. *Journal of Business Research,* 56(3), 177–190.

Omotayo, F. O., & Babalola, S. O. (2016). Factors influencing knowledge sharing among information and communication technology artisans in Nigeria. *Journal of Systems and Information Technology,* 18(2), 148–169.

Phuthong, T., & Kurachon, W. (2019). Causal Factors Influencing Customer Brand Value Co-Creation through Social Commerce Platform. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, Humanities, Social Sciences and arts,* 12(3), 279-303.

Phuthong, T., & Liangbumrung, S. (2019). Influences of Social Desire and Commercial Desire on Sharing and Online Purchase Intention through Social Commerce Platform of the Generation Y Consumer. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, Humanities, Social Sciences and arts,* 12(3), 304-339.

Porntrakoon, P. (2018). Factors Influencing a Thai Individual's Trust and Distrust in Social Commerce. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies,* 18(3), 757-808.

Putri, P. D., & Rahyuda, U. K. (2019). The Antecedents of Consumers' Attitude and Its Consequences on Online Purchase Intention. *International Research Journal of Management, IT & Social Sciences,* 6(4), 107-117.

Ringle, C. M., Götz, O., Wetzels, M., & Wilson, B. (2015). *On the use of formative measurement specifications in structural equation modeling: A Monte Carlo simulation study to compare covariance- based and partial least squares model estimation methodologies*. METEOR Research Memoranda (RM/09/014).

Robert, L. P., Jr, Dennis, A. R., & Ahuja, M. K. (2008). Social capital and knowledge integration in digitally enabled teams. *Information Systems Research,* 19(3), 314–334.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research,* 2(1), 49-60.

Sarstedt, M. et al. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM: A useful tool for family business researchers. *Journal of Family Strategy,* 5(1), 105-115.

Seesupan, T., & Narakorn, P. (2018). The influence of social commerce social support satisfaction commitment and trust to intention tococraetion in brand and continuance intention. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies,* 18(1), 209-235.

Su, L., Li, Y., & Li, W. (2019). Understanding Consumers' Purchase Intention for Online Paid Knowledge: A Customer Value Perspective. *Sustainability,* 11, 1-19.

Ugochukwu, E. D., & Rajagopal, P. (2018). A Conceptual Framework on Factors Affecting Knowledge Sharing in Malaysian Online Retail Platform. *American Journal of Engineering Research (AJER),* 7(5), 485-490.

Yeon, K. N., Wong, S. F., Chang, Y. H., & Park, M. C. (2015). Knowledge sharing behavior among community members in professional research information centers. *Information Development*, 32(3), 1-18.

Zhang, X., Liu, S., Chen, X., & Gong, Y. (2017). Social capital, motivations, and knowledge sharing intention in health Q&A communities. *Management Decision,* 55(7), 1536-1557.

Zhou, L., Zhang, P., & Zimmermann, H. D. (2013). Social commerce research: An integrated view. *Electronic Commerce Research and Applications,* 12(2), 61–68.

ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในพระพุทธศาสนา*

Factors Affecting Changes in Number of Novices in Buddhism

รัฐกรณ์ พงษ์ประเสริฐ

Ratthakorn Pongprasert

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Thailand.

Corresponding Author's Email: ratthakorn_po@rmutto.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนของสามเณรในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ผ่านการใช้ตัวแปรที่สะท้อนถึงการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยี โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล Panel จาก 77 จังหวัดในประเทศไทยที่รวบรวมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2560 ด้วยวิธี Fixed Effect Regression Model และวิธี Random Effect Regression Model

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยด้านการศึกษาที่วัดจากอัตราส่วนจำนวนประชากรเด็กต่อจำนวนโรงเรียน ปัจจัยด้านศาสนาที่วัดจากจำนวนประชากรต่อจำนวนพระภิกษุ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่วัดจากอัตราส่วนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ มีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อจำนวนสามเณร 2) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่วัดจากจำนวนประชากรเด็กผู้ชาย ปัจจัยด้านสังคมที่วัดจากจำนวนการหย่าร้างและร้อยละของจำนวนประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาล มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ และ 3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่วัดจากรายได้ประชาชาติที่แท้จริงของจังหวัดต่อหัว มีผลกระทบเชิงลบแต่ไม่มีนัยสำคัญ ผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการออกนโยบายและกลยุทธ์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาสามเณร และเพิ่มคุณภาพของสามเณรของหน่วยงานหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: จำนวนสามเณร; ปัจจัยที่มีต่อการลดลงของสามเณร; การวิเคราะห์ panel data

Abstract

The research article aimed at studying the factors affecting changes in number of Buddhist novices in Thailand by using variables that reflect the development or change in demography, society, economy, education, religion, and technology. The panel analysis was conducted with the data from 77 provinces in Thailand that were collected between the year

*Received July 8, 2020; Revised November 2, 2020; Accepted August 26, 2021

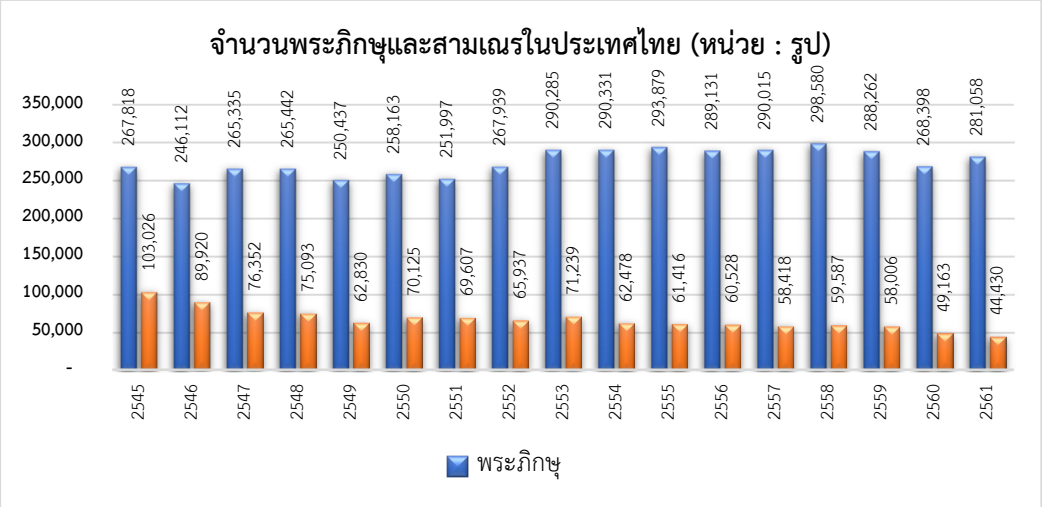
B.E. 2556 – 2560 by the National Statistical Office by means of fixed effect regression model and random effect regression model.

From the study, the following results are found: 1) Educational factors as measured by the ratio of child population to number of schools, religious factors as measured by the number of population per number of monks, and technology factors as measured by the ratio of mobile phone users have significant negative effects on the number of novices; 2) Demographic factors as measured by the number of boys as well as the social factors as measured by the number of divorces and percentage of the number of population residing in the municipality have significant positive effects; and 3) Economic factors as measured by the provinces' national income per capita have negative effects with no significance. The research findings are beneficial to the formulation of policies and strategies in order to build motivation in ordaining as a novice and increase the quality of novices of relevant organizations or sectors.

Keywords: Number of Novices; Factors Affecting the Decline in the Number of Novices; Panel Data Analysis

บทนำ

ในยุคปัจจุบันวัดมีบทบาทเชื่อมโยงกับสถาบันในสังคม โดยเฉพาะการเชื่อมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งภายในสังคมเริ่มจากสถาบันครอบครัวขึ้นไปสู่สถาบันอื่นในสังคม อย่างไรก็ตามวัดไม่ค่อยมีบทบาทที่เด่นชัดในการส่งเสริมความเข้มแข็งในสถาบันครอบครัว แต่จะมีบทบาททางอ้อมคือการสั่งสอนคุณธรรม ยกเว้นบางพื้นที่วัดมีบทบาทต่อชุมชนมากในการส่งเสริมความเข้มแข็งในสถาบันครอบครัวและครอบคลุมวิถีชีวิตในประชาชนในหลาย ๆ ด้าน (Tamkarn, 2014) กลไกหลักในการดำเนินงานสำคัญของตามบทบาทของวัดคือพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะลดลงดังสถิติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดังภาพที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนของสามเณรที่จะเป็นศาสนาทายาททดแทนพระภิกษุสงฆ์ของประเทศในอนาคตมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2561 โดยมีค่าเฉลี่ยของการลดลงคือ 3,351.13 รูป

ภาพที่ 1 จำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2545 – 2561

จากภาพที่ 1 ข้างต้นสะท้อนได้ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรที่ลดลงเรื่อย ๆ ถือเป็นเรื่องน่าวิตก เนื่องจากหากเป็นไปสถานการณ์เป็นอย่างนี้ในภายภาคหน้าอาจจะหาศาสนทายาทที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมสืบต่อพระพุทธศาสนาได้ยากขึ้น ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และอาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อพระพุทธสานาหลายประการในอนาคต เช่น ปัญหาวัดร้าง ปัญหาการขาดผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่เพียงพอในแต่ละท้องที่ ปัญหาการขาดพระภิกษุรุ่นใหม่ ปัญหาการสืบทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

สำหรับสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนสามเณรในประเทศไทยมีการศึกษาของ Phramaha Suwit Dhammikamuni, and Homthuanlum (2018) พบว่า สภาพปัญหาและสาเหตุของการบรรพชาในสังคมไทย สามเณรลดลงอันเป็นผลมาจาก 1) นโยบายการศึกษาภาคบังคับของรัฐ 2) การขาดแรงงาน เพราะปัจจุบันแรงงานในครัวเรือนขาดแคลน 3) ความรู้ที่ได้จากการบรรพชาไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน 4) ขาดกัลยาณมิตรผู้ให้การศึกษา ขณะที่การศึกษาของ Phramaha Tawee Visaratho (2017) พบว่า ปัจจุบันพระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนาลดน้อยลงคาดว่ามีสาเหตุหลักจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป เนื่องจากเริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมและการเรียนรู้ ต่างจากในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม จากครอบครัวที่เคยมีบุตรหลายคนก็ลดเหลือเพียงครอบครัวละ 1-2 คน บิดามารดาไม่นิยมส่งลูกชายให้เข้าบวชเรียนเหมือนแต่ก่อนเพราะการแข่งขันทางสังคมที่สูงขึ้นและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ เช่น หากบวชเป็นพระแล้วใครจะหาเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากความเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน หลังมีข่าวพระภิกษุ-สามเณรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมออกมาให้เห็นอยู่เนือง ๆ และ Boonnoon (2011) พบว่า การลดจำนวนลงไม่เกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจของพระสงฆ์ สาเหตุสำคัญคือ 1) การขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐสู่ชนบทมากขึ้น และคณะสงฆ์ไม่มีระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนไป และ 2) การเปลี่ยนแปลงภาคแรงงานในชนบท แต่ละครอบครัวในชนบทมีบุตรน้อยลงและนิยมให้บุตรบวชระยะสั้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Pinta (2006) พบว่า สาเหตุของการลดลงของพระภิกษุและสามเณรในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1) ค่านิยมและจุดมุ่งหมายของการบวชที่เปลี่ยนแปลง 2) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลง 3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าด้วยการจัดการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี

ในทางกลับกัน Bunsathit (1999) พบว่า สามเณรและชาวพุทธกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อการบวชเรียน ปัญหาการลดจำนวนลงของสามเณรไทยมีสาเหตุจากการไม่นิยมส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรของกลุ่มชาวพุทธที่มีความพร้อมด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนกลุ่มชาวพุทธที่มีแนวโน้มส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรมากที่สุดคือ กลุ่มชาวพุทธที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมในครอบครัวที่หัวหน้าครอบครัวมีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือเป็นผู้ปกครองของเด็กชายที่บิดา มารดาเสียชีวิตหรือหย่าร้าง

จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยได้พบว่า สาเหตุหลักของการลดลงของจำนวนสามเณรมีสาเหตุหลักมากจากทั้งผลของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ (โดยเฉพาะประชากรวัยที่เหมาะสมต่อการบวชเณร) สังคมเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา เทคโนโลยี และการศึกษาในประเทศยังขาดการศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของจำนวนพระภิกษุ-สามเณรหรือสมณเพศในเชิงปริมาณผ่านตัวแปรในระดับมหภาคหรือภาพใหญ่ ดังเช่นในต่างประเทศมีการศึกษาของ Mourao (2011) ได้หาปัจจัยที่กำหนดจำนวนนักบวชคาทอลิกต่อประชากรคาทอลิกของประเทศในทวีปยุโรป ระหว่างปี ค.ศ. 1950-2006 พบว่า รายได้ที่แท้จริงต่อหัว (Real GDP per Capita) สัดส่วนประชากรที่อาศัยในเขตเมือง ภาวะการเจริญพันธุ์ และอัตราการอพยพ มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อจำนวนนักบวชคาทอลิกต่อประชากรคาทอลิกในประเทศยุโรปที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก และยังมีอีกหนึ่งการศึกษาของเขา (2006) ที่ได้หาปัจจัยที่เป็นสาเหตุต่อการลงลดของนักบวชคาทอลิกในประเทศโปรตุเกส ระหว่างปี ค.ศ. 1960-2002 พบว่า อัตราภาวะการเจริญพันธุ์มีความสัมพันธ์ระยะยาวในทิศทางตรงข้ามต่อจำนวนนักบวชคาทอลิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่รายได้ที่แท้จริงต่อหัว จำนวนผู้นับถือศาสนาคริสต์ในโปรตุเกส และอัตราการสมรสต่ออัตราการหย่า แม้มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามเช่นกันแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ (โดยเฉพาะประชากรวัยที่เหมาะสมต่อการบรรพชาเป็นสามเณร) สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยีที่ต่อจำนวนของสามเณรในประเทศไทยในเชิงปริมาณ ผ่านตัวแปรระดับมหภาคของทั้ง 77 จังหวัด ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ Panel Data ทั้งแบบ Fixed-effect และ Random Effect ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการออกนโยบายและกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาสามเณร และสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาในประเทศของหน่วยงานหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

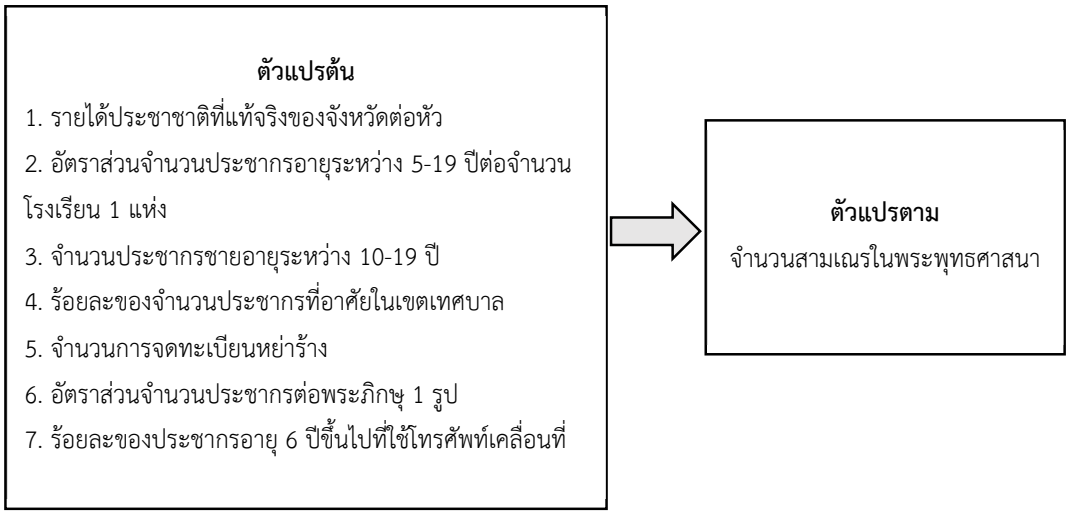
เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดจำนวนของสามเณรในประเทศไทย ผ่านการใช้ตัวแปรที่สะท้อนถึงการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยี

วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนพระภิกษุ-สามเณร นักบวช และสมณเพศทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในการวัดความเป็นเมือง (Urbanization) ของศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2016) ผลการศึกษาของ Bunsathit (1999) และข้อสันนิษฐานการวิจัยของ Mourao (2011 และ 2006) และ Phramaha Suwit Dhammikamuni, and Homthuanlum (2018) มาใช้ในการสร้างตัวแปรเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในพระพุทธศาสนา โดยได้

กำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) เป็นจำนวนสามเณร (Amount of Novices) และมีตัวแปรต้น (Independent Variables) จำนวน 7 ตัวแปรที่สะท้อนถึงการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยี ซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัยแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมและการจัดเรียงข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่เกี่ยวข้องแบบรายปีของทั้ง 77 จังหวัดในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2561 โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเว็บไซต์สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563) ได้แก่ จำนวนพระภิกษุและสามเณร รายได้ประชาชาติที่แท้จริงของจังหวัดต่อหัว จำนวนประชากรแบบแยกอายุและเพศ จำนวนจดทะเบียนการหย่าร้าง จำนวนโรงเรียน ร้อยละของประชากรในเขตเทศบาล และร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ แล้วจัดเรียงข้อมูลตัวแปรตามแบบ Panel และทำการสร้างตัวแปรตามภาพที่ 2 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข้อมูลตัวแปรที่มีความสมบูรณ์จากทั้ง 77 จังหวัด พบว่า ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ที่สุดคือ ระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2560 รวมระยะเวลา 5 ปี มีจำนวนข้อมูลทั้งสิ้น 385 ตัวอย่าง โดยเป็นผลให้ข้อมูล Panel ที่ใช้วิเคราะห์มีลักษณะสมดุลหรือเรียกว่า Balanced Panel

อย่างไรก็ตามจากการที่ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีมิติเวลาเพียง 5 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่ได้ทำการทดสอบ Panel Unit Root (Punyasavatsut, 2016)

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Panel ด้วย 2 วิธีการ ได้แก่ Fixed Effect Model และ Random Effect Model เพื่อประมาณค่าและสร้างแบบจำลองการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้มีตัวแปรบางส่วนได้มีการแปลงค่าข้อมูลโดยใส่ Natural Logarithm (ln) เพื่อปรับขนาดของตัวแปรและให้ผลการเปลี่ยนแปลงของตัวแปร

ต้นแต่ละตัวต่อตัวแปรตามอยู่ในรูปของอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ซึ่งแบบจำลองสามารถเขียนรูปแบบสมการความสัมพันธ์ที่ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุในรูปสมการได้ ดังต่อไปนี้

$$lnNOV_{it} = \beta_0 + \beta_1 lnGPP_{it} + \beta_2 lnSCH_{it} + \beta_3 lnMYT_{it} + \beta_4 MUN_{it} + \beta_5 lnDIV_{it} + \beta_6 lnMONK_{it} + \beta_7 TECH_{it} + U_{it}$$

เมื่อ

β_0	แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของค่าคงที่ (Constant)
$\beta_1 - \beta_7$	แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ
i	แทน จังหวัด โดยที่ $i = 1,2,3, \ldots ,77$
t	แทน ปี พ.ศ. โดยที่ $t = 2556, 2557, 2558, 2559, 2560$
NOV_{it}	แทน จำนวนสามเณร
GPP_{it}	แทน รายได้ประชาชาติที่แท้จริงของจังหวัดต่อหัว (ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ)
SCH_{it}	แทน อัตราส่วนจำนวนประชากรอายุระหว่าง 5-19 ปีต่อจำนวนโรงเรียน (ปัจจัยด้านการศึกษา)
MYT_{it}	แทน จำนวนประชากรชายอายุระหว่าง 10-19 ปี (ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์)
MUN_{it}	แทน ร้อยละของจำนวนประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาล (ปัจจัยด้านสังคม)
DIV_{it}	แทน จำนวนการหย่าร้าง (ปัจจัยด้านสังคม)
$MONK_{it}$	แทน จำนวนประชากรต่อพระภิกษุ 1 รูป (ปัจจัยด้านศาสนา)
$TECH_{it}$	แทน ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (ปัจจัยด้านเทคโนโลยี)
U_{it}	แทน ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

สำหรับการเลือกใช้แบบจำลองที่เหมาะสมสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ Hausman Test เพื่อระบุว่า Fixed Effect Model หรือ Random Effect Model เหมาะสมกับการทดสอบสมมุติฐาน โดยค่าสถิติการทดสอบนี้มีการกระจายตัวแบบ Chi-Square (χ^2) ซึ่งหากสามารถปฏิเสธสมมุติฐานหลัก (Null Hypothesis) ได้ หรือพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติจะสะท้อนได้ว่า สมการตัวแบบประมาณการที่ทำการทดสอบ Hausman Test ควรใช้สมการตัวแบบ Fixed Effect Model (Kraipornsak, 2016)

ผลการวิจัย

ผลการทดสอบ Hausman Test แสดงให้เห็นว่า Random Effect Model มีความเหมาะสมต่อการประมาณการมากกว่า Fixed Effect Model เนื่องจากไม่สามารถปฏิเสธสมมุติฐานหลัก (Null Hypothesis) ได้ โดยมีค่า χ^2 = 11.32 และ P-value = 0.079 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังนั้นการทดสอบการประมาณการสมการจำนวนสามเณร ($lnNOV_{it}$) แสดงดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการประมาณการสมการจำนวนสามเณร ($lnNOV_{it}$) โดยวิธี Random Effect Model

$lnNOV_{it}$	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	Z-Statistic	P-Value
1. $lnGPP_{it}$	-0.194	0.133	-1.452	0.146
2. $lnSCH_{it}$	-1.182	0.249	-4.751	0.000***
3. $lnMYT_{it}$	0.470	0.190	2.470	0.014**
4. MUN_{it}	1.372	0.748	1.834	0.067*
5. $lnDIV_{it}$	0.820	0.165	4.977	0.000***
6. $lnMONK_{it}$	-0.559	0.075	-7.466	0.000***
7. $TECH_{it}$	-0.019	0.003	-6.949	0.000***
8. ค่าคงที่ (β_0)	8.692	2.053	4.234	0.000***
N = 385, R^2 = 0.7003, Wald Chi-square=295.000, P-value=0.000*				

หมายเหตุ: * ** และ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.1 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

จากตารางที่ 2 พบว่า สมการประมาณการด้วยวิธี Random Effect Model มีค่า R^2 Overall เท่ากับ 0.7003 และเมื่อพิจารณาผลกระทบของตัวแปรแต่ละปัจจัยพบข้อสังเกต 3 ประเด็น ดังนี้

1) อัตราส่วนจำนวนประชากรอายุระหว่าง 5-19 ปีต่อจำนวนโรงเรียน ($lnSCH_{it}$) จำนวนประชากรต่อพระภิกษุ 1 รูป ($lnMONK_{it}$) และร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ($TECH_{it}$) มีอิทธิพลหรือผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อจำนวนสามเณร ($lnNOVICE_{it}$)

2) จำนวนประชากรชายอายุระหว่าง 10-19 ปี ($lnMYT_{it}$) จำนวนการจดทะเบียนหย่าร้าง ($lnDIV_{it}$) และร้อยละของจำนวนประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาล (MUN_{it}) มีอิทธิพลหรือผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อจำนวนสามเณร ($lnNOVICE_{it}$)

3) รายได้ประชาชาติที่แท้จริงของจังหวัดต่อหัว ($lnGPP_{it}$) แม้มีผลกระทบเชิงลบต่อจำนวนสามณร ($lnNOVICE_{it}$) แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้ตัวแปรในเชิงมหภาคหรือภาพใหญ่มาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในแต่ละจังหวัดของประเทศไทย ซึ่งได้ค้นพบได้ว่าปัจจัยที่ได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสามเณรในแต่ละจังหวัดของประเทศไทย ข้อค้นพบนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อสนเทศกับการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาสามเณรและการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาในประเทศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ในอนาคต โดยควรให้

ความสำคัญมากขึ้นกับพิจารณาถึงข้อมูลภาพใหญ่ทั้งปัจจัยด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยี ด้านศาสนา ด้านประชากรศาสตร์ และด้านสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

การทดสอบผลกระทบของปัจจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยีที่มีต่อจำนวนสารเณรในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการศึกษาที่วัดจากอัตราส่วนจำนวนประชากรเด็กต่อจำนวนโรงเรียน ปัจจัยด้านศาสนาที่วัดจากจำนวนประชากรต่อจำนวนพระภิกษุ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่วัดจากอัตราส่วนผู้ใช้โทรศัพท์มือถือมีผลกระทบเชิงลบต่อจำนวนสามเณร เนื่องจาก 1) การพัฒนาและขยายตัวของการศึกษาของภาครัฐทำให้การเข้าถึงการศึกษาสายสามัญที่ง่ายขึ้น ส่งผลให้ประเพณีการบวชเรียนลดความนิยมลง รวมทั้งผู้ปกครองของบุตรหลานอาจเล็งเห็นว่าการศึกษามีโอกาสที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับบุตรหลานของตนมากกว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Boonnoon (2011) และ Pinta (2006) ที่พบว่า นโยบายการศึกษาภาคบังคับของรัฐและการขยายโอกาสทางการศึกษาของรัฐสู่ชนบทมากขึ้นเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้จำนวนสารเณรลดลง และ 2) แนวโน้มของการเป็นพระภิกษุของประชากรเพศชายที่ลดลง ทำให้บทบาทของวัดหรือศาสนาผ่านกลไกที่เป็นพระภิกษุถูกจำกัดให้แคบลง และแรงจูงใจต่อการบรรพชาเป็นสามเณรหรือพระภิกษุลดลงตามมา ซึ่งมีสาเหตุสำคัญทั้งนโยบายการวางแผนครอบครัวที่ทำให้มีบุตรน้อยลงตั้งแต่ พ.ศ. 2513 การขาดแรงงานที่จะแสวงหารายได้ให้กับครอบครัว และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกวัน และ 3) การเติบโตของการใช้เทคโนโลยีและการเข้าถึงสารสนเทศทางข้อมูลที่ง่ายขึ้นส่งผลให้ประชาชนใส่ใจไปทางบริโภคนิยม ทำให้การหาความรู้ทั้งทางโลกหรือทางธรรมหาได้ง่ายมากขึ้นโดยไม่ต้องเข้าวัดหรือสอบถามกับพระภิกษุสงฆ์อย่างในอดีต วัดจึงไม่ใช่ศูนย์กลางของการเรียนรู้แบบในอดีต ยิ่งทำให้ช่องว่างระหว่างฆราวาสกับพระภิกษุจึงมีมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Tantivechayanon (2016) พบว่า จำนวนพระภิกษุที่จำพรรษาแต่ละวัดมีแนวโน้มลดลง บางวัดไม่มีพระภิกษุไม่มีจำพรรษา และพระภิกษุที่บรรพชาใหม่หาได้ยากขึ้น รวมทั้งยืนยันข้อสันนิษฐานการวิจัยของ Phramaha Suwit Dhammikamuni, and Homthuanlum (2018) ที่กล่าวว่า กระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่วัฒนธรรมไทยผ่านสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ ทำให้ประชาชนหันเหความสนใจไปทางบริโภคนิยมมากกว่าจิตนิยมที่จะเข้ามาบวชเรียนทางพระศาสนา

2. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่วัดจากจำนวนประชากรเด็กผู้ชาย และปัจจัยด้านสังคมที่วัดจากจำนวนการหย่าร้าง มีผลกระทบเชิงบวกต่อจำนวนสามเณร เนื่องจาก 1) เด็กและเยาวชนเพศชายที่สามารถบรรพชาเป็นสามเณรได้ถือเป็นทรัพยากรที่พระพุทธศาสนาต้องการให้สืบต่อเป็นศาสนทายาทในอนาคต ฉะนั้นการบรรพชาเป็นสามเณรจะมากหรือน้อยจึงผันแปรในทิศทางเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงของจำนวนเด็กและเยาวชนเพศชาย แต่ด้วยการที่ภาวะการเจริญพันธุ์โดยรวมของประเทศที่ลดลงหรือครอบครัวมีบุตรกันน้อยลง โอกาสหรือความเป็นไปได้ของเด็กและเยาวชนเพศชายที่จะบรรพชาเป็นสามเณรจึงลดลงตามมา ประกอบกับค่านิยมที่เปลี่ยนไปของครอบครัวในปัจจุบันที่นิยมให้บุตรหลานบวชแค่ระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น สอดคล้องกับการศึกษา Phramaha Tawee Visaratho (2017) พบว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมในประเทศที่เปลี่ยนไป

เนื่องจากเริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมและการเรียนรู้ ต่างจากในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม จากครอบครัวที่เคยมีบุตรหลายคนก็ลดเหลือเพียงครอบครัวละ 1-2 คน บิดามารดาจึงไม่นิยมส่งลูกชายให้เข้าบวชเรียนเหมือนแต่ก่อน และ 2) ปัญหาการหย่าร้างถือเป็นปัญหาในระดับสถาบันครอบครัว และหากเป็นครอบครัวหรือผู้ปกครองที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีและมีบุตรหลานที่เป็นเพศชาย ยิ่งมีความจำเป็นจะต้องให้บุตรหลานของตนบวชเรียนเพื่อเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งเพื่อลดภาระการลงทุนในการศึกษาแก่บุตรของผู้ปกครองลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bunsathit (1999) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานะเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือเป็นผู้ปกครองเด็กชายที่บิดามารดาเสียชีวิตหรือหย่าร้าง ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในสถาบันครอบครัว เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มในการส่งเสริมให้บุตรหลานบวชเรียนเป็นสามเณรมากกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน

3. ปัจจัยด้านสังคมที่วัดจากร้อยละของจำนวนประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาล มีผลกระทบเชิงบวกต่อจำนวนสามเณร อาจเนื่องมาจากการที่จังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีความเติบโตของสังคมเมืองนั้นมีโรงเรียนปริยัติธรรม ซึ่งจังหวัดเหล่านั้นมีจำนวนสามเณรเกินกว่า 1,000 รูปทั้งสิ้นทำให้มีจำนวนสามเณรมากกว่าจังหวัดอื่นที่ไม่มีโรงเรียนปริยัติธรรม รวมทั้งครัวเรือนอาจมองว่าการให้สามเณรอยู่ในจังหวัดที่มีความเป็นเมืองสูงจะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี มีเพื่อนสามเณรที่บวชเรียนในจำนวนมาก และผู้ปกครองสามารถมีช่องทางการติดต่อกับสามเณรได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Bunnakornkul (2019) พบว่า สามเณรเกือบ 60,000 รูปส่วนใหญ่ได้กระจายเรียนอยู่ในจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีโรงเรียนปริยัติธรรม เช่น กรุงเทพมหานคร 3,281 รูป เชียงใหม่ 5,342 รูป เชียงราย 2,736 รูป อุดรธานี 3,328 รูป อุบลราชธานี 3,268 รูป เป็นต้น

สรุป

การศึกษาผลกระทบของปัจจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ศาสนา และเทคโนโลยีที่มีต่อจำนวนสารเณรในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยี และด้านศาสนา มีผลกระทบเชิงลบต่อจำนวนสามเณร ในขณะที่ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ และด้านสังคม มีผลกระทบเชิงบวกต่อจำนวนสามเณร ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มีผลกระทบเชิงลบต่อจำนวนสามเณรแต่ไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะนำผลลัพธ์ดังกล่าวนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนแนวทางในการโน้มน้าวเด็กและเยาวชนเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยี ด้านศาสนา ด้านประชากรศาสตร์ และด้านสังคม มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลลัพธ์ดังกล่าวไปสู่การดำเนินการ ดังนี้

1.1 การสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรยังถือเป็นนโยบายหรือกลยุทธ์ที่ควรให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร ทั้งด้านสวัสดิการ เช่น การรักษาพยาบาล ปัจจัยในการดำรงชีวิต มีปัจจัย 4 พร้อมบริบูรณ์ การให้รางวัลเมื่อสำเร็จการศึกษา เป็นต้น และด้านการดูแล ที่ผู้ดูแลต้องวางตนเสมือนเป็นบิดามารดา

1.2 ควรมีการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างสามเณรที่มีอยู่ปัจจุบันให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับสภาวการณ์ทางสังคมและเทคโนโลยีที่มีพลวัตรมากขึ้นในอนาคต และการปรับวิธีการในจัดการศึกษาให้สามเณรรู้สึกว่าไม่ยากเกินไป

1.3 การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเกี่ยวกับการบรรพชาเป็นสามเณรที่หลากหลายตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

1.4 วัดควรเข้าไปมีบทบาทในชุมชน ทั้งทางศีลธรรม และทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น ชุมชนจะได้เข้าใจวัด และส่งบุตรหลานมาบวชเป็นสามเณรและพระภิกษุอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งอาจจะช่วยลดการลาสิกขาของพระภิกษุ

1.5 ควรดำเนินการสร้างกลยุทธ์หรือวิธีการใหม่ ๆ ในการโน้มน้าวให้เด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาทางด้านครอบครัว (เช่น บิดามารดาหย่าร้าง ฐานะยากจน) ให้สมัครใจเข้าบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

การวิจัยในอนาคตควรมีการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้างกลยุทธ์การโน้มน้าวให้เยาวชนบรรพชาเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา และแนวโน้มหรือความเป็นไปได้ในการเป็นพระภิกษุของสามเณร นอกจากนี้ควรมีการเพิ่มตัวแปรอธิบายอื่น ๆ หรือเทคนิควิธีการอื่น ๆ เพื่อให้มีแบบจำลองที่อธิบายปัจจัยที่มีต่อสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรได้ครอบคลุมและเกิดมิติที่หลากหลายมากขึ้น

References

Boonnoon, C. (2011). The Decrease of Buddhist Monks, and How it Affects to Buddhism in the Future. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*, 18(3), 7-29.

Bunnakornkul, W. (2019). *Falling of Novices! Less than 500 in 45 years*. Retrieved April 18, 2020, from https://www.banmuang.co.th/news/education/145362

Bunsathit, S. (1999). *The Status, The Roles, and The Problems of Buddhist Novices in Thai Society.* (Master's Thesis). Mahidol University. Bangkok.

Kraipornsak, P. (2016). *Econometrics*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Mourao, P.R. (2006). Why is the Number of Catholic Priest Diminishing in Portugal? Analysis of the Period 1960-2002. *Regional and Sectoral Economic Studies*, 6(2), 43-56.

_____. (2011). Determinants of the number of Catholic priests to Catholics in Europe – an economic explanation. *Review of Religious Research*, 52(4), 427–438.

National Statistical Office. (2020). *Key Statistical Data*. Retrieved March 1, 2020, from http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/03.aspx

Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Gross Regional and Provincial Product Chain Volume Measures 2018 Edition*. Retrieved March 1, 2020, from https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/main.php?filename=gross_regional

Phramaha Suwit Dhammikamuni, & Homthuanlum, T. (2018). The Motivation for Novice Ordination in Thai Society. *Journal of Graduate Studies Review*, 14(2), 55-65.

Phramaha Tawee Visaratho. (2017). Buddhist Heirdom Ordination in Theravada Buddhism. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(1), 15-25.

Pinta, P. (2006). *Crisis of Decreasing Number of Monks and Novices in Chiang Mai.* (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.

Punyasavatsut, A. (2016). Determinants of the Weighted Crime Rate in Thailand. *Journal of Economics Business and Management*, 4(2), 161-165.

Tamkarn, Y. (2014). Home, Temple and School Influence the Use of Sufficiency Economy to Promote Family Strength. *Journal of Human Resources Intelligence*, 9(1), 12-31.

Tantivechayanon, P. (2016). Buddhist Methods Develop Ruined Temples in Thailand to be Brilliant Temples. *Journal of MCU Social Developmen*t, 1(2), 9-19.

การพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11*

Development of effectiveness debt management planning model of The Government Savings Bank Debt Control and Management Zonal Office, Regional Office 11

[1]นที สุวรรณเวทิน และ ทตมัล แสงสว่าง

[1]Natee Suwanwetin and Todtamon Sangsawang

[1]มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

[1]North Eastern University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Natee_s@live.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ สาเหตุของการเกิดหนี้ค้างชำระ แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระและสิ่งที่ต้องการให้ธนาคารช่วยเหลือ ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 2) เพื่อวัดระดับทักษะทางการเงินของกลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 และ 4) เพื่อพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 ภายใต้การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 จำนวน 393 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลสมการโครงสร้างการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และพบว่าปัจจัยด้านธนาคาร ปัจจัยด้านการวิเคราะห์สินเชื่อ และปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการวางแผนการบริหารหนี้และได้นำเสนอรูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 โดยใช้เครื่องมือบริหารเป้าหมายแบบวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ที่สำคัญ

คำสำคัญ: การวางแผนการบริหารหนี้; หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้; วัตถุประสงค์และผลลัพธ์ที่สำคัญ

---

*Received July 17, 2020; Revised October 14, 2020; Accepted October 16, 2020

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to study general information of debtors with non-performing loan, the causes of outstanding debt, the guidelines for solving the problem of outstanding debt, and the kind of help required from the bank under the supervision of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11; 2) to measure the level of financial skills of debtors with non-performing loan that are under the supervision of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11; 3) to analyze the important factors affecting the debt management plan of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11; and 4) to develop a model for an effective debt management plan of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11. The study applied a quantitative research method. A sample group consisted of 393 debtors with non-performing loan that are under the supervision of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), confirmatory factor analysis, and structural equation model (SEM).

From the study, the results found that a structural equation model for an effective debt management plan of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11 is consistent with empirical data. The study also found that factors on bank, factors on credit analysis, and external factors have direct positive effects on debt management plan. A model for an effective debt management plan of Government Savings Bank Debt Control and Management Center in Region 11 is presented by using the approach of objectives and key results (OKRs).

Keywords: Debt Management Planning; Non-performing loans; Objectives and key results (OKRs)

บทนำ

สืบเนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจ (Specialized Financial Institutions หรือ SFIs) ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2560 เป็นต้นมา โดยข้อที่สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือด้านกระบวนการสินเชื่อ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นจะเข้ามากำกับดูแล ตั้งแต่การทำธุรกรรมด้านสินเชื่อ การสอบทานธุรกรรมสินเชื่อ การประเมินราคาหลักประกัน การจัดชั้นและการกันเงินสำรอง การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ และการกำกับดูแลสินเชื่อที่ค้ำประกัน

โดยบรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) ทำให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดชั้นหนี้และการกันเงินสำรอง รวมไปถึงการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ทำให้ให้ธนาคารต้องกันเงินสำรองไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานและกำไรของธนาคาร (Bank of Thailand, 2016) สำหรับการโอนบทบาทการกำกับดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มายังธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้การกำกับดูแลระบบสถาบันการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องตามแนวทางการกำกับดูแล SFIs ที่เหมาะสมโดยกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนระหว่างผู้กำหนดนโยบาย ผู้กำกับดูแล และหน่วยงานเจ้าของ (The Secretariat of the Cabinet, 2014) ซึ่งธนาคารออมสินนั้น เป็น 1 ใน 8 แห่งของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เป็นรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคลังออมสิน พ.ศ. 2456 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นธนาคารสำหรับประชาชน โดยมุ่งให้บริการรับฝากเงินแก่ผู้ฝากเงินรายย่อย ส่งเสริมการออมทรัพย์อย่างกว้างขวางในกลุ่มนักเรียนและประชาชนโดยทั่วไปปัจจุบันมีบริการที่ครับครัน ทั้งด้านเงินฝาก ด้านสินเชื่อและด้านการลงทุน (The Government Savings Bank, 2017) ซึ่งธนาคารออมสินนั้น เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่มีมูลค่าสินทรัพย์รวม กำไรสุทธิ และสามารถจัดเก็บเงินนำส่งเงินรายได้แผ่นดินสูงที่สุด โดยในงบประมาณปี 2561 มีมูลค่าสินทรัพย์รวม 2,704,966.59 ล้านบาท มีกำไรสุทธิ 30,982.86 ล้านบาท และนำส่งเงินรายได้แผ่นดิน 16,538 ล้านบาท แต่มีการกันเงินสำรองหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญถึง 17,017.56 ล้านบาท (State Enterprise Policy Office, 2018) โดยแบ่งหน้าที่การดูแลออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ หน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานสายงานกิจการสาขา สำหรับสายงานกิจการสาขานั้น จะแบ่งพื้นที่การดูแลออกเป็น 6 กิจการสาขา และ แบ่งพื้นที่การดูแลภายใต้สายงานกิจการสาขาออกเป็นระดับภาค จำนวน 18 ภาค และมีธนาคารออมสินระดับเขตที่อยู่ภายใต้สังกัดจำนวน 99 เขต ซึ่งสายงานกิจการสาขา 4 นั้น มีจำนวนธนาคารออมสินเขตมากที่สุด โดยมีจำนวน 21 เขต และธนาคารออมสินภาค 11 นั้น มีจำนวนสาขาในสังกัดมากที่สุด โดยมีจำนวน 73 สาขา (The Government Saving Bank, 2019)

ในปี 2559 นั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการสำรวจทักษะทางการเงินตามแนวทางของ OECD (The Organization for Economic Co-Operation and Development) โดยร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทั้งในและนอกเขตเทศบาลจากทุกจังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งการสำรวจทักษะทางการเงินตามแนวทางของ OECD ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และ ทัศนคติทางการเงิน จากการสำรวจพบว่า ด้านความรู้ทางการเงิน คนไทยได้ค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD เกือบทุกหัวข้อ ด้านพฤติกรรมทางการเงิน พบว่า ในภาพรวมจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ย OECD แต่จุดที่ควรได้รับการพัฒนาต่อไปคือ การบริหารจัดการเงินเพื่อไม่ให้ประสบปัญหาเงินไม่พอใช้ ส่วนด้านทัศนคติทางการเงิน พบว่า ทัศนคติที่คนไทยควรได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ นิยมการมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าการออมเพื่ออนาคต (Bank of Thailand, 2016) และจากการที่ภาวะหนี้สินของครัวเรือนของประเทศไทยมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น โดยในปี 2561 หนี้สินของครัวเรือนยังอยู่ในระดับที่สูง เท่ากับ 12.8 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.0 และคิดเป็นร้อยละ 78.6 ต่อ GDP หรือ ร้อยละ 114.6 ต่อรายได้ประชาชาติ โดยค่ากลางของหนี้ต่อหัวเพิ่มขึ้นจากเฉลี่ย 70,000 บาท ณ สิ้นปี 2553 มาอยู่ที่เฉลี่ย 150,000 บาท ณ สิ้นปี 2559

และยังมีหนี้ค้างชำระเกิน 90 วัน หรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non performing loans) สูงถึงร้อยละ 16 ซึ่งเป็นกลุ่มลูกหนี้ที่ต้องถูกเจ้าหนี้ติดตามทวงถามหรืออยู่ระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย (Bank of Thailand, 2019) อีกทั้งแนวโน้มอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยในปี 2562 ขยายขึ้นเพียงร้อยละ 2.5 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019)

จากสภาวะดังกล่าวส่งผลให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้กับธนาคารได้ตามกำหนด ทำให้เกิดหนี้ค้างชำระขึ้นแก่ธนาคารและก่อให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non performing loans) ทำให้ธนาคารสูญเสียโอกาสในการทำกำไรและขาดสภาพคล่องทางการเงิน เพราะต้องเสี่ยงต่อการสำรองหนี้ตามกฎหมายและระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่ง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561 ธนาคารออมสินภาค 11 มีปริมาณหนี้ค้างที่เป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ทั้งหมด 17,112 ราย เป็นจำนวนเงิน 1,746 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.09 ของสินเชื่อรวมทุกประเภท (The Government Saving bank region office 11, 2019) ดังนั้นเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non performing loans) และลดความเสี่ยงในการกันเงินสำรองหนี้ตามกฎหมายกับธนาคาร ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอการพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 และรูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำกำไรให้กับธนาคารและลดความเสี่ยงต่อการกันเงินสำรองหนี้ของธนาคาร อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการจัดเก็บเงินนำส่งรายได้แผ่นดิน เพื่อให้รัฐบาลได้นำไปบริหารประเทศในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้สาเหตุของการเกิดหนี้ค้างชำระ แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระและสิ่งที่ต้องการให้ธนาคารช่วยเหลือ ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11

2. เพื่อวัดระดับทักษะทางการเงินของกลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11

4. เพื่อพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method research) เน้นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นข้อมูลเพิ่มเติมเสริมงานวิจัย โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการวางแผนการบริหารหนี้เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 ซึ่งสามารถอธิบายขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variable) ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)ได้แก่

1) ปัจจัยด้านธนาคาร (Banking Factors) ประกอบด้วย พนักงาน (Staff) ความเสี่ยงด้านเครดิต (CRR) ระบบงาน (System) และระเบียบคำสั่ง (Regulation)

2) การวิเคราะห์สินเชื่อ (Credit Analysis) ประกอบด้วย คุณสมบัติผู้กู้ (Character) ความสามารถในการชำระหนี้ (Capacity) หลักประกัน (Collateral) เงินทุน (Capital) และปัจจัยแวดล้อม (Condition)

3) ปัจจัยภายนอก (Exogenous Factors) ประกอบไปด้วย การเมือง (Polities) เศรษฐกิจ (Economic) สังคม/ วัฒนธรรม (Social) เทคโนโลยี (Technological) กฎระเบียบ (Legal) และสภาวะแวดล้อม (Ecological)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่การวางแผนการบริหารหนี้ (Debt Management Planning : DMP)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non-performing loans) ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมุกดาหาร

ขั้นตอนที่ 3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non-performing loans) ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 จำนวน 17,112 ราย (The Government Savings Bank Regional Office 11, 2019) เมื่อใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane โดยมีระดับความเชื่อมั่น 95% จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยสร้างจากการศึกษาค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรม รวมทั้งผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ในด้าน เนื้อหา ความหมาย ข้อความ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการวัด ผู้วิจัยทำการวัดความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (Tryout) จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า α ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Wanitbancha, 2014)

ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของประเด็นคำถามของแบบสอบถาม พบว่าพบว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟาของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับเป็น 0.990

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากแบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 คน และดำเนินการส่งแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ และติดต่อประสานงานผ่านทางโทรศัพท์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามสถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนาผู้วิจัยได้อธิบายถึงคุณสมบัติหรือลักษณะของการแจกแจงข้อมูล ตัวแปรต่าง ๆ ตามปัจจัยด้านคุณลักษณะของกลุ่ม โดยการวัดเป็นจำนวน (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ เพื่อนำมาใช้อธิบายถึงลักษณะการแจกแจง และการกระจายของตัวแปรสังเกตได้ โดยกำหนดการวัดเป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผู้วิจัยใช้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product-Moment Correlation Coefficient) ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเหตุและผล

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model analysis: SEM) ทดสอบสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 ด้วยค่าสถิติดังต่อไปนี้

1) ดัชนีไคสแควร์ (Chi-square Probability Level: CMIN) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือ P-value ต้องมากกว่า .05 โดยค่า P-value ยิ่งมากยิ่งดี

2) ดัชนีบ่งบอกความกลมกลืน (Fit index) ความกลมกลืนของข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดล ดัชนี จีเอฟไอ (Goodness of Fit Index: GFI) ค่าสูงกว่า .90

3) ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ความแปรปรวนร่วมของประชากรโดยควรมีค่าต่ำกว่า .05

4) ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean square Residual: RMR) ค่าเฉลี่ยส่วนที่เหลือจากการเปรียบเทียบขนาดของความแปรปรวนโดยมีค่าต่ำกว่า .05

5) ดัชนีไคสแควร์สัมพันธ์ (Chi-square Statistics Comparing the Tested Model and The Independent Model with the Saturated Model: CMIN/DF) ความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลประจักษ์ค่าที่เข้าใกล้ 1 โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non performing loans) สาเหตุของการเกิดหนี้ค้างชำระ แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระและสิ่งที่ต้องการให้ธนาคารช่วยเหลือที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 393 คน โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 53.44 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.75 ระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 47.84 สถานภาพสมรส จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 อาชีพหลักคือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 30.03 รายได้ต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาท จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 29.26 อายุงาน/ระยะเวลาประกอบกิจการอยู่ในช่วง 4-6 ปี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.70 สินทรัพย์น้อยกว่าหนี้สิน จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 51.91 ประเภทสินเชื่อที่มีกับธนาคารคือสินเชื่อรายย่อย จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 37.45 และมีวัตถุประสงค์ในการขอกู้คือ เพื่อการอุปโภคบริโภค จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 50.45

ตาราง 1 แสดงสาเหตุของการเกิดหนี้ค้างชำระของกลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
สาเหตุของการที่ไม่สามารถส่งชำระหนี้ได้ตามกำหนด		
ตกงาน/ลาออก/เลิกกิจการ	31	7.89
ประสบปัญหาสุขภาพ	11	2.80
ประสบปัญหาครอบครัว	15	3.82
เปลี่ยนงาน/เปลี่ยนธุรกิจ	19	4.83
ประสบปัญหาหนี้นอกระบบ	17	4.33
ถูกฟ้องคดีจากเจ้าหนี้รายอื่น	4	1.02
ภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น/หนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น	186	47.33
ปัญหาเศรษฐกิจ / รายได้กิจการลดลง	110	27.99
รวม	**393**	**100.00**

ตาราง 2 แสดงแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของกลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ		
ทำการรวมหนี้และผ่อนชำระหนี้ก้อนเดียว	52	13.23
ประกอบอาชีพเสริม / หารายได้เสริม	57	14.50

ขายหลักทรัพย์ / ทรัพย์สินต่างๆ เพื่อชำระหนี้	9	2.29
ประนอมหนี้ในชั้นศาล	17	4.33
ขอผ่อนผันกับธนาคาร หรือ ลดเงินงวดการผ่อนชำระเพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ในปัจจุบัน	226	57.51
ประกอบอาชีพใหม่ / หางานใหม่ ที่มีรายได้มากกว่าปัจจุบัน	32	8.14
รวม	**393**	**100.00**

ตาราง 3 แสดงแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของกลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิด

รายการ	**จำนวน**	**ร้อยละ**
แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ		
ทำการรวมหนี้และผ่อนชำระหนี้ก้อนเดียว	52	13.23
ประกอบอาชีพเสริม / หารายได้เสริม	57	14.50
ขายหลักทรัพย์ / ทรัพย์สินต่างๆ เพื่อชำระหนี้	9	2.29
ประนอมหนี้ในชั้นศาล	17	4.33
ขอผ่อนผันกับธนาคาร หรือ ลดเงินงวดการผ่อนชำระเพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ในปัจจุบัน	226	57.51
ประกอบอาชีพใหม่ / หางานใหม่ ที่มีรายได้มากกว่าปัจจุบัน	32	8.14
รวม	**393**	**100.00**

ตาราง 4 แสดงสิ่งที่ลูกหนี้ต้องการให้ธนาคารช่วยเหลือมากที่สุดในการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ

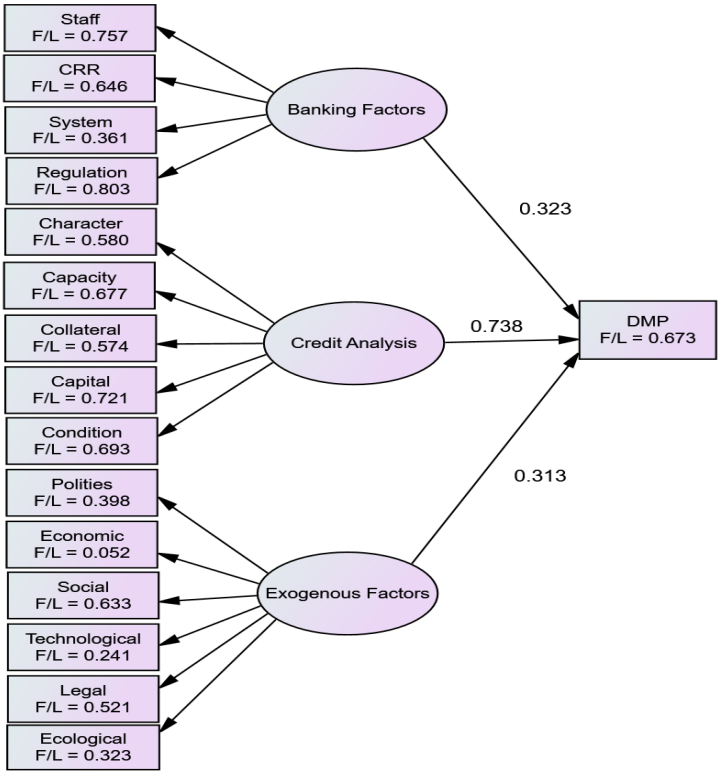
รายการ	**จำนวน**	**ร้อยละ**
สิ่งที่ต้องการให้ธนาคารช่วยเหลือมากที่สุดในการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ		
ปรับปรุงโครงสร้างหนี้ / เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการชำระหนี้	186	47.33
พักการชำระหนี้ ทั้งต้นและดอก	94	23.92
พักชำระหนี้เงินต้น และ/หรือ ดอกเบี้ยบางส่วน	40	10.18
ปรับลดอัตราดอกเบี้ย	34	8.65
การลดดอกเบี้ยบางส่วนหรือทั้งหมดในกรณีชำระหนี้ปิดบัญชี	12	3.05
การให้ความรู้ทางด้านการเงิน	3	0.76
ฝึกอบรมทักษะ หรือ พัฒนาอาชีพ เพื่อประกอบอาชีพ	6	1.53

การให้สินเชื่อสำหรับรวมหนี้เพื่อผ่อนชำระหนี้ก้อนเดียว	18	4.58
รวม	**393**	**100.00**

วัตถุประสงค์ที่ 2 ระดับทักษะทางการเงินของกลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Non performing loans) ที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 โดยวัดทักษะทางการเงินทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ทางการเงิน ด้านพฤติกรรมทางการเงินและด้านทัศนคติทางการเงินพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับ ต่ำ ($\bar{x}$= 2.44 S.D. = 0.730) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 2.75 S.D. = 0.853) และด้านทัศนคติทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 2.80 S.D. = 0.936) เมื่อพิจารณาในภาพรวมของทักษะทางการเงิน พบว่า มีระดับทักษะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 2.74 S.D. = 0.725)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 พบว่าปัจจัยด้านธนาคารอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=3.94 S.D.=0.594) ซึ่งแยกพิจารณารายด้านพบว่า ด้านระบบงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.12 S.D. =0.613) ด้านพนักงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.91 S.D. = 0.830) ด้านความเสี่ยงด้านเครดิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.88 S.D. = 0.639) และด้านระเบียบคำสั่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.85 S.D. = 0.670) ตามลำดับ ปัจจัยการวิเคราะห์สินเชื่ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.86 S.D.=0.568) แยกพิจารณารายด้านพบว่า ด้านคุณสมบัติผู้กู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.00 S.D. = 0.560) ด้านหลักประกันอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.99 S.D. = 0.564) ด้านปัจจัยแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.97 S.D. = 0.588) ด้านเงินทุนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.70 S.D. = 0.755) และด้านความสามารถในการชำระหนี้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.64 S.D. = 0.840) ตามลำดับและปัจจัยภายนอกอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.95 S.D.=0.371) พิจารณารายด้านพบว่า ด้านสภาวะแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.26 S.D. = 0.499) ด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.09 S.D. = 0.450) ด้านกฎระเบียบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.07 S.D. = 0.656) ด้านสังคม/วัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.95 S.D. = 0.702) ด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.81 S.D. = 0.364) และด้านการเมืองอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.50 S.D. = 0.632) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 4 วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model analysis: SEM) ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม พบว่าการทดสอบไคว์-สแควร์ (Chi-square) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (P = 0.108; ≥ 0.05) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และเมื่อพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนีทุกตัวได้แก่ GFI = 0.975, AGFI = 0.950, CFI = 0.996 ผ่านเกณฑ์ ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี RMR = 0.010 และ RMSEA = 0.023 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ดัชนี CMIN/DF มีค่าเท่ากับ 1.215 ซึ่งเข้าใกล้ 1 ด้วย จึงสรุปได้ว่า โมเดลสมการโครงสร้าง การวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 ที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงดังภาพที่ 1

Chi-square = 88.833, df = 69, p = .108

CMIN/DF = 1.215, GFI = .975, AGFI = .950, CFI = .996, RMSEA = .023, RMR = .010

ภาพที่ 1 ตัวแบบจำลองของการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11รูปแบบโมเดลเชิงประหยัด (Parsimonious model)

ตารางที่ 5 แสดงค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดลข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
Chi-square	P ≥ 0.05	0.108	ผ่านเกณฑ์
CMIN/DF	เข้าใกล้ 1	1.215	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	0.975	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.950	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	0.996	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.023	ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.05	0.010	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง (Direct Effects: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects : IE) และอิทธิพลรวม (Total Effects: TE) ตัวแปรแฝงได้แก่ปัจจัยด้านธนาคาร การวิเคราะห์สินเชื่อ และปัจจัยภายนอก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 6 อิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม ของการวางแผนการบริหารหนี้

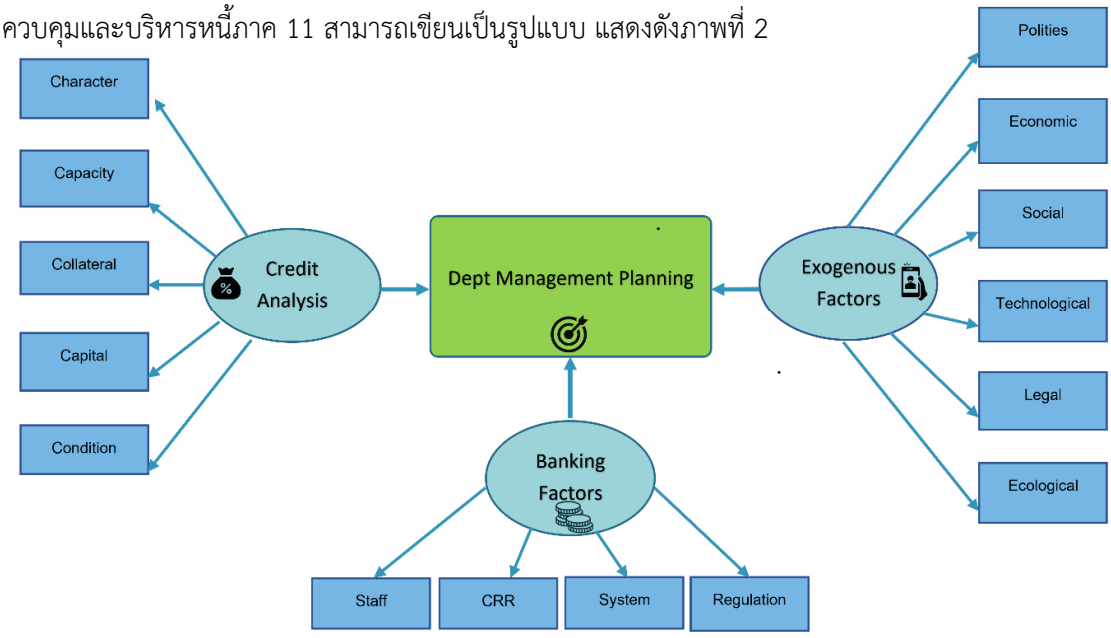
ตัวแปรผล	อิทธิพล	ตัวแปรเหตุ		
		ปัจจัยด้านธนาคาร (Banking Factors)	การวิเคราะห์สินเชื่อ (Credit Analysis)	ปัจจัยภายนอก (Exogenous Factors)
การวางแผนการบริหารหนี้ (DMP)	DE	0.323*	0.738*	0.313*
	IE	0.000	0.000	0.000
	TE	0.323*	0.738*	0.313*

*p<0.05 R^2 = 0.673

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 6 แสดงผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุมีอิทธิพลต่อการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 และวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมพบว่ามีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์(Chi-square = 88.833, df = 69, p = .108 CMIN/DF = 1.215, GFI = .975, AGFI = .950, CFI = .996, RMSEA = .023, RMR = .010) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ ปัจจัยด้านธนาคาร การวิเคราะห์สินเชื่อและปัจจัยภายนอก มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อการวางแผนการบริหารหนี้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (P<0.05) มีความสัมพันธ์ทางบวก ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.323, 0.738, และ 0.313 ตามลำดับ นั่นหมายความว่า ปัจจัยด้านธนาคาร การวิเคราะห์สินเชื่อและปัจจัยภายนอก มีมากขึ้นทำให้แนวโน้มที่การวางแผนการบริหารหนี้จะมีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 สามารถเขียนเป็นรูปแบบ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11

การพัฒนาตัวแบบจำลองในการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 โดยการประยุกต์ใช้เครื่องมือบริหารเป้าหมายแบบ Objectives and key results (OKRs) สามารถวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 แสดงดังภาพที่ 3

ปัจจัยด้านธนาคาร (Banking Factors) Objective: วัตถุประสงค์ สามารถประยุกต์และปรับเปลี่ยนกระบวนการการทำงานของสาขาและศูนย์ควบคุมและบริหารหนี้ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
Key Results: ผลลัพธ์ที่สำคัญ **KR1:** สาขาสามารถแจ้งเตือนกลุ่มลูกหนี้ค้างชำระที่ไม่เกิน 3 เดือนให้รับทราบได้ 100% **KR2:** สาขาสามารถเป็นหน่วยงานบริการ One Stop Service ในกระบวนการบริหารหนี้ **KR3:** ลูกค้าสินเชื่อต้องมีแอปพลิเคชัน Mymo เพื่อตรวจสอบภาระสินเชื่อและรับการแจ้งเตือนเมื่อถึงกำหนดชำระ ไม่ต่ำกว่า 80% ของจำนวนลูกหนี้ทั้งหมด
การวิเคราะห์สินเชื่อ (Credit Analysis) Objective: วัตถุประสงค์ การเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านสินเชื่อ
Key Results: ผลลัพธ์ที่สำคัญ **KR1:** การเกิดหนี้ที่ไม่มีการชำระตั้งแต่งวดแรก (Not pay) และ การเกิดหนี้ค้างชำระภายในปีแรก (One-year Default) เท่ากับ 0% **KR2:** การเกิดการแก้ไขหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แล้วลูกหนี้ดังกล่าวกลับมาเป็นลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เหมือนเดิม (NPLs Re-Entry) เท่ากับ 0% **KR3:** การเกิดข้อร้องเรียนจากการให้บริการลูกค้าอย่างเป็นธรรม (Market Conduct) เท่ากับ 0% **KR4:** สาขาสามารถคัดกรองลูกค้าสินเชื่อใหม่ในเบื้องต้นให้มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ธนาคารได้ 100% **KR5:** ลูกค้าได้รับวงเงินสินเชื่อที่เหมาะสมและสามารถนำเงินไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด **KR6:** การทักท้วงข้อผิดพลาดจากธนาคารแห่งประเทศไทยที่เกิดจากกระบวนการวิเคราะห์สินเชื่อและกระบวนการบริหารหนี้ เท่ากับ 0%
ปัจจัยภายนอก (Exogenous Factors) Objective: วัตถุประสงค์ การเป็นหน่วยงานที่ยืดหยุ่นและสามารถรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้ทุกสถานการณ์
Key Results: ผลลัพธ์ที่สำคัญ **KR1:** สาขาสามารถบริหารจัดการลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบ ให้ร่วมเข้ามาตรการช่วยเหลือต่างๆจากธนาคาร ได้อย่างเหมาะสม 100% และปัญหาการเกิดหนี้ค้างชำระระหว่างรอเข้ามาตรการต่างๆเท่ากับ 0% **KR2:** สาขาสามารถเพิ่มทักษะทางด้านเทคโนโลยีให้กับลูกค้า และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic transaction) ของสาขาต้องมากกว่า 95% **KR3:** การเกิดข้อร้องเรียนที่เกิดจากการปฏิบัติงานไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการทวงถามหนี้ พ.ศ.2558 เท่ากับ 0% **KR4:** สาขาสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ และปฏิบัติได้ถูกต้องตามกฎหมาย/นโยบาย/ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ได้ 100%

ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy)
Objective: วัตถุประสงค์ การเป็นที่ปรึกษาทางการเงินและแก้ไขปัญหาทางการเงินที่ดีที่สุดสำหรับลูกค้า
Key Results: ผลลัพธ์ที่สำคัญ
KR1: กลุ่มลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs – Nonperforming loans) เข้ามารับการปรึกษาและแก้ไขปัญหากับสาขาไม่น้อยกว่า 50% ของลูกหนี้ NPLs ทั้งหมด
KR2: กลุ่มลูกหนี้ที่ค้างชำระไม่เกิน 3 เดือน หรือ จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ (Special Mention: SM) เข้ามารับการปรึกษาและแก้ไขปัญหากับสาขามากกว่า 80% ของลูกหนี้ SM ทั้งหมด
KR3: กลุ่มลูกหนี้ปกติ แต่กำลังประสบปัญหาทางการเงิน หรือ ต้องการคำปรึกษาทางการเงิน เข้ามารับการปรึกษาและแก้ไขปัญหากับสาขา 100 %

ภาพที่ 3 การวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 สามารถอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านธนาคารมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการวางแผนการบริหารหนี้ เมื่อธนาคารออมสินที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีการจัดการด้านพนักงาน ด้านความเสี่ยงด้านเครดิต ด้านระบบงาน และด้านระเบียบคำสั่ง ย่อมทำให้การวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีประสิทธิผลสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sanjeev (2007) และของ Mesayan (2010) พบว่าการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน การที่มีพนักงานเพียงพอ และสามารถปรึกษาปัญหาหนี้ค้างชำระได้กับพนักงานทุกระดับ จะช่วยให้การบริหารจัดการหนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nazaj and Meka (2014) ได้พบว่าการมีกฎระเบียบ ของธนาคาร ที่มีความสอดคล้องกันกับกฎหมายทางการเงินของประเทศแอลเบเนีย ส่งผลให้ธนาคารแอลเบเนียนสามารถควบคุมคุณภาพเงินกู้และการบริหารจัดการหนี้ให้มีประสิทธิภาพ และลดปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suzuki and Adhikary (2010) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการหนี้ของธนาคารในประเทศบังกลาเทศ พบว่าการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบงานธนาคารตั้งแต่กระบวนการให้กู้ยืมของธนาคาร การจัดการความเสี่ยงด้านเครดิตของธนาคาร ไปจนถึงกระบวนการติดตามหนี้ ส่งผลให้ความเสียหายของธนาคารที่เกิดจากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลดลง

2. การวิเคราะห์สินเชื่อมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการวางแผนการบริหารหนี้ เมื่อธนาคารออมสินที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพในด้านคุณสมบัติผู้กู้ ด้านความสามารถในการชำระหนี้ ด้านหลักประกัน ด้านเงินทุน และด้านปัจจัยแวดล้อมแล้วย่อมทำให้การวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีประสิทธิผลสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dechanubeksa (2016) พบว่า สถาบันการเงินต้องเพิ่มความเข้มงวดและรอบคอบมากยิ่งขึ้นในกระบวนการวิเคราะห์สินเชื่อ และจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการวิเคราะห์สินเชื่อ โดย

ใช้หลักนโยบาย 6 C’s เพื่อช่วยลดความเสี่ยงการเกิดปัญหาหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้และปัญหาหนี้สูญที่จะตามมา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tarver (2019) ที่ได้ศึกษาถึงหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C’s พบว่า หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C’s มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นสิ่งที่สถาบันการเงินใช้ประเมินศักยภาพของผู้ขอสินเชื่ออีกทั้งยังสามารถวิเคราะห์โอกาสการชำระหนี้คืนของลูกหนี้ได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Azeem et al. (2017) ที่ได้ศึกษาถึงสาเหตุและผลกระทบของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของอุตสาหกรรมธนาคารในประเทศปากีสถานพบว่าการวิเคราะห์สินเชื่อมีนัยสำคัญต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ โดยธนาคารจะต้องมีการควบคุมการวิเคราะห์สินเชื่อและผลักดันให้นโยบายสินเชื่อมีประสิทธิภาพ อีกทั้งธนาคารแห่งรัฐของปากีสถานนั้นควรมีการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำทุจริตหรือการฟอกเงินไปยังทุกธนาคารของปากีสถานซึ่งจะเพิ่มโอกาสในการลดปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลงซึ่งจะส่งผลดีต่อการบริหารจัดการหนี้ จะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์สินเชื่อเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการวางแผนการบริหารหนี้ ดังนั้นถ้าหากมีการบริหารจัดการด้านการวิเคราะห์สินเชื่อที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้โอกาสในการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลดลง และยังสามารถวางแผนการบริหารหนี้ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการวางแผนการบริหารหนี้ เมื่อธนาคารออมสินในที่อยู่ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีการจัดการด้านคุณสมบัติผู้กู้ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม/วัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎระเบียบ และด้านสภาวะแวดล้อม ย่อมทำให้การวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 มีประสิทธิผลสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mehmood, Hidthiir and Mat Nor (2019) ที่ได้ศึกษาถึงผลกระทบของปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารอิสลามในปากีสถานพบว่า ปัจจัยภายนอกส่งผลกระทบโดยตรงกับการบริหารจัดการหนี้ โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ถึงแม้ว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจและผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศดีขึ้น แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะทำให้ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อรายได้ลดลง เนื่องจากมีการแทรกแซงทางปัจจัยด้านการเมืองในระดับที่สูง ซึ่งสถาบันการเงินนั้นควรจะระมัดระวังเป็นกรณีพิเศษเมื่อมีการแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ได้ ส่วนปัจจัยด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยแวดล้อม ด้านสังคม ก็สามารถส่งผลต่อการบริหารจัดการหนี้เช่นกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Msigwa (2013) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของเครือธนาคารเคนย่า ซึ่งพบว่าปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม/ วัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านกฎระเบียบ และด้านสภาวะแวดล้อม ส่งผลกระทบทางตรงต่อการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งถ้าธนาคารมีมาตรการป้องกันจากผลกระทบต่าง ๆที่เกิดจากปัจจัยภายนอกแล้ว จะส่งผลให้โอกาสในการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลดลงและประสิทธิผลของการบริหารหนี้ก็จะเพิ่มขึ้นไปด้วย

สรุป

จากการพัฒนารูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้อย่างมีประสิทธิผลของธนาคารออมสินเขตควบคุมและบริหารหนี้ภาค 11 สามารถนำไปสู่การบริหารจัดการการบริหารและควบคุมคุณภาพหนี้ อันจะส่งผลให้ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลดลง และสามารถควบคุมคุณภาพหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีการ

บริหารจัดการในด้านปัจจัยธนาคารซึ่งจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน พัฒนาระบบงาน และสามารถประยุกต์และปรับเปลี่ยนกระบวนการการทำงานของสาขาและศูนย์ควบคุมและบริหารหนี้ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนด้านการวิเคราะห์สินเชื่อนั้น ธนาคารจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านสินเชื่อ โดยจะต้องเริ่มต้นจากหน่วยงานสาขาไปจนถึงหน่วยงานที่อนุมัติสินเชื่อ และการควบคุมและป้องกันสถานการณ์ฉุกเฉินจากปัจจัยภายนอกนั้น ธนาคารต้องเป็นหน่วยงานที่ยืดหยุ่นและสามารถรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทุกสถานการณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การวางแผนการบริหารหนี้ของสถาบันการเงิน ควรมุ่งเน้นด้านการวิเคราะห์สินเชื่อให้มีประสิทธิภาพซึ่งมีอิทธิพลทางตรงกับการวางแผนการบริหารหนี้มากที่สุด ประกอบไปด้วยหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C's ได้แก่ คุณสมบัติผู้กู้ (Character) ความสามารถในการชำระหนี้ (Capacity) หลักประกัน (Collateral) เงินทุน (Capital) และปัจจัยแวดล้อม (Condition) ควรให้ความสำคัญกับทั้ง 5 องค์ประกอบ

2. ปัจจัยด้านธนาคารมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการวางแผนการบริหารหนี้ สถาบันการเงินควรให้ความสำคัญ ในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของ พนักงาน ระบบงาน การจัดการความเสี่ยงด้านเครดิตและด้านระเบียบคำสั่งของธนาคาร ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการบริหารจัดการหนี้นั้น มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการวางแผนการบริหารหนี้ ดังนั้น สถาบันการเงินจะต้องมีแผนและมาตรการต่าง ๆ เพื่อรองรับผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ซึ่งถ้าหากสถาบันการเงินมีมาตรการและแผนรองรับที่ดีแล้ว โอกาสที่จะเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ก็จะลดลงเช่นเดียวกัน ส่งผลต่อการวางแผนการบริหารหนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบการวางแผนการบริหารหนี้ของธนาคารออมสินในแต่ละภาค หรือกำหนดกลุ่มตัวอย่างของลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพื่อวิจัยในภาพรวมทั้งประเทศ

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบรูปแบบการวางแผนการบริหารหนี้กับสถาบันเฉพาะกิจอื่น ๆ หรือสถาบันการเงินเอกชน เพื่อที่จะสามารถประยุกต์ให้การวางแผลการบริหารหนี้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีศึกษาความคิดเห็นในมุมมองของพนักงานในสถาบันการเงิน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับมุมมองของกลุ่มลูกหนี้ ซึ่งจะทำให้การวางแผนการบริหารหนี้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

References

Azeem, et al. (2017). Reasons and Effects of Non-Performing Loans in the Banking Industry of Pakistan. *European Journal of Business and management,* 9(4), 41-49.

Bank of Thailand. (2016). *The corporate governance of Specialized Financial Institutions: SFIs.* Retrieved February 12, 2020, from https://www.bot.or.th/Thai/FinancialInstitutions/PruReg_HB/Pages/SFIs.aspx

Bank of Thailand. (2016). *The result of financial literacy 2016.* Retrieved February 12, 2020, from https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/Activities/Documents

Bank of Thailand. (2019). *The resolve of Bank of Thailand on household debt.* Retrieved February 20, 2020, from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/Report/Pages/AnnualReport2018

Dechanubeksa, P. (2016). Credit analysis and business credit trend. *Humanities and social sciences,* 10(1), *39-46*.

Doerr, J. (2019). *Measure What Matters by OKRs.* Bangkok: SE-EDUCATION company limited.

Mehmood A., Hidthiir M., & Mat Nor, A. (2019). The impact of external factors on stress banking assets: An evidence from Pakistani Conventional banks*. Journal of Economics and Sustainability,* 2(1), 11-21.

Mesayan, W. (2010). *Non - performing loans collection of the Government Savings Bank Regional Office 7.* Faculty of Economics. Chiangmai University.

Msigwa, C. (2013). Factors affecting non-performing loans in Banking industry: A case of KCB Bank (Tanzania) Limited. (Doctoral Dissertation). Mzumbe University. Morogoro.

Nazaj, S., & Meka, E. (2014*). Bank Competition in Transition Economies: The Case of Albania.* Department of Finance Faculty of Economics. European University of Tirana.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Thai Economic Performance in quarter 4 2018.* Retrieved February 20, 2020, from https://www.nesdc.go.th/main.php? filename=QGDP_report

Sanjeev, G. (2007). Bankers' Perceptions on Causes of Bad Loans in Banks. *Journal of Management Research,* 2, 40-46.

Sincharu, T. (2020). The research and statistic data analysis by SPSS and AMOS. (18th ed.). Bangkok: Business R and D.

State Enterprise Policy Office. (2018*). Thai Economic Performance in quarter 4 2018.* Retrieved February 20, 2020, from https://www.nesdc.go.th/main.php? filename=QGDP_report

State Enterprise Policy Office. (2018). Financial statements of State Enterprise. Retrieved January 10, 2020, from http://www.sepo.go.th/document

Suzuki, Y., & Adhikary, B. (2010). A bank rent approach to understanding the development of the banking system in Bangladesh. *Journal of Contemporary South Asia,* 18(2), 155-173.

The Secretariat of the Cabinet. (2014). *The corporate governance of Specialized Financial Institutions: SFIs.* The cabinet Resolution December 2, 2014.

The Government Savings Bank. (2017). *The history of The Government Savings Bank.* Retrieved January 10, 2020, from https://www.gsb.or.th/about-us/history-bank.aspx

The Government Savings Bank. (2 019). Data of branch management. *Report of branch management,* 1(1).

The Government Saving bank region office 11(2019). *The overall operation of The Government Saving bank region office 11 in 2019.* The overall operation report of The Government Saving bank region office 11.

Traver, J. (2019). *The 5C's of Credit: What Banks and Lenders actually look for.* Credit scores and reports, Personal Finance.

Wanitbancha, K. (2019). *Advance statistical analysis by SPSS for windows.* (14th ed.). Bangkok: Chulabook center.

Wanitbancha, K. (2014). *Structural Equation Modeling analysis by AMOS.* (4th ed.). Bangkok: Chulabook center.

Wodtke, C. (2016). *OKR Radical Focus.* Bangkok: SE-EDUCATION company limited.

ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี*

Individual Aptitude Factors Related to Participation of Village Health Volunteers Operating Thailand Healthy Lifestyle Strategic Plan, year 2011-2020, At Ministry of Public Health, Kaeng Khoi Health Promoting Hospital, Saraburi Province

[1]กฤษรุจ พิมพะไชย และ ไชยา ยิ้มวิไล

[1]Kitsarut Pimpachai and Chaiya Yimwilai

[1]มหาวิทยาลัยศรีปทุม

[1]Sripatum University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Kitsarut.pim@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จาก 14 แห่ง จำนวน 328 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลแต่ละด้านทั้ง 4 ปัจจัย อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ($\bar{x}$ = 4.34) ปัจจัยด้านเจตคติ ($\bar{x}$ = 4.30) ปัจจัยด้านความรู้ ($\bar{x}$ = 4.22) และปัจจัยด้านค่านิยม ($\bar{x}$ = 4.18) และ 2) ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ ระดับการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านรางวัลตอบแทน ($\bar{x}$ = 4.29) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 4.26) ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล และด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{x}$ =4.22) และ 3) ผลการศึกษา

*Received July 22, 2020; Revised July 28, 2021; Accepted August 18, 2021

ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านค่านิยม ด้านแรงจูงใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล; การมีส่วนร่วม; อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน; ยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563

Abstract

The research article aimed at studying the personal competency factors related to the participation of village health volunteers in implementing Thailand healthy lifestyle strategy of year 2011 – 2020 by the Ministry of Public Health. A sample group consisted of 328 villager health volunteers from 14 Tambol health promoting hospitals in Kaeng Khoi District, Saraburi Province, which were obtained by way of stratified random sampling. The study applied mixed-methods research: 1) a quantitative method in which the data were collected by using a questionnaire; and 2) a qualitative method in which the data were collected by way of an in-depth interview. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), and Pearson's product moment correlation coefficient.

From the study, the following results are found: 1) The personal competency factors of village health volunteers in all 4 aspects are at a high level, in which the order from the highest to the lowest is as follows: on motivation ($\bar{x}$ = 4.34), on attitude ($\bar{x}$ = 4.30), on knowledge ($\bar{x}$ = 4.22), and on values ($\bar{x}$ = 4.18), respectively. 2) The level of participation of village health volunteers in all 4 aspects are at a high level, in which the order from the highest to the lowest is as follows: on participation in rewards ($\bar{x}$ = 4.29) and followed by environment ($\bar{x}$ = 4.26) While both personal inner factors and driving factors from others have equal mean ($\bar{x}$ = 4.22). 3)The personal competency factors which are knowledge, attitude, values, and motivation have positive correlation with the participation of village health volunteers with a statistical significance at 0.01 level.

Keywords: Personal Competency Factors; Participation; Village Health Volunteers; Thailand Healthy Lifestyle Strategy

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ได้จัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สามารถป้องกันได้ หรือเรียกว่าโรควิถีชีวิต ได้แก่ 1) โรคเบาหวาน 2) โรคความดันโลหิตสูง 3) โรคหัวใจ 4) โรคหลอดเลือดสมอง และ 5) โรคมะเร็ง ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพสำคัญลำดับ ต้น ๆ

ที่ระบาดอยู่ในปัจจุบันและในอนาคตที่คาดว่าจะมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น หากปล่อยให้สถานการณ์ดำเนินไปโดยมิได้ดำเนินการสกัดกั้นปัญหาอย่างจริงจัง และได้กำหนดไว้เป็นเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาคุณภาพคน สังคม และสุขภาพในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) แผนนี้ได้ต่อยอดความคิดเชิงลึกในแต่ละประเด็นปัญหา สานต่อแนวคิดสุขภาพพอเพียงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติและสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับคนไทยและประเทศผ่านมุมมองแบบบูรณาการเป็นองค์รวมในบริบทแวดล้อมที่กว้างขวาง การสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนที่มีความชัดเจนของเป้าหมาย การพัฒนาที่มุ่งสร้างวิถีชีวิตที่พอเพียงเพื่อการมีสุขภาพที่ดีของคนไทยด้วยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ให้ก้าวไปสู่ระบบสุขภาพพอเพียง และสังคมอยู่เย็นเป็นสุขและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (Office of the National Economic and Social Development Board, 2010) ประเทศไทยได้นำการสาธารณสุขมูลฐานมาใช้เป็นกลวิธีหลักใน การพัฒนาการสาธารณสุขของประเทศ เพื่อเป็นเป้าหมายแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประชาชนได้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า ด้วยการผสมผสานการให้บริการทั้งทางด้านรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพที่ดำเนินการโดยประชาชนเอง

ปัจจุบันประเทศไทยมีเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน กว่า 1,040,000 คน (Primary Health Care Division, 2019) ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนผู้ที่มี จิตอาสา เสียสละเข้ามามีส่วนร่วมดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน จนได้รับการ ยอมรับจากสังคม และจะยกฐานะเป็น อสม. หมอประจำบ้าน โดยมีบทบาทสำคัญดำเนินการ เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมไม่ให้เกิดโรคในพื้นที่ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพทั้งโรคเรื้อรัง และโรค ที่เกิดจากพฤติกรรม ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางการแพทย์โทรเวชกรรม (Telemedicine) และแอปพลิเคชั่น ด้านสุขภาพ ประเมินสุขภาพ เป็นแกนนำเครือข่ายในการดูแลสุขภาพ (อสม. อสค.) และจัดการปัญหาสุขภาพ ทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน รวมทั้งการส่งต่อ ผู้ป่วยไปยังระบบบริการสุขภาพที่รัฐจัดให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ จากข้อมูลสุขภาพในพื้นที่ เป็นต้น จนปัจจุบัน อสม. ได้กลายเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สำคัญของระบบ สุขภาพ (Department of Health Service Support, 2019) ทั้งนี้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ภายใต้แนวทางการ จัดระบบอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีกิจกรรมที่สำคัญเช่น กิจกรรมการ เยี่ยมบ้านโดยเคาะประตู การสำรวจสุขภาพตนเอง การให้สอนและความรู้ประชาชน การวัด อุณหภูมิและสังเกตอาการเบื้องต้น การบันทึกข้อมูลกลุ่มเสี่ยงและรายงานผลการประสานงาน กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเป็นแบบอย่างที่ดีในการป้องกันตนเอง เป็นต้น (Ministry of Public Health, 2020) เมื่อพิจารณารายละเอียดก็มีประเด็นปัญหาสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วม เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้ คือ การค้นหาปัญหาในชุมชน การวางแผน การปฏิบัติ การแก้ปัญหาและการติดตามประเมินผลค่อนข้างน้อยและหรือไม่มีเลย คิดเป็นร้อยละ 53.5, 62.8, 57.2 และ 70.2 ตามลำดับ (Office of the

Primary Health Care Commission, 1999) กลไกการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาสาธารณสุข ยังมีข้อจำกัดและมีความจำเป็นต้องปรับปรุงต่อไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาของอาสาสมัครสาธารณสุข จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และภาพพจน์ของการเป็นอาสาสมัครอย่างเดียวไปสู่ภาระหน้าที่ในการเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม โดยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถส่วนบุคคล ซึ่งการมีส่วนร่วมตามมาตรฐานสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554-2563 ของกระทรวงสาธารณสุข จะมีประสิทธิภาพได้ สิ่งสำคัญคือปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมตามมาตรฐานสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554-2563 ของกระทรวงสาธารณสุข ให้มีการพัฒนาด้านการให้บริการที่มีประสิทธิภาพลงลึกถึงหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งประสิทธิภาพนั้นสิ่งสำคัญ คือปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้ที่มีความสำคัญและหัวใจของการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข

2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข

3. เพื่อศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554–2563 กระทรวงสาธารณสุข แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณะสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ความเป็นมา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะ แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study**)** เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นประชากรที่ทำหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 2,174 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี 14 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 328 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

4.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554 –2563 ของกระทรวงสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณะสุข แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสมรรถนะและการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุข ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554–2563 กระทรวงสาธารณสุข แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถาม กำหนดเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับแจกให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปฏิบัติหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี 14 แห่ง จำนวน 328 คน แบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข

ตอนที่ 3 การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามในตอนที่ 2 ตอนที่ 2 – 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ใช้การประเมินค่าจากมาตราส่วน (Rating Scale) โดยผู้วิจัยแบ่งระดับความคิดเห็นดังนี้

น้อยที่สุด	หมายถึง 1	คะแนน
น้อย	หมายถึง 2	คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง 3	คะแนน

มาก หมายถึง 4 คะแนน
มากที่สุด หมายถึง 5 คะแนน

ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ในระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ตามแนวคิดของ Srisa-ard (2002)

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 แปลความหมายว่า มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แปลความหมายว่า มีระดับปฏิบัติน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 แปลความหมายว่า มีระดับปฏิบัติปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แปลความหมายว่า มีระดับปฏิบัติมาก
ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 แปลความหมายว่า มีระดับปฏิบัติมากที่สุด

4.2 การหาคุณภาพของเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขในเรื่อง เนื้อหา ภาษาและความถูกต้องอื่นๆ เพื่อให้ผู้ตอบคำถามเกิดความเข้าใจ และสามารถวัดได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด โดยจัดเรียงคำถามขอบเขตเนื้อหาในแต่ละด้าน เพื่อความชัดเจนในการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ทั้ง 2 ตอน มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 หาความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbachs' alpha coefficient) พิจารณาเครื่องมือที่ค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป ตอนที่ 2 การศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.88 และ ตอนที่ 3 การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ฯ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.87 เป็นค่าที่ใช้ได้

4.3 การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล โดยขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและส่งแบบสอบถามเพื่อการทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม ถึงอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แล้วเก็บข้อมูล และการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในส่วนที่เป็นคำตอบและขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อคำนวณค่าสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson 's Product Moment Correlation Coefficient) และในส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับปัจจัยด้านสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านเจตคติ ปัจจัยด้านค่านิยม และปัจจัยด้านค่านิยม โดยภาพรวม

ระดับความคิดเห็น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ปัจจัยด้านความรู้	4.22	0.29	มาก	3
2. ปัจจัยด้านเจตคติ	4.30	0.24	มาก	2
3. ปัจจัยด้านค่านิยม	4.18	0.22	มาก	4
4. ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	4.34	0.25	มาก	1

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลแต่ละด้านทั้ง 4 ปัจจัย อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ($\bar{x}$ = 4.34) ปัจจัยด้านเจตคติ ($\bar{x}$ = 4.30) ปัจจัยด้านความรู้ ($\bar{x}$ = 4.22) และปัจจัยด้านค่านิยม ($\bar{x}$ = 4.18)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข ดังแสดงในตาราง 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล ด้านปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น และด้านปัจจัยรางวัลตอบแทน โดยภาพรวม

ระดับความคิดเห็น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล	4.22	0.29	มาก	3
2. ด้านปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม	4.26	0.25	มาก	2
3. ด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น	4.22	0.25	มาก	3
4. ด้านปัจจัยรางวัลตอบแทน	4.29	0.21	มาก	1

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ ระดับการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านรางวัลตอบแทน ($\bar{x}$ = 4.29) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 4.26) ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล และด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{x}$ =4.22)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กับระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

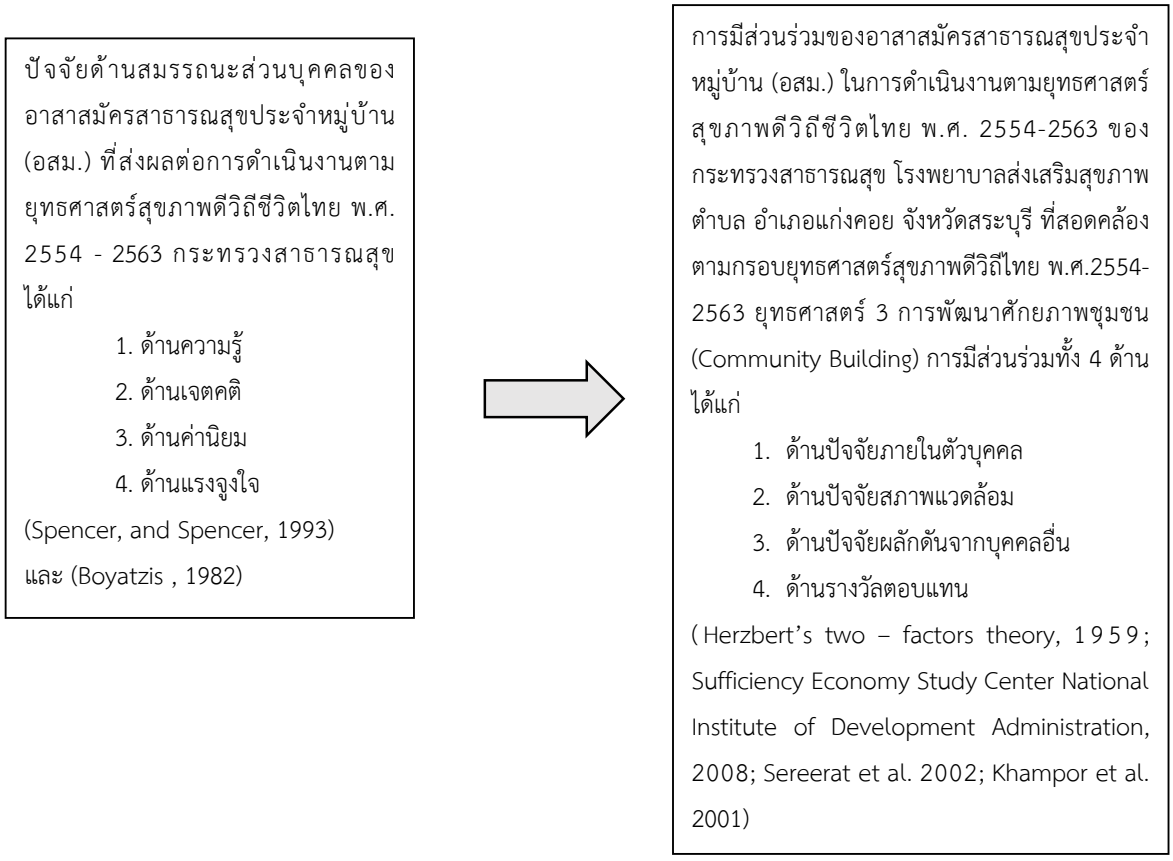
ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X_1)	**ระดับการมีส่วนร่วม (Y_1) 1.ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล ($Y_{1.1}$) 2. ด้านปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ($Y_{1.2}$) 3. ด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น ($Y_{1.3}$) 4. ด้านปัจจัยรางวัลตอบแทน ($Y_{1.4}$)**			
	Pearson Correlation	**Sig. (2-tailed)**	**ทิศทาง**	**ระดับความสัมพันธ์**
1. ปัจจัยด้านความรู้ ($X_{1.1}$)	0.784	.000*	บวก	สูง
2. ปัจจัยด้านเจตคติ ($X_{1.2}$)				
3. ปัจจัยด้านค่านิยม ($X_{1.3}$)				
4. ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ($X_{1.4}$)				

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (ด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านค่านิยม ด้านแรงจูงใจ) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ (ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล ด้านปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น ด้านปัจจัยรางวัลตอบแทน) มีค่าความสัมพันธ์กันสูงที่ 0.784 และมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ จากการการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีไทย พ.ศ. 2554 – 2563 ของกระทรวงสาธารณสุข สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ในการปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาระดับปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลแต่ละด้านทั้ง 4 ปัจจัย อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยตามลำดับ ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ($\bar{x}$ = 4.34) ปัจจัยด้านเจตคติ ($\bar{x}$ = 4.30) ปัจจัยด้านความรู้ ($\bar{x}$ = 4.22) และปัจจัยด้านค่านิยม ($\bar{x}$ = 4.18) สอดคล้องกับแนวคิด ของสเปนเซอร์ และสเปนเซอร์ (Spencer, and Spencer, 1993) ได้อธิบายว่า สมรรถนะ เป็นคุณลักษณะที่อยู่ภายในของบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีเหตุผล กับเกณฑ์ที่อ้างอิงได้ และทำให้บุคคลผู้นั้นมีผลการปฏิบัติงานสูง ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ 1) คุณลักษณะพื้นฐาน ได้แก่ อุปนิสัย ทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ และทักษะ 2) ความสัมพันธ์อย่างมีเหตุมีผล ได้แก่ แรงจูงใจ คุณลักษณะ และการรับรู้ตนเอง 3) หลักเกณฑ์ที่ใช้อ้างอิง ได้แก่ สมรรถนะที่สามารถใช้พยากรณ์ได้จริงว่าใครทำงานได้ดีหรือไม่ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ ระดับการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไป

น้อยตามลำดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านรางวัลตอบแทน ($\bar{x}$ = 4.29) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 4.26) ด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล และด้านปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{x}$ =4.22) สอดคล้องกับแนวคิดของ Khampor et al. (2001) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การริเริ่ม การวางแผนการตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนการร่วมประเมินผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเรื่อง ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม 4 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นแรงผลักดันหรือแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง 3) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น และ 4) รางวัลตอบแทน คือ ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา โดยหวังประโยชน์ตอบแทน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Piapheng (2009) กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย 2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ 3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน และเงินปันผล และ4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี สอดคล้องกับข้อสรุปของ Jane (2005) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง An Exploration of Collaboration and Organizational Effectiveness in Denver County Human Service Organization ซึ่งเป็นการสำรวจความร่วมมือและประสิทธิผลขององค์การที่มีหน้าที่ในการให้บริการประชาชนในเขตปกครองเดนเวอร์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการศึกษาปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านค่านิยม ด้านแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 งานวิจัยของ Ouithawornying (2007) ได้ศึกษา เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร สาธารณสุข ที่ปฏิบัติงานในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน จังหวัดชัยนาท พบว่าอาสาสมัคร สาธารณสุขและการสนับสนุนการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขและการสนับสนุนการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)

สรุป

ผลการปฏิบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554 - 2563 กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ทุกด้านตามที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วนและบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลการปฏิบัติงานต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมมีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ชุมชน องค์กรและสังคม โดยใช้กลุ่มบุคคล ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมใด ๆ จะทำให้สามารถแก้ปัญหาหรือการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการ สามารถลด

ค่าใช้จ่ายและเวลา และการมีส่วนร่วมย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ทำให้สามารถสามารถพัฒนางานหรือกิจกรรมสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554-2563 กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และการปฏิบัติงานที่เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทางเลือกสาธารณะ (Public choice) ตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ การใช้ตัวแบบเชิงเหตุผลเพื่อเป็น เครื่องมือของการกำหนดนโยบาย เป็นการนำเอาจุดเด่นของศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้ ดังนั้นในการดำเนินงานภาครัฐ โดยเฉพาะการเอา จุดแข็งของเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ การบริหารธุรกิจ เข้ามาใช้ในการปรับปรุงการบริหารราชการ และทฤษฎีทางเลือกสาธารณะด้วยวิธีการที่หลากหลายของรัฐบาลถือเป็นทางเลือกให้กับประชาชน เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรม และเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมเข้ามามีส่วนร่วม

1.2 การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย พ.ศ. 2554-2563 ของกระทรวงสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรได้รับการส่งเสริม พัฒนาอย่างจริงจัง และต่อเนื่องในด้านการสมรรถนะในด้านความรู้ เจตคติ ค่านิยม และแรงจูงใจ ควรมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่ชัดเจน มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านความรู้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรได้รับการพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะสิ่งแวดล้อมทุกด้าน และด้านการจัดการ ควรมีการสนับสนุนการเพิ่มทักษะให้กับ อสม. ในด้านการสร้างสุขภาพการส่งเสริมให้ชุมชนดูแลสุขภาพให้กับบุคคลในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อเสริมสร้างให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามสมรรถนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

2.2 การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบุคลากรหลายฝ่ายในกระทรวงสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ จึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคลากรของหน่วยงานดังกล่าว ในด้านการมีส่วนร่วม เพราะประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อยู่ในการกำกับ ดูแล ของหน่วยงานดังกล่าว

References

Boyatzis, R.E. (1982). *The Competent Manager: A model of Effective Performance*. New York: John Wiley and Sons Inc.

Department of Health Service Support. (2019). *Handbook for village health volunteers for Upgrade to a village health doctor.* Nonthaburi: Ministry of Public Health.

Herzberg, F. et al. (1959). *The Motivation to work.* New York: John Wiley and Sons.

Insīsungworn, C. (2009). *Public participation in development plan Three years.* Chiang Rai: Chiang Rai Rajabhat University.

Kasemsuk, C. (2011). *Principles of participation in sustainable community development.* Bangkok: The Publisher of Chulalongkorn University.

Khamphor, P. et al. (2001). The role of public participation and administrative organization Subdistrict in using Thai traditional medicine for self - care in the community. Khon Kaen: Department of Public Health Management Faculty of Public Health Khon Kaen University.

Kāṅpeṅ, S. (2002). *Theory of participation in organization.* Bangkok: Chuan Pim.

Ministry of Public Health. (2020). *Surveillance operations for COVID-19 in the community.* from Retrieved August 21, 2020, from http://www.hsscovid.com/filesCOVID-19 SurveillanceOperations.pdf

Office of the National Economic and Social Development Board. (2010). Social Security or Social Security Year 2553. (Online). Retrieved March 6, 2016, from http://social.nesdb. go.th/.

Office of the Primary Health Care Commission. (1999). *A Guide for Staff in Operations Regarding Public health volunteers.* Bangkok: ETO.

Piapheng, S. (2009). *Public Participation in the Formulation of a Three-year Development Plan of Sang Paen Subdistrict Administrative Organization, Phen District, Udon Thani Province.* (Master's Thesis). Graduate school: Chulalongkorn University. Bangkok.

Pryor, J. (2005). Can Community Participation Mobilise Social for Improvement of Rural Schooling A Case Study from Ghana. *Journal of Taylor and Francis,* 35(4), 193 – 203.

Primary Health Care Division, Ministry of Public Health. (2019). *Health Volunteers.* Retrieved April 26, 2020, from http://www.thaiphc.net/new2020/content/1.

Spencer M. L., & Spencer, M. S. (1993). *Competence at work: Models for superior performance.* New York: John Wiley & Sons.

Srivanichakorn, S. et al. (2010). *Research for the development of primary care units.* Nakhon

Pathom: Community Health System Research and Development Office (NEP).

Srisa-ard, B. (2002). *Preliminary research.* (7thed.). Bangkok: Suwiriyasan.

Sufficiency Economy Study Center National Institute of Development Administration. (2008) *Philosophy of Economy Sufficient with development management.* Bangkok: National Institute of Development Administration.

Waḍhanasat, W. et al. (2008). *Bilateral system and labor problem solving in state enterprises. Seminar documents State Enterprise Relations Division Department of Welfare and Labor Protection*. Ministry of Labor.

การพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความต้องการหลากหลาย*

The Innovation Development of Leveled Books for Promoting Reading Abilities of Grade 3 Students with Diverse Needs

[1]อรัญญา ธาราวร, สุธาวัลย์ หาญขจรสุข แล กนกพร วิบูลพัฒนะวงศ์

[1]Arunya Tharavorn, Suthawan Harnkajornsuk and Kanokporn Vibulpatanavong

[1]มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1]Srinakharinwirot University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: arunya.th@esdc.go.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และแนวทางการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับ 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 เป็นงานวิจัยประเภท วิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสัมมาชีวศิลป ในสังกัด สช. กรุงเทพมหานคร จำนวน 12 คน และครูภาษาไทย 1 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยคือ แบบบันทึกข้อมูลการศึกษา แบบประเมินลำดับเรื่องของนิทาน, แบบประเมินนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ, ชุดหนังสือหลายระดับ 12 เรื่อง คู่มือการใช้นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ และแบบทดสอบการอ่าน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา, การหาค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ค่าความเชื่อมั่น, ค่าอำนาจจำแนก, ค่าความยากง่าย และการหาประสิทธิภาพ E1 / E2

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลางที่มีผลคะแนนการสอบ NT ปี 2561 ต่ำกว่าร้อยละ 50 มีปัญหาการอ่านคล่อง เวลาอ่านนักเรียนต้องสะกดคำ อ่านเป็นคำ ๆ ใช้เวลาในการอ่าน และส่งผลต่อความเข้าใจในเนื้อเรื่อง เนื่องจากขาดการฝึกอ่านด้วยความเร็วที่เหมาะสม และขาดประสบการณ์ในการอ่าน หรืออาจมีสาเหตุจากภาวะการเรียนรู้บกพร่อง จึงควรได้รับการส่งเสริมการอ่าน 2) นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีประสิทธิภาพ (E1 / E2)

*Received August 8, 2021; Revised August 22, 2021; Accepted August 29, 2021

ตามระดับของหนังสือ 4 Level ดังนี้ หนังสือ Level 1 = 95.02/87.88, Level 2 = 94.64/92.59, Level 3 = 94.64/94.95 และ Level 4 = 98.85/98.65 ซึ่งทั้ง 4 Level สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75

คำสำคัญ: นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ; การอ่านคล่อง; การอ่านเพื่อความเข้าใจ; นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

Abstract

The objectives of the research article were: 1) to study the condition of problems in reading ability of 3rd year elementary students and to serve as a guide for creating leveled books; and 2) to create and verify the quality of innovative Leveled Books for promoting reading ability of the 3rd year elementary students. The research article applied a research and development approach. A target group consisted of 12 students from the 3rd year elementary students of Sammajivasil School under the Private Education Commission Bangkok and 1 Thai teacher. They were selected through purposive sampling according to the specified criteria. The research tools were a data record form used in the study, a storyboard assessment form, a set of 12 leveled books, a manual for using the leveled books series, and reading tests. The data were analyzed by content analysis, mean, standard deviation, reliability discriminator difficulty and efficiency indices E1 / E2.

The research results were found as follows: 1) The 3rd year elementary students of Sammajivasil School under the Private Education Commission Bangkok. In small-sized schools and medium-sized schools, the studentss' national test scores in 2018 are lower than 50%. The problems found that there are students who have problems with reading fluency, having to spell before reading, read word by word, taking time to read, which altogether result in the understanding of contents. This is due to the lack of reading practice at an appropriate speed and lack of reading experience. It can also cause by learning disabilities; therefore, reading should be promoted. 2) From studying the innovation of leveled books to promote reading fluency and reading comprehension, the efficiency (E1 / E2) of all 4 levels of books are as follows: Level 1 = 95.02/87.88; Level 2 = 94.64/92.59; Level 3 = 94.64/94.95; and Level 4 = 98.85/98.65. All 4 levels are higher than the specified criteria of 75/75.

Keywords: Innovation; Leveled Books; Reading Fluency; Reading Comprehension; 3rd Year Elementary Students

บทนำ

การอ่านเป็นหัวใจสำคัญของการจัดกิจกรรมทั้งหลายในห้องเรียน การฝึกทักษะให้นักเรียนสามารถอ่านได้ตามพัฒนาการของตนเองอย่างคล่องแคล่ว และสามารถเข้าใจสิ่งที่อ่านจนนำไปสื่อสารได้นั้น เป็นทักษะที่จำเป็นยิ่งสำหรับการเรียนรู้ (Office of the Basic Education Commission, 2015) ครูจึงจำเป็นต้องสอนให้นักเรียนสามารถอ่านได้ตามพัฒนาการของนักเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีการกำหนดสาระที่เกี่ยวกับการอ่านในสาระที่ 1 ซึ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้ความสำคัญกับการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ มากขึ้นกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนสามารถอ่านเรื่องสั้น และ บทร้อยกรองง่ายๆ ได้ถูกต้องคล่องแคล่ว และเข้าใจเรื่องที่อ่านจนสามารถถาม – ตอบเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านตามลำดับเหตุการณ์ได้ (Ministry of Education, 2008) สอดคล้องกับ Madkasam and Ruangdarkanon (2009) ระบุว่าพัฒนาการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (Third Grade Accomplishment) อายุ 8 – 9 ปี ควรอ่านคำพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้อย่างถูกต้อง และคล่องแคล่ว พร้อมทั้งเข้าใจเรื่องที่อ่าน เพราะการอ่านคล่องจะช่วยให้นักเรียนสามารถอ่านเนื้อหาในระดับชั้นที่สูงขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และเข้าใจได้ง่ายขึ้น

จากข้อมูลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test : NT) ปีการศึกษา 2561พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 226 แห่ง พบว่ามีสถานศึกษาที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 จำนวน 26 แห่ง อยู่ในระดับพอใช้ค่อนข้างไปทางปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 11.50 (Office of the Basic Education Commission, 2018) โดยพบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางในสังกัด สช. มีข้อจำกัดในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทำให้ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่จะมีความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Bangkok Provincial Education Office, 2019) แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาในสังกัด สช. ยังต้องได้รับการพัฒนา และส่งเสริมความสามารถในการอ่านให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีปัญหาทางการอ่านคล่อง และไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ซึ่งอาจมีสาเหตุเนื่องมาจากนักเรียนมีปัญหาในทักษะการสะกดคำ และ ขาดการฝึกหัดการอ่านด้วยความเร็วที่เหมาะสมอย่างราบรื่น และขาดประสบการณ์ในการอ่าน (Lanchawatthanakorn, 2016) หรืออาจมีสาเหตุมาจากนักเรียนที่มีปัญหาทางการอ่านตามที่ Pornpadol (2016); Lanchawatthanakorn (2016) ได้ระบุไว้ เช่น เกิดจากการได้รับประสบการณ์การอ่านที่ไม่เพียงพอ หรือมีปัญหาในการถอดความหมายคำ อาจเป็นภาวะที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ เช่น ภาวะการเรียนรู้บกพร่อง (Specific Learning Disorder; SLD) หรือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา (Intellectual Disability) นักเรียนที่มีภาวะสมาธิสั้น และภาวะออทิสซึม หรือการขาดโอกาสทางการเรียน หรือการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยเหลือนักเรียนด้วยวิธีที่เหมาะสมตั้งแต่เริ่มต้น สาเหตุดังกล่าวข้างต้นทำให้นักเรียนเกิดข้อจำกัดทางด้านการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนขาดความคล่องแคล่วในการอ่าน และไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน

จากปัญหาดังกล่าวทำให้มีนักวิชาการหลายท่านเสนอแนวคิดในการใช้ระดับหนังสือ (Leveled Books) และหนังสือที่มีความเหมาะสมสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านการอ่าน ดังเช่น Fountas and

Pinnell (2006) ที่ระบุว่าระดับของหนังสือนั้นมีความสำคัญต่อผู้อ่าน ครูควรให้นักเรียนอ่านหนังสือที่มีความเหมาะสม และช่วยสนับสนุนให้นักเรียนอ่านได้ตามศักยภาพและความสามารถของตัวเอง นอกจากการใช้ชุดหนังสือหลายระดับแล้ว การใช้เทคนิคส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ จะช่วยเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น โดย Fountas and Pinnell (2006) เสนอว่ากิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่าน สามารถจัดได้ 2 วิธี คือการแนะนำการอ่าน (Guided Reading) สำหรับนักเรียนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือแนะนำการอ่าน และการอ่านอย่างอิสระ (Independent Reading) สำหรับให้นักเรียนที่สามารถอ่านหนังสือได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ Moses (2015) ระบุว่าการอ่านอิสระด้วยทางเลือกของนักเรียน โดยสอนนักเรียนอ่านเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้จากการอ่าน เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน เน้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน ทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการอ่าน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่ายังมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริม ความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนในด้านการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจากการใช้ชุดหนังสือหลายระดับที่มีความเหมาะสมกับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางด้านการอ่านตามศักยภาพแต่ละบุคคล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และแนวทางการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับ

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (Leveled Books) เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความต้องการหลากหลาย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยสามารถอธิบายเป็นกระบวนการวิจัยได้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และแนวทางการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับ (R1) 2. ได้สภาพปัญหาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของสถานศึกษาในสังกัด สช. กรุงเทพมหานคร และแนวทางในการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับ (D1) 3. นำแนวทางจาก D1 มาสร้างนวัตกรรมและตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

75/75 (R2) 4. ได้นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด (D2)

มีการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และแนวทางการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อพัฒนาการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อตรวจพิจารณาคุณภาพลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก จำนวน 2 คน ที่มีประสบการณ์ด้านวรรณกรรมสำหรับเด็ก ไม่น้อยกว่า 3 ปี เคยมีประสบการณ์ในการเขียน หรือแต่งหนังสือนิทานสำหรับเด็ก ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ที่จบการศึกษา สาขาการศึกษาพิเศษ มีประสบการณ์ทำงานด้านการศึกษาพิเศษไม่น้อยกว่า 5 ปี ที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนรวมระดับประถมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภาษา ด้านภาษาไทย จำนวน 2 คน ที่จบการศึกษา สาขาภาษาไทย มีประสบการณ์ทำงานด้านการสอนภาษาไทยไม่น้อยกว่า 5 ปี ขึ้นไป ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือ ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลใช้ในการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามประเด็นที่ ผู้วิจัยกำหนด และแบบประเมินความเหมาะสมลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board)

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 4.1 กำหนดประเด็นในการศึกษาเอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ประกอบด้วย ปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัด สช. ใน กทม. แนวคิดเกี่ยวกับชุดหนังสือหลายระดับได้แก่ เกณฑ์การแบ่งระดับหนังสือ, ระดับของหนังสือ, ประเภท และลักษณะของหนังสือ, กิจกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการอ่าน, วิธีการประเมินความสามารถทางการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ 4.2 ศึกษา และบันทึกข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด 4.3 สร้างลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) 12 เรื่อง ข้อมูลในการสร้างมาจากการวิเคราะห์เนื้อหา 4.4 สร้างแบบประเมินลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ตรวจสอบแบบประเมินความเหมาะสม ตามประเด็นข้อคำถาม และเนื้อหาที่ต้องการจะวัด 4.5 นำแบบประเมินความเหมาะสม และลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) 12 เรื่องส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของ Story Board 4.6 วิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลที่ได้รับ จากการเก็บรวบรวมแบบประเมินลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล 5.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัด สช. ในกรุงเทพมหานคร และแนวทางการจัดทำ

นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ 5.2 การหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ประกอบกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของ Story Board

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

6.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัด สช. ในกรุงเทพมหานคร และการใช้ชุดหนังสือหลายระดับเพื่อพัฒนาการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยสรุปประเด็นในการศึกษาได้ดังนี้

6.1.1 สภาพปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ในกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test : NT) ปีการศึกษา 2561 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 226 แห่ง มีสถานศึกษาที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 จำนวน 26 แห่ง อยู่ในระดับพอใช้ค่อนข้างไปทางปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ 11.50 จากข้อมูลการนิเทศของศึกษานิเทศก์ พบว่ามีนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประมาณ 15 – 20 % ของนักเรียนในชั้นเรียนมีปัญหาด้านการอ่าน อ่านไม่คล่อง ส่งผลต่อความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน เนื่องจากผสมสระพยัญชนะช้า อ่านเป็นคำ ๆ และใช้เวลาในการอ่านนาน และใช้หนังสือแบบเรียนที่เหมือนกันเช่น ภาษาพาที, วรรณคดีลำนำ เป็นต้น และขาดการประเมินนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านอย่างเป็นระบบ

6.1.2 แนวทางในการจัดทำหนังสือหลายระดับ ผู้วิจัยได้ศึกษาดังนี้ 1) เกณฑ์การแบ่งระดับหนังสือ จะแบ่งตามความยาวของเนื้อเรื่อง จำนวนคำ ลักษณะของคำศัพท์ และความซับซ้อนของโครงสร้างประโยคที่แตกต่างกันจากง่าย – ยาก 2) ระดับของหนังสือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แบ่งเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Fountas & Pinnell โดยนักเรียนจะได้ฝึกอ่านตามระดับความสามารถ และความสนใจของนักเรียน (Fountas and Pinnell, 2002; Fountas, and Pinnell, 2006) 3) ประเภทของหนังสือ เป็นหนังสือที่มีรูปภาพประกอบเนื้อหาประเภทของหนังสือที่มีความเหมาะสมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ช่วงอายุ 8 – 9 ปี คือ ประเภทมหัศจรรย์ (Fantasy), ประเภทผจญภัย (Adventure) และประเภทความจริง (Fact) (Fountas, and Pinnell, 2002; Fountas, and Pinnell, 2006) 4) กิจกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจที่เหมาะสม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา (Fountas, and Pinnell, 2002; Fountas, and Pinnell, 2006) ระบุกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสามารถเลือกวิธีการสอนอ่านได้ 2 วิธี 1) การแนะนำการอ่าน (Guided Reading) สำหรับนักเรียนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือแนะนำการอ่าน 2) การอ่านอย่างอิสระ (Independent Reading) สำหรับนักเรียนที่สามารถอ่านหนังสือได้ด้วยตนเอง 5) วิธีการประเมินความสามารถทางการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ อ้างอิงจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้เกณฑ์การอ่านคล่องตาม Office of the Basic Education Commission (2015) ได้ตั้งเป้าหมายเกณฑ์ในการอ่านคล่อง ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะต้องอ่านได้ 90 คำ ในเวลา 1 นาที วัดจากคำที่นักเรียนอ่านถูกต้อง (Words Correct Per Minute: WCPM) ร่วมกับแนวทางการตั้งเป้าหมายในการอ่านคล่องของ Stecker and Lembke (2006) ที่ระบุว่านักเรียนต้องอ่านคำได้ถูกต้องมากกว่าร้อยละ 90 ของคำที่กำหนดถึงผ่านเกณฑ์การอ่านคล่อง ส่วนการวัดความสามารถการอ่านเพื่อความเข้าใจตามเกณฑ์ของ Office of the Basic Education

Commission (2015) นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถการอ่านและตอบคำถามจากเรื่องที่อ่านได้ 70 % ขึ้นไปจึงจะถือว่าผ่าน และนักเรียนสามารถเลื่อนระดับความยากของหนังสือให้สูงขึ้นได้

6.2 ผลการสร้างลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสมของ *Story Board* ทั้ง 2 ด้านคือ 1) ด้านวางแผนเนื้อเรื่องของนิทาน 2) ด้านการใช้ภาษาและลักษณะของคำศัพท์ ผลการประเมินความเหมาะสมลำดับเรื่องของนิทาน พบว่ามีคุณภาพในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.64, S.D. = 0.68) สามารถนำไปใช้ได้ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

สรุปผลการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) จำนวน 12 เรื่อง 3 Theme ได้แก่ Theme Adventure 4 เรื่อง (Level 1 - 4), Theme Fantasy 4 เรื่อง (Level 1 - 4) และTheme Fact 4 เรื่อง (Level 1 - 4) เพื่อนำผลที่ได้จากขั้นตอนนี้นำไปสร้างนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับในระยะที่ 2 ระยะที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยนำนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2.1 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อตรวจพิจารณาคุณภาพเครื่องมือนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมในระยะที่ 1 2.2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสัมมาชีวศิลป สังกัด สช. ในกรุงเทพมหานคร ระดับชั้นละ 25 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อหาคุณภาพของแบบ ทดสอบความสามารถในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 2.3 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสัมมาชีวศิลป สังกัด สช. ในกรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์ที่กำหนดเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีผลคะแนนสอบ NT ต่ำกว่าร้อยละ 50 และนักเรียนมีปัญหาด้านการอ่านคล่อง โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถทางการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์การแบ่งระดับหนังสือทั้ง 4 ระดับ ระดับละ 3 คน รวมจำนวน 12 คน และได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองให้นักเรียนเข้าร่วมงานวิจัย เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดหนังสือหลายระดับ ซึ่งได้ผ่านการขอจริยธรรมในการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง: SWUEC-G101/2563E 2.4 ครูผู้สอนภาษาไทยที่สอนประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ห้องเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย) จำนวน 1 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ช่วยผู้วิจัย ทำหน้าที่ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการสอนอ่านให้กับนักเรียนกลุ่มที่สามารถอ่านได้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่

3.1.1 แบบประเมินความเหมาะสมนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (LEVELED BOOKS) มี 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 เนื้อเรื่องของนิทาน ด้านที่ 2 การใช้ภาษา ด้านที่ 3 โครงสร้างของประโยค ด้านที่ 4 ภาพประกอบเนื้อเรื่อง และด้านที่ 5 การจัดรูปเล่ม จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พบว่าในภาพรวมทุกด้านชุดหนังสือหลายระดับมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อหนังสือประเภทความจริง ($\bar{X}$= 4.76, S.D. = 0.41) รองลงมาเป็นหนังสือประเภทมหัศจรรย์ จริง ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.52)

และหนังสือประเภทผจญภัย ($\bar{x}$= 4.68, S.D. = 0.47) มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.1.2 แบบประเมินความเหมาะสมคู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อประเมินเกี่ยวกับการแนะนำการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ, ขั้นตอนการประเมิน, แผนการสอน และเครื่องมือการประเมินการอ่าน จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน คู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.84, S.D. = 0.22) สามารถนำคู่มือไปใช้ได้ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.1.3 แบบทดสอบความสามารถในการอ่าน แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1.3.1 แบบทดสอบความสามารถในการอ่านคล่อง ผู้วิจัยหาคุณภาพของแบบทดสอบ โดยหาค่าความเชื่อมั่นใช้สูตร KR – 20, ค่าอำนาจจำแนก และค่าความยากง่าย ซึ่งผ่านเกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ผลดังนี้

แบบทดสอบการอ่านคล่องระดับที่ 1 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.98 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.28 – 0.90 และค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.48 – 0.80 ซึ่งผ่านเกณฑ์

แบบทดสอบการอ่านคล่องระดับที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99 และ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.22 – 0.86 และค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.52 – 0.80

แบบทดสอบการอ่านคล่องระดับที่ 3 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99 และ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.53 – 0.90 และค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.52 – 0.80

แบบทดสอบการอ่านคล่องระดับที่ 4 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99 และ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.29 – 0.93 และค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.28 – 0.80

3.1.3.2 แบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยหาคุณภาพของแบบทดสอบ โดยหาค่าความเชื่อมั่นใช้สูตร ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าอำนาจจำแนก ซึ่งผ่านเกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ผลดังนี้

แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจระดับที่ 1 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.81 – 0.89

แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจระดับที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.97 – 0.99

แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจระดับที่ 3 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.91 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.88 – 0.93

แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจระดับที่ 4 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.87 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.72 – 0.89

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.2.1 ชุดหนังสือหลายระดับ จำนวน 12 เรื่อง

3.2.2 คู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ สำหรับครู

3.3 วิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

3.3.1 แบบประเมินความเหมาะสมชุดหนังสือหลายระดับ และ แบบประเมินความเหมาะสมคู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ ผู้วิจัยสร้างแบบประเมิน โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ประเมินเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปทดลองใช้

3.3.2 แบบทดสอบความสามารถในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทดสอบหาคุณภาพกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 3 กลุ่มละ 25 เพื่อพิจารณาหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ (Reliability) ค่าอำนาจจำแนก และค่าความยากง่าย แบบทดสอบการอ่านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้นำไปใช้ใน 2 กรณี กรณีที่ 1 ใช้ในการทดสอบความสามารถในการอ่านก่อน และหลัง (Pretest – Posttest) กรณีที่ 2 เพื่อจัดระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (Placement Test) ในการเลือกระดับของหนังสือที่สอดคล้องกับความสามารถในการอ่าน โดยแบบทดสอบครั้งนี้เป็นแบบทดสอบการอ่านคล่อง และแบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีรายละเอียด ดังนี้

1) แบบทดสอบการอ่านคล่อง ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบ โดยขอคำแนะนำการสร้างจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และครูผู้สอนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยผู้วิจัยคัดเลือกคำจากบัญชีคำพื้นฐานประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ในแต่ละระดับชั้น ระดับละ 90 คำ แบ่งเป็นคำที่มีในหนังสือนิทานที่ผู้วิจัยแต่งขึ้น 72 คำ คิดเป็น 80% และไม่มีในหนังสือนิทาน 18 คำ คิดเป็นร้อยละ 20 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบทดสอบความสามารถในการอ่านคล่อง ไปให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 ระดับชั้น ทำการทดสอบการอ่านคล่อง

วิธีการทดสอบการอ่านคล่อง ให้นักเรียนอ่านออกเสียงทีละคำโดยอ่านให้เร็ว และถูกต้องที่สุด โดยจับเวลาในการอ่าน 1.30 นาที ต่อ 90 คำ นักเรียนต้องอ่านได้ถูกต้อง 90% ขึ้นไปถึงจะผ่านเกณฑ์การอ่านคล่องในระดับนั้น การให้คะแนนถ้านักเรียนอ่านถูก ได้ 1 อ่านผิดได้ 0

แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบการอ่าน

เพื่อความเข้าใจ โดยขอคำแนะนำการสร้างจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และครูผู้สอนภาษาไทย โดยผู้วิจัยแต่งนิทาน

2) เรื่องสั้นคัดเลือกคำจากบัญชีคำพื้นฐานประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 โดยใช้แนวการแต่งเหมือนชุดหนังสือหลายระดับ

วิธีการทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการอ่านคล่องมาเลือกแบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจให้นักเรียนทำการทดสอบในระดับเดียวกัน โดยให้นักเรียนอ่านออกเสียง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยจับเวลาในการอ่าน 2 นาที และให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน 3 คำถาม โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับ อะไร, ทำไม และข้อคิดที่ได้

3.3.3 ผู้วิจัยสร้างนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วย 1) ชุดหนังสือหลายระดับ (Leveled Books) ผู้วิจัยสร้างตามลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) ที่ออกแบบขึ้นจำนวน 12 เล่ม 2) คู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ และ 3) แบบทดสอบความสามารถในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.3.4 ผู้วิจัยส่งนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ตามวันและเวลาที่กำหนด

3.3.5 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม และผลการวิเคราะห์แบบทดสอบความสามารถในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มาปรับปรุง จนได้นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ตามสภาพความเป็นจริงด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

4.1 ติดต่อสถานศึกษากลุ่มเป้าหมายของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัด สช. จำนวน 1 แห่ง และทำหนังสือแจ้งสถานศึกษาเพื่อขออนุญาตนำนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4.2 ผู้วิจัยแนะนำครูผู้สอนภาษาไทยที่สอนประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ห้องเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย) จำนวน 1 คน โดยศึกษาตามคู่มือการใช้นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ถึงวิธีการทดสอบความสามารถในการอ่าน และหน้าที่เป็นครูผู้ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในชั้นเรียน

4.3 ผู้วิจัยนำนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย 4 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดยเริ่มจากทดสอบความสามารถในการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) และจัดระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน (Placement Test) เพื่อเลือกระดับของหนังสือที่สอดคล้องกับความสามารถในการอ่านของนักเรียน และดำเนินการสอนตามคู่มือการใช้นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ โดยใช้ชุดหนังสือหลายระดับเป็นสื่อหลัก ประกอบด้วยวิธีการสอนอ่าน

4.4 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูล ความสามารถในการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังการทดลอง (Post-test) และปรับปรุงนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือและวิจัย

5.1.1 แบบประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อนวัตกรรมชุดหนังสือหลายใช้การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5.1.2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบความสามารถในการอ่าน โดยการหาค่าความเชื่อมั่นใช้วิธีหาจากสูตร KR – 20, *ค่า*สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค, ค่าอำนาจจำแนก และค่าความยากง่าย การวิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 โดยใช้สูตร E_1/E_2

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัย

6.1 ผู้วิจัยได้สร้างนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ประกอบด้วย

6.1.1 ชุดหนังสือหลายระดับ จำนวน 12 เรื่อง 3 Theme ได้แก่ Theme Adventure, Theme Fantasy และ Theme Fact แต่ละประเภทของหนังสือจะแบ่งเป็น 4 ระดับ (Level 1 - 4) สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ

Theme หนังสือนิทาน	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4
ประเภทผจญภัย Theme Adventure	ฮีโร่กับพายุลูกใหญ่ 	มหัศจรรย์ความเป็นเพื่อน 	ผจญภัยในท้องทะเล 	ซัมเมอร์แคมป์

ภาพ 1 ตัวอย่างหนังสือหลายระดับ ประเภทผจญภัย (Theme Adventure)

Level 1 คือ หนังสือนิทานที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นโดยใช้คำจากบัญชีคำพื้นฐานประถมศึกษาปีที่ 1

Level 2 คือ หนังสือนิทานที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นโดยใช้คำจากบัญชีคำพื้นฐานประถมศึกษาปีที่ 1 – 2

Level 3 คือ หนังสือนิทานที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นโดยใช้คำจากบัญชีคำพื้นฐานประถมศึกษาปีที่1–3 (เน้นคำ ป.3)

Level 4 คือ หนังสือนิทานที่ผู้วิจัยแต่งขึ้นโดยใช้คำจากบัญชีคำพื้นฐานเน้นคำ ป.3 ที่ยากขึ้นกว่า Level 3

6.1.2 คู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ

สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ฉบับนี้ จะบอกวิธีการใช้แบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อประเมินความสามารถ ทางการอ่านของนักเรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้ชุดหนังสือหลายระดับเป็นสื่อหลักในการสอนร่วมกับเทคนิควิธีการสอนอ่าน

ภาพที่ 2 คู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ

6.1.3 แบบทดสอบความสามารถในการอ่านคล่อง และแบบแบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยแบบทดสอบการอ่านที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้นำไปใช้ใน 2 กรณี กรณีที่ 1 ใช้ในการทดสอบความสามารถในการอ่านก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) กรณีที่ 2 เพื่อจัดระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน (Placement Test) เพื่อเลือกระดับของหนังสือที่สอดคล้องกับความสามารถในการอ่านของนักเรียน

6.2 สรุปผลการหาประสิทธิภาพนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ทำการทดลองกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสัมมาชีวศิลป สังกัด สช. ที่มีความสามารถทางการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจ ตามเกณฑ์การแบ่งระดับหนังสือทั้ง 4 ระดับ ระดับละ 3 คน กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 12 คน โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจ ตามคู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ ก่อนเรียนมีการทดสอบการอ่านโดยจับเวลาในการทดสอบ ระหว่างเรียนประเมินการเรียนจากกิจกรรมในชั้นเรียน และการทดสอบการอ่านหลังเรียน ผู้วิจัยนำคะแนนที่บันทึกไว้มาคำนวณหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ ดังปรากฏในตารางที่ 1 – 4

ชุดหนังสือหลายระดับ Level 1

นักเรียน	คะแนน Pre-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	คะแนนเก็บระหว่างเรียน				คะแนน Post-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	ผลการประเมิน
		หนังสือเรื่องที่ 1 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 2 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 3 (29 คะแนน)	รวม (87 คะแนน)		
1	54	26	28	29	83	88	E_1 = 95.02
2	41	25	27	29	81	84	E_2 = 87.88
3	66	27	28	29	84	89	
ค่าเฉลี่ย	53.67	26.00	27.67	29.00	82.67	87.00	

จากตารางที่ 1 พบว่า ชุดหนังสือหลายระดับ Level 1 จำนวน 3 เรื่อง คือ 1) เรื่องรองเท้าวิเศษ 2) เรื่องฮีโร่กับพายุลูกใหญ่ และ 3) เรื่องคู่หูรู้เล่นเกม ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจมีประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) = 95.02/87.88 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 แสดงว่า ชุดหนังสือหลายระดับ Level 1 ทั้ง 3 เรื่อง ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถช่วยให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลการอ่านคล่องอยู่ใน Level 1 ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตัวเอง ส่งผลให้นักเรียนอ่านหนังสือได้คล่องขึ้น และมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ชุดหนังสือหลายระดับ Level 2

นักเรียน	คะแนน Pre-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	คะแนนเก็บระหว่างเรียน				คะแนน Post-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	ผลการประเมิน
		หนังสือเรื่องที่ 1 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 2 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 3 (29 คะแนน)	รวม (87 คะแนน)		
1	69	27	28	29	84	89	E_1 = 94.64
2	75	25	27	28	80	91	E_2 = 92.59
3	85	27	27	29	83	95	
ค่าเฉลี่ย	76.33	26.33	27.33	28.67	82.33	91.67	

จากตาราง 2 พบว่า ชุดหนังสือหลายระดับ Level 2 จำนวน 3 เรื่อง คือ 1) เรื่องมหัศจรรย์ความเป็นเพื่อน 2) เรื่องเมืองจิ๋ว และ 3) เรื่องหมู่บ้านเอสกิโม ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจมีประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) = 94.64/92.59 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 แสดงว่า ชุดหนังสือหลายระดับ Level 2 ทั้ง 3 เรื่อง ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถช่วยให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลการอ่านคล่องอยู่ใน Level 2 ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตัวเอง ส่งผลให้นักเรียนอ่านหนังสือได้คล่องขึ้น และมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ชุดหนังสือหลายระดับ Level 3

นักเรียน	คะแนน Pre-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	คะแนนเก็บระหว่างเรียน				คะแนน Post-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	ผลการประเมิน
		หนังสือเรื่องที่ 1 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 2 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 3 (29 คะแนน)	รวม (87 คะแนน)		
1	85	27	28	29	84	94	E_1 = 94.64
2	82	25	27	28	80	89	E_2 = 94.95
3	86	27	27	29	83	99	
ค่าเฉลี่ย	84.33	26.33	27.33	28.67	82.33	94.00	

จากตาราง 3 พบว่า ชุดหนังสือหลายระดับ Level 3 จำนวน 3 เรื่อง คือ 1) เรื่องสัตว์ประหลาดน้อย 2) เรื่องผจญภัยในท้องทะเล และ 3) เรื่อง ชูการ์ไกลเดอร์ ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) = 94.64/94.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 แสดงว่าชุดหนังสือหลายระดับ Level 3 ทั้ง 3 เรื่อง ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถช่วยให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลการอ่านคล่องอยู่ใน Level 3 ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตัวเอง ส่งผลให้นักเรียนอ่านหนังสือได้คล่องขึ้น และมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ชุดหนังสือหลายระดับ Level 4

นักเรียน	คะแนน Pre-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	คะแนนเก็บระหว่างเรียน				คะแนน Post-test (คะแนนเต็ม 99 คะแนน)	ผลการประเมิน
		หนังสือเรื่องที่ 1 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 2 (29 คะแนน)	หนังสือเรื่องที่ 3 (29 คะแนน)	รวม (87 คะแนน)		
1	92	28	28	29	85	99	E_1 = 98.85
2	92	29	29	29	87	95	E_2 = 98.65
3	93	28	29	29	86	99	
ค่าเฉลี่ย	92.33	28.33	28.67	29.00	86.00	97.67	

จากตาราง 4 พบว่า ชุดหนังสือหลายระดับ Level 4 จำนวน 3 เรื่อง คือ 1) เรื่อง คู่หูนักประดิษฐ์ 2) เรื่องซัมเมอร์แคมป์ และ 3) เรื่องจริงของดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์ ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) = 98.85/98.65 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 แสดงว่าชุดหนังสือหลายระดับ Level 4 ทั้ง 3 เรื่อง ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถช่วยให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลการอ่านคล่องอยู่ใน Level 4 ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตัวเอง ส่งผลให้นักเรียนอ่านหนังสือได้คล่องขึ้น และมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และแนวทางการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับ จากการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลางที่มีผลคะแนนการสอบ NT ปี 2561 ต่ำกว่าร้อยละ 50 มีปัญหาด้านการอ่านคล่อง นักเรียนจะสะกดคำอ่าน ใช้เวลาในการอ่านนาน และส่งผลต่อความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน เนื่องจากนักเรียนขาดการฝึกอ่านด้วยความเร็วที่เหมาะสม และขาดประสบการณ์ในการอ่าน หรืออาจมีสาเหตุจากภาวะการเรียนรู้บกพร่อง จึงควรได้รับการส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยใช้แนวทางการจัดทำชุดหนังสือหลายระดับเพื่อออกแบบหนังสือตามระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัย และตามความสนใจของนักเรียน ผู้วิจัยจึงออกแบบชุดหนังสือหลายระดับให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา เพื่อให้นักเรียนใช้ประกอบสำหรับการฝึกอ่าน โดยใช้คำศัพท์จากบัญชีคำพื้นฐานที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ซึ่งการจัดทำหนังสือหลายระดับจะต้องยึดตามหลักการของ Fountas & Pinnell ให้นักเรียนได้รับการพัฒนาการอ่านตามระดับความสามารถของตนเอง และได้เลือกหนังสือตามความสนใจ หลักการแบ่งระดับหนังสือประกอบด้วย 1) ความยาวของเนื้อเรื่อง จำนวนคำ และลักษณะของคำศัพท์จากง่าย – ยาก 2) ระดับของหนังสือ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ควรแบ่ง 4 ระดับ (ระดับ 1 – 4) แต่ละระดับประกอบด้วยหนังสือนิทาน 3 เรื่อง รวมทั้งหมด 12 เรื่อง 3) ประเภทของหนังสือ กลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยอยู่ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ช่วงอายุ 8 – 9 ปี หนังสือที่เหมาะสมจะเป็นหนังสือประเภทมหัศจรรย์ (Fantasy), ประเภทผจญภัย (Adventure) และประเภทความจริง (Fact) 4) กิจกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมการอ่านมี 2 วิธีคือ การแนะนำการอ่านสำหรับนักเรียนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือแนะนำการอ่าน และการอ่านอย่างอิสระ สำหรับนักเรียนที่สามารถอ่านหนังสือได้ด้วยตนเอง และ5) วิธีการประเมินความสามารถในการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ศึกษาไปออกแบบสร้างลำดับเรื่องของนิทาน (Story Board) 12 เรื่อง ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสมของลำดับเรื่องของนิทาน ทั้ง 2 ด้านคือ 1) ด้านวางแผนเนื้อเรื่องของนิทาน 2) ด้านการใช้ภาษา และลักษณะของคำศัพท์ ผลการประเมินความเหมาะสมลำดับเรื่องของนิทาน พบว่ามีคุณภาพในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.64, S.D. = 0.68)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 ผลการวิจัยพบว่านวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจมีประสิทธิภาพ (E_1 / E_2) ตามระดับของหนังสือ 4 Level ดังนี้ หนังสือ Level 1 = 95.02/87.88, หนังสือ Level 2 = 94.64/92.59, หนังสือ Level 3 = 94.64/94.95 และ หนังสือ Level 4 = 98.85/98.65 ซึ่งทั้ง 4 Level สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 แสดงว่า ชุดหนังสือหลายระดับ (Level 1 – 4) ทั้ง 12 เรื่อง ร่วมกับการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สามารถช่วยให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตัวเอง ส่งผลให้นักเรียนอ่านหนังสือได้คล่องขึ้น และมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

องค์ความรู้ใหม่

นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (Leveled Books)

1. การออกแบบชุดหนังสือหลายระดับ ออกแบบตามระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน และมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย

2. เป็นหนังสือที่เลือกคำศัพท์มาจากบัญชีคำพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นคำที่ผู้เรียนพบบ่อย และใช้ในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งระดับการอ่านชั้น ป.3 ออกเป็น 4 Level

3. โดยประเภทหนังสือที่มีความเหมาะสมกับเด็กช่วงอายุ 8 – 9 ปี จะเป็นหนังสือประเภทมหัศจรรย์ (Fantasy) ประเภทผจญภัย (*Adventure*) และประเภทความจริง (Fact)

ชุดหนังสือหลายระดับ (Leveled Books)
หนังสือส่งเสริมการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4. กิจกรรมการอ่านที่คำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนทั้งการแนะนำการอ่าน (Guided Reading) สำหรับนักเรียนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ แนะนำการอ่าน และการอ่านอย่างอิสระ (Independent Reading) สำหรับนักเรียนที่สามารถอ่านหนังสือได้ด้วยตนเอง ครูจัดช่วงเวลาให้ได้อ่านหนังสือ ตามระดับความสามารถในการอ่าน และตามความสนใจของตนเองจากชุดหนังสือหลายระดับ

5. ส่งเสริมให้โรงเรียนเลือกใช้หนังสือ เป็นสื่อการสอนที่เหมาะสมกับระดับความสามารถทางการอ่านของผู้เรียนแต่ละบุคคล

6. ส่งเสริมการใช้ Placement Test เพื่อดูระดับการอ่านที่แท้จริงของผู้เรียน ทำให้ครูสามารถเลือกหนังสือและเทคนิค วิธีการสอนได้สอดคล้องกับความสามารถในการอ่านของนักเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร มีปัญหาด้านการอ่าน อ่านไม่คล่อง เวลาอ่านนักเรียนจะสะกดคำอ่าน อ่านเป็นคำ ๆ ทำให้ใช้เวลาในการอ่านนาน และอาจเกิดจากขาดประสบการณ์ในการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความท้อแท้ เหนื่อยล้าในการอ่าน และไม่เข้าใจในเรื่องที่อ่าน สิ่งที่ตามมาคือทำให้นักเรียนไม่อยากอ่านหนังสือ ปัญหาเหล่านี้จะถูกสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น เมื่อนักเรียนเจอคำศัพท์ที่ยากยิ่งใช้เวลาในการอ่านนาน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ Lanchawatthanakorn (2016) ระบุว่านักเรียนที่มีปัญหาทางด้านการอ่านในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่นักเรียนอ่านหนังสือไม่คล่อง อ่านได้ช้า อ่านผิดหรืออ่านโดยการเดาจากภาพ และไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงคิดค้น และพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอ่านหนังสือตามระดับความสามารถของตนเอง ได้อย่างคล่องแคล่ว เพราะถ้านักเรียนสามารถอ่านได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว นักเรียนจะแสดงความรู้สึกขณะอ่านโดยมี

น้ำเสียงจังหวะในการอ่านที่เหมาะสมราบรื่น กับเรื่องที่อ่าน และส่งผลให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจอยากอ่านหนังสือด้วยตนเอง โดยมีหลักการแบ่งระดับหนังสือดังนี้ 1) ประเภทของหนังสือ ควรเป็นหนังสือที่มีรูปภาพประกอบ 2) เนื้อหาของหนังสือควรสอดคล้องกับความสนใจและวัยของผู้อ่าน 3) ความยาวของเนื้อเรื่องที่อ่าน 4) จำนวนคำและลักษณะของคำที่มีความยาก-ง่ายตามบัญชีคำพื้นฐาน และ 5) โครงสร้างของประโยค โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ (Level 1 – 4) ในหนังสือ Level 1 และ Level 2 สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านคล่อง ควรได้รับการแนะนำการอ่าน (Guided Reading) สอดคล้องกับ Pornpadol (2016); Lanchawatthanakorn (2016) ระบุว่า นักเรียนที่มีปัญหาในการอ่าน อาจมีสาเหตุมาจากภาวะการเรียนรู้บกพร่อง (Specific Learning Disorder; SLD) ควรลดระดับการอ่านไป 2 ชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงออกแบบหนังสือให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน ใช้คำศัพท์ตามบัญชีคำพื้นฐานดังนี้ หนังสือ Level 1 ใช้บัญชีคำศัพท์ระดับชั้น ป.1 และหนังสือ Level 2 ใช้บัญชีคำศัพท์ระดับชั้น ป.1 และเน้นคำ ป.2 ส่วนหนังสือ Level 3 และ Level 4 สำหรับนักเรียนที่อ่านได้คล่องแคล่ว ใช้กิจกรรมการสอนอ่านอย่างอิสระ (Independent Reading) หนังสือที่ผู้วิจัยออกแบบสำหรับเด็กกลุ่มนี้จะใช้บัญชีคำศัพท์เน้นคำ ป.3 และสูงกว่า ป.3 เป็นคำที่ยากขึ้น โดยหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กในวัย 8 – 9 ปี จะเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับความมหัศจรรย์ (Fantasy), ผจญภัย (Adventure) และความจริง (Fact) โดยเนื้อหาในหนังสือมีความเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน สามารถอ่านได้ทั้งเด็กผู้ชาย และผู้หญิง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่านวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (LEVELED BOOKS) ทั้ง 12 เรื่อง มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ เพราะนักเรียนได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถในการอ่านของตนเอง ไม่เสียเวลาในการสะกดคำอ่าน เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน และมีรูปภาพประกอบเนื้อเรื่องช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่อ่าน สามารถตอบคำถามท้ายเรื่องได้ดี และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการในการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ และประสิทธิภาพของหนังสือยังเกิดจากที่ผู้วิจัยให้นักเรียนได้ทำการทดสอบการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนการทดลอง (Placement Test) ทำให้รู้ระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน ผู้วิจัยสามารถเลือกหนังสือได้สอดคล้องกับความสามารถการอ่านของนักเรียน ส่งผลให้ชุดหนังสือหลายระดับ (Level 1 – 4) ทุกชุดมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 โดยชุดหนังสือ Level 4 มีประสิทธิภาพสูงที่สุด 98.85/98.65 และชุดหนังสือ Level 1 ถึงแม้มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดแต่ได้ผลสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ 95.02/87.88 อาจเพราะนักเรียนที่อ่านหนังสือใน Level 4 เป็นกลุ่มนักเรียนที่สามารถอ่านหนังสือได้ด้วยตนเอง และมีความสามารถในการอ่านสูงกว่าระดับชั้น ป.3 จึงทำแบบทดสอบการอ่านคล่องได้คะแนนสูงเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนนักเรียนที่อ่านหนังสือใน Level 1 เป็นกลุ่มนักเรียนที่ต้องได้รับการแนะนำการอ่านจากครูผู้สอนโดยใช้เทคนิคการสอนอ่าน และสื่อ อุปกรณ์ในการช่วยส่งเสริมการอ่านให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้อาจเป็นกลุ่มที่มีปัญหาด้านการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับ Seals (2013) ได้ศึกษาผลของการใช้หนังสือหลายระดับที่มีต่อการอ่านคล่อง และระดับความเข้าใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่ากลุ่มที่ใช้ชุดหนังสือหลายระดับ (กลุ่มทดลอง) มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความสามารถทางการอ่านคล่องและการอ่านเพื่อความเข้าใจได้สูงขึ้น เพื่อให้การนำชุดหนังสือหลายระดับไปใช้ได้อย่างถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึง

สร้างคู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ เพื่อช่วยแนะนำให้ครูผู้สอนสามารถเลือกชุดหนังสือ วิธีการสอนอ่าน และแบบทดสอบการอ่าน ไปใช้ให้เหมาะสมกับระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียนแต่ละบุคคล

สรุป

นวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (Leveled Books) สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในงานวิจัยครั้งนี้ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ เพื่อให้นักเรียนที่มีความสามารถทางการอ่านแตกต่างกัน ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตนเอง มีเนื้อเรื่องและรูปภาพที่เหมาะสมกับวัยผู้อ่าน โดยนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 1) หนังสือนิทาน 12 เรื่อง 3 Theme ได้แก่ Theme Adventure 4 เรื่อง (Level 1 - 4), Theme Fantasy 4 เรื่อง (Level 1 - 4) และ Theme Fact 4 เรื่อง (Level 1 - 4) 2) คู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ และ 3) แบบทดสอบความสามารถทางการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ เพื่อทดสอบความสามารถในการอ่านก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) และเพื่อจัดระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน (Placement Test) ทำให้ครูสามารถเลือกเทคนิควิธีการสอนอ่านได้สอดคล้องกับความสามารถในการอ่านของนักเรียน และนักเรียนมีส่วนร่วมการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถ และความสนใจของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจสูงขึ้น และเกิดแรงจูงใจในการอ่านหนังสือด้วยตนเอง มีความสุขในการอ่านหนังสือและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การออกแบบแนวทางการจัดทำนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (Leveled Books) นั้น หน่วยงานสถานศึกษา และครูที่สนใจสามารถนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ไปใช้ได้ แต่ต้องวิเคราะห์สภาพปัญหาการอ่านของนักเรียนในสถานศึกษาของตนเองก่อน เพื่อรู้ระดับการอ่านที่แท้จริงของนักเรียน และนำไปออกแบบนวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคล่อง และการอ่านเพื่อความเข้าใจ และวิธีการการประเมินความสามารถทางการอ่านให้สอดคล้องกับระดับความสามารถการอ่านของนักเรียน

1.2 ชุดหนังสือหลายระดับ (LEVELED BOOKS) ทั้ง 12 เรื่อง (Level 1 – 4) จะเกิดประสิทธิภาพนั้น หน่วยงาน สถานศึกษา และครูที่สนใจ ควรศึกษาและทำความเข้าใจวิธีดำเนินการ จากคู่มือการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ ก่อนนำไปใช้กับนักเรียนเพื่อให้ครูสามารถเลือกใช้หนังสือที่เหมาะสมกับระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน และเลือกเทคนิควิธีการสอนอ่าน การประเมินการอ่าน ได้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในชั้นเรียน

1.3 กรณีนำชุดหนังสือหลายระดับไปใช้สอนในชั้นเรียนปกติ ครูควรจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้และบรรยากาศให้เหมาะสมต่อการทำกิจกรรมการอ่าน โดยวางแผนการสอนแยกนักเรียนเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีปัญหาในการอ่านคล่อง Level 1 และLevel 2 จะเรียนกับครูเป็นกลุ่มโดยแนะนำการอ่านให้กับนักเรียน

ส่วนกลุ่มที่สามารถอ่านได้อย่างคล่องแล่ว Level 3 และLevel 4 จะอ่านหนังสือได้อย่างอิสระโดยให้นักเรียนสามารถเลือกหนังสืออ่านได้ตาม Level ของตัวเอง และทำกิจกรรมท้าทายความสามารถหลังการอ่านร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุดหนังสือหลายระดับ (LEVELED BOOK) ในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนทุกระดับชั้น ได้อ่านหนังสือที่มีความเหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของนักเรียนในวัยนั้น ไม่ทำให้นักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านรู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่างจากเพื่อนในชั้นเรียน เพราะทุกคนได้อ่านหนังสือตามระดับความสามารถของตนเอง และได้ทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านร่วมกันในชั้นเรียน

2.2 ควรมีการเก็บข้อมูลหรือติดตามผล แบบข้ามระดับเป็นรายบุคคล หรือมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลนานขึ้นเพื่อดูความสามารถในการอ่านของนักเรียนจากการใช้ชุดหนังสือหลายระดับ (LEVELED BOOK)

2.3 ควรศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม และชุดหนังสือหลายระดับแต่ละประเภท

References

Bangkok Provincial Education Office. (2019). *Educational information 2019*. (1st ed.). Bangkok: Supervision Monitoring and Evaluation Group, Bangkok Provincial Education Office.

Fountas, C., & Pinnell, S. (2002). *Leveled Books for Readers Grades 3 – 6.* United States of America: Heinemann.

_____. (2006). *Leveled Books K – 8 Matching Texts to Readers for Effective Teaching.* United States of America: Heinemann.

Johnson, P. (2016). *10 Essential Instructional Elements for Students with Reading Difficulties.* California: Crowin A Sage Company.

Lanchawatthanakorn, C. (2016). Guidelines for assisting elementary children struggling With reading. *Education journal*, 44(3), 287 – 301.

Madkasam, K., & Ruangdarkanon, N. (2009). Reading Skills in Children. *Journal of Pediatrics*, 11 – 18.

Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551*. Bangkok: Agricultural Cooperative Society of Thailand Co., Ltd. printing house.

_____. (2008). *Indicators and learning content in the core of the Thai language learning group.* Bangkok: Agricultural Cooperative Society of Thailand Co., Ltd. printing house.

Moses, L. (2015). *Support English Learners in the Reading Workshop Grades K – 5.* United States of America: Heinemann.

Office of the Basic Education Commission. (2015). *Literacy operation manual book Read fluently, write fluently and communicate.* (1st). Bangkok: Agricultural Cooperative Society of Thailand Co., Ltd. printing house.

_____. (2018). *Competence assessment report reading (Reading Test: RT) of students in grade 1*. Retrieved May 5, 2020, from http://nt.obec.go.th

Pornpadol, Ch. (2016). *Siriraj Psychiatry DSM – 5 Chapter 39 Specific Learning Disorder; SLD*. (3rd). Bangkok: Prayoonsan Thai Printing.

Seals, P. (2013). *Impact of Leveled Reading Books on The Fluency and Comprehension Levels of First Grade Students.* (Doctoral Dissertation). Liberty University. Lynchburg.

Stecker, M., & Lembke, S. (2006). *Advanced Applications of CBM in Reading (K-6) Instructional Decision – Making Strategies Manual.* United States of America: U.S. Office of Special Education Programs.

การใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานใน คดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีค้ามนุษย์*

Deployment of Special Investigative Measures for Searching Evidence in Transnational Organized Crime Case: Study of Human Trafficking Case

วรรณวิภา เมืองถ้ำ

Wanwipa Muangtham

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

Corresponding Author's Email:pinky_attorney@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี ความหมาย ลักษณะ รูปแบบ ขอบเขตขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และการค้ามนุษย์ 2) ศึกษาลักษณะ รูปแบบ ของมาตรการพิเศษที่ใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 3) ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายสหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่าแม้ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายอนุวัติการส่วนใหญ่ให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติตามอนุสัญญาฯ แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาการใช้มาตรการพิเศษกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติค้ามนุษย์ ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษกับการรับฟังพยานหลักฐานในความผิดฐานค้ามนุษย์ข้ามชาติ ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติ ข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจในการจับกุมของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ดังนั้น ผลการวิจัยจึงเสนอแนะว่าควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของศาลตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ พ.ศ. 2557 ประการต่อมาเสนอให้เพิ่มบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในกรณีฉุกเฉิน และเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยให้

*Received August 20, 2020; Revised January 4, 2021; Accepted February 21, 2021

อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายค้ามนุษย์ให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองและพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คำสำคัญ: มาตรการพิเศษ; องค์กรอาชญากรรม; คดีค้ามนุษย์; พยานหลักฐาน

Abstract

The purposes of the study were as follows: 1) to study the concept, theories, meaning, nature, form, and scope of transnational organized crime under the United Nations Convention against Transnational Organized Crime of year 2000 and human trafficking; 2) to study nature, form of special investigative measures in transnational organized crime case under the United Nations Convention against Transnational Organized Crime of year 2000; 3) to compare legislation in the United States, Germany and Thailand related to special investigative measures in transnational organized crime case especially in human trafficking case; and 4) to propose a law reform for Thai legislation related to transnational organized crime case especially in human trafficking case. The research article was conducted using qualitative research methodology

The result of research were found that even though Thailand has mainly implemented article 20 of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime of year 2000, it still found the problem of violation of fundamental right of citizens under Constitution, the problem of using special investigative measures for searching evidence in human trafficking case, the problem of using special investigative measures for admissible evidence in human trafficking case, the problem of competent official's authority for searching evidence by using special investigative measures in human trafficking case, and the limitation of Special Case Inquiry Official in the power of arrest. The result of this research suggests that the provision of checking for the access document or information relating to human trafficking offence by judge must be included in the Regulation of the President of the Supreme Court on Granting Permission for Competent Official an Access to the Information on Commission of Human Trafficking offence on 4 November B.E. 2557 (2014). Moreover, the Anti-Trafficking in Person Act, B.E. 2551 (2008) should be amended to include the provision of using special investigative measures in urgent case. Lastly, the Anti-Trafficking in Person Act, B.E. 2551, should be amended to include the provision of the competent official under human trafficking offence in performing the duty the same as the governing officer and the inquiry official under Criminal Procedure Code.

Keywords: Special Investigative Measures; Organized Crime; Human Trafficking Case; Evidence

บทนำ

การค้ามนุษย์ถือเป็นคดีที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติประเภทหนึ่งซึ่งถือเป็นอาชญากรรมพิเศษ ลักษณะของอาชญากรรมประเภทนี้มีรูปแบบการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายขององค์กรอาชญากรรมที่มีลักษณะข้ามชาติที่มักมีการกระทำความผิดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผู้กระทำความผิดบางครั้งเป็นผู้มีอำนาจ มีอิทธิพลทั้งด้านการเมืองและการเงิน ผู้กระทำความผิดมักมีการตระเตรียมการวางแผน หรือซ่อนเร้นปิดบังการกระทำความผิด หรือพยานหลักฐานในการกระทำความผิดส่วนใหญ่ที่อาชญากร (Economic Crime) (Viraphong et al. 2014) โดยการกระทำผิดฐานค้ามนุษย์ส่วนใหญ่มักมีการจัดตั้งเป็นสถานประกอบการที่ถูกกฎหมายขึ้นบังหน้ากิจการกระทำความผิดที่ผิดกฎหมาย หรือใช้กำลังประทุษร้ายต่อบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อค้ามนุษย์ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ บางครั้งบุคคลตกเป็นเหยื่อค้ามนุษย์จากการถูกลักลอบขนย้ายถิ่นฐานให้ข้ามแดนไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากเหยื่อทั้งการถูกบังคับใช้แรงงาน หรือถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ลำพังเพียงมาตรการธรรมดาที่ใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐาน เช่น จับ ควบคุม และค้น ไม่เพียงพอและเท่าทันอีกต่อไปในการแสวงหาพยานหลักฐานมาลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์ เพื่อให้การดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องนำมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานมาใช้ (Business Crime) (Muangtham, 2019) ทั้งนี้ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ข้อ 20 (The United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000) ได้บัญญัติถึงการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ ได้แก่ การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การจัดส่งภายใต้การควบคุม และการอำพรางหรือการปฏิบัติการลับ ซึ่งมาตรการตามอนุสัญญาได้บัญญัติมาตรการไว้อย่างกว้างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐภาคีสามารถนำบทบัญญัตินี้ไปอนุวัติการเป็นกฎหมายอาญาภายในได้ตามความเหมาะสมกับบริบทในประเทศของตน (Model Legislative Provisions against Organized Crime) (United Nations Office on Drugs and Crime, 2012)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่พบปัญหาการค้ามนุษย์มาอย่างต่อเนื่องกล่าวคือ เป็นทั้งประเทศต้นทางและประเทศทางผ่านของขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ (The Legal Measure for Investigating Evidence in Human Trafficking Case by using Special Investigative Technique) (Chatchaphon, 2017) เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยพื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยนี้จึงได้แก่ กรุงเทพมหานครที่มีคดีการค้ามนุษย์เกิดขึ้น โดยลักษณะกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยได้แก่บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับการแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้มาตรการพิเศษทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ อันประกอบด้วย พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษ พนักงานสอบสวน และผู้วิจัยมีส่วนร่วมในฐานะนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการแสวงหาหลักฐานโดยใช้มาตรการพิเศษ

การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาจากการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้กล่าวคือ การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ความหมาย ลักษณะ รูปแบบ ขอบเขตขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และการค้ามนุษย์ การศึกษาถึงลักษณะ รูปแบบ ของมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 การเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายสหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร โดยการออกแบบเครื่องมือในการตั้งคำถามสัมภาษณ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้และนำมาวิเคราะห์เพื่อนำสู่เป้าหมายในการวิจัยคือ การเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีการค้ามนุษย์ในประเทศไทยเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและขณะเดียวกันการแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่รัฐก็จะต้องส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี ความหมาย ลักษณะ รูปแบบ ขอบเขตขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และการค้ามนุษย์

2. ศึกษาลักษณะ รูปแบบ ของมาตรการพิเศษที่ใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000

3. ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายสหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 ข้อ 20 กฎหมายของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนีรวมถึงการศึกษาวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดในการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีค้ามนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขกฎหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ที่เหมาะสมต่อไป ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมถึงรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ทั้งตามอนุสัญญา

สหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ.2000 ข้อ 20 กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี และประเทศไทย ดังนี้

(1) ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสาเหตุในการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ อันได้แก่ ทฤษฎีของสำนักคลาสสิค ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน ทฤษฎีของสำนักปฏิฐานนิยม ทฤษฎีความแตกต่างในการคบหาสมาคม หรือความสัมพันธ์ที่แตกต่าง ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง

(2) แนวคิดเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ อันประกอบไปด้วยแนวคิด 3 คือ แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลกับการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนยุติธรรมทางอาญา และแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน

(3) บทบัญญัติและประเภทของมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาฯ ข้อ 20

(4) บทบัญญัติและประเภทของมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

(5) บทบัญญัติและประเภทของมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ตามกฎหมายของประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี

(6) บทบัญญัติและประเภทของมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ตามกฎหมายของประเทศไทย ในกฎหมายฉบับต่างๆ ดังนี้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะเพิ่มกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา ณ บริเวณที่มีคดีค้ามนุษย์เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(1) ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญความรู้ความเข้าใจ และเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการการแสวงหาหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ ได้แก่ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ พนักงานอัยการผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ เจ้าหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ และพนักงานสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งหมด 13 คน

(2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี บทบัญญัติและประเภทของมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาฯ ข้อ 20 กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ประเทศไทย และแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำของมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเกี่ยวกับการค้ามนุษย์

(4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด ทฤษฎี บทบัญญัติและประเภทของมาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาฯ ข้อ 20 กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ประเทศไทย และแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำของมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ระดับประเทศได้รับทราบเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ (In–depth Interviews) และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) คือ บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในเกี่ยวข้องในการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 20 คน โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่ มีคุณสมบัติ ดังนี้

(1) นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ (2) พนักงานอัยการผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ (3) เจ้าหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ (4) พนักงานสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การดำเนินการตามงานวิจัยดังกล่าว มีการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ส่วนการวิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลได้จากการตั้งประเด็นหลักปัญหาเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

(1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหา ทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุในการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ แนวคิดที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ เพื่อเสนอะแนะแนวในการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการพิเศษ

(2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐาน รวมถึงการถกถึงประเด็นปัญหาหรือข้อจำกัดที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากบังคับใช้กฎหมาย

(3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติโดยการพัฒนาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษร่วมกัน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นหลัก โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

(1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ

(2) กำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลโดยยึดกรอบจากการสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ตามคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ

(3) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการค้ามนุษย์เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไข

(4) นำแนวคำถามไปทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายของประเทศไทยที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายก่อนนำไปใช้จริง

(5) ดำเนินการปรับประเด็นของแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่คลุมเครือภายหลังจากการนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In–depth Interviews) โดยการออกแบบเครื่องมือในการตั้งคำถามสัมภาษณ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามงานวิจัยเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ โดยใช้บทบัญญัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 กฎหมายที่เกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี และประเทศไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ในประเทศไทย ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

(2) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้จัดประชุมร่วมกับกลุ่มผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม และกลุ่มหน่วยงานการบังคับใช้มาตรการพิเศษกับคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติ ได้แก่ เจ้าพนักสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา และผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ข้อขัดข้องและอุปสรรคในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ ทั้งในกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐาน การฟังรับพยานหลักฐานของศาลในชั้นพิจารณาคดี เพื่อนำความเห็นที่ได้มาใช้วิเคราะห์แนวทางแก้ไขกฎหมายในประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดและบังคับใช้มาตรพิเศษที่สอดคล้องกับหลักสากลและมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีค้ามนุษย์ เมื่อวันศุกร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2562 เวลา 09:00 - 12:00 น. ห้องไอวี่ 2 ชั้น 2 อาคารทีเค 3 โรงแรมทีเค พาเลซ แอนด์ คอนเวนชั่น ถนนแจ้งวัฒนะ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ประเด็นที่ 1 ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

สรุป การที่รัฐจะนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์จะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการใช้มาตรการพิเศษ ต้องดำเนินการในการใช้มาตรการด้วยความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งในเรื่องการแทรกแซงสิทธิความเป็นส่วนตัว ความเสมอภาค ขั้นตอนกระบวนการในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์จะต้องกระทำโดยกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด โดยการจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวรัฐธรรมนูญจะต้องให้อำนาจไว้ รวมถึงต้องมีกฎหมายพระราชบัญญัติที่ให้อำนาจไว้ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานต้องเป็นไปเพื่อการปราบปรามอาชญากรรมค้ามนุษย์เท่านั้น

ประเด็นที่ 2 ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติค้ามนุษย์

สรุป การไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายค้ามนุษย์สามารถนำมาตรการพิเศษมาใช้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้พิพากษากรณีที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงสมควรบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษทั้ง 5 รูปแบบ อันได้แก่ การค้นในเคหสถาน การค้นยานพาหนะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ การดักฟัง การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายภายใต้การควบคุม และการอำพรางหรือการแฝงตัวได้ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งไม่สามารถขออนุญาตจากศาลได้ ทั้งนี้ เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้ทันท่วงที

ประเด็นที่ 3 ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษกับการรับฟังพยานหลักฐานในความผิดฐานค้ามนุษย์ข้ามชาติ

สรุป การรับฟังพยานหลักฐานเป็นขั้นตอนที่เป็นอำนาจดุลพินิจของศาลโดยแท้จริงว่าจะรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบนั้นหรือไม่ หากพยานหลักฐานดังกล่าวมีผลต่อการอำนวยความยุติธรรมมากกว่าผลเสีย ศาลก็จะรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว เช่น กรณีในคดีที่ได้พยานหลักฐานมาโดยมิชอบ แต่หากปล่อยอาชญากรหรือจำเลยไปอาจส่งผลต่อกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะในคดีค้ามนุษย์ ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมได้

ประเด็นที่ 4 ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติ

สรุป ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 32 ไม่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่กลับมีอำนาจในการใช้มาตรการพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์จึงสมควรให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประการต่อมา กรณีตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ต้องการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญระดับสามซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งนั้นสามารถใช้มาตรการพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ตามพระราชบัญญัติ

ฉบับนี้ แต่ทว่ากลับไม่ได้กำหนดอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสิ่งนี้ก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมายในทางปฏิบัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในคดีค้ามนุษย์นั่นเอง

ประเด็นที่ 5 ข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจในการจับกุมของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

สรุป เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาข้อจำกัดของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่ไม่มีอำนาจในการจับกุมความผิดที่เกี่ยวหรือเกี่ยวเนื่องกับการค้ามนุษย์ จึงสมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 โดยให้เพิ่มพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องในการสืบสวนความผิดฐานค้ามนุษย์ ประการต่อมาต้องแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 โดยเพิ่มเติมว่า “ในการสืบสวนให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสำหรับเรื่องที่สืบสวน หรือเรื่องที่เกี่ยวเนื่องเกี่ยวพันในการสืบสวนนั้น” หมายความว่า ถ้าสืบสวนเรื่องค้ามนุษย์เกี่ยวกับสถานบริการแห่งนี้ หากเป็นความผิดที่เกี่ยวกับความผิดค้ามนุษย์ การค้าประเวณีด้วย ผิดกฎหมายพระราชบัญญัติสถานประกอบการ พ.ศ. 2509 ผิดกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็จะมีอำนาจในการจับกุมในเรื่องที่สืบสวนและเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับการสืบสวนทำให้กระบวนการสืบสวนสอบสวนมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้โดยเร็วในที่เกิดเหตุทั้งพยานวัตถุ หรือพยานบุคคลจะหายไป

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอการแก้ไขกฎหมายจะอยู่ในลักษณะการแก้ไขตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายที่มีช่องโหว่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยของสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐาน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับสาเหตุในการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและแนวคิดเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิด 3 คือ แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลกับการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีอาญา แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนยุติธรรมทางอาญา และแนวคิดเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน ทำให้พบปัญหาว่าการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ จะส่งผลการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรง แต่หากรัฐไม่สามารถดำเนินการจับกุมเอาผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ การไม่เคารพต่อกฎหมายก็จะยิ่งเพิ่มขึ้นอันส่งผลให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนยิ่งถูกล่วงละเมิดจากอาชญากรค้ามนุษย์ข้ามชาติมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ รัฐต้องนำแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมมาใช้บังคับมากกว่าการมุ่งเน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพตามตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม กล่าวคือ การแสวงหาพยานหลักฐานตามมาตรการพิเศษของรัฐจึงเป็นมาตรการสำคัญของรัฐที่ใช้ในการควบคุมปราบปรามการค้ามนุษย์ให้มี

ประสิทธิภาพมากขึ้น แต่รัฐต้องนำมาตรการพิเศษมาใช้ภายใต้หลักความได้สัดส่วนโดยจะต้องนำมาใช้เพียงเท่าที่จำเป็นหรือโดยพอสมควรแก่เหตุเพื่อเป็นการป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจจนเกินไปและกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนให้น้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่น่าพิจารณาที่การใช้มาตรการพิเศษโดยการดักฟังตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา สมควรมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในระหว่างดักฟังด้วยแม้ว่าจะมีการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในการใช้มาตรการดักฟังก่อนและหลังใช้มาตรการแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นให้ศาลเข้ามาควบคุมการละเมิดสิทธิเสรีภาพในระหว่างใช้มาตรการพิเศษ ดังนั้น กล่าวโดยสรุปในประเด็นนี้ คือ ทั้งหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนกับหลักประสิทธิภาพในการแสวงหาพยานหลักฐานจะต้องมีความสมดุลกัน เพราะหากมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป พนักงานเจ้าหน้าที่ก็อาจปฏิบัติหน้าที่ในการแสวงพยานหลักฐานได้ลำบาก ย่อมส่งผลในการควบคุมปราบปรามอาชญากรรมค้ามนุษย์ และในที่สุดหากไม่มีความสงบเรียบร้อยในประเทศชาติก็จะส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของประชาชนได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาถึงลักษณะ รูปแบบ ของมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 พบว่ามีการกำหนดรูปแบบของมาตรการพิเศษตามบทบัญญัติของอนุสัญญาเพียง 3 รูปแบบ อันได้แก่ การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การอำพรางหรือการปฏิบัติการลับ และการเคลื่อนย้ายภายใต้การควบคุม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐภาคีสามารถเป็นผู้ตีความได้อย่างกว้างขวางในการนำมาตรการพิเศษ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบของมาตรการพิเศษทั้งของสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐเยอรมนี และประเทศไทยแล้ว พบว่ามีรูปแบบมากกว่าอนุสัญญา กล่าวคือ มีรูปแบบของมาตรการพิเศษถึง 5 รูปแบบ อันได้แก่ การค้นในเคหสถาน การค้นยานพาหนะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ การดักฟัง การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายภายใต้การควบคุม และการอำพรางหรือการแฝงตัว อีกทั้งมีการบัญญัติถึงรายละเอียดขั้นตอนในการนำมาตรการพิเศษมาใช้อย่างละเอียดมากกว่าบทบัญญัติตามอนุสัญญา

วัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายสหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ โดยหลักการทั่วไปแล้วมีรูปแบบของการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีมนุษย์ของทั้ง 3 ประเทศมีรูปแบบและการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยศาลหรือองค์กรอัยการเหมือนกัน อย่างไรก็ตามพบว่าประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้มาตรการพิเศษในกรณีมีเหตุฉุกเฉินตามกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ Title III The Omnibus Crime Control and Safe Street Act 1968 กำหนดให้สามารถใช้มาตรการดักฟังกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนที่ไม่อาจรอให้ได้รับอนุญาตจากศาลก่อน โดยตามมาตรา 2518 (7) ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากอัยการสูงสุด รองอัยการสูงสุด

ผู้ช่วยอัยการสูงสุด หรือโดยอัยการที่ทำหน้าที่หลักในการฟ้องคดีในรัฐใดๆ หรือในมลรัฐซึ่งปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐนั้น ซึ่งพิจารณาเห็นว่าเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินซึ่งเกี่ยวพันกับการสมรู้ร่วมคิดที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม ซึ่งจะต้องมีการดักฟังทางโทรศัพท์ ก่อนที่จะได้รับอนุญาตจากศาล กฎหมายอนุญาตให้เจ้าพนักงานใช้มาตรการดักฟังการกระทำความผิดไปล่วงหน้าก่อนได้ แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้สามารถใช้มาตรการการดักฟังการกระทำความผิดทางโทรศัพท์ในกรณีมีความจำเป็นฉุกเฉินเร่งด่วนโดยที่ไม่ต้องขออนุญาตจากศาลก่อนหากเข้าเงื่อนไขที่กล่าวแล้วข้างต้น แต่เจ้าพนักงานผู้ใช้มาตรการดักฟังการกระทำความผิดไปล่วงหน้า จะต้องดำเนินการขอหมายศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ใช้มาตรการดักฟังทางโทรศัพท์ หากไม่ดำเนินการดังกล่าวภายใน 48 ชั่วโมงแล้ว ถือว่าการดักฟังทางโทรศัพท์ที่กระทำไปเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย สำหรับประเทศสหพันธรัฐเยอรมนีก็มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการใช้มาตรการดักฟังในกรณีฉุกเฉินได้เช่นกัน กล่าวคือ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐเยอรมนี มาตรา 10 ในกรณีฉุกเฉิน รัฐมนตรีแห่งสหพันธรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดให้ใช้มาตรการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารได้ก่อนจะแจ้งเรื่องต่อคณะกรรมาธิการทราบ นอกจากนั้น ตามมาตรา 2(2) และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีการบัญญัติการใช้มาตรการดักฟังการกระทำผิดในกรณีฉุกเฉินซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนได้ โดยบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการกำหนดให้มีการดักฟังและบันทึกเสียง แต่มีผลเพียง 3 วัน หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากศาล แต่หากศาลอนุญาตจะอนุญาตได้ไม่เกิน 3 เดือน

ดังนั้น ตามกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์จึงสมควรบัญญัติเพิ่มเติมมาตรการในการดักฟังในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งไม่สามารถขออนุญาตจากศาลได้ ทั้งนี้เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้ทันท่วงที แต่ควรต้องวางหลักเกณฑ์ให้ศาลรับรองการกระทำดังกล่าวในภายหลังจากที่ได้ดำเนินการใช้มาตรการพิเศษดังกล่าวแล้ว

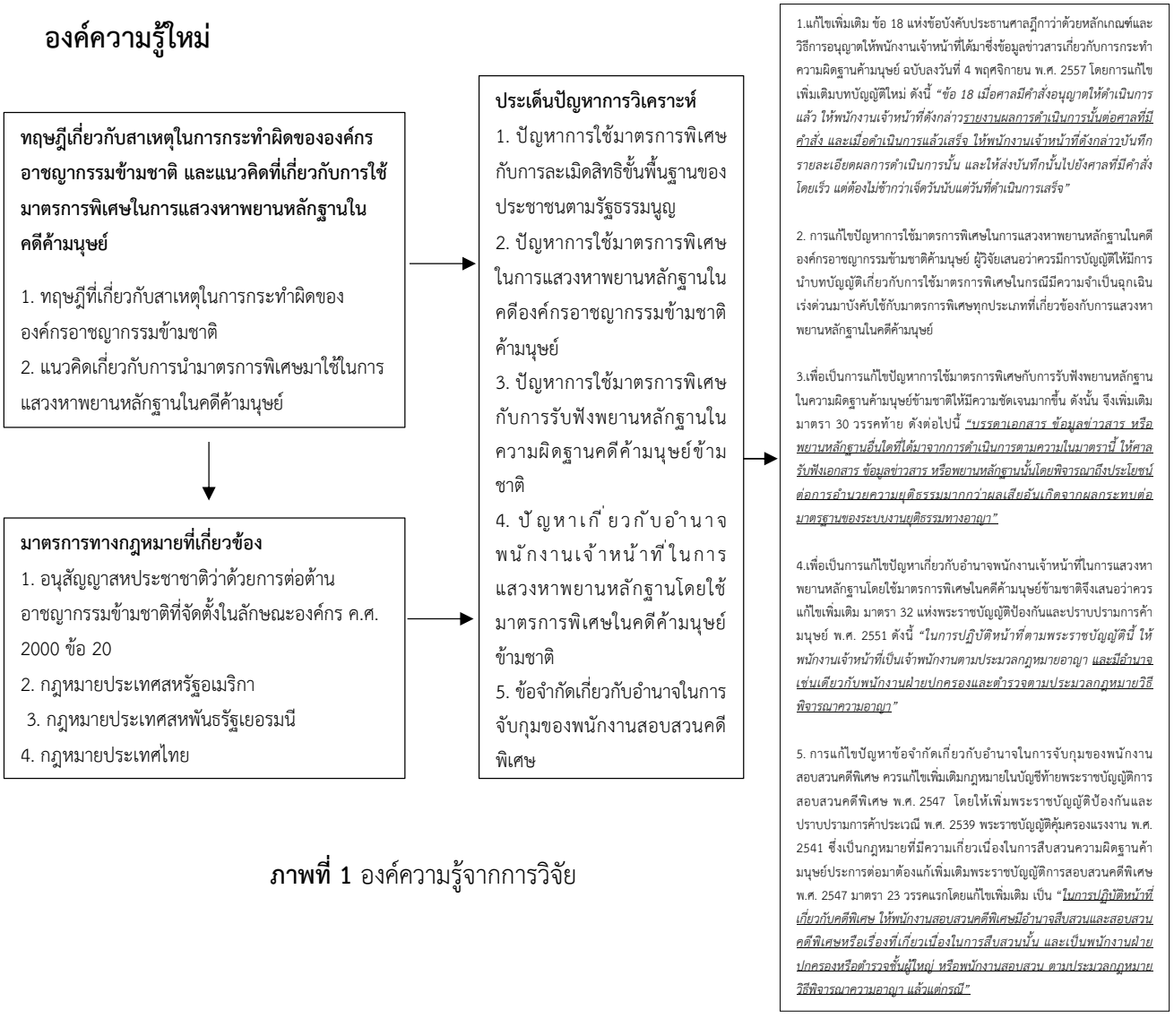
วัตถุประสงค์ที่ 4 การเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเกี่ยวกับการค้ามนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การบัญญัติให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 32 ไม่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่กลับมีอำนาจในการใช้มาตรการพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐาน กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของคำว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” ไว้ ซึ่งได้กำหนดตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการใช้มาตรการพิเศษไว้ 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ประการที่สองคือ ข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าข้าราชการพลเรือนสามัญระดับสามซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติค้ามนุษย์ สำหรับกรณีแรกเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ทั่วทุกประเภททั่วราชอาณาจักร รวมถึงกรณีที่

ความผิดฐานค้ามนุษย์นั้นเกี่ยวโยงกับความผิดอื่นๆ ด้วย ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์จึงสมควรให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงการที่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ต้องการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญระดับสามซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งนั้นสามารถใช้มาตรการพิเศษในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่ทว่ากลับไม่ได้กำหนดอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้

ประเด็นที่ 2 คือ การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเพื่อให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการจับกุมความผิดที่เกี่ยวหรือเกี่ยวเนื่องกับการค้ามนุษย์ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษไม่มีอำนาจในการเข้าจับกุมความผิดที่เกี่ยวหรือเกี่ยวเนื่องกับการค้ามนุษย์ เนื่องจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเฉพาะคดีพิเศษเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการจับกุมเหมือนตำรวจ ดังนั้น ในทางปฏิบัติการเข้าค้นในเคหสถานพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องประสานความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาที่เกิดเหตุ หากพบว่าถ้าร้องขอหมายค้นจากศาลอาจเนิ่นช้าเกินไป พยานหลักฐานอาจถูกโยกย้ายไปได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้สามารถเห็นได้จากแผนภาพข้างต้น ซึ่งกระบวนการขั้นตอนในการนำไปใช้ประโยชน์ คือ สามารถนำไปแก้ไขกฎหมายฉบับต่างๆ ที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเดิมที่ยังมีช่องโหว่ให้เกิดประสิทธิภาพในบังคับใช้กฎหมายยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ตามทฤษฎีที่เกี่ยวกับสาเหตุในการกระทำผิดขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และแนวคิดเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์พบว่าควรเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในระหว่างการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานคดีค้ามนุษย์โดยศาลดังนี้

เพิ่มเติมบทบัญญัติ ข้อ 14 แห่งข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ฉบับลงวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 โดยบัญญัติว่า

“ข้อ 14 คำสั่งของศาลในการอนุญาตหรือยกคำขอ จะต้องระบุเหตุผลให้ครบถ้วนและชัดแจ้ง กรณีมีคำสั่งอนุญาต ให้ศาลสั่งให้ดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่ร้องขอ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินคราวละเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนด โดยจะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ด้วยก็ได้

กรณีไม่สามารถดำเนินการได้ภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง หากผู้ขอประสงค์จะขอขยายระยะเวลาดังกล่าว <u>ศาลจะมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาดำเนินการดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้ขอได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล แต่ระยะเวลารวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน</u>”

นอกจากนั้น ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 18 แห่งข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ฉบับลงวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 โดยบัญญัติว่า

“ข้อ 18 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินการแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าว<u>รายงานผลการดำเนินการนั้นต่อศาลที่มีคำสั่งทุกกำหนดเวลาสิบห้าวัน และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าว</u>บันทึกรายละเอียดผลการดำเนินการนั้น และให้ส่งบันทึกนั้นไปยังศาลที่มีคำสั่งโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าเจ็ดวันนับแต่วันที่ดำเนินการเสร็จ”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ตามลักษณะ รูปแบบ ของมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 พบว่ามีการกำหนดรูปแบบของมาตรการพิเศษตามบทบัญญัติของอนุสัญญาเพียง 3 รูปแบบ อันได้แก่ การ พบว่า รูปของมาตรการพิเศษตามอนุสัญญาฯ มีรูปแบบและบทบัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนในการขอใช้มาตรการพิเศษ การตรวจสอบการใช้อำนาจการใช้มาตรการพิเศษโดยศาลทั้งก่อน ระหว่าง

และหลังการใช้มาตรการพิเศษสิ้นสุดน้อยกว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี และประเทศไทย ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การเปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายสหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ พบว่า ควรกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งมาใช้ในกรณีที่มีเหตุที่ไม่อาจรอให้ได้รับอนุญาตจากศาลก่อนได้

เพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 30/1 เพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2561 ดังต่อไปนี้

“มาตรา 30/1 ในกรณีฉุกเฉินหรือกรณีไม่อาจยื่นคำขออนุญาตต่อศาลอาญาหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารได้ พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับอนุมัติเป็นหนังสือจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี อาจดำเนินการให้ได้มาซึ่งเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัตินี้ และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวยื่นคำร้องขอต่อศาลอาญาหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจภายในระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เริ่มดำเนินการ”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 สามารถแบ่งข้อเสนอแนะในการเพิ่มเติมกฎหมายได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์

แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 โดยแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

“มาตรา 32 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

(2) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเพื่อให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการจับกุมความผิดที่เกี่ยวหรือเกี่ยวเนื่องกับการค้ามนุษย์

แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 โดยให้เพิ่มพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องในการสืบสวนความผิดฐานค้ามนุษย์ ประการต่อมาต้องแก้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 วรรคแรกโดยแก้ไขเพิ่มเติมจากเดิมคือ

“ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษหรือเรื่องที่เกี่ยวเนื่องในการสืบสวนนั้น และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี”

ทั้งนี้ เหตุผลของการเสนอกฎหมายในวิจัยนี้ก็เพื่อที่จะเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายในการนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ให้มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด เพื่อให้การนำมาตรการพิเศษมาใช้ในคดีค้ามนุษย์มีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญาที่มีความร้ายแรง ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ถูกกระทบจากการใช้มาตรการดังกล่าวให้น้อยที่สุด

สรุป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี อนุสัญญา กฎหมายต่างประเทศทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี และกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวกับคดีค้ามนุษย์ จะพบว่ามาตรการพิเศษแม้จะเป็นมาตรการที่เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่อาชญากรรมค้ามนุษย์เป็นความผิดที่ถือว่าเป็นอาชญากรรมข้ามชาติที่มีลักษณะร้ายแรง ส่งผลกระทบต่อเหยื่อค้ามนุษย์ อีกทั้งยังพบปัญหาว่าการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์กระทำได้ยาก เนื่องจากพยานหลักฐานปัจจุบันพยานหลักฐานมักอยู่ในมือถือหรือคอมพิวเตอร์ การมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย การส่งข้อมูลทำได้ง่าย เจ้าหน้าที่จะรู้เพียงข้อมูลของผู้นำส่ง บางกลุ่มเจ้าหน้าที่รู้แค่ข้อมูลของผู้รับมาดำเนินการทำให้ยากในการพิสูจน์ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมุ่งเน้นในการควบคุมอาชญากรรมมากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักนิติธรรม อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในนำมาตรการพิเศษมาใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ต้องกระทำกระทำได้แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อีกทั้งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ จะต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง ตามหลักการการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติเงื่อนไขไว้การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม หลักการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพจะต้องไม่เป็นการเพิ่มภาระของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องระบุเหตุผล และความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญผู้วิจัยเสนอว่าจึงควรแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 18 แห่งข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ฉบับลงวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานผลการดำเนินการนั้นต่อศาลที่มีคำสั่ง และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวบันทึกรายละเอียด

ผลการดำเนินการนั้น และให้ส่งบันทึกนั้นไปยังศาลที่มีคำสั่งโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าเจ็ดวันนับแต่วันที่ดำเนินการเสร็จ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่หน่วยงานศาลในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

1.2 เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติค้ามนุษย์ ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการบัญญัติให้มีการนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในกรณีมีความจำเป็นฉุกเฉินเร่งด่วนมาบังคับใช้กับมาตรการพิเศษทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีค้ามนุษย์ ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ และอัยการในการสืบสวนสอบสวนคดีค้ามนุษย์ได้อย่างทันท่วงที ก่อนที่พยานหลักฐานจะหายไปหรืออาชญากรค้ามนุษย์หลบหนีในกรณีฉุกเฉิน

1.3 เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการใช้มาตรการพิเศษกับการรับฟังพยานหลักฐานในความผิดฐานค้ามนุษย์ข้ามชาติให้มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากคดีค้ามนุษย์เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษเป็นอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อความสงเรียบร้อย มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ อีกทั้งบางกรณีเป็นการกระทำความผิดที่มีลักษณะข้ามชาติ ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติให้มีเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ศาลในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมทางอาญา

1.4 เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับอำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานโดยใช้มาตรการพิเศษในคดีค้ามนุษย์ข้ามชาติผู้วิจัยเสนอว่าควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 คือ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 นอกจากเจ้าหน้าที่จะสามารถใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายอาญา แล้ว เจ้าหน้าที่ควรมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีค้ามนุษย์

1.5 เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจในการจับกุมของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ผู้วิจัยเสนอว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 โดยให้รวมถึงพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวเนื่องในการสืบสวนความผิดฐานค้ามนุษย์ ประการต่อมาต้องแก้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 วรรคแรกโดยแก้ไขเพิ่มเติม เป็น *“ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษหรือเรื่องที่เกี่ยวเนื่องในการสืบสวนนั้น และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี”* ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่พนักงานสอบสวนในการที่จะสามารถสืบสวนสอบสวนคดีที่มีความเกี่ยวพันกับคดีค้ามนุษย์ได้ด้วย

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ศาล เจ้าพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าคดีพิเศษ และพนักงานอัยการ ควรนำไปดำเนินการในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตามประเด็นที่ได้กล่าวแล้วตามข้อแสนอแนะข้างต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

2.2 การศึกษาการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน

2.3 การศึกษาการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีสิ่งแวดล้อม

References

Council of Europe. (2013). *Deployment of Special Investigative means*. Retrieved November 4, 2019, from https://rm.coe.int/deployment-of-special-investigative-means-eng/16807828fa.

Lijana, S. (2009). The Limits of the use of undercover agents and the Right to a Fair Trial under article 6(1) of the European Convention on Human Rights. *Jurisprudence.* 3(117), 263-284.

Ronald, W. (2015). *Human Trafficking and Contemporary Slavery*. Retrieved April 27, 2020, from http://www.annualreviews.org.

Sybil, S. (2002). *Covert Surveillance and the Use of Informants in Mike McConville and Geoffrey Wilson (eds)*. Oxford: University Press.

Tanatthep, T. (2018). *Promoting the Use of the Special Investigative Techniques of Article 20 of the UNTOC to Combat Organized Crimes in Thailand*. (Doctoral Dissertation). University of Aberdeen. Scotland.

The United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (UNAFEI). (2002). *Resource Material Series No.58, 116th International Training Course Reports of the Course, Group 1 Phase 2, Special Investigative Tools to Combat Transnational Organized Crime (TOC)*. Retrieved August 5, 2020, from http://www.unafei.or.jp/pdf/58-19.pdf.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2004). *United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000*. Retrieved August 5, 2020, from https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf

กิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐาน ในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระดับอุดมศึกษา*

Simulation-Based Learning to Enhance Citizenship in Higher Education

จิตสุภา กิติผดุง

Jitsupa Kitipadung

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand.

Corresponding Author's Email: jitsupak@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จำลอง เป็นเทคนิคการสอนแบบหนึ่งที่ส่งเสริมการศึกษาการเป็นพลเมือง ผู้เรียนได้เรียนรู้ประเด็นปัญหาที่มีอยู่จริงในสังคม ทำให้เข้าใจและเห็นถึงบทบาทหน้าที่ของทุกคน ทุกบทบาทที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมือง ซึ่งจากการใช้แนวทางของ Simulation-Based Learning ผู้เรียนนอกจากจะได้องค์ความรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร ในอีกด้านหนึ่งยังช่วยสร้างทัศนคติที่ผู้เรียนตระหนักรู้จากการได้มีประสบการณ์ตรงในการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งพัฒนาทักษะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

บทความนี้เป็นการนำเสนอวิธีการของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์เป็นฐาน เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพลเมืองในรายวิชาศึกษาทั่วไปในระดับอุดมศึกษา โดยแนวทางการใช้ Simulation-Based Learning ในวิชาพลเมืองในระดับอุดมศึกษาจะเน้นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงความเป็นพลเมืองที่ไม่ใช่การเรียนรู้จากการบรรยายหรือท่องจำทฤษฎีที่ผู้สอนบอกเล่าเพียงด้านเดียว หากแต่เป็นการสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เห็นภาพของการที่พลเมืองมีบทบาทในการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้น บูรณาการกับการสร้างสรรค์ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและการเรียนรู้การมีส่วนร่วมผ่านทางกระบวนการประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น โดยที่นอกจากผู้เรียนจะได้องค์ความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตยแล้ว กระบวนการ Simulation-Based Learning ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่มีต่อมุมมองบทบาทและความรับผิดชอบของคนในสังคม และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคมต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้อีกด้วย ดังนั้น การนำกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Simulation-Based Learning ไปใช้เพื่อ integrate กับหลักสูตรวิชาความเป็นพลเมืองในวิชาการศึกษาทั่วไปในระดับอุดมศึกษา จะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สร้างให้ผู้เรียนเข้าใจ และรู้สึกผูกพันธ์กับความเป็นพลเมืองที่เห็นภาพจริงและมีความเข้าใจผ่านการมีประสบการณ์จากการปฏิบัติ

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง; การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง; การเรียนรู้ด้วยสถานการณ์เป็นฐาน; การศึกษาทั่วไป

---

*Received October 12, 2020; Revised January 25, 2021; Accepted August 26, 2021

Abstract

Simulation-Based Learning is a teaching technique enhancing citizenship education. Learners have an opportunity to explore real issues in the society, which leads to the understanding of roles and responsibilities of each individual, and various roles related to political process. Apart from knowledge acquired from a course curriculum, simulation-based learners' mindsets are gradually shaped and their citizenship skill in Democracy are developed as a consequence of their own direct experiences and participation.

The purpose of this article is to propose process of Simulation-Based Learning activities in order to enhance the learning process of Civic Education Course which is part of the General Education Program in Higher Education. The approach in Simulation-Based Learning in Civic Education Course in Higher Education emphasizes on processes which make learners able to realize 'citizenship', which is not only learning from lectures or remembering all theories instructors mentioned, but the learners themselves, as the citizen, have a chance to experience real situations of participation, expressing opinions to emerging problems, integrating and creating policy proposal recommendations to solve the current issue, and participation in the local Democracy process. Moreover, apart from acquiring various knowledge regarding citizenship and democracy, Simulation-Based Learning process encourages the learners to possess the attitude towards aspects of different roles and responsibilities of people in the society, and also sharpen social skills derived from the learning activities. Therefore, by integrating Simulation-Based Learning activities to Civic Education Course which is part of the General Education Program in Higher Education would be one of the efficient tools that make the learners understand and engage to citizenship through real situation and experiences from real practice.

Keywords: Citizenship; Civic Education; Simulation-Based Learning; General Education

บทนำ

ความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งที่อาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการบอกเล่าหรือถ่ายทอดข้อมูลประสบการณ์จากผู้สอนเพียงด้านเดียว หากแต่ต้องเกิดจากการไตร่ตรอง การมีประสบการณ์ และการฝึกฝน (Sim, and Print, 2005) และการสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง (real world scenarios) จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณค่าของความเป็นพลเมืองที่เหมาะสม

การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเป็นพลเมืองที่สะท้อนถึงกำลังสำคัญของประเทศหรือประชาชที่มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และทักษะของพลเมือง โดยหากเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่

เคยถูกฝึกฝนให้สามารถคิดได้ด้วยตัวเอง และไม่เคยมีประสบการณ์ในกระบวนการปรึกษาหารือมาก่อน การสร้างพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ยาก (Arporniem, 2019) โจทย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยจึงเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ร่วมในบทสนทนาที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ตั้งสมมุติฐาน และลองหาคำตอบด้วยตัวเอง และพยายามหาข้อตกลงบางอย่างร่วมกันให้ได้ในสังคม

ดังนั้น การสร้างความเป็นพลเมืองจึงไม่ใช่เพียงการสอนในเชิงบรรยายหรือเพียงแค่การยกตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนเห็นภาพเท่านั้น โดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัยการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ผ่านสถานการณ์จำลอง (Simulation-Based Learning) นับว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ได้เห็นภาพและเข้าใจจากการจำลองสถานการณ์ในมุมมองของบทบาทต่างๆ ในสังคมมากยิ่งขึ้น บทความนี้จึงสนใจในการเสนอว่าในการจัดการเรียนการสอนวิชาพลเมือง การใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบ Simulation-Based Learning อาจเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการศึกษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเข้าใจในเนื้อหาและพัฒนาทักษะรวมถึงทัศนคติเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของผู้เรียนไปพร้อมกัน

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง

Simulation-Based Learning เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบ Constructivist Learning ที่ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการทำงานบนโลกจำลอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้หรือการสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ นำประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นในสิ่งแวดล้อมมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม มาสร้างเป็นความเข้าใจของตนเอง โดยมีงานวิจัยที่ชี้ว่า Role Play และ Simulation-Based Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอน (instructional methods) ที่มีประสิทธิภาพทางการศึกษา (Elmore, 2018; Worthington, 2018) นอกจากนั้น Taylor and Walford (1972) ได้กล่าวถึงจุดเด่นที่สำคัญของ Simulations ที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการใช้ทักษะทางสังคม (social skills) ที่จำเป็นสำหรับการทำงานในชีวิตจริง และสถานการณ์จำลองยังมีความเป็นพลวัต ที่มีความยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibility and adaptation) ในระหว่างการดำเนินการ

ขณะที่ Chesler and Fox (1966) กล่าวถึงประโยชน์เพิ่มเติมจากการใช้สถานการณ์จำลองโดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีบทบาทอย่างกระตือรือร้น (active role) ในการเรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเนื้อหา ด้วยการสวมบทบาทอันทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น

ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ประสบการณ์บางอย่างอาจมีความซับซ้อน ผู้เรียนอาจจะไม่มีเคยมีประสบการณ์ตรง หรือมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการเมือง หรือเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมต่างๆมาก่อน ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยสถานการณ์จำลองจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมืองและประชาธิปไตย ซึ่งมีงานวิจัยที่สะท้อนว่ากระบวนการ Simulation-Based Learning มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน รวมถึงพัฒนาทัศนคติเกี่ยวกับการเป็นพลเมือง (Abilock, 2006) เห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วย Simulation-

Based Learning เป็นกระบวนการ (Approach) ที่สร้างให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในมิติของการได้รับประสบการณ์ในรูปแบบเสมือนจริง

การเรียนการสอนความเป็นพลเมืองโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลองเป็นฐาน จะช่วยให้ผู้เรียนได้พิจารณาถึงประเด็นทางสังคมในมิติมุมมองอันหลากหลาย (multidimensional issue) ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลักสูตรความเป็นพลเมือง โดยการใช้ Simulation based Learning จะช่วยในการพัฒนาความเข้าใจประเด็นหรือมุมมองที่แตกต่างในเรื่องต่างๆ ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระดับอุดมศึกษาที่เป็นรายวิชาศึกษาทั่วไปควรเน้นให้ผู้เรียนได้มีแนวคิดและประสบการณ์จากการลงมือทำ โดยในการเรียนการสอนผู้สอนอาจใช้การบรรยายและอธิบายยกตัวอย่างเหตุการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เห็นภาพเป็นกรณีศึกษา หากแต่ Simulation based Learning จะทำให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์และกลายเป็นผู้ที่คิดและตัดสินใจในเวลานั้น การใช้ Simulation based Learning ในวิชาพลเมืองอาจใช้เพื่อสร้างแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ศีลธรรม ปัญหาสังคม และวัฒนธรรม โดยการหาทางแก้ไขปัญหาในสังคมและเหตุการณ์วิกฤตต่างๆ ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่มา รวมถึงการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีต่างๆ

การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเป็นฐานทำให้เกิดทักษะ (Skills) ที่สำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมือง ผู้เรียนจะได้พัฒนาความเข้าใจสาเหตุและผลสืบเนื่องจากผลกระทบของการตัดสินใจ และตระหนักว่าการตัดสินใจในกิจกรรมของตนล้วนมีผลกระทบต่อคนอื่นๆ ในบริบทที่หลากหลาย สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของการเรียนการสอนในวิชาพลเมืองในระดับอุดมศึกษา

นอกจากนั้น การใช้สถานการณ์จำลองยังช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองในฐานะที่แสวงหาความรู้ และใช้ความสามารถต่างๆ ที่ผู้เรียนมีเพื่อให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายและแก้ปัญหา โดยที่ไม่ใช่การเรียนรู้จากการถูกบอกเล่าข้อมูลเพียงด้านเดียวจากผู้สอน แต่ผู้เรียนได้ตัดสินใจและเรียนรู้จากความคิดของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการพัฒนาความเข้าใจ การวิเคราะห์ และการสรุปประเด็นของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Cammarano and Fowler (1997) ที่มองว่าการจัดสถานการณ์จำลองเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนได้พิสูจน์ตนเอง แสดงความรับผิดชอบต่อความสำเร็จของกิจกรรม และในบางครั้งยังสามารถช่วยปรับเปลี่ยนเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนเรียนเช่นเดียวกัน

ในกระบวนการ Simulation-Based Learning ผู้เรียนจะต้องประยุกต์ใช้ (Apply) กรอบแนวคิดหรือเนื้อหาที่ได้เรียนมา เช่นแนวคิดความเป็นพลเมือง สิทธิเสรีภาพ หรือหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลอง นอกจากนั้นผู้เรียนยังต้องค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาประเด็นต่างๆ ในสถานการณ์จำลอง หรือค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนที่มีอยู่จริงในโครงสร้างสังคม เช่น ข้อกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา กระบวนการการกำหนดนโยบาย เป็นต้น

โดยขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ Simulation-Based Learning โดยพื้นฐานอาจแบ่งเป็นสามส่วนใหญ่ๆ ที่มีความต่อเนื่องกันตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม อันประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Pre-Brief)

1. อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงกิจกรรมที่จะทำ แนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับเนื้อหาของการเรียนรู้ที่จะทำและวัตถุประสงค์ เน้นย้ำให้ผู้เรียนนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนมาใช้ในสถานการณ์จำลอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม และหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย

2. ชี้แจงให้ผู้เรียนแบ่งบทบาทหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายในสถานการณ์จำลองกฎข้อตกลงเบื้องต้น และการประเมินผล

3. มอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาสถานการณ์จำลองหรือเหตุการณ์ที่กำหนดขึ้นในเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามสถานการณ์ (Running Scenarios)

1. ผู้เรียนปฏิบัติตามบทบาทตามสถานการณ์จำลอง หรือกระบวนการที่กำหนดตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้เรียนนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนมาใช้ในสถานการณ์จำลองหรือเหตุการณ์ที่กำหนดขึ้น พิจารณามิติต่างๆ เช่น กระบวนการตัดสินใจ การแก้ปัญหา การมีภาวะผู้นำและทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม

2. ผู้เรียนประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาที่พบในสถานการณ์จำลองหรือเหตุการณ์ที่กำหนดขึ้นอย่างถูกต้อง เหมาะสมสถานการณ์จำลอง

3. สะท้อนความคิดภายหลังการแสดงสถานการณ์จำลอง

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปการเรียนรู้ (De-brief)

1. ใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที ให้ผู้เรียนสะท้อนคิดและตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการการตัดสินใจและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์จริง

2. ผู้เรียนเล่าประสบการณ์ในสถานการณ์ แสดงความรู้สึกต่อประสบการณ์ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

3. ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ บอกข้อดีและจุดที่ต้องปรับปรุงในการเรียนรู้ในสถานการณ์ดังกล่าว

การนำสถานการณ์จำลองเสมือนจริงไปใช้ ในการเรียนการสอนวิชาพลเมืองในรายวิชาการศึกษาทั่วไป

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพลเมืองวิวัฒน์ ซึ่งเป็นวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไปที่ได้รับการปรับปรุง พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีการจัดการเรียนรู้แบ่งเป็น 15 สัปดาห์ ซึ่งแบ่งเป็นภาคเนื้อหาและภาคกิจกรรม โดยมีการสอดแทรกรูปแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning ให้สอดคล้องและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในเนื้อหาของหลักสูตร เช่น Game based Learning, Case Study, Project Based Learning และ Simulation based Learning ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการใช้สถานการณ์จำลองเป็นฐานในการเรียนรู้วิชาพลเมืองวิวัฒน์ นำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ในประเด็นที่บูรณาการเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับกระบวนการ

ประชาธิปไตยและนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาสังคม เพื่อให้กิจกรรมของสถานการณ์จำลองทำให้ผู้เรียนให้เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตยและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมและมีบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ที่เข้ามาแก้ไขปัญาที่เกิดขึ้นในสังคมจริง

การเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์เป็นฐานถูกจัดให้เป็นการจำลองสถานการณ์ของการรับฟังความเห็น (Public Hearing) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ เพื่อที่จะได้เป็นตัวอย่างในเรื่องประชาธิปไตยทางตรงที่ประชาชนพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจประเด็นเกี่ยวกับท้องถิ่นในเชิงลึก (local issue) การมีส่วนร่วม (participation) การปรึกษาหารือ (deliberation) และกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ (decision Making) ซึ่งในการจำลองบทบาทที่นำมาใช้ในสถานการณ์ (Running Scenarios) ผู้เรียนจะได้รับบทบาทจากการสุ่ม เพื่อสวมบทบาทในสถานการณ์จำลองเป็นบทบาทต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน และข้าราชการในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นๆ

ซึ่งนอกจากการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตยและการสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของชุมชนแล้ว ผู้เรียนยังได้ค้นคว้าและเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของการปกครองส่วนท้องถิ่น (Structure of Local Government) และยังทำให้เข้าใจภาพของการที่องค์กรท้องถิ่นในระบบประชาธิปไตยตอบสนองกับความต้องการของชุมชนอีกด้วย

โดยอาจแสดงให้เห็นถึงประเภทของสถานการณ์จำลองที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อบูรณาการความรู้ในหัวข้อดังกล่าวตามภาพด้านล่างนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างของหัวข้อ Simulation-Based Learning ในการเรียนการสอนวิชาพลเมืองวิวัฒน์

Type of Simulation	Description	objective	Resource People
การประชุมรับฟังความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเร่งด่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	สถานการณ์จำลองที่ทำให้เห็นตัวอย่างของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและข้อเสนอเชิงนโยบายต่างๆ ร่วมกันในชุมชน	เพื่อเข้าใจประเด็นปัญหาของท้องถิ่น; การมีส่วนร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือและกระบวนการตัดสินใจในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงบทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่จัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นในประเด็นนั้นๆ	ผู้เกี่ยวข้องและเชี่ยวชาญด้านท้องถิ่นในกรณีดังกล่าว เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน เป็นต้น

ในกระบวนการเตรียมการ (Pre-Brief) ผู้สอนได้วางแผนและจัดเตรียมกรณีปัญหาเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเนื้อหาวัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ของการทำกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องดำเนินการในการทำกิจกรรม โดยผู้สอนอธิบายสถานการณ์ที่ต้องได้รับการแก้ไขและต้องหาแนวนโยบายร่วมกัน โดยมีการยกกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น เช่น ปัญหาสังคมสูงวัยที่ผู้สูงอายุขาดแคลนคนดูแล ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เสื่มโทรมของชุมชน ปัญหาด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับโรคระบาดและการรับมือ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น เพื่อเป็นกรณีศึกษาให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลในประเด็นปัญหาเบื้องต้น ค้นคว้าโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของบทบาทที่ตนได้รับ เพื่อนำมาถกเถียงหารือ (discuss) เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยผู้เรียนจะได้รับทราบข้อมูลของการทำกิจกรรมดังกล่าวล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ และผู้สอนได้จัดกลุ่มแบบสุ่ม รวมถึงการสุ่มบทบาทที่แต่ละคนจะได้รับ โดยให้ผู้เรียนได้เตรียมการค้นคว้าข้อมูลของสถานการณ์ที่ได้ และแจ้งถึงกติกาต่างๆ สำหรับการจัดกกิจกรรม เพื่อให้ลดการสิ้นเปลืองเวลสำหรับการจัดกิจกรรมในวันจริง

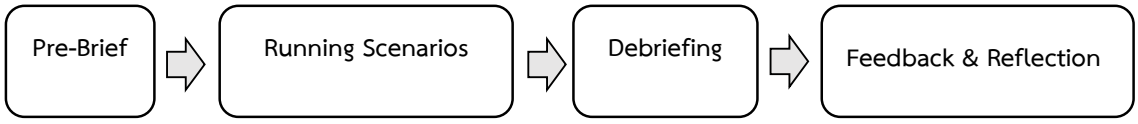
การปฏิบัติตามสถานการณ์ (Running Scenarios) ผู้เรียนจะมีบทบาทในการดำเนินสถานการณ์ และแสดงบทบาทของการประชุมรับฟังความเห็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นปัญหาที่เป็นกรณีศึกษานั้นๆเสมือนเป็นการเรียนรู้กระบวนการรับฟังความคิดเห็น (Public hearing) โดยผู้เรียนต้องมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น เจรจาต่อรอง ถกเถียงถึงและสร้างความตกลงร่วมกัน เพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อแก้ปัญหาและหาข้อดีข้อเสียของแนวทางที่นำเสนอ เพราะในระบอบประชาธิปไตยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในของทักษะที่สำคัญในการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมในเรื่องการเมืองที่เป็นเรื่องใกล้ตัว

ในกระบวนการ Debriefing ของการจัดการเรียนรู้ด้วย Simulation-Based Learning เป็นกระบวนการที่สำคัญต่อผู้เรียน ซึ่งกระบวนการ debriefing จะช่วยให้ผู้เรียนได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรม ถอดความหมายของประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ (Meaning to the experience) และยังมีความสำคัญต่อผู้สอนที่จะได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้นต่อไป โดยเป็นการถอดบทเรียนของผู้เรียนถึงสิ่งที่ได้เรียรู้ ความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อบทบาทที่ได้รับ ไปจนถึงการวิเคราะห์ (Analysis Phase) ที่ผู้เรียนสะท้อนคิดในสิ่งที่ทำได้ดีและข้อผิดพลาด การแก้ปัญหาที่กลุ่มช่วยกันแก้ปัญหา รวมถึงจุดบกพร่องที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง กระบวนการ debriefing จะทำให้ผู้สอนเองได้เรียนรู้ผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุเป้าหมายของการจัดกิจกรรม ผู้สอนก็จะได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ รวมถึงได้เรียนรู้การจัดการชั้นเรียนเพื่อการเรียนรู้แบบ Active Learning

ในกระบวนการประเมินผลของกิจกรรม ผู้สอนในฐานะ Facilitator ได้ใช้การสังเกตการณ์พฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในปฏิบัติการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มในระหว่างการทำกิจกรรม รวมทั้งในขณะที่ทำกิจกรรมนั้นผู้สอนได้ให้คำชี้แนะถึงกระบวนการดำเนินกิจกรรม และกระตุ้นให้ทุกคนในกลุ่มช่วยกันอย่างมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ในวิชาพลเมืองวิวัฒน์ ซึ่งเป็นวิชาที่มีการเรียนการสอนของคลาสเรียนขนาดใหญ่ที่มีผู้เรียนระหว่าง 80-100 คน ดังนั้น ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมผู้สอนอาจไม่สามารถสังเกตถึงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกคนได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในขั้นตอนของการประเมินผลของกิจกรรมจึงได้ใช้

กระบวนการสองส่วน คือ การประเมินจากงานมอบหมายที่เป็นผลลัพธ์ (output) จากการใช้สถานการณ์จำลองที่แต่ละกลุ่มนำเสนอออกมาเป็นข้อเสนแนะเชิงนโยบาย (Policy Proposal) และประเมินจากงานมอบหมายให้มีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรม โดยมีการให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เขียนแสดงความคิดเห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของตนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้แบบ Simulation-Based Learning ในรูปแบบงานมอบหมาย (assignment) เพื่อที่ผู้สอนได้ทำการประเมินผู้เรียนในระดับบุคคลในภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรม

ตารางที่ 2 สรุปกระบวนการสำคัญของ Simulation-Based Learning

จากการใช้กิจกรรมดังกล่าวในการบูรณาการกับหัวข้อการเรียนรู้ของหลักสูตร ทำให้เห็นถึงข้อดีที่พบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Simulation-Based Learning ในประเด็นที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า นอกจากนั้นผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา โครงสร้างและตำแหน่งต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการลงมือปฏิบัติจริงแล้ว ผู้เรียนได้สะท้อนว่ามีความเข้าใจและตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของบทบาทต่างๆ ที่ตนเองได้รับในมุมมองที่แตกต่างออกไป ได้เข้าใจถึงการตัดสินใจในเรื่องต่างๆว่าไม่เรื่องง่ายและล้วนมีผลกระทบกับคนอื่นๆในสังคม รวมทั้งผู้เรียนยังมองว่ากิจกรรมนี้ได้ฝึกฝนทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และยังได้ระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาและได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่มีในการคิดหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา สามารถนำความรู้และทักษะนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการเจรจาต่อรอง การประสานผลประโยชน์ การรับฟังเหตุผลของผู้อื่น และได้ฝึกฝนทักษะการสื่อสารต่างๆ จึงเห็นได้ว่า ทักษะในอีกด้านหนึ่งที่เกิดจาก Simulation-Based Learning คือ การเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ (human interaction) ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในกิจกรรมนี้ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับการทำงานกับคนที่มีบุคลิกและโลกทัศน์ที่แตกต่างกัน ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ว่าการตัดสินใจทางการเมืองจะต้องผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่อาจไม่ได้มีแนวคิดหรือความสนใจเดียวกัน

ในอีกด้านหนึ่งสถานการณ์จำลองทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ปัญหาและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น การที่สร้างข้อเสนอแนะหรือนโยบายที่ตกลงกันไม่ได้ การที่สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมดังกล่าว สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นปัญหาที่ผู้เรียนจะต้องพบเห็นได้จริงในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นในอนาคต ซึ่งการที่ตระหนักและมองเห็นจุดอ่อนในด้านต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการมองและแก้ไขปัญหา นำข้อบกพร่องมาปรับปรุงและพัฒนาตนเองและการทำงานร่วมกับผู้อื่นต่อไปได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า Simulation-Based Learning จะมีข้อดีต่อการเรียนรู้ในหลายด้าน แต่ก็ยังมีจุดอ่อนบางประการ เช่น ในเรื่องของเวลาที่ใช้สำหรับการทำกิจกรรม โดยการใช้เวลาที่มากเกินไปสำหรับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเบี่ยงเบนความสนใจของผู้เรียนจากการเรียนรู้เนื้อหาหลักสูตรที่ขาดความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ไป นอกจากนั้น เนื่องจาก Simulation-Based Learning เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนจึงอาจ

จำเป็นต้องมีการเตรียมการในหลายด้าน เช่น ลักษณะห้องที่เหมาะสม โดยการเคลื่อนย้ายโต๊ะเก้าอี้ที่สามารถย้ายได้อย่างอิสระ หรือลักษณะของห้องที่เป็น Slope อาจไม่เหมาะกับการจัดกิจกรรม การตั้งกฎกติกาของกิจกรรม Simulation-Based Learning การตรวจสอบและประเมินผู้เข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัญหาของการจัดการเรียนการสอนรูปแบบดังกล่าว ซึ่งการจัดการเหล่านี้เป็นความท้าทายของผู้สอนในการจัดการการคลาสที่มีขนาดใหญ่และควรต้องมีการเตรียมการสำหรับการจัดการชั้นเรียนที่มากขึ้น นอกจากนั้น กระบวนการประเมินและการให้คะแนนของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ยังมีความยากลำบาก โดยเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนที่มีจำนวนผู้เรียนเป็นจำนวนมาก เพราะการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในระหว่างการทำกิจกรรมอาจทำได้ไม่ทั่วถึงกับผู้เรียนทุกคน ซึ่งแม้ว่ามีการมอบหมายงานสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรม แต่ก็เป็นสิ่งที่ยากในการประเมินและให้คะแนนสำหรับผู้สอน เนื่องจากผู้เรียนที่มีความถนัดในการทำกิจกกรรมหรือมีความ Active ต่อการมีส่วนร่วมในห้องเรียน อาจจะมีทักษะของการเขียนและสรุปความได้ไม่ดีเท่ากับผู้เรียนที่ถนัดเขียนบรรยายและถนัดท่องจำ ดังนั้น การประเมินและให้คะแนนในกิจกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องมีสมดุล (Balance) สัดส่วนการให้คะแนนและมีเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Cammarano and Fowler (1997) ที่มองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนักที่จะจับถึงคุณภาพของการแสดงออกของผู้เรียน ในลักษณะที่ยุติธรรมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สรุป

โดยสรุปการเรียนรู้ด้วย Simulation-Based Learning Simulations เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของความเป็นพลเมืองในเชิงทฤษฎีส่งผ่านสู่การปฏิบัติที่นำไปใช้ในชีวิตจริง ผู้เรียนได้เรียนได้เรียนรู้สถานการณ์หรือกระบวนการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในปัจจุบัน รวมถึงทักษะของความเป็นพลเมือง และสร้างทัศนคติความเข้าใจเกี่ยวกับฝ่ายต่างๆ ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ของบทบาทและการกระทำ (roles and action) ที่แตกต่างกันในสังคม อันสะท้อนให้เห็นถึงทุกการกระทำที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตามมา ทุกการตัดสินใจที่ย่อมมีผลที่ต้องยอมรับและเคารพเสียงส่วนใหญ่ อันจะทำให้เห็นภาพของจุดเริ่มต้นส่วนบุคคลต่อกระบวนการทางการเมือง นอกจากนั้น การใช้กิจกรรมในรูปแบบ Active Learning ในวิชาพลเมือง ทำให้ผู้เรียนเพิ่มความสนใจและเกิดแรงจูงใจต่อการเรียนวิชานี้และยังเป็นการกระตุ้นผู้เรียนในการพัฒนาความคิดและการแก้ปัญหาของตนเอง (ideas and solutions)

ในการจัดการเรียนการสอนพลเมืองในวิชาการศึกษาทั่วไป ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นช่วงวัยของความเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เริ่มจะมีบทบาทและเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะของพลเมือง ควรมีความเข้าใจในเชิงภาพกว้างถึงสิทธิหน้าที่และบทบาทความรับผิดชองของตนเอง รวมทั้งตระหนักถึงกระบวนการประชาธิปไตยที่มีอยู่ในชีวิตจริง ผ่านการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ความรู้ทักษะ และประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในตัวของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้กลายเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศในอนาคต

References

Abilock, D. (2006). So close and so small: Six promising approaches to civic education, equity, and social justice. *Knowledge Quest*, 34(5), 9.

Arporniem, P. (2019). *Creating citizens through a philosophical examination process*. Retrieved March 4, 2020, from http://thaiciviceducation.org/th

Cammarano, J., & Fowler L. L. (1997). Enhancing Citizenship through Active Learning: Simulations on the Policy Process. In Barber, B. R. (Eds). *Education for citizenship: Ideas and innovations in political learning*. Rowman & Littlefield Publishers.

Chesler, M., & Fox, R. (1966). *Role-playing methods in the classroom*. Chicago: Science Research Associates.

Clarke, P., & Wales, J. (2005). *Learning Citizenship*. London: Routledge.

Deejay, A., Rublee, M. R., & Zech, S. T. (2019). Active Learning in Large Graduate Classes: Reflections on an "Attaining Citizenship" Simulation. *Journal of Political Science Education*, 15(1), 120-132.

Elmore, R. (2018). Design as learning, learning as design. In R. Ellis & P. Goodyear (Eds.). *Spaces of teaching and learning: Integrating perspectives on research and practice*. Singapore: Springer.

McGuire, M. E., Stevahn, L., & Bronsther, S. W. (2019). *Storypath: A Powerful Tool for Engaging Children in Civic Education. Democracy and Education, 27 (2), Article 4*. Retrieved February 8, 2020, from https://democracyeducationjournal.org/home/vol27/iss2/4

Sim, J. B. Y., & Print, M. (2005). Citizenship education and social studies in Singapore: A national agenda. *International Journal of Citizenship and Teacher Education*, 1(1), 58-73.

Taylor, J. L., & Walford, R. (1972). *Simulation in the Classroom*. Harmondsworth: Penguin Books.

Worthington, T. A. (2018). Letting students control their own learning: using games, role-plays, and simulations in middle school US history classrooms. *The Social Studies*, 109(2), 136-150.